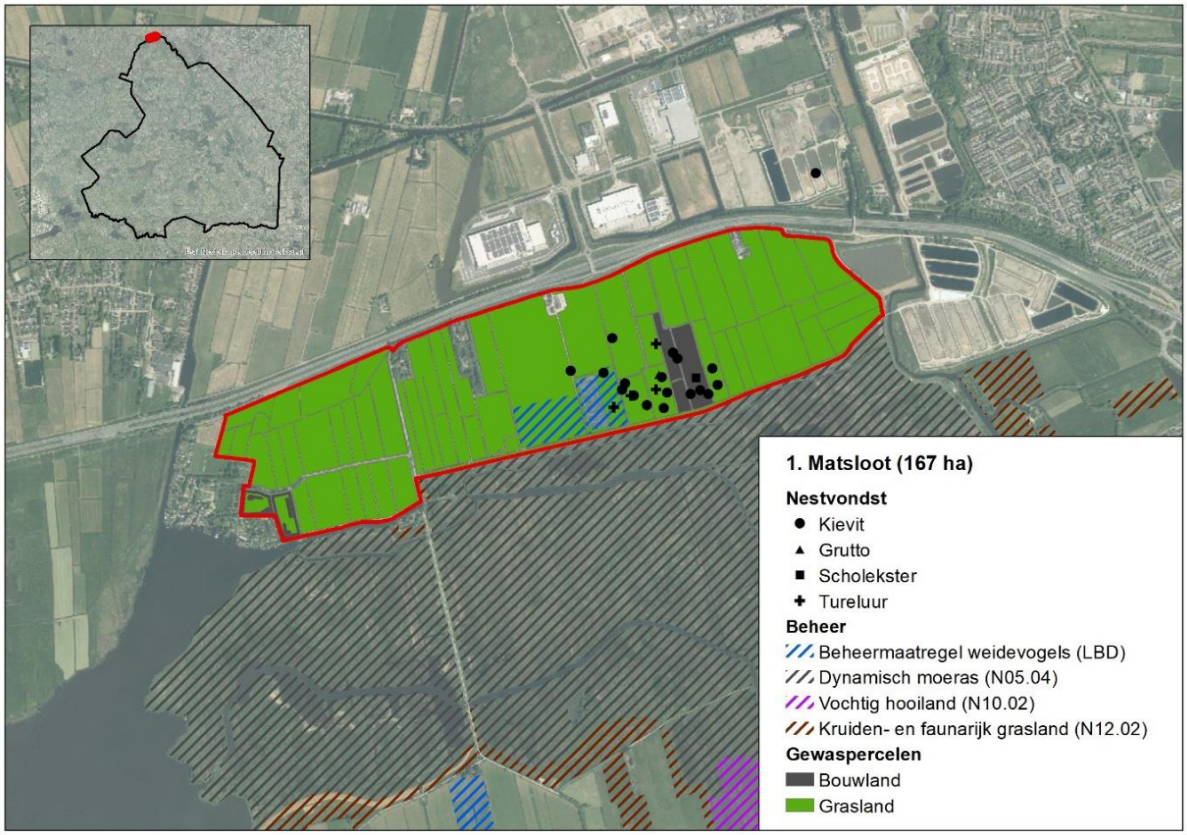
Gebiedsscan Matsloot

Gebied 1

Figuur 1: *Weidevogelgebied 1 Matsloot, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Matsloot beslaat een oppervlakte van 167 hectare en ligt ten noordoosten van het Leekstermeer, aan de zuidkant van de A7. De percelen in het gebied zijn vrijwel uitsluitend in gebruik als grasland. Vanwege de openheid en de relatief hoge grondwaterstand in het voorjaar, die in het meest natte oostelijke deel grotendeels tussen 0-40 centimeter onder het maaiveld ligt[1], lijkt het gebied veel potentie te hebben voor weidevogels. Wel is in het oostelijke deel een hoogspanningsleiding aanwezig, die het gebied van zuid naar noord doorsnijdt. Op enkele percelen wordt regelmatig grond opgebracht, afkomstig van een nabijgelegen tarwefabriek. Het gebied is in het Natuurbeheerplan begrensd als leefgebied dooradering en maakt deel uit van het project 'Gebiedsontwikkeling Matsloot-Westpoort'.

Weidevogelgebied Matsloot is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook grutto, tureluur en scholekster komen in het gebied tot broeden. De indruk vanuit de vrijwilligers is dat de weidevogelpopulatie licht afneemt. De gemiddelde nestoverleving is met 0.18[2] (2021-2023) zeer laag te noemen.

Ter verbetering van het biotoop is in 2021-2023 jaarlijks uitgesteld maaibeheer toegepast, in 2023 aangevuld met plasdras en een braakstrook (bijlage 1). Afgaande op de nestvondsten van tureluur en grutto, lijkt de plasdras een positief effect te hebben op de weidevogelstand. Ook het regelmatig opbrengen van grond door de tarwefabriek zorgt hier volgens de vrijwilligers voor gunstige omstandigheden voor weidevogels. In het gebied zijn geen vossenwerende rasters toegepast, uitrasteren van percelen wordt als lastig gezien vanwege de in het gebied aanwezige sloten.

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron [redacted] 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

In het gebied is volgens Landschapsbeheer Drenthe één weidevogelbeschermer actief (groep DR08 Noordenveld), die zich sinds 2023 tegelijk ook als jager inzet voor het beheer van predatoren in het gebied en contact heeft met twee betrokken boeren. De bereidheid van grondeigenaren om mee te doen aan beheer is aangemerkt als 'goed'. De weidevogelbeschermer voert de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer in het gebied is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook is een vangkooi voor vossen aanwezig. Predatie door vossen afkomstig uit de Onlanden wordt als knelpunt gezien. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Matsloot

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	144	144	139
Bouwland	0	0	6
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	6,6 ha	4,7 ha	6,7 ha
Plasdras (A03)	0	0	0,3 ha
Ruige mest (A07)	0	4,7 ha	0
Hulp voor de kievit (braakstrook/uitgestelde bewerkingen)	0	0	1,7 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	3	7	13
Zwarte kraai	0	0	12
Monitoring (Nesten)			
Kievit	27	16	17
Scholekster	0	0	1
Grutto	0	0	1
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	4

Aanbevelingen

Het is wenselijk de mogelijkheden te onderzoeken voor uitbreiding van het beheer in het deel van het gebied waar weidevogels geclusterd aanwezig zijn, waarbij vanuit de vrijwilligers het uitrijden van vaste mest en toepassen van extensieve beweiding wordt genoemd als meest wenselijke aanvulling. Daarnaast lijkt het afsluiten van lastminute beheer op de percelen waar veel vogels tot broeden komen zinvol, evenals het onderzoeken van de mogelijkheden voor optimalisatie van de omstandigheden binnen de aanwezige gronddepots. Ook de begrenzing van het gebied als 'dooradering' biedt mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Gezien de zeer lage nestoverleving is het wenselijk om de samenwerking op het gebied van predatorenbeheer daar waar mogelijk te optimaliseren. Ook het verwijderen van opslag op de aangrenzende dijk en langs de poel in het natuurterrein kan de omstandigheden voor weidevogels naar verwachting verbeteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

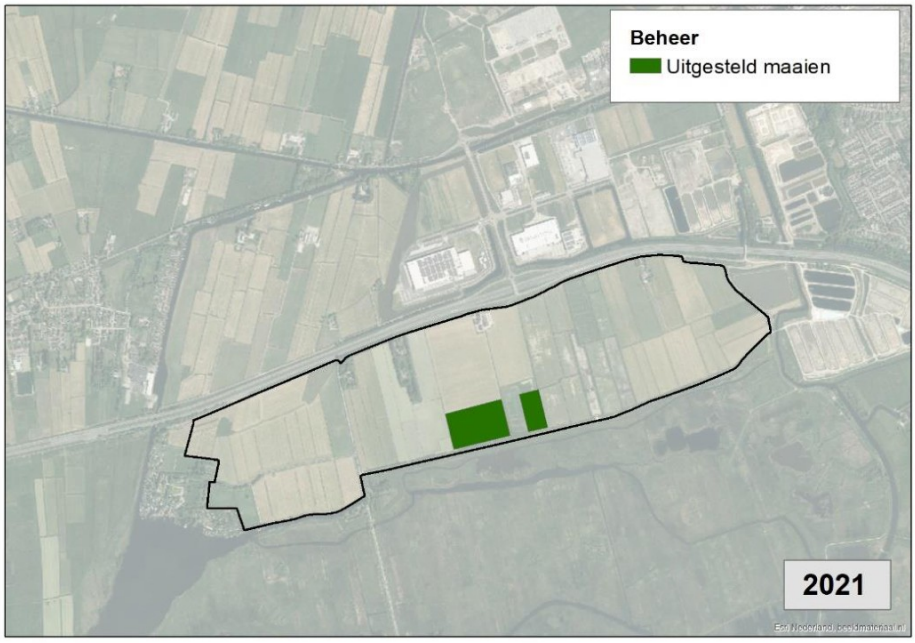
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

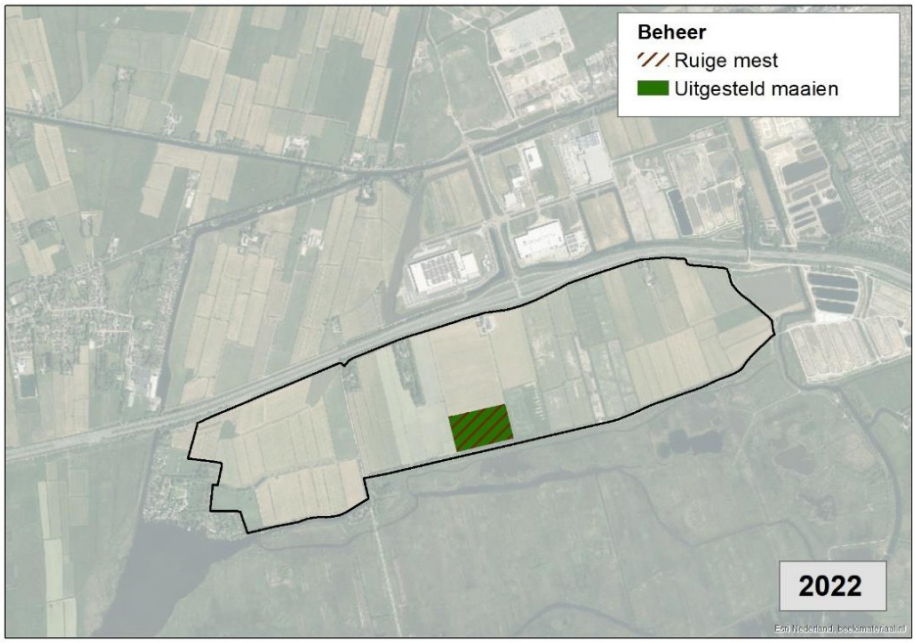
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

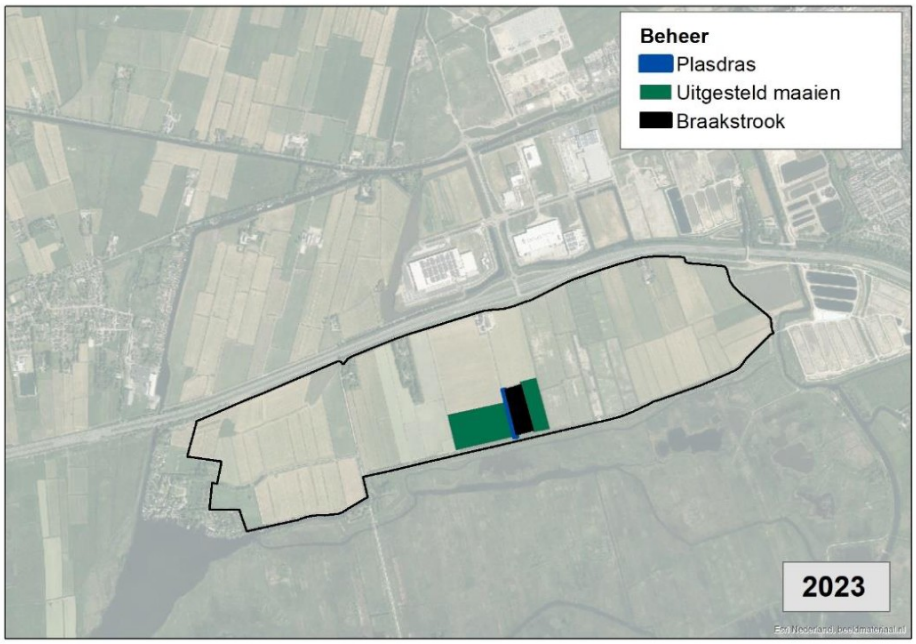
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

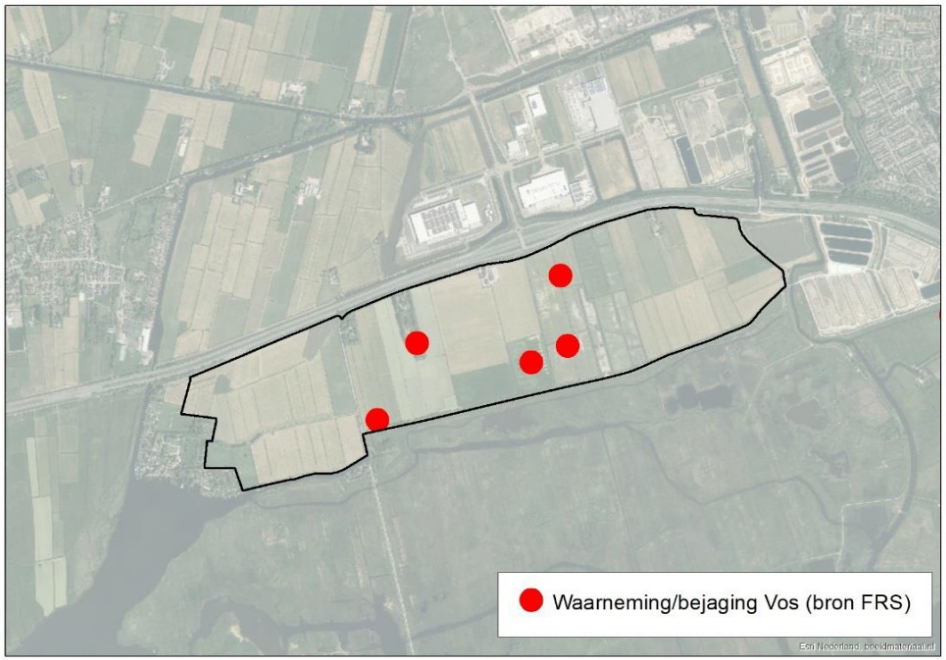
Bijlage 1. Weidevogelbeheer in de jaren 2021-2023

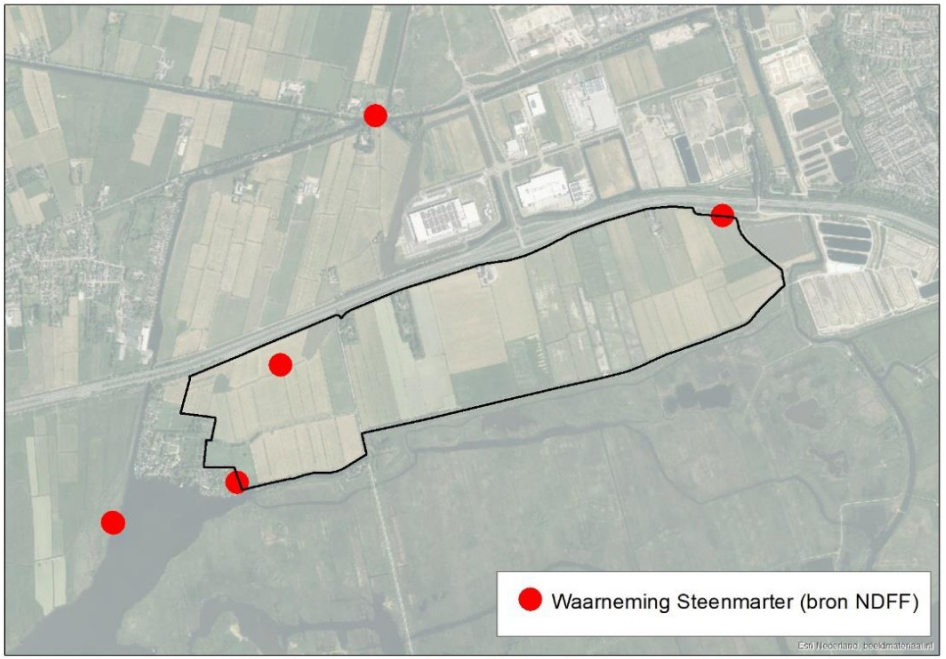

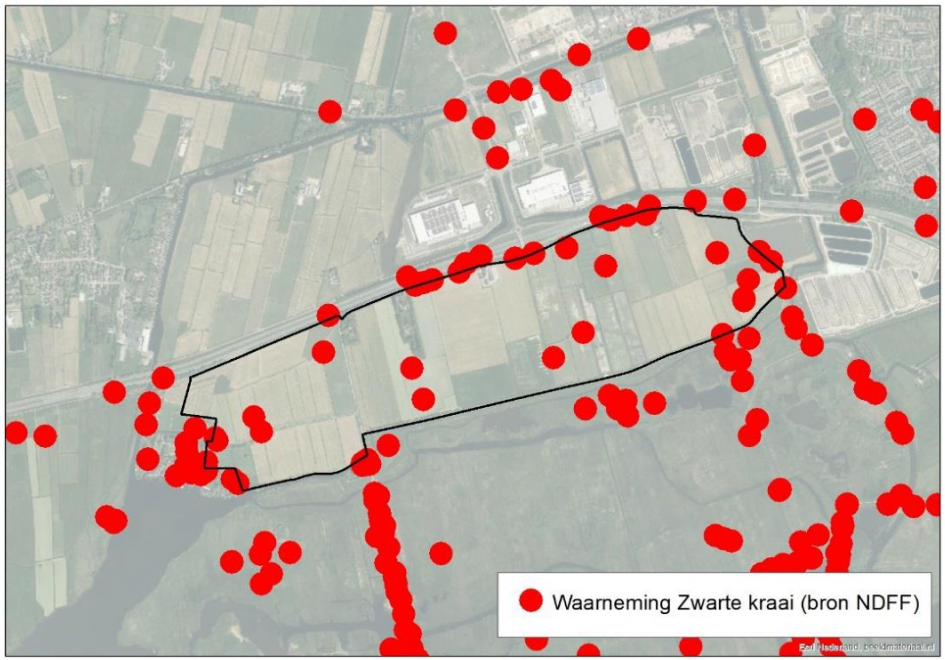

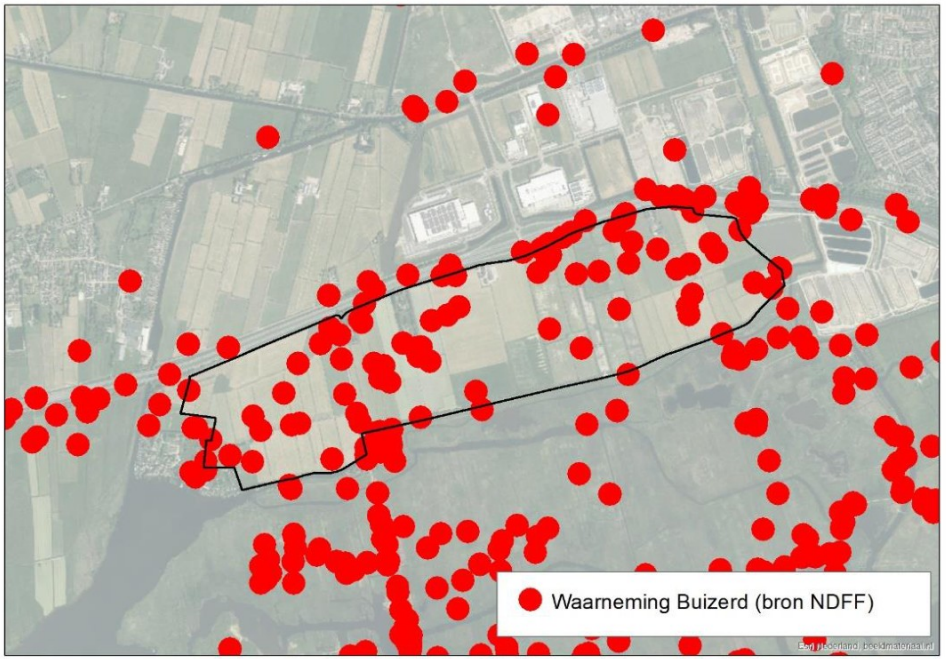

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

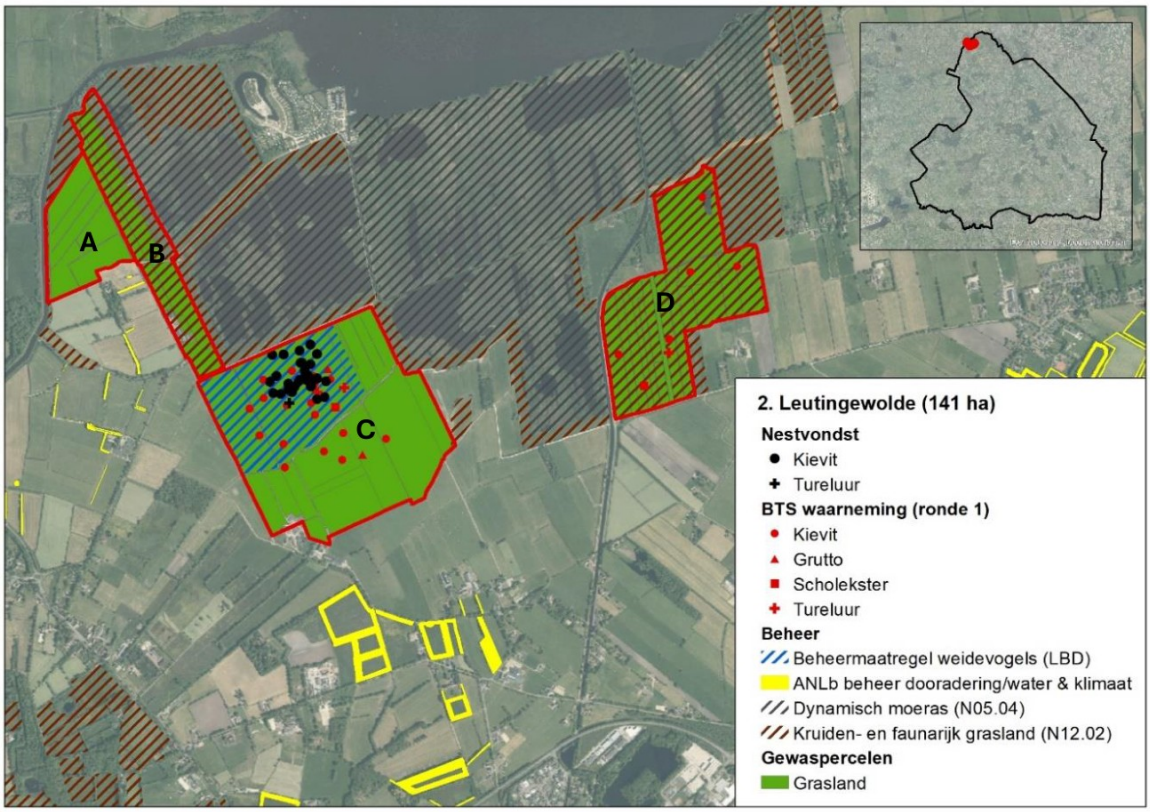

Gebiedsscan Leutingewolde

Gebied 2

Figuur 1: *Weidevogelgebied 2 Leutingewolde, met daarin weergegeven de voor het jaar 2023 beschikbare telgegevens (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen. In deelgebied A, C en D worden jaarlijks BTS-tellingen uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Leutingewolde beslaat een oppervlakte van 140 hectare en ligt tussen de plaats Leutingewolde en het Leekstermeer. De percelen in het gebied hebben alleen betrekking op grasland (127 ha), waarvan een belangrijk deel het beheertype kruiden- en faunarijk grasland (N12.02) betreft en in eigendom is van Staatsbosbeheer. Het overige deel is binnen het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering'. Het gebied is relatief open, met verspreid voorkomende opgaande elementen zoals bosjes, singels en solitaire bomen. De gemiddelde grondwaterstand ligt in het voorjaar grotendeels tussen de 20-40 cm onder het maaiveld[1].

Met name de nattere delen van weidevogelgebied Leutingewolde zijn van waarde als broedgebied voor kievit, grutto, tureluur, scholekster en wulp. Het gebied is onderverdeeld in verschillende telgebieden waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden door middel van jaarlijkse BTS-tellingen. De indruk vanuit de vrijwilligers is dat de weidevogelstand toeneemt, op basis van de BTS-tellingen lijken de dichtheden van grutto, wulp en tureluur juist licht af te nemen en voor de scholekster en kievit stabiel. Opvallend is dat betreffende soorten in het geheel ontbreken in het noordwestelijke deel van het gebied (telvak A en B), ondanks dat het biotoop volgens de hier actieve vrijwilliger op het oog geschikt lijkt. Mijding van dit gebied vanwege aanwezige predatoren wordt als mogelijke oorzaak genoemd.

De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Leutingewolde is 0,47 (2021-2023)[2] en wordt vanuit de vrijwilligers aangemerkt als 'hoog', terwijl de indruk is dat maar weinig kuikens vliegvlug worden. Maatregelen die zijn genomen ter verbetering van het biotoop hebben betrekking op plasdras, in combinatie met grasland met een uitgestelde maaidatum en extensieve beweiding. Het weidevogelbeheer is gelegen in het lagere deel van het gebied. In 2022 en 2023 lag het beheer in zijn geheel binnen een vossenwerend raster, hoewel dit volgens de vrijwilligers predatie door

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

vos niet altijd kon voorkomen. Specifieke beheermaatregelen voor de kievit en wulp zijn niet uitgevoerd. Het oostelijke deel van het gebied wordt begraasd door een kudde hengsten.

In het gebied is één weidevogelbeschermer (DR08 Noordenveld 1) actief, evenals minimaal drie jagers die zich bezig houden met het beheer van predatoren[3]. De weidevogelbeschermer heeft contact met twee betrokken boeren en voert de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De bereidheid van grondeigenaren om mee te doen aan beheer is aangemerkt als 'goed', één boer zet zich middels een nieuwe vorm van landbouw sterk in voor weidevogels, onder andere door toepassing van bokashi en realisatie van plasdras.

Predatie wordt door Landschapsbeheer Drenthe en vanuit de vrijwilligers als belangrijk knelpunt genoemd, ondanks een goede samenwerking tussen de vrijwilliger en de jagers in het gebied. Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook is een vangkooi aanwezig. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele belangrijke predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Leutingewolde

	2021	2022	2023
landgebruik			
Grasland	126 ha	127 ha	127 ha
Bouwland	1 ha	0 ha	0 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	8,3 ha	15,5 ha	15,5 ha
Plasdras (A03)	1,0 ha	2,0 ha	2,0 ha
Extensief beweid grasland (A06)	4,1 ha	8,4 ha	8,4 ha
Predatoren rasters gebieden	0 ha	26,2 ha	26,2 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	5	23	16
Zwarte kraai	15	0	0
Monitoring; nesten			
Kievit	27	45	32
Scholekster	1	0	0
Grutto	5	3	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	4	4	3
Monitoring; BTS, ronde 1			
Kievit	20	J	24
Scholekster	3	3	2
Grutto	7	5	2
Wulp	2	1	0
Tureluur	J	6	4

Aanbevelingen

Het succes van het weidevogelbeheer in het gebied is grotendeels afhankelijk van één zeer betrokken boer, wat het relatief kwetsbaar maakt. Het is aan te bevelen waar mogelijk de kwetsbaarheid te verminderen en daarnaast te onderzoeken of het beheer in het oostelijke deel van het gebied meer kan worden afgestemd op weidevogels. Aangezien predatie als één van de belangrijkste knelpunten wordt genoemd, lijkt het wenselijk het predatorenbeheer in het gebied waar mogelijk te optimaliseren.

De ligging van een deel van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

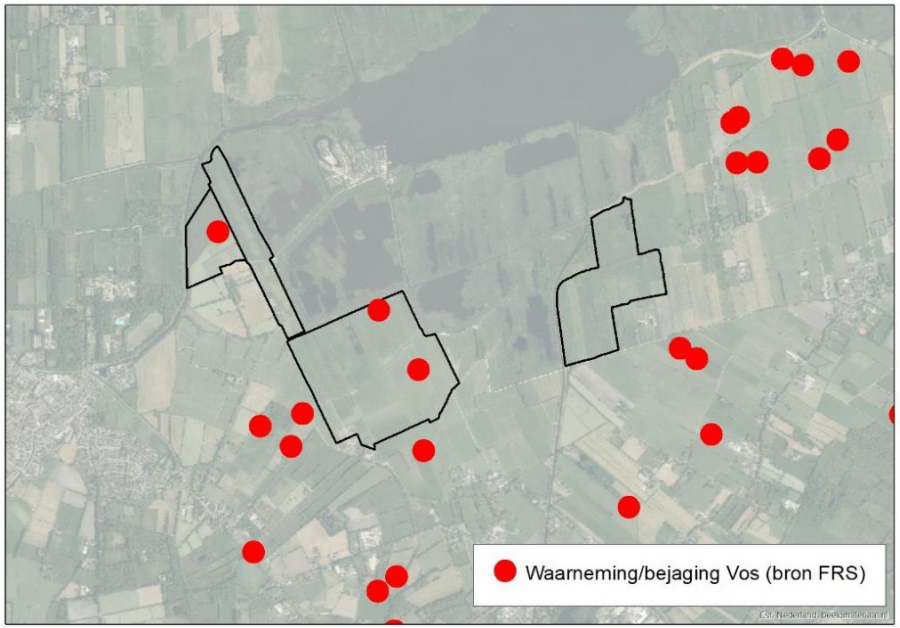
Bijlage 1. Weidevogelbeheer in de jaren 2021-2023

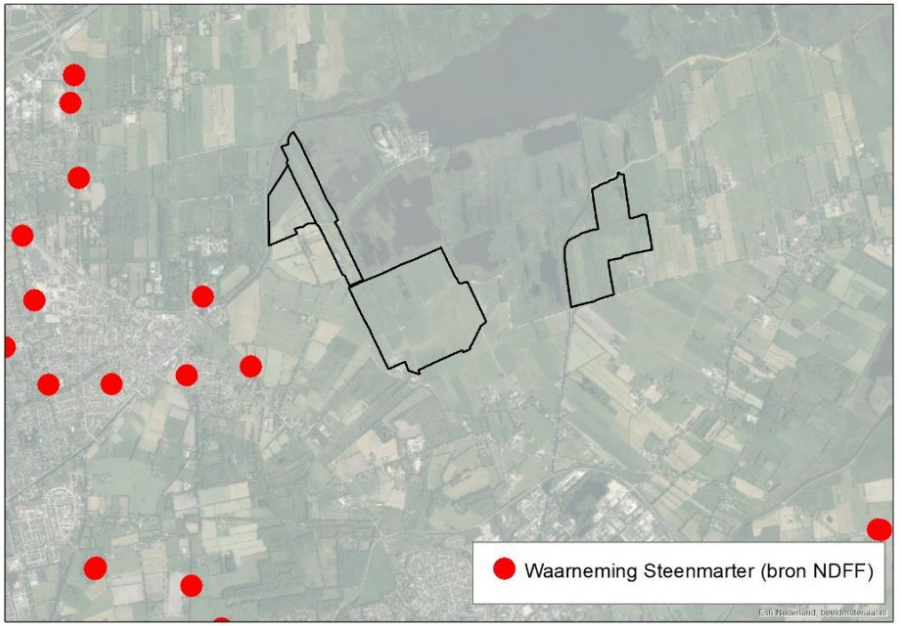

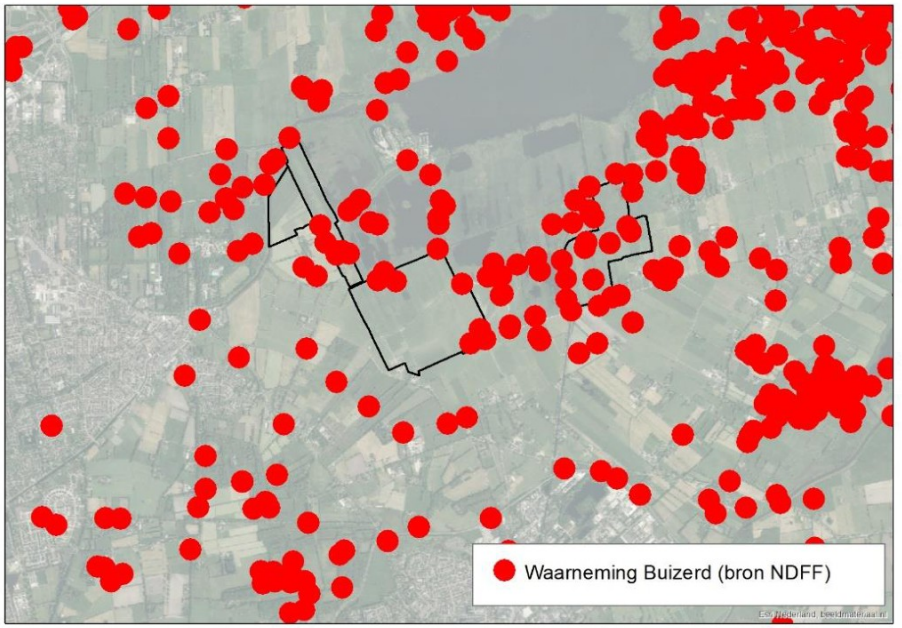

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

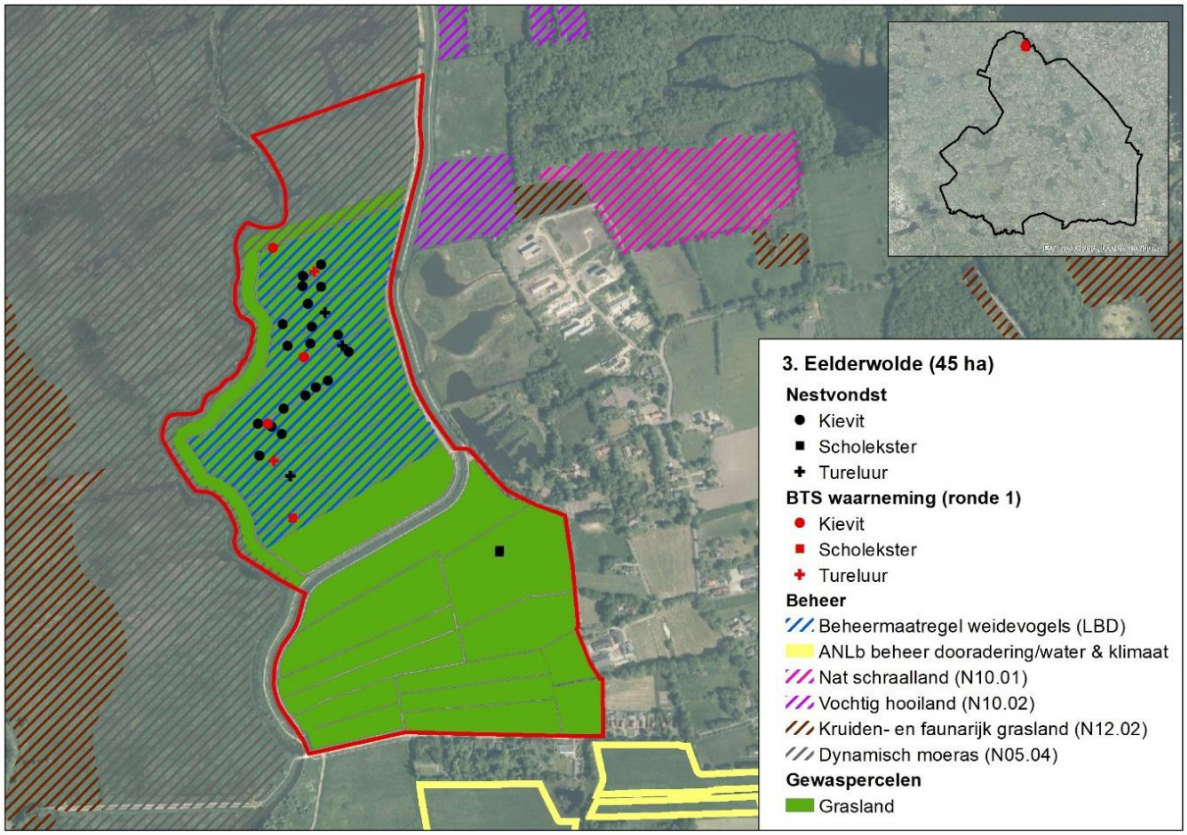

Gebiedsscan Eelderwolde

Gebied 3

Figuur 1: *Weidevogelgebied 3 Eelderwolde, met daarin de voor het jaar 2023 beschikbare telgegevens (zie ook tabel 1) en het uitgevoerde (weidevogel)beheer. Het gebied vormt vlakdekkend een BTS-telgebied.*

Het weidevogelgebied Eelderwolde beslaat een oppervlakte van 45 hectare en ligt ingeklemd tussen Schelfhorst in het oosten en natuurgebied de Onlanden aan de westkant. Het noordelijke deel van het gebied betreft natuur met als doelstelling dynamisch moeras, het overige deel is in gebruik als grasland (35 ha). Het zuidelijke deel van het gebied is binnen het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde grondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt grotendeels tussen de 20-60 centimeter onder het maaiveld[1].

Weidevogelgebied Eelderwolde is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook tureluur komt volgens de vrijwilligers nog in goede aantallen in het gebied tot broeden. Op basis van de BTS tellingen lijken de kievit en tureluur in het gebied fors af te nemen, de grutto lijkt sinds 2021 als broedvogel uit het gebied te zijn verdwenen. Verder lijken weidevogels in het zuiden van het gebied nagenoeg te ontbreken. De gemiddelde nestoverleving in Eelderwolde is 0,50[2] (2021-2023). Maatregelen ter verbetering van het biotoop hadden in 2021-2023 betrekking op uitgesteld maaien, waarbij een deel van dit beheer in 2022 en 2023 is voorzien van een vossenwerend raster. In 2023 werd bovendien ruige mest uitgereden. Ondanks de rasters is er jaarlijks predatie, waardoor de inspanningen hoog zijn en het resultaat laag.

In het gebied zijn twee weidevogelbeschermers actief (DR32 Eelde), die naar eigen zeggen een goede samenwerking hebben met de boeren en jagers in het gebied. De bereidheid van grondeigenaren om deel te nemen aan beheer wordt aangemerkt als 'goed'. Volgens de vrijwilligers zijn drie jagers actief op het gebied van predatorenbeheer. De vrijwilligers voeren de weidevogelbescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

Het predatorenbeheer in de omgeving is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. Er zijn geen vangkooien in het gebied bekend. Predatie door vos en zwarte kraai wordt door vrijwilligers als belangrijkste knelpunt in het gebied genoemd.

De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Eelderwolde

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	35 ha	35 ha	35 ha
Bouwland	0 ha	0 ha	0 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	12,4 ha	12,4 ha	13,6 ha
Ruige mest (A07)	0 ha	0 ha	9,5 ha
Predatoren rasters gebieden	0 ha	5,6 ha	7,5 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	15	9	15
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring; nesten			
Kievit	18	12	19
Scholekster	1	1	2
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	3	11	3
Monitoring; BTS, ronde 1			
Kievit	15	6	3
Scholekster	2	1	1
Grutto	3	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	7	2	2

Aanbevelingen

De percelen met uitgesteld maaibeheer zijn volgens Landschapsbeheer Drenthe al relatief kruidenrijk, ondanks het gebruik van kunstmest. Stoppen met kunstmest kan de kruidenrijkdom bevorderen en de doorwaadbaarheid van de vegetatie voor kuikens verbeteren. Het zuidelijke deel van het gebied lijkt ook potentie te hebben voor weidevogels, het is aan te bevelen de mogelijkheden voor uitbreiding van het beheer in dit gebied te onderzoeken. De ligging van een deel van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

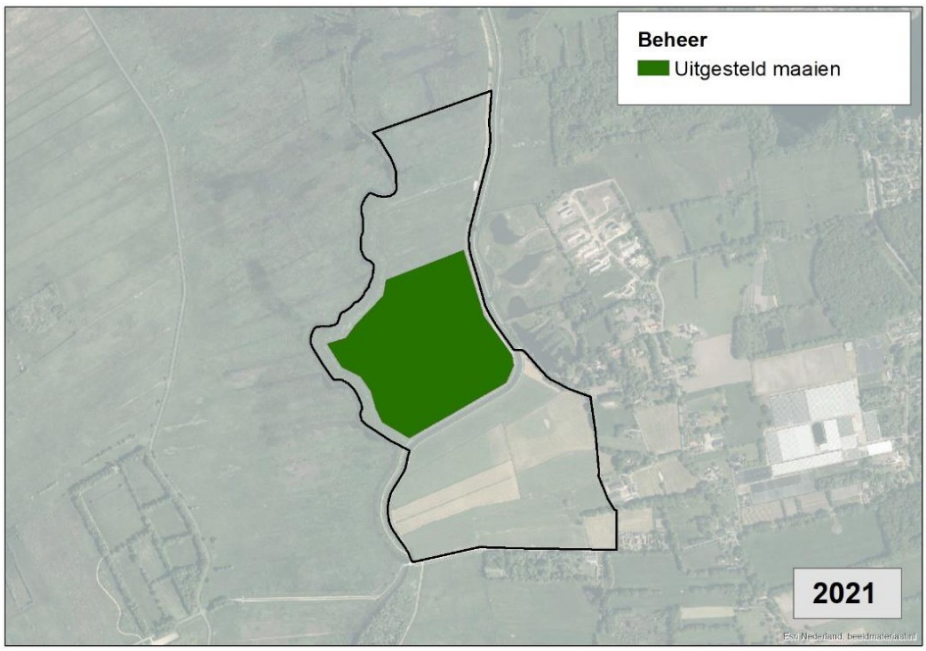
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

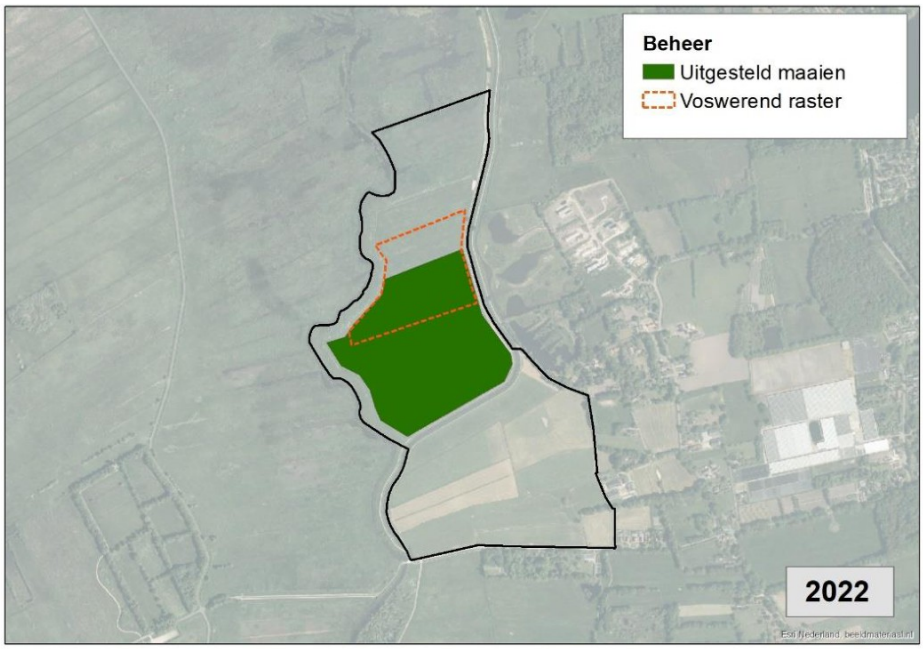
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

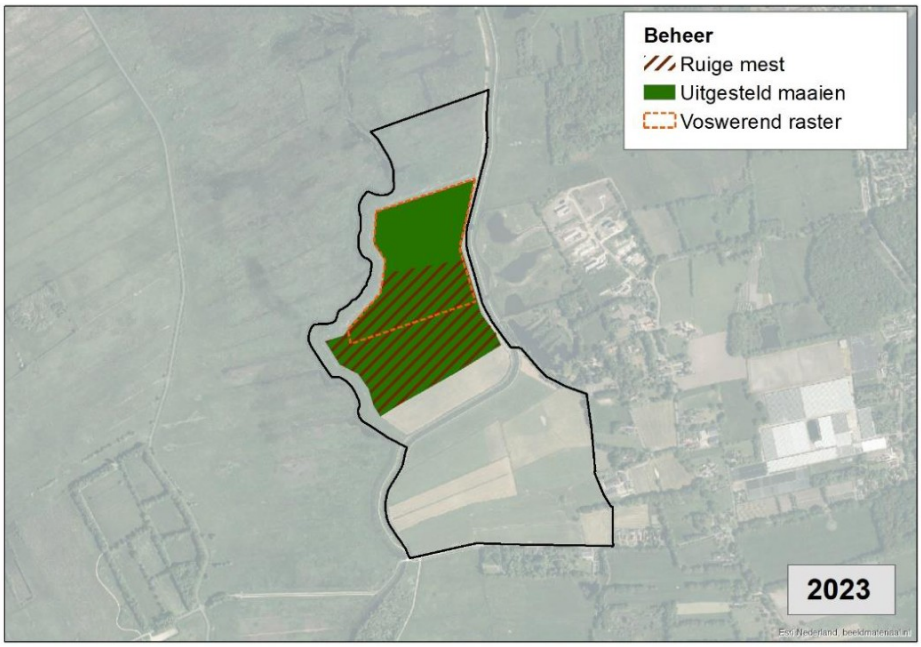
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

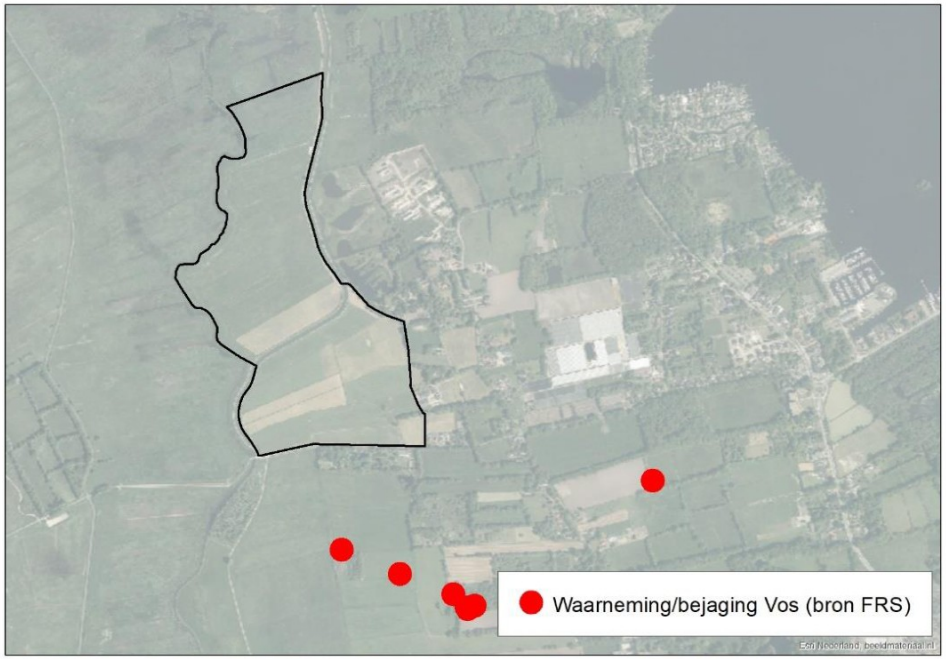
Bijlage 1. Weidevogelbeheer in de jaren 2021-2023

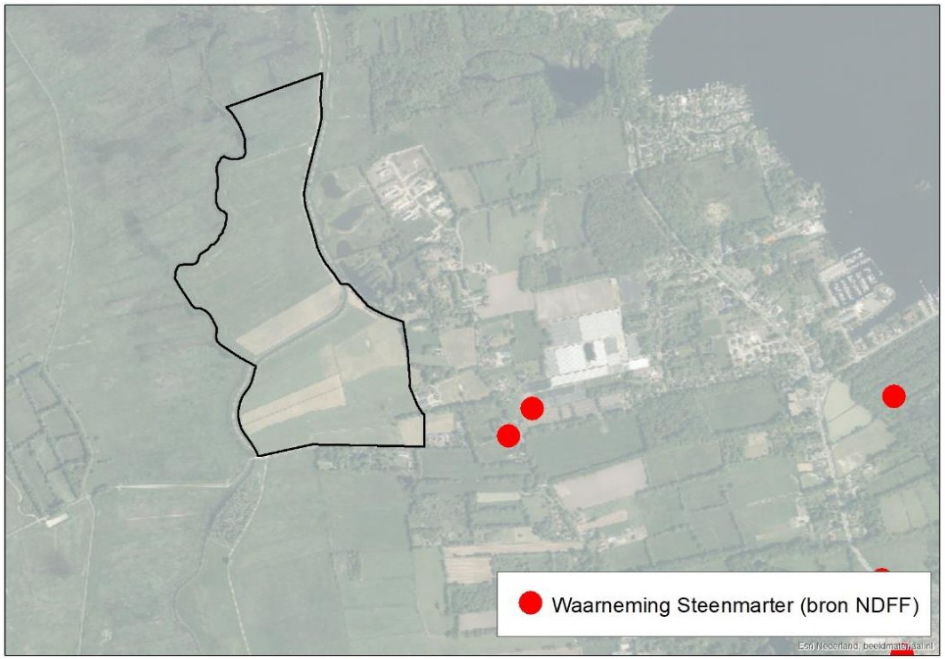

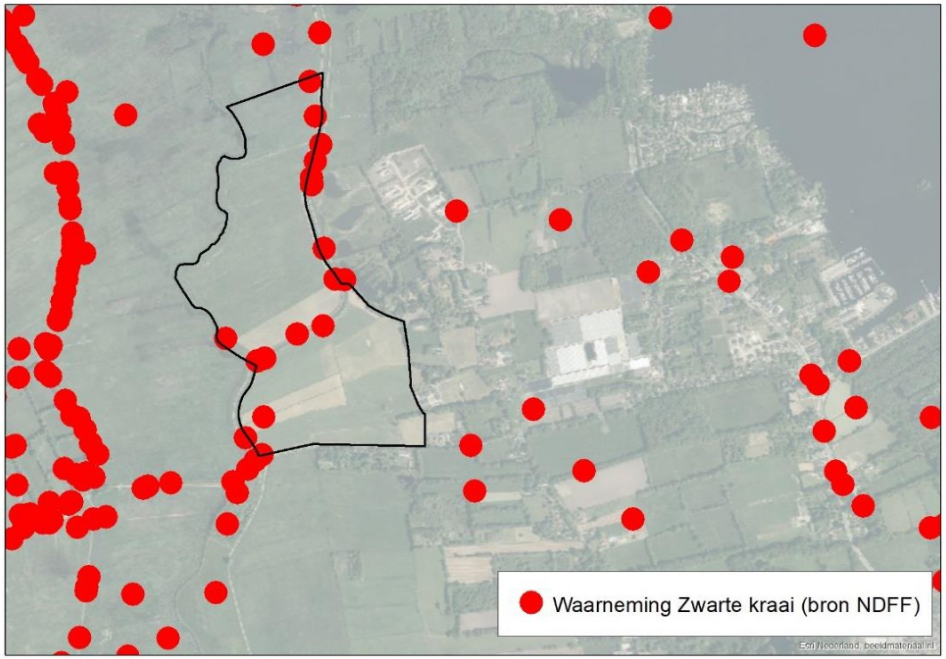

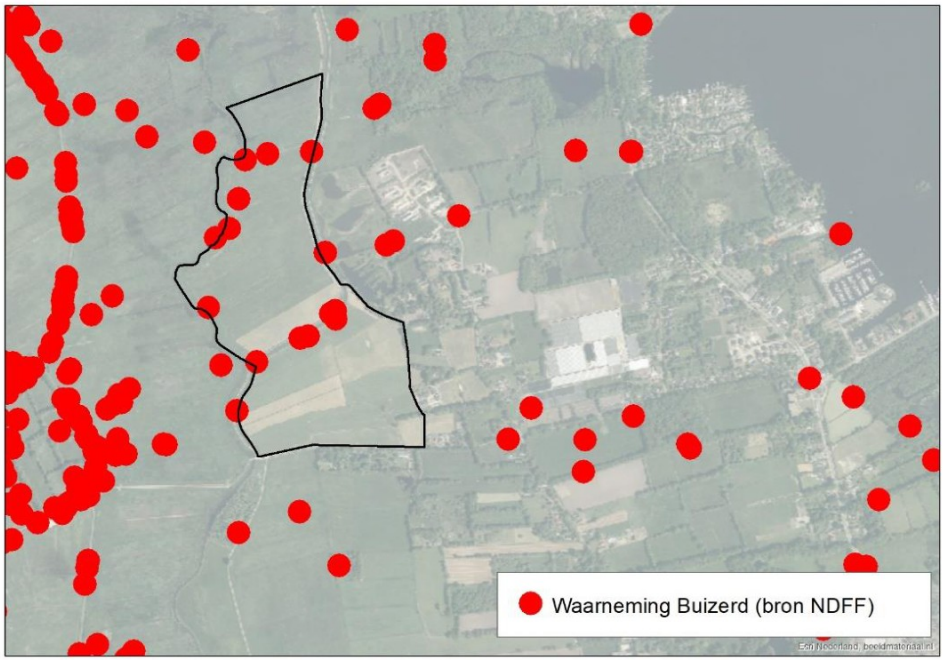

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

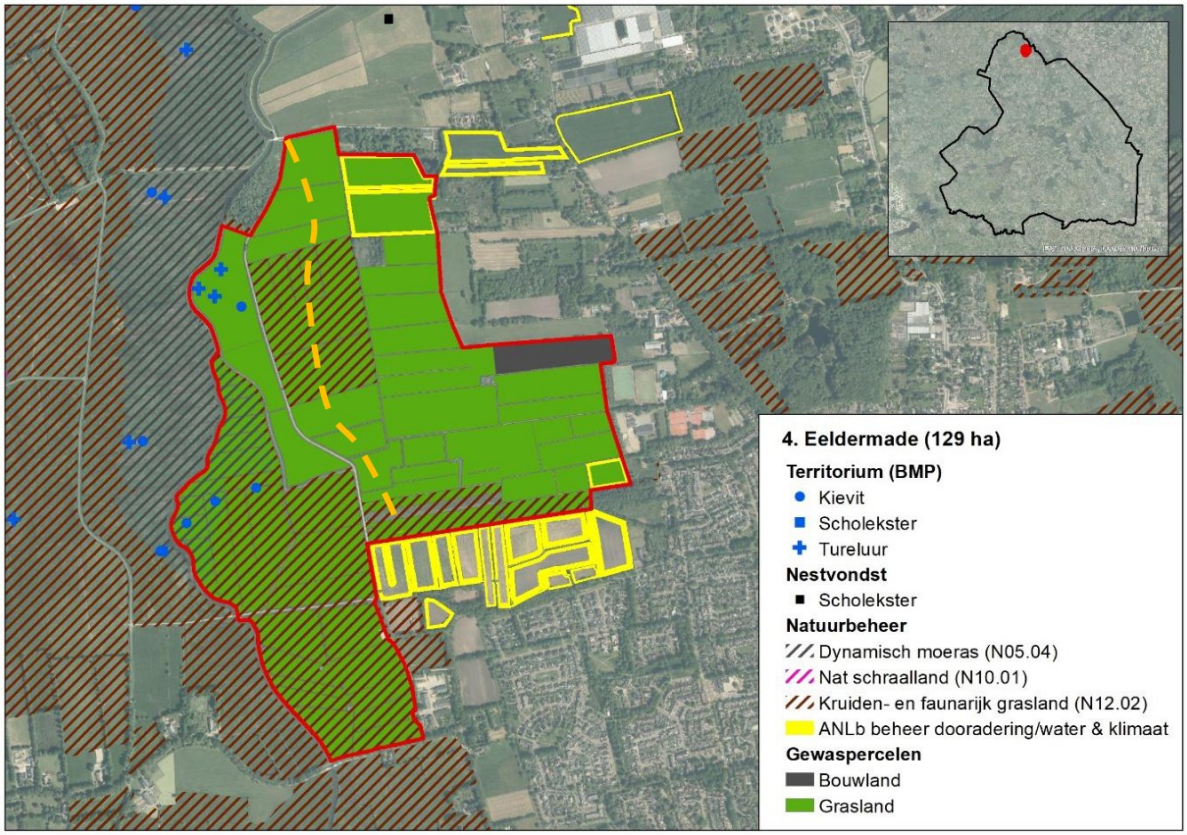

Gebiedsscan Eeldermade

Gebied 4

Figuur 1: *Weidevogelgebied 4 Eeldermade, met daarin weergegeven de monitoringsgegevens uit 2023 (zie ook tabel 1). In het gebied ten westen van de oranje stippellijn is in de periode 2021-2023 jaarlijks een BMP-telling uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Eeldermade beslaat een oppervlakte van 129 hectare en ligt ten noordwesten van Paterswolde en ten oosten van de Onlanden. Het relatief open gebied bestaat nagenoeg geheel uit grasland en is deels in eigendom bij Natuurmonumenten. Het gebied is deels uitgegeven in erfpacht, met als doelstelling kruiden- en faunarijk grasland. Een deel van het gebied is ingericht als waterberging, er bestaan volgens de provincie plannen om dit uit te breiden en een deel van het gebied in te richten als natuur. De agrarische percelen zijn in het Natuurbeheerplan begrensd als ‘dooradering’. De gemiddelde grondwaterstand in het gebied varieert over het gebied met ook relatief natte delen, maar ligt grotendeels tussen de 40-80 centimeter onder het maaiveld[1].

Van weidevogelgebied Eeldermade zijn alleen van het westelijke deel monitoringsgegevens beschikbaar, in de vorm van BMP-gegevens afkomstig van Natuurmonumenten. Op basis van deze gegevens komen kievit, tureluur, scholekster en wulp in lage dichtheden in het gebied tot broeden. Natuurmonumenten benadrukt echter de hoge waarde en potenties voor soorten waar de gebiedsscan zich niet op richt, zoals paapje, veldleeuwerik, watersnip, graspieper en gele kwikstaart.

Maatregelen specifiek te verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd. Wel liggen in het gebied enkele perceelsranden die in beheer zijn als botanisch waardevolle hooilandrand en van waarde kunnen zijn voor weidevogels.

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

In het gebied zijn twee vrijwillige weidevogelbeschermers actief, die naar eigen zeggen een goede samenwerking hebben met drie jagers en de boeren in het gebied. De vrijwilligers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. Vangkooien zijn in het gebied niet bekend. Volgens Natuurmonumenten worden in het gebied veel hermelijnen waargenomen en vormen de ruigere delen van het gebied naar verwachting een kerngebied voor kleine marterachtigen. De vrijwilligers noemen vos en zwarte kraai als belangrijke predatoren in het gebied.
De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Eeldermade

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	114 ha	114 ha	114 ha
Bouwland	3 ha	3 ha	3 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	20	15	27
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring: BMP			
Kievit	3	3	4
Scholekster	0	0	0
Grutto	0	0	0
Wulp	0	1	0
Tureluur	2	1	3

Aanbevelingen

Hoewel het gebied potentie lijkt te hebben voor weidevogels, ontbreekt op basis van beschikbare data een goed beeld van met name het oostelijke deel van het gebied. Natuurmonumenten is voornemens in 2025 een SNL-kartering uit te laten voeren, waarbij naast broedvogels mogelijk ook in beperkte mate onderzoek zal worden verricht naar het bodemleven. Het lijkt wenselijk om bij dit onderzoek aan te sluiten en ook het oostelijke deel van het gebied, dat niet in eigendom is bij Natuurmonumenten, mee te nemen in dit onderzoek. Op deze wijze kan een beter beeld van het gebied worden verkregen, op basis waarvan kan worden bepaald welke vervolgstappen in dit gebied wenselijk zijn. Hierbij lijkt het ook interessant om te onderzoeken of aanpassing van de doelstelling, van kruidenrijk grasland (N12.02) naar vochtig weidevogelgrasland (N13.01) wenselijk is.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

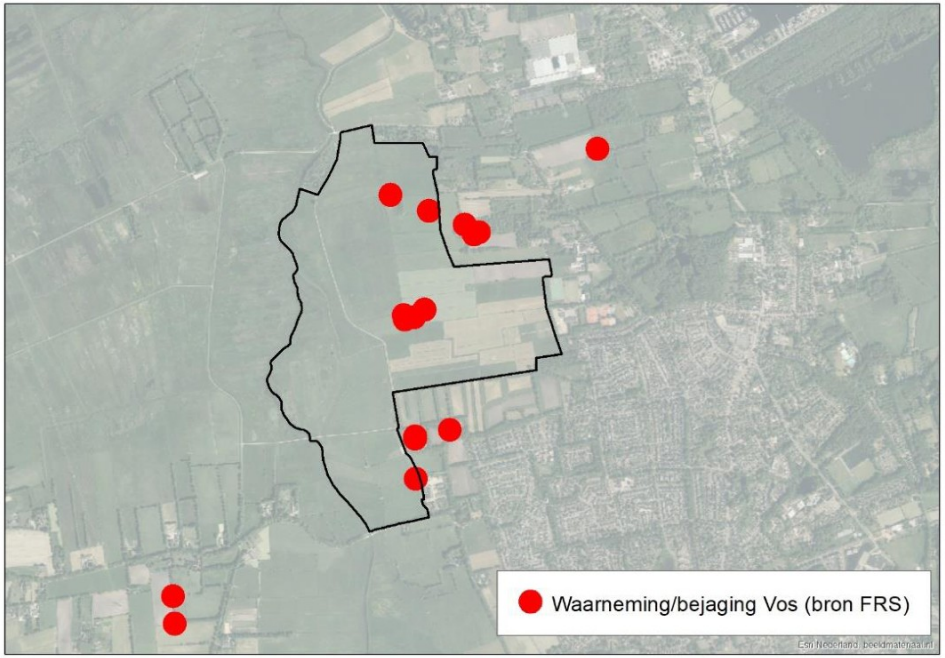
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

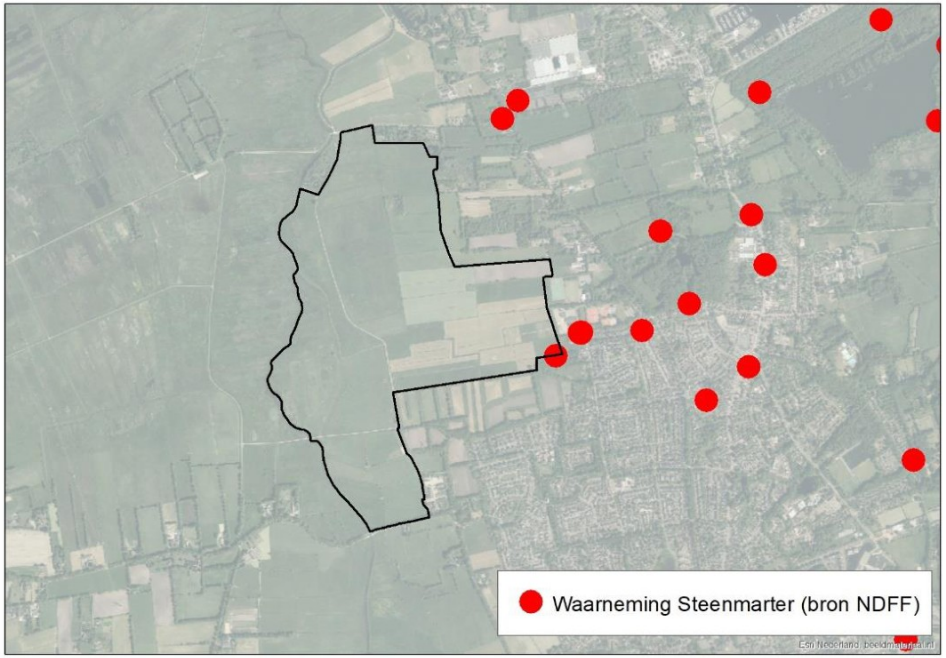
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

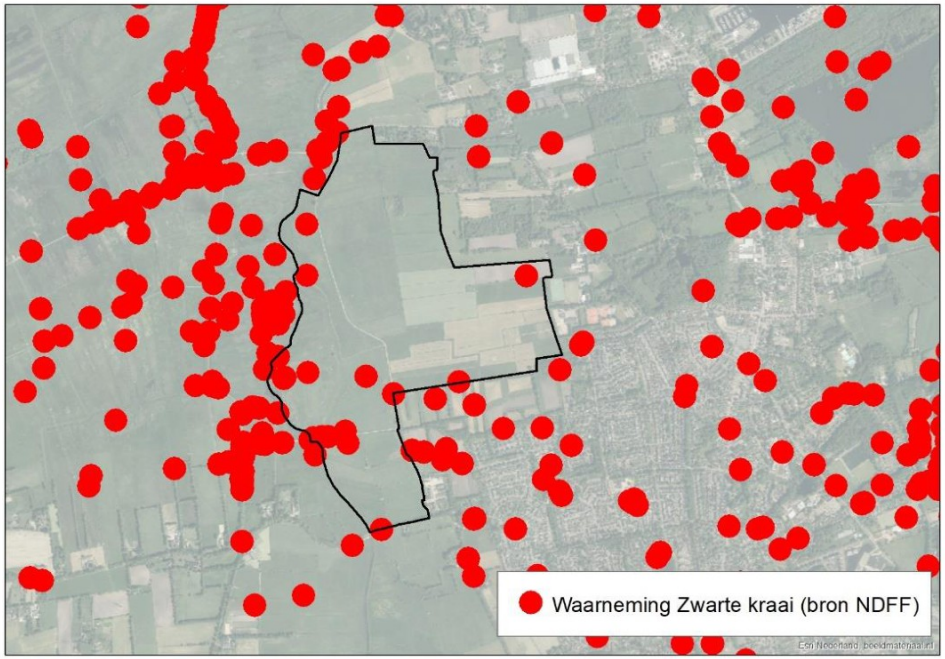
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

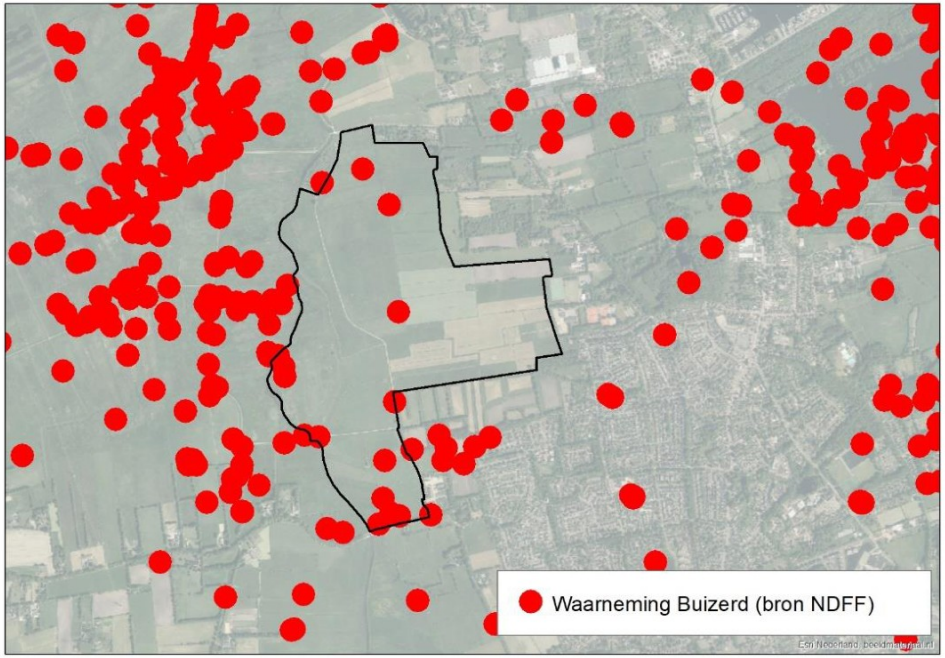
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

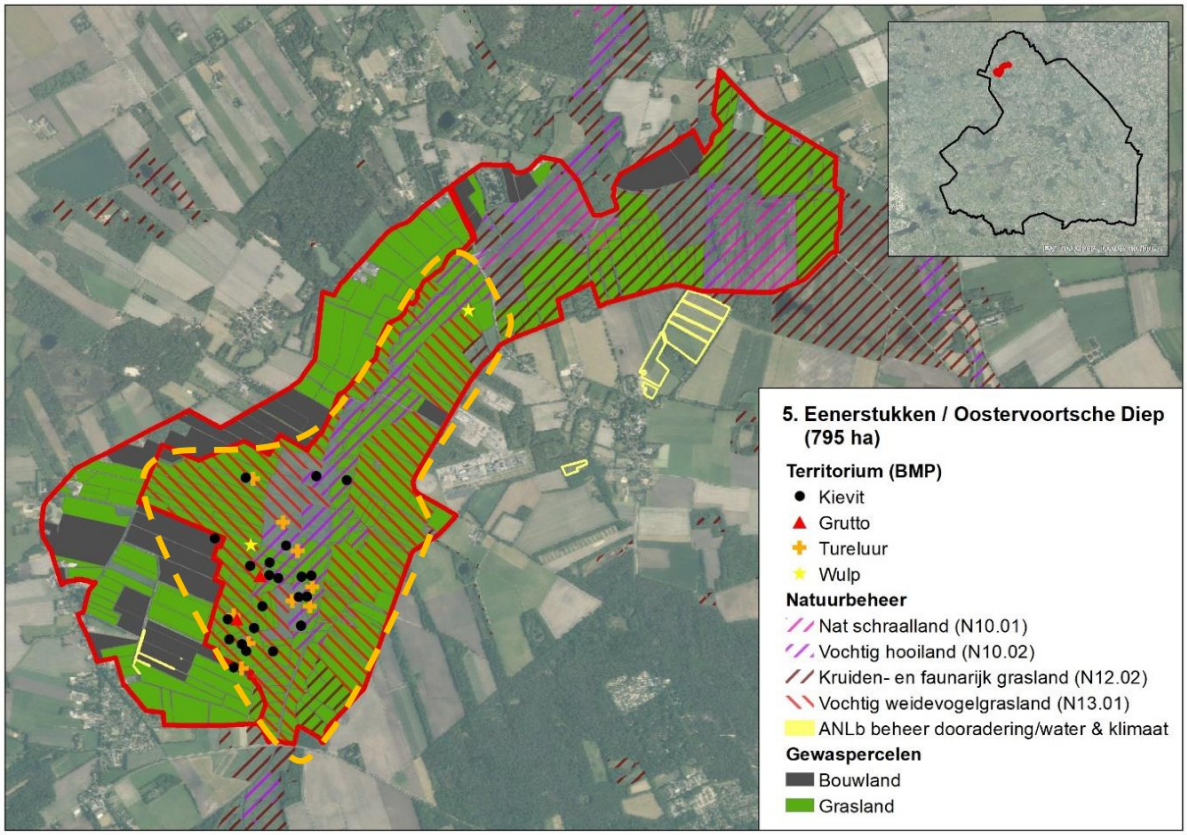

Gebiedsscan Eenerstukken/Oostervoortsche Diep

Gebied 5

Figuur 1: *Weidevogelgebied 5 Eenerstukken/Oostervoortsche Diep, met daarin weergegeven de van 2023 beschikbare monitoringsgegevens (zie ook tabel 1) en het beheer. In het gebied binnen globaal de oranje stippellijn is in de periode 2021-2023 jaarlijks een BMP-telling uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Eenerstukken/Oostervoortsche Diep beslaat een oppervlakte van 795 hectare en ligt globaal tussen de plaatsen Een in het zuidwesten en Lieveren in het noordoosten. Het gebied bestaat grotendeels uit grasland met een natuurdoelstelling, in eigendom van Natuurmonumenten. In een groot deel van het natuurterrein is het beheer gericht op weidevogels (N13.01). De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt in de delen met een weidevogeldoelstelling grotendeels maximaal 40 centimeter onder het maaiveld[1].

De broedvogelpopulatie in de Eenerstukken is de laatste decennia sterk gewijzigd, vooral de grutto, de kievit en in mindere mate de tureluur zijn sterk in aantal afgenomen[2]. Waar in het verleden volgens een actieve vrijwilliger 50-60 paar grutto's in het gebied tot broeden kwamen, is dit tegenwoordig beperkt tot enkele broedparen. Natuurmonumenten benadrukt ook de waarde van het gebied voor soorten waar de gebiedsscan zich niet op richt, zoals paapje, veldleeuwerik en watersnip. Gegevens over de gemiddelde nestoverleving in het gebied zijn niet bekend, vanuit de vrijwilligers wordt de hoge predatiedruk echter als een belangrijk knelpunt gezien.

Het gebied is volgens Natuurmonumenten in het verleden ingericht naar idee van de Drentse Aa, het peil blijkt echter te dynamisch voor goed weidevogelbeheer. In sommige jaren is het gebied volgens de beheerder te nat om te maaien, in andere jaren valt het gebied in april al droog en vormt het een 'ecologische val'. De natte omstandigheden maken ook dat maaien langs de beek lastig uitvoerbaar is, wat verruiging en opslag in de hand werkt.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Drentse vogels 23 (2009), J. Lok. Broedvogelbevolking van de beekdalgraslanden in de Eener en Tempelstukken 1994-2009.

Opvallend is dat in het zuidwestelijke deel van het gebied onder het ANLb enkele beheerovereenkomsten zijn afgesloten voor het beheer van elzenhakhout en een boom op landbouwgrond, wat strijdig lijkt met beheer gericht op weidevogels.

In het gebied is één vrijwilliger actief op het gebied van nestbescherming, daarnaast houden minimaal drie jagers zich bezig met het beheer van predatoren in en rond het gebied[3]. Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. Er zijn geen vangkooien in het gebied bekend. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Eenerstukken/Oostervoortsche Diep

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	470 ha	466 ha	461 ha
Bouwland	110 ha	103 ha	105 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Uitsluitend natuurbeheer			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	25	20	27
Zwarte kraai	0	0	7
Monitoring: BMP			
Kievit	26	27	22
Scholekster	1	2	0
Grutto	2	2	2
Wulp	3	3	2
Tureluur	8	9	9

Aanbevelingen

Gezien de hoge potenties van het gebied, lijkt het wenselijk om met alle betrokken partijen om tafel te gaan en een plan op te stellen voor het optimaliseren van het weidevogelbeheer. Natuurmonumenten denkt hierbij aan het uitvoeren van nieuwe inrichtingsmaatregelen, zoals het verslenken en beter maaibaar maken van in het verleden dichtgegooide sloten, het aanleggen van een grote plasdras van 5 á 6 hectare, het verwijderen van wilgenopslag en het plaatsen van een vossenwerend raster. Aandachtspunt hierbij zijn de financiele middelen die nodig zijn voor uitvoering van deze inrichtingsmaatregelen. Bij het opstellen van een plan voor het gebied is het ook wenselijk het al dan niet toepassen van ruige mest te bespreken, evenals het predatorenbeheer, het maaien van enkele (witbol) percelen tijdens het weidevogelseizoen (in mei) en het uitvoeren van BTS-tellingen om het resultaat te monitoren en waar nodig bij te kunnen sturen.

Met name ten zuidwesten van het natuurterrein lijkt het interessant om de mogelijkheden voor ANLb beheer voor met name de kievit te onderzoeken, als aanvulling op het weidevogelbeheer in het natuurterrein.

[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

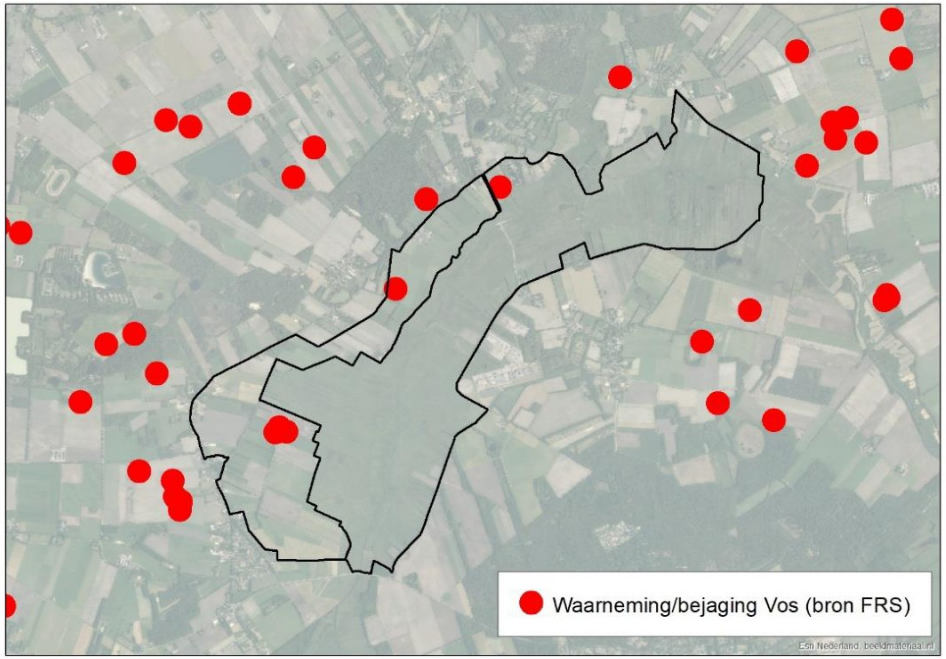
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

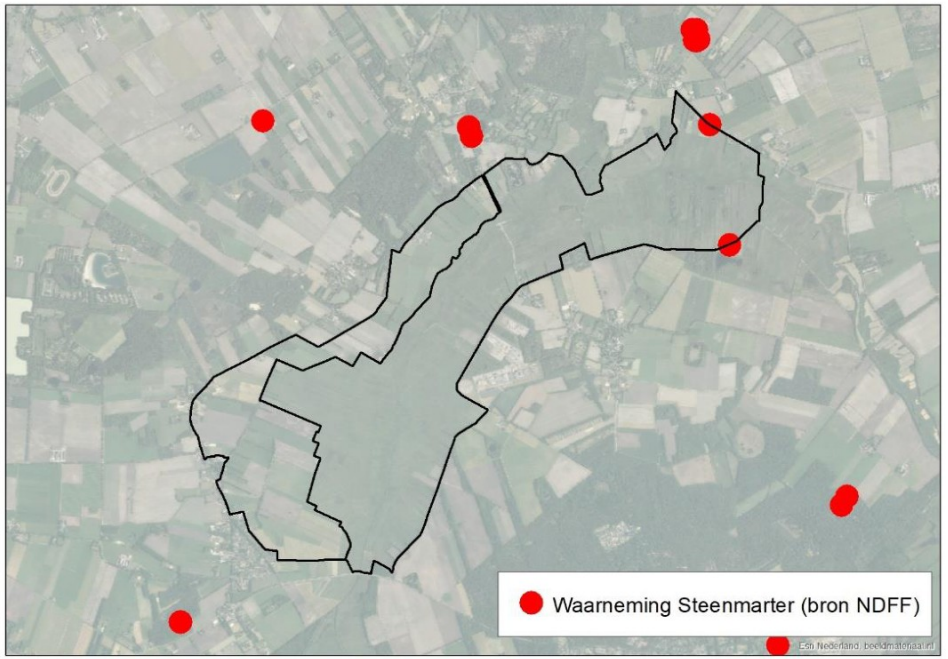
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

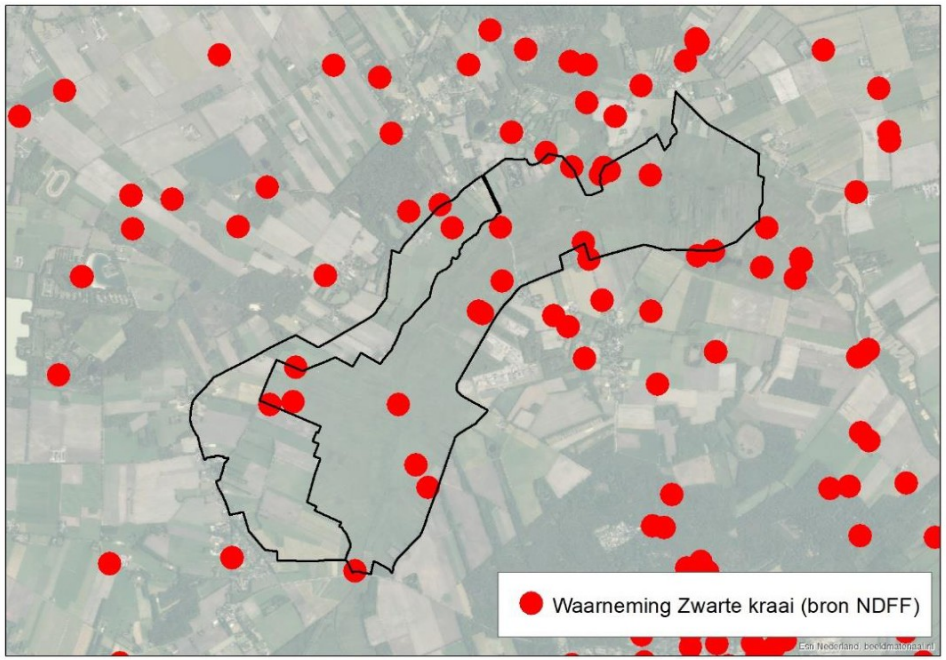
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

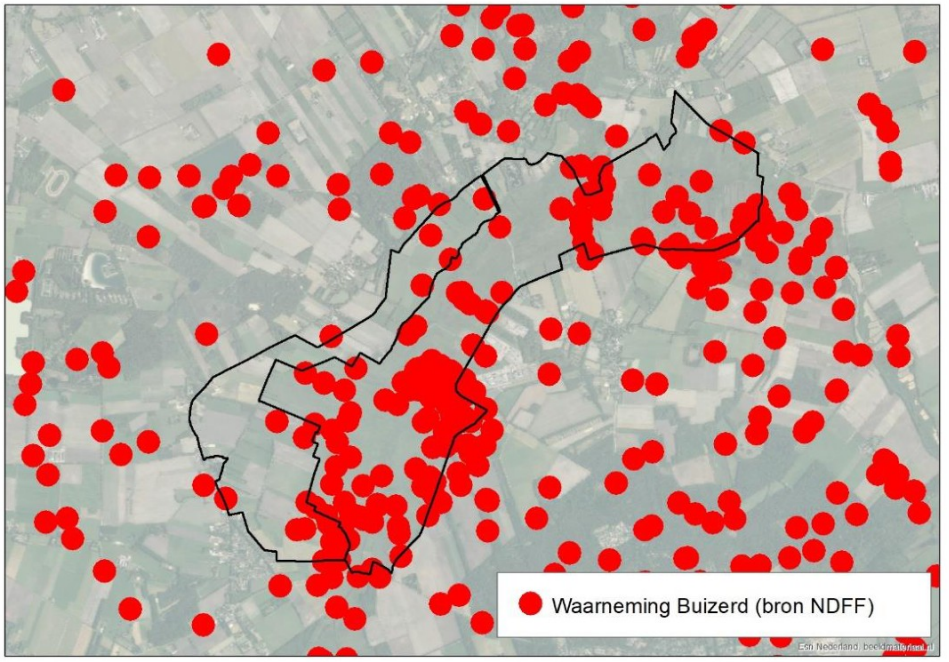
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

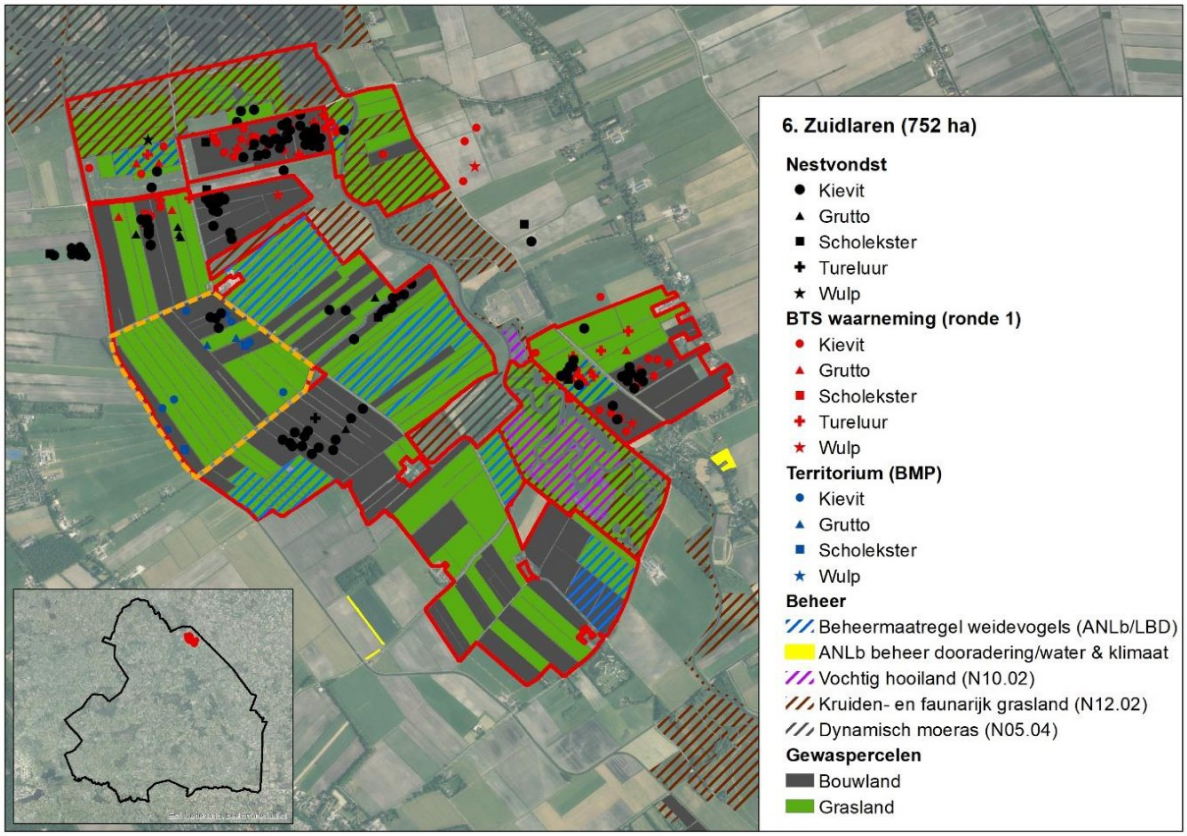

Gebiedsscan Zuidlaren

Gebied 6

Figuur 1: *Weidevogelgebied 6 Zuidlaren, met daarin weergegeven de telgegevens van het jaar 2023 en uitgevoerde beheermaatregelen (zie ook tabel 1). In het gebied omgeven door een oranje stippelijn is een BMP-telling uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Zuidlaren beslaat een oppervlakte van 752 hectare en ligt ten oosten van Zuidlaren (figuur 1). Het gebied is deels begrensd als leefgebied open grasland, waar boeren binnen het stelsel voor Agrarisch Natuur & Landschapsbeheer (ANLb) beheerovereenkomsten kunnen afsluiten ter verbetering van het biotoop voor weidevogels. Het landgebruik is een afwisseling van grasland en bouwland, daarnaast betreft een deel van het gebied natuurterrein in eigendom bij het Drents Landschap. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand varieert sterk over het gebied en ligt veelal tussen de 20 en 120 cm onder het maaiveld[1].

Voor weidevogels is Zuidlaren één van de belangrijkste broedgebieden in Drenthe. Het gebied is onderverdeeld in verschillende telgebieden waar aantalsontwikkeling zowel wordt bijgehouden doormiddel van jaarlijkse BTS- als BMP tellingen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Zuidlaren is 0,16 (2021-2023) en daarmee zeer laag[2]. Vanuit de vrijwilligers is echter aangegeven dat dit gebaseerd is op onvolledige informatie uit de boerenlandvogelmonitor en dit een verkeerd beeld geeft van de situatie. In de periode 2021-2023 werden volgens de vrijwilligers voldoende kuikens vliegvlug voor het in stand houden van de populatie.

In 2023 werd op ruim 66 hectare een beheerpakket afgesloten (zie tabel 1 en bijlage 1), waaronder plasdras, kruidenrijk grasland en grasland met een rustperiode. Daarnaast worden jaarlijks enkele percelen voorzien van een vossenwerend raster. Ook worden jaarlijks één of meerdere wulpennesten uitgerasterd om predatie door vossen te voorkomen[3]. Binnen de begrenzing van leefgebied open grasland wordt beheer afgesloten door Agrarische Natuur Drenthe, buiten de begrenzing door Landschapsbeheer Drenthe. Uit gesprekken blijkt dat het beheer nog niet altijd

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor alle vijf soorten. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

op de juiste plek ligt, maar dat stappen worden genomen om de effectiviteit van het beheer te verbeteren.

In het gebied zijn circa zes weidevogelbeschermers actief (DR31 Zuidlaren), evenals minimaal vier jagers die zich bezig houden met het beheer van predatoren[4]. De weidevogelbeschermers hebben contact met circa vijftien betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. Vanuit de vrijwilligers is aangegeven dat de bescherming van met name de wulp door tijdgebrek te weinig aandacht krijgt en de soort daardoor onderbelicht blijft. De bereidheid van grondeigenaren om mee te doen aan beheer is over het algemeen goed.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast vindt bejaging plaats met behulp van de lichtbak en is een vangkooi in het gebied aanwezig. Vanuit de vrijwilligers is aangegeven dat het predatorenbeheer goed verloopt en een essentiële rol speelt bij het succes in het gebied. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele belangrijke predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Zuidlaren

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen (ANLb/LBD)			
Grasland met rustperiode (A01)	24,2 ha	38,8 ha	57,5 ha
Plasdras (A03)	1,57 ha	1,05 ha	2,8 ha
Kuikenstroken (A04h/A02e)	7,3 ha	2,9 ha	0 ha
Kruidenrijk grasland (A05)	7,5 ha	8,1 ha	6,3 ha
Ruige mest (A07)	4,3 ha	30 ha	24 ha
Hulp voor de kievit: braakstrook	2,2 ha	0 ha	0 ha
Hulp voor de wulp: raster rond nest	2	1	1
Predatoren rasters gebieden	11,5 ha	6,2 ha	6,4 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	56	66	77
Zwarte kraai	10	13	10
Monitoring; nesten			
Kievit	124	122	102
Scholekster	5	2	4
Grutto	11	16	12
Wulp	3	1	1
Tureluur	2	4	1
Monitoring; BTS			
Kievit	54	57	40
Scholekster	4	4	4
Grutto	6	10	7
Wulp	2	2	2
Tureluur	5	9	J
Monitoring; BMP			
Kievit	64	11	7
Scholekster	10	3	2
Grutto	11	1	2
Wulp	4	2	1
Tureluur	3	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt voor de hand liggend om de begrenzing van het leefgebied open grasland te herzien, waarbij locaties met veel weidevogels binnen de begrenzing worden gebracht. Op deze manier kan het beheer worden afgesloten binnen het stelstel voor ANLb en kan budget vanuit de

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

‘flexibele pot’ door Landschapsbeheer Drenthe (LBD) in andere gebieden worden ingezet. Een goede afstemming tussen LBD en Agrarische Natuur Drenthe is daarbij van groot belang. Ook het organiseren van een jaarlijkse evaluatiebijeenkomst, met alle bij het weidevogelbeheer betrokken partijen en in het bijzonder de boeren in het gebied, lijkt waardevol. Daarnaast lijkt het werven en opleiden van vrijwilligers voor dit gebied van belang, aangezien door tijdgebrek niet alle nesten gevonden worden en het opzoeken van nesten van lastiger te vinden soorten in dit gebied veelal afhankelijk is van één ervaren vrijwilliger.
In het noorden van het gebied is een rij populieren aanwezig, die vanuit AND en de vrijwilligers als storend wordt gezien. Het is aan te bevelen deze zo mogelijk te verwijderen, evenals enkele solitaire bomen in het gebied.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

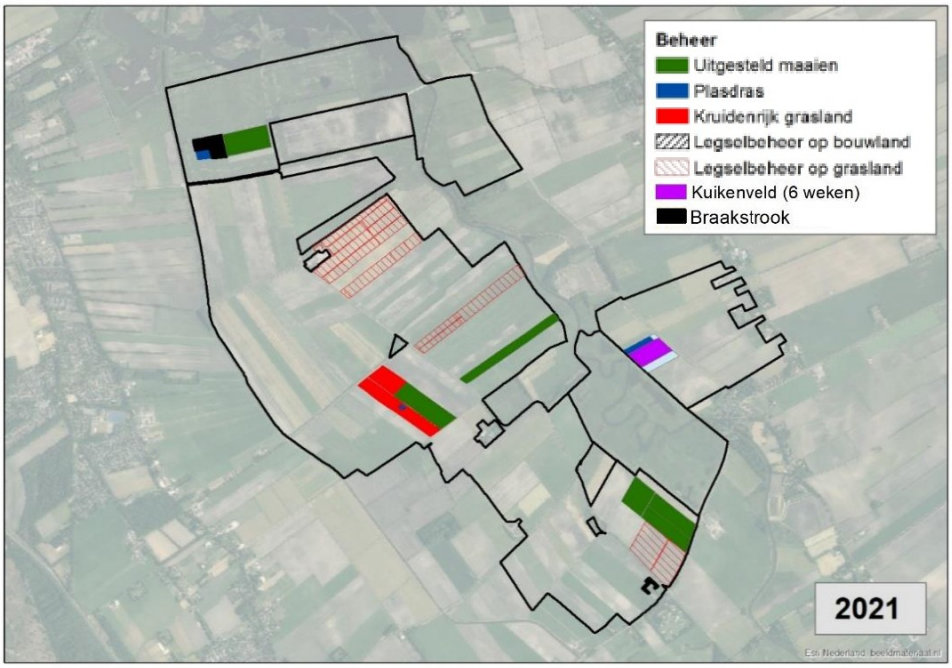
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

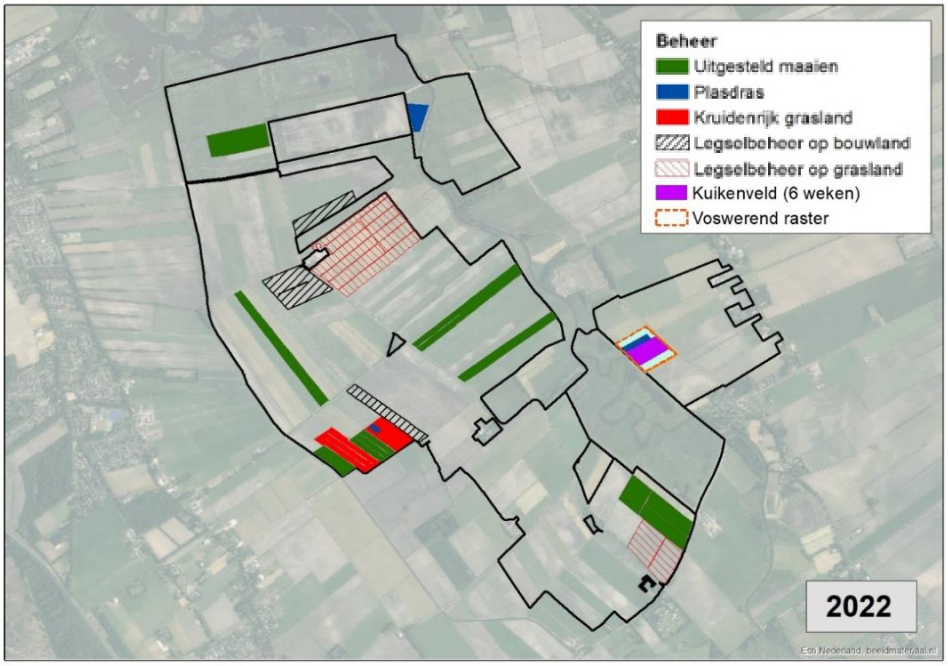
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

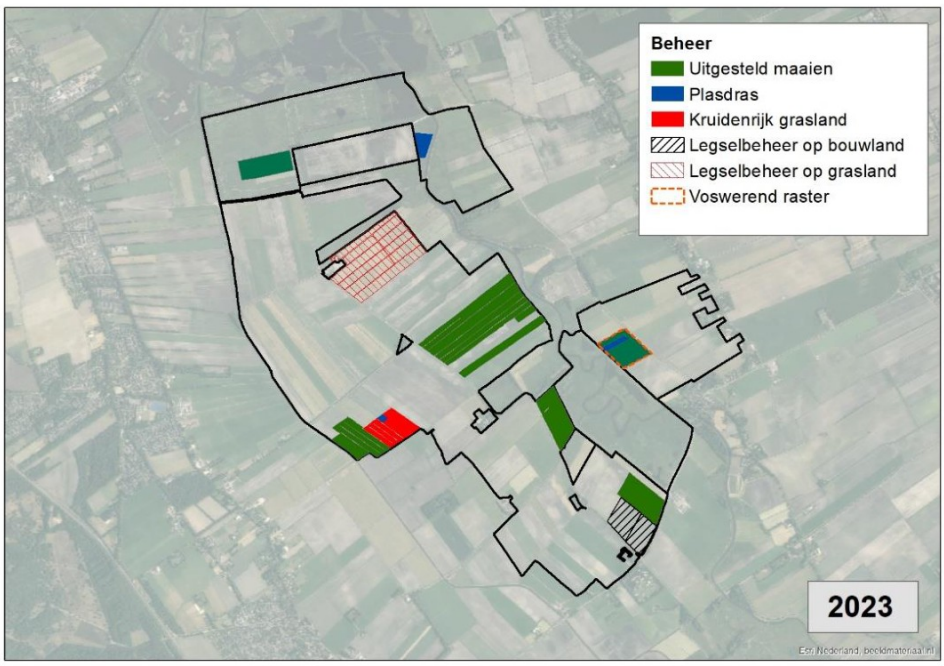
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

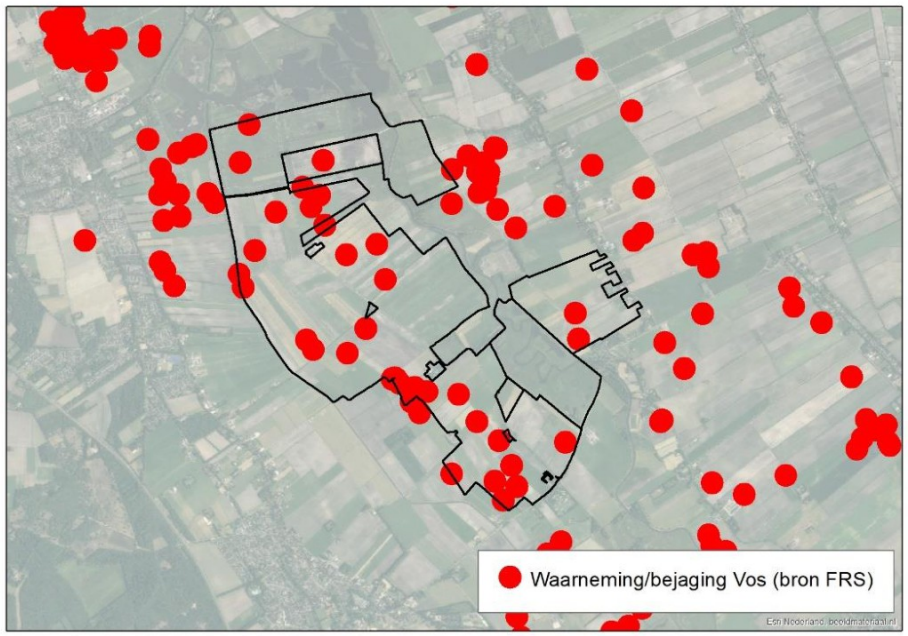
Bijlage 1. Weidevogelbeheer (ANLb en LBD) in de jaren 2021-2023

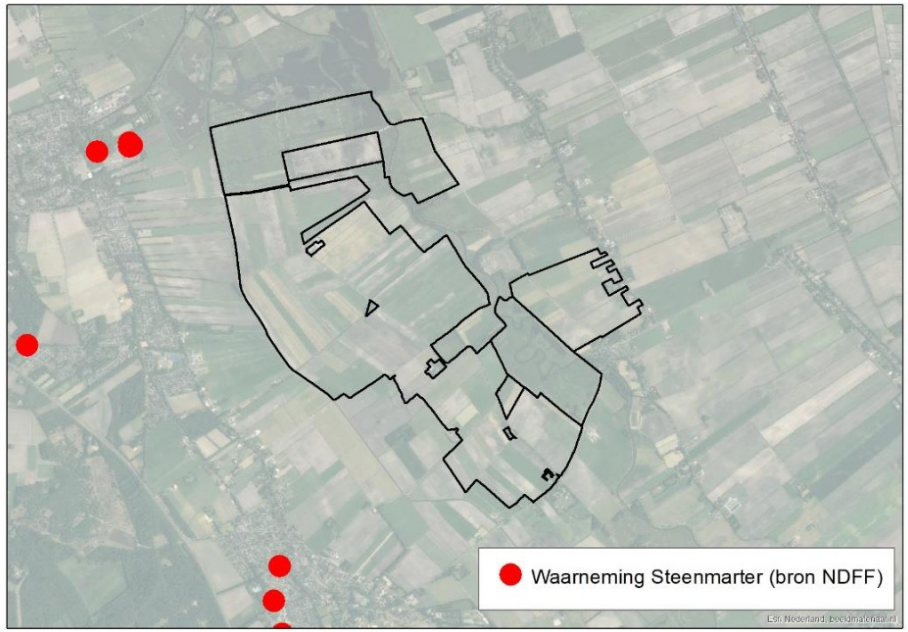

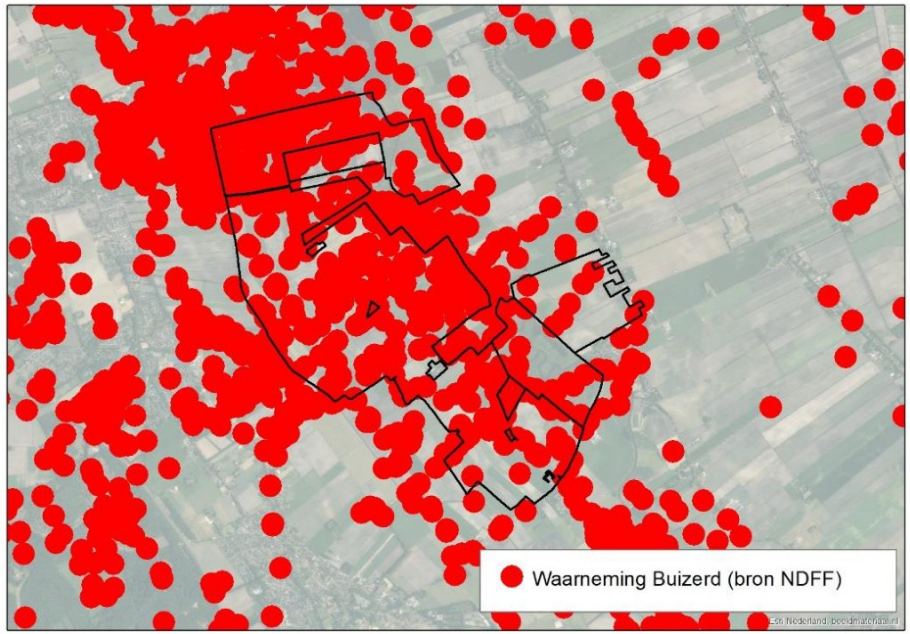

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

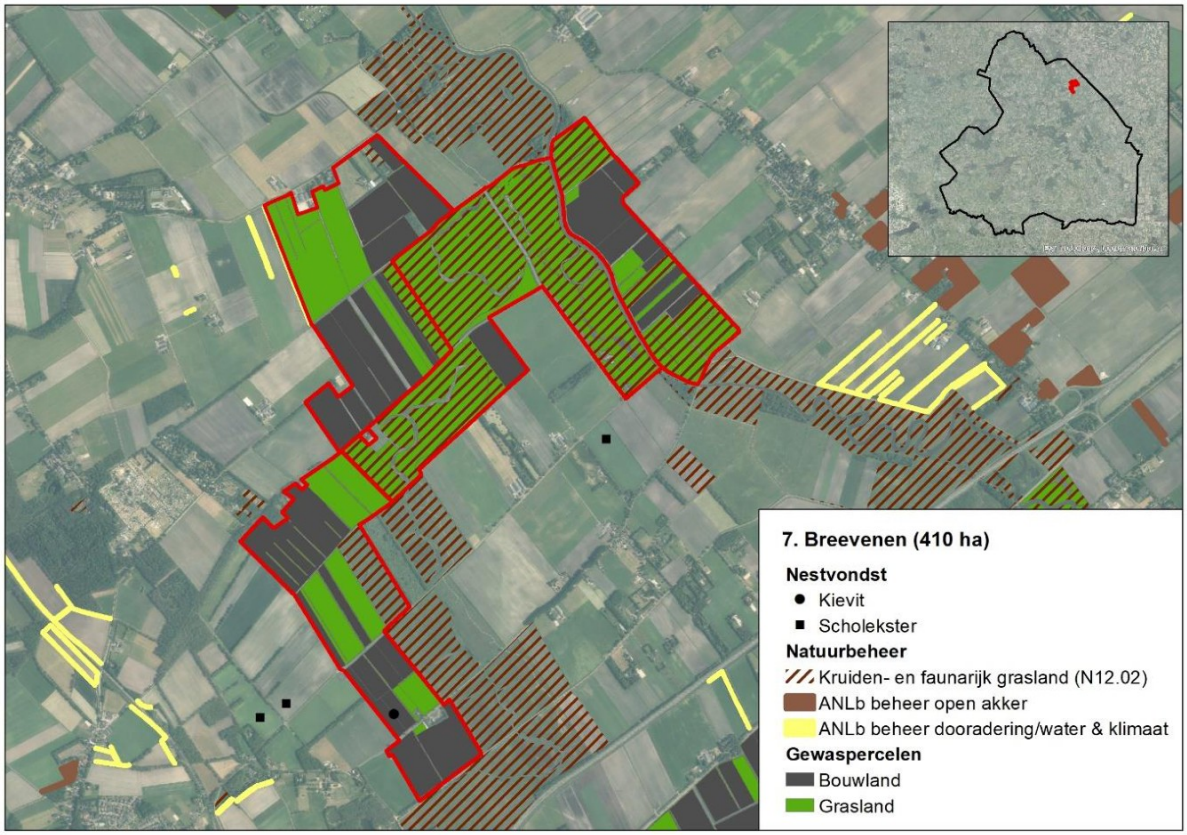

Gebiedsscan Breevenen

Gebied 7

Figuur 1: *Weidevogelgebied Breevenen 7, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en het gevoerde natuurbeheer.*

Het weidevogelgebied Breevenen beslaat een oppervlakte van 410 hectare en ligt globaal tussen Eext en Eexterveen. Het gebied maakt deel uit van het beekdal van De Hunze en bestaat uit een afwisseling van grasland (209 ha) en bouwland (138 ha). De zuidwestzijde grenst aan de overgangszone richting de Hondsrug en wordt gekenmerkt door insteekwallen en kleine hakhoutbosjes. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt grotendeels tussen de 20-60 centimeter onder het maaiveld[1].

Het weidevogelgebied Breevenen is één van de vijf Drentse gebieden waarvoor voor de periode 2011-2016 een collectief beheerplan is opgesteld. Een actueel beeld van de aanwezige weidevogelpopulatie ontbreekt, maar in 2010 kwamen zowel kievit, scholekster, grutto, tureluur als wulp binnen of in de directe omgeving van het gebied tot broeden. Grutto en tureluur waren hierbij alleen vertegenwoordigd in het terrein van de WMD, maar ook in dit terrein zijn de aantallen sterk afgenomen en deze soorten volgens een vrijwilliger vrijwel geheel verdwenen.

In het gebied vindt geen of nauwelijks nestbescherming door vrijwilligers plaatst en er zijn dan ook onvoldoende nesten gevolg om een beeld te geven van de nestoverleving. Wel zijn minimaal vier jagers actief met het beheer van predatoren in en rondom het gebied[2]. Maatregelen ter verbetering van het biotoop van weidevogels zijn in het agrarisch gebied niet uitgevoerd.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook vindt bejaging plaats met behulp van de lichtbak. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Tabel 1: Kwantitatieve data Breevenen

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	218	206	209
Bouwland	137	143	138
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	46	28	45
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	0	2	1
Scholekster	0	0	0
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Een goed beeld van de actuele weidevogelpopulatie in het gebied ontbreekt. Het uitvoeren van een inventarisatie (bijvoorbeeld een BMP- of BTS-telling) lijkt voor dit gebied wenselijk, om op basis van daarvan vervolgstappen te kunnen bepalen.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

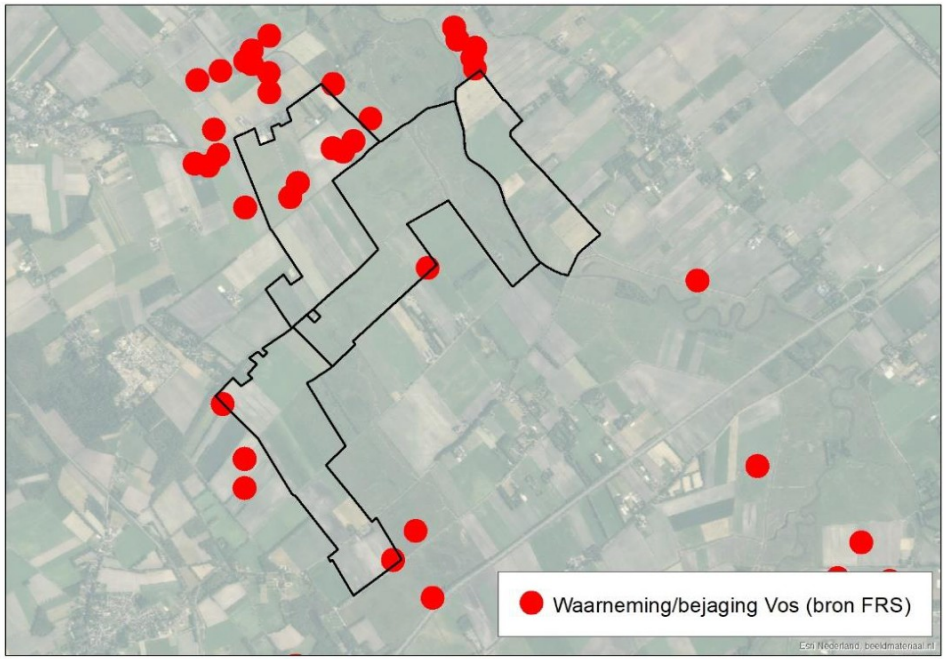
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

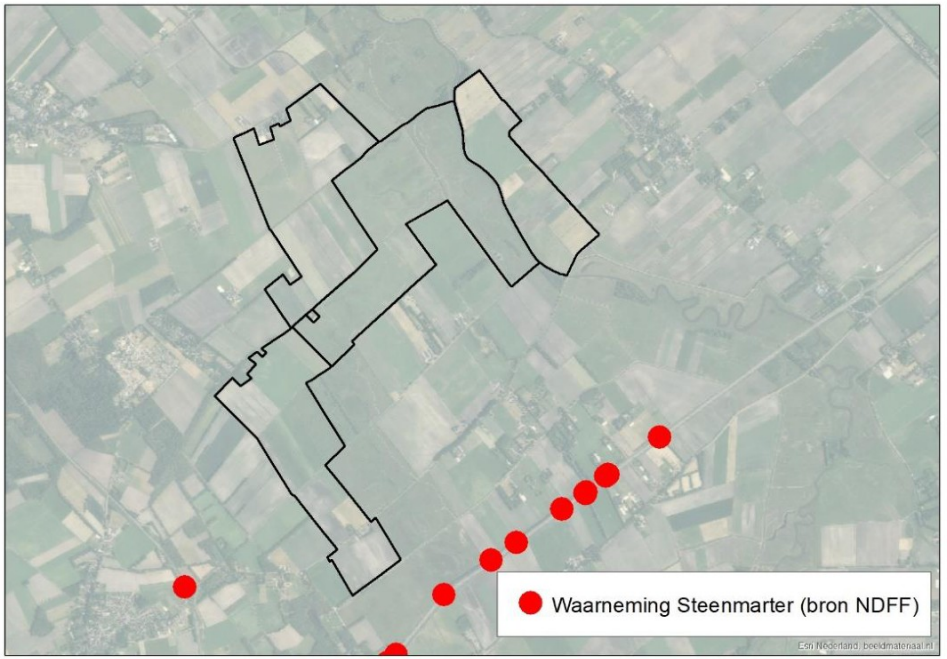
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

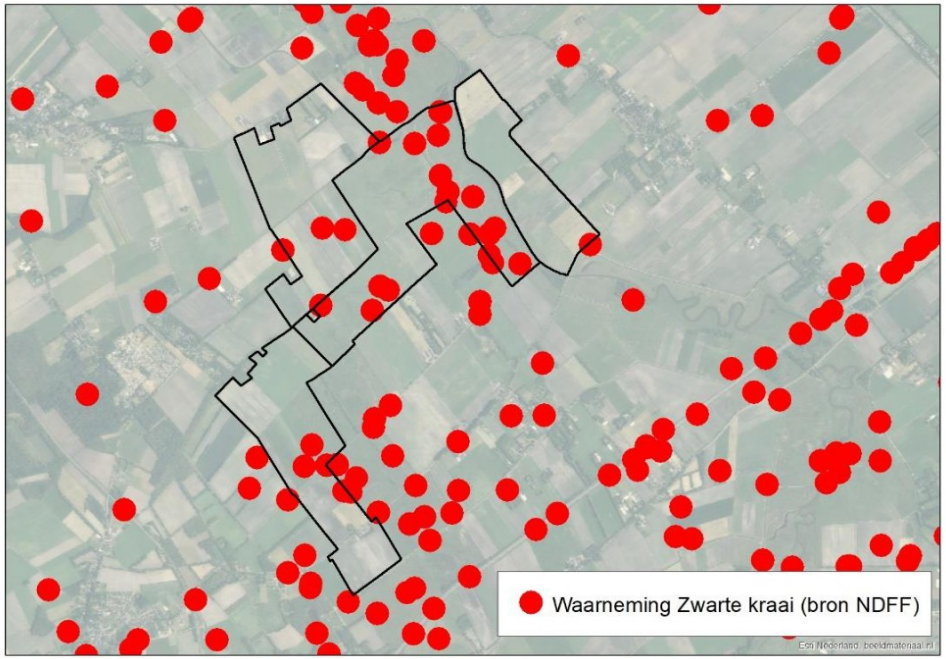
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

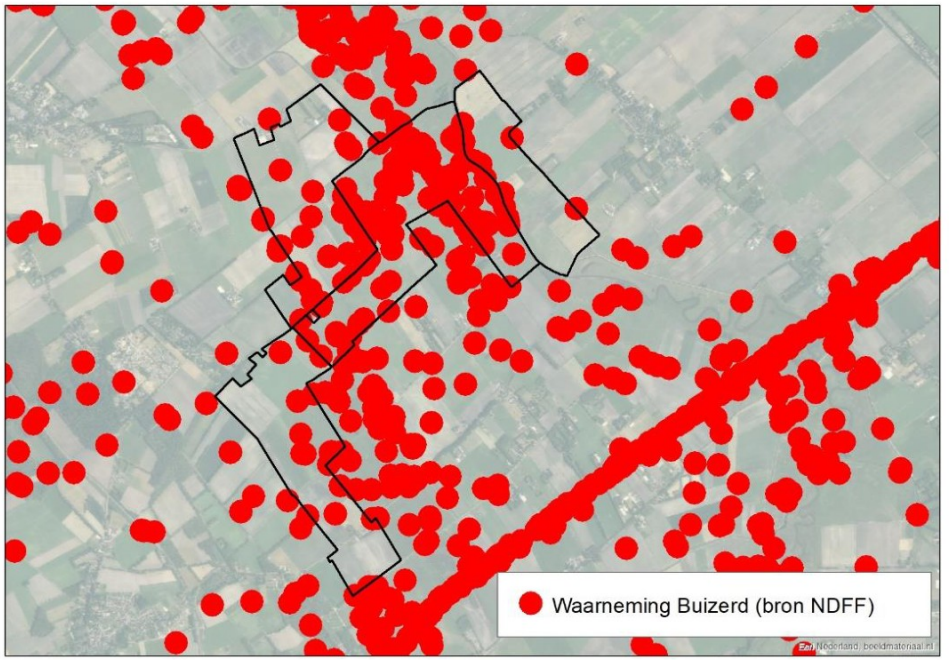
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

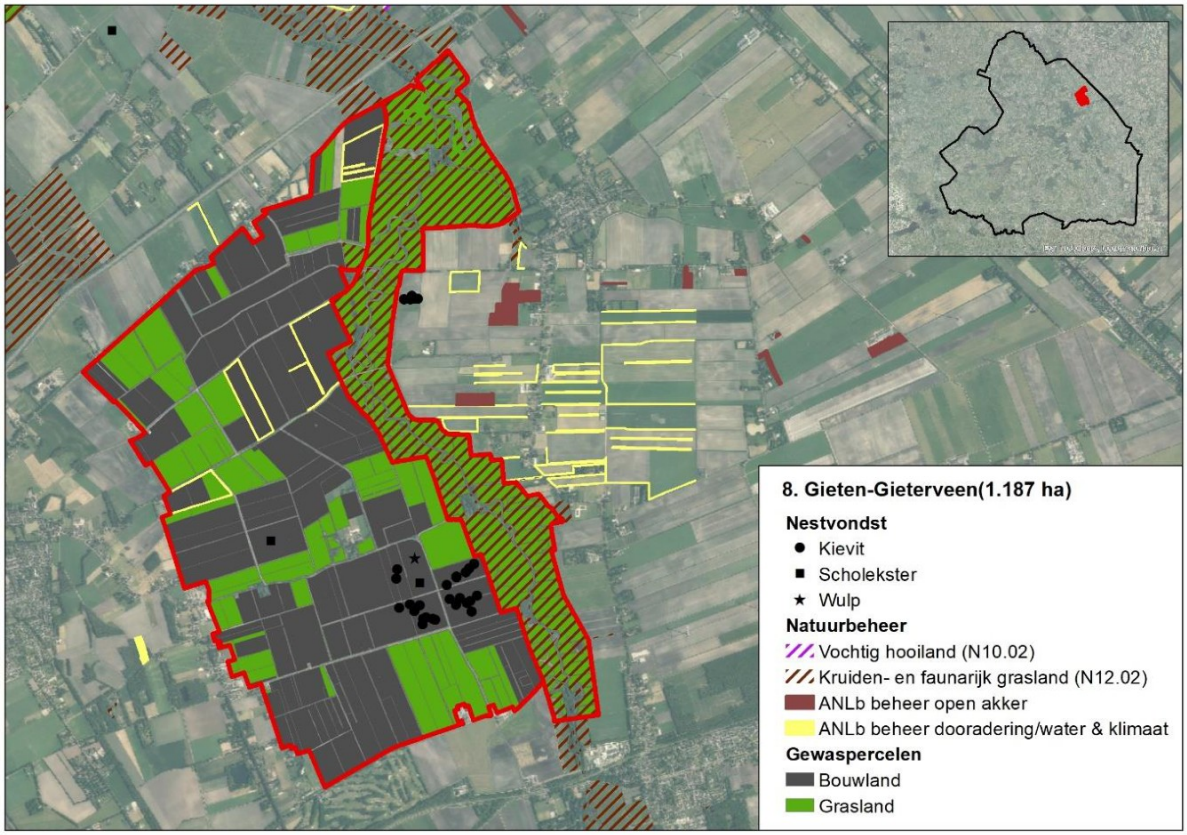

Gebiedsscan Gieten-Gieterveen

Gebied 8

Figuur 1: *Weidevogelgebied Gieten-Gieterveen 8, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en het gevoerde natuurbeheer.*

Het weidevogelgebied Gieten-Gieterveen beslaat een oppervlakte van 1.187 hectare en ligt globaal tussen Gieten in het westen en Gieterveen in het oosten. Het westelijke deel van het gebied bestaat uit een afwisseling van grasland en bouwland, het oostelijke deel uit natuurterrein langs De Hunze. Het gebied is relatief open en in het Natuurbeheerplan grotendeels begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde grondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt in het voorjaar veelal tussen de 40-100 centimeter onder het maaiveld[1]. De natste delen bevinden zich in het natuurterrein, in de omgeving van De Hunze.

Het weidevogelgebied Gieten-Gieterveen is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook scholekster en wulp komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. De gemiddelde nestoverleving is met 0.16[2] (2021-2023) zeer laag te noemen. Tot 2023 vond door de vrijwilligers geen nestregistratie in de boerenlandvogelmonitor plaats.

Maatregelen specifiek gericht op verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn in het agrarische deel van het gebied niet uitgevoerd. Wel zijn in het noordelijke deel kruidenrijke akkerranden gerealiseerd. Aanwezige wulpennesten worden waar mogelijk voorzien van een vossenwerend raster[3].

In het gebied zijn circa 18 weidevogelbeschermers actief (DR21 Gieten), evenals minimaal vijf jagers die zich bezig houden met het beheer van predatoren[4]. De vrijwilligers zoeken ook ten

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe
[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

oosten van het gebied, buiten de begrenzing van het weidevogelgebied. De weidevogelbeschermers hebben contact met circa 35 boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De bescherming richt zich voornamelijk op bouwland, tenzij er op grasland wulpen worden waargenomen. De vrijwilligersgroep werkt sinds 2023 onder begeleiding van een nieuwe coördinator, wat voor een impuls heeft gezorgd in de bescherming en registratie van nesten. Het contact met de meeste boeren is goed, de samenwerking met een enkele loonwerker vormt een aandachtspunt. Uitbreiding en verjonging van de vrijwilligersgroep wordt als wens genoemd.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. De vos wordt vanuit de vrijwilligers als veruit de belangrijkste predator van nesten genoemd. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Gieten-Gieterveen

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	500 ha	477 ha	488 ha
Bouwland	566 ha	576 ha	568 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	-	-	1 stuks
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	44	17	22
Zwarte kraai	0	3	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	-	-	24
Scholekster	-	-	2
Grutto	-	-	0
Wulp	-	-	1
Tureluur	-	-	0

Aanbevelingen

Het lijkt met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland. Daarnaast lijken er kansen te liggen om binnen het leefgebied ‘dooradering’ in te steken op (uitbreiding van het) randenbeheer, waarbij de randen ook van meerwaarde kunnen zijn voor soorten als kievit en wulp. Daarnaast is het aan te bevelen om samen met de vrijwilligersgroep te kijken hoe extra vrijwilligers kunnen worden geworven.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

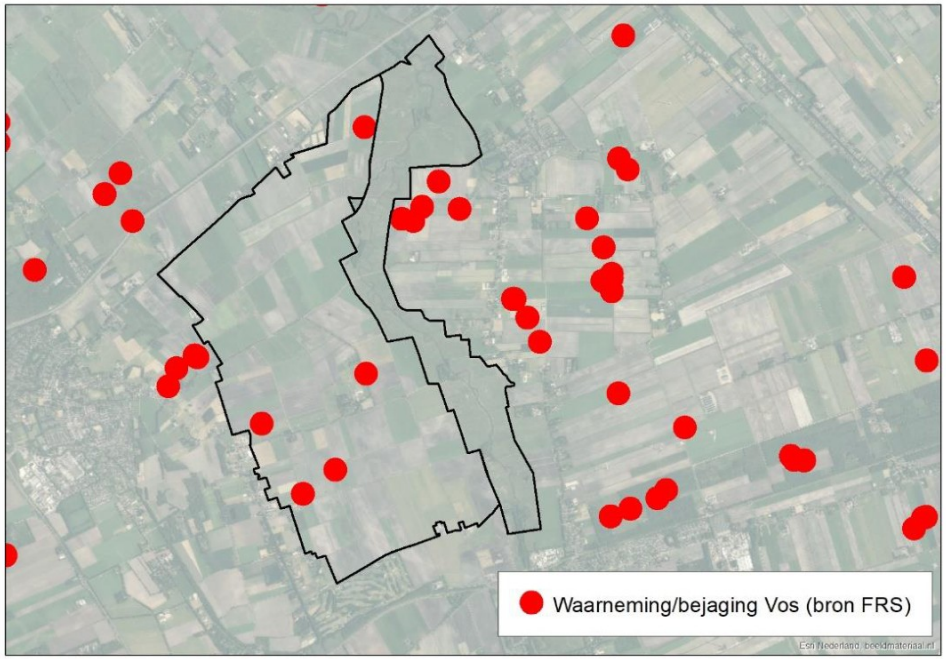
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

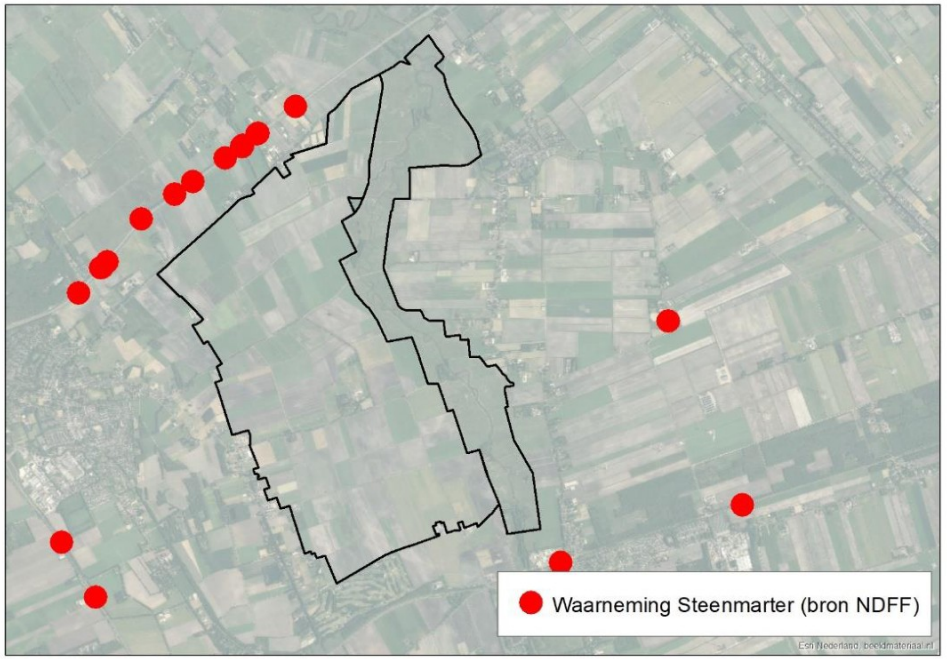
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

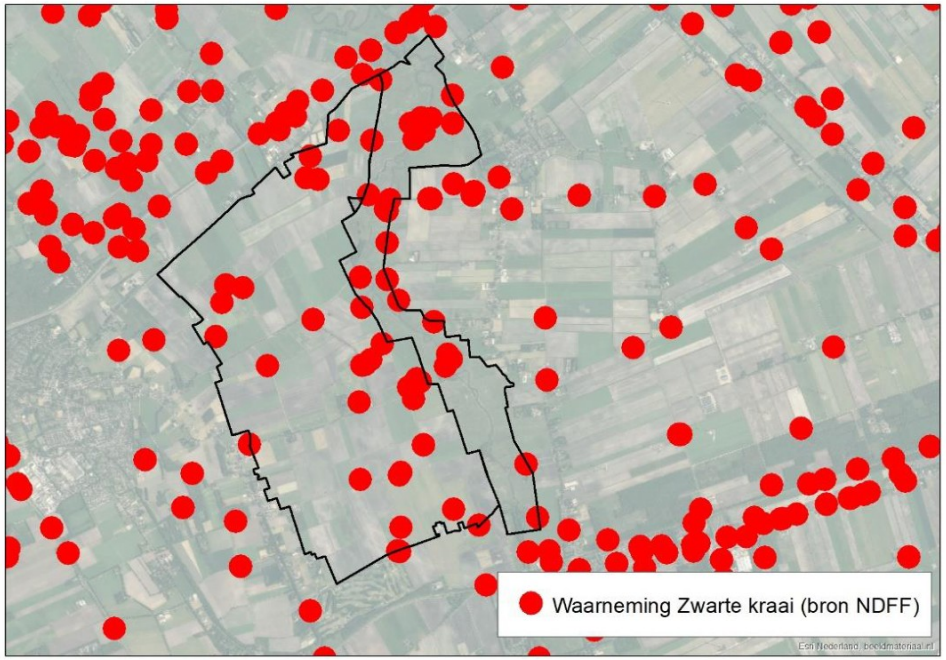
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

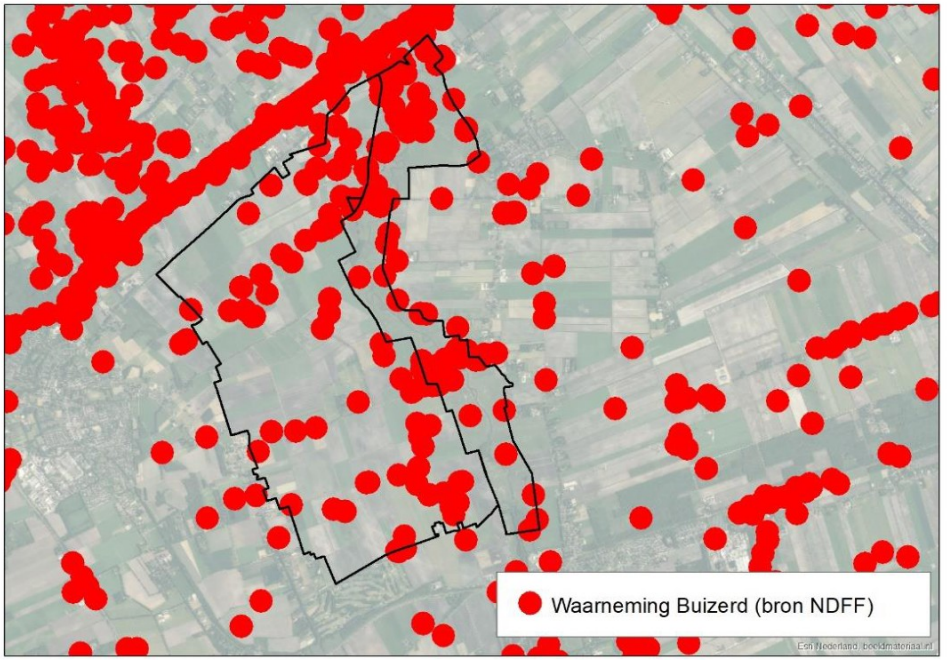
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

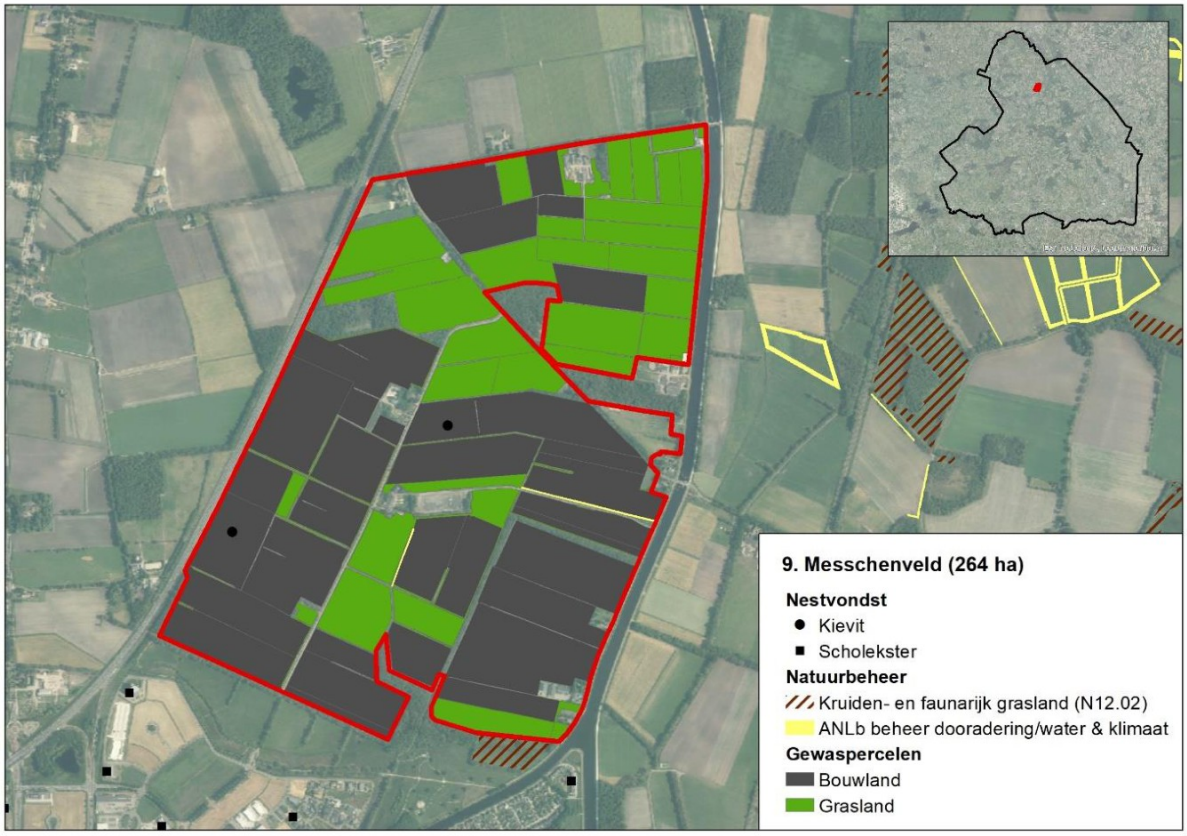

Gebiedsscan Messchenveld

Gebied 9

Figuur 1: *Weidevogelgebied Messchenveld, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Messchenveld beslaat een oppervlakte van 264 hectare en ligt ten noorden van de plaats Messchenveld, ingeklemd tussen de A28 in het westen en het Noord Willems kanaal in het oosten. Het gebied bestaat uit een afwisseling van bouwland en grasland, in het centrale deel van het gebied is een NAM-locatie aanwezig. Het gebied is relatief open, wel zijn her en der bosjes, singels en solitaire beplanting aanwezig. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert zeer sterk over het gebied. Lokaal komt de grondwaterstand tot minder dan 40 centimeter onder het maaiveld, maar in een groot deel van het gebied zit het grondwater dieper dan een meter[1].

Weidevogelgebied Messchenveld is als broedgebied met name van belang voor de kievit. Op basis van het aantal nestvondsten is lastig een trend te bepalen en zijn geen goede uitspraken te doen over de gemiddelde nestoverleving. Maatregelen specifiek ter verbetering van het biotoop voor weidevogels, zijn in de periode 2021-2023 niet uitgevoerd. Wel is binnen de ‘dooradering’ een kruidenrijke akkerrand gerealiseerd.

In het gebied zijn twee weidevogelbeschermers actief (DR27 Assen), evenals minimaal één jager die zich bezig houdt met het beheer van predatoren[2]. De weidevogelbeschermers hebben contact met een onbekend aantal boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook is gebruik gemaakt van vangkooien.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Messchenveld

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen			
Grasland	84	84	83
Bouwland	148	146	147
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	11	J	31
Zwarte kraai	0	13	11
Monitoring (Nesten)			
Kievit	2	15	2
Scholekster	0	0	0
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland. Daarnaast lijken er kansen te liggen om binnen het leefgebied ‘dooradering’ (extra) randenbeheer af te sluiten, bijvoorbeeld in de vorm van kruidenrijke akkerranden, wat ook van meerwaarde kan zijn voor de kievit.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

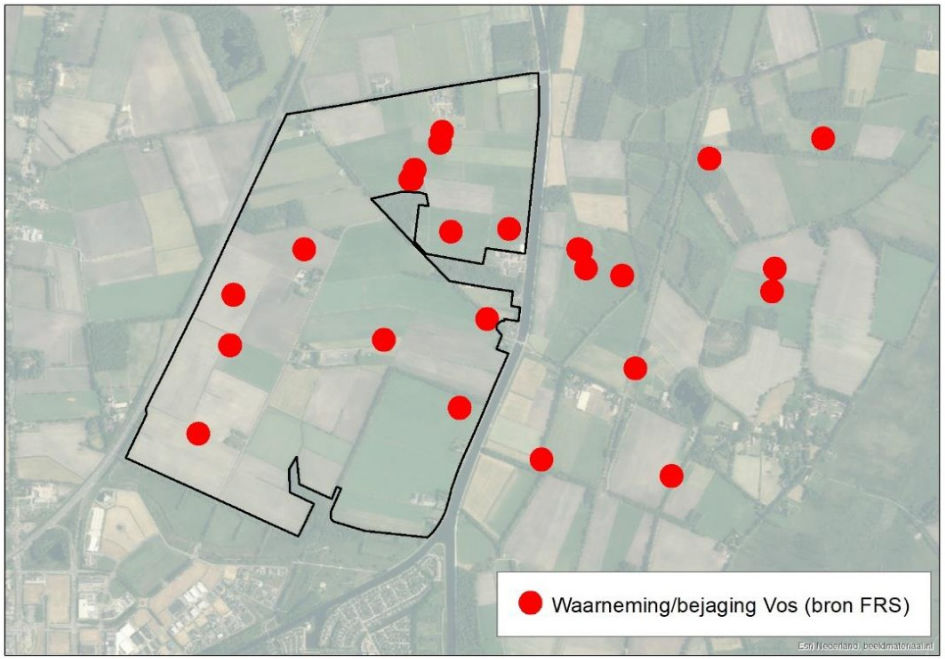
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

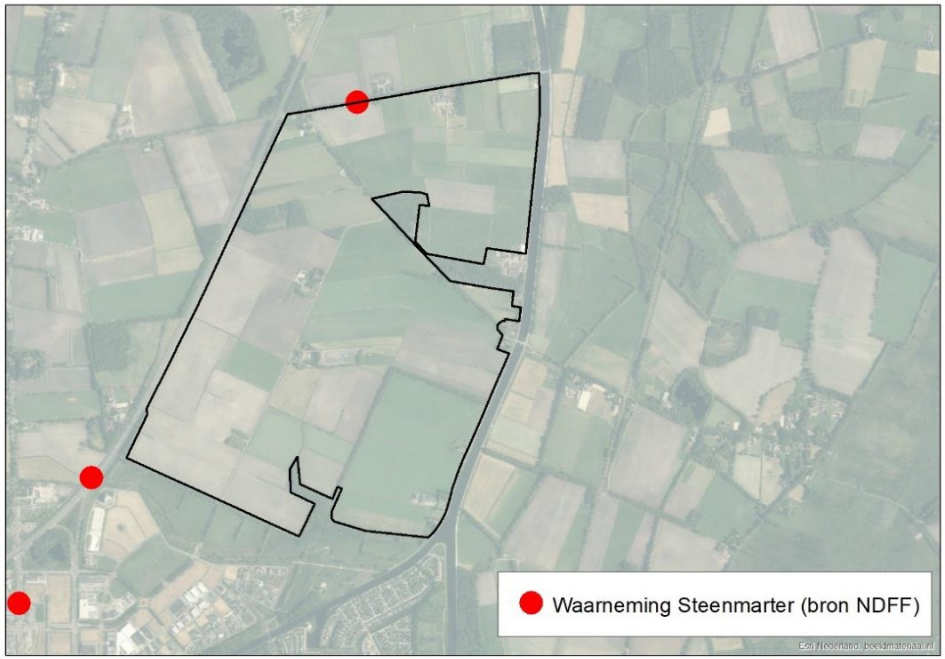
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

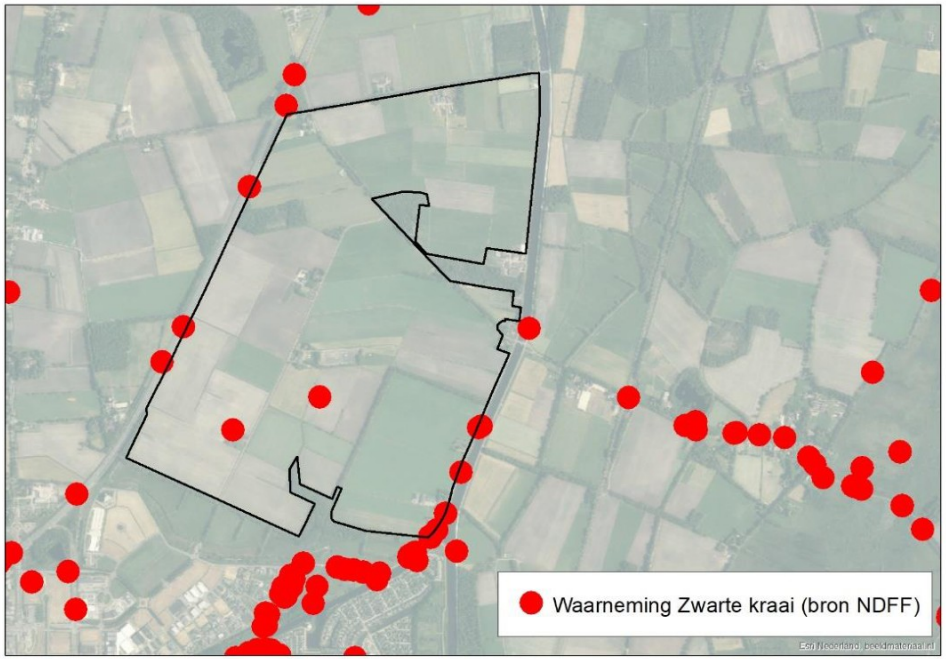
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

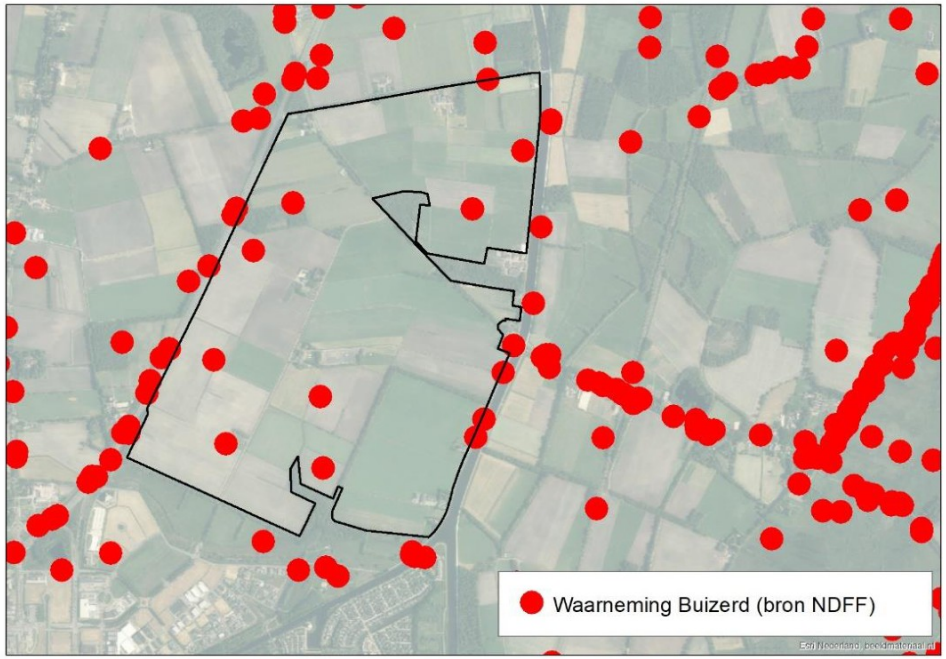
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

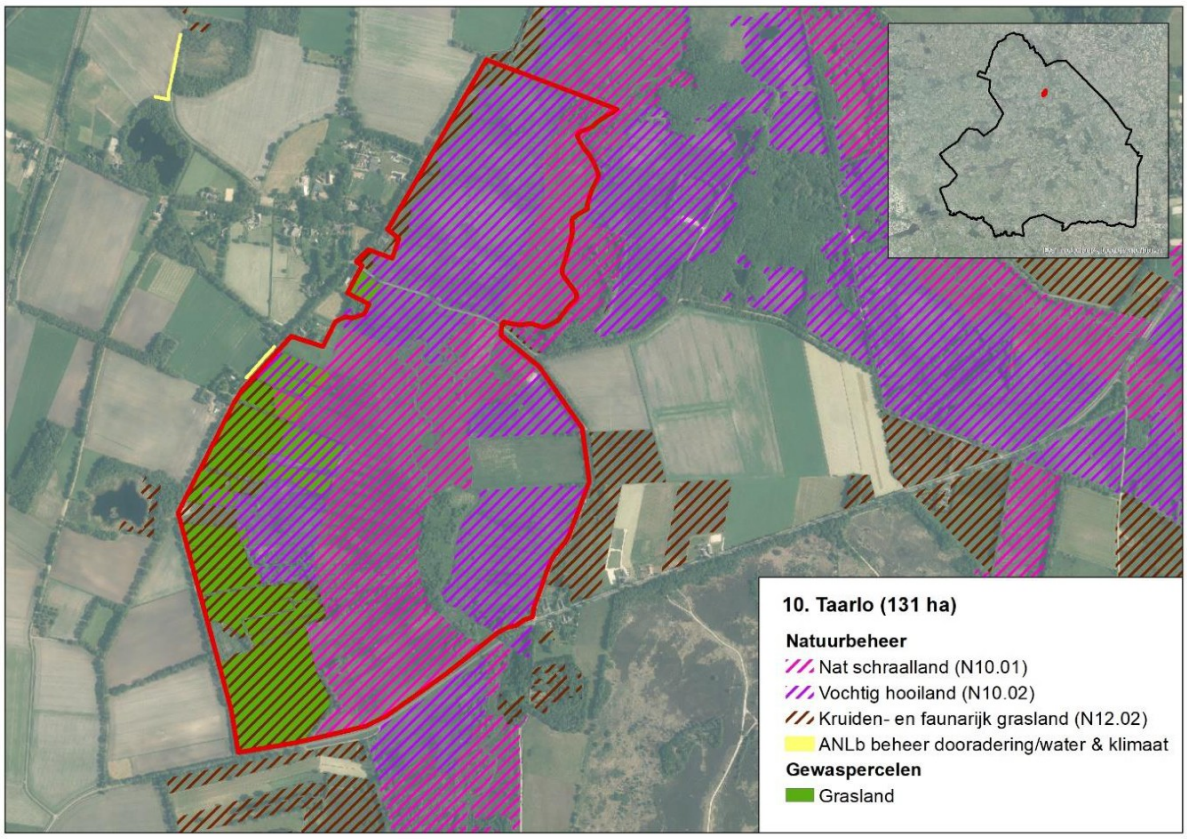

Gebiedsscan Taarlo

Gebied 10

Figuur 1: *Weidevogelgebied 10 Taarlo, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Taarlo beslaat een oppervlakte van 131 hectare en ligt in het Drentse Aa gebied, globaal tussen Taarlo en het Balloërveld. Het gebied is grotendeels in eigendom van Staatsbosbeheer en in beheer als nat schraalland, vochtig hooiland en kruiden- en faunarijk grasland. De gemiddelde grondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt grotendeels tussen de 20-100 centimeter onder het maaiveld[1]. De nattere delen bevinden zich dicht langs de beek.

Het gebied is van oorsprong erg geschikt geweest voor weidevogels, momenteel komen volgens Staatsbosbeheer nog circa tien paar kieviten tot broeden, evenals enkele paartjes van grutto en tureluur. Het gebied is ook van belang voor soorten als paapje (vrijwel jaarlijks een paartje) en watersnip, waarvan het aantal broedparen op twintig wordt geschat. Aangezien het gebied is begrensd als natuur, vindt er geen nestbescherming door vrijwilligers plaats. Er is dan ook geen beeld van de nestoverleving in het gebied. In de omgeving van het gebied is minimaal één jager actief die zich bezig houdt met het beheer van predatoren.[2]

Door vernatting heeft volgens Staatsbosbeheer een verschuiving plaats gevonden van vochtig hooiland naar nat schraalland, met grote en kleine zeggevegetaties. Er wordt door de terreinbeheerder laat gemaaid, vanwege de aanwezige weidevogels.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook is in de omgeving van het gebied gebruik gemaakt van vangkooien voor

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

de vos. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Taarlo

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	24	23	23
Bouwland	0	0	0
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	2	43	26
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring: schatting beheerder			
Kievit			10
Grutto			2
Tureluur			2-4

Aanbevelingen

Geen

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

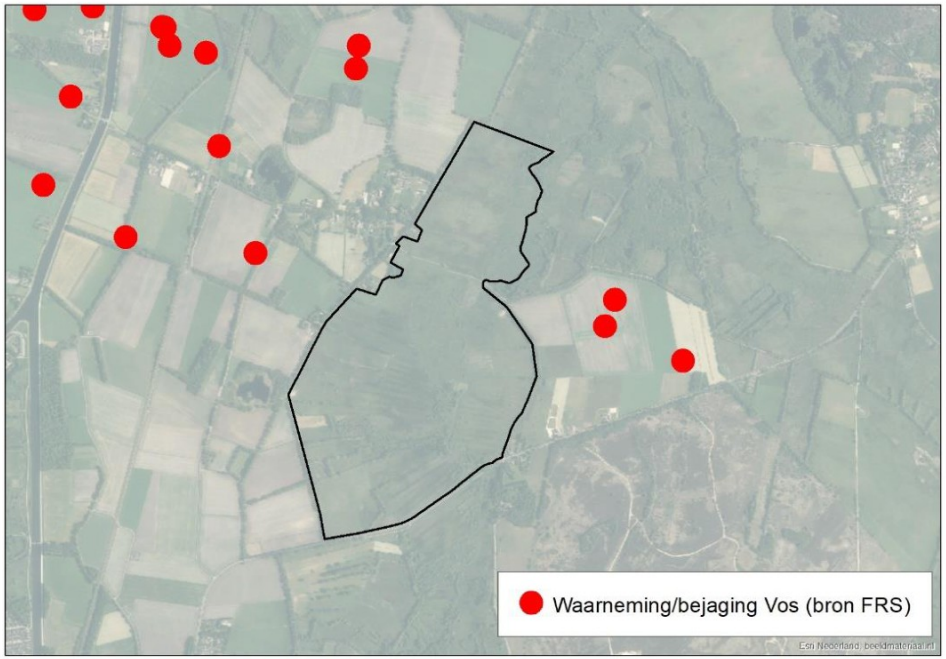
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

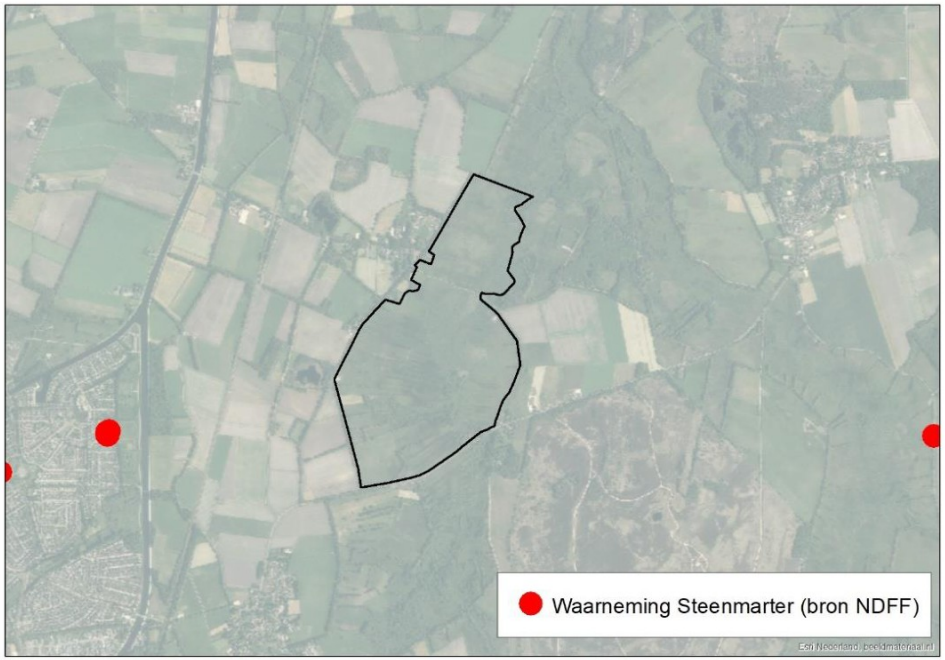
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

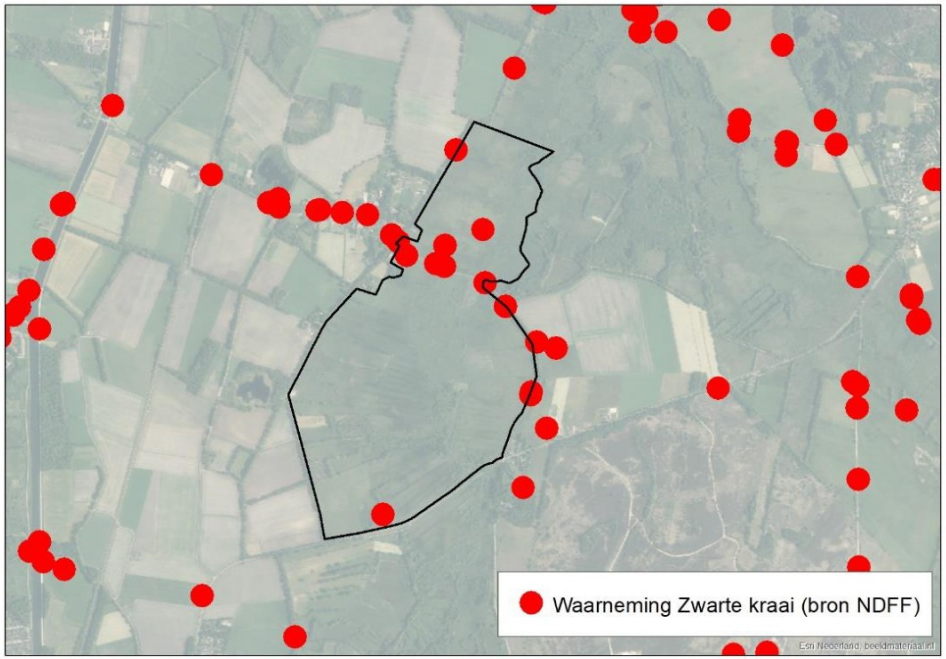
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

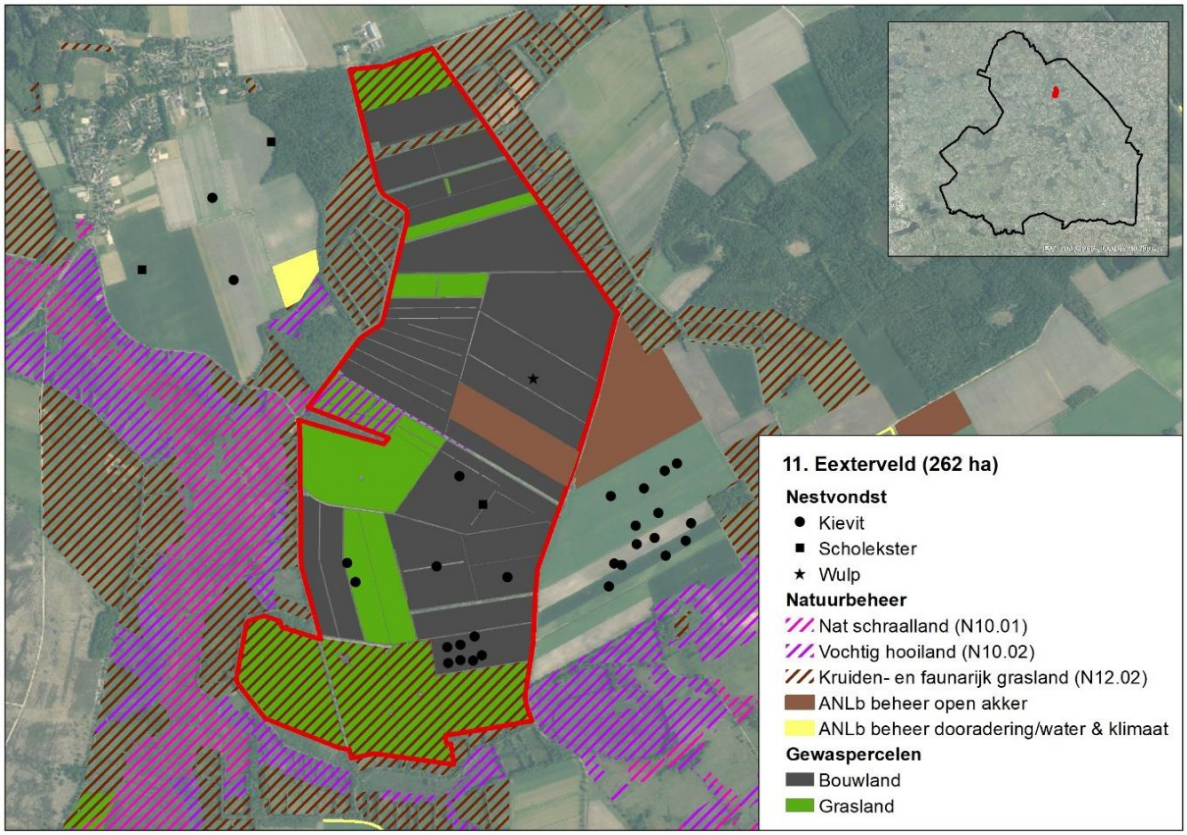

Gebiedsscan Eexterveld

Gebied 11

Figuur 1: *Weidevogelgebied 11 Eexterveld, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Eexterveld beslaat een oppervlakte van 262 hectare en ligt globaal tussen Gasteren, Anderen en Anloo. Het gebied bestaat voor circa 60% uit bouwland en 40% uit grasland. Het deel dat in agrarisch gebruik is, is in het Natuurbeheerplan grotendeels begrensd als 'open akkerland'. Het gebied is grotendeels relatief open, hoewel met name aan de randen en langs wegen opgaande beplanting aanwezig is. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert sterk over het gebied, van 20-40 centimeter in de nattere delen tot meer dan 100 centimeter onder het maaiveld in drogere gedeelten[1].

Weidevogelgebied Eexterveld is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook scholekster, wulp en grutto[2] komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. In het natuurterrein ontbreken deze soorten volgens de beheerder vrijwel geheel, wel zijn hier soorten als veldleeuwerik en graspieper aanwezig. De gemiddelde nestoverleving was over de jaren 2021-2023 circa 0.54[3]. Maatregelen specifiek gericht op verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn in genoemde jaren niet uitgevoerd, wel is op één locatie het pakket kruidenrijke akkerrand afgesloten. Daarnaast is in 2021 en 2023 een wulpennest voorzien van een vossenwerend raster[4].

In het gebied zijn circa acht weidevogelbeschermers actief (DR45 Gasteren), evenals minimaal één jager die zich bezig houdt met het beheer van predatoren[5] De weidevogelbeschermers

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Mededeling Staatsbosbeheer

[3] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[4] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

[5] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

hebben goed contact met de betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook is gebruik gemaakt van de vangkooi. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Eexterveld.

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	113	119	91
Bouwland	132	129	157
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1	0	1
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	5	60	13
Zwarte kraai	0	46	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	27	37	12
Scholekster	1	1	1
Grutto	0	0	0
Wulp	2	2	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland en braakstroken. Daarnaast is het gebied begrensd als leefgebied open akker en lijken er kansen te liggen om ANLb beheer in te zetten, bijvoorbeeld in de vorm van het realiseren van kruidenrijke akkerranden, ter verbetering van het biotoop voor de aanwezige weidevogels.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

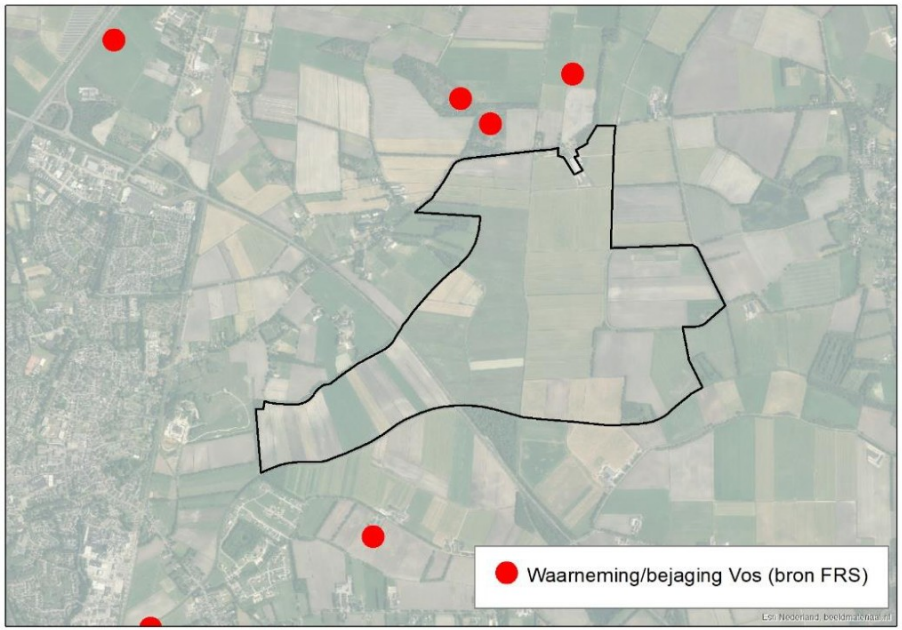
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

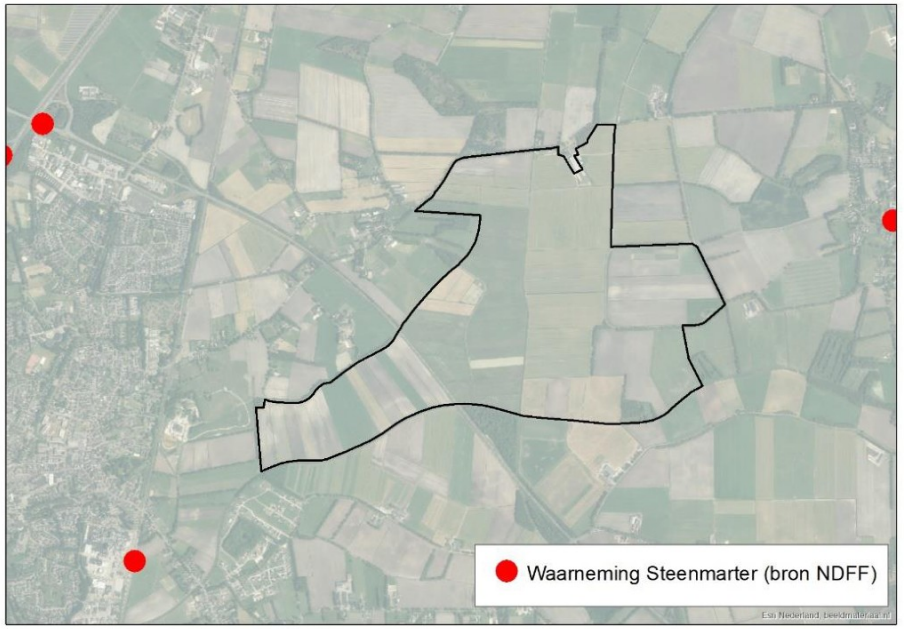
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

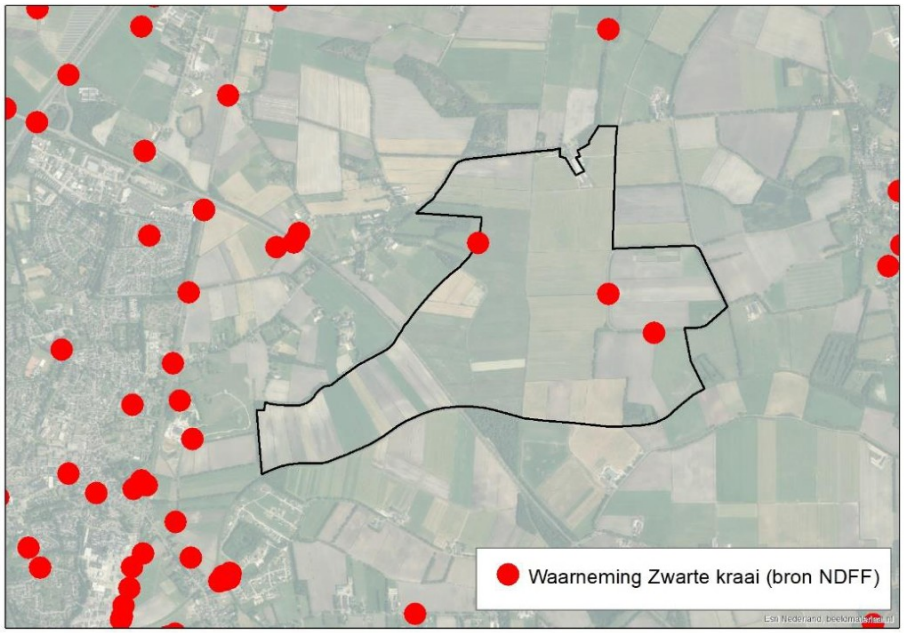
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

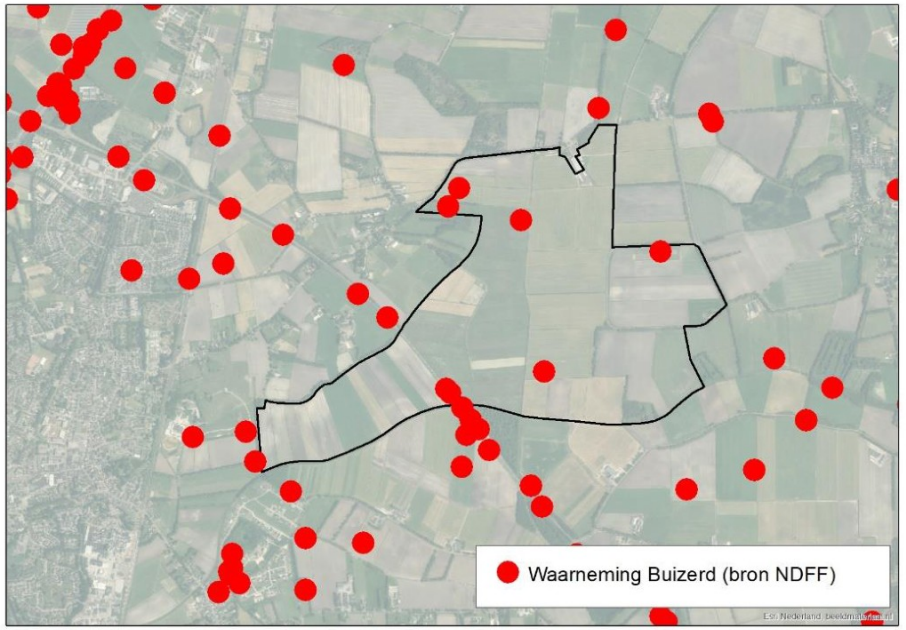
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

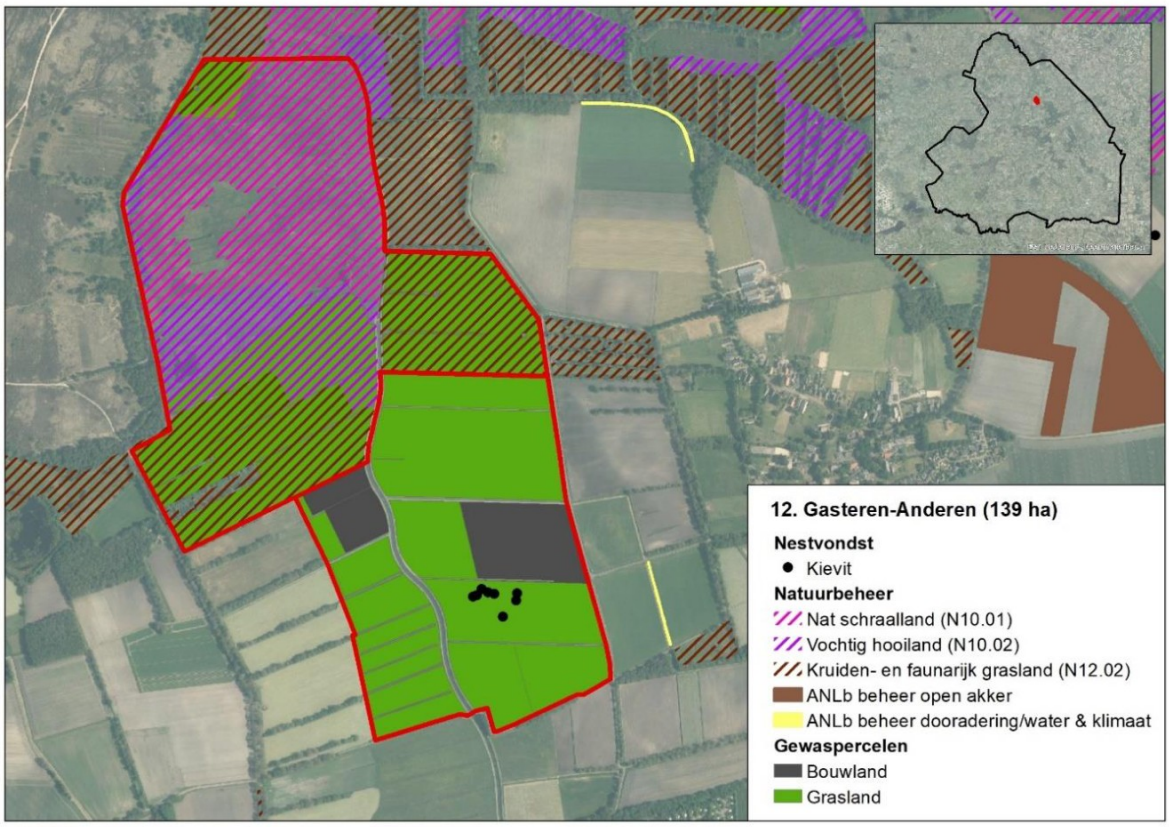

Gebiedsscan Gasteren-Anderen

Gebied 12

Figuur 1: *Weidevogelgebied 12 Gasteren-Anderen, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en het gevoerde beheer.*

Het weidevogelgebied Gasteren-Anderen beslaat een oppervlakte van 139 hectare en ligt ten westen van Anderen. Het noordelijke deel betreft natuurterrein in eigendom van Staatsbosbeheer, dat grotendeels in beheer is als nat schraalland, vochtig hooiland en kruiden- en faunarijk grasland. Het zuidelijke deel is met name in gebruik als grasland, ook liggen hier enkele percelen bouwland. Het agrarische deel van het gebied is in het Natuurbeheerplan niet begrensd als agrarisch natuurtype.De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied. In grote delen in de nabijheid van het Rolderdiep, die het gebied van noord naar zuid doorsnijdt, ligt deze maximaal 60 centimeter onder het maaiveld[1].

Het zuidelijke deel van weidevogelgebied Gasteren-Anderen is op basis van bekende monitoringsgegevens als broedgebied met name van belang voor de kievit. De gemiddelde nestoverleving is hier met 0.21[2] (2021-2023) zeer laag te noemen. In het deel dat in eigendom is van Staatsbosbeheer zijn volgens de beheerder naar schatting circa tien broedparen van kievit aanwezig, evenals enkele paartjes grutto en tureluur. Ook komt een soort als paapje hier vrijwel jaarlijks tot broeden, evenals watersnip met circa 15-20 broedparen.

Maatregelen ter verbetering van het biotoop van weidevogels zijn in het deel dat in agrarisch gebruik is niet uitgevoerd. In het deel dat in beheer is bij Staatsbosbeheer heeft door vernatting een verschuiving van vochtig hooiland naar nat schraalland plaatsgevonden, met grote en kleine zeggevegetaties en een deel wat zich ontwikkeld richting kalkmoeras.

In het gebied zijn circa acht weidevogelbeschermers actief (DR45 Gasteren), hoewel de vrijwilligers van deze groep de activiteiten met name op andere gebieden richten. Daarnaast is

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

minimaal één jager actief met het beheer van predatoren in het gebied[3]. De weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, in de ruimere omgeving van het gebied is ook een vangkooi voor de vos ingezet. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Gasteren-Anderen

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	83	84	81
Bouwland	6	6	9
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	1	28	10
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring; nesten (zuid)			
Kievit	10	0	8
Scholekster	0	0	0
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0
Monitoring; schatting beheerder (noord)			
Kievit	-	-	10
Grutto	-	-	1-2
Tureluur	-	-	2-4

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op en rond percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm uitgestelde bewerkingen of het realiseren van braakstroken. Daarnaast lijkt het verminderen van de predatiedruk essentieel voor het behoud van weidevogels in het agrarische deel van het gebied.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

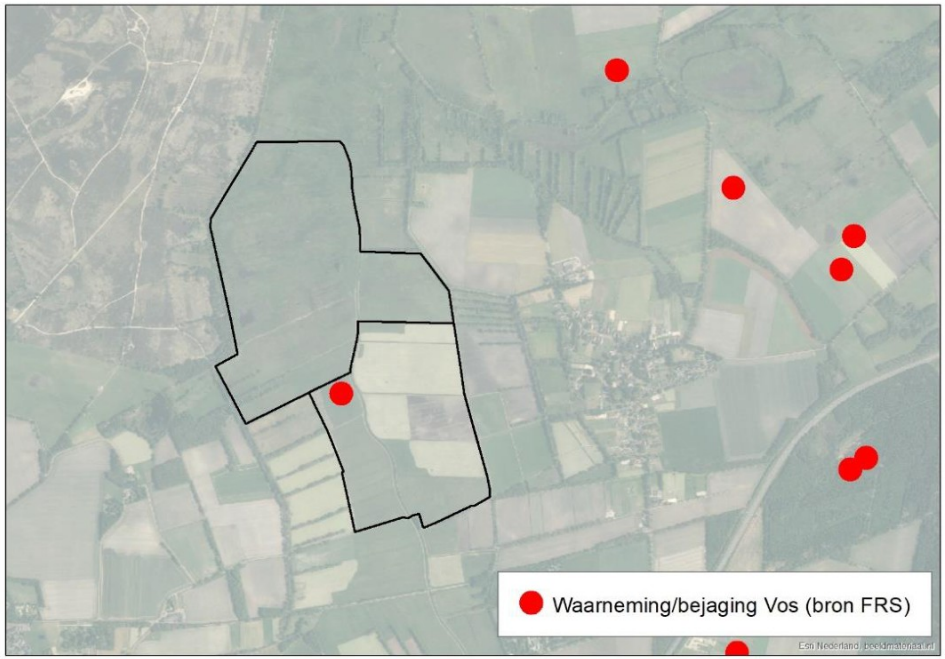
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

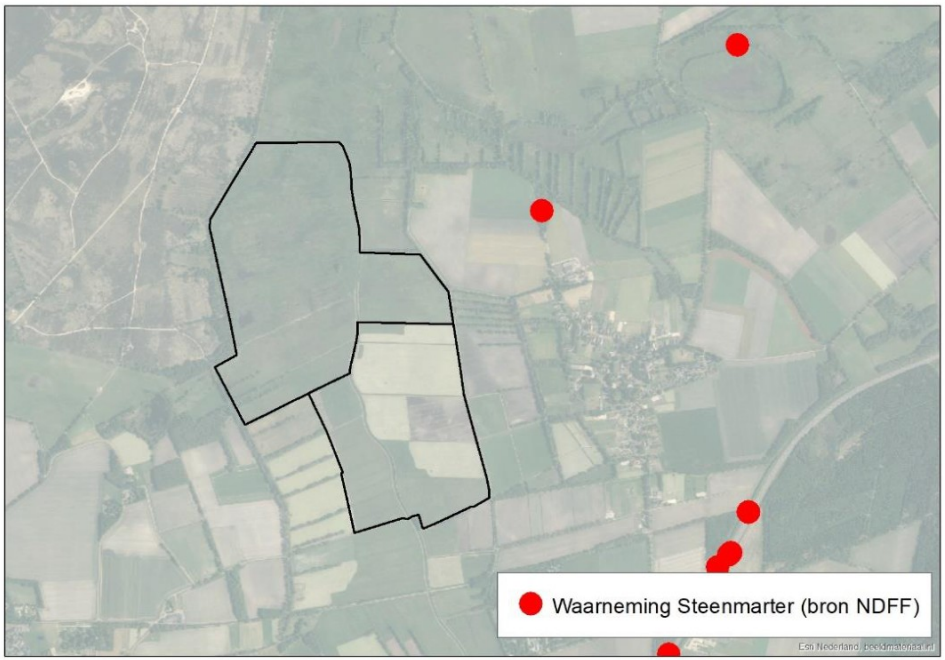
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

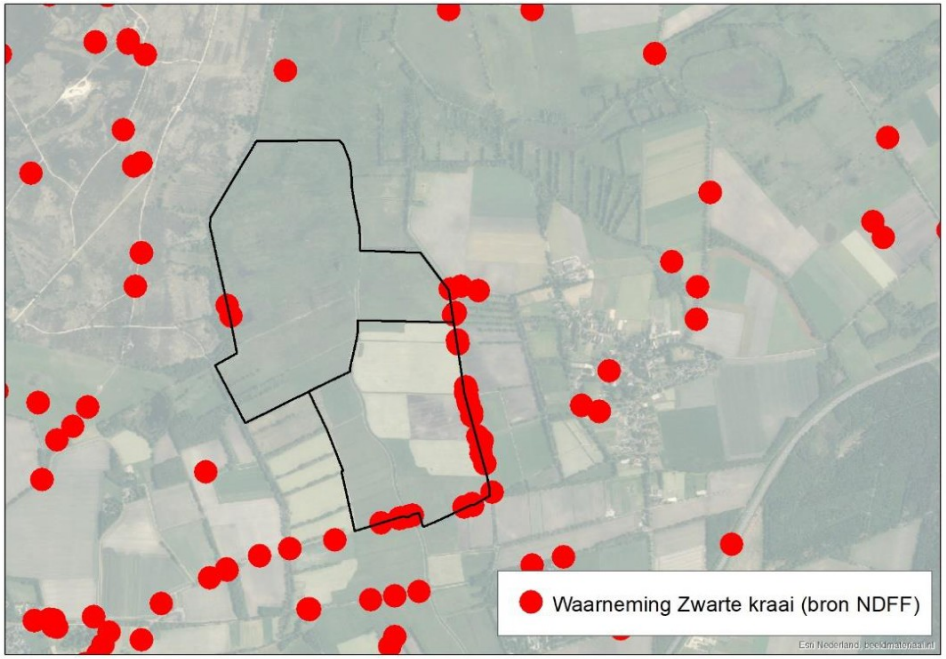
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

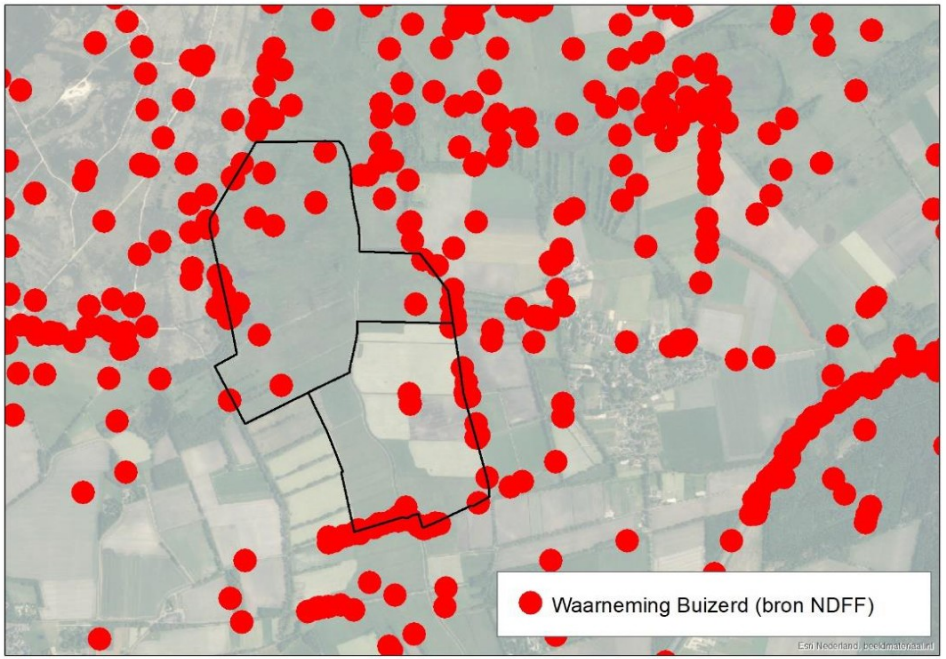
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

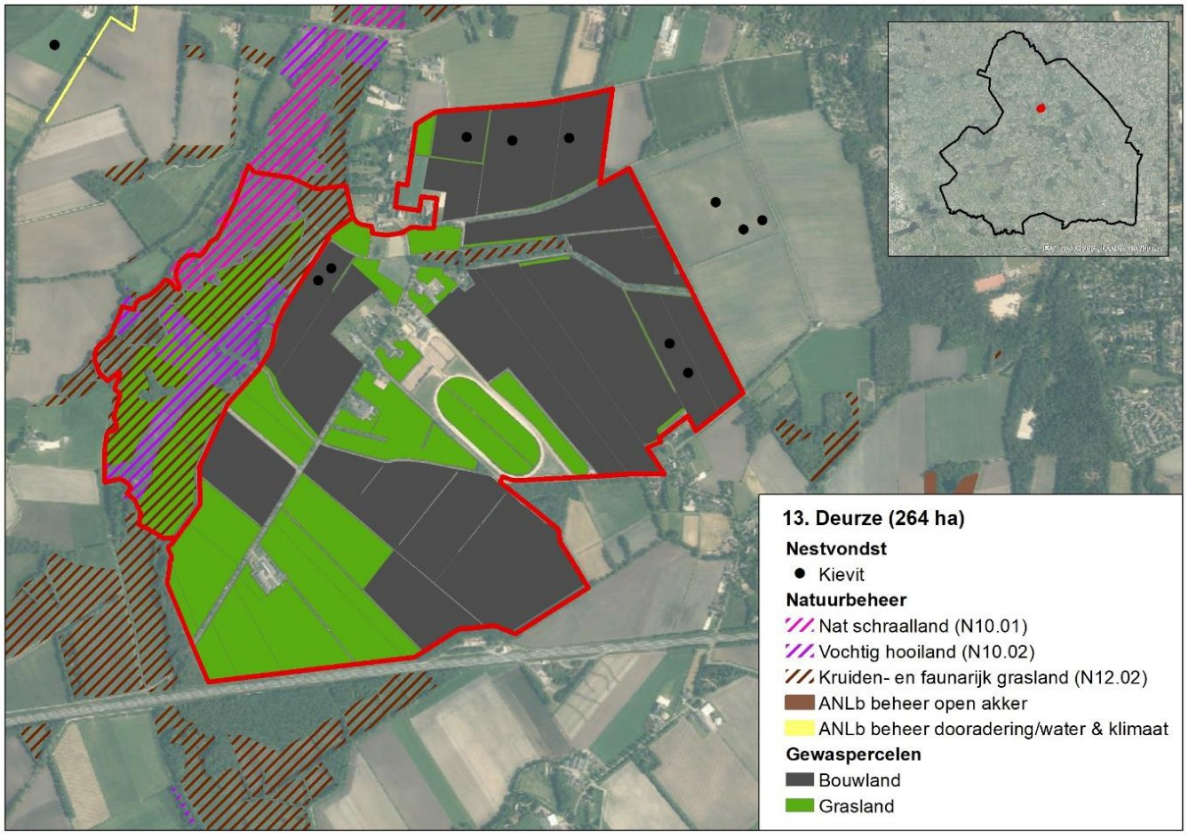

Gebiedsscan Deurze

Gebied 13

Figuur 1: *Weidevogelgebied 13 Deurze, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied Deurze beslaat een oppervlakte van 264 hectare en is gelegen bij de gelijknamige plaats Deurze. Het landgebruik per perceel wisselt door de jaren heen regelmatig, maar het in de meeste jaren zijn de percelen voor circa de helft in gebruik als grasland en voor de andere helft als bouwland. Het westelijke deel betreft natuurterrein langs het Deurzerdiep, dat grotendeels in beheer is als nat schraalland, vochtig hooiland en kruiden- en faunarijk grasland. Het deel dat in agrarisch gebruik is, is in het Natuurbeheerplan begrensd als dooradering. De gemiddelde grondwaterstand in het gebied varieert over het gebied. In het natuurterrein lijkt de grondwaterstand in het voorjaar veelal tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld te liggen, in het meer westelijk gelegen deel dat in agrarisch gebruik al snel 40 centimeter dieper[1].

Weidevogelgebied Deurze is als broedgebied met name van belang voor de kievit. In het deel dat in beheer is bij Staatsbosbeheer ontbreken weidevogels volgens de beheerder grotendeels vanwege de ruigte en inundaties die hier plaatsvinden, met uitzondering van een enkele kievit. Op basis van het aantal nestvondsten lijkt de kievit in het gebied sterk af te nemen. De gemiddelde nestoverleving is met 0.29[2] (2021-2023) laag te noemen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn in het deel dat in agrarisch gebruik is niet uitgevoerd. Wel werd in 2021 een wulpennest van een vossenwerend raster voorzien[3].

In het gebied zijn circa acht weidevogelbeschermers actief (DR 45 Gasteren), evenals minimaal twee jagers die zich actief bezig houden met het beheer van predatoren[4]. De

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Deurze

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	99	111	80
Bouwland	99	93	125
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1	0	0
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	33	19	29
Zwarte kraai	47	0	61
Monitoring (Nesten)			
Kievit	48	25	7
Scholekster	2	3	0
Grutto	0	0	0
Wulp	1	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland en braakstroken. De ligging van een deel van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

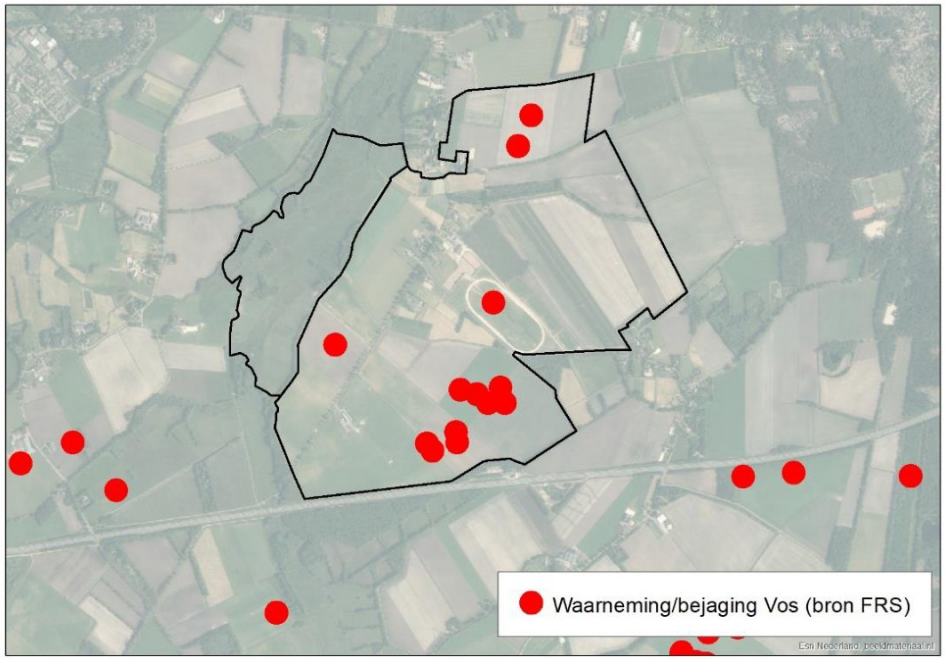
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

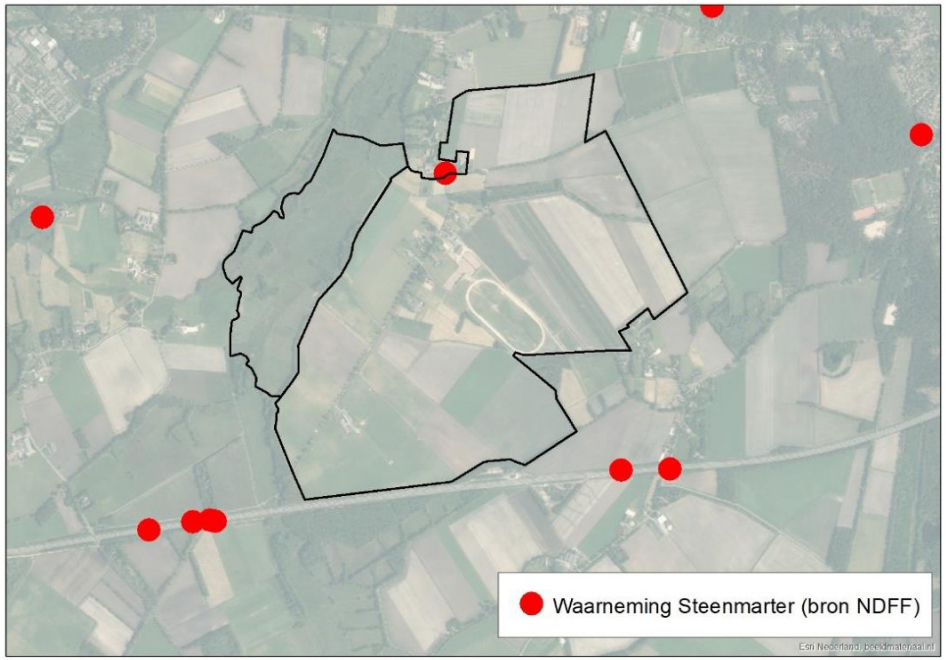
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

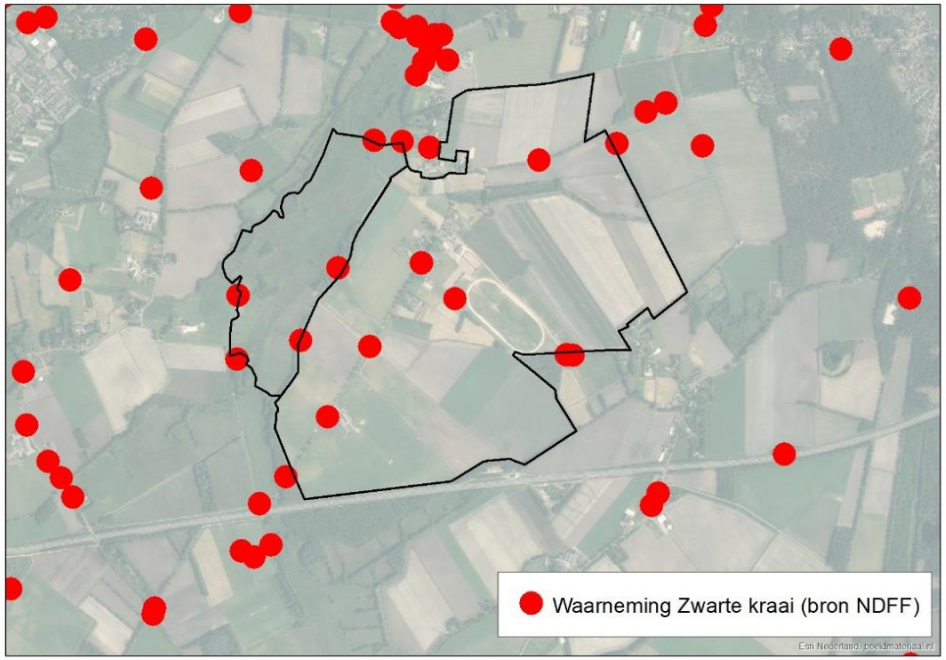
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

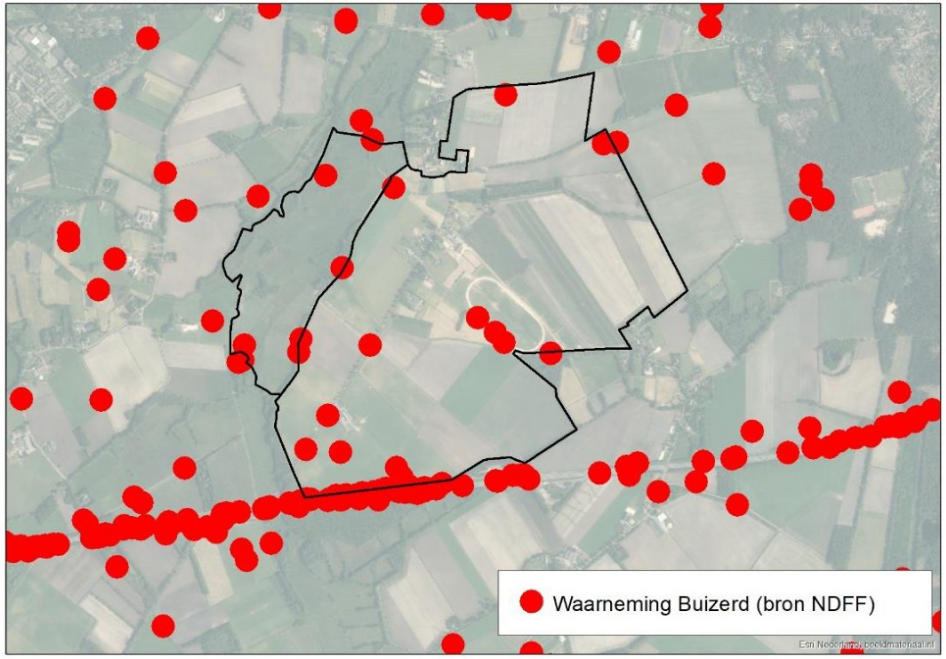
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

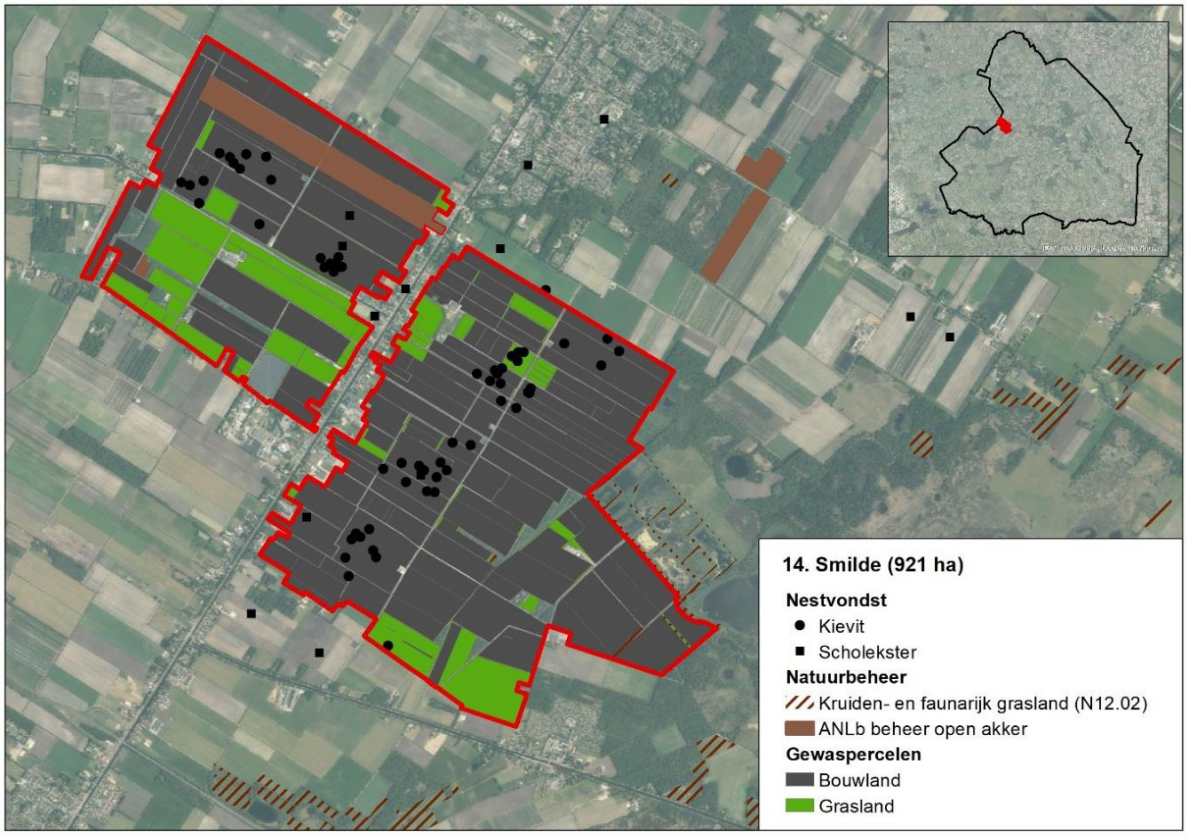

Gebiedsscan Smilde

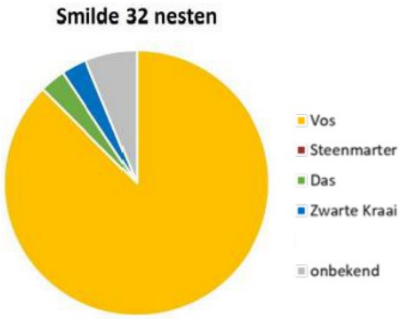
Gebied

Figuur 1: *Weidevogelgebied Smilde, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Smilde beslaat een oppervlakte van 921 hectare en ligt ten zuiden en zuidwesten van Smilde. Het gebied bestaat voornamelijk uit bouwland, afgewisseld met percelen grasland. Volgens vrijwilligers neemt de bollenteelt in het gebied toe en neemt beweiding met koeien juist af. Het gebied is in het Natuurbeheerplan begrensd als 'open akkerland' en is grotendeels zeer open te noemen. Het gebied wordt doorsneden door de N371 en de lintbebouwing rond Smilde. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt grotendeels tussen de 20-80 centimeter onder het maaiveld, waarbij de nestvondsten zich lijken te concentreren in de nattere delen in het gebied[1].

Weidevogelgebied Smilde is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook de scholekster komt in lage aantallen in het gebied tot broeden. De wulp komt naar verwachting alleen in aangrenzend natuurterrein tot broeden. Op basis van het aantal nestvondsten lijken de aantallen weidevogels af te nemen. De gemiddelde nestoverleving is met 0.17[2] (2021-2023) zeer laag te noemen. Uit in 2022 uitgevoerd onderzoek naar nestpredatie[3] blijkt dat de vos in het gebied verreweg de belangrijkste predator is (figuur 2), door de vrijwilligers wordt naast de vos ook de zwarte kraai als belangrijke predator genoemd. De hoge predatiedruk werkt sterk demotiverend op de vrijwilligers.

Figuur 2. Rol van de verschillende predatoren in 2022 (n=32), zoals in

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Kleyheeg E. & van den Brandhof P.M. 2022. Predatoren van weidevogelnesten in Drenthe in 2022. Sovon-rapport 2022/71. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Maatregelen specifiek ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd. Wel is binnen het ANLb een keverbank gerealiseerd, deze is gelegen in het noorden van het gebied.

In het gebied zijn circa zes weidevogelbeschermers actief (DR45 Smilde), vrijwilligers geven aan dat dit te weinig is om de nestbescherming in het gehele gebied op een goede manier uit te voeren. Vijf jagers houden zich actief bezig met het beheer van predatoren in het gebied[4]. De weidevogelbeschermers hebben contact met circa 46 betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. Vanuit de vrijwilligers is aangegeven dat de samenwerking met de meeste boeren goed is, een enkele boer wil echter geen medewerking verlenen.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. Voor zo ver bekend zijn geen vangkooien in het gebied aanwezig, in het verleden werd hier wel gebruik van gemaakt. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Smilde

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	111	123	139
Bouwland	724	703	694
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	12	11	9
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	79	38	60
Scholekster	6	4	5
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland. Daarnaast zien vrijwilligers kansen voor realisatie van een plasdras aan de boerenlaan, een gebied dat al relatief nat is en kansen biedt voor weidevogels.

De ligging van een deel van het gebied binnen de begrenzing ‘open akkerland’ biedt mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer, waar ook een soort als de kievit van kan profiteren. Gezien het tekort aan vrijwilligers is werving van extra vrijwilligers wenselijk.

[4] Mededeling vrijwilligersgroep.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

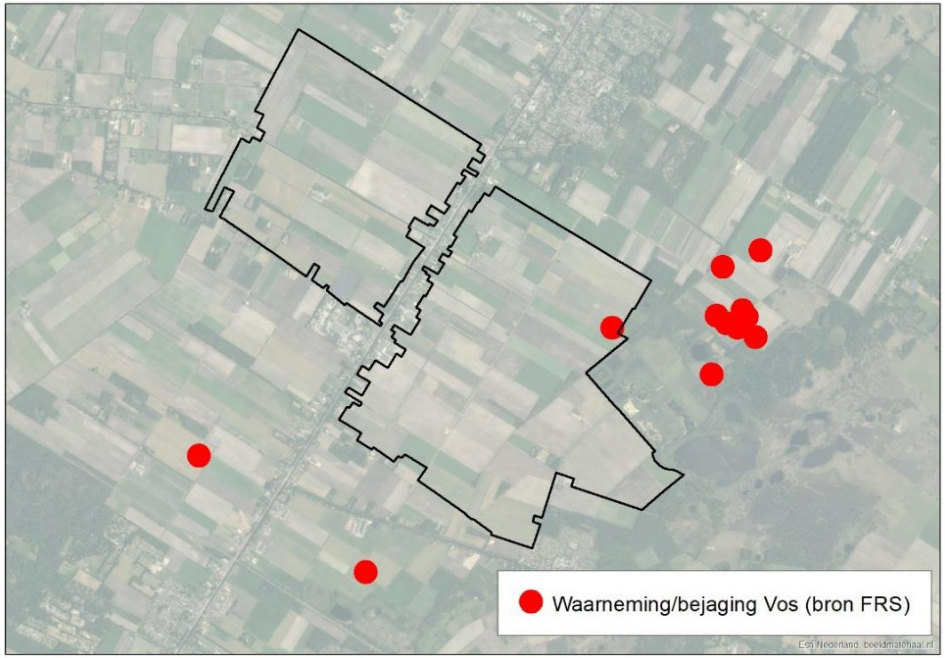
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

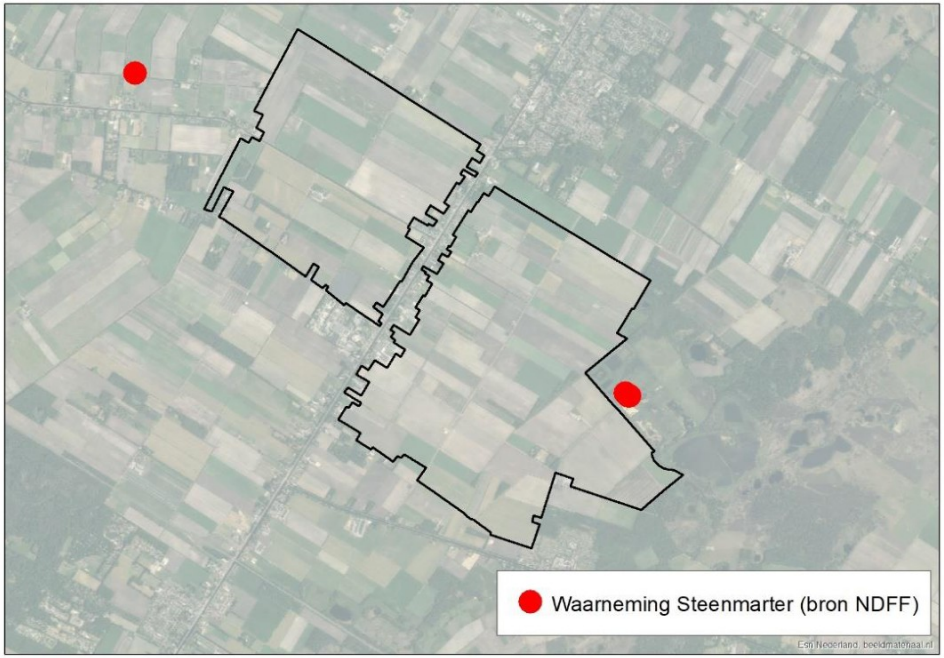
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

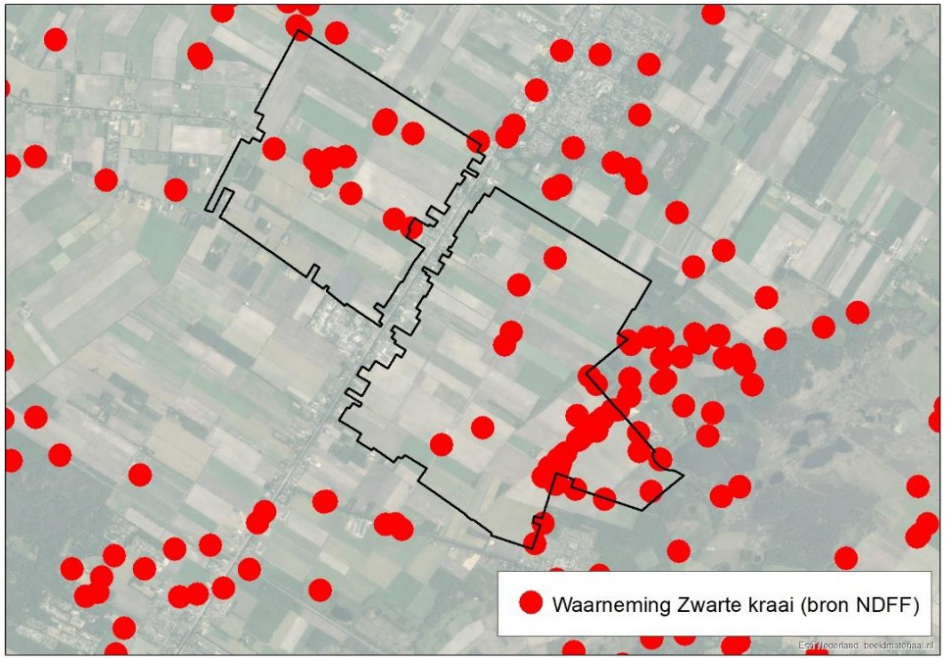
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

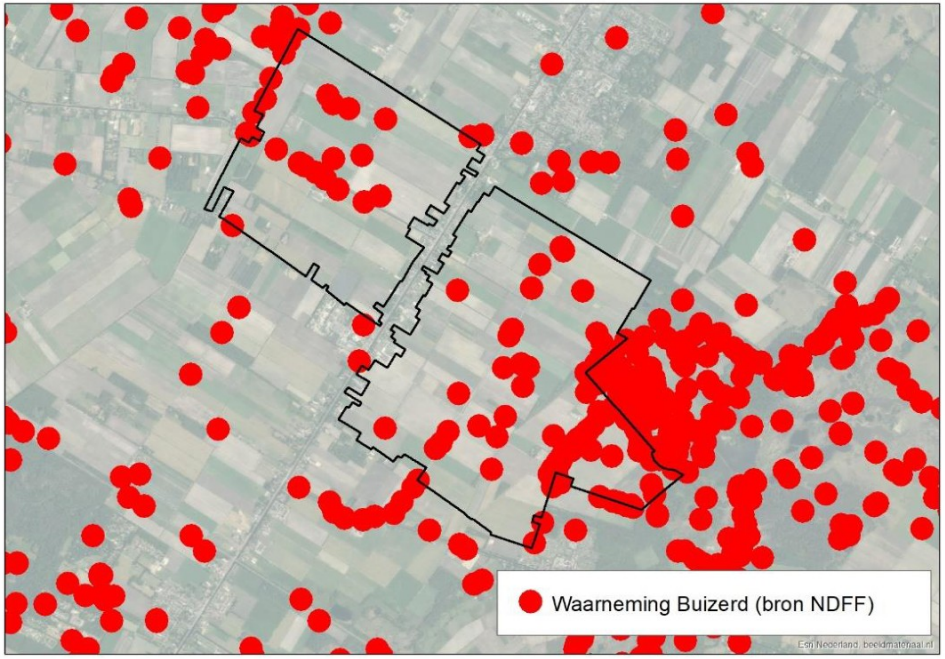
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

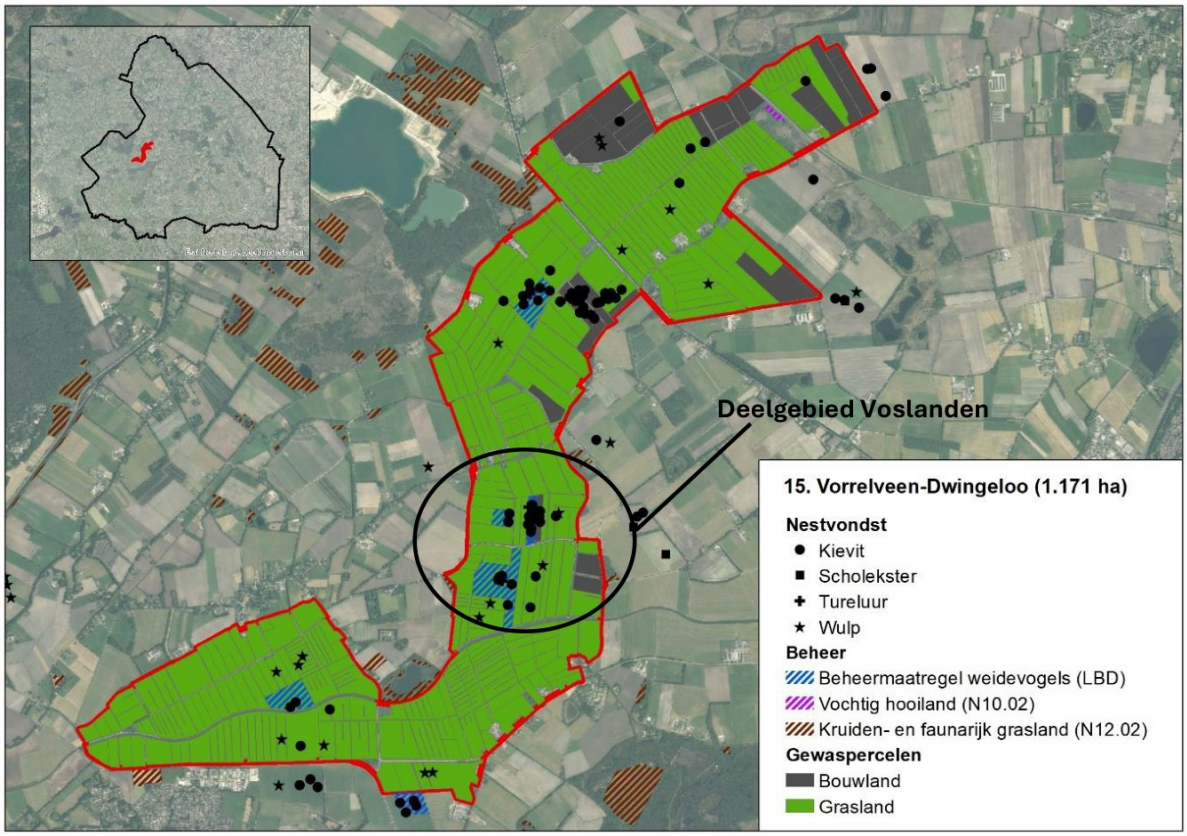

Gebiedsscan Vorrelveen-Dwingeloo

Gebied 15

Figuur 1: *Weidevogelgebied 15 Vorrelveen-Dwingeloo met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Vorrelveen-Dwingeloo beslaat een oppervlakte van 1.171 hectare en ligt ten noordoosten van Dwingeloo. Het gebied bestaat voor 84% uit grasland (862 ha), 11% uit bouwland (112 ha) en 5% uit overige terreinen (52 ha), zoals sloten en singels. Met name in de Voslanden (150 ha), een deelgebied van Vorrelveen-Dwingeloo gelegen ten noorden van Lheebroek, komen veel weidevogels tot broeden. Dit gebied bestaat voornamelijk uit veldkavels die als grasland worden gebruikt. Vorrelveen-Dwingeloo is relatief open, met verspreid voorkomende opgaande elementen zoals bosjes, singels en solitaire bomen. Het gebied is in het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde grondwaterstand in het voorjaar varieert binnen het gebied en ligt grotendeels tussen de 20-100 centimeter onder het maaiveld.

Het Vorrelveen-Dwingeloo is als broedgebied met name van belang voor kievit en wulp. De weidevogelpopulatie in het gebied lijkt, ondanks de (zeer) lage nestoverleving van slechts 0.19[1] (2021-2023), vrij stabiel[2]. De hoge predatiedruk werkt demotiverend op de vrijwilligers.

Maatregelen te verbetering van het biotoop, waaronder de aanleg van plasdras, grasland met een uitgestelde maaidatum en extensieve beweiding, zijn met name uitgevoerd rond clusters met weidevogels in het gebied (bijlage 1). Specifieke beheermaatregelen voor de kievit richten zich vooral op uitgestelde bewerkingen op bouwland en het realiseren van kuikenvelden. Beheermaatregelen voor wulpenkuikens bestaan voornamelijk uit het afsluiten van drie meter brede stroken voor uitgesteld maaien. Deze stroken worden bij voorkeur aan weerszijden van greppels gesitueerd.

---

[1] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[2] Mededeling Albert Boers (Landschapsbeheer Drenthe/coördinator van de plaatselijke vrijwilligersgroep)

In het gebied zijn tien weidevogelbeschermers actief (DR41 Dwingeloo) en circa zeven jagers[3] die zich bezig houden met het beheer van predatoren[4]. De weidevogelbeschermers hebben contact met circa twintig betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De samenwerking met de meeste boeren is zeer goed.

In 2023 zijn in het gebied op vijf locaties vossenwerende rasters geplaats die gezamenlijk circa 36 ha beschermen. Daarnaast zijn 13 kleine rasters geplaatst ter bescherming van individuele wulpennesten. Hoewel bekend is dat de rasters kunnen bijdragen aan het nestsucces, wordt door vrijwilligers aangegeven dat ook binnen de rasters predatie plaatsvindt door soorten als vos.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op de grondslag landelijke vrijstelling, aangevuld met een kunstbouw voor de vos gelegen in de regio Voslanden. Vanuit het veld word aangegeven dat de vos in dit gebied de belangrijkste predator is van de nesten.

De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele predatoren.

Tabel 1: Kwantitatieve data Vorrelveen-Dwingeloo

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen			
Grasland	952	944	935
Bouwland	104	109	122
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	19,0 ha	25,6 ha	31,2 ha
Plasdras (A03)	2,2 ha	2,2 ha	4,2 ha
Hulp voor de kievit (braakstrook/uitgestelde bewerkingen)	0 ha	0 ha	3,4 ha
Hulp voor de wulp (raster rond nest)[5]	10 stuks	8 stuks	13 stuks
Predatoren rasters gebieden	0 km	28,0 ha	36,4 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	24	28	31
Zwarte kraai	23	0	11
Monitoring (Nesten)			
Kievit	60	41	62
Scholekster	2	1	1
Grutto	0	0	0
Wulp	12	10	17
Tureluur	2	3	4

Aanbevelingen

Het is wenselijk om het beheermozaïek uit te breiden, inclusief extra plasdras en extensieve beweiding rond de concentraties van weidevogels. Daarnaast worden extra strokenbeheer langs greppels en sloten, op locaties waar jaarlijks wulpen broeden, als wenselijk genoemd. Ook het optimaliseren van het plas-drasbeheer, waarbij deze jaarlijks kaal de winter ingaan, wordt als verbeterpunt genoemd. De ligging van een deel van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt naar verwachting ook mogelijkheden voor het afsluiten van randenbeheer binnen het ANLb.

Gezien de hoge predatiedruk is het wenselijk de openheid te versterken en storende beplanting in kaart te brengen en te verwijderen. De toenemende recreatiedruk door ommetjes over boerenland wordt ook als knelpunt genoemd, maar de hoge predatiedruk wordt als het

[3] Mededeling vrijwilligersgroep.
[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.
[5] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

belangrijkste aandachtspunt gezien. Het verlagen van de lokale vossenstand wordt als noodzakelijk beschouwd voor het verhogen van de nestoverleving.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

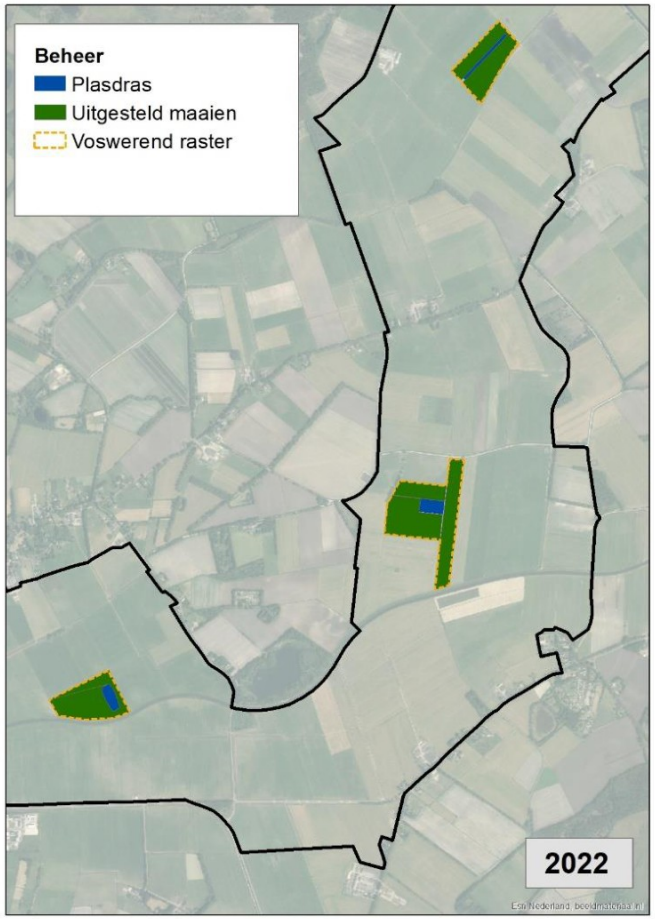
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

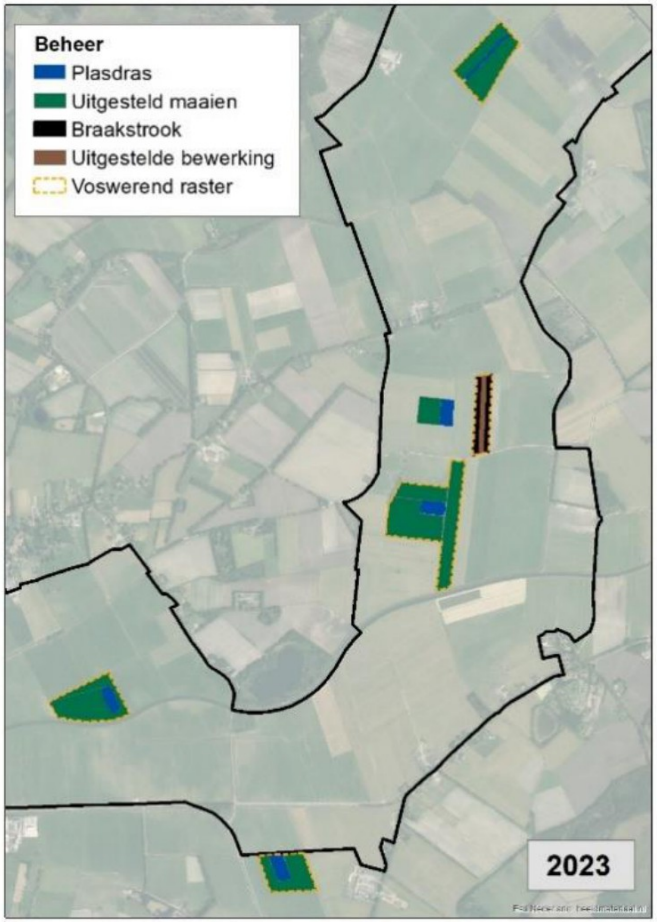
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

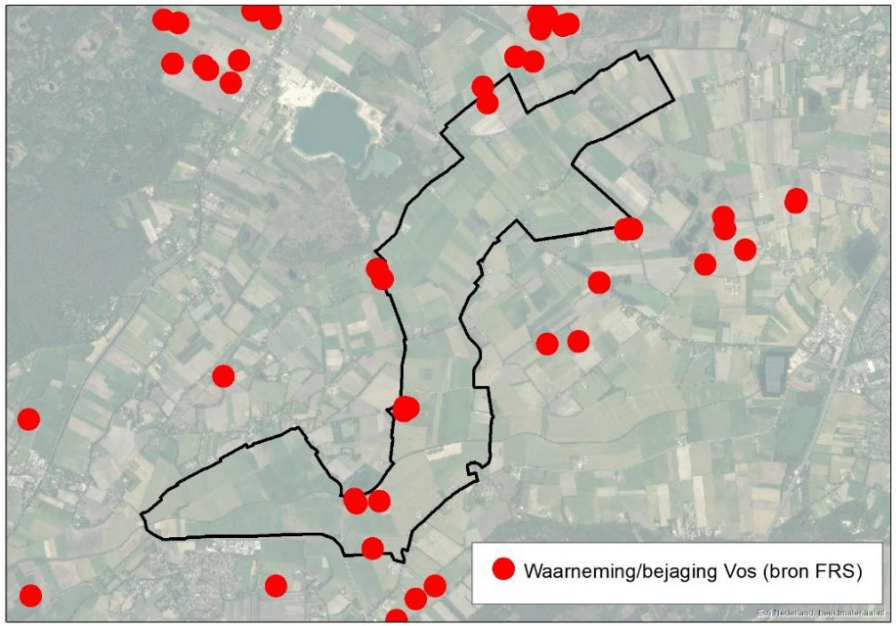
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

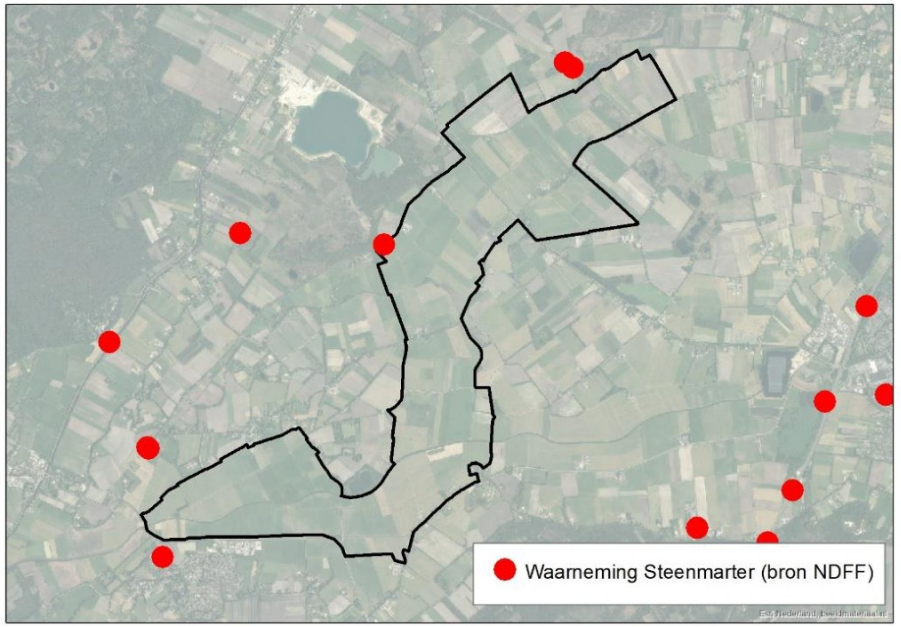

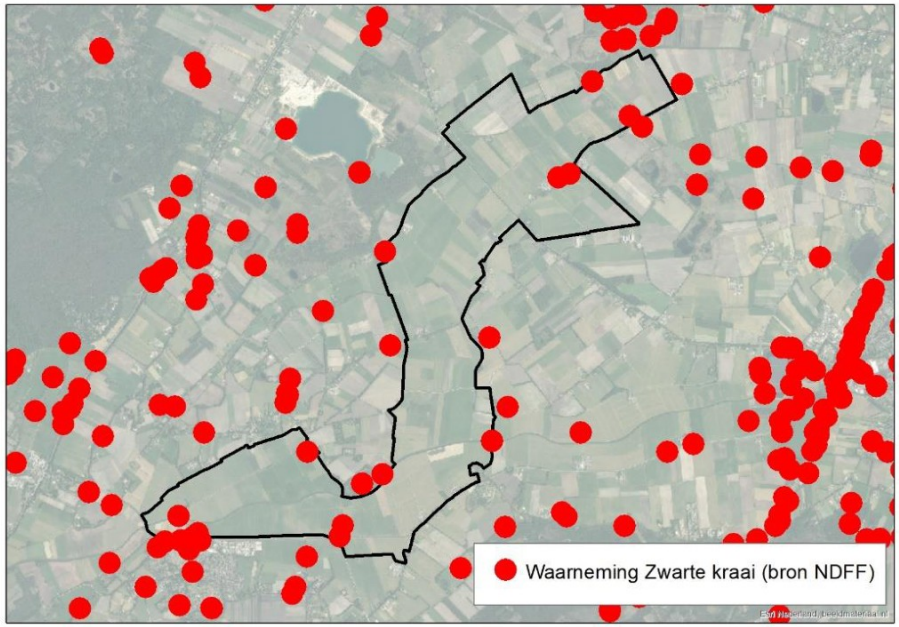

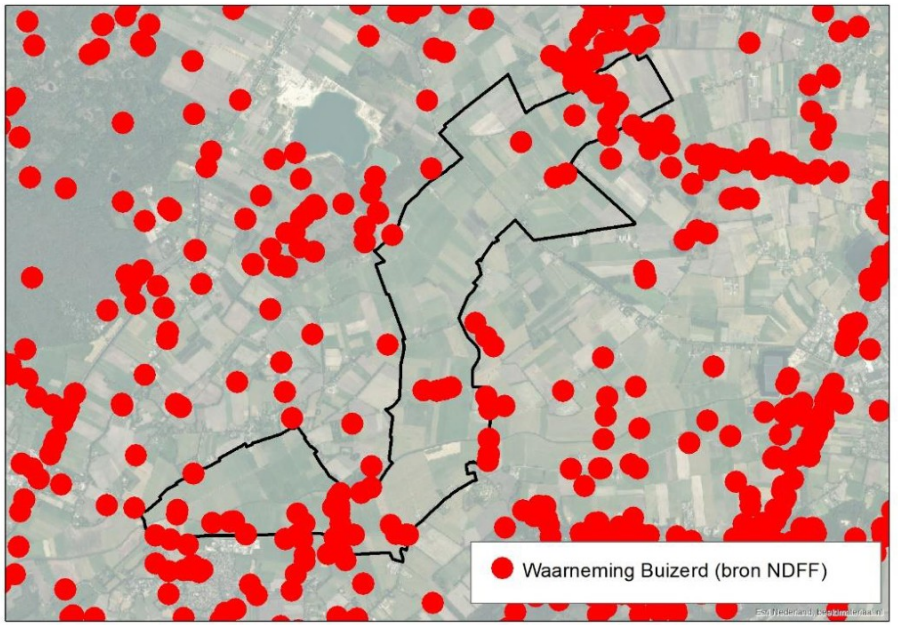

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

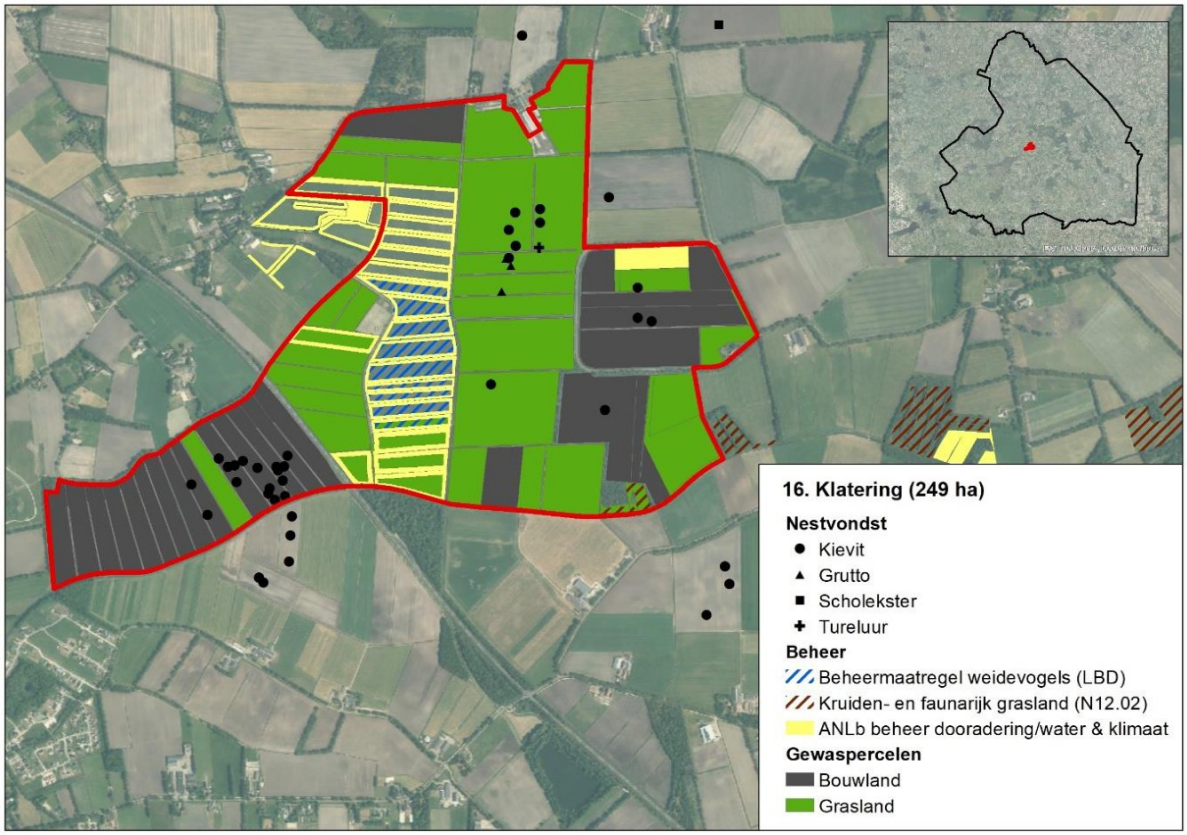

Gebiedsscan Klatering

Gebied 16

Figuur 1: *Weidevogelgebied 16 Klatering, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Klatering beslaat een oppervlakte van 249 hectare en ligt ten (zuid)oosten van Klatering. Het gebied bestaat grotendeels uit grasland (121 ha), maar met name in het westelijke en oostelijke deel is ook veel bouwland (79 ha) aanwezig. Met uitzondering van het oostelijke deel van het gebied, waar veel singels aanwezig zijn, is het gebied open te noemen. Het gebied wordt doorsneden door de N381 en is het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, maar ligt grotendeels tussen de 40-100 centimeter onder het maaiveld[1].

Weidevogelgebied Klatering is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook grutto, wulp, tureluur en scholekster komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. Op basis van het aantal nestvondsten lijkt de kievit in het gebied af te nemen. De gemiddelde nestoverleving is met 0.38[2] (2021-2023) laag te noemen.

Maatregelen te verbetering van het biotoop, in de vorm van plasdras, grasland met een uitgestelde maaidatum en voorweiden, zijn alleen uitgevoerd in het centrale deel van het gebied. De plasdras is na 2023 uit beheer genomen. In 2022 en 2023 is rond de percelen met weidevogelbeheer een vossenwerend raster geplaatst, daarnaast is het in 2022 gevonden wulpennest door de vrijwilligergroep van een raster voorzien[3]. In sommige jaren worden specifieke beheermaatregelen voor de kievit uitgevoerd, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland. In het centrale deel van het gebied zijn binnen het ANLb beheerovereenkomsten afgesloten, gericht op botanische randen.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

In het gebied zijn circa negen weidevogelbeschermers actief (DR25 Zwiggelte in oostelijk deel, DR17 Beilen in westelijk deel), evenals een jagerscombinatie bestaand uit circa zeven personen. De weidevogelbeschermers hebben goed contact met de betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, kunstbouwen voor de vos zijn in het gebied niet bekend. Vanuit de vrijwilligers vindt sinds enkele jaren actieve monitoring van predatoren plaats met behulp van wildcamera's op strategische plaatsen, waaruit blijkt dat naast de vos ook veel dassen in het gebied aanwezig zijn. In de directe omgeving van het gebied zijn zeker drie dassenburchten aanwezig, de verwachting is dan ook dat de soort een wezenlijke impact heeft op de weidevogels in het gebied. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Klatering

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen			
Grasland	137	138	121
Bouwland	88	87	79
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	15,4 ha	16,5 ha	16,4 ha
Plasdras (A03)	ha	0,6 ha	0,6 ha
Hulp voor de kievit (braakstrook/uitgestelde bewerkingen)	0 ha	2,2 ha	0 ha
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	0 stuks	1 stuks	0 stuks
Predatoren rasters gebieden	0 km	16,5 ha	16,6 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	26	16	8
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	65	42	28
Scholekster	1	2	0
Grutto	2	3	3
Wulp	0	1	0
Tureluur	2	1	1

Aanbevelingen

Vanwege het na 2023 uit beheer nemen van de plasdras, die van meerwaarde was voor weidevogels in het gebied, is het wenselijk een nieuwe plasdras met omliggend beheer te realiseren. Daarnaast is het gezien de lage nestoverleving wenselijk om het predatorenbeheer daar waar mogelijk te optimaliseren. De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van extra randenbeheer, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Behalve voor de soorten waar deze gebiedsscan zich op richt, heeft met name het oostelijke deel van het gebied ook potentie voor een soort als de Patrijs. Vanuit het gebied bestaat de wens om ook deze kansen verder te benutten.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

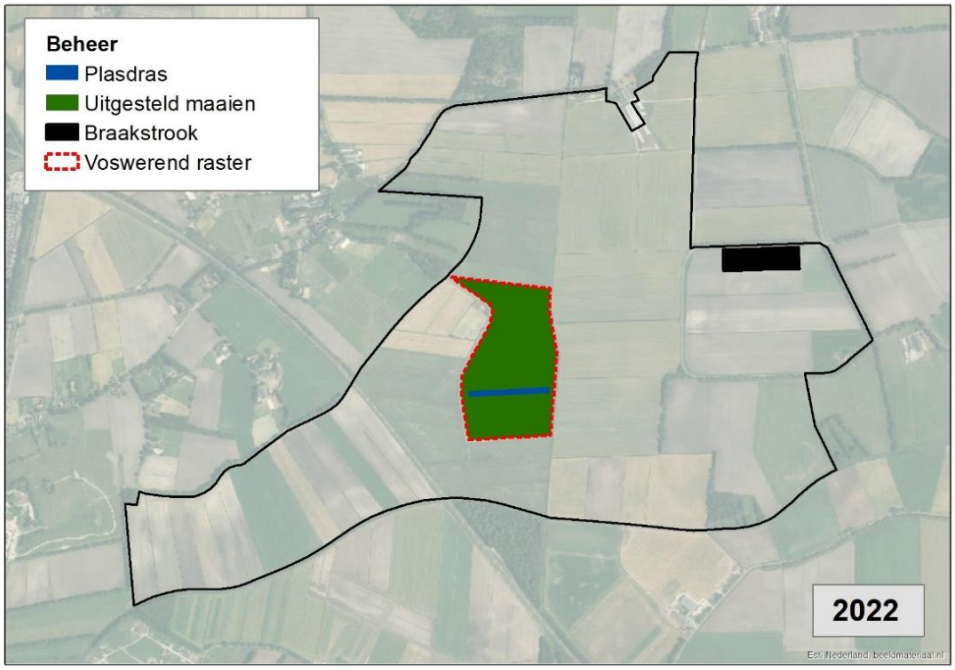
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

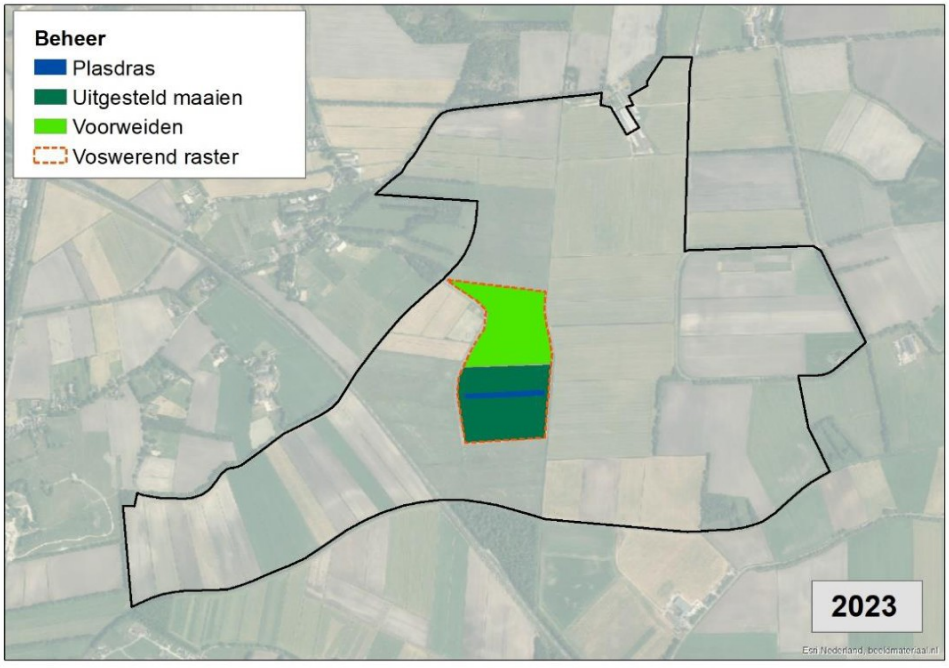
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

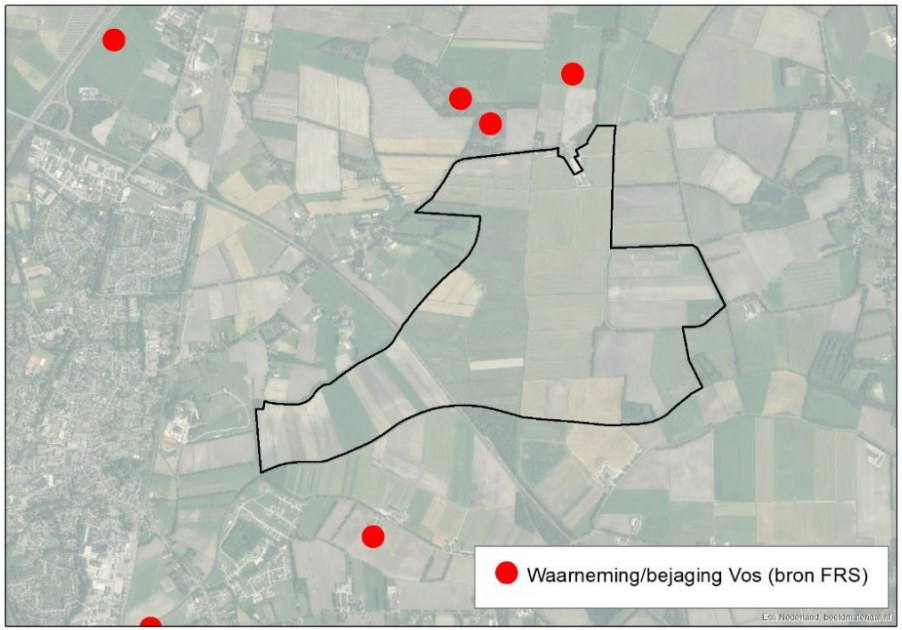
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

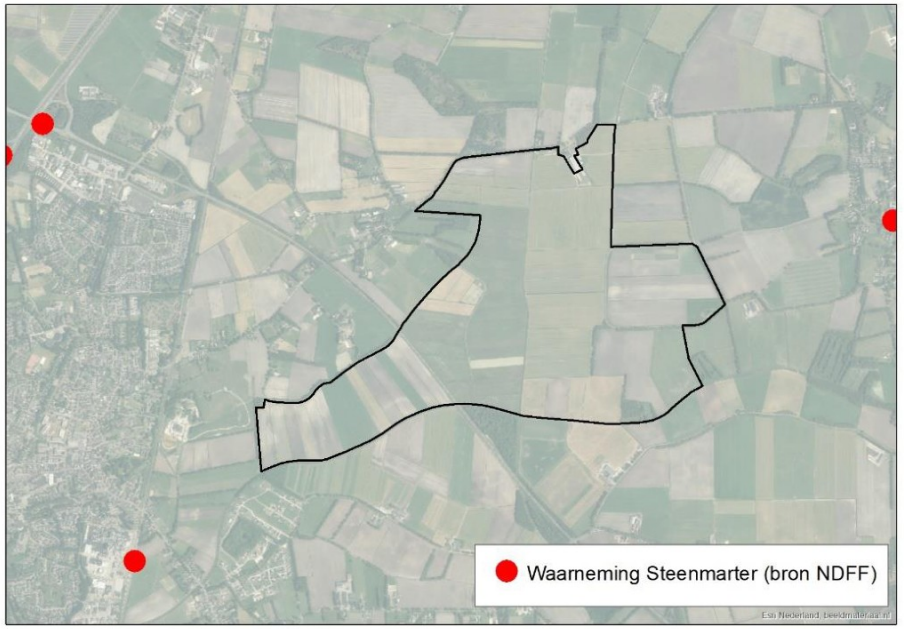

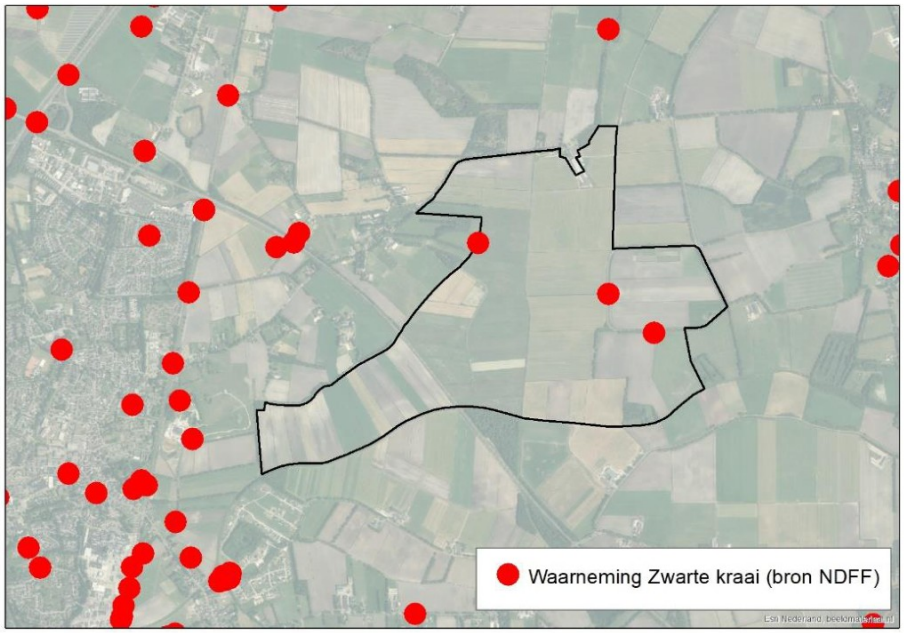

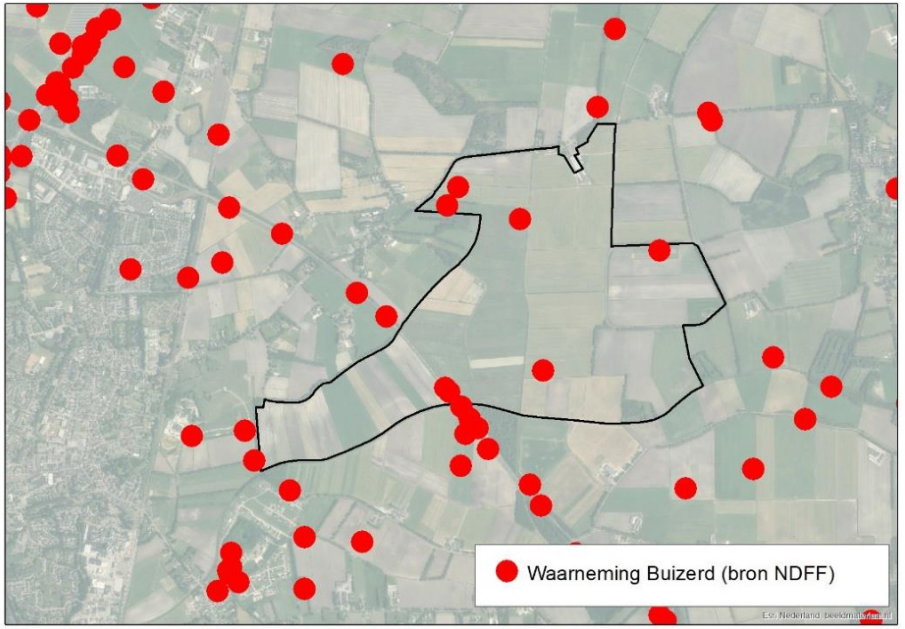

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

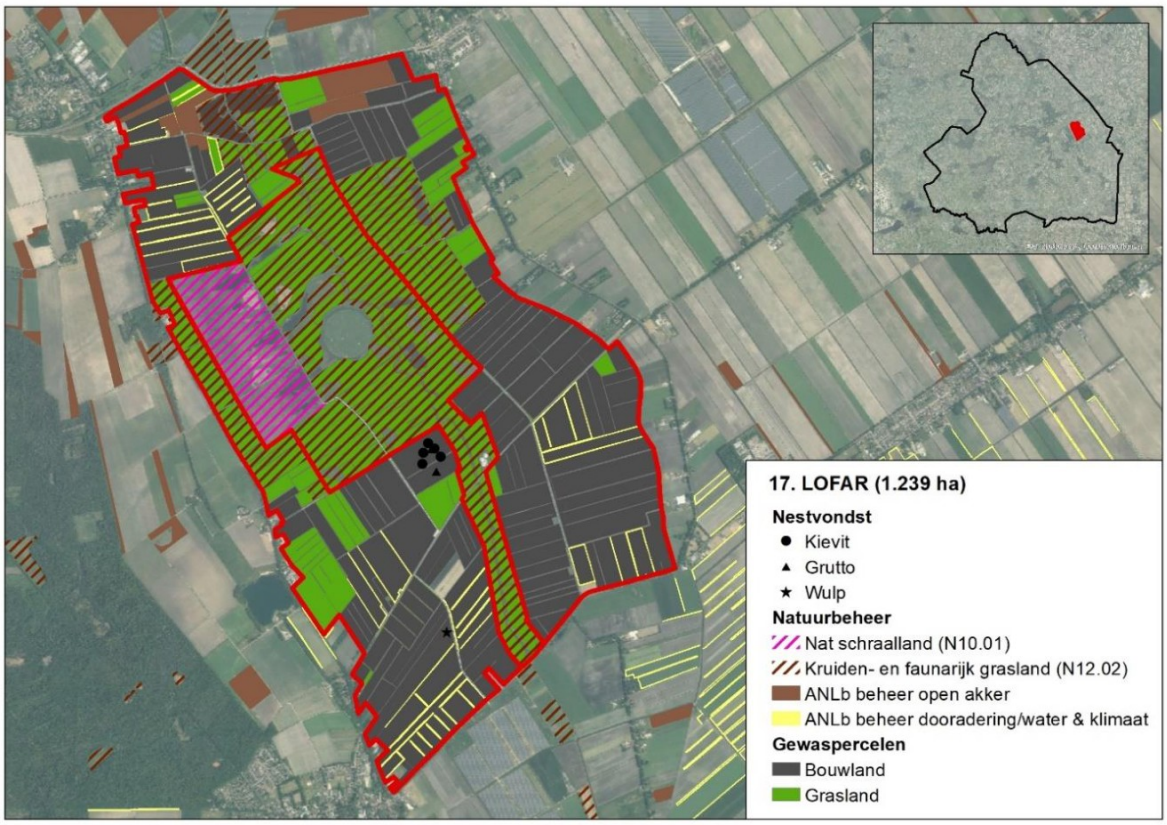

Gebiedsscan LOFAR

Gebied 17

Figuur 1: *Weidevogelgebied 17 LOFAR, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Lofar beslaat een oppervlakte van 1.239 hectare en ligt ten noorden van Exloo. Het centrale deel van het gebied betreft natuurterrein dat grotendeels in beheer is als kruiden- en faunarijk grasland, hieromheen ligt voornamelijk bouwland afgewisseld met percelen grasland. Het deel dat in agrarisch gebruik is, is in het Natuurbeheerplan begrensd als 'open akkerland' (oost- en noordkant) en 'dooradering' (zuidwesthoek). De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied en ligt veelal tussen de 40-80 centimeter onder het maaiveld, hoewel delen van het gebied zeer nat zijn. De hoogste grondwaterstanden zijn aanwezig in het natuurterrein[1].

Weidevogelgebied Lofar is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook grutto, wulp en tureluur komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. Behalve in het agrarisch gebied, komen deze ook in het natuurterrein in lage aantallen tot broeden[2]. Op basis van het aantal nestvondsten lijken de aantallen in het gebied af te nemen. De gemiddelde nestoverleving is met 0.2[3] (2021-2023) zeer laag te noemen. Maatregelen te verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd. Wel is in 2022 en 2023 een gevonden wulpennest van een vossenwerend raster voorzien[4].

In het gebied zijn weidevogelbeschermers actief van de groep DR64 Lofar, die bestaat uit zeven vrijwilligers. De vrijwilligersgroep is echter actiever is andere nabijgelegen weidevogelgebieden. Daarnaast waren in de periode 2021-2023 minimaal drie jagers actief op het gebied van het beheer van predatoren[5]. De weidevogelbeschermers hebben contact vijf boeren en voeren de

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Gegevens Drents Landschap, gebaseerd op tellingen van een BMP-plot in 2021 een ander plot in 2022.
[3] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
[4] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe
[5] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De samenwerking met boeren is aan de zuid- en oostkant van het gebied beter dan aan de noordkant.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens. Vanuit de vrijwilligers wordt de vos als belangrijke predator genoemd, door boeren wordt de ooievaar vaak als probleem genoemd.

Tabel 1: Kwantitatieve data LOFAR

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	407	411	425
Bouwland	601	598	591
Beheer weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	0	1	1
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	13	17	6
Zwarte kraai	0	0	4
Monitoring (Nesten)			
Kievit	0	9	5
Scholekster	0	0	0
Grutto	0	4	2
Wulp	0	1	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met weidevogels aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen. Daarnaast lijkt het zinvol om in het veld te beoordelen of aanvullend beheer wenselijk is op het agrarische perceel waar nog grutto's tot broeden komen, waarbij de samenhang met het aangrenzende natuurterrein van belang is.

De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'open akkerland' en 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

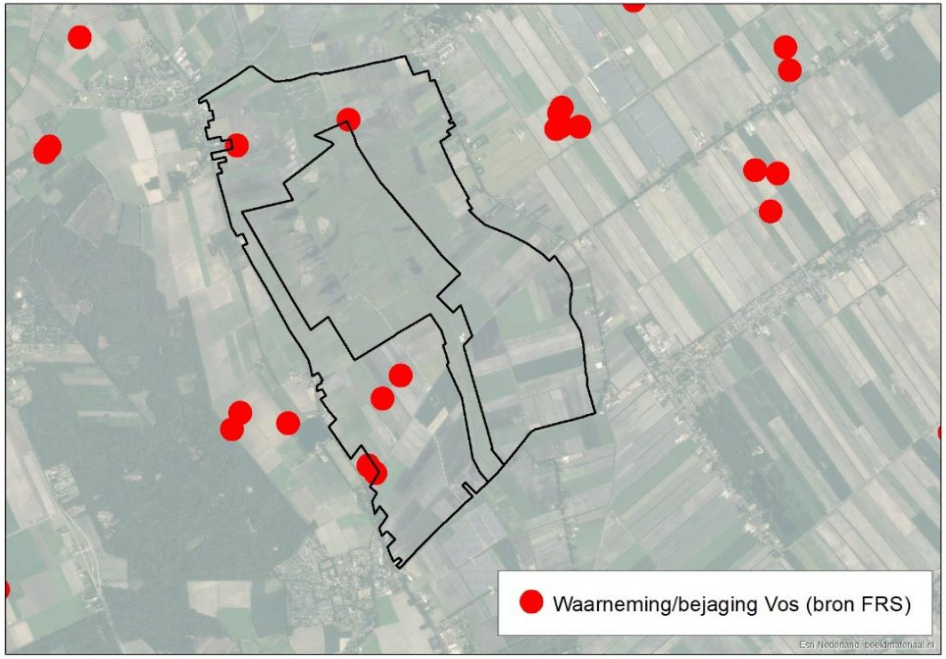
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

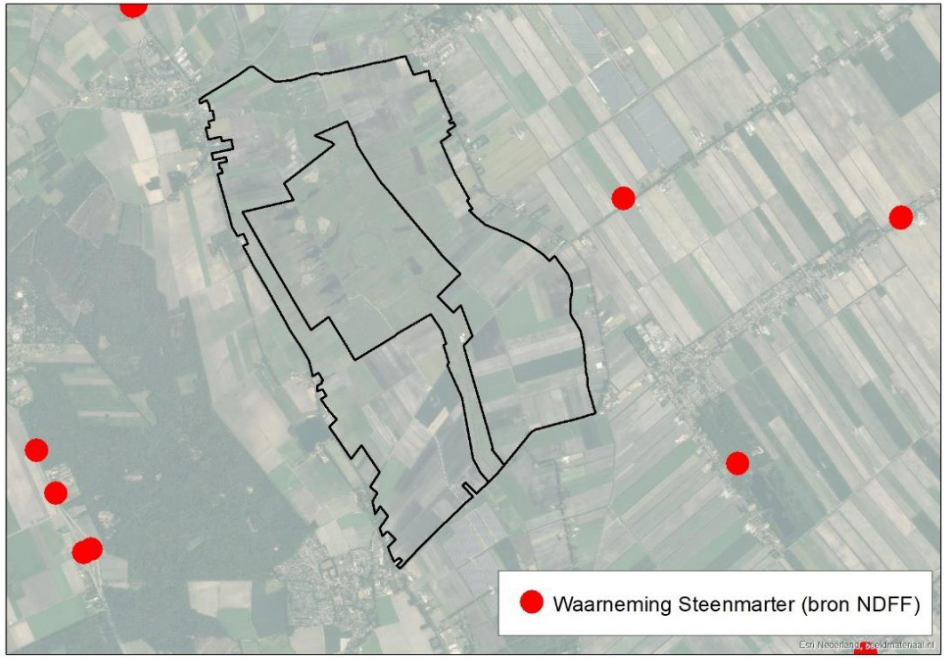
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

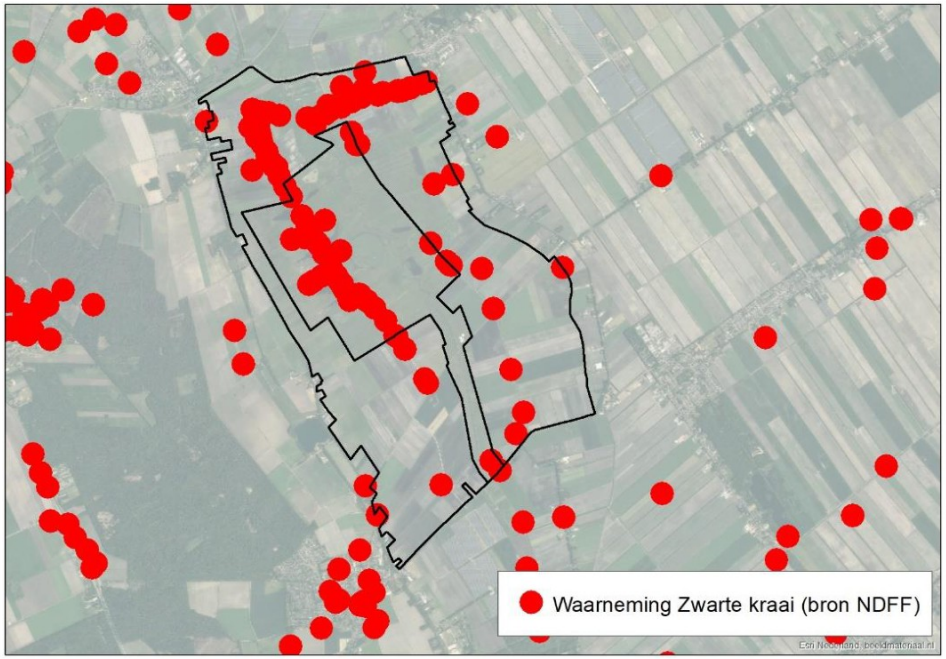
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

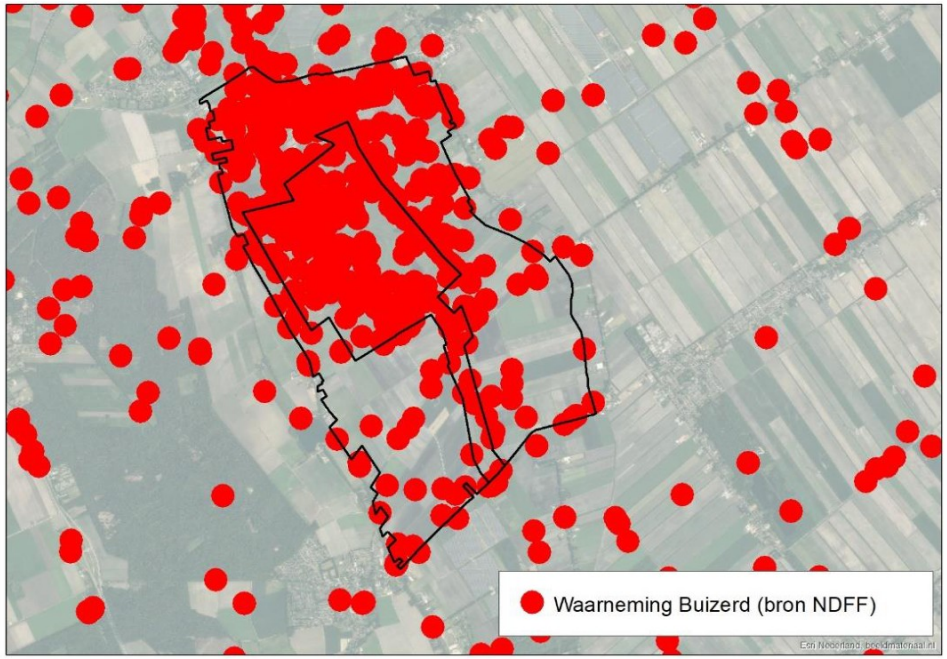
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

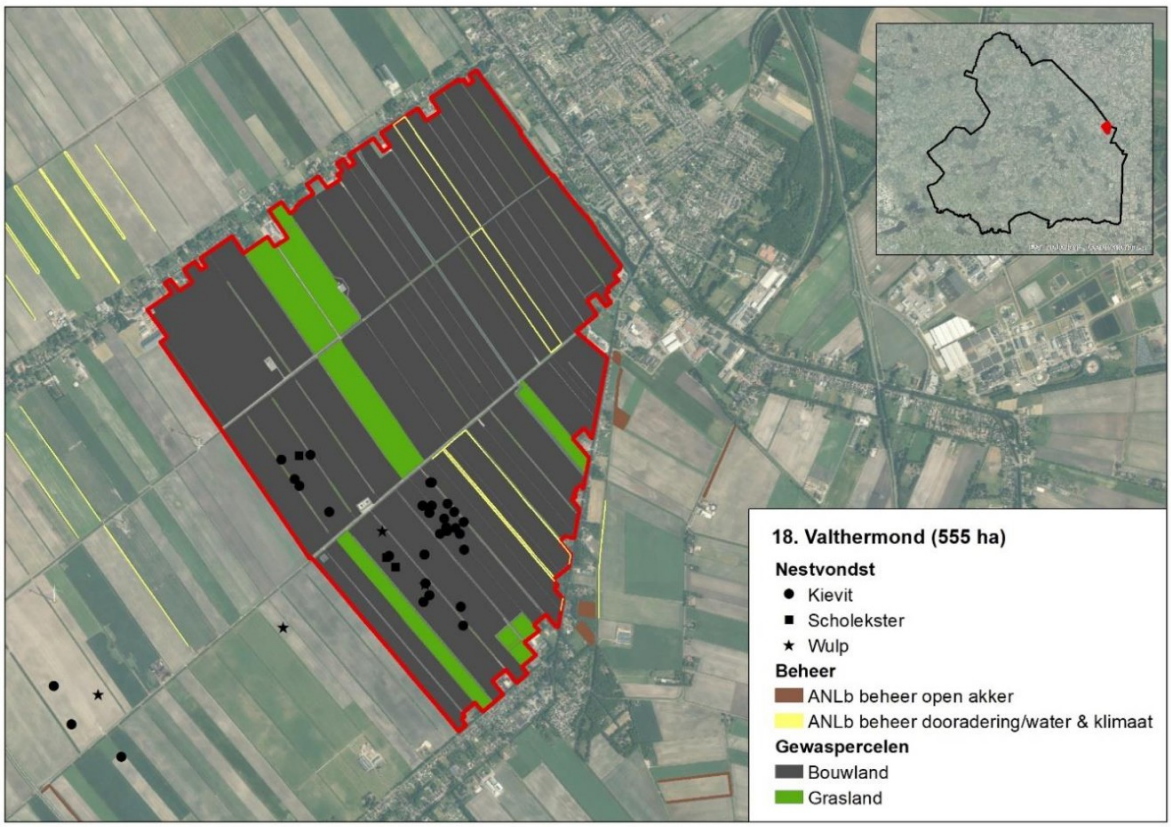

Gebiedsscan Valthermond

Gebied 18

Figuur 1: *Weidevogelgebied 18 Valthermond, met daarin voor de periode van 2023 weergegeven de gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Valthermond beslaat een oppervlakte van 555 hectare en ligt tussen Eerste Exloërmond en Kavelingen. Het gebied bestaat grotendeels uit bouwland, afgewisseld met enkele percelen grasland. Het betreft een zeer open gebied, wel is recent een relatief groot aantal windmolens geplaatst. Het gebied is het Natuurbeheerplan begrensd als 'open akkerland'. De gemiddelde grondwaterstand in het voorjaar varieert over het gebied, met in het zuiden delen van het gebied waar deze tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld ligt[1].

Weidevogelgebied Valthermond is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook scholekster en wulp komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. Op basis van het aantal nestvondsten lijken de aantallen vrij stabiel. De gemiddelde nestoverleving is met 0.36[2] (2021-2023) laag te noemen, hoewel vanuit de vrijwilligers de indruk bestaat dat de predatiedruk meevalt. Maatregelen specifiek tet verbetering van het biotoop van weidevogels zijn niet uitgevoerd, wel zijn op enkele locaties kruidenrijke akkerranden gerealiseerd onder het ANLb. Daarnaast werd net ten zuidwesten van het gebied in 2021 rond een deel van een perceel een vossenwerend raster geplaatst (bijlage 1). Daarnaast werden in 2022 en 2023 individuele nesten van wulp van een vossenwerend raster voorzien[3].

In het gebied zijn circa zes weidevogelbeschermers actief (DR52 Veenkoloniën), die aangeven dat het zoeken wordt bemoeilijkt door de langgerekte en golfende percelen. Vanwege een tekort aan vrijwilligers wordt niet in het gehele gebied aan nestbescherming gedaan. Binnen en in de directe omgeving van het gebied zijn minimaal twee jagers actief met het beheer van predatoren[4].

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

De weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe en hebben contact met circa 15 boeren. De samenwerking met een deel van de boeren is voor verbetering vatbaar.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook zijn vangkooien voor de vos ingezet. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens. Vanuit de vrijwilligers wordt onder andere de vos als predator genoemd, ook vanwege de aanwezigheid van een vossenbouw.

Tabel 1: Kwantitatieve data Valthermond

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen			
Grasland	61	39	63
Bouwland	458	479	460
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	0	1	2
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	49	7	8
Zwarte kraai	100	18	68
Monitoring (Nesten)			
Kievit	24	33	27
Scholekster	1	1	3
Grutto	0	0	0
Wulp	0	3	2
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Om het zoeken van nesten op de langgerekte en golfende percelen te vereenvoudigen en de nestbescherming te verbeteren, kan het (vaker) inzetten van een drone naar verwachting van meerwaarde zijn. Daarnaast is het wenselijk om in samenwerking met Landschapsbeheer Drenthe te kijken hoe extra vrijwilligers kunnen worden geworven.

Het realiseren van uitgestelde bewerkingen en/of braakstroken op en rond percelen waar clusters met kieviten aanwezig zijn lijkt voor dit gebied waardevol. Vanwege de begrenzing als leefgebied open akkerland, liggen er naar verwachting kansen om binnen het ANLb extra beheer af te sluiten in de vorm van kruidenrijke akkerranden, die ook van meerwaarde kunnen zijn voor een soort als kievit.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

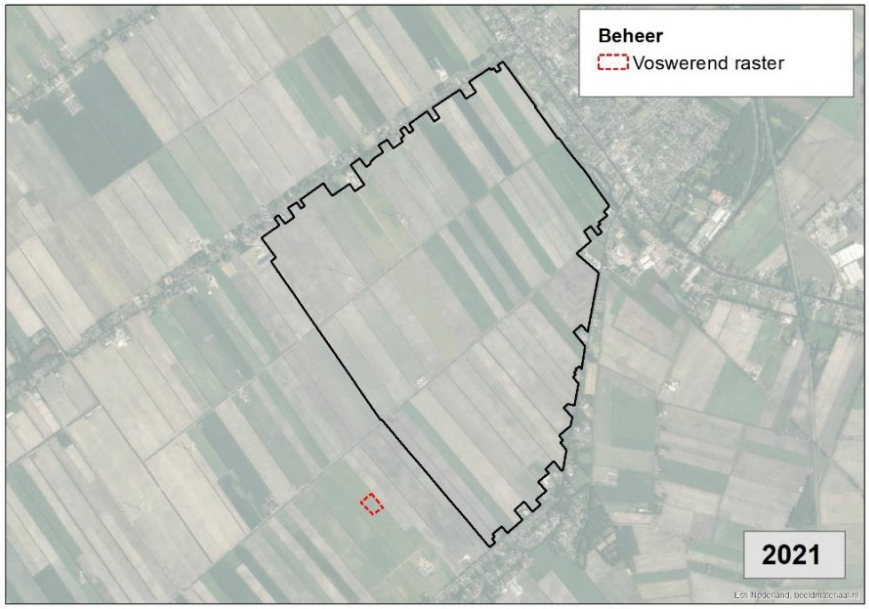
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

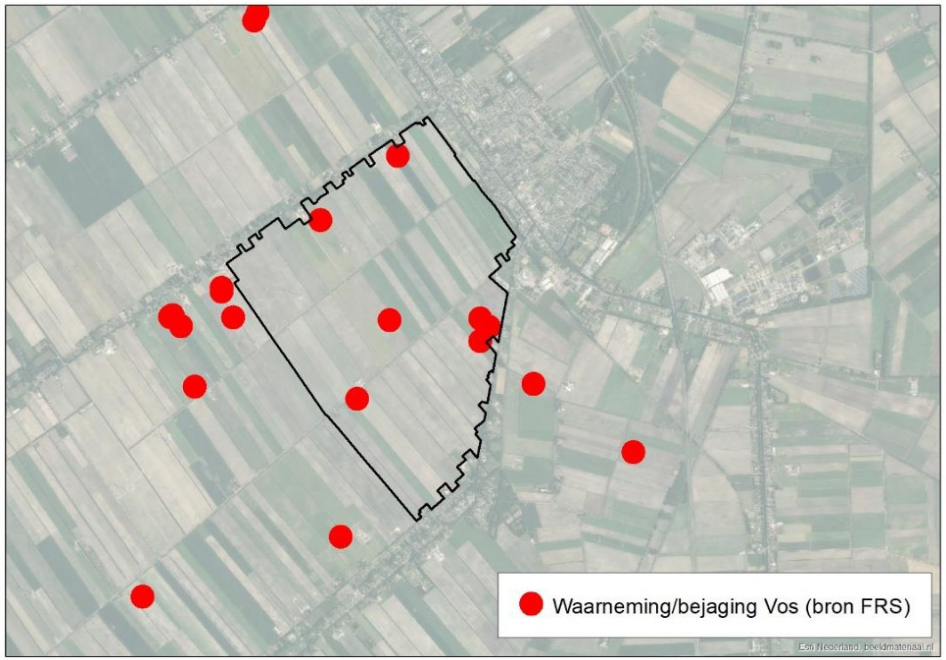
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

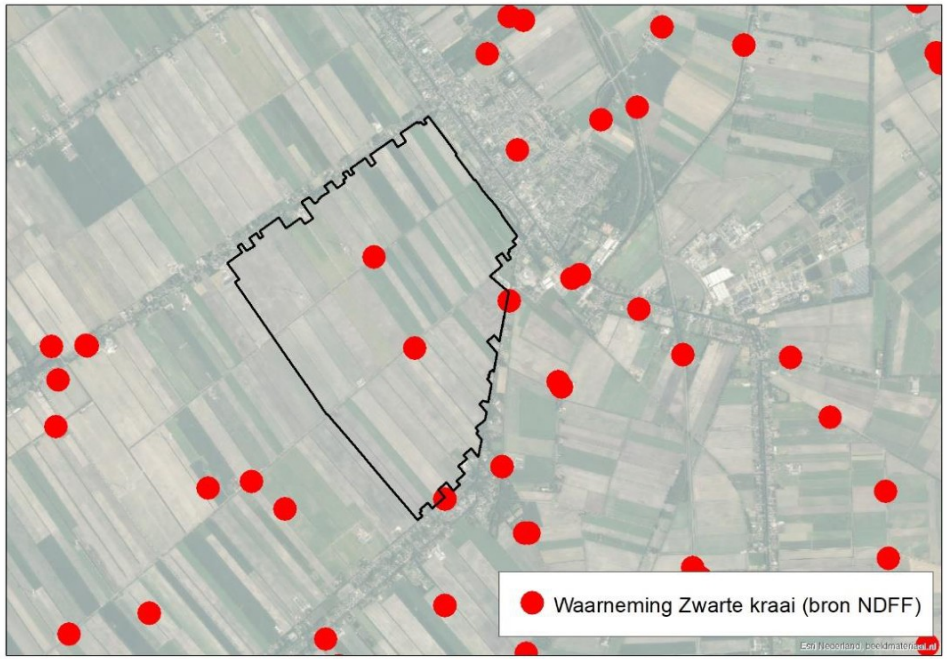

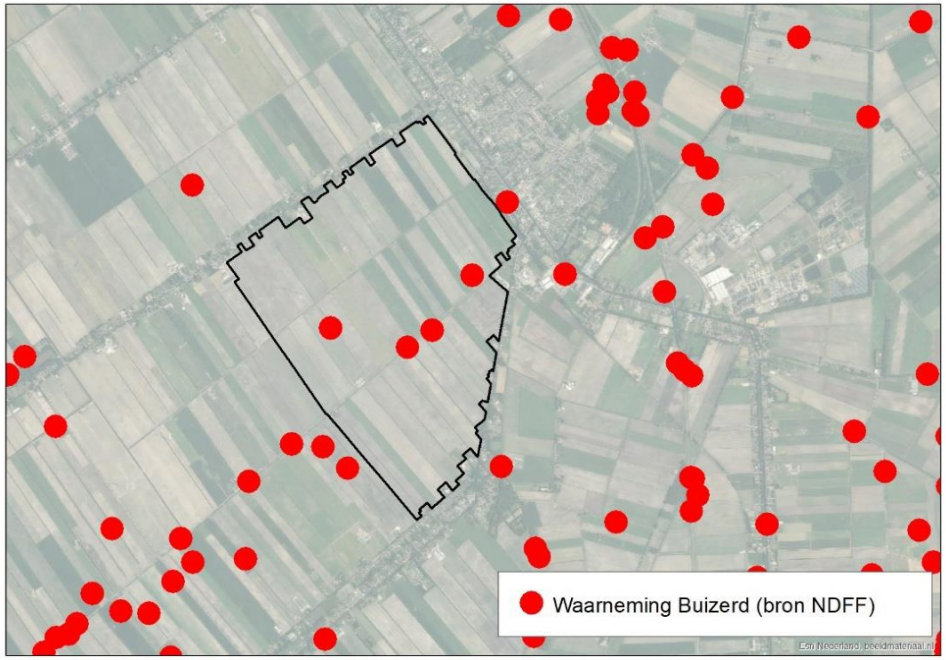

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

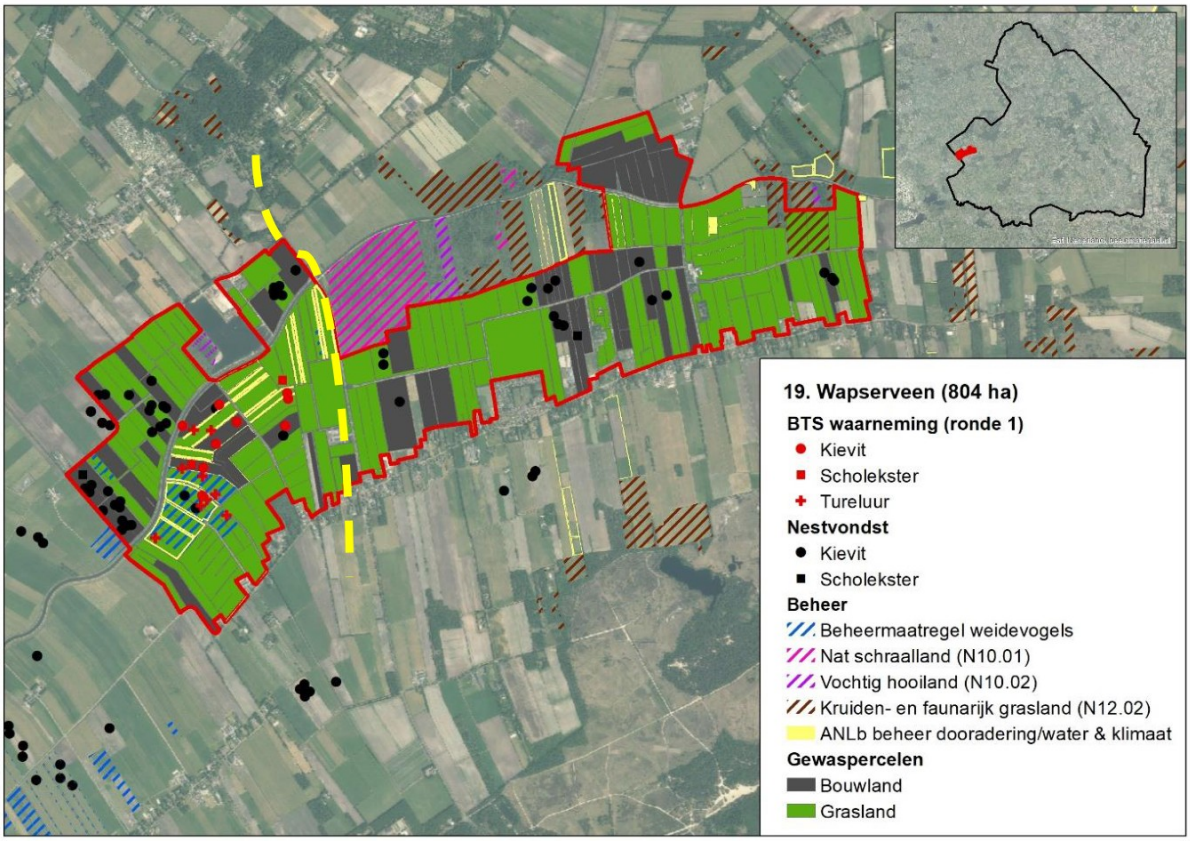

Gebiedsscan Wapserveen
Gebied 19

Figuur 1: *Weidevogelgebied 19 Wapserveen met daarin weergegeven de monitoringsgegevens van 2023 (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen. In het gebied ten westen van de gele stippellijn vindt jaarlijks een BTS-telling plaats.*

Het weidevogelgebied Wapserveen beslaat een oppervlakte van 804 hectare en ligt ten noorden van Wapserveen, op de grens met Overijssel (figuur 1). Het betreft een langgerekt gebied dat voornamelijk bestaat uit grasland (500 ha), afgewisseld met bouwland (197 ha). Het gebied is in het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering' en is relatief open, met her en der opgaande elementen zoals bosjes en solitaire bomen. De N353 en de Wapserveensche Aa doorsnijden het gebied. De gemiddelde grondwaterstand in het voorjaar ligt grotendeels tussen de 40-80 cm onder het maaiveld[1].

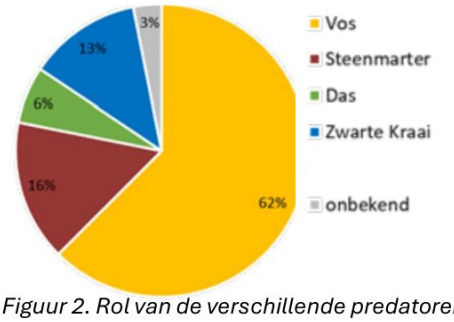
Het weidevogelgebied is met name van belang als broedgebied voor de kievit, ook de scholekster en tureluur komen jaarlijks in het gebied tot broeden. In het westen van het gebied is een telplot aanwezig (zie figuur 1), waar de aantalsontwikkeling wordt gevolgd middels een jaarlijkse BTS-telling. Op basis van de monitoring lijkt het aantal kieviten af te nemen, wat bevestigd wordt door de vrijwilligersgroep. De grutto lijkt als broedvogel uit het gebied te zijn verdwenen, de tureluur laat volgens vrijwilligers als enige soort een toename zien, met name door de aanleg van plasdrassen.

De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Wapserveen is 0,38[2] (2021-2023) en daarmee vrij laag. Een in 2022 uitgevoerd onderzoek naar nestpredatie[3] liet een zeer laag uitkomstpercentage van nesten zien van net boven de 20%, met predatie als belangrijkste

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Cumulatief voor de soorten Kievit en Scholekster. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
[3] Kleyheeg E. & van den Brandhof P.M. 2022. Predatoren van weidevogelnesten in Drenthe in 2022. Sovon-rapport 2022/71. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

verliesoorzaak. De vos was hierbij veruit de belangrijkste predator, gevolg door steenmarter en zwarte kraai (figuur 2).

Maatregelen specifiek gericht op verbetering van het biotoop van weidevogels zijn alleen uitgevoerd in het westelijke deel van het gebied, in de vorm van plasdras, grasland met een uitgestelde maaidatum en extensieve beweiding (bijlage 1). De langgerektheid van het gebied wordt door Landschapsbeheer Drenthe genoemd als reden wat het clusteren van beheer bemoeilijkt en waardoor het beheer voor weidevogels nog niet optimaal is. Wel is de bereidheid van grondeigenaren om mee te doen aan beheer aangemerkt als 'goed'. Specifieke beheermaatregelen voor de kievit en wulp zijn niet uitgevoerd. Wel is binnen het ANLb het beheer van botanische randen afgesloten.

Figuur 2. Rol van de verschillende predatoren in 2022 (n=32), zoals in het onderzoek met camera's naar voren kwam.

In het gebied zijn zeven weidevogelbeschermers (DR38 Wapserveen) actief en minimaal drie jagers. De zeven weidevogelbeschermers hebben contact met circa vijftien betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De vrijwilligersgroep beschrijft de betrokkenheid van boeren als 'groot' en omschrijft de samenwerking als 'prima'[4]. In 2023 zijn in het gebied op twee locaties vossenwerende rasters geplaats, die gezamenlijk circa 13,5 ha beschermen. De vrijwilligersgroep is hier positief over en geeft aan dat deze hebben bijgedragen aan het resultaat.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, sinds 2023 vindt bejaging plaats met behulp van de lichtbak. De vrijwilligers geven aan hier een positief effect van te zien. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele belangrijke predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Wapserveen

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	518	506	500
Bouwland	182	196	197
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	4,1 ha	4,1 ha	5,6 ha
Plasdras (A03)	1,51 ha	1,51 ha	3,3 ha
Extensief beweid grasland (A06)	12,1 ha	12,1 ha	13,9 ha
Predatoren rasters gebieden	0 ha	13,5 ha	13,5 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	41	28	50
Zwarte kraai	4	6	13
Monitoring; nesten			
Kievit	89	63	50
Scholekster	4	3	2
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0
Monitoring; BTS, ronde 1			
Kievit	44	42	9
Scholekster	2	3	2
Grutto	2	6	0

[4] P. Idserda, 2024. Verslag weidevogelbescherming 2024 namens de nestbeschermers van de Boermarke Wapserveen

Wulp	0	0	0
Tureluur	10	11	9

Aanbevelingen

Intensivering van het landgebruik en de hoge predatiedruk worden voor Wapserveen als belangrijkste knelpunten gezien. Het lijkt daarom wenselijk om de beheermozaïek uit te breiden, onder andere door het realiseren van extra plasdras. Het in stand houden van de vergunning voor het gebruik van de lichtbak wordt door de vrijwilligers, vanwege de hoge predatiedruk in het gebied, als essentieel gezien.
De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

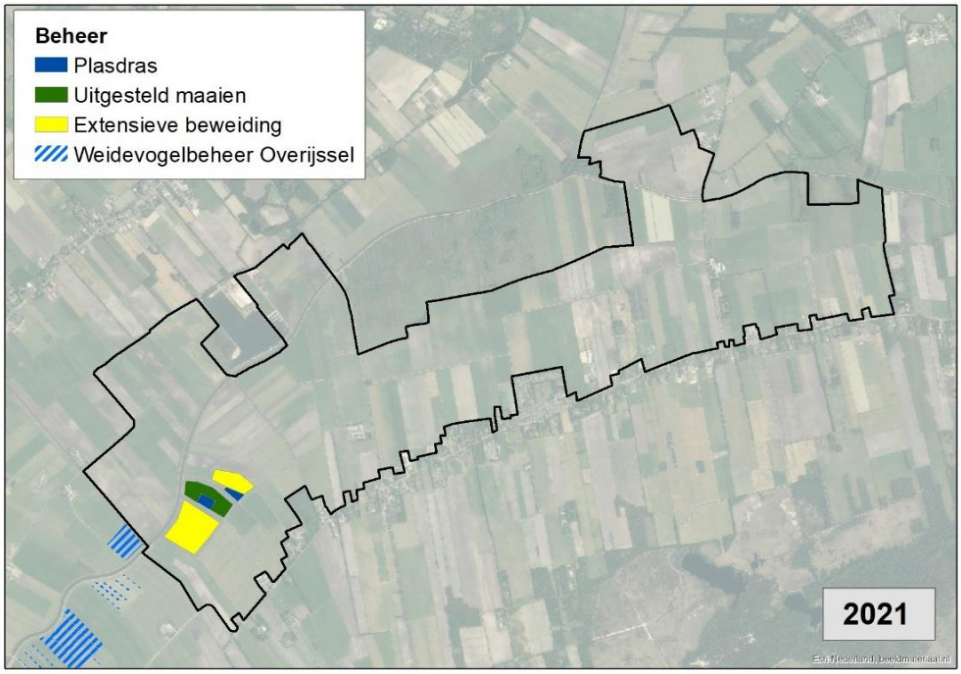
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

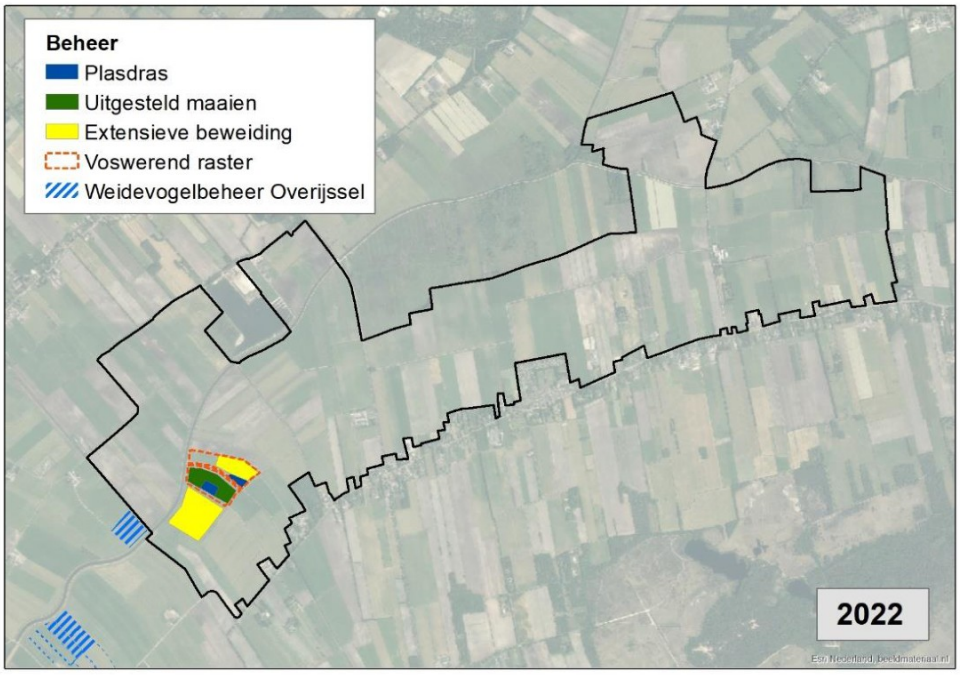
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

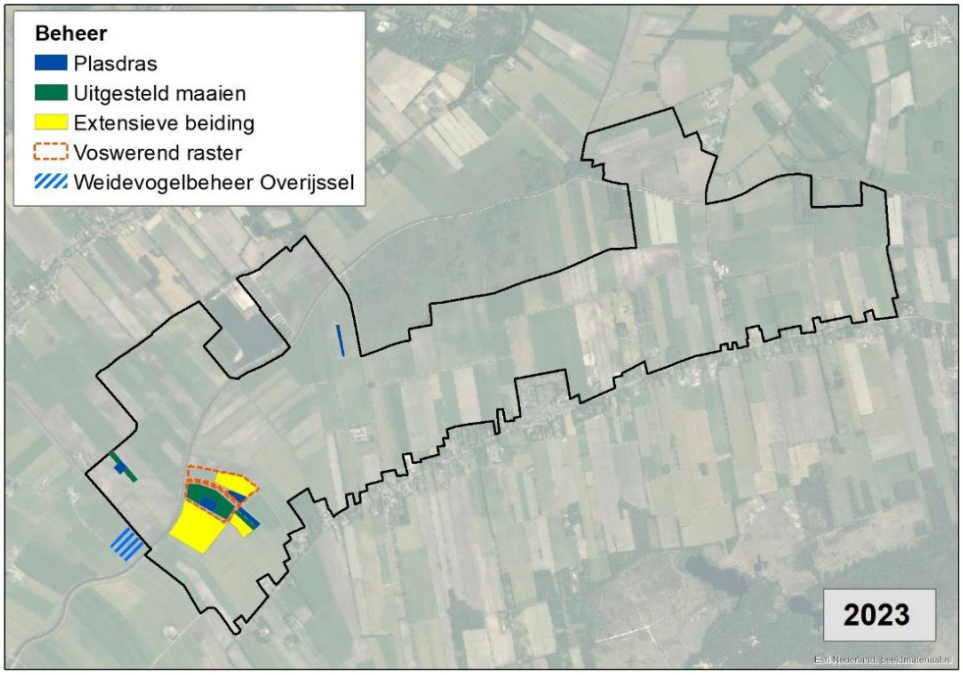
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

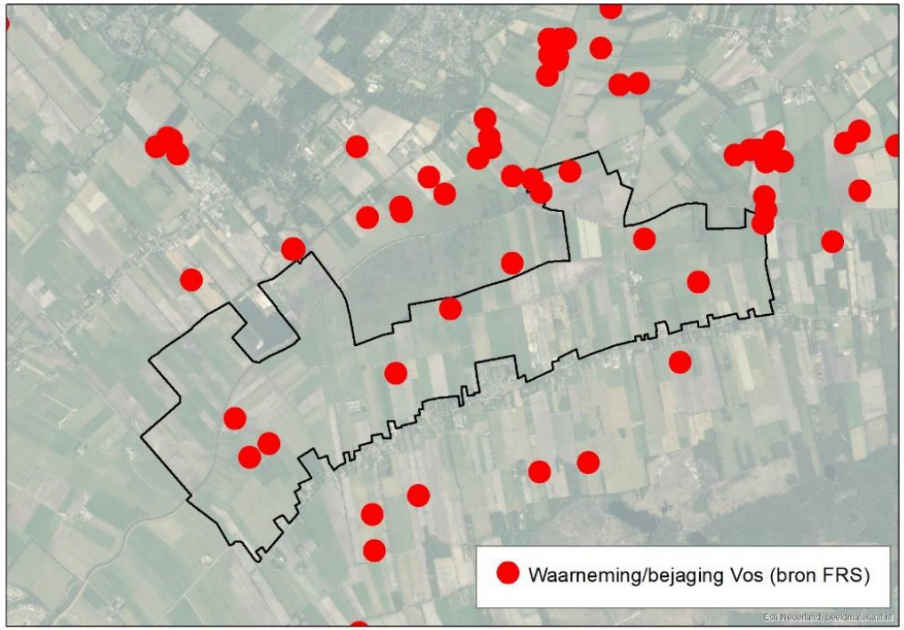
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

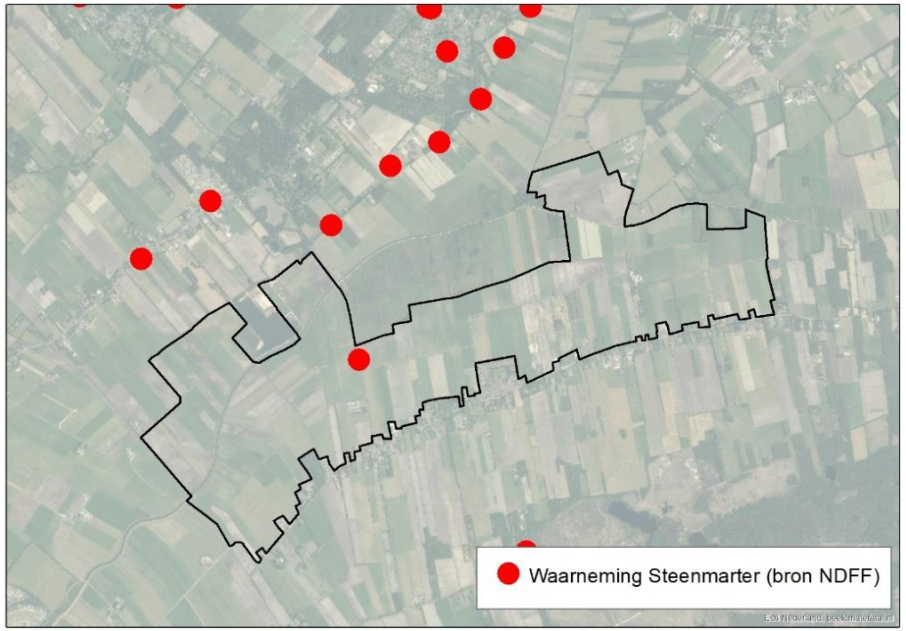

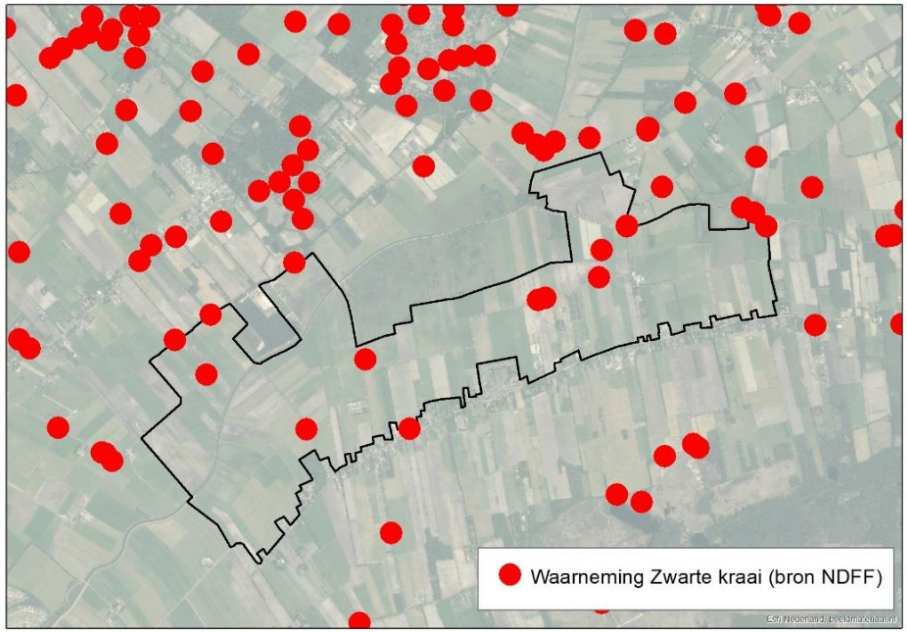

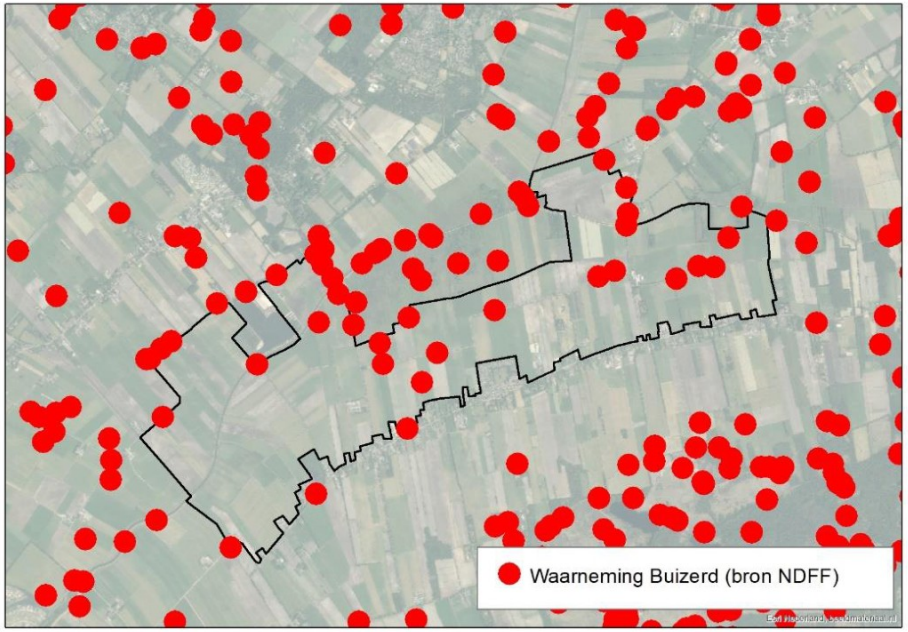

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

Gebiedsscan Wittelte

Gebied 20

Figuur 1: *Weidevogelgebied 20 Wittelte, met daarin voor weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Wittelte beslaat een oppervlakte van 183 hectare en ligt ten zuidoosten van Wittelte. Het gebied bestaat voor circa twee derde uit grasland en een derde uit bouwland en wordt van noord naar zuid doorsneden door de Dwingelder Stroom. Het gebied is relatief open, opgaande beplanting is met name aan de randen aanwezig. Een deel van de beplanting wordt voor weidevogels als storend gezien. Binnen het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, waarbij deze in westelijke deel het hoogst is met lokaal 20-40 centimeter onder het maaiveld[1].

Weidevogelgebied Wittelte is als broedgebied met name van belang voor kievit en wulp, maar ook de scholekster komt in sommige jaren in het gebied tot broeden. De gemiddelde nestoverleving is onbekend. Maatregelen te verbetering van het biotoop, in de vorm van lastminute beheer, zijn alleen uitgevoerd in 2022. Daarnaast is in 2021 rond een perceel een vossenwerend raster geplaatst. Ook worden jaarlijks meerdere wulpennesten van een vossenwerend raster voorzien[2]. Direct ten zuidoosten van het gebied is toekomstig beheer voorzien in de vorm van een plasdras, hier komen jaarlijks kieviten en een wulp tot broeden.

In het gebied zijn circa vijf weidevogelbeschermers actief (DR41 Dwingeloo), daarnaast is minimaal één jager actief met het beheer van predatoren[3]. De weidevogelbeschermers hebben contact met vier betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe
[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Wittelte

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen			
Grasland	124	122	111
Bouwland	39	41	52
Beheermaatregelen weidevogels			
Lastminute beheer onbekend	0	4,9 ha	0
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	2	2	3
Predatoren rasters gebieden	2,1 ha	0	0
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	37	30	20
Zwarte kraai	0	0	3
Monitoring (Nesten)			
Kievit	2	5	8
Scholekster	0	1	0
Grutto	0	0	0
Wulp	2	2	3
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt waardevol om in te zetten op het realiseren van uitgestelde bewerkingen en/of braakstroken op en rond percelen waar clusters met kieviten aanwezig zijn. Vanwege de ligging van het gebied binnen begrenzing ‘dooradering’, liggen er naar verwachting kansen om binnen het ANLb beheer af te sluiten waarvan soorten als kievit en wulp kunnen profiteren.

In het zuidelijke deel van het gebied is een berk aanwezig, die voor weidevogels als storend element wordt gezien. Het is aan te bevelen storende opgaande beplanting in kaart te brengen en waar mogelijk te verwijderen.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

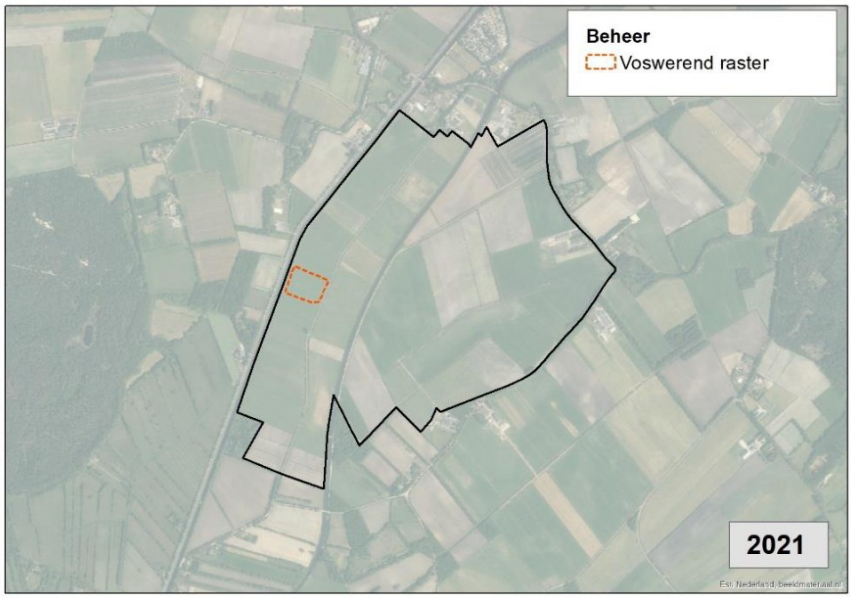
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

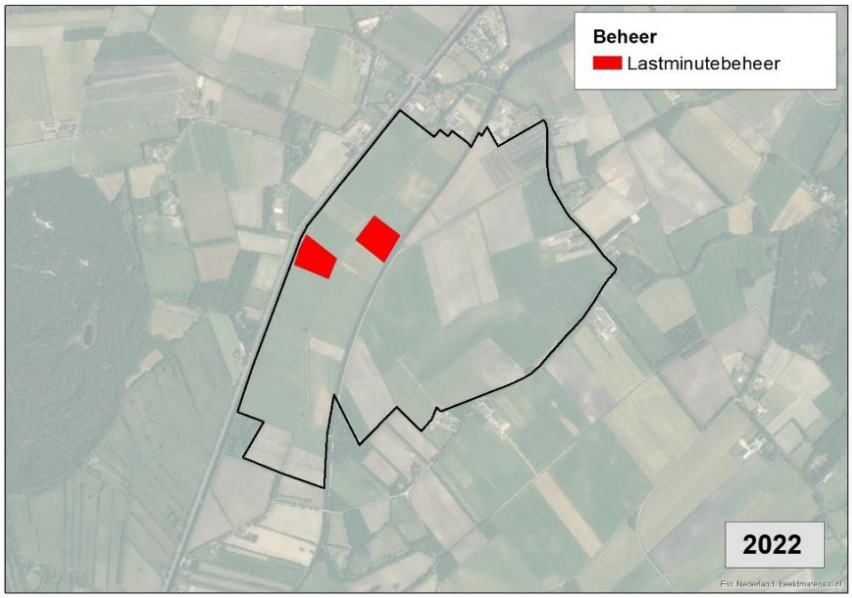
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

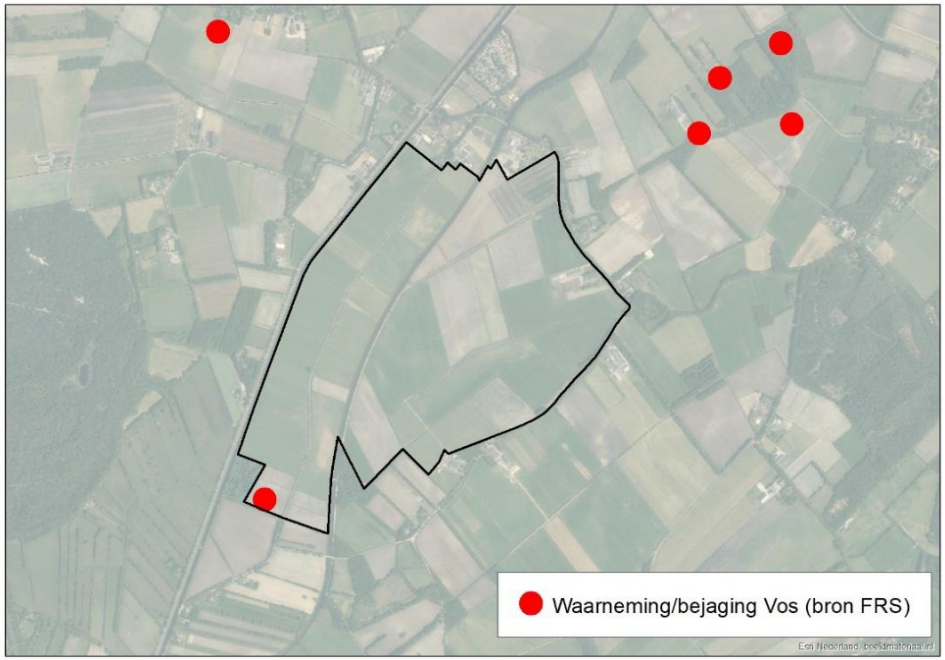
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

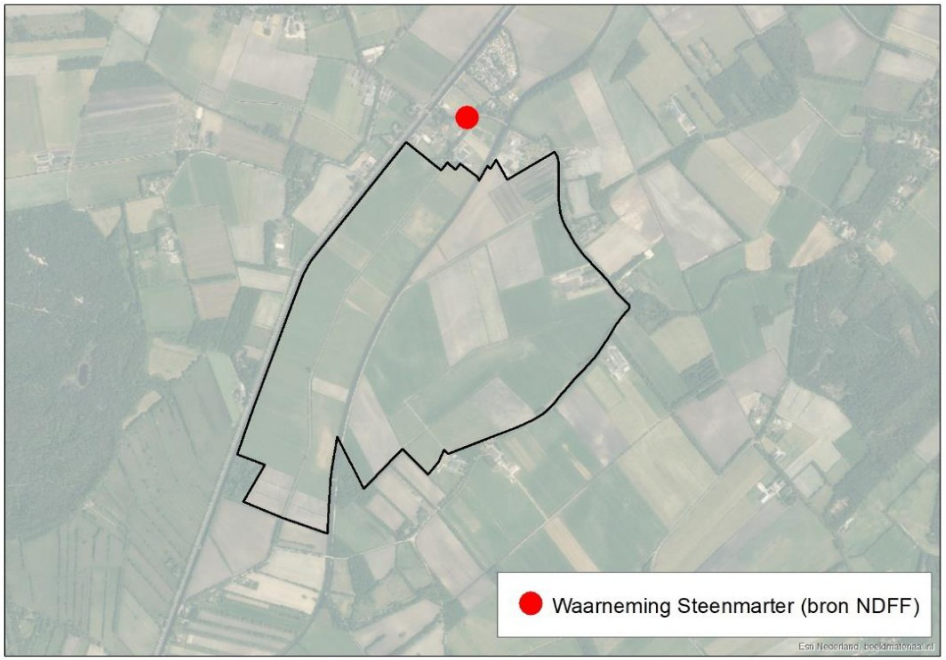

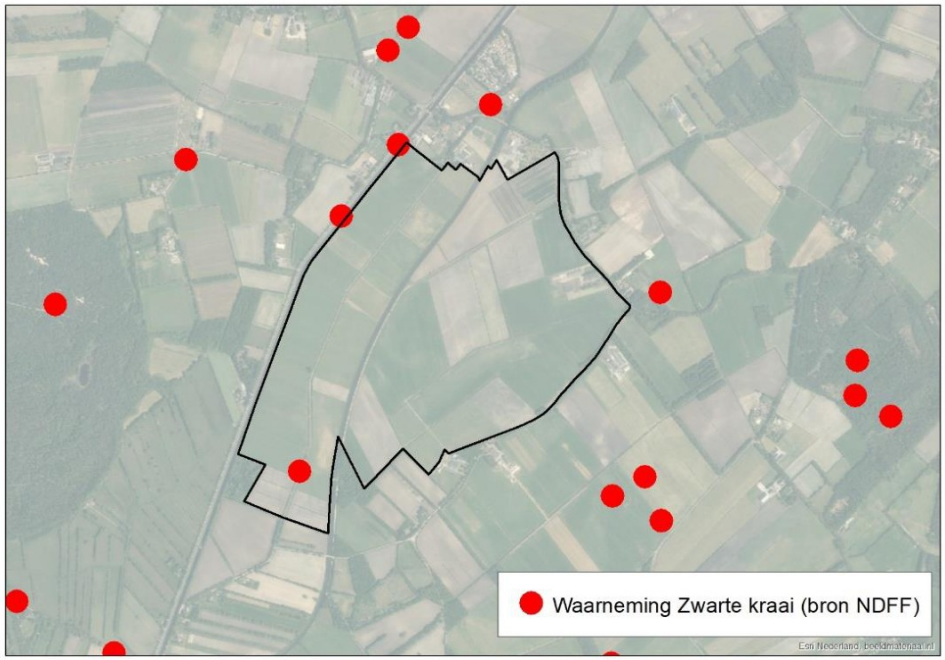

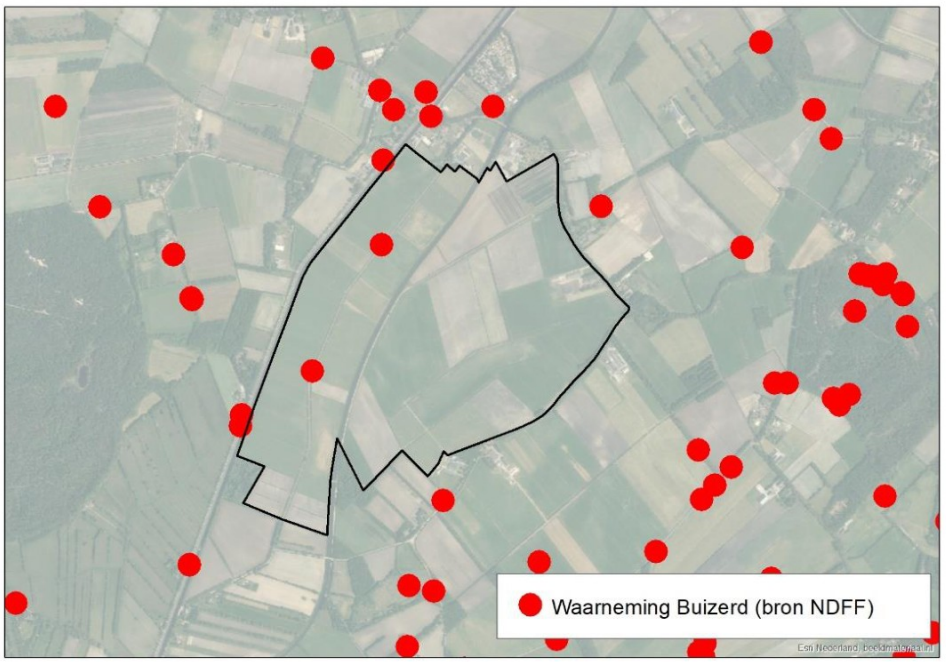

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

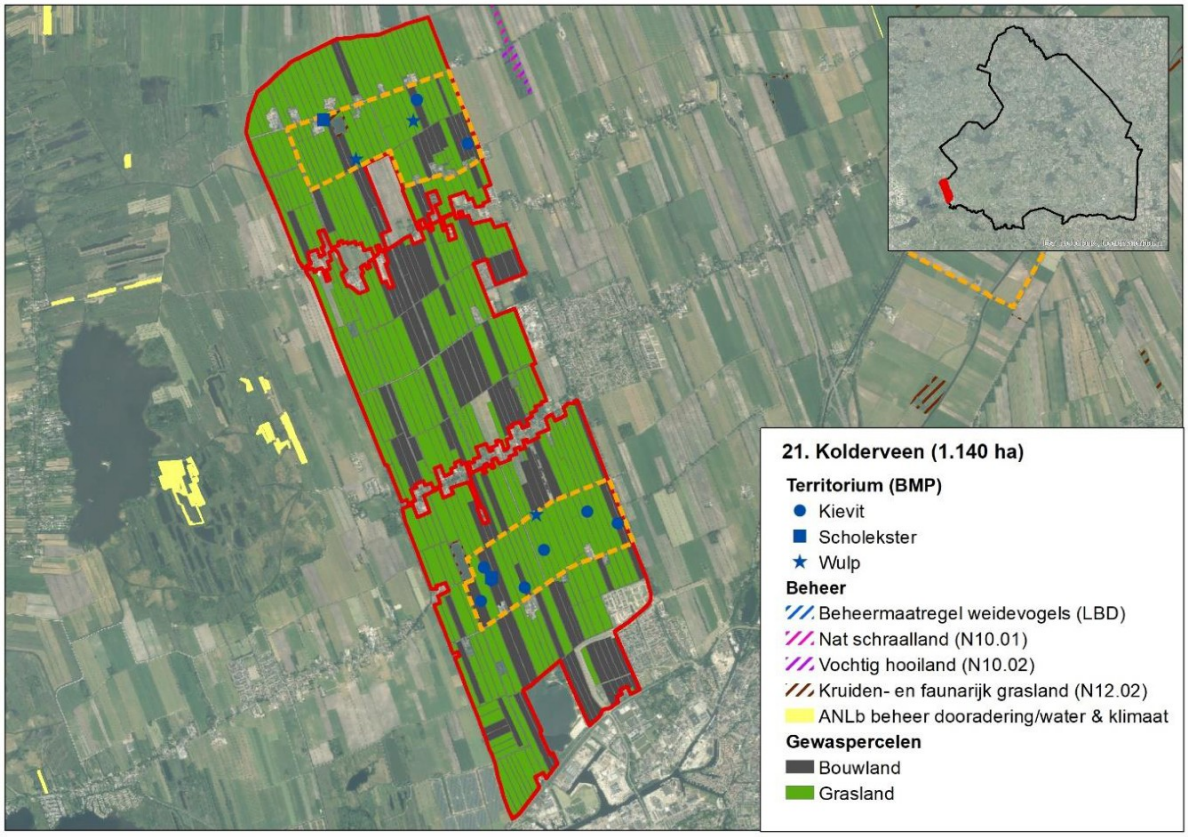

Gebiedsscan Kolderveen

Gebied 21

Figuur 1: *Weidevogelgebied 21 Kolderveen, met daarin voor de periode van 2023 weergegeven de beschikbare BMP-gegevens (zie ook tabel 1). In de gebieden omgeven door een oranje stippellijn worden jaarlijks BMP-tellingen uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Kolderveen beslaat een oppervlakte van 1.140 hectare en ligt globaal tussen Meppel, Nijeveen en de grens met de provincie Overijssel. Het gebied bestaat voor het merendeel uit grasland, afgewisseld met bouwland. Delen van het gebied zijn relatief open, maar met name rondom veel wegen die het gebied doorsnijden is opgaande beplanting aanwezig. Het gebied is in het Natuurbeheerplan begrensd als dooradering. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand varieert over het gebied, met nattere delen waar deze minder dan 40 centimeter onder het maaiveld ligt[1].

De BMP-tellingen laten zien dat zowel kievit, scholekster en wulp in het gebied voorkomen en de populatie vrij stabiel lijkt (zie ook tabel 1). Met uitzondering van de BMP-plots zijn geen recente gegevens beschikbaar, ook is geen data beschikbaar over de nestoverleving in het gebied. Maatregelen ter verbetering van het biotoop zijn niet uitgevoerd.

In de periode 2021-2023 was in het gebied geen vrijwilligersgroep actief/werden geen nestgegevens bijgehouden. In 2024 is in het zuidelijke deel wel nestbescherming uitgevoerd en heeft registratie plaatsgevonden. Landschapsbeheer Drenthe geeft aan dat er te weinig vrijwilligers beschikbaar zijn om in het gehele gebied nestbescherming uit te voeren, om die reden beperkt de bescherming zich tot het zuidelijke deel van het gebied. In het gebied is minimaal één jager actief met het beheer van predatoren[2].

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast werd in 2021 op enige afstand ten oosten van het gebied gebruik

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

gemaakt van een lichtbak. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Kolderveen

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	743 ha	712 ha	711 ha
Bouwland	253 ha	265 ha	273 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	8	6	13
Zwarte kraai	5	7	17
Monitoring; BMP			
Kievit	10	12	9
Scholekster	2	2	2
Grutto	0	0	0
Wulp	3	2	3
Tureluur	2	0	0

Aanbevelingen

Lastminutebeheer lijkt wenselijk op percelen waar tijdens het seizoen veel vogels tot broeden komen, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen. De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Het werven van nieuwe vrijwilligers voor het noordelijke deel kan zinvol zijn, aangezien hier nu geen bescherming plaatsvindt en op basis van BMP-tellingen onder andere meerdere paartjes wulpen aanwezig zijn.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

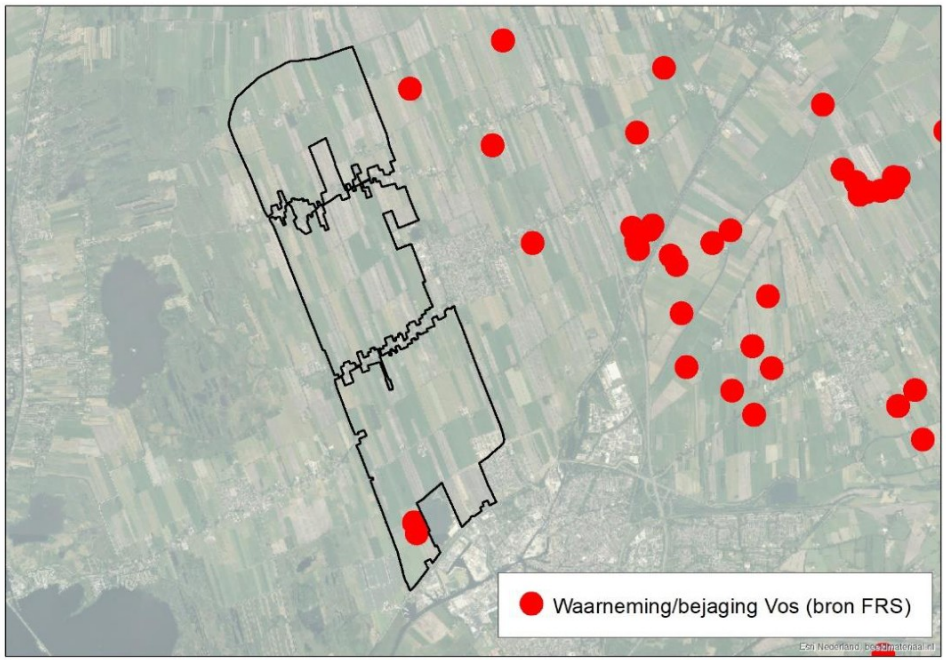
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

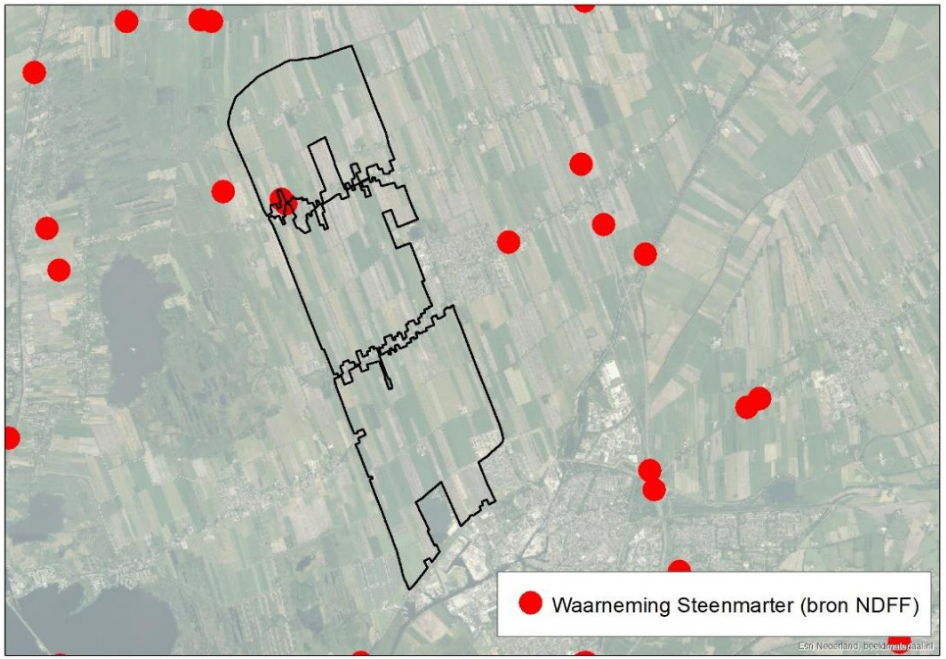
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

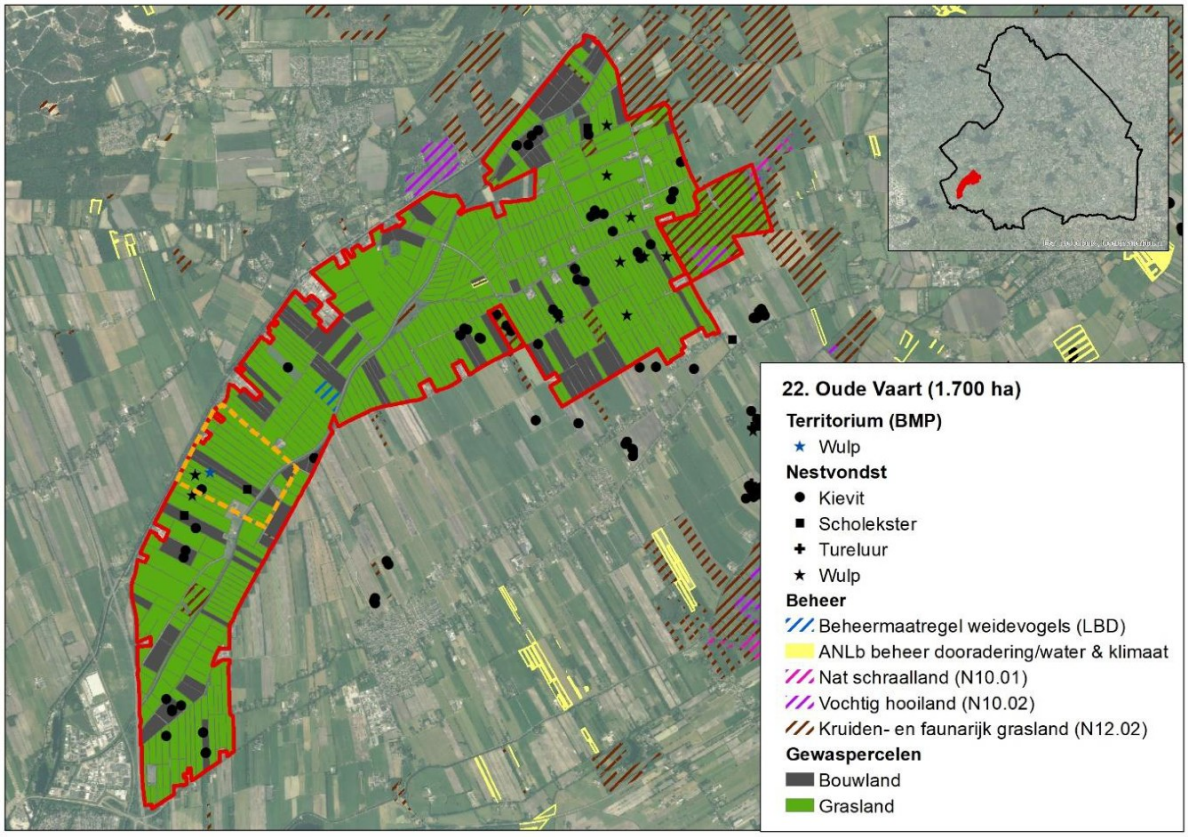

Gebiedsscan Oude Vaart

Gebied 22

Figuur 1: *Weidevogelgebied 22 Oude Vaart, met daarin weergegeven de voor 2023 beschikbare monitoringsgegevens (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen. In het gebied omgeven door de oranje stippellijn wordt jaarlijks een BMP-telling uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Oude Vaart beslaat een oppervlakte van 1.700 hectare en ligt ten globaal tussen Meppel, Havelte en Ruinen. Het gebied is relatief open en bestaat grotendeels uit grasland, afgewisseld met her en der een perceel bouwland of natuurterrein. Het gebied is binnen het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering' en wordt van zuid naar noord doorsneden door de Oude Vaart. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, met onder andere voor weidevogels geschikte nattere delen waar deze minder dan 40 centimeter beneden het maaiveld ligt[1].

Weidevogelgebied Oude Vaart is als broedgebied met name van belang voor de kievit en wulp, die hier op basis van gevonden nesten in lage dichtheden aanwezig zijn. Grutto's ontbreken volgens de vrijwilligers sinds een jaar of zes in het gebied, terwijl het aantal broedparen van de tureluur juist toeneemt. De gemiddelde nestoverleving is met 0.15[2] (2021-2023) zeer laag te noemen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop, in de vorm van plasdras, grasland met een uitgestelde maaidatum, voorweiden en extensieve beweiding, zijn alleen uitgevoerd in 2023 rond één cluster met weidevogels. Daarnaast worden jaarlijks meerdere wulpennesten van een vossenwerend raster voorzien, oplopend tot negen stuks in 2023[3].

In het gebied zijn circa drie weidevogelbeschermers actief (DR30 Uffelte, DR05 [redacted], DR62 Havelte-Meppel), die over het algemeen een zeer goede samenwerking hebben met de boeren in het gebied. Ook werken de vrijwilligers soms samen met het waterschap, zo werd bijvoorbeeld

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

een slootkant vanwege aanwezige wulpenkuikens op verzoek van de vrijwilligers later gemaaid. Daarnaast zijn binnen en in de directe omgeving van het gebied minimaal acht jagers actief met het beheer van predatoren[4]. De weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast vindt bejaging plaatst met behulp van de lichtbak. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens. Vanuit de vrijwilligers worden vos en das genoemd als belangrijke predatoren.

Tabel 1: Kwantitatieve data Oude Vaart

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	1.266 ha	1.250 ha	1.250 ha
Bouwland	250 ha	263 ha	264 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	0	0	3,3 ha
Plasdras (A03)	0	0	0,6 ha
Extensieve beweiding (A06)	0	0	2,0 ha
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	5	4	9
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	54	54	39
Zwarte kraai	J	17	38
Monitoring; nesten			
Kievit	89	50	44
Scholekster	5	1	3
Grutto	0	0	0
Wulp	J	11	10
Tureluur	0	0	1
Monitoring; BTS, ronde 1			
Kievit	13	23	-
Scholekster	0	0	-
Grutto	1	0	-
Wulp	3	5	-
Tureluur	0	0	-
Monitoring; BMP			
Kievit	4	2	0
Scholekster	1	1	0
Grutto	0	0	0
Wulp	1	1	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland en braakstroken. Gezien het belang van het gebied voor de wulp, is het bovendien waardevol om strokenbeheer toe te passen rond locaties waar wulpen tot broeden komen. Vanuit de vrijwilligers is daarnaast aangegeven dat het wenselijk is om de bermen langs zandwegen niet te maaien tijdens het broedseizoen. De ligging van het gebied binnen de

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

begrenzing ‘dooradering’ biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

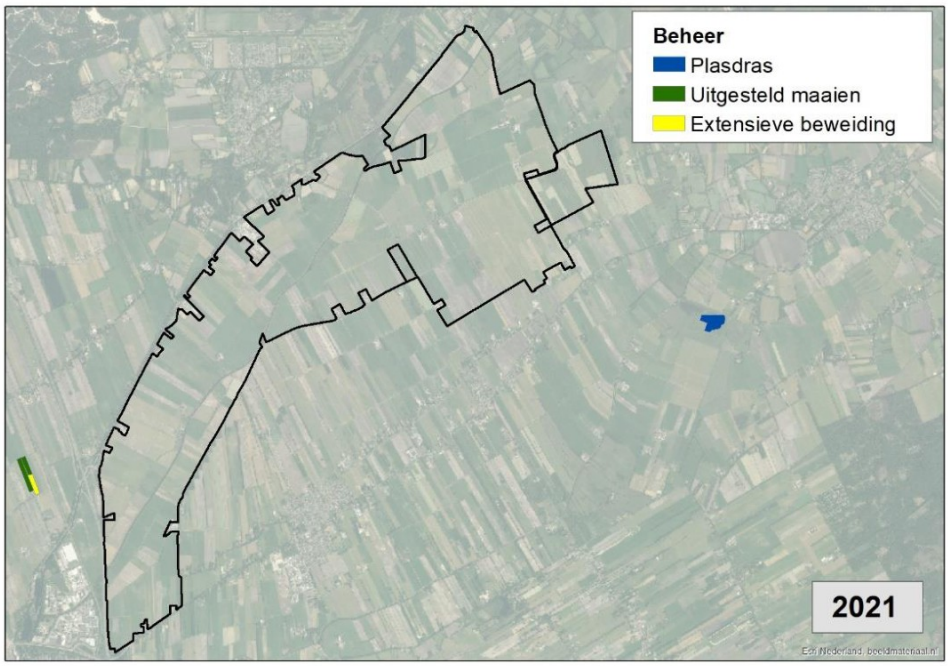
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

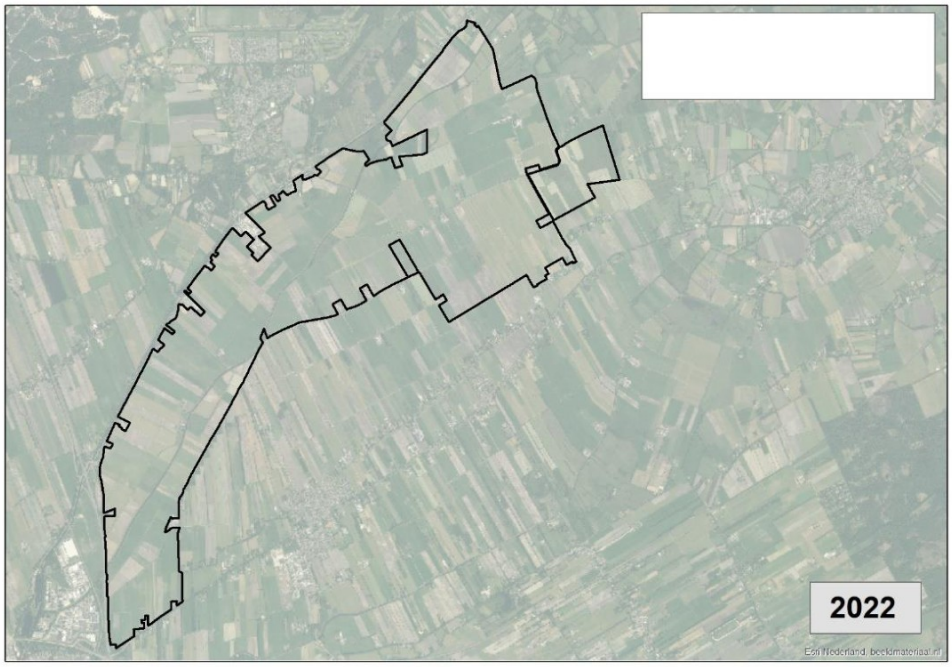
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

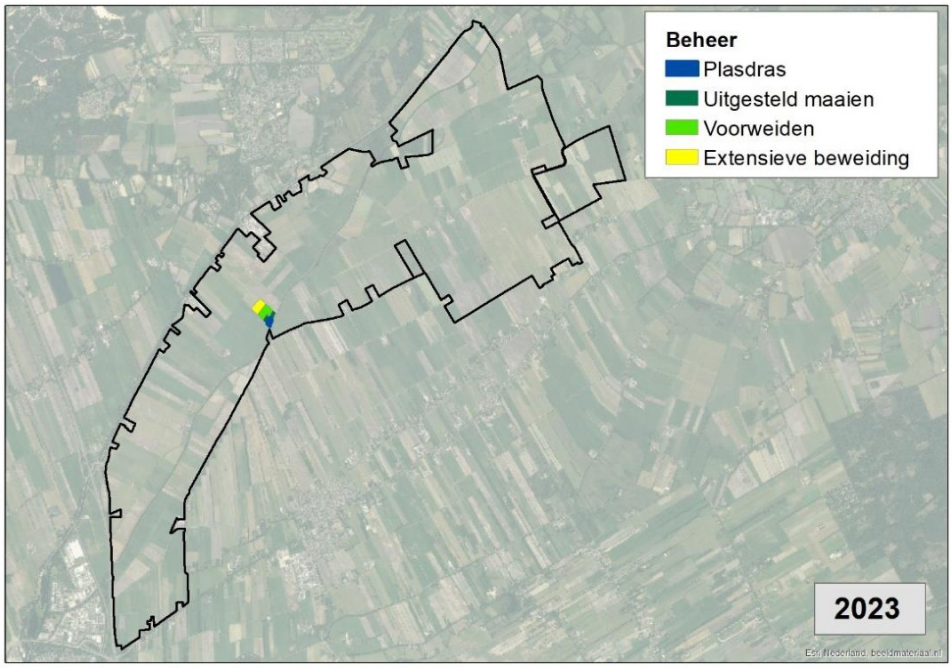
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

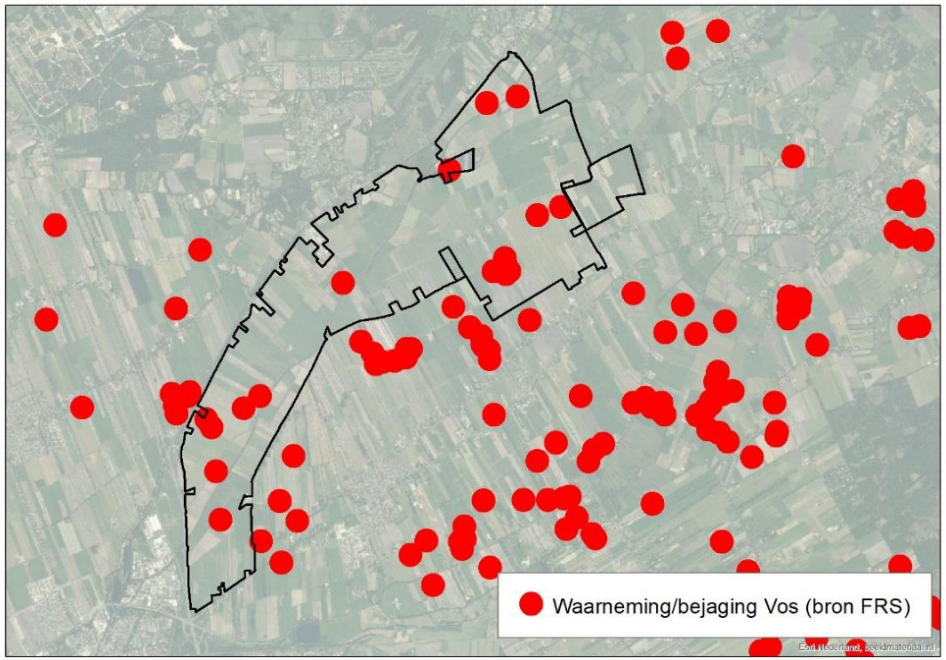
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

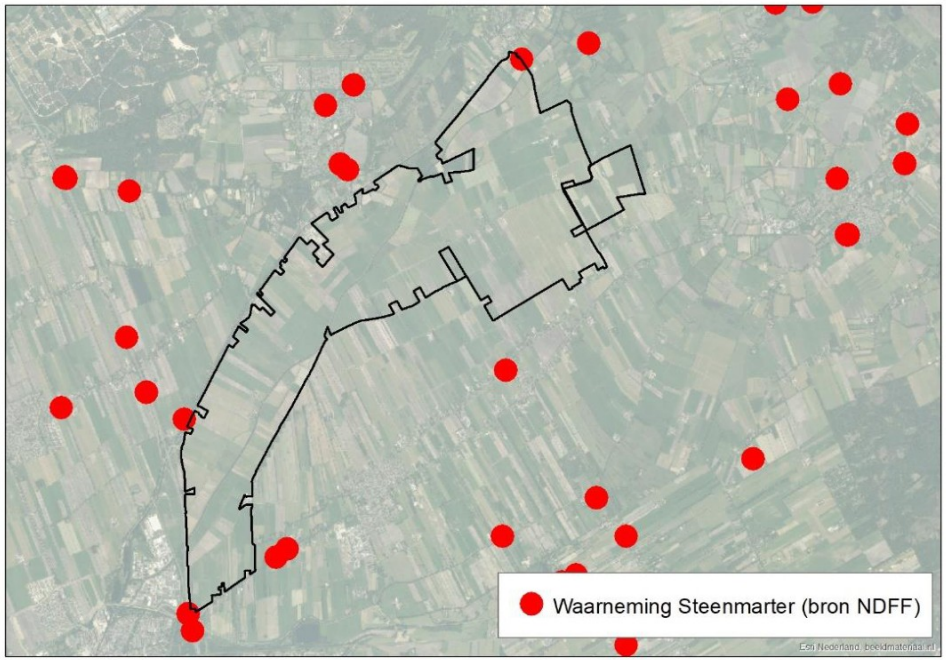

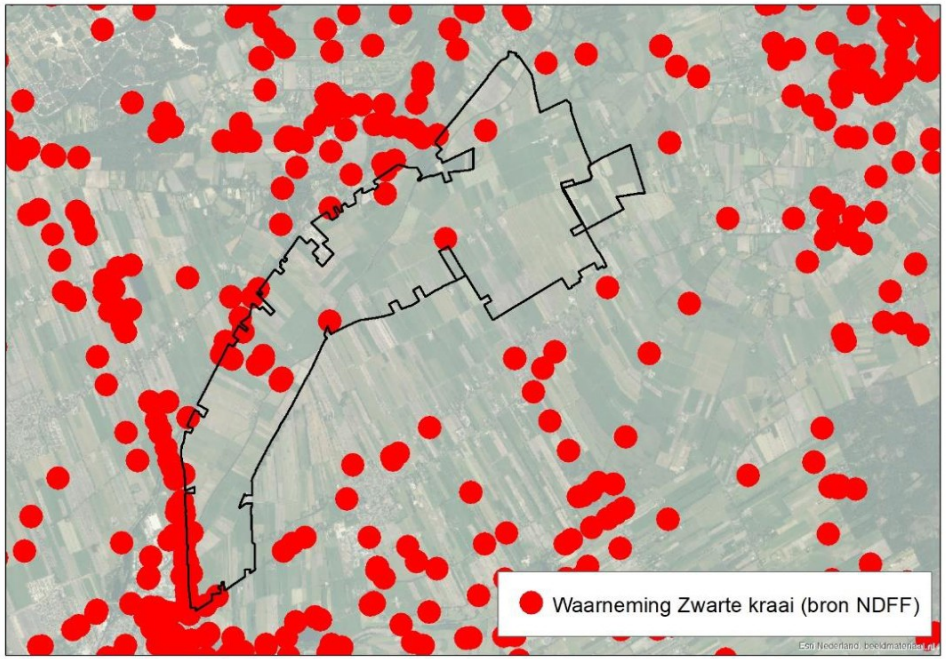

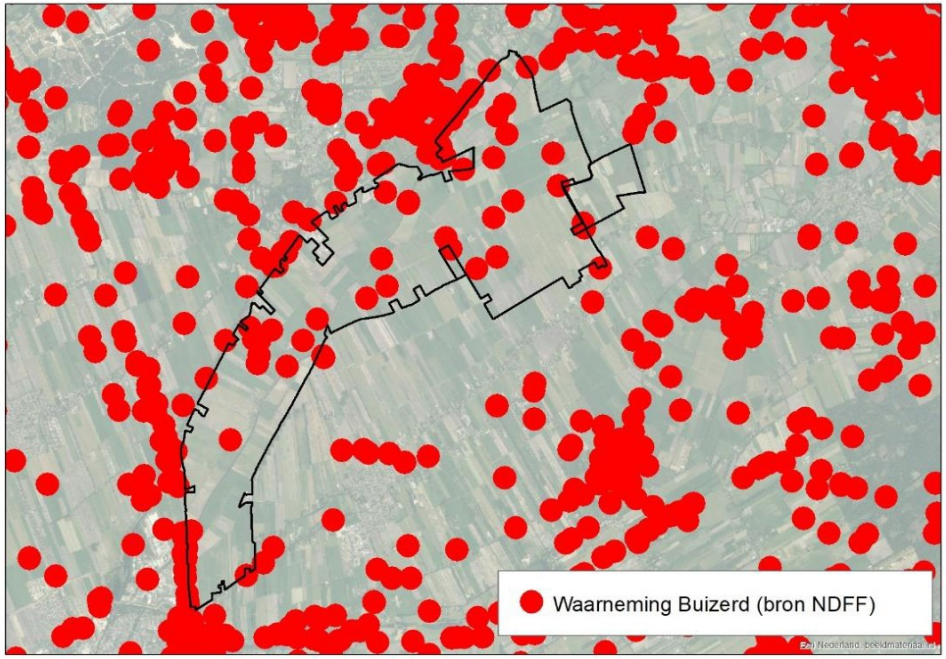

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

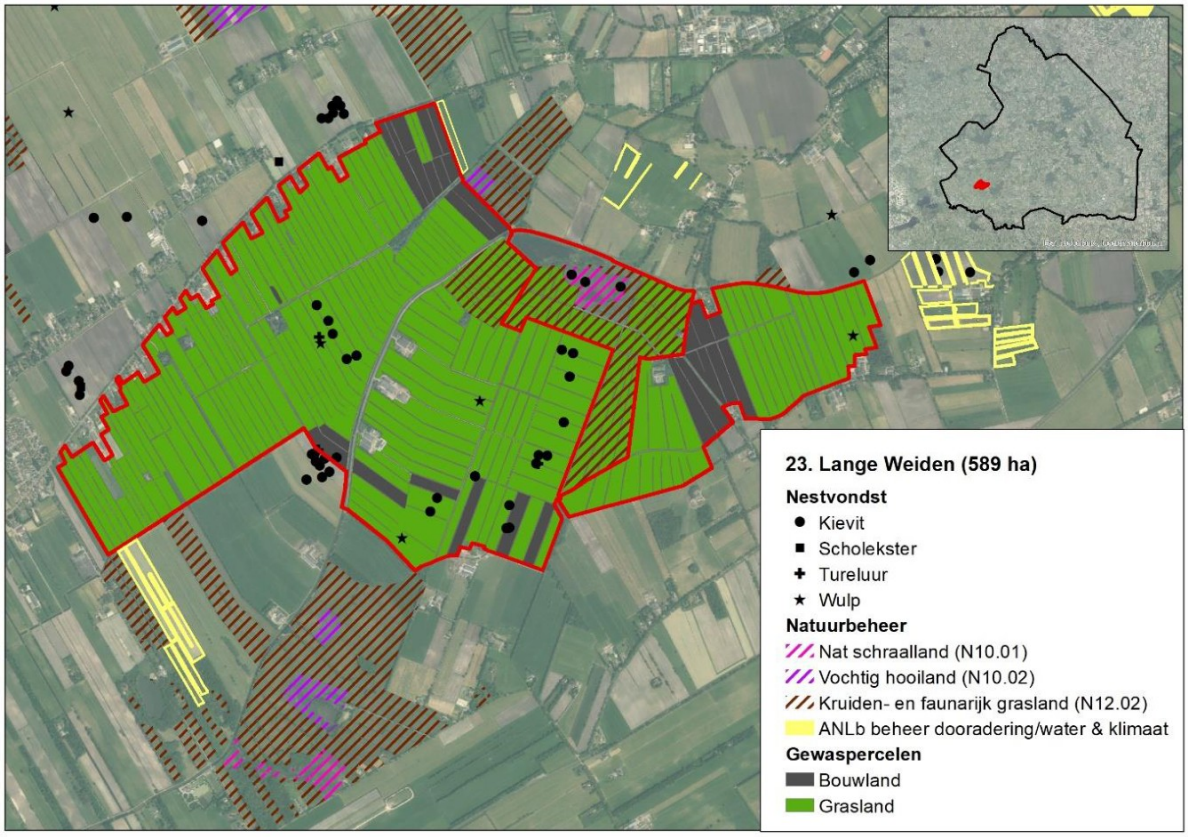

Gebiedsscan Lange weiden

Gebied 23

Figuur 1: *Weidevogelgebied 23 Lange Weiden, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Lange Weiden beslaat een oppervlakte van 589 hectare en ligt globaal tussen Hees, Oosteinde en Ruinerweide. Het gebied bestaat grotendeels uit grasland, met her en der enkele percelen met bouwland. In het Natuurbeheerplan is het agrarische deel van het gebied begrensd als 'dooradering'. Het gebied is relatief open en wordt doorsneden door de Ruiner Aa en Wold Aa. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied met lokaal nattere delen, maar ligt grotendeels tussen de 40-80 centimeter onder het maaiveld[1].

Weidevogelgebied Lange Weiden is op basis van nestvondsten met name van belang voor de kievit, maar ook grutto, wulp en tureluur komen in het gebied tot broeden. Monitoringgegevens van het natuurterrein dateren uit 2021, hieruit blijkt dat kievit en tureluur hier in lage dichtheden voorkomen[2]. Op basis van beschikbare gegevens lijkt de kievit in het gebied sterk af te nemen, terwijl de tureluur juist een toename laat zien. De gemiddelde nestoverleving is met 0.04[3] (2021-2023) extreem laag te noemen, volgens de vrijwilligers komen er in de meeste jaren echter wel jongen groot.

Specifieke maatregelen te verbetering van het biotoop, in de vorm van plasdras, zijn alleen uitgevoerd in 2021. De plasdras was gelegen in het natuurterrein dat in beheer is als nat schraalgrasland, in latere jaren was hier volgens de beheerder ook een plas aanwezig die door weidevogels werd gebruikt. Daarnaast zijn jaarlijks één of meerdere nesten van wulp voorzien

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Mededeling Staatbosbeheer

[3] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

van een vossenwerend raster[4], ook is op initiatief van de vrijwilligers een perceel in het natuurterrein van een vossenwerend raster voorzien.

In het gebied zijn circa elf weidevogelbeschermers actief (DR03 Ruinen en DR05 Ruinerwold), daarnaast zijn minimaal zeven jagers actief met het beheer van predatoren[5]. De weidevogelbeschermers hebben contact met tientallen boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast vindt bejaging plaats met behulp van de lichtbak en zijn volgens de vrijwilligers vangkooien aanwezig. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Lange weiden

	2021	2022	2023
Beheer maatregelen			
Grasland	452 ha	449 ha	460 ha
Bouwland	53 ha	54 ha	51 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Plasdras (A03)	5,6	0	0
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1	3	1
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	54	54	39
Zwarte kraai	J	17	38
Monitoring (Nesten)			
Kievit	27	37	22
Scholekster	0	1	0
Grutto	2	0	0
Wulp	2	6	4
Tureluur	0	0	2
Monitoring (BTS, ronde 1)			
Kievit	28	6	2
Scholekster	0	0	0
Grutto	2	1	2
Wulp	4	2	2
Tureluur	10	2	2

Aanbevelingen

Er lijken kansen te liggen om de samenhang tussen het natuurterrein en agrarisch gebied te versterken. Hierbij kan worden gedacht aan het verbeteren van de omstandigheden voor weidevogels in het natuurterrein, maar ook aan het realiseren van randenbeheer in het agrarisch gebied en samenwerking rond het beheer van predatoren. Gezien de extreem lage nestoverleving in het gebied lijken maatregelen om de predatiedruk te verminderen noodzakelijk om weidevogelbeheer in dit gebied tot een succes te maken.

De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

[4] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe
[5] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

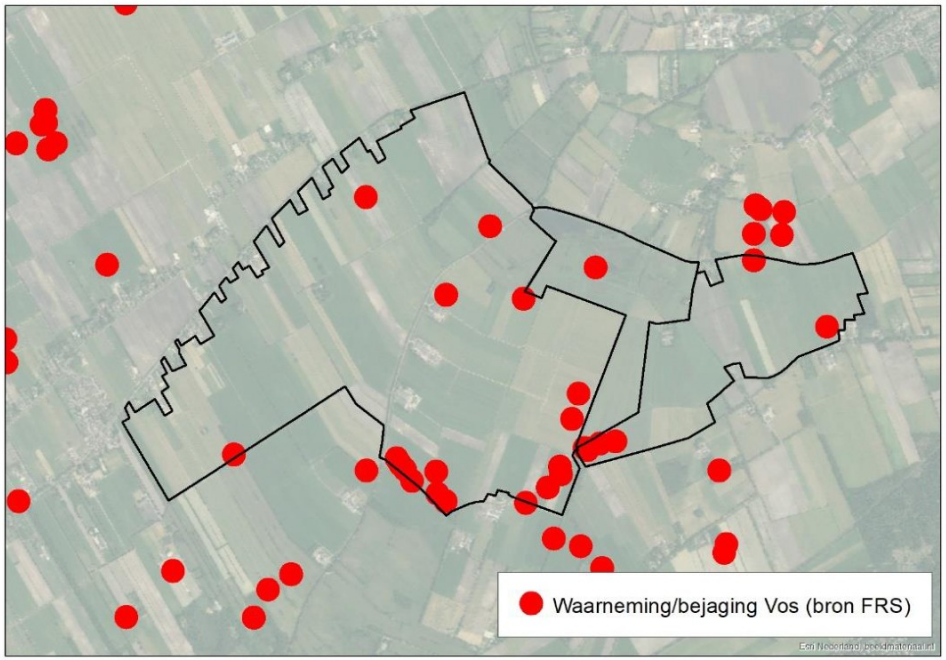
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

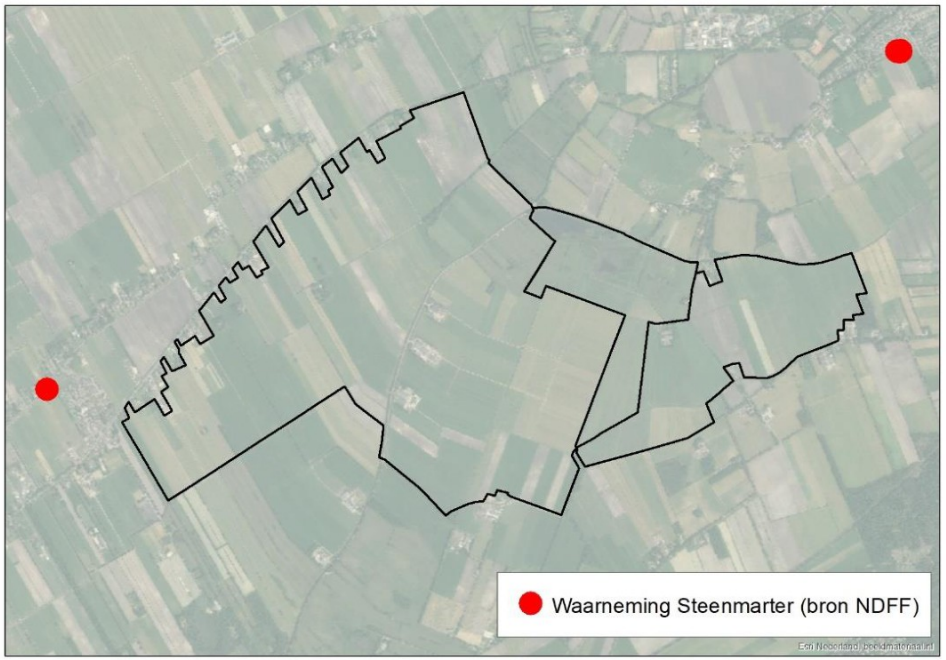

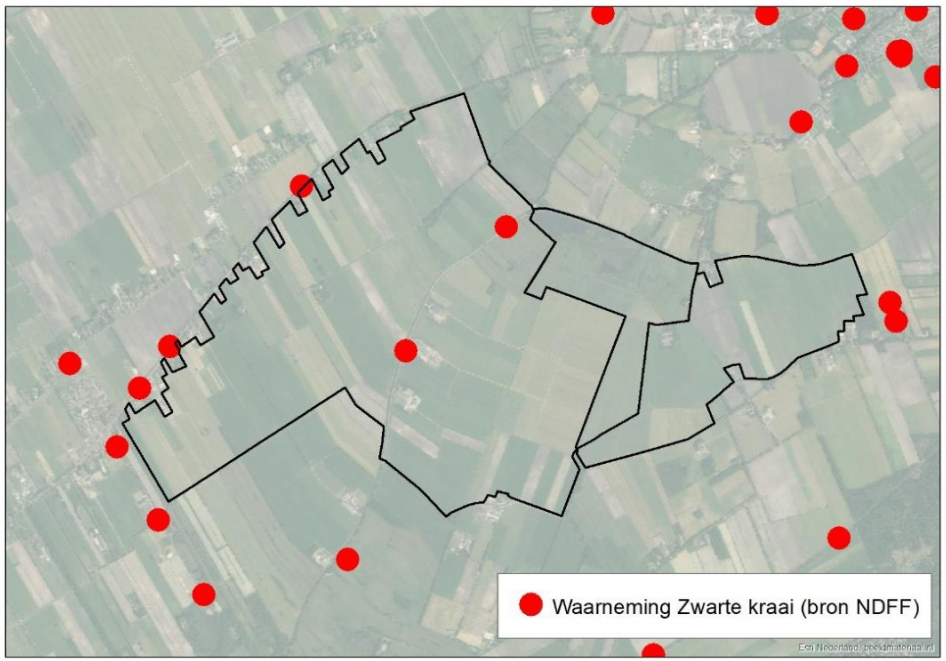

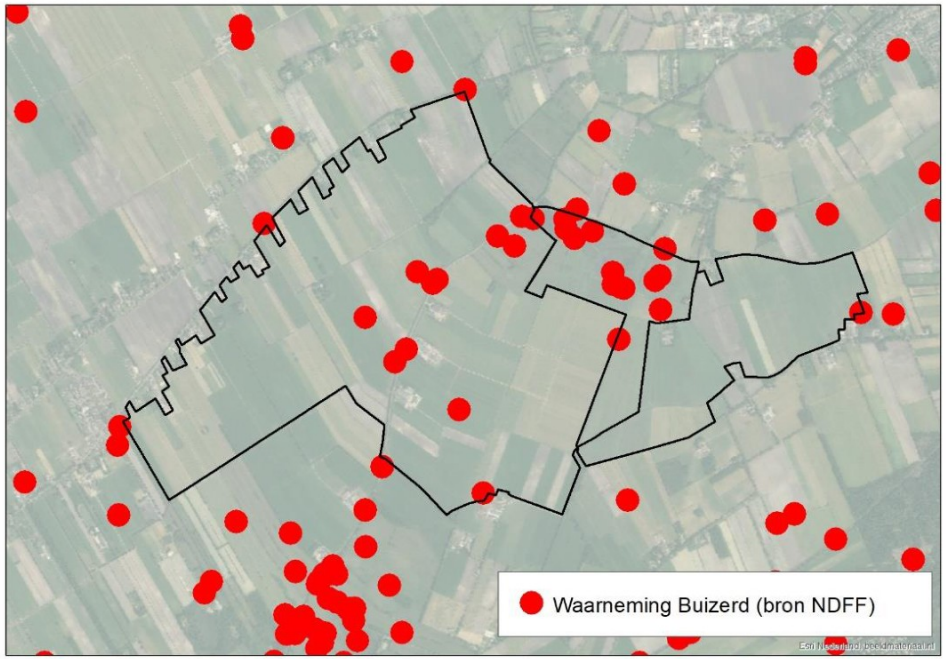

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

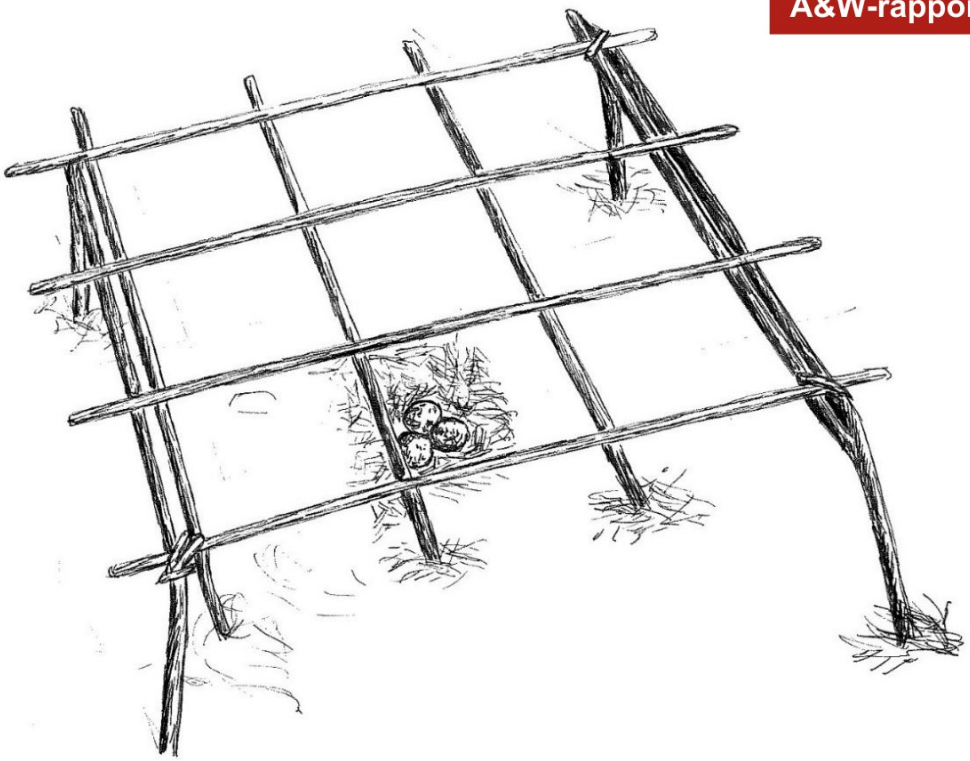

Altenburg & Wymenga
ECOLOGISCH ONDERZOEK

Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023
Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe

A&W-rapport 23-245

in opdracht van

provincie Drenthe

Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023
Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe

A&W-rapport 23-245

CONCEPT

M. Versluijs
R. de Jong

Foto Voorplaat
Schets van een nestbeschermer, tekening: Maaike Krol (A&W)

Versluijs, M, & R. de Jong 2024
Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever
Provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC Assen
0592 23 65 555

Uitvoerder
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Science Park 400, Matrix II, K 1.05
1098 XH Amsterdam
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

CONCEPT

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer	**Projectleider**	**Status**
23-245	Ronald de Jong	Eindconcept

Autorisatie	**Paraaf**	**Datum**
R. de Jong		2 juli 2024

Kwaliteitscontrole	**Paraaf**
J. Loonstra	

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding **1**
2. Weidevogelbeheer **4**
2.1 Beheerpakketten 4
2.2 Inzet vossenrasters 7
2.3 Inspanning vrijwilligers 9
3. Aanwezigheid weidevogels **12**
3.1 Aantalsontwikkeling 12
3.2 Nestsucces en verliesoorzaak
3.3 Bruto territoriaal succes – Kuikenoverleving 16
3.4 Ecologische effectiviteit beheermaatregelen 18
4. Faunabeheer **23**
4.1 Werkwijze 23
4.2 Resultaten 23
5. Resultaten per weidevogelcluster **27**
5.1 Leutingewolde (2) 27
5.2 Eelderwolde (3) 28
5.3 Zuidlaren (6) 30
5.4 Eexterveld (11) 31
5.5 Wapserveen (19) 33
5.6 Kolderveen (21) 34
5.7 Oude vaart (22) 35
5.8 Alteveer (24) 37
5.9 Drostendiep (32) 38
5.10 Schoonebekerdiep (34) 41
5.11 Nestsucces overige weidevogelclusters 42
6. Conclusie en aanbevelingen **43**
7. Literatuur **46**

Bijlage 1 Overzicht ingezette beheerpakketten *47*
Bijlage 2 Aantal weidevogels volgens BMP-telling *48*
Bijlage 3 Aantal weidevogels volgens tweerondentellingen *50*

Dankwoord
Voor het uitvoeren van deze evaluatie is gebruik gemaakt van veel data, welke niet beschikbaar was geweest zonder de grote inspanning van professionals, maar bovenal vrijwilligers. Hieruit blijkt de grote betrokkenheid bij de ‘Drentse weidevogel’. Specifieke dank gaat uit naar Michiel Elderenbosch en Annemarie Loof van Landschapsbeheer Drenthe voor het aanleveren van respectievelijk de monitoringsdata en ingezet beheer en de kengetallen van de inspanning van vrijwilligers gedurende de periode 2021-2023. Tot slot danken wij Jan Rosing van FBE Drenthe voor het aanleveren van de afschotregistratie van vossen uit het FaunaRegsitratieSysteem (FRS).

Samenvatting

In het kader van het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels en het ANLb zijn er veel middelen en energie gestoken in de bescherming van de Drentse weidevogels. Dit rapport evalueert de effectiviteit van de beheermaatregelen gedurende de periode 2021-2023 en biedt inzichten in de huidige trends in aantallen, broedsucces en kuikenoverleving (BTS).

Gedurende 2021-2023 werd er in 31 van de 35 aangewezen weidevogelclusters aantalsontwikkeling en/of nestsucces data verzameld. Dit werd uitgevoerd door 32 verschillende vrijwilligersgroepen, die samen met ongeveer 250 vrijwilligers, jaarlijks een dikke 13.000 veld-uren maakten.

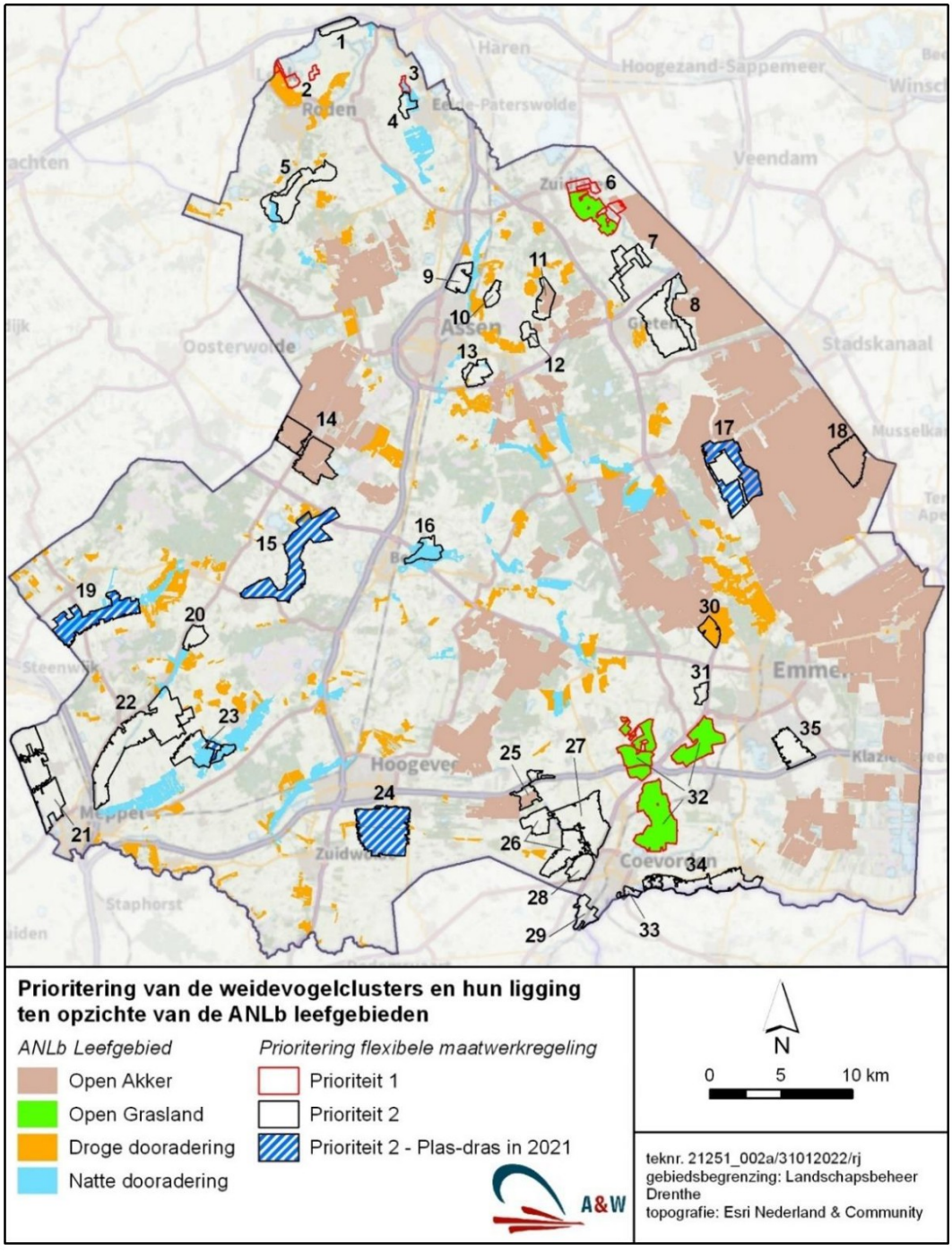
De resultaten op provinciaal niveau laten zien dat de Kievit over gedurende de periode 2021-2023 een negatieve trend vertoont. De aantalswikkeling van de overige onderzochte soorten is stabiel. Verder blijkt het nestsucces van Grutto, Kievit en Scholekster met ongeveer 0,4 te laag te zijn voor een stabiele broedpopulatie, terwijl de Wulp het iets beter lijkt te doen met een nestoverleving tussen 0,4-0,6. Een belangrijke kanttekening is dat de meeste gevolgde nesten van de Kievit waren en de aantallen van de overige soorten veel lager waren. Deze lage aantallen maakt de schatting van het broedsucces voor deze soorten minder nauwkeurig. Van de jaarlijkse gevolgde nesten blijkt dat 30-40% niet uitkomt door predatie.
Naast een lage nestoverleving is ook het BTS laag en blijft deze in alle jaren onder de streefwaarde van 65%. Wel lijkt het BTS licht toe te nemen gedurende de monitoringsperiode. De aantallen weidevogels in Drenthe zijn echter dermate laag dat de zeggingskracht van de BTS-cijfers over het algemeen zeer beperkt is. Alleen voor het Drostendiep, waar jaarlijks significante aantallen Grutto's broeden, lijkt het mogelijk om het BTS met betrouwbaarheid te kunnen bepalen.

Wat betreft de ecologische effectiviteit van de beheermaatregelen blijkt dat weidevogels in ANLb-gebieden een stabiele trend vertonen, echter de dichtheid aan Kieviten lijkt licht af te nemen. De aantallen in gebieden waar beheer wordt toegepast vanuit de flexibele maatwerkregeling lijken stabiel te blijven. Het plaatsen van vos-werende rasters leidt in het algemeen tot een hogere nestoverleving. Verder is vastgesteld dat de nestoverleving hoger is buiten de weidevogelclusters. Dit wordt mogelijk veroorzaakt door een te kleine steekproef en ondervertegenwoordiging van nesten in beheerde percelen, daar deze vaak met rust worden gelaten. Er zijn geen verschillen in nestoverleving gevonden tussen gebieden met verschillende regelingen met betrekking tot het beheer (ANLb open grasland versus Flexibele maatwerkregeling).

Het huidige beheer lijkt geschikt om op de korte (periode 2021-2023) en middellange termijn (periode 2018-2023) de aantalsontwikkeling voor Wulp, Scholekster, Grutto en Tureluur stabiel te houden. Echter, de kievit vertoont over de periode 2021-2023 een negatieve trend die vergelijkbaar is met de landelijke trend. Het nestsucces is voor alle soorten erg laag en predatie kan worden aangemerkt als een belangrijke verliesoorzaak van nesten. Positief is dat het nestsucces van de Kievit gelijk is aan het landelijk gemiddelde en dat van de Wulp ver boven het landelijk gemiddelde ligt. Om de negatie effecten van predatie tegen te gaan, is het aan te bevelen om meer met vos-werende rasters te werken. Deze evaluatie heeft aangetoond dat nestsucces binnen vos-werende rasters hoger is dan buiten deze rasters.

1. Inleiding

In 2020 is het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021 - 2025 opgesteld (Uitvoeringsplan 2021). Hoofddoel van het plan is om samen met alle betrokkenen maatregelen en acties in het veld uit te voeren die leiden tot een verbetering van de omstandigheden en daaropvolgend nestsucces voor bedreigde populaties van boerenlandvogels. Monitoring maakt onderdeel uit van het Uitvoeringsplan en om deze in goede banen te leiden is begin 2021 het Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 opgesteld (de Jong en Oosterveld 2021).

Figuur 1-1 - Ligging en prioritering weidevogelclusters die onderdeel zijn van het Uitvoeringsplan

De monitoring richt zich op de 35 weidevogelclusters die in het Uitvoeringsplan op voorspraak van Landschapsbeheer Drenthe zijn aangewezen. De exacte begrenzing van de clusters is mede ten behoeve van een degelijke monitoringsopzet onder regie van Landschapsbeheer Drenthe vastgesteld (zie figuur 1-1).

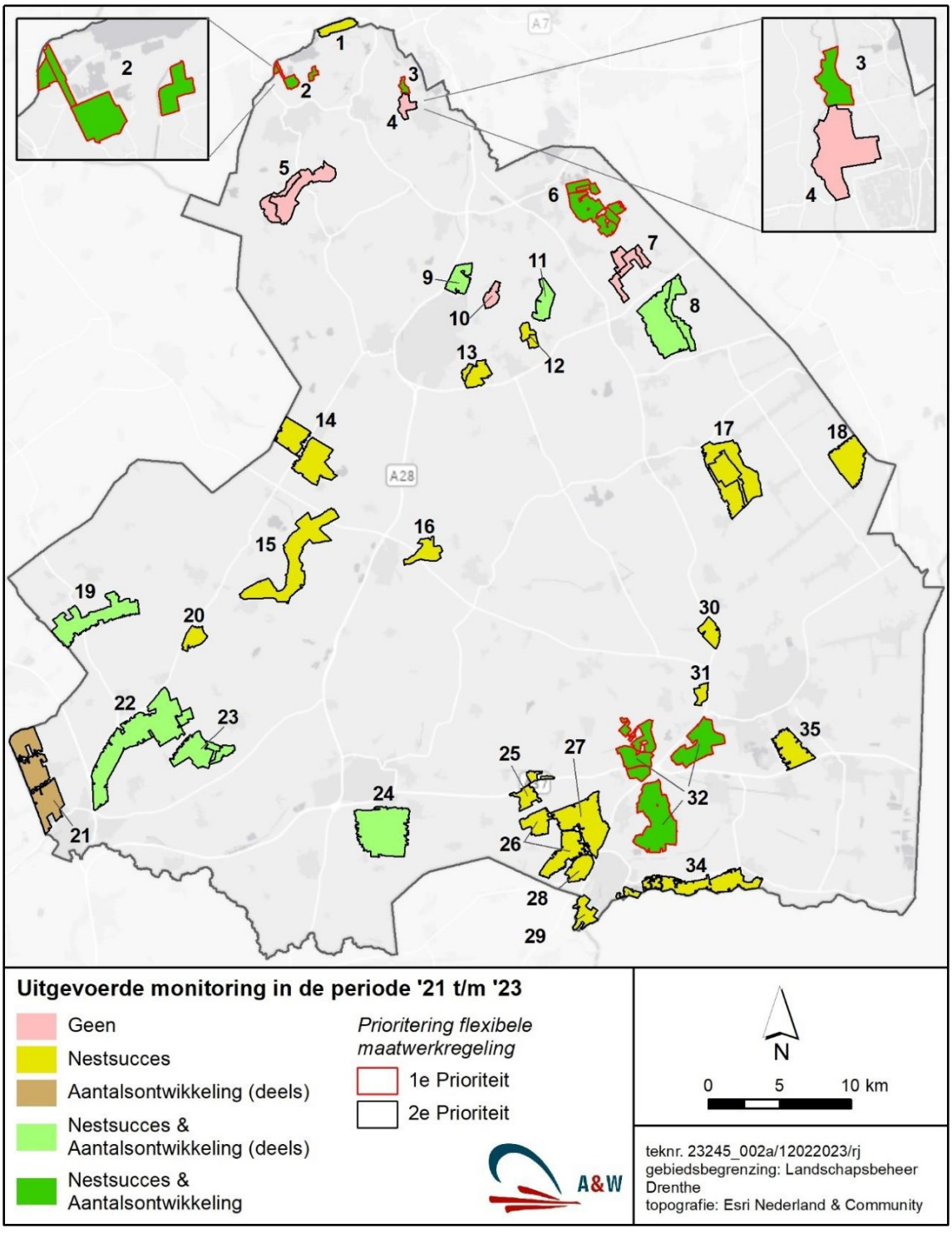
Twee van de 35 clusters bevinden zich geheel (32. Drostendiep) of grotendeels (6. Zuidlaren) in het vanuit natuurbeleid vastgestelde ANLb (Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer) leefgebied “Open grasland” (zie figuur 1-1). Binnen dit leefgebied vindt de inzet van beheermaatregelen en de monitoring van de effecten hiervan plaats vanuit de reguliere financiering en taken binnen het ANLb.
Voor de gebieden daarbuiten ontbrak een dergelijk landelijk kader en is door de Provincie Drenthe de flexibele maatwerkregeling “Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021 – 2025” opgesteld (Landschapsbeheer 2021). De regeling beschrijft het kader voor de inzet van beheermaatregelen, financiering en monitoring, in weidevogelgebieden buiten de ANLb leefgebieden.

De flexibele maatwerkregeling stuurt in een optimale inzet van middelen aan de hand van een prioritering. De hoogste (1e) prioriteit hebben de beste clusters / locaties met een beoogde langjarige structurele inzet van beheermaatregelen (beheermozaïek), die zich vooral richten op Grutto en Turreluur, met Kievit als meeliftende soort. De 2e prioriteit gaat naar die gebieden (clusters) waar de maatregelen zich specifiek richten op soorten als Kievit en Wulp. Dit door inzet van beheer in de vorm van maatwerkpakketten en/of plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen. Tot slot is er ruimte voor de (incidentele) inzet van maatregelen buiten de 35 aangewezen clusters, indien zich daar voor weidevogels kansrijke initiatieven voordoen (3e prioriteit).
Figuur 1-1 toont de onderverdeling in prioritering op basis van voornemens ten tijde van de start van het Uitvoeringsplan. Hierin is binnen de clusters met prioriteit 2 onderscheid gemaakt tussen gebieden waarvoor in 2021 de inzet van plas-dras beheer wel, dan wel niet was beoogd.

Gezien het grote aantal weidevogelclusters en de relatief beperkte middelen voor monitoring is de prioritering leidend geweest voor de monitoringsopzet. Concreet betekent dit dat in de gebieden met de 1e prioriteit is gestreefd naar een gebiedsdekkende uitvoering van monitoring van de aantalsontwikkeling door professionals. Hiervoor is ingezet op een combinatie van monitoring van (reeds bestaande) broedvogelmonitoring-tellingen (BMP), aangevuld met tweerondentellingen.
In gebieden met de 2e prioriteit, met inzet van plas-dras beheer (voornemen 2021) is ingezet op monitoring van aantalsontwikkeling in tenminste een deel van het weidevogelcluster. De begrenzing van deze monitorginsgebieden is onder regie van Landschapsbeheer Drenthe op basis van kennis, capaciteit en beschikbare middelen vastgesteld. Voor de uitvoering is ingezet op tweerondentellingen. Voor die weidevogelclusters waarin via andere monitoringsprogramma’s (Netwerk Ecologische Monitoring) monitoring van aantalsontwikkeling via BMP-tellingen plaatsvindt zijn deze gegevens waar mogelijk meegenomen. Een overzicht van de clusters waar gedurende de periode 2021 t/m 2023 in zijn geheel (prioriteit 1) of gedeeltelijk (prioriteit 2) professionele monitoring van aantalsontwikkeling heeft plaatsgevonden is weergegeven in figuur 1-2.
Naast deze monitoring vindt onder regie van Landschapsbeheer Drenthe op een groot aantal plekken in de provincie legselregistratie door vrijwilligers plaats. Hiermee kan het nestsucces worden gemonitord. Bij aanvang van het Uitvoeringsplan was de intentie deze monitoring in alle agrarische gebiedsdelen van de weidevogelclusters uit te voeren. Figuur 1-2 toont de weidevogelclusters waar in de periode 2021 t/m 2023 (minimaal in 2022 en 2023) monitoring van nestsucces heeft plaatsgevonden in elk geval in een deel van het cluster. In de praktijk is gebleken dat niet in alle clusters monitoring van nestsucces heeft plaatsgevonden en dat dit voor een deel van de clusters uitsluitend in een gedeelte van het cluster is uitgevoerd. Daarnaast dient ook opgemerkt te worden dat er ook op heel veel locaties buiten de weidevogelclusters legselregistratie heeft plaatsgevonden.

Voor een uitgebreide toelichting op de gestelde kaders, gehanteerde uitganspunten en gekozen opzet voor de monitoring verwijzen we naar het monitoringsplan.

De hiervoor beschreven uitvoering van de monitoring vormt het (beperkende) kader voor de bespreking van de resultaten die we in de volgende hoofdstukken van dit rapport presenteren. We beperken ons hierin tot de binnen het Uitvoeringsplan begrensde weidevogelclusters (1e en 2e prioriteit).

Figuur 1-2 - Overzicht van uitgevoerde monitoring in de periode 2021 t/m 2023

2. Weidevogelbeheer

In het kader van het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels en het ANLb zijn veel middelen en energie gestoken in de bescherming van weidevogels. In dit hoofdstuk presenteren we een overzicht van deze inspanning gedurende de periode 2021 t/m 2023, waarbij we ingaan op het ingezette beheer, de toepassing van vossenrasters en de inspanning van vrijwilligers. In hoofdstuk 3 presenteren we vervolgens waar de data dit toelaten de effecten hiervan op de stand van de weidevogels.

2.1 Beheerpakketten

Zowel vanuit de flexibele maatwerkregeling als uit het ANLb is de inzet van beheer(pakketten) gefinancierd. Dit betreffen voor het overgrote deel pakketten die vanuit het ANLb zijn gedefinieerd, aangevuld met een aantal maatwerkpakketten vanuit de flexibele maatwerkregeling; ‘Hulp voor de Wulp’ en ‘Hulp voor de Kievit’. We tonen een overzicht van de ontwikkeling van het oppervlak van de inzet van beheerpakketten, waarbij we onderheid maken in de regeling waaruit deze gefinancierd is, en de ligging in de weidevogelclusters.

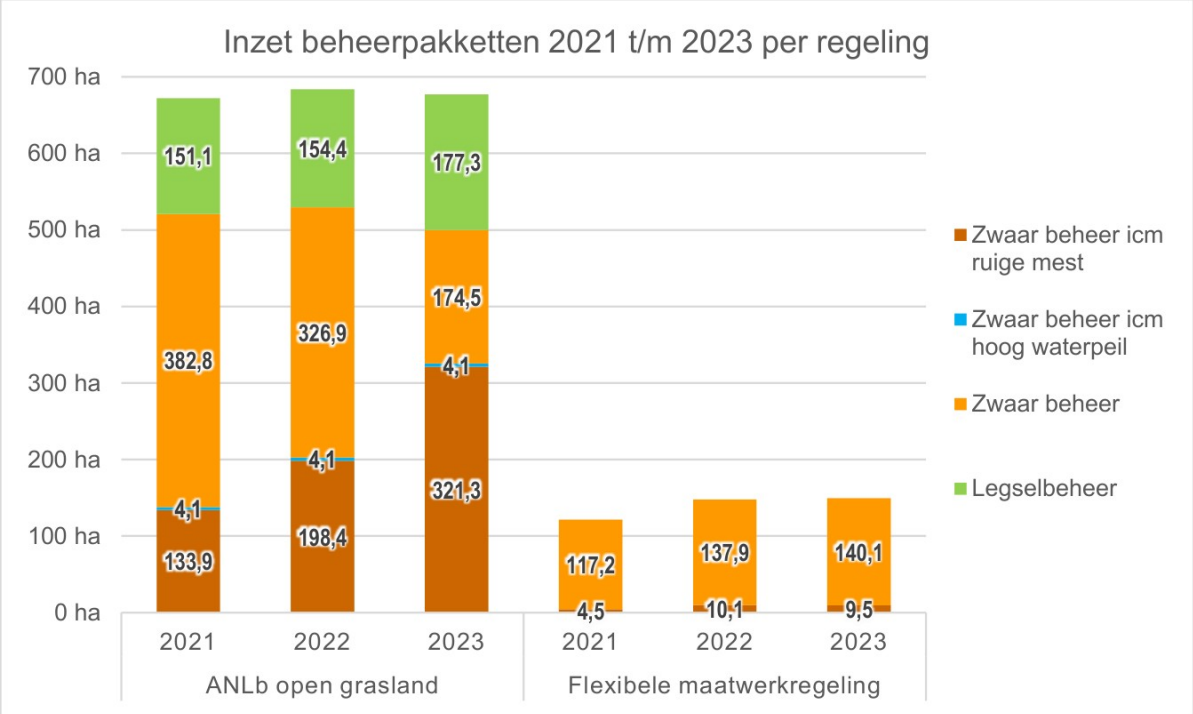
2.1.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen en per jaar samenvoegen van de vanuit het ANLb (bron: Agrarische Natuur Drenthe) en de flexibele maatwerkregeling (bron: Landschapsbeheer Drenthe) ingezette pakketten.
- Toevoegen onderscheid in regeling ‘flexibele maatwerkregeling’ versus ‘ANLb open grasland’
- Koppelen en uniformeren van de gehanteerde pakketcodes en omschrijving.
- Identificeren van overlappende beheerpakketten; ‘A07a - Ruig mest’ en A08b – Hoog waterpeil’ overlappen (in principe) altijd met een ander type beheer(pakket).
- Koppelen van informatie over de weidevogelclusters waarin de beheerpakketten zijn gelegen.
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2021, 2022 en 2023

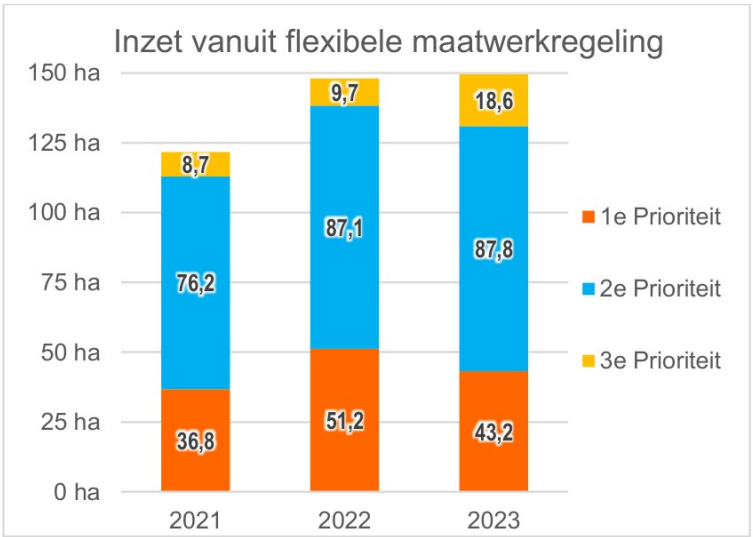
2.1.2 Resultaten

Figuur 2-1 toont een overzicht van het totaal oppervlak ingezet beheer voor de jaren 2021 t/m 2023 via zowel het ANLb als de flexibele maatwerkregeling. In het leefgebied open grasland ligt de gezamenlijke hoeveelheid ingezet beheer in weidevogelclusters Zuidlaren (6) en Drostendiep (32) in totaal rond de 675 ha (672 – 684 ha). Het overgrote deel hiervan betreft zwaar beheer, een onderverdeling van het ingezette beheer in legselbeheer en zwaar beheer is opgenomen in bijlage 1, waarbij het wel opvalt dat dit oppervlak licht terugloopt van 521 ha en 529 ha in respectievelijk 2021 en 2022 naar 500 ha in 2023. Daarentegen is de inzet van toepassing van ruige mest in combinatie met een zwaar beheer juist fors toegenomen van 26% in 2021 (134 ha), via 37% in 2022 (198 ha), naar 64% in 2023 (320 ha). De combinatie van zwaar beheer met een hoog waterpeil is over de jaren stabiel, maar met 4,5 ha zeer beperkt.
Buiten het leefgebied open grasland is vanuit de flexibele maatwerkregeling, met uitzondering van 117 ha in aanvangsjaar 2021, nabij de 140 ha beheer ingezet. Al het ingezette beheer betreft zwaar beheer. In vergelijking tot het ANLb beheer, wordt hiervan slechts een zeer beperk deel gecombineerd met de toepassing van ruige mest. Met nabij de 10 ha in 2022 en 2023 betrof dit zo’n 7%.

Figuur 2-1 - Ingezet beheer in de periode 2021 t/m 2023 per regeling en onderverdeeld naar type beheer

Figuur 2-2 toont de verdeling van de inzet van beheer vanuit de flexibele maatwerkregeling onderverdeeld naar de prioritering in deze regeling, zoals beschreven in hoofdstuk 1. Het grootste oppervlak beheer wordt ingezet in weidevogelclusters met prioriteit 2, welke in 2022 en 2023 rond de 87 ha betrof. Wat opvalt is dat er in 2023 een verschuiving heeft plaatsgevonden. De inzet van beheer in weidevogelclusters met de 1e prioriteit is afgenomen, terwijl de inzet van beheer buiten de weidevogelclusters (3e prioriteit) juist is toegenomen.

Figuur 2-2 - Inzet beheer vanuit de flexibele maatwerkregeling onderverdeeld naar prioriteit

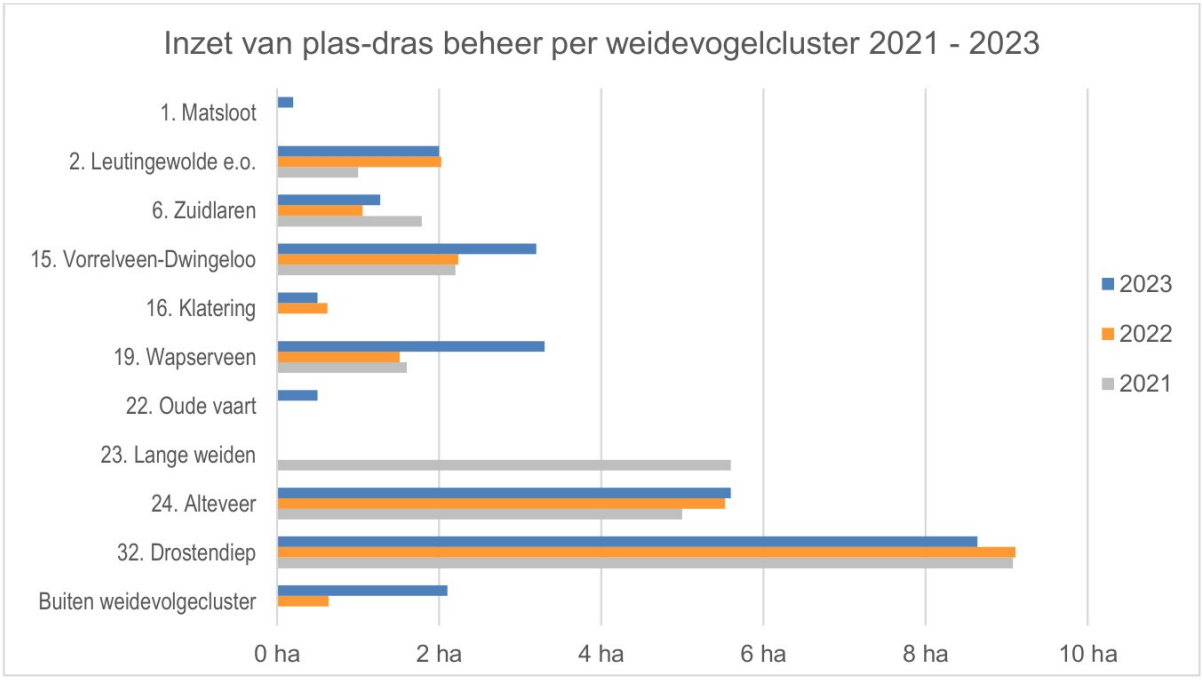
Tabel 2-1 toont een samenvatting van het areaal ingezette beheer binnen de weidevogelclusters in de jaren 2021 t/m 2023. Hierin is onderscheid gemaakt in het type beheer en de regeling waaruit het beheer is gefinancierd. Een volledig overzicht van het ingezette beheer is opgenomen in bijlage 1.

Tabel 2-1 - Overzicht van ingezet beheer per weidevogelcluster per jaar, onderverdeeld naar regeling en type beheer

Nr.	Naam cluster	Prio	Regeling	Type beheer	2021	2022	2023	Totaal
1	Matsloot	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	6,4	4,7	7,8	18,9
2	Leutingewolde e.o.	1e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	12,5	26,0	21,5	60,0
3	Eelderwolde	1e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	12,0	12,4	13,3	37,7
6	Zuidlaren	1e	ANLb open grasl.	Legselbeheer	30,3	44,5	33,1	107,8
				Zwaar beheer	31,7	45,3	39,5	116,5
			Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	11,3	9,9	8,4	29,6
15	Vorrelveen-Dwingeloo	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	21,0	30,9	33,1	85,0
16	Klatering	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	11,4	18,7	11,8	41,9
19	Wapserveen	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	17,7	17,8	19,5	55,0
20	Wittelte	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	2,1	4,9		7,1
22	Oude Vaart	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer			5,5	5,5
23	Lange Weiden	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	5,6			5,6
24	Alteveer	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	12,0	10,1	10,1	32,2
32	Drostendiep	1e	ANLb open grasl.	Legselbeheer	120,8	109,9	144,3	375,0
				Zwaar beheer	489,1	484,1	460,4	1433,6
			Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	1,0	3,0		4,0
		3e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	8,7	9,7	18,6	37,0
Eindtotaal (ha)					**793,6**	**831,7**	**826,8**	**2452,1**

Plas-dras

De flexibele maatwerkregeling richt zich mede op de inzet van plas-dras beheer. Figuur 2-3 toont een overzicht van het areaal ingezet plas-dras per weidevogelcluster. Naast de forse inzet van plas-dras in Drostendiep (32) is vanuit de flexibele maatwerkregeling in het 2e prioriteit gebied Alteveer (24) gedurende alle drie jaar tussen de 5 en 6 ha plas-dras is ingezet. Daarnaast is de inzet van plas-dras in de clusters Wapserveen (19) en Vorrelveen-Dwingeloo (15) in 2023 toegenomen tot meer dan 3 ha.

Figuur 2-3 - Areaal plas-dras beheer per weidevogelcluster in de periode 2021 t/m 2023

2.2 Inzet vossenrasters

Vanuit de flexibele maatwerkregeling zijn in de jaren 2021 t/m 2023 rasters geplaatst om weidevogelnesten te behoeden voor predatie door de vos. Deze paragraaf toont de omvang van deze inzet over de jaren onderverdeeld naar weidevogelclusters.

2.2.1 Werkwijze

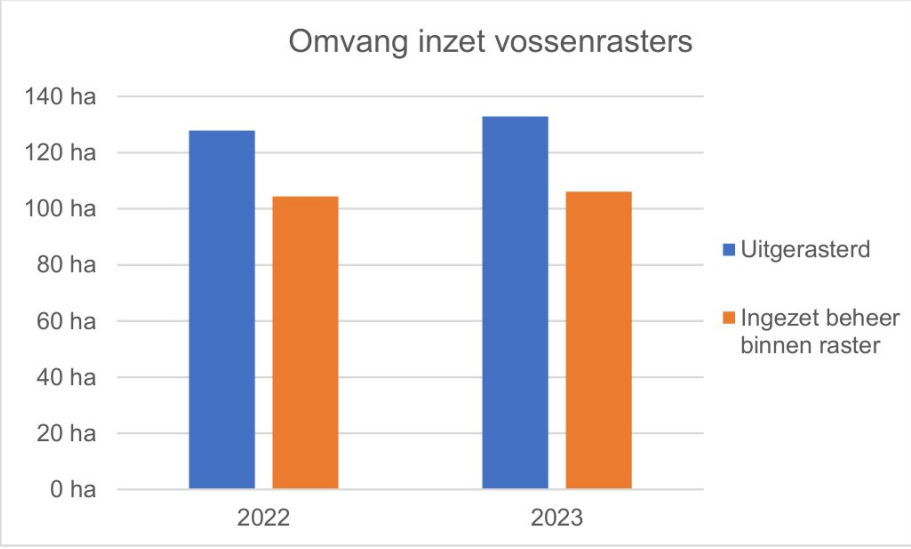
Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van de locaties van ingezette vossenrasters (Bron: LBD).
- Koppelen van de informatie over het type beheer pakketten dat is uitgerasterd
- Koppelen van informatie over de weidevogelclusters waarin de vossenrasters zijn geplaatst.
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2022 en 2023.

2.2.2 Resultaten

Figuur 2-4 toont een overzicht van de inzet van vossenrasters in 2022 en 2023. Ook in 2021 zijn vossenrasters ingezet. De digitale registratie van deze inzet is helaas niet zodanig (conform voorschriften monitoringsplan) dat deze informatie in deze evaluatie kon worden opgenomen.

In 2022 en 2023 zijn respectievelijk 128 en 133 hectare uitgerasterd. Binnen deze rasters lagen respectievelijk 104 en 106 hectare zwaar beheer vanuit de flexibele maatwerkregeling.

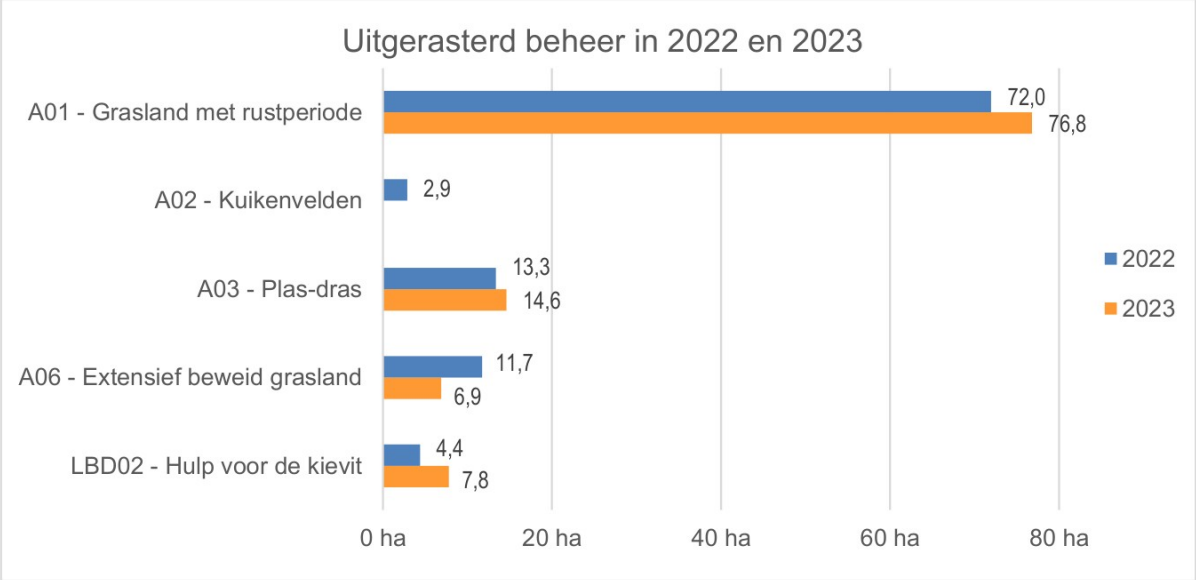
Figuur 2-4 - Inzet van vossenrasters in 2023 en 2024

Tabel 2-2 toont een onderverdeling van het uitgerasterde oppervlak en het daarbinnen gelegen beheer naar weidevogelcluster. Tevens is de prioritering van de weidevogelclusters opgenomen. Het valt op dat in de clusters met de 2e prioriteit grotere oppervlakten beheer zijn uitgerasterd dan in clusters met de 1e prioriteit. Met name in deze clusters met de 2e prioriteit is ingezet op plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen. Hier is vrijwel altijd ook standaard een vossenraster toegepast. Figuur 2-5 toont een grafiek met een nadere onderverdeling van het beheer in 2022 en 2023.

Tabel 2-2 - Overzicht van de inzet van vossenrasters per weidevogelcluster in 2022 en 2023

			2022		2023	
Nr.	**Naam cluster**	**Prio**	**Uitgerasterd**	**Beheer in raster**	**Uitgerasterd**	**Beheer in raster**
2	Leutingewolde e.o.	2e	26,2	26,0	26,2	21,5
3	Eelderwolde	1e	5,6	3,7	7,5	7,5
6	Zuidlaren	1e	6,2	3,6	6,5	3,8
15	Vorrelveen-Dwingeloo	2e	28,0	27,8	31,5	30,6
16	Klatering	2e	16,5	16,5	16,6	11,8
19	Wapserveen	2e	13,5	9,0	13,5	9,1
24	Alteveer	2e	24,4	10,1	18,7	10,1
	Buiten weidevogelcl.	3e	7,5	7,5	12,5	12,5
Eindtotaal (ha)			**127,8**	**104,2**	**132,8**	**106,9**

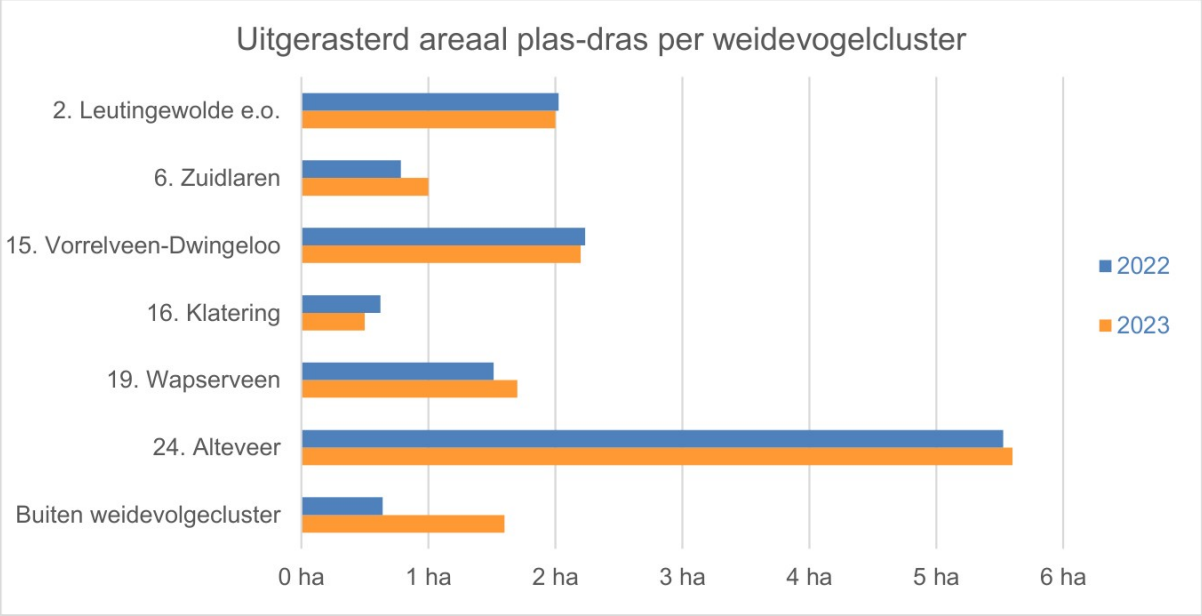
Uit tabel 2-2 blijkt dat in veel gevallen het volledige areaal binnen een vossenraster uit (een mozaïek van) beheerpakketten bestaat. In 2022 en 2023 gaat dit voor alle rasters samen om respectievelijk 81% en 80%.van het uitgerasterd areaal.

Figuur 2-5 - Uitgerasterd beheer in 2022 en 2023 onderverdeeld naar type beheer

Plas-dras

Uit figuur 2-5 blijkt dat in 2022 en 2023 respectievelijk 13% en 14% van het uitgerasterde beheer uit de inzet van plas-dras bestond. Figuur 2-6 toont een nadere onderverdeling van het areaal binnen een vossenraster gelegen plas-dras in 2022 en 2023. Evenals in paragraaf 2.1 valt cluster Alteveer (24) in positieve zin op. Al het hier ingezette areaal plas-dras is ligt binnen een vossenraster.

Figuur 2-6 - Uitgerasterd areaal plas-dras per weidevogelcluster in de jaren 2022 en 2023

2.3 Inspanning vrijwilligers

Afbakening van de weidevogelclusters is mede tot stand gekomen op basis van de activiteiten van de Drentse weidevogelwerkgroepen. In deze paragraaf proberen we een impressie te geven van de energie die jaarlijks door de vele vrijwilligers in de weidevogelbescherming wordt gestoken. We doen dit aan de hand van een impressie van de omvang van de monitoring van het nestsucces door die vrijwilligers. Daarnaast geven we een indruk van de het aantal vrijwilligers dat zich in Drenthe inzet voor de weidevogelbescherming en de tijd die hiermee gemoeid is. We baseren ons hiervoor op informatie van Landschapsbeheer Drenthe, welke een belangrijke rol speelt in de coördinatie en begeleiding hiervan.

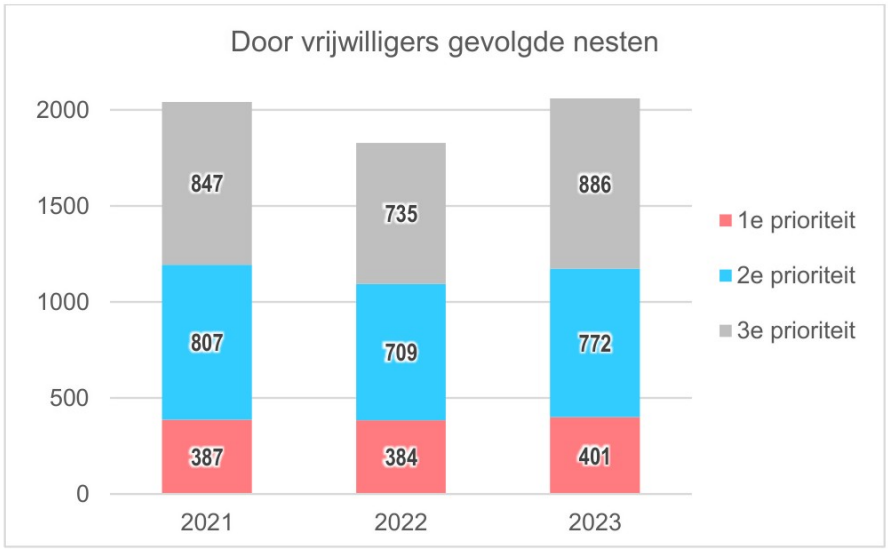
2.3.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van de monitoringsdata van de legselregistratie door vrijwilligers (bron LBD).
- Opvragen van informatie over omvang inzet vrijwilligers(groepen) en tijdsbesteding (bron LBD)
- Onderverdeling van legsels in prioritering op basis van ligging.
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2021, 2022 en 2023.

2.3.2 Resultaten

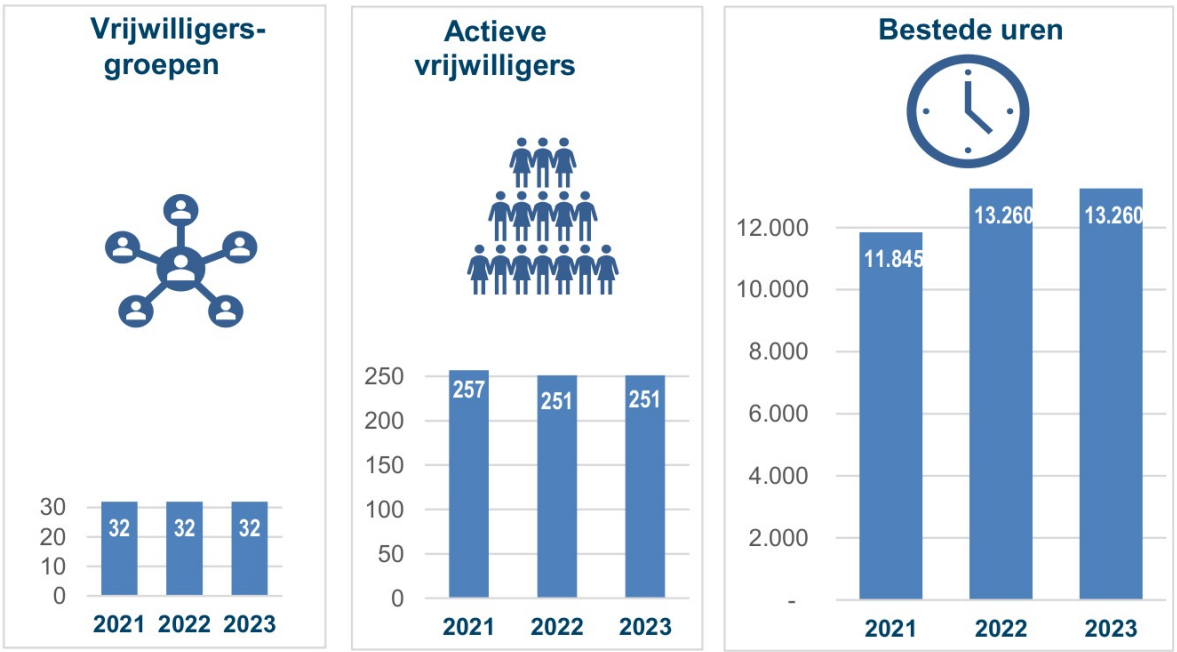
Figuur 2-7 toont een overzicht van het aantal door vrijwilligers gevolgde nesten van Grutto Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp in de jaren 2021, 2022 en 2023. Jaarlijks zijn in de provincie Drenthe ongeveer 2000 nesten gevolgd. De kaart in figuur 2-9 laat zien dat in een groot deel van de provincie vrijwilligers actief zijn om weidevogellegsels te registreren. Wat uit het kaartbeeld tevens opvalt is dat een aanzienlijk deel van de gevolgde nesten buiten de weidevogelclusters is gelegen. In figuur 2-7 is de onderlinge verhouding tussen de inspanning binnen (1^{e} en 2^{e} prioriteit) en buiten (3^{e} prioriteit) de weidevogelcluster getoond. Grofweg ligt rond de 60% van de gevolgde nesten binnen de weidevogelclusters.

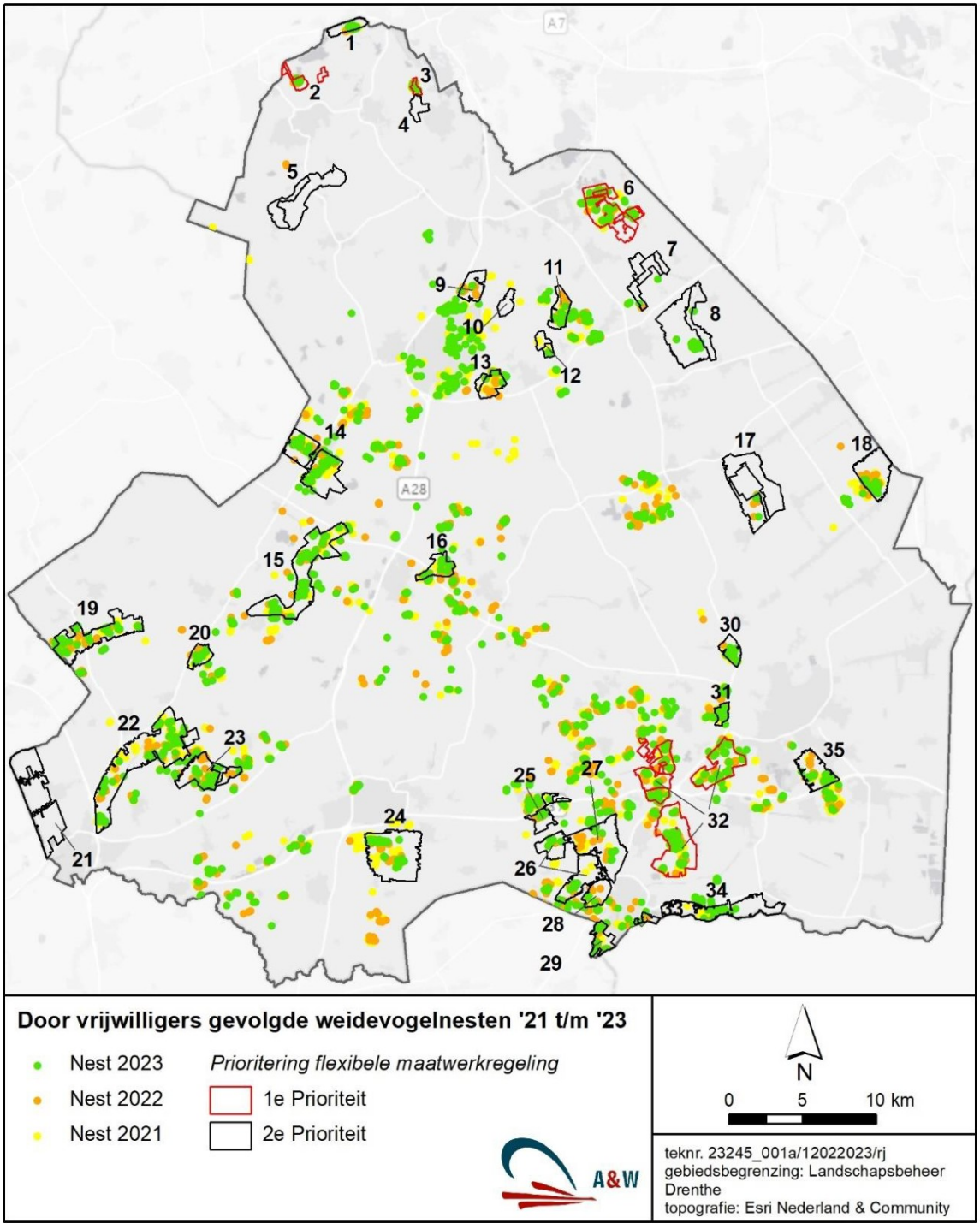
Figuur 2-7 - Overzicht van de omvang van door vrijwilligers gevolgde weidevogelnesten (nestsucces) in de jaren 2021 t/m 2023

Inzet en inspanning vrijwilligers

Figuur 2-8 toont een indicatie van de inzet en inspanning van vrijwilligers in de jaren 2021, 2022 en 2023. Gedurende de drie jaren was het aantal vrijwilligersgroepen dat in Drenthe actief was met de zorg voor weidevogels met 32 groepen stabiel. Hoewel het aantal actieve vrijwilligers in 2022 en 2023 ligt terugliep ten opzichte van 2021 nam het aantal door deze vrijwilligers bestede uren in deze jaren juist toe. De ongeveer 250 actieve vrijwilligers besteden jaarlijks een dikke 13.000 uren in het veld, wat neerkomt op een gemiddelde van ongeveer 50 uur per vrijwilliger.

Figuur 2-8 - Inzet / inspanning van vrijwilligers voor het verzamelen van de in dit rapport gepresenteerde data (nestsucces).

Figuur 2-9 - Uitgevoerd legselbeheer door vrijwilligers in de jaren 2021 t/m 2023

3. Aanwezigheid weidevogels

In het kader van het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels en het ANLb zijn in verschillende gebieden de aanwezigheid van weidevogels vastgesteld doormiddel van BMP- en tweerondentellingen. Daarnaast is in de gebieden waar het zwaarst wordt ingezet op weidevogelbescherming ook ingezet op monitoring van het nestsucces en kuikenoverleving (BTS). In dit hoofdstuk presenteren we een overzicht van de resultaten met betrekking tot aantalsontwikkeling, broedsucces en kuikenoverleving op provinciale schaal voor de periode 2021 t/m 2023, hierbij wordt ook nader ingegaan op de ecologische effecten van de beheersmaatregelen. In hoofdstuk 5 presenteren we vervolgens waar de data dit toelaten de resultaten per weidevogelcluster.

3.1 Aantalsontwikkeling

Voor de monitoring wordt waar mogelijk aangesloten op bestaande BMP tellingen, die reeds vanuit andere meetnetten worden geteld. Indien deze tellingen niet gebiedsdekkend waren, zijn deze waar nodig aangevuld met tweerondentellingen. Op basis van deze minder arbeidsintensieve telmethode kan toch een redelijk betrouwbare aantalsschatting van de meeste steltlopers worden gemaakt. Omdat er methodologische verschillen bestaan tussen beide instrumenten worden deze monitoringsmethoden apart gepresenteerd. Beide worden door professionals uitgevoerd of door vrijwilligers.

BMP-telling
In meerdere van de weidevogelclusters zijn BMP-plots aanwezig die over het algemeen al over een langere tijd worden gemonitord. BMP is een methode waarin het onderzoeksgebied vijf keer in het voorjaar wordt bezocht, tijdens een bezoek worden alle waarnemingen van vogels met bijbehorende broedcode genoteerd. Door alle waarnemingen aan het einde bij elkaar te leggen is het mogelijk om een inschatting te maken van het aantal aanwezige territoriums. Dit is de standaard broedvogelmonitoring-methode voor weidevogels van Sovon (Vergeer et al. 2023). Een gedeelte van de BMP-plots worden jaarlijks geteld, een aantal worden maar één keer per drie jaar geteld.

Tweerondentelling
De tweerondentelling is een broedparentelling over twee rondes die minder tijdrovend is en het levert een redelijke schatting op van de aantallen weidevogels. De tweerondenmethode werkt met een eerste ronde in de tweede helft van april en de tweede ronde in de twee weken rond 1 juni. Zie paragraaf 4.1.1 in het Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 (de Jong en Oosterveld 2021) voor een nadere toelichting op deze monitoringsmethode.

Hier tonen wij de aantalsontwikkeling voor de provincie Drenthe met betrekking tot de volgende weidevogels: Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Data afkomstig uit de verschillende monitoringsmethoden worden apart gepresenteerd.

3.1.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:
- Controleren gegevens en selecteren gegevens gelegen binnen de weidevogelcluster grenzen.
- Berekenen oppervlaktes van de monitoringsgebieden.

BMP
- Omzetten naar dichtheden (aantal per 10 ha), zodat de ontwikkeling op provinciaal en clusterniveau vergeleken kan worden.

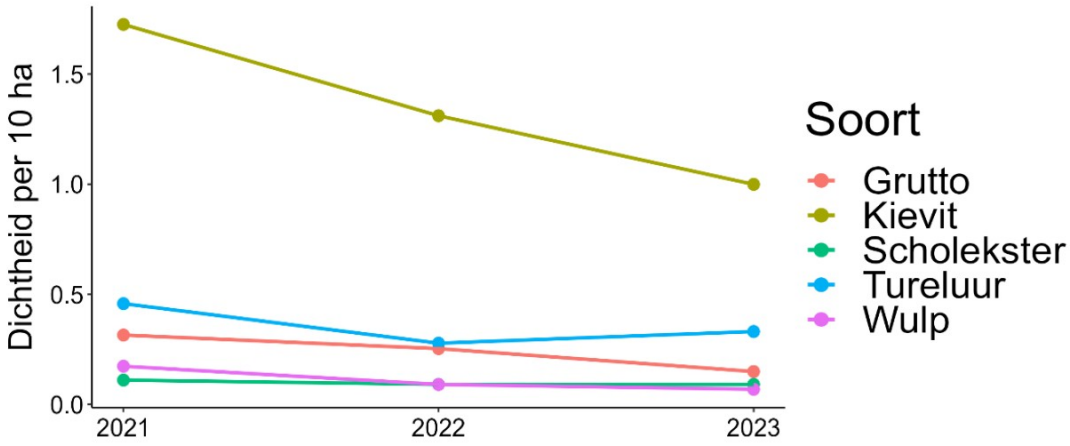
- Gegevens selecteren vanaf 2018. Voor BMP zijn er langere tijdreeksen beschikbaar en om een beter inzicht te krijgen in de aantalsontwikkelingen is data vanaf 2018 gebruikt.
- Gemiddelde dichtheid berekenen, rekening houden met de verschillende tel frequenties van BMP plots.

Tweerondentelling

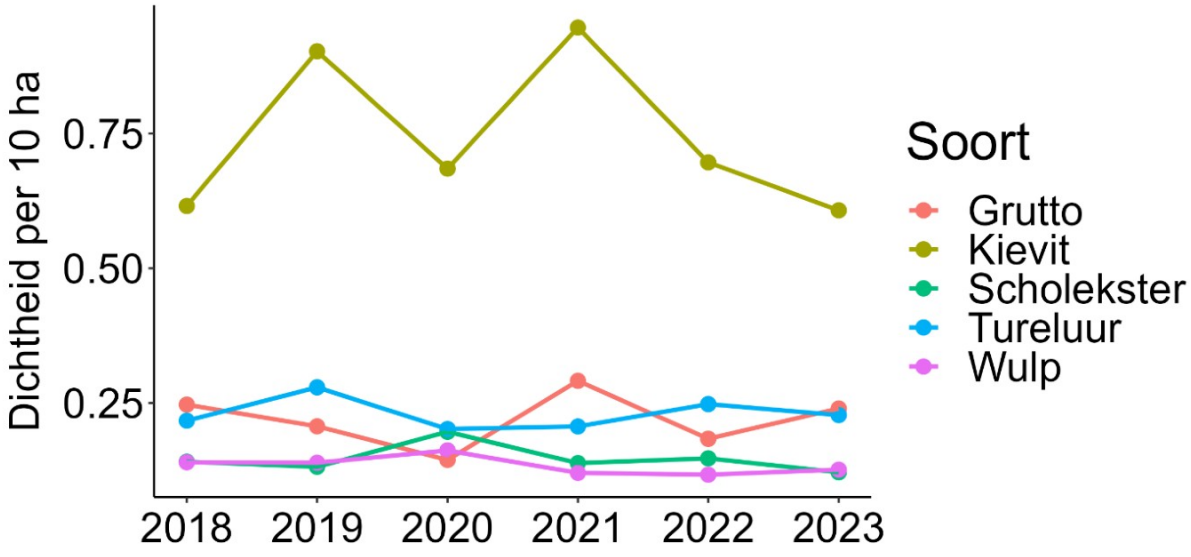
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2021, 2022 en 2023.
- Selectie geldige waarnemingen uit ronde 1. Voor het bepalen van de aantallen zijn de waarnemingen uit de eerste ronde van de tweerondentelling genomen om het aantal broedparen/territoria in te schatten. Alle in ronde 1 vastgestelde gedragscodes zijn hiervoor meegenomen met uitzondering van waarnemingen van individuele Scholeksters.
- Omzetten naar dichtheden (aantal per 10 ha), zodat de ontwikkeling op provinciaal en clusterniveau vergeleken kan worden.
- Gemiddelde dichtheid berekenen.

3.1.2 Resultaten

In figuur 3-1 en figuur 3-2 presenteren we de provinciale aantalsontwikkeling op basis van elk van de twee toepaste monitoringsmethoden, respectievelijk tweerondentelling en BMP. We kiezen hiervoor omdat de nauwkeurigheid van de methoden sterk verschillen en daarmee niet samen geanalyseerd kunnen worden. Om weidevogelclusters onderling te kunnen vergelijken is gebruik gemaakt van dichtheden, uitgedrukt in hoeveelheid individuen/territoria per 10 ha. Zoals in beide figuren te zien is, zijn de dichtheden in Drenthe relatief laag, waardoor “toevallige” jaarlijkse fluctuaties een grote invloed hebben. Hierdoor en door de relatief korte monitoringsperiode is het lastig om goede uitspaken te doen over de aantalsontwikkeling. Bijlage 2 en 3 tonen voor elk van de monitoringsmethoden een overzicht van de absolute aantallen getelde individuen/territoria per weidevogelcluster. Het valt op dat er een verschil zit tussen de berekende dichtheden van beide monitoringsmethoden. Dit wordt mogelijk verklaard door verschillen in de telmethode. Via een BMP telling worden territoria vastgesteld op basis van minimaal vijf (veld)bezoekronden, waardoor deze methode een stuk nauwkeuriger is dan de tweerondentelling, waarin hiervoor slechts één bezoekronde wordt gebruikt. Hierdoor kunnen de aantallen volgens de tweerondentelling de werkelijke aantallen overschatten. Daarnaast kan een gebiedseffect optreden omdat de monitoringsmethode verschilt per weidevogelcluster en mede afhankelijk is van de prioritering, zoals beschreven in hoofdstuk 1. Hoewel de dichtheden verschillen, lijkt het dat de trend van de aantalsontwikkeling volgens beide methoden overeenkomt. De dichtheid van de Kievit lijkt het meest af te nemen in de periode 2021-2023, terwijl de andere soorten een stabielere trend laten zien. Er is echter veel jaarlijkse variatie, wat de interpretatie moeilijk maakt. De beschreven resultaten zijn gebaseerd op een visuele interpretatie van figuur 3-1 en 3-2. Er zijn geen statistische modellen gebruikt om een trendanalyse uit te voeren.

Figuur 3-1 - Algemene aantalsontwikkeling op basis van tweerondentelling voor de Provincie Drenthe

Figuur 3-2 - Algemene aantalsontwikkeling op basis van BMP-tellingen voor de Provincie Drenthe

3.2 Nestsucces en verliesoorzaak

In de jaren 2021 t/m 2023 zijn er binnen de weidevogelclusters 3435 nesten gevolgd van Grutto, Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp. In totaal is er voor 2195 nesten voldoende data beschikbaar om het nestsucces op provinciale schaal te berekenen. Voor de Tureluur zijn niet genoeg gegevens aanwezig om nauwkeurige schattingen van het nestsucces te maken en daarom is deze soort niet meegenomen in de analyse. Hier tonen wij het algemene nestsucces waar mogelijk per soort voor de Provincie Drenthe, ook wordt in deze paragraaf, indien dit door vrijwilligers genoteerd is, gepresenteerd wat de verliesoorzaak van een nest is.

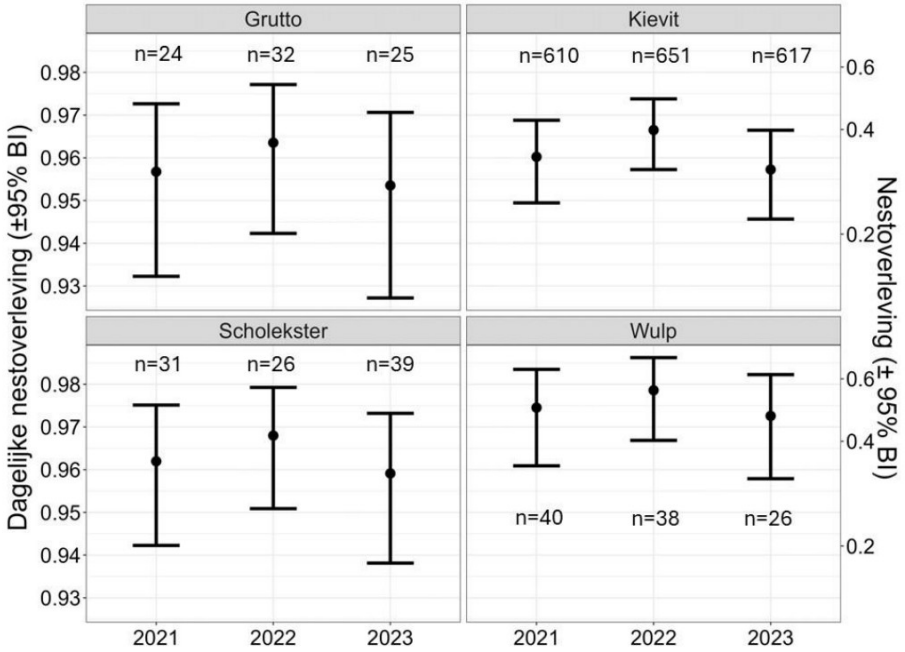
3.2.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn de op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Alle gevolgde nesten binnen de weidevogels cluster zijn geselecteerd en gebruikt voor het berekenen van het nestsucces.
- Om het dagelijkse nestsucces te berekenen hebben wij gebruik gemaakt van de Mayfield methode. Deze methode corrigeert voor de aantal dagen dat nesten daadwerkelijk zijn blootgesteld aan predatie of verliesoorzaken. Aan de hand van de velddata hebben wij berekend hoeveel dagen een nest onder observatie was en vastgesteld of het nest succesvol was of niet. De benodigde data was niet altijd aanwezig wat resulteerde in verlies van data.
- Modellen opstellen voor berekenen nestsucces: De berekeningen met betrekking tot het algemene nestsucces zijn uitgevoerd met een zo gehete Generalized Linear mixed model (GLMM) met binominaal data verdeling, binnen dit model hebben wij kunnen corrigeren voor jaar effecten en ook hebben wij rekening gehouden met het feit dat gegevens uit verschillende gebieden afkomstig zijn (weidevogelcluster is als random factor toegevoegd).

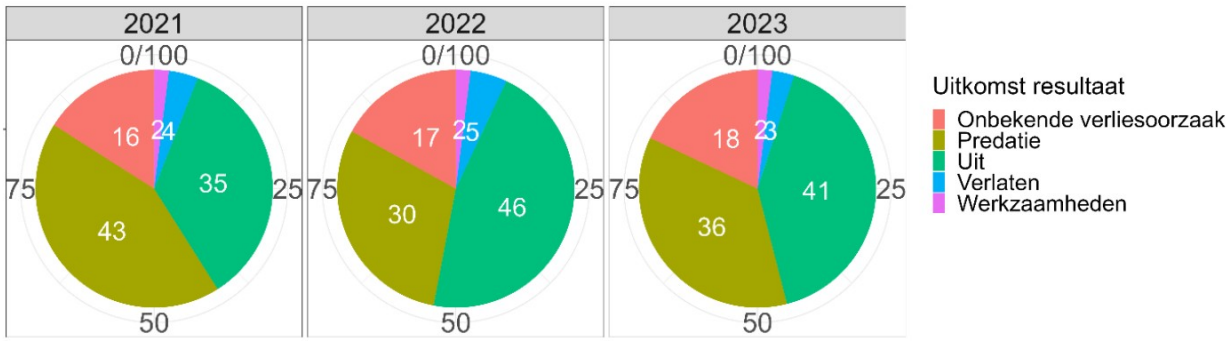
3.2.2 Resultaten

In figuur 3-3 is de nestoverleving per soort berekend voor de jaren 2021, 2022 en 2023. Het broedsucces van de Kievit kan het meest nauwkeurig worden bepaald, omdat het aantal gevonden nesten vele malen groter is dan dat van de overige drie soorten. Hiervoor geldt dat het lage aantal nesten leidt tot een hogere mate van onzekerheid in de schatting. Hier dient rekening mee te worden gehouden bij de interpretatie en vergelijking van de gegevens.
Het broedseizoen van 2022 lijkt een beter jaar te zijn voor wat betreft de nestoverleving. Dit geldt voor alle vier soorten die in de analyse zijn meegenomen. Echter, de berekende nestoverleving voor Grutto, Kievit en Scholekster ligt rond en onder de 0.4 en is daarmee erg laag. De Wulp doet het met een nestoverleving tussen de 0.4 en 0.6 beter.

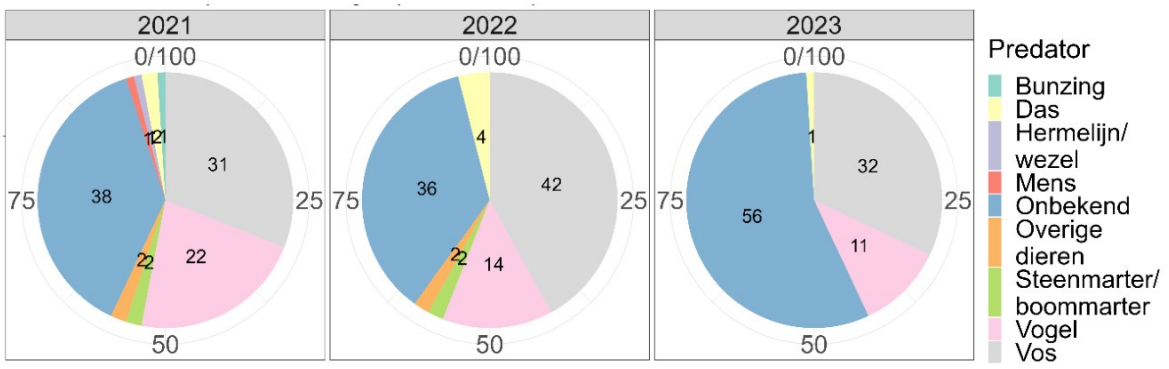
Figuur 3-3 – De dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) per soort voor de jaren 2021, 2022 en 2023. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

In de jaren 2021 t/m 2023 zijn er binnen de weidevogelclusters 2195 nesten gevolgd van Grutto, Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp. Elk nest is gedurende de incubatieperiode gevolgd om het nestsucces te bepalen. Een gedeelte van de gevolgde nesten zijn niet uitgekomen, dit werd veroorzaakt door verschillende redenen zoals predatie, landbouw werkzaamheden of het nest is verlaten (figuur 3-4).

Figuur 3-4 – Verliesoorzaken volgens legselregistratie.

Van de gevolgde nesten kwamen respectievelijk tussen de 35 en 46 procent uit. Dit betekent dat er is vastgesteld dat eieren zijn uitgekomen en de jongen het nest hebben verlaten. De overige nesten zijn vooral verloren gegaan door predatie.
Soms was het mogelijk om wanneer het nest gepredeerd is te achterhalen door welke predator dit is gedaan. Duidelijk is te zien dat het voor een groot gedeelte van de gepredeerde nesten niet duidelijk is wie de predator is, dit varieert echter tussen de jaren (figuur 3-5). Duidelijk is dat de meeste nesten gepredeerd worden door vossen en vogels. Echter, gegeven het grote aantal onbekende verliesoorzaken kan deze proportie makkelijk verschuiven indien een bepaalde soort predator structureel gemist wordt of moeilijk te onderscheiden is.

Figuur 3-5 - Verliesoorzaak predatie uitgesplitst naar predator.

3.3 Bruto territoriaal succes – Kuikenoverleving

De kuikenoverleving heeft bij nestvliedende steltlopers betrekking op de jongen die vliegvlug worden. Vliegvlug worden betekent dat de jongen hun opgroeifase na het uitkomen uit het ei overleven en vervolgens uitvliegen. Een grove indicatie voor kuikenoverleving is het aandeel broedparen dat tenminste één vliegvlug jong voortbrengt. Dit aandeel wordt bepaald met behulp van het Bruto Territoriaal Succes (BTS). Alleen voor Grutto, Tureluur en Wulp is het BTS een betrouwbare maat voor de kuikenoverleving. Er zijn twee telmethode gebruikt om de aantalsontwikkeling bij te houden. Beide methoden, BMP en Tweerondentelling, generen data welke gebruikt kan worden om de BTS te berekenen. Resultaten uit beide methoden worden apart besproken.

3.3.1 Werkwijze

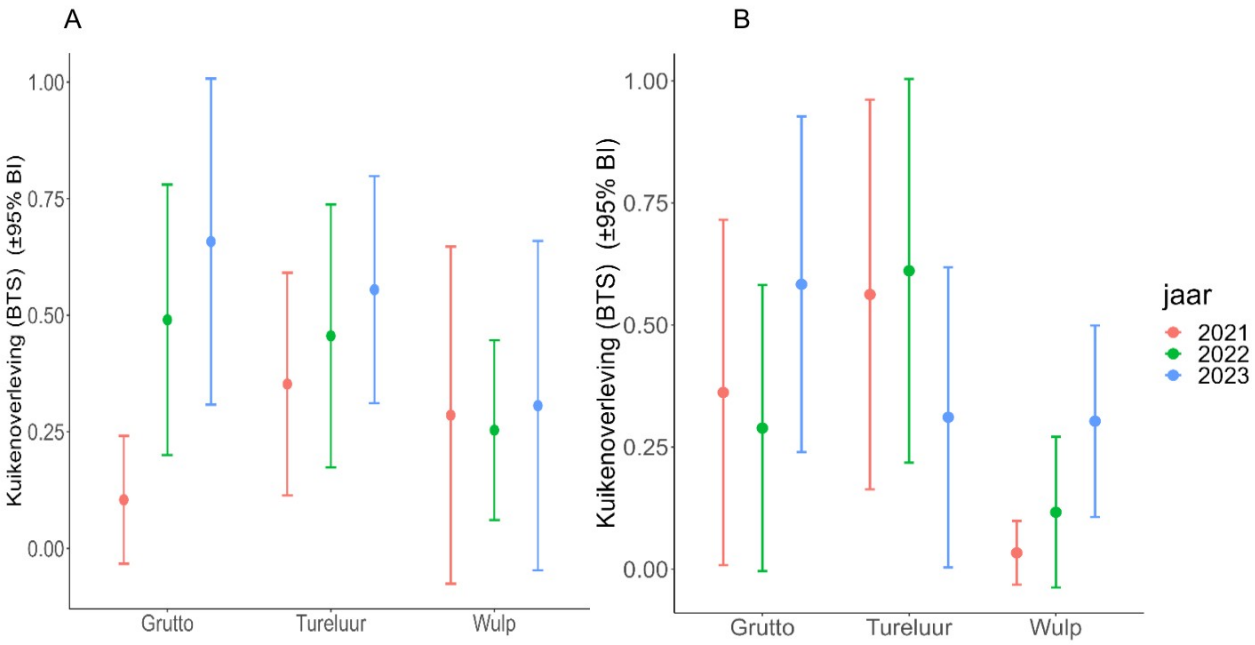
- Data komt uit Tweerondentelling en BMP rondes, niet de vastgestelde territoriums.

BMP
- Selectie van telrondes, eerste ronde in de tweede helft van april en de tweede ronde in de twee weken rond 1 juni.
- Selecteer geldige waarnemingen gebaseerd op broedcode. Voor waarnemingen in ronde 1 hebben wij waarnemingen met de volgende broedcode geselecteerd: 1) Zingend of baltsend individu in geschikt broedbiotoop, 2) Paar in geschikt broedbiotoop, 3) Baltsend paar in broedbiotoop en 4) Bezoek van een vogel aan een waarschijnlijke nestplaats. Voor ronde 2 waarnemingen met de volgende broedcode: 1) Alarmeren/angstkreten of ander gedrag dat wijst op aanwezigheid van nest of jongen, 2) Afleidingsgedrag en 3) Pas uitgevlogen nestblijvers, of uitgelopen dons jongen van nestvlieders.
- Berekenen uitkomst.

Tweerondentelling
- Verdelen in ronde 1 en ronde 2
- Selecteer geldige waarnemingen gebaseerd op broedcode. Ronde 1 wordt gebruikt om aantal nesten/territoriums te bepalen, selecteer waarnemingen met broedcode: 1) Individu, 2) Paar, 3) Territoriaal, 4) Nest indicerend en 5) Nestlocatie. Ronde 2 is om families met uitgekomen jongen te schatten, dit is gebaseerd op waarnemingen met broedcode: 1) Alarmerende vogels(s) met jongen, 2) Vliegvlug jong, 3) Kuiken(s) 0-10 dagen oud, 4) Kuiken(s) 10-20 dagen oude en 5) Kuiken(s) 20 dagen-vliegvlug.
- Berekenen uitkomst.

3.3.2 Resultaten

Figuur 3-6-A laat de kuikenoverleving zien die berekend is aan de hand van de tweerondentellingen. We zien dat er veel variatie zit tussen jaren, voor Grutto en Tureluur lijkt 2023 het beste jaar te zijn. Voor deze twee soorten lijkt een licht positieve trend in kuikenoverleving te zijn gedurende deze monitoringsperiode. Voor de Wulp zien we een stabiele trend. De resultaten afkomstig van de BMP tellingen (figuur 3-6-B) laten een iets ander beeld zien. Hier zien we juist een toename in kuikenoverleving voor de Wulp. Echter is grote voorzichtigheid geboden met de interpretatie van deze gegevens omdat de resultaten een erg grote variatie laten zien (grote betrouwbaarheidsintervallen). Dit heeft te maken met de beperkte beschikbaarheid van data en mogelijk onnauwkeurige schattingen van de kuikenoverleving.
Daarnaast zijn er grote verschillen in uitkomst tussen de twee telmethoden waar te nemen. Deze verschillen worden waarschijnlijk veroorzaakt door het verschil in nauwkeurigheid van deze telmethoden.
Tot slot zijn de meeste BMP plots gelegen in prioriteit 1 gebieden, dus verschil in beheer kan indirect een verklaring zijn voor deze verschillen. Dit mogelijke effect is echter niet nader onderzocht.

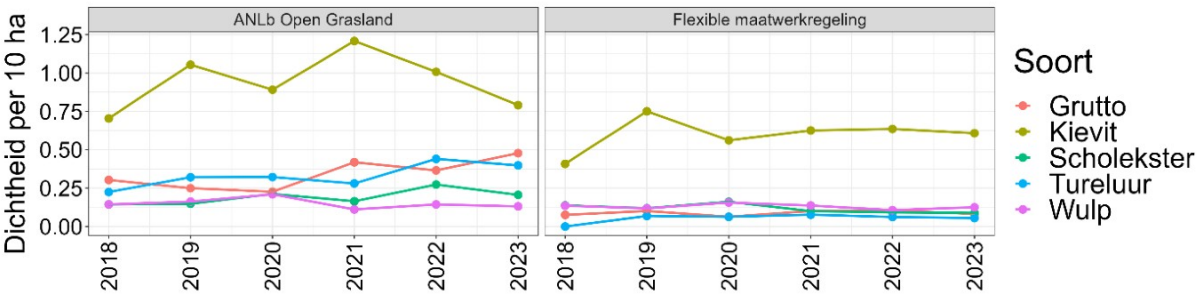
*Figuur 3-6 - Kuikenoverleving berekend aan de hand van de **A)** tweerondentellingen en **B)** BMP tellingen voor Grutto, Tureluur en Wulp. De berekeningen zijn gedaan voor de jaren 2021, 2022 en 2023.*

3.4 Ecologische effectiviteit beheermaatregelen

Waar de monitoringsdata dit toelaat hebben wij de effectiviteit geanalyseerd van de ingezette maatregelen in relatie tot het vergroten van de populatie (aantalsontwikkeling) en/of het (nestsucces of) kuikenoverleving (middels BTS) van weidevogels. Hierbij maken we onderscheid tussen maatregelen uit de ANLb regeling en de flexibele maatwerkregeling.

3.4.1 Aantalsontwikkeling

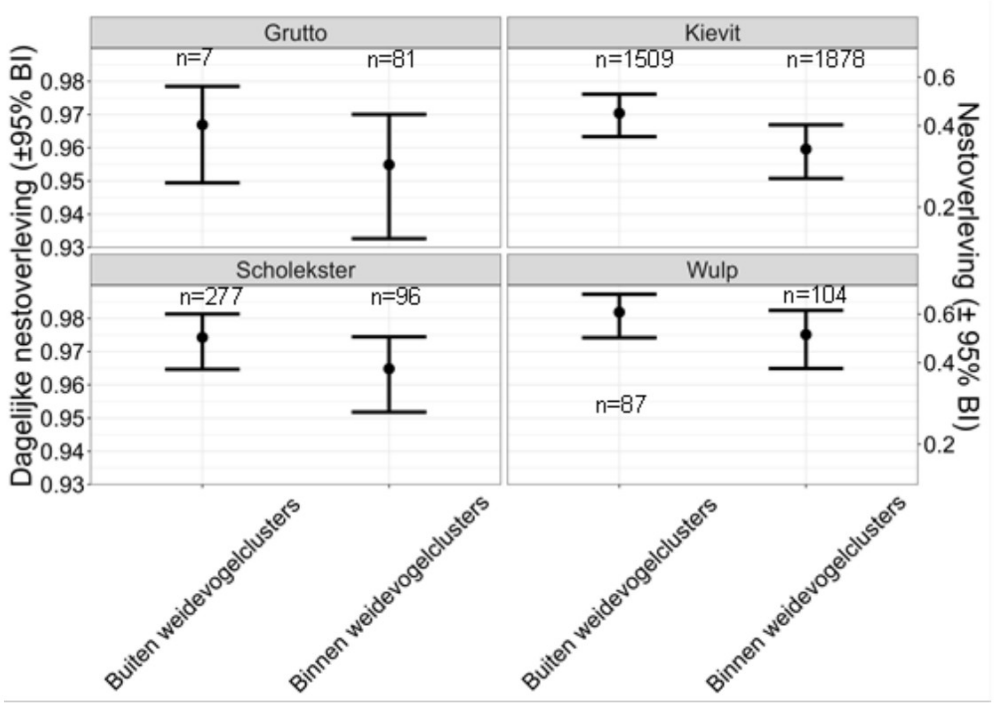
De aantalsschatting afkomstig van de BMP tellingen zijn gebruikt om de effectiviteit van het beheer te analyseren. De dichtheden in ANLb Open Grasland gebieden lijken net iets hoger te liggen vergeleken met gebieden onder de Flexibele Maatwerkregeling (figuur 3-7). In het ANLb gebied vertoont de Kievit in de laatste 3 jaar een duidelijke negatieve trend. De overige soorten lijken stabiel te zijn, echter de variatie is te groot om hier duidelijke uitspraken over te doen. Verder lijkt de aantalsontwikkeling van alle soorten in gebieden onder Flexibele maatregelen stabiel.

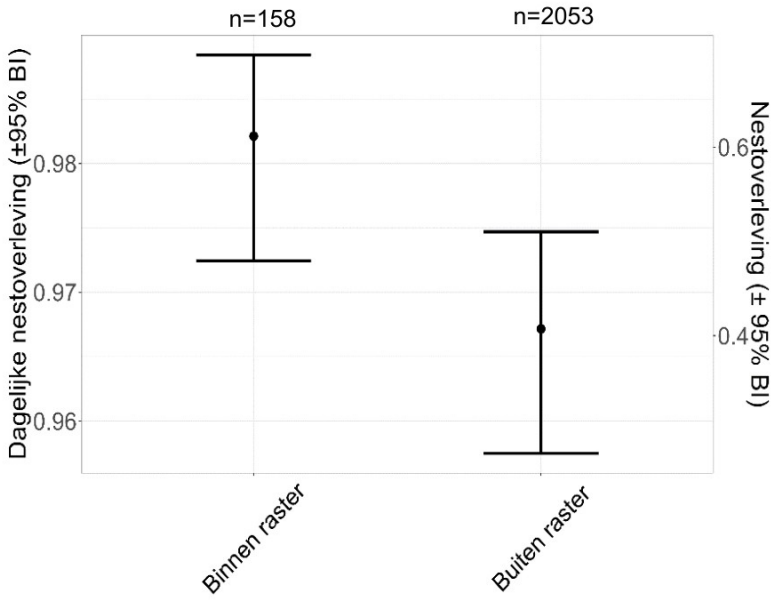
Figuur 3-7 - Aantalsontwikkeling voor de Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp in ANLb Open Grasland gebieden en gebieden met flexibele maatregelen

3.4.2 Nestsucces

Gedurende de jaren 2021 tot 2023 is in de Provincie Drenthe door vrijwilligers op grote schaal het nestsucces gemonitord van zowel binnen als buiten de weidevogelclusters gelegen nesten. Dit heeft er tot geleid dat er in deze drie jaren 6157 nesten van weidevogels zijn gevonden. Van dit totaal lagen er 3458 nesten binnen de weidevogelclusters die gebruikt zijn in de evaluatie (zie figuur 2.8). De overige nesten lagen buiten de weidevogelclusters en zijn gebruikt om een vergelijking te maken tussen het nestsucces binnen en buiten de weidevogelclusters. Deze berekeningen zijn uitgevoerd per soort, met uitzondering van de Tureluur, tevens zijn alle jaren samengenomen om betere schattingen te krijgen. De resultaten in figuur 3-8 laten zien dat het gemiddeld nestsucces van alle nesten buiten de weidevogelcluster hoger lijkt te liggen dan van de nesten die zijn gelegen binnen de begrenzing van de weidevogelclusters. In deze analyse is slechts een relatief beperkt aantal (n=345) nesten meegenomen dat is gelegen op een perceel met een beheerpakket binnen een weidevogelcluster. De oorzaak hiervan ligt in het gegeven dat (nesten op) percelen met een beheerpakket over het algemeent met rust worden gelaten en daardoor dus vrijwel geen onderdeel vormen van de montoring van het nestsucces.

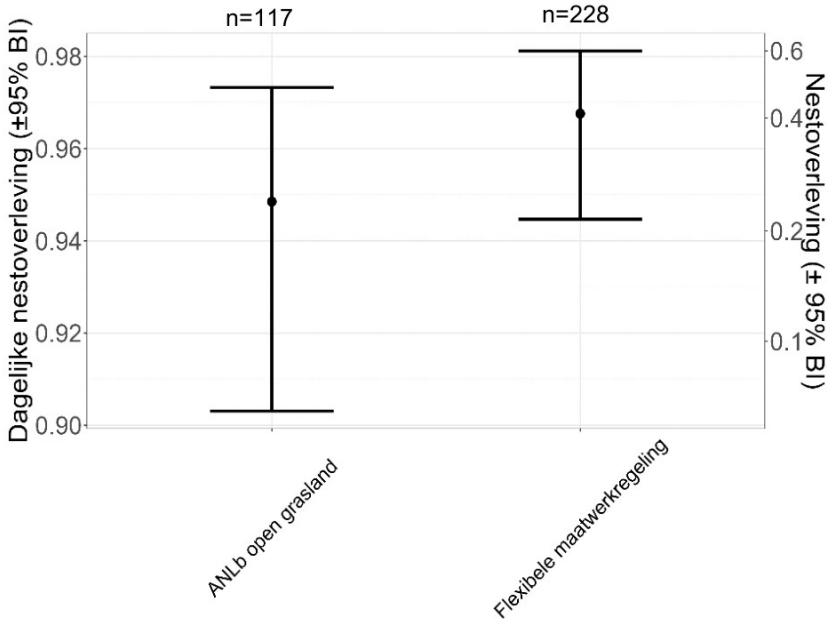
Figuur 3-8 - De dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) per soort broedend binnen of buiten de weidevogelclusters. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

Figuur 3-9 - Schatting van de gemiddelde dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) binnen of buiten afrastering. Voor de analyse met betrekking tot rasters is alleen data uit 2022 en 2023 gebruikt. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

Op verschillende plekken binnen de weidevogelclusters zijn vos-werende rasters geplaats, dit om de predatiedruk te verlagen. Hier vergelijken we of het nestsucces verschilt tussen nesten binnen en buiten rasters, daarbij maken we geen onderscheid tussen de oppervlakte van een raster. De analyse laat zien dat er een relatie is tussen het gebruik van rasters en broedsucces (figuur 3-9). Dit betekent dat het plaatsen van rasters mogelijk leidt tot een toename in broedsucces.

Binnen het toegepaste weidevogelbeheer is gebruik gemaakt van verschillende beheermaatregelen. Hier onderscheiden wij maatregelen uit de ANLb regeling (ANLb gebieden Open Grasland) en de flexibele maatwerkregeling. Het nestsucces van alle weidevogelsoorten samen is vergeleken tussen deze beheerregelingen. De resultaten, weergegeven in figuur 3-10, laten geen significante verschillen zien tussen deze beheerregelingen. Ook is te zien dat de spreiding in de data in het ANLb leefgebied open grasland erg groot is, dit heeft te maken dat er niet genoeg data beschikbaar is uit deze beheerregeling om een nauwkeurige schatting van het broedsucces te maken. Een van de oorzaken waardoor er minder data beschikbaar is voor ANLb gebieden is dat deze vrijwel geen onderdeel vormen van de montoring van het nestsucces. Er wordt in deze gebieden in mindere mate naar nesten gezocht.

Figuur 3-10 - De dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) in gebieden met verschillend beheerregelingen. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

3.4.3 Bruto Territoriaal Succes - Kuikenoverleving

De kuikenoverleving is berekend aan de hand van de gegevens afkomstig uit de BMP en tweeronden tellingen. Helaas is de variatie in deze data te groot om zinvolle (en nauwkeurige) analyses uit te voeren voor de evaluatie van het ingezette beheer. In tabel 3-1 tonen we wel de gemiddelde berekende BTS per soort, opgesplitst naar de regelingen ANLb en Flexibel maatwerk. Het is echter belangrijk om deze cijfers met de nodige voorzichtigheid te interpreteren, gezien de onnauwkeurigheid (95% BI) van de schattingen. Hierdoor kunnen we geen definitieve conclusies trekken op basis van deze gegevens.

Tabel 3-1 - Overzicht van de gemiddelde BTS (95% BI) opgesplitst in soort en regelingen ANLb en Flexibel maatwerk.

Methode	Soort	Beheer	BTS	95% BI
BMP	Grutto	ANLb	0,43	0,29
	Grutto	Flexibele maatwerk	0,36	0,27
	Tureluur	ANLb	0,61	0,29
	Tureluur	Flexibele maatwerk	0,43	0,4
	Wulp	ANLb	0,17	0,14
	Wulp	Flexibele maatwerk	0,17	0,14
Tweeronden	Grutto	ANLb	0,2	0,25
	Grutto	Flexibele maatwerk	0,36	0,23
	Tureluur	ANLb	0,47	0,53
	Tureluur	Flexibele maatwerk	0,47	0,17
	Wulp	ANLb	0,09	0,12
	Wulp	Flexibele maatwerk	0,33	0,33

Elk jaar wordt er een aanzienlijke inspanning geleverd om de BTS-tellingen uit te voeren en in dat licht zijn de hierboven gepresenteerde resultaten teleurstellend. Over het algemeen worden BTS-tellingen gezien als een snelle en grove, maar toch betrouwbare methode om de kuikenoverleving te bepalen. Er zijn echter wel verschillende factoren die de resultaten en betrouwbaarheid van de tellingen kunnen beïnvloeden. Allereerst worden er slechts twee tellingen uitgevoerd, die een momentopname betreffen. De kwaliteit van deze opname wordt beïnvloed door het weer, de kennis en ervaring van de waarnemer en de inspanningen. Een andere belangrijke factor die invloed heeft op de kwaliteit van de telling is de immigratie/emigratie van gezinnen naar of afkomstig uit omliggende percelen en is afhankelijk van de afbakening en daarmee begrenzing van het telgebied. Bij voorkeur worden telgebieden begrensd door harde barrières die voor weidevogels moeilijk te passeren zijn, hierbij kan geacht worden aan bomenrijen of brede watergangen. Tot slot leiden de vaak relatief lage dichtheden aan Grutto, Tureluur en Wulp in de provincie Drenthe tot een hogere onnauwkeurigheid in de berekende BTS-cijfers. In het geval van hogere dichtheden worden fouten als gevolg van de hiervoor genoemde foutbronnen sneller uitgemiddeld, waardoor de betrouwbaarheid van het berekende BTS toeneemt.

Op basis van onze kennis en ervaring ten aanzien van de randvoorwaarden voor BTS-tellingen, willen we de volgende verbeteringen/aandachtspunten benadrukken:

- Het is essentieel dat de telgebieden goed zijn begrensd, bij voorkeur met ongeschikte weidevogel habitat, zoals bijvoorbeeld een brede sloot. Dit minimaliseert de kans dat gezinnen het gebied uit- dan wel intrekken. Het heeft de voorkeur om meerdere kleine en goed begrensde gebieden te hebben in plaats van één groot onoverzichtelijk gebied.
- Bij voorkeur dient een gebied op één dag geteld te worden. Indien dit niet mogelijk is en de telling op meerdere dagen plaatsvindt, dan moet dit geregistreerd worden.
- De timing van de geplande bezoeken is van groot belang. De broedparentelling/-bepaling wordt uitgevoerd vlak voor het uitkomen van de eerste eieren, terwijl de gezinnentelling/-bepaling wordt uitgevoerd vlak voor het vliegvlug worden van de eerste jongen. De teldatums zullen variëren afhankelijk van of het een vroeg voorjaar of laat voorjaar betreft, en worden afgeleid van de vestigingsdata van vogels. De richtlijnen stellen dat de eerste ronde in de tweede helft van april moet worden uitgevoerd, gevolgd door de tweede ronde in de tweede helft van mei.

4. Faunabeheer

Verspreid over de gehele provincie Drenthe worden in het kader van faunabeheer jaarlijks vossen afgeschoten. Dit afschot vindt zowel overdag plaats onder de landelijke vrijstelling als s 'nachts door bejaging met lichtbak via een specifieke ontheffing. Onder andere voor het predatiebeheer van weidevogels is voor een aantal gebieden in Drenthe een ontheffing afgegeven voor de nachtelijke bejaging van vossen in de periode november tot en met juni. Selectie en afbakening van deze gebieden heeft zijn oorsprong in de voorloper van het Uitvoeringsplan, het Plan van Aanpak Akker- en weidevogels 2017 – 2019.
Registratie van afschot van vossen vindt plaats in het Fauna Registratie Systeem (FRS). In dit hoofdstuk tonen we op basis van gegevens uit dit FRS over een periode van 3 jaar, van 1 oktober 2020 tot 1 oktober 2023, de omvang van het vosafschot in Drenthe in ruimte en tijd.

We hechten er belang aan om te benadrukken dat afschotgegevens geen maat zijn voor de bejagingsintensiteit en predatiedruk in het afschotgebied. Steeds is onbekend welk deel van de lokale vossenpopulatie het betreft. Het is niet duidelijk hoeveel vossen er nog overblijven die kunnen prederen. Daarnaast is de aanwezigheid van Vossen geen goede maat voor de feitelijk uitgeoefende predatiedruk. In veldmuizenrijke jaren richten Vossen zich bijv. vooral op de muizen en prederen ze minder op weidevogelnesten (Dekker en Jonge Poerink).

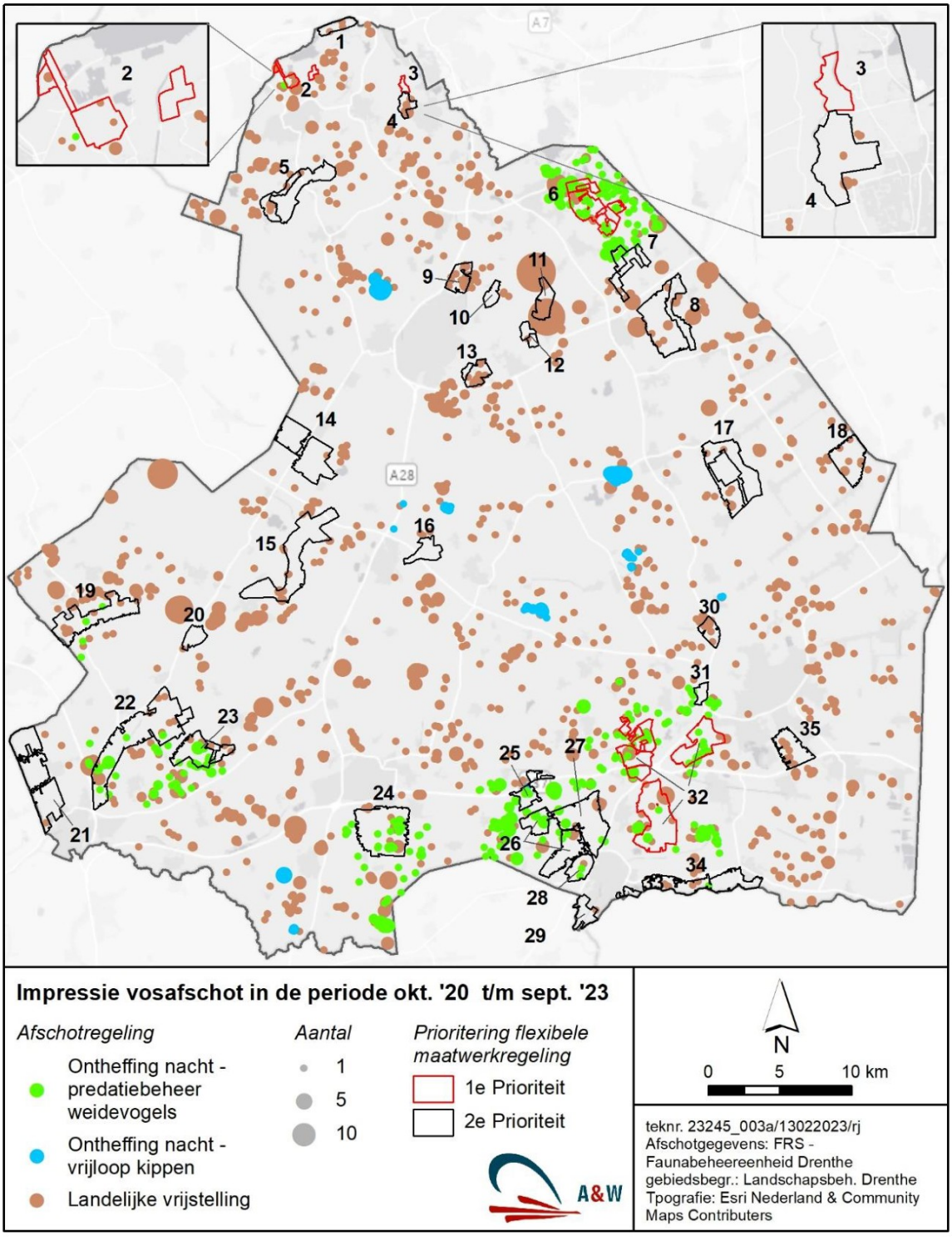
4.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van gegevens over vosafschot uit het Faunaregistratiesysteem (Bron FBE).
- Plotten van de locaties op kaart op basis van de coördinaatinformatie uit de registratie.
- Uitsplitsen en plotten van gegevens per maand en jaar.

4.2 Resultaten

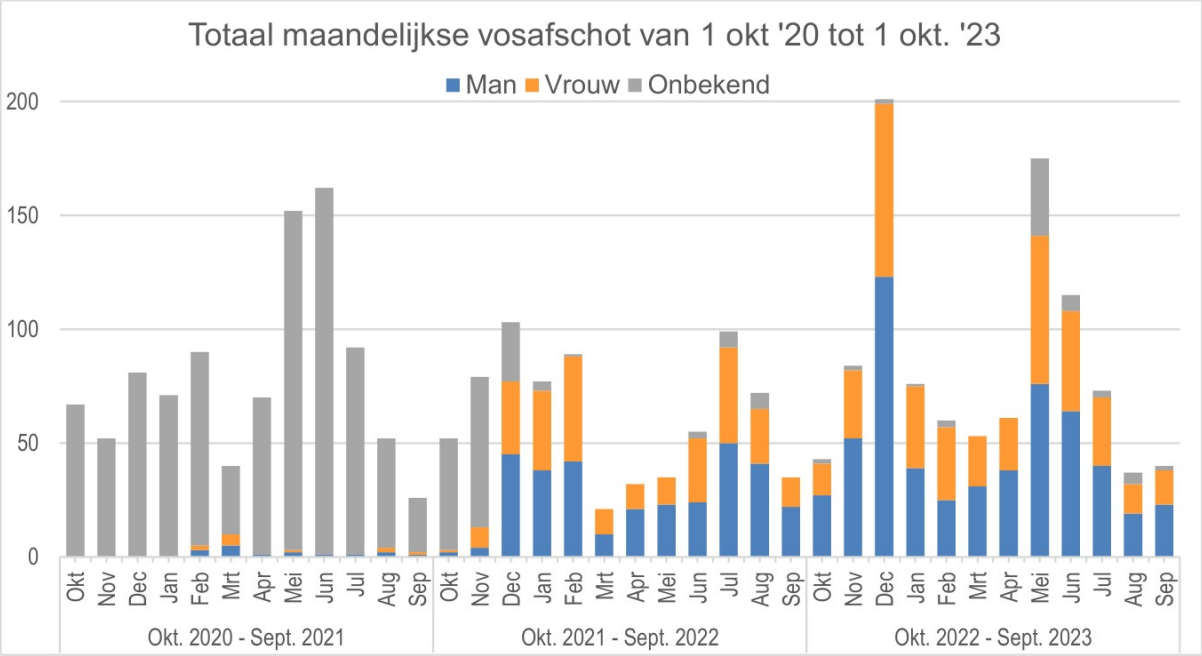
Om een indruk te krijgen van de ruimtelijke spreiding van het vosafschot in Drenthe en hoe deze zich verhoudt tot de ligging van de weidevogelclusters zijn de afschotgegevens van oktober 2020 tot oktober 2023 op kaart geplot. In het FRS zijn met regelmaat meerdere afgeschoten vossen onder één registratie, en daarmee ook op één locatie, ingevoerd. Meestal gaat dit om een beperkt aantal, maar in een aantal gevallen loopt dit op tot 12, 13, 17 en zelfs 24 en 28 exemplaren. In werkelijkheid zal dit afschot niet betrekking hebben op uitsluitend deze ene (punt)locaties. Figuur 4-2 toont een overzicht van de ruimtelijke spreiding van het afschot, waarbij middels symboolgrootte onderscheid is gemaakt in het aantal geschoten vossen en via de symboolkleur in de regeling waaronder het afschot heeft plaatsgevonden. Het is duidelijk te zien dat de ontheffingen voor nachtelijke afschot m.b.t. vrijloop kippen (blauw) en predatiebeheer weidevogels (groen) lokaal en gebied gebonden (begrensd) zijn. Verder komt uit het kaartbeeld geen duidelijke relatie naar voren tussen de (ruimtelijke) verdeling van het afschot en de ligging van de weidevogelclusters. Vosafschot in het kader van de ontheffing predatiebeheer lijkt zelfs voor het merendeel plaats te hebben gevonden buiten de weidevogelclusters en hun directe omgeving. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de gebiedsafbakening van deze ontheffing zoals gezegd stamt uit de vorige planperiode, waarin nog sprake was van slechts 4 weidevogelgebieden, maar wel van een aanzienlijk grotere omvang.

Figuur 4-1 - Indruk van de ruimtelijke verdeling van geschoten vossen gedurende de periode oktober 2020 tot oktober 2023 onderverdeeld naar afschotregeling

Naast de ruimtelijke spreiding van het vosafschot is ook ingezoomd op de temporele variatie in het vosafschot. In figuur 4.2 zijn hiervoor alle geschoten vossen over de periode van 3 jaar per maand weergegeven. Voor zo ver de registratie (bron FRS) dit toeliet is hierin onderscheid gemaakt in geslacht (man / vrouw). Wat direct opvalt uit de figuur is dat de registratie hiervan heel sterk is verbeterd sinds december 2021. Waar daarvoor het geslacht nog incidenteel in het FRS werd geregistreerd, gebeurt

dat vanaf dat moment vrij consequent, waarbij eigenlijk alleen mei 2023 nog een negatieve uitschieter is een relatief groot aandeel onbekend.

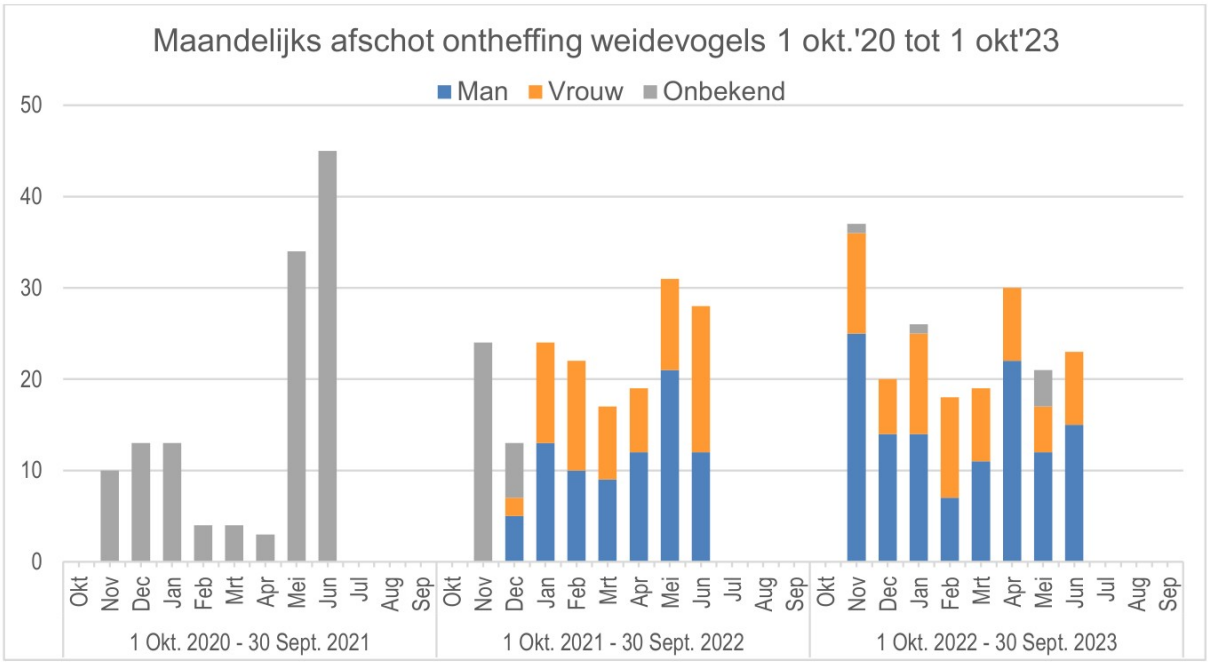

Figuur 4-2 - Totaal maandelijkse vosafschot in de Provincie Drenthe voor de periode oktober 2020 tot oktober 2023. Waar mogelijk is er onderscheid gemaakt tussen man en vrouw en wanneer geslacht niet bekend is wordt dit aangegeven als onbekend.

Indien we de periode van 3 jaar indelen in 3 periodes, lopend van oktober tot oktober, valt op dat er in de tweede periode van oktober 2021 tot oktober 2022 met in totaal 749 geschoten vossen tot ongeveer een kwart minder aan vossen is afgeschoten in de 12 maanden daaraan voorafgaand (955) en daaropvolgend (1018). Het is niet duidelijk wat hieraan ten grondslag ligt en of bijvoorbeeld de coronapandemie hierop impact heeft gehad (menselijke activiteit).
Van de geschoten vossen waarvan het geslacht bekend is in de 2e (okt ’21 – okt ’22) en 3e (okt ’22 – okt ’23) periode blijkt respectievelijk 55% (322 van 586) en 58% (557 van 957) man. Dit aandeel lijkt over de laatste twee perioden dus redelijk stabiel. Deze gegevens hebben echter betrekking op alle gedode vossen en dus gezien de omvang geen hele directe link met weidevogelbeheer. Daarvoor zoomen we hieronder nader in op het afschot vanuit de ontheffing predatiebeheer weidevogels.

Ontheffing predatiebeheer weidevogels

Figuur 4-3 toont net als hiervoor alle geschoten vossen over de periode van 3 jaar uitgesplitst per maand, alleen nu uitsluitend voor de ontheffing predatiebeheer weidevogels. Uit de grafiek valt duidelijk af te lezen dat er uitsluitend vossen zijn geschoten in de periode november tot en met juni. Ook hier is de notatie van het geslacht vanaf december 2021 geïmplementeerd en bruikbaar.
In totaal zijn gedurende de gehele periode bijna 500 vossen afgeschoten. Waar we in het totaalbeeld een dip zagen in de 2e periode (okt ’21 – okt ’22) loopt het aantal geschoten vossen hier gedurende de periode van drie jaar op van 126, naar 178 tot 194 dieren in de periode oktober ‘22 tot oktober ‘23
Waar het percentage geschoten rekels in de 2e periode met 55% nog gelijk is aan het gemiddelde van het hiervoor gepresenteerde totaal, wijkt dat voor de 3e periode met 64% naar boven af. In deze laatste periode is binnen de ontheffing predatiebeheer weidevogels het aandeel geschoten rekels bovengemiddeld. Bijna 2 van de 3 geschoten vossen (120 van de 188) betrof uiteindelijk een rekel.

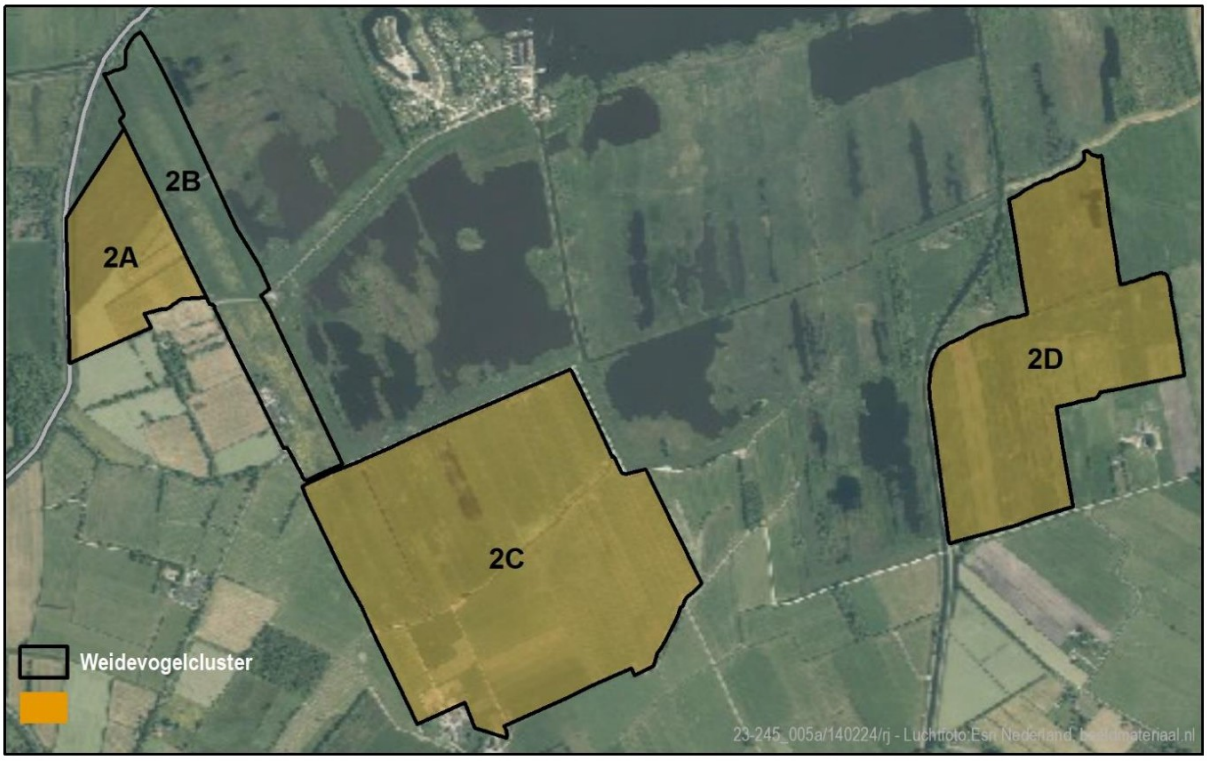

Figuur 4-3 - Maandelijkse afschot van vossen via ontheffing predatiebeheer weidevogels in de Provincie Drenthe voor de periode oktober 2020 tot oktober 2023. Waar mogelijk is er onderscheid gemaakt tussen man en vrouw en wanneer geslacht niet bekend is wordt dit aangegeven als onbekend.

5. Resultaten per weidevogelcluster

In dit hoofdstuk presenteren we een overzicht van de resultaten met betrekking tot de aantalsontwikkeling, broedsucces en kuikenoverleving voor de periode 2021 t/m 2023 per weidevogelclusters. We behandelen alleen die clusters waarvoor voldoende data beschikbaar is om de berekeningen uit te kunnen voeren. We beschrijven de uitkomsten, zonder hier directe conclusies uit te trekken omdat hiervoor geen statische onderbouwing mogelijk is en/of in veel gevallen de meetreeksen te kort zijn. Een toe- of afname kan in sommige gevallen veroorzaakt worden door jaar tot jaar variatie, veroorzaakt door lokale omstandigheden (bijvoorbeeld het weer). De korte reeksen zijn niet toereikend om aan te geven of veranderingen (positief of negatief) van structurele aard zijn. Voor vrijwel alle gebieden is het wel mogelijk gebleken om de gemiddelde nestoverleving van de daarin voorkomende weidevogels te berekenen. Nadere uitsplitsing tot op soortniveau bleek echter niet mogelijk.
Voor elk van de weidevogelclusters waarvoor monitoring van aantalsontwikkeling heeft plaatsgevonden bespreken we de resultaten in een aparte paragraaf. Voor elk van deze clusters tonen we een overzichtskaart met de gebiedsbegrenzing met daarin de ligging van de telgebieden.
De nestoverleving van de overige weidevogelclusters behandelen we tot slot gezamenlijk in de laatste paragraaf.

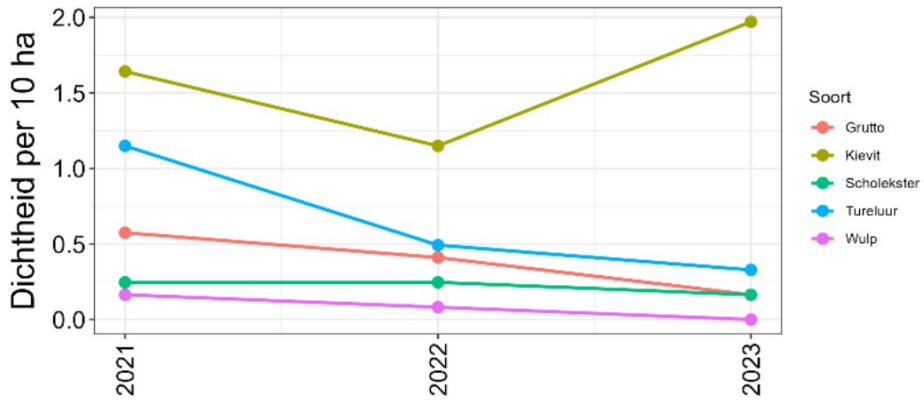
5.1 Leutingewolde (2)

Figuur 5-1 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Leutingewolde

Cluster Leutingewolde is onderverdeeld in verschillende telgebieden waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden door middel van jaarlijkse tweerondentellingen (figuur 5-1).

Figuur 5-2 laat de aantalsontwikkeling in het Leutingewolde zien. Over het algemeen lijken de dichtheden van de verschillende soorten over de jaren licht af te nemen, met uitzondering voor de Scholekster en Kievit hiervoor lijkt de trend stabiel. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Leutingewolde is 0,47 (tabel 5-11).

Figuur 5-2 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) schatting van de nestoverleving per soort.

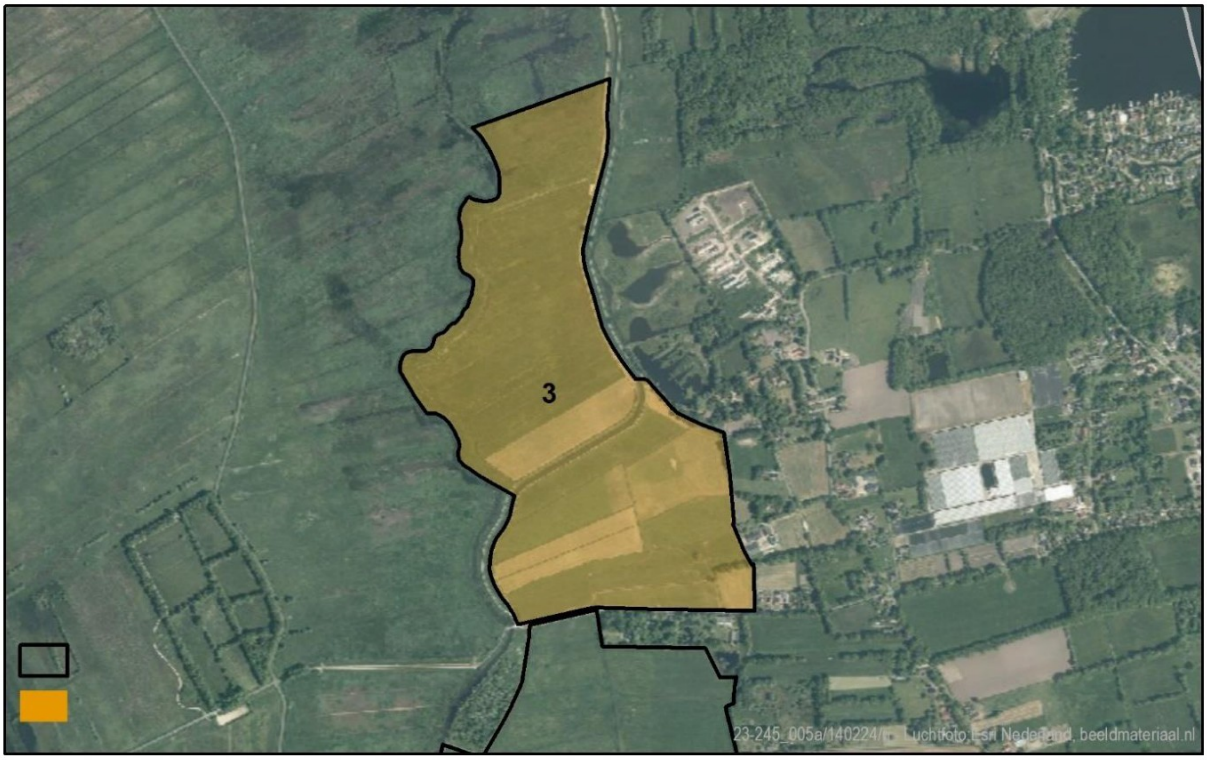
Tabel 5-1 - Kuikenoverleving aan de hand van tweerondentellingen weergegeven per deelgebied

	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	2C	0,5	0	0
	2D	0	-	-
Tureluur	2A	0	-	-
	2C	0,5	0	0,7
	2D	0	0	0
Wulp	2C	1	-	-
	2D	0	0	-

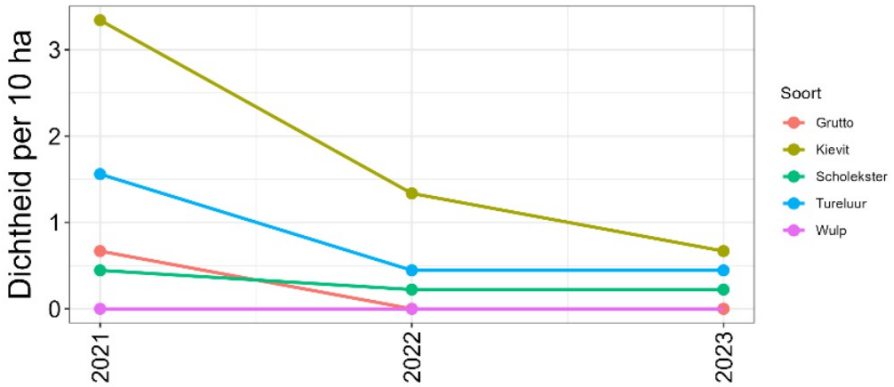
De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-1. Het percentage nesten waar jongen vliegvlug worden varieert per jaar en per deelgebied. De jaar tot jaar variatie is zo groot dat er geen trends zijn vast te stellen.

5.2 Eelderwolde (3)

Cluster Eelderwolde is volledig gedekt door één telgebied waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden doormiddel van jaarlijkse tweerondentellingen (figuur 5-3).
Figuur 5-4 laat de aantalsontwikkeling in Eelderwolde zien. De dichtheden van Kievit, Grutto, en Tureluur lijken fors af te nemen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Eelderwolde is 0,50 (tabel 5-11).

Figuur 5-3 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Eelderwolde

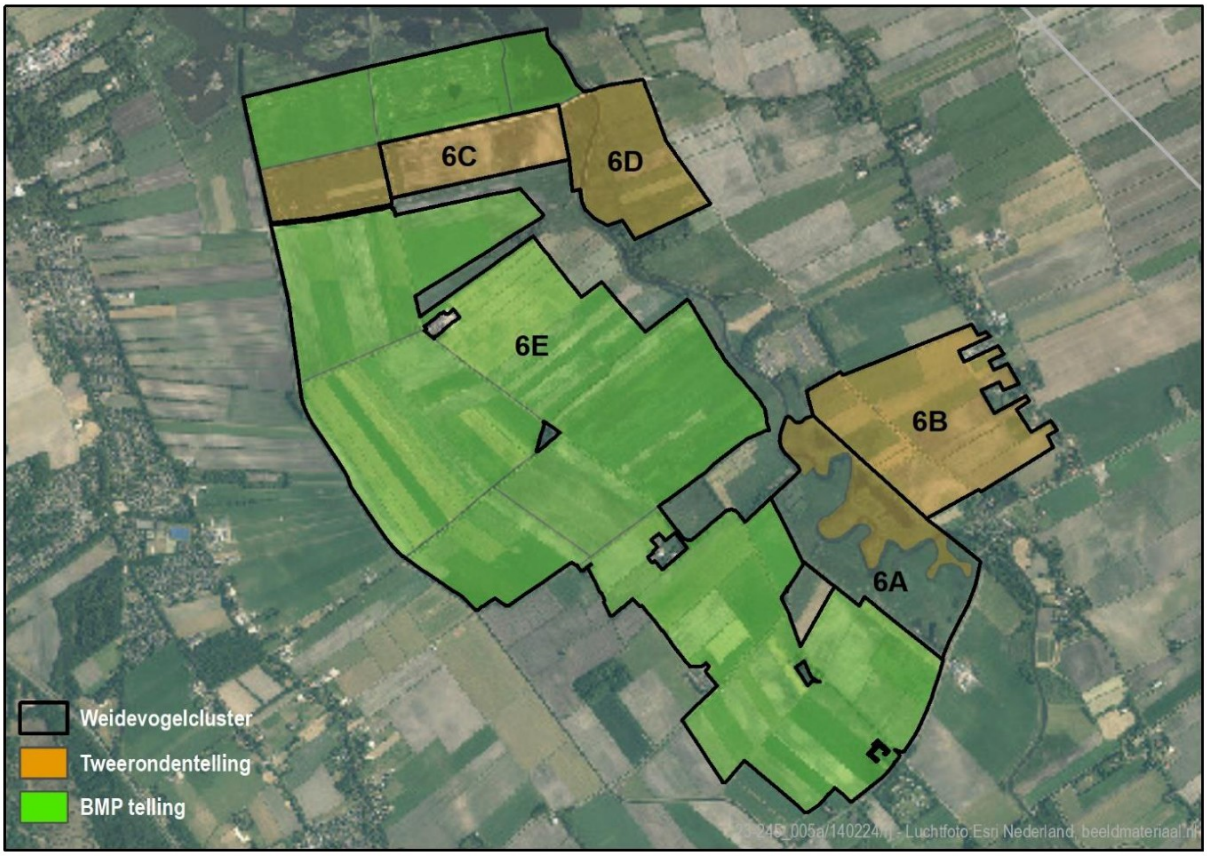
Figuur 5-4 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen.

De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-2. Alleen voor de Tureluur zijn er elk jaar families gevonden, echter na 2021 worden geen van de jongen vliegvlug.

Tabel 5-2 - Kuikenoverleving aan de hand van tweerondentellingen weergegeven per deelgebied.

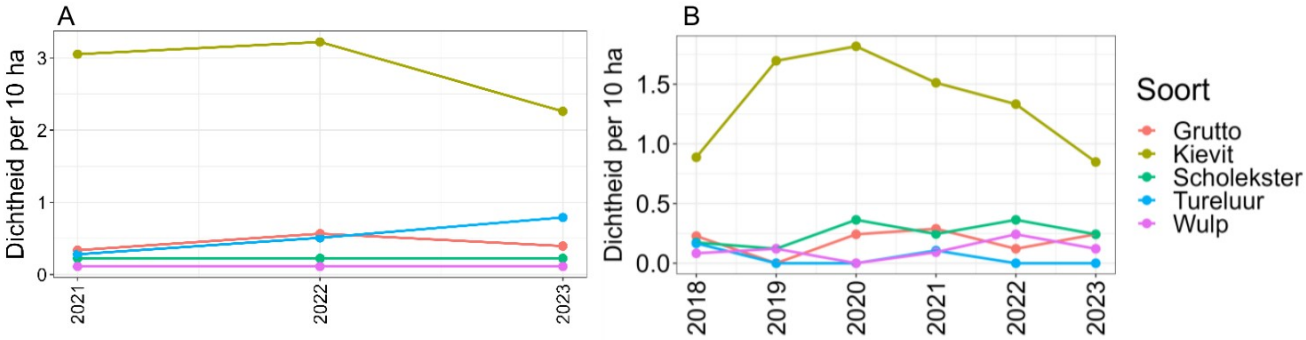
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	3	0	-	-
Tureluur	3	0,5	0	0
Wulp	3	-	-	-

5.3 Zuidlaren (6)

Figuur 5-5 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Zuidlaren

Zuidlaren is onderverdeeld in verschillende telgebieden waar aantalsontwikkeling zowel wordt bijgehouden doormiddel van jaarlijkse tweeronden- als BMP tellingen (figuur 5-5).
Figuur 5-6 laat de aantalsontwikkeling in Zuidlaren zien. De resultaten afkomstig uit de tweerondentellingen (figuur 5-6-A) laten een lichte afname in dichtheden Grutto en Kievit zien, de overige soorten zijn stabiel of nemen toe. De trend op basis van BMP data (figuur 5-6-B) laat ook een afname zien in kievit en voor alle andere soorten een stabiele of positieve trend. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Zuidlaren is 0,16 en is daarmee erg laag (tabel 5-11).

Figuur 5-6 - A) Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

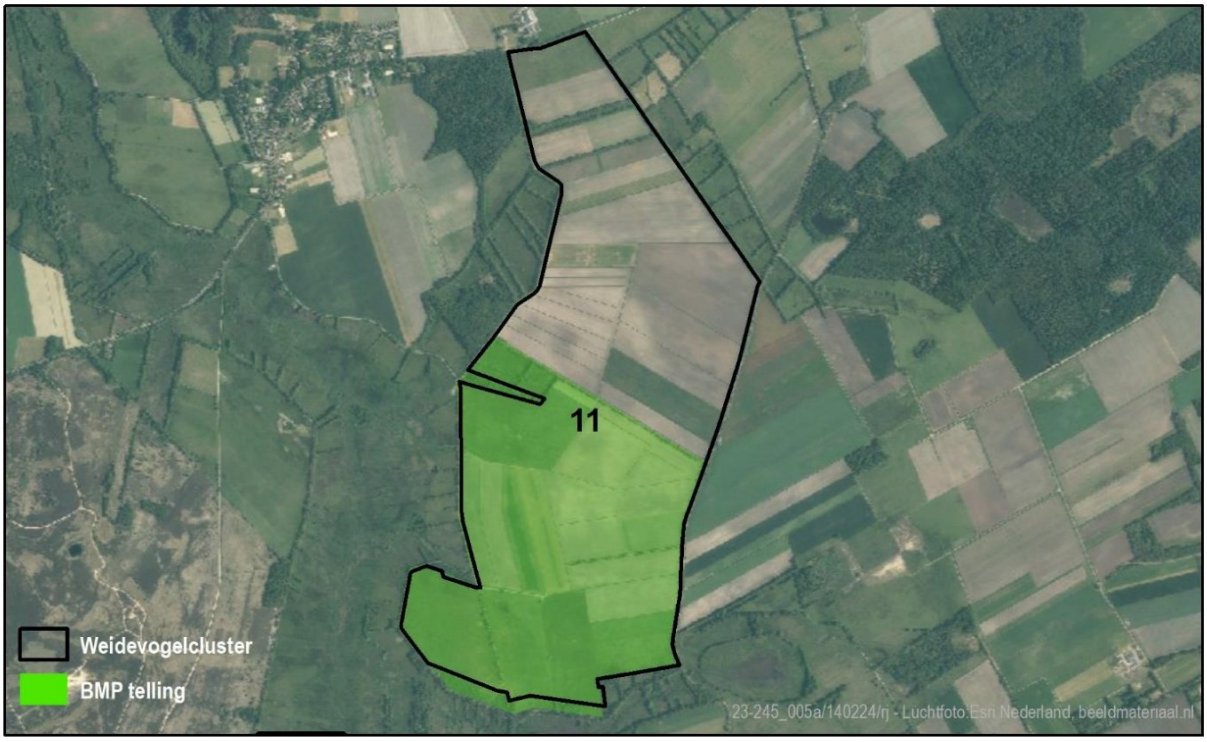
De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-3. Het percentage nesten waar jongen vliegvlug worden varieert per jaar en per deelgebied. De jaar tot jaar variatie is zo groot dat er geen trends zijn vast te stellen.

Tabel 5-3 - Kuikenoverleving aan de hand van tweerondentelling en BMP weergegeven per deelgebied.

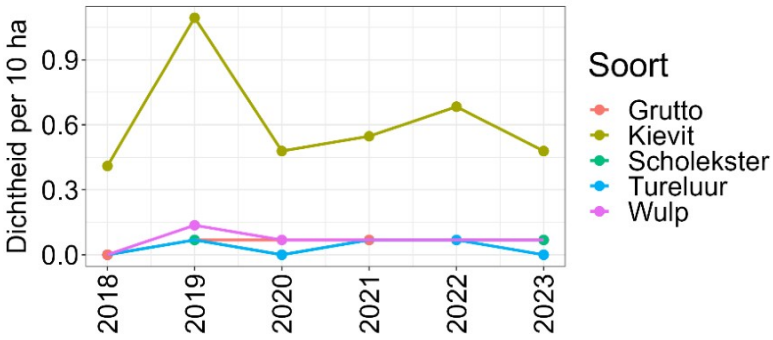
Soort	Methode	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	BMP	6D	-	0	1
	BMP	6E	1	0	-
	Tweer.	6A	0	-	-
	Tweer.	6B	0	1	1
	Tweer.	6C	0	1	1
	Tweer.	6D	-	-	1
Tureluur	BMP	6A	0	-	-
	BMP	6D	-	0	0
	BMP	6E	1	-	0
	Tweer.	6A	-	-	0
	Tweer.	6B	1	1	1
	Tweer.	6C	0	0,7	0,4
	Tweer.	6D	-	0	1
Wulp	BMP	6D	-	-	0
	BMP	6E	0	0,5	-
	Tweer.	6B	-	-	0
	Tweer.	6C	0	0	-
	Tweer.	6D	0	0	0

5.4 Eexterveld (11)

Binnen het weidevogelcluster Eexterveld, is één telgebieden aanwezig waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden middels een jaarlijkse BMP-tellingen (figuur 5-7).
Figuur 5-8 laat de aantalsontwikkeling in Eexterveld zien. De dichtheden van de verschillende soorten lijken stabiel te zijn. De nestoverleving kon niet per jaar worden geschat en daarom zijn alle jaren samengenomen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in het Eexterveld is 0,54 (tabel 5-11).

Figuur 5-7 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Eexterveld

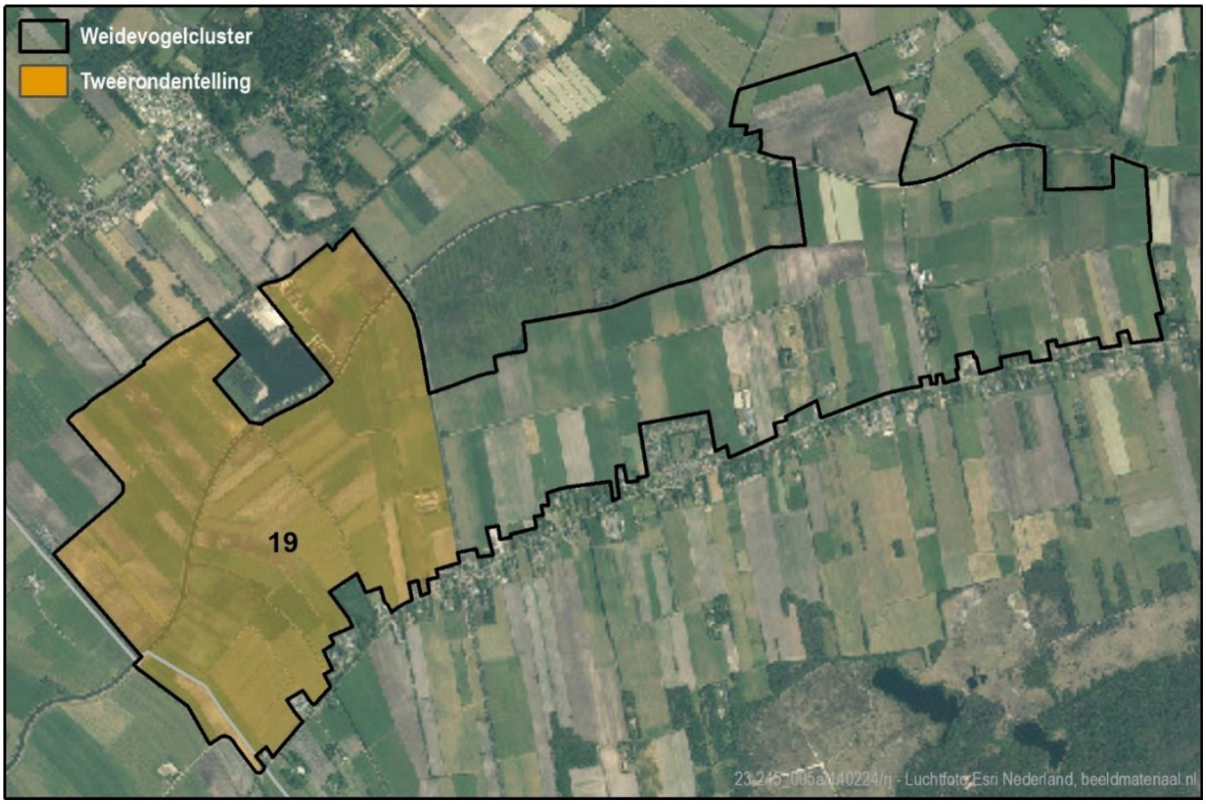
Figuur 5-8 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-4. Het percentage nesten met vliegvlugge jongen is erg laag. Alleen in 2022 leverden de nesten van Grutto en Tureluur vliegvlugge jongen op.

Tabel 5-4 - Kuikenoverleving aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

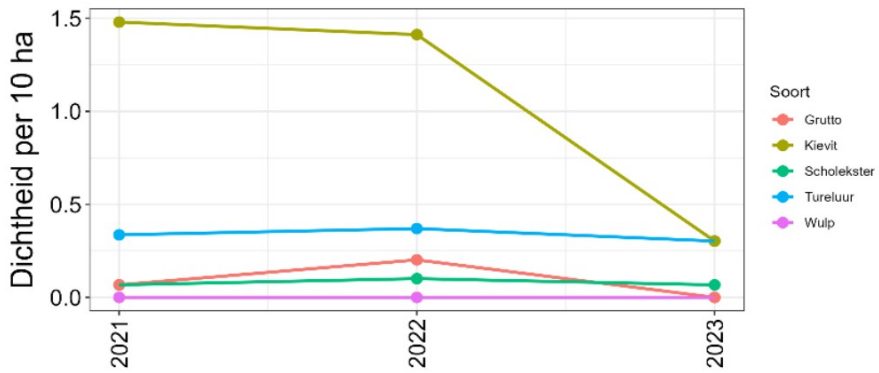
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	11	0	1	0
Tureluur	11	-	1	0
Wulp	11	0	0	0

5.5 Wapserveen (19)

Figuur 5-9 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Wapserveen

Binnen weidevogelcluster Wapserveen, is één telgebieden aanwezig waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden middels een jaarlijkse tweerondentelling (figuur 5-9).
Figuur 5-10 laat de aantalsontwikkeling in Wapserveen zien. De dichtheden van Grutto en Kievit lijken af te nemen. De nestoverleving kon niet per jaar worden geschat en daarom zijn alle jaren samengenomen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Wapserveen is 0,38 en is daarmee aan de lage kant (tabel 5-11).

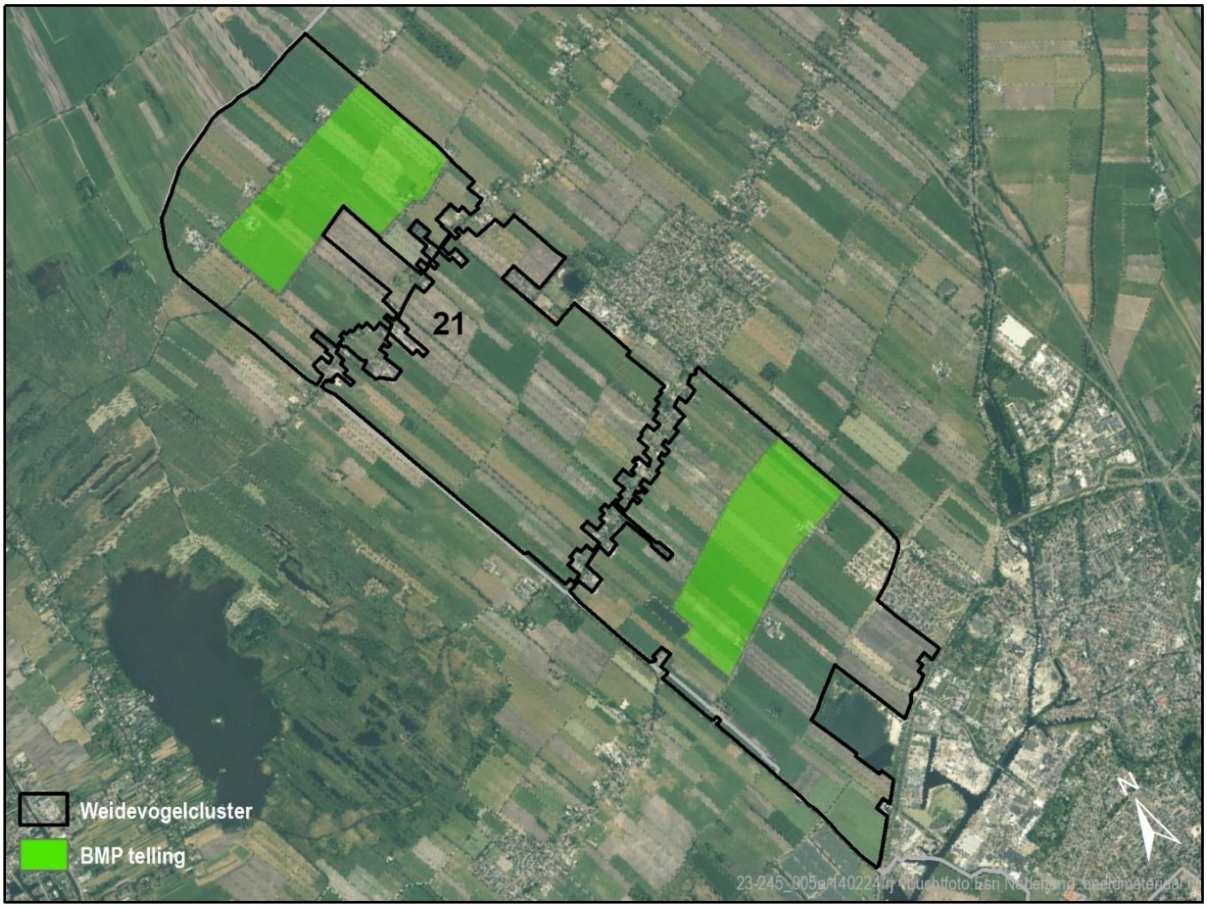
Figuur 5-10 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen.

De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-5. Van de aanwezige Grutto nesten werden er in 2021 en 2022 geen jongen vliegvlug. De Tureluur was wel succesvol echter de kuikenoverleving is erg laag.

Tabel 5-5 - Kuikenoverleving aan de hand van tweerondentellingen weergegeven per deelgebied

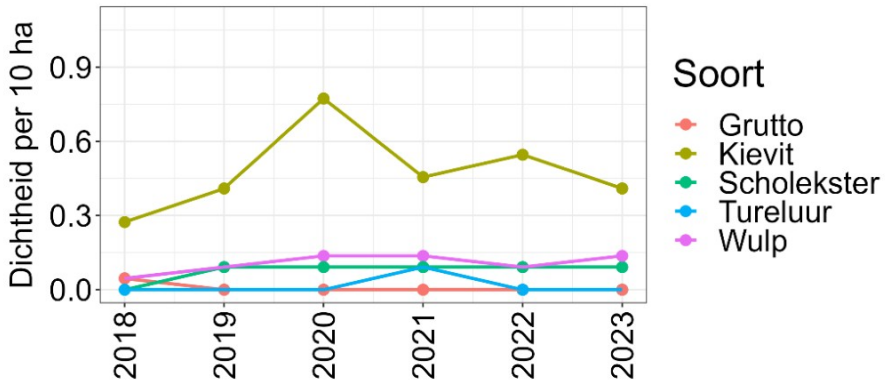
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	19	0	0	-
Tureluur	19	0,6	0,2	0,4
Wulp	19	-	-	-

5.6 Kolderveen (21)

Figuur 5-11 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Kolderveen

Binnen het weidevogelcluster Kolderveen liggen twee telgebieden die jaarlijks middels BMP tellingen zijn geteld (figuur 5-11).
Figuur 5-12 laat de aantalsontwikkeling in Kolderveen zien. De dichtheden zijn relatief laag en laten veel variatie zien tussen de jaren en daarom kan er weinig gezegd worden over de aantalsontwikkeling. Er is onvoldoende data beschikbaar voor dit gebied om de nestoverleving te berekenen.

Figuur 5-12 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

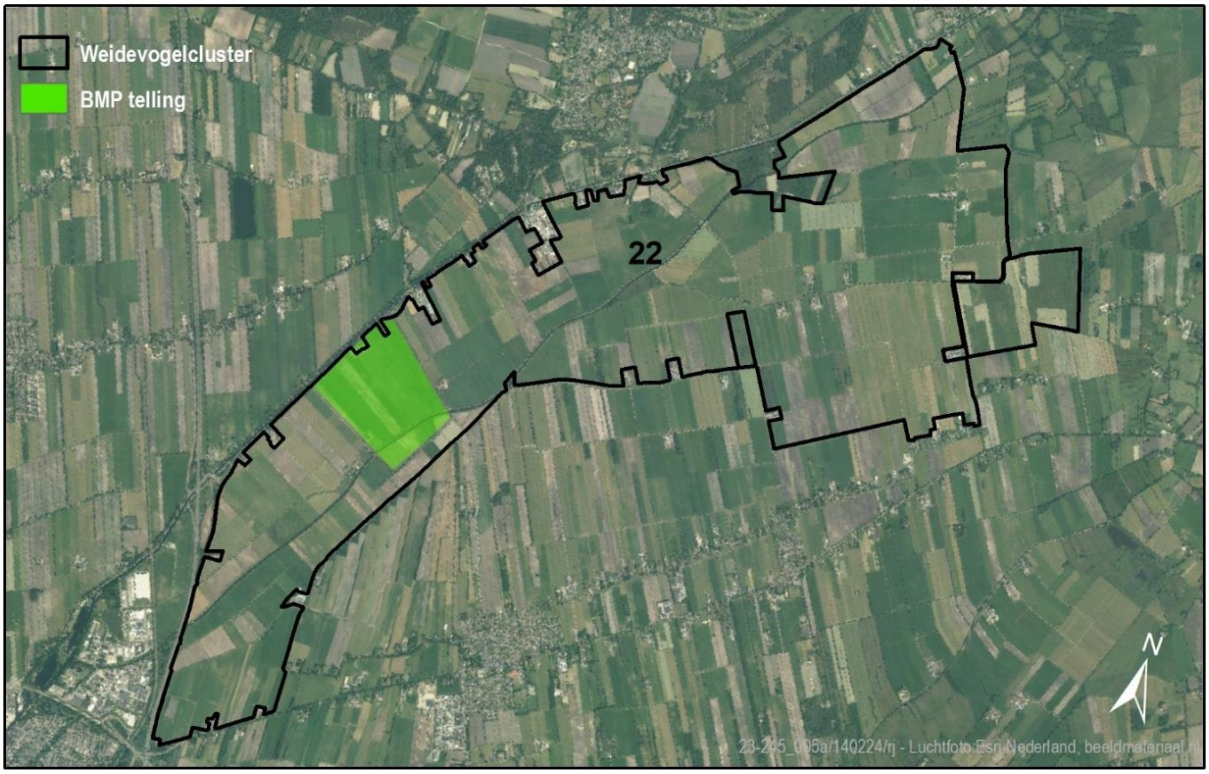
De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-6. De kuikenoverleving verschilt per jaar per soort. Voor de Wulp, die elk jaar tot broeden komt, was de kuikenoverleving erg laag, alleen in 2023 was er in een deelgebied een kuikenoverleving van 0,5.

Tabel 5-6 - Kuikenoverleving aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

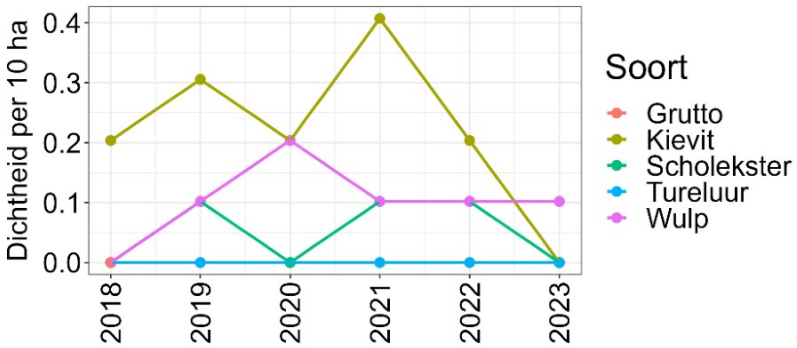
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	21B	0	1	0,3
Tureluur	21A	-	`-	0
	21B	1	-	-
Wulp	21A	0	0	0
	21B	0	0	0,5

5.7 Oude vaart (22)

Binnen weidevogelcluster Oude vaart ligt één telgebieden dat jaarlijks middels een BMP telling is geteld (figuur 5-13).
Figuur 5-14 laat de aantalsontwikkeling in Oude vaart zien. De dichtheden laten veel variatie tussen jaren zien. Opvallend is dat de Kievit afneemt en niet geteld is in 2023. De nestoverleving kon niet per jaar worden geschat en daarom zijn alle jaren samengenomen -B). De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Oude vaart is 0,15 en is daarmee erg laag (tabel 5-11).

Figuur 5-13 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Oude vaart

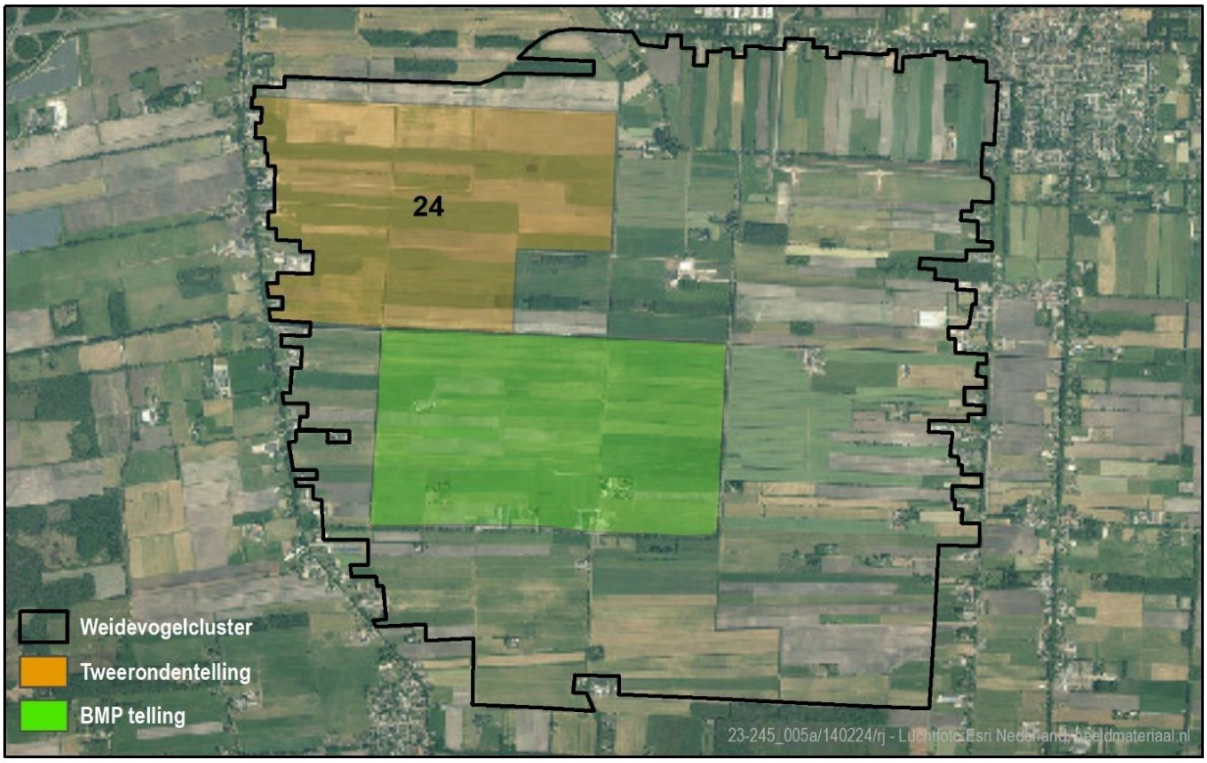
Figuur 5-14 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP.

De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-7. De kuikenoverleving kon alleen voor de Tureluur en Wulp worden berekend. Voor de Wulp, die elk jaar tot broeden kwam, was de kuikenoverleving erg laag, alleen in 2023 was er in een deelgebied een kuikenoverleving van 0,5.

Tabel 5-7 - Kuikenoverleving aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

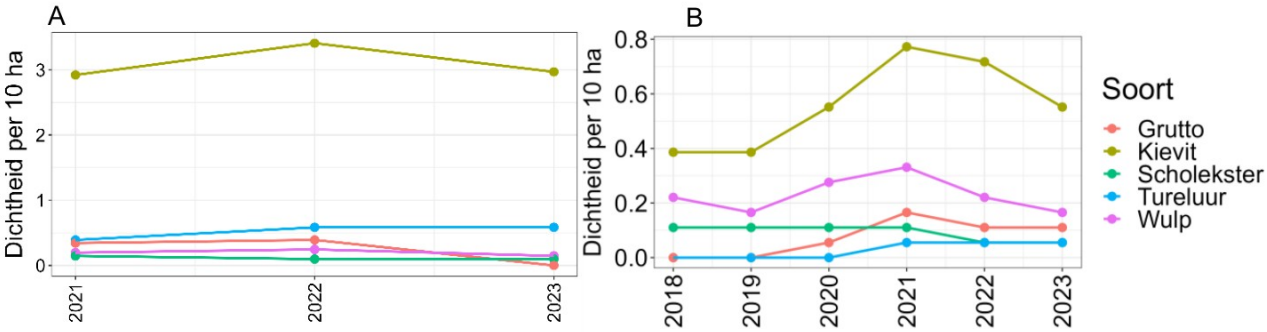
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Tureluur	22A	-	0	-
Wulp	22A	-	0	0,5

5.8 Alteveer (24)

Figuur 5-15 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Alteveer

Binnen weidevogelcluster Alteveer ligt één telgebieden die jaarlijks middels een BMP telling is geteld en één telgebied die jaarlijks middels een tweerondentellingen is geteld (figuur 5-15).
Figuur 5-16 laat de aantalsontwikkeling in Alteveer zien. De resultaten afkomstig uit de tweerondentellingen (figuur 5-16-A) laten een afname in Wulp zien terwijl de andere soorten stabiel lijken. In tegenstelling, de BMP data (figuur 5-16-B) laat voor de Tureluur en Grutto in toename zien en voor de Scholekster en Wulp een afname. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Alteveer is 0,76 en behoort tot de gebieden met hogere nestsucces (tabel 5-11).

Figuur 5-16 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

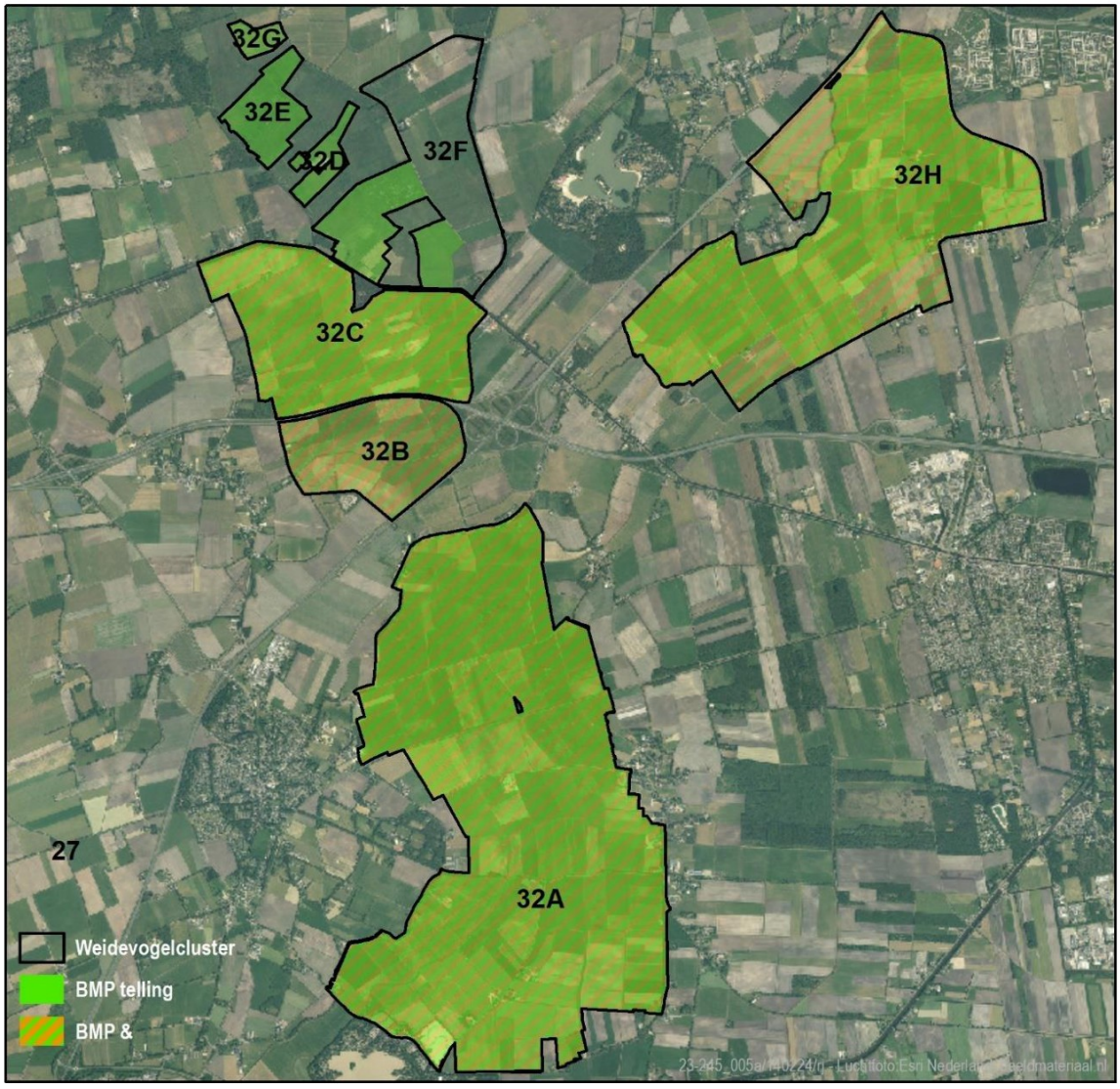
De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 8. De kuikenoverleving verschilt per jaar per soort. De kuikenoverleving lijkt over de jaren toe te nemen, voor de andere soorten is de jaarlijkse variatie te hoog om iets te kunnen zeggen.

Tabel 5-8 - Kuikenoverleving aan de hand van tweerondentellingen en BMP weergegeven per deelgebied.

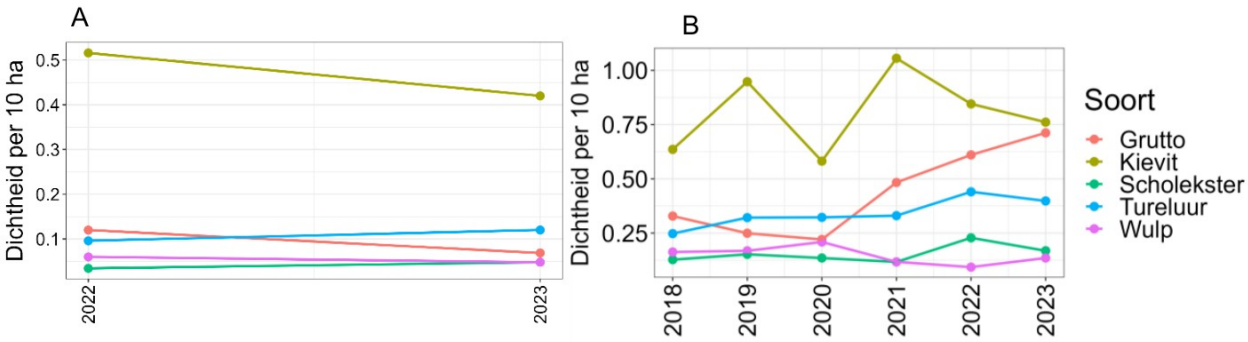
Soort	Methode	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	BMP	24	0	0	1
	Tweer.	24	0,3	0,3	-
Tureluur	BMP	24	-	-	1
	Tweer.	24	0,5	0,7	1
Wulp	BMP	24	0	0,7	0,3
	Tweer.	24	0	0,7	0

5.9 Drostendiep (32)

Cluster Drostendiep is nagenoeg in zijn geheel geteld op de aanwezigheid van weidevogels. Een gedeelte van de telgebieden worden jaarlijks geteld met behulp van BMP. In overige telgebieden worden één keer per drie jaar met BMP geteld en in tussenliggende jaren vinden er tweerondentellingen plaats (figuur 5-17)
Figuur 5-18 laat de aantalsontwikkeling in Drostendiep zien. De resultaten afkomstig uit de tweerondentellingen (figuur 5-18-A) zijn niet geschikt om een trend mee te bepalen, dit omdat wij alleen de beschikking hebben over data uit 2022 en 2023. De BMP data (figuur 5-18-B) laat zien dat de dichtheden van de Kievit afneemt en de Grutto toeneemt. De andere soorten zijn stabiel. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Drostendiep is 0,45 (tabel 5-11).

Figuur 5-17 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Drostendiep

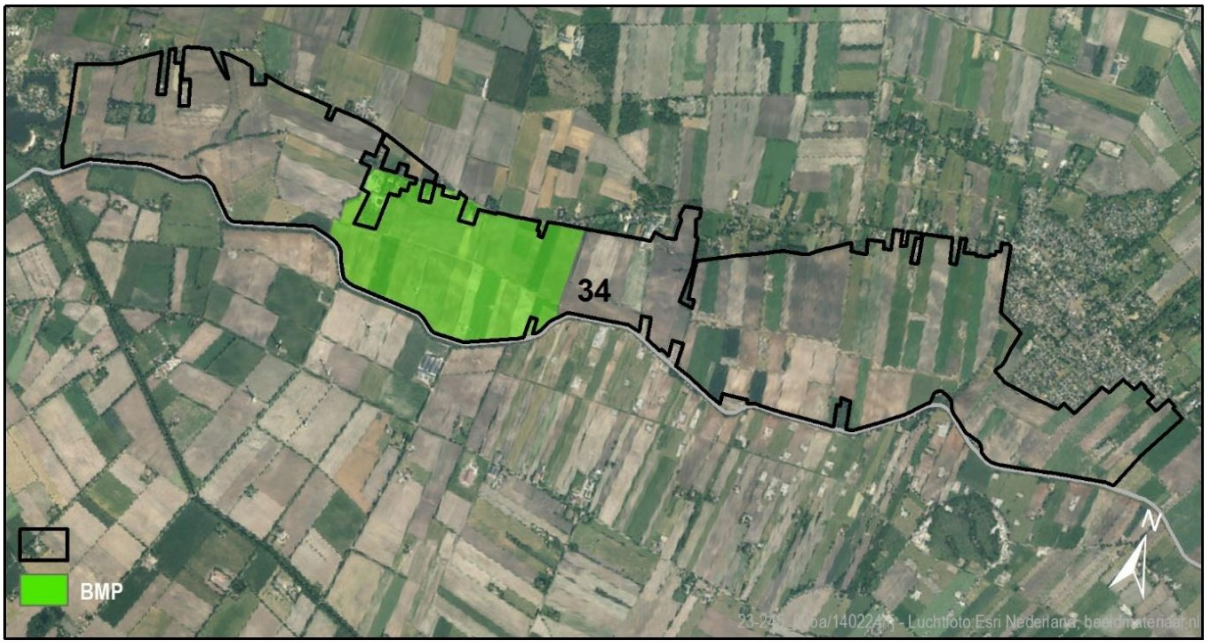
Figuur 5-18 - A) Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-9. De kuikenoverleving verschilt per jaar per soort. De kuikenoverleving is erg laag in 2021 en neemt echter toe in 2022 en 2023. Voor de Wulp lijkt er een flinke toename te zijn in kuikenoverleving tussen 2022 en 2023.

Tabel 5-9 - Kuikenoverleving aan de hand van tweerondentellingen en BMP weergegeven per deelgebied.

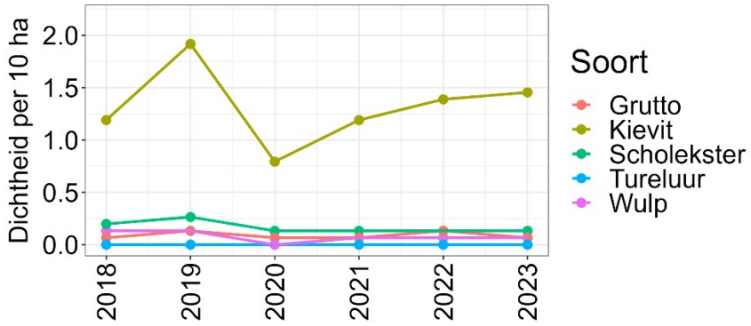
Soort	Methode	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	BMP	32A	0,5	0	-
	BMP	32C	0	-	-
	BMP	32E	-	-	0
	BMP	32F	-	-	0,8
	BMP	32H	-	0,6	1
	Tweer.	32A	-	0,6	0,6
	Tweer.	32B	-	0	-
	Tweer.	32C	-	1	0
	Tweer.	32H	-	0,6	1
Tureluur	BMP	32A	1	1	0
	BMP	32C	0	-	-
	BMP	32F	-	-	1
	BMP	32H	0,4	1	0,8
	Tweer.	32A	-	1	0,9
	Tweer.	32B	-	-	-
	Tweer.	32C	-	-	0
	Tweer.	32H	-	1	0,7
Wulp	BMP	32A	0	0	0,5
	BMP	32B	0	-	-
	BMP	32C	0	-	-
	BMP	32F	-	-	0,5
	BMP	32G	-	-	0
	BMP	32H	0,3	0	-
	Tweer.	32A	-	0,4	0,1
	Tweer.	32B	-	0,4	1
	Tweer.	32C	-	0,3	0
	Tweer.	32H		0	1

5.10 Schoonebekerdiep (34)

Figuur 5-19 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Schoonebekerdiep

Binnen weidevogelcluster Schoonebekerdiep ligt één telgebieden waar jaarlijks BMP tellingen plaats vinden (figuur 5-19).
Figuur 5-20 laat de aantalsontwikkeling in Schoonebekerdiep zien. De dichtheden lijken redelijk stabiel over de jaren. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Schoonebekerdiep is 0.48 (tabel 5-11).

Figuur 5-20 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP.

De kuikenoverleving wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-10 en is voor wanneer de soorten tot broeden komen goed te noemen.

Tabel 5-10 - Kuikenoverleving aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	34	1	0	-
Wulp	34	-	-	1

5.11 Nestsucces overige weidevogelclusters

In deze paragraaf tonen we de resultaten met betrekking tot het nestsucces voor alle overige weidevogelclusters waarvoor de data dit toelaten. Het nestsucces kon niet op soortniveau worden berekend, omdat de aantallen op gebiedsniveau te beperkt zijn voor het maken van nauwkeurige schattingen. Voor uitleg over de wijze waarop het nestsucces is berekend wordt verwezen naar paragraaf 3.2.1.
Onderstaande tabel (tabel 5-11) toont het overzicht per weidevogelcluster, inclusief het aantal gevolgde nesten.

Tabel 5-11 - Overzicht met gegevens met betrekking tot nestoverleving op basis van de legselregistratie door vrijwilligers in de periode 2021-2023. Per gebied wordt de data van het aantal gevonden nesten per soort gepresenteerd en daarnaast de berekende dagelijkse nestoverleving met betrouwbaarheidsintervallen (BI). Dagelijkse nestoverleving is gebruikt om de nestoverleving te berekenen. Nesten op percelen met een beheerpakket worden over het algemeen niet gevolgd.

		Aantal gevolgde nesten							
Cluster naam	**Cluster nummer**	**Grutto**	**Kievit**	**Scholekster**	**Tureluur**	**Wulp**	**Dagelijkse nestoverleving**	**BI (±95%)**	**Nest-overleving**
Alteveer	24	5	60	3	2	11	0,99	0,97-1,00	0,76
Breevenen	7		3						
Dalerpeel	26		37	2		3	0,95	0,92-0,96	0,25
De Mars	27		43	1		7	0,96	0,94-0,97	0,33
De Scheere	29		105	2			0,98	0,97-0,99	0,58
Deurze	23		68	5		1	0,95	0,94-0,97	0,29
Diphoorn	31		42	4		2	0,98	0,96-0,99	0,54
Drostendiep	32	J	278	18	2	11	0,97	0,96-0,98	0,45
Eelderwolde	3		44	2	10		0,97	0,96-0,98	0,50
Eexterveld	11		68	3		5	0,98	0,97-0,98	0,54
Europark	33	19	11	2			0,99	0,98-1,00	0,78
Gasteren/Anderen	12		J				0,94	0,88-0,97	0,21
Gieten/Gieterveen	8		22	2		1	0,94	0,89-0,96	0,16
Grote Landen 't	30		13	2		1	0,96	0,91-0,98	0,30
Klatering	16	4	72	2	4	1	0,97	0,95-0,98	0,39
Lange Weiden	23		38			1	0,89	0,84-0,93	0,04
Leutingewolde eo.	2	2	78		4		0,97	0,96-0,98	0,47
Lofargebied	17	3	10			2	0,94	0,85-0,98	0,20
Matsloot	1	1	44		3		0,94	0,91-0,96	0,18
Messchenveld	9		8						
Oranjedorp	35		44	6		1	0,99	0,98-1,00	0,80
Oude Vaart	22		85	7		18	0,93	0,91-0,95	0,15
Schoonebekerdiep	34		38	5			0,97	0,96-0,98	0,48
Smilde	J		101	8			0,94	0,92-0,95	0,17
Steenwijksmoer	28		J	2			0,98	0,95-0,99	0,61
Valthermond	18		64	5		4	0,96	0,95-0,97	0,36
Vorrelveen-	15		85	3	5	23	0,94	0,92-0,96	0,19
Wapserveen	19		66	2			0,96	0,93-0,98	0,38
Wittelte	20		3			7			
Zuidlaren	6	33	284	5	6	5	0,93	0,92-0,95	0,16
Zwinderen	25		36	5			0,96	0,93-0,97	0,29

6. Conclusie en aanbevelingen

Dit rapport biedt een gedetailleerd overzicht van de inspanningen en resultaten op het gebied van weidevogelbescherming in de provincie Drenthe gedurende de periode 2021-2023. Gedurende deze periode heeft in het grootste gedeelte van de weidevogelclusters, respectievelijk 31 van de 35 cluster, monitoring van aantalsontwikkeling en/of nestsucces plaatsgevonden. Hierbij dient de kanttekening te worden geplaatst dat de omvang van deze monitoring sterk verschilt per weidevogelcluster; van het volgen van het nestsucces van slechts een aantal nesten tot een vrijwel gebiedsdekkende monitoring van de aantalsontwikkeling. Monitoring van aantalsontwikkeling is uitgevoerd door professionals, terwijl het nestsucces is gemonitord door ongeveer 250 vrijwilligers die hiervoor jaarlijks een dikke 13.000 uur in het veld besteden. Op basis van de geanalyseerde data kunnen we met voorzichtigheid concluderen dat:

- In de weidevogelclusters in het leefgebied open grasland (Zuidlaren en Drostendiep) is de toepassing van ‘ruige mest’ in combinatie met een andere vorm van zwaar beheer gedurende de periode 2021-2023 toegenomen van 134 naar 320 ha. De effecten hiervan op weidevogels kon niet nader worden bepaald.
- De aantalsontwikkeling van weidevogels op provinciale schaal, laat een stabiele tot negatieve trend zien. Er is met name een potentiële afname in de dichtheid van Kievit. Deze neerwaartse trend komt overeen met de landelijk trend (bron: SOVON). Daarentegen lijkt de provinciale trend voor de overige weidevogelsoorten stabiel, waar de landelijk trends hiervan negatief zijn (bron: SOVON).
- Het nestsucces van Drentse weidevogels is laag en onvoldoende voor Grutto, Kievit, Scholekster en Wulp. Predatie kan worden aangemerkt als een belangrijke verliesoorzaak. De scores voor het broedsucces voor Kievit komen overeen met het landelijk gemiddelde. Het broedsucces van de Wulp ligt ver boven het landelijk gemiddelde, terwijl Grutto en Scholekster juist onder het landelijk gemiddelde presteren (bron: SOVON).
- Effectief predatiebeheer is cruciaal om het nestsucces te verbeteren. Het plaatsen van vos-werende rasters lijkt een positieve invloed te hebben op het nestsucces en het is aan te bevelen om hiermee door te gaan en waar mogelijk uit te gebreid.
- De kuikenoverleving (BTS) van Grutto, Tureluur en Wulp is zorgwekkend laag en ligt ver onder de streefwaarde van 65%. We moeten echter voorzichtig zijn met deze conclusie omdat deze schattingen erg onnauwkeurig zijn. We adviseren indien mogelijk om meer gericht en gedetailleerd onderzoek te doen naar de factoren die de kuikenoverleving beïnvloeden. Zodanig kunnen wellicht gerichter maatregelen worden genomen ter verbetering van het broedsucces van weidevogels.
- Er zijn weinig verschillen gevonden in aantalsontwikkeling tussen de verschillende beheerregelingen (weidevogelclusters in ANLb ‘open grasland’ versus de overige clusters). Alleen in de clusters in open grasland (ANLb) lijkt de Kievit af te nemen. Er zijn verder geen analyses uitgevoerd om mogelijke oorzaken van de afname te achterhalen. Een mogelijke verklaring is echter dat het aandeel grasland in ANLb (open grasland) gebieden hoger is in vergelijking met de overige gebieden. Kieviten hebben mogelijk een voorkeur voor gevarieerde gebieden met meer akkerbouw. Over het algemeen lijken de aantallen van de andere soorten stabiel te blijven. Gezien de relatief korte meetreeks is het aan te bevelen om het huidige beheer en monitoring voort te zetten.
- Het broedsucces van nesten buiten de weidevogelclusters lijkt hoger te zijn dan binnen de clusters. Aangezien dit buiten de scope van deze evaluatie valt, is dit niet verder geanalyseerd. Het is echter wel aan te bevelen om nader onderzoek te doen naar een mogelijke verklaring.

Aanbevelingen met betrekking tot monitoring

Op verschillende plekken in dit rapport wordt gewezen op bepaalde onzekerheden in de verzamelde data. In algemene zin dient aandacht besteed te worden aan het standaardiseren van de huidige monitoringsmethoden. Het optimaliseren van teldatums en de gebiedsbegrenzing kan de

nauwkeurigheid van de gegevens verhogen. Hieronder volgen enkele concrete aandachtspunten voor het verbeteren van de resultaten en/of analyse van de monitoringsinspanning. Meerdere van de huidige BMP-plots overlappen en deze plots worden in verschillende jaren geteld, wat kan leiden tot verwarring. Ook om tussen jaren een goede vergelijking te kunnen maken is het aan te bevelen om jaarlijks dezelfde gebieden via dezelfde gestandaardiseerde methode te tellen:

- Enkele BMP-plots liggen niet precies binnen de begrenzing van een weidevogelcluster. Het betreft de plots in Eexterveld, Oude vaart en Schoonebekerdiep. Dit kan problemen opleveren voor het bepalen van het BTS.
- Er worden ook vogels geregistreerd die buiten de telgebieden liggen. Hoewel dit een aanvulling kan zijn, levert dit een probleem op bij het analyseren van de gegevens. De gegevens kunnen namelijk niet zomaar gebruikt worden, doordat het vaak niet duidelijk is of dit jaarlijks en gestandaardiseerd wordt uitgevoerd. Daarnaast leidt het toevoegen van deze data tot veranderingen in de oppervlakte van het telgebied. Het uitzoekwerk om dit te corrigeren is erg arbeidsintensief.
- Telronden worden niet altijd op dezelfde dag uitgevoerd, wat op zich geen probleem hoeft te zijn, mits dit volgens een standaard protocol plaatsvindt. Momenteel worden er echter soorten op verschillende opeenvolgende dagen geteld in hetzelfde (deelgebied van) een telgebied. Hierdoor kunnen territoria niet goed worden vastgesteld en is de data onbruikbaar voor BTS-berekeningen.
- Zie hoofdstuk 3.4.3 voor meer aanbeveling met betrekking tot de BTS-tellingen.

Reikwijdte en beperkingen van de monitoring

Tot slot vinden wij het belangrijk om enige duiding te verschaffen over de reikwijdte en beperkingen van de monitoringsgegevens. Enerzijds om de gemaakte monitoringsdoelen van het uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2020-2025 tegen het licht te houden, maar ook om op basis hiervan, in de nabije en verdere toekomst, bij te kunnen sturen in de monitoring.

In het uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2020-2025 is ingezet op een combinatie van monitoring van nestsucces door vrijwilligers en aantalsontwikkeling door professionals. Voor aantalsontwikkeling is in aanvulling op bestaande BMP monitoring vanuit financieel oogpunt ingezet op tweeronden-tellingen. Primair om zicht te krijgen op de aantalsontwikkeling en waar mogelijk om iets te kunnen zeggen over het bruto territoriaal succes (BTS) van Grutto, Tureluur en Wulp.

Analyse van de data van nestmonitoring laat zien dat op provinciale schaal voor alle vier de soorten uitspraken gedaan kunnen worden over het uitkomstsucces. Echter, alleen voor de Kievit is het mogelijk om dit ook op gebiedsniveau te doen. Gegeven het lage aantal broedende Wulpen, Grutto's en Tureluurs in de provincie Drenthe is het niet de verwachting dat een verdere intensivering van de monitoring van het nestsucces meer gegevens zal opleveren om onder andere ook op gebiedsniveau voor deze soorten uitspraken te kunnen doen.

Ten aanzien van de monitoring van de aantalsontwikkeling; middels BMP en twee-rondentellingen, kan ten opzichte van de eerste planperiode gesteld worden dat er verdere standaardisering heeft plaatsgevonden, waardoor zich op provinciale schaal de eerste trends beginnen af te tekenen. Afgezien van de hierboven gestelde aanscherping in de uitvoering (H6) is het vooral belangrijk de monitoring voor deze reeks op dezelfde wijze voort te zetten, zodat het een steeds stevigere graadmeter voor de Drentse weidevogelpopulatie kan worden.

Ondanks de inzet om voldoende gegevens te verzamelen om het BTS te kunnen berekenen, vinden wij het belangrijk om het verwachtingspatroon ten aanzien hiervan te nuanceren. Door het lage aantal broedende Grutto's, Tureluurs en Wulpen in de provincie Drenthe en het feit dat BTS-cijfers van nature onderhevig zijn aan diverse methodologische beperkingen (moment telling, herleg) ontstaan grote jaarlijkse fluctuaties in deze cijfers. Gegeven de per definitie lage aantallen broedvogels (Grutto, Tureluur en Wulp) is de verwachting dat de betrouwbaarheid van de BTS-cijfers niet veel verder verbeterd kan worden en de zeggingskracht daardoor over het algemeen zeer beperkt is. Alleen voor het Drostendiep, het enige gebied in Drenthe waar jaarlijks significante aantallen Grutto's broeden, verwachten wij dat het mogelijk is om het BTS met betrouwbaarheid te kunnen bepalen.

7. Literatuur

Dekker, JJA & B Jonge Poerink, 2020. Nestpredatie weidevogels in Fryslân in 2017-2020. Jasja Dekker Dierecologie & Ecosensys, Arnhem/Zuurdijk.

de Jong, R. en E.B. Oosterveld 2021. Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Bouwsteen voor gedegen monitoring. A&W-rapport 3353B Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Vergeer J.W., Boele A., van Bruggen J. & van Turnhout C. 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage 1 Overzicht ingezette beheerpakketten

Overzicht van het areaal van alle ingezette beheerpakketten voor de jaren 2021, 2022 en 2023, inclusief indeling naar type beheer. De pakketten A07a (Ruige mest) en A08b (Hoog waterpeil) zijn altijd in combinatie met ander (zwaar) beheer en het areaal overlapt daarom ook.

			Oppervlak in hectare		
Code	**Pakketomschrijving**	**Type beheer**	**2021**	**2022**	**2023**
	Lastminute	Zwaar beheer		8,0	
A01a	grasland met rustperiode: 1 april – 1 juni	Zwaar beheer	3,7	4,4	18,6
A01b	grasland met rustperiode: 1 april – 8 juni	Zwaar beheer		6,1	3,2
A01c	grasland met rustperiode: 1 april – 15 juni	Zwaar beheer	118,9	169,9	174,7
A01d	grasland met rustperiode: 1 april – 22 juni	Zwaar beheer	75,9	61,6	52,5
A01e	grasland met rustperiode: 1 april – 1 juli	Zwaar beheer	251,1	240,5	223,8
A01l	grasland met rustperiode: 1 mei – 15 juni, voorweiden	Zwaar beheer			8,0
A01m	grasland met rustperiode: 8 mei - 22 juni, voorweiden	Zwaar beheer	2,2	2,3	
A02e	kuikenvelden: tussen 1 mei - 1 augustus, rustperiode 6 weken	Zwaar beheer	4,6	2,9	
A03c	plas-dras: 15 februari tot 15 juni, 5 tot 20 cm	Zwaar beheer	26,3	22,7	27,3
A04a	legselbeheer op grasland	Legselbeheer	88,2	82,2	83,3
A04b	legselbeheer op bouwland: rustperiode van 15 maart tot 15 mei	Zwaar beheer		4,3	
A04c	legselbeheer op bouwland	Legselbeheer	62,9	72,2	
A04h	legselbeheer op grasland tot 1 juli: tussen 1 mei tot 1 augustus, rustperiode 6 weken	Zwaar beheer	4,5		
A05a	kruidenrijk grasland: rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten	Zwaar beheer	26,7	25,0	25,7
A05b	kruidenrijk grasland: rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten	Zwaar beheer	6,9	5,0	5,0
A05c	kruidenrijk grasland: rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten	Zwaar beheer	21,1	24,6	18,9
A06a	extensief beweid grasland: 1 mei - 15 juni (minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha)	Zwaar beheer	60,7	64,0	47,2
A06c	extensief beweid grasland: 1 mei - 15 juni (minimaal 1 en maximaal 3 GVE/ha)	Zwaar beheer	28,4	26,5	29,0
A06d	extensief beweid grasland: 1 mei - 1 juli (minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha)	Zwaar beheer			6,2
A07a	ruige mest - *In combinatie met andere zwaar beheer!*	Zwaar beheer	138,4	208,4	330,8
A08b	hoog waterpeil: verhoging 30 cm, 15 feb tot 15 juni – *In combinatie met andere zwaar beheer!*	Zwaar beheer	4,1	4,1	4,1
A42a	legselbeheer op bouwland	Legselbeheer			94,0
LBD01b	Hulp voor de wulp - wulpennest binnen stroomraster	Zwaar beheer	5,1		
LBD02a	Hulp voor de kievit: - uitgestelde bewerking	Zwaar beheer	4,3	7,3	6,8
LBD02b	Hulp voor de kievit - braakstrook	Zwaar beheer	2,2	2,2	2,6

Bijlage 2 Aantal weidevogels volgens BMP-telling

De absolute aantal getelde weidevogels weergegeven per weidevogelcluster. Deze gegevens zijn verzameld met behulp van de BMP-methode. Belangrijk is dat deze gegevens met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden en er zeker geen conclusies aangebonden kunnen worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, hierdoor kunnen de aantallen tussen jaren niet direct vergeleken worden.

Clusternummer	Soort	2018	2019	2020	2021	2022	2023
6	Grutto	5	0	2	11	1	2
	Kievit	31	J	15	64	11	7
	Scholekster	6	1	3	10	3	2
	Tureluur	4	0	0	3	0	0
	Wulp	2	1	0	4	2	1
8	Grutto	0	0	0	1	1	0
	Kievit	2	7	7	6	6	4
	Scholekster	1	1	3	1	3	0
	Tureluur	1	0	3	1	1	1
	Wulp	1	1	1	1	1	2
1	Grutto	0	1	1	1	1	1
	Kievit	6	16	7	8	10	7
	Scholekster	0	1	0	1	1	1
	Tureluur	0	1	0	1	1	0
	Wulp	0	2	1	1	1	1
12	Grutto	1		1		1	
	Kievit	7		15		5	
	Scholekster	0		0		0	
	Tureluur	2		3		3	
	Wulp	0		1		0	
21	Grutto	1	0	2	0	0	0
	Kievit	6	9	17	10	12	9
	Scholekster	0	2	2	2	2	2
	Tureluur	0	0	2	2	0	0
	Wulp	1	2	3	3	2	3
22	Grutto	0	0	0	0	0	0
	Kievit	2	3	2	4	2	0
	Scholekster	0	1	0	1	1	0
	Tureluur	0	0	0	0	0	0
	Wulp	0	1	2	1	1	1
24	Grutto	0	0	1	3	2	2
	Kievit	7	7	10	J	13	10
	Scholekster	2	2	2	2	1	1
	Tureluur	0	0	0	1	1	1
	Wulp	4	3	5	6	4	3

32	Grutto	63	18	8	52	6	9
	Kievit	128	80	20	196	18	17
	Scholekster	21	12	3	19	5	2
	Tureluur	33	19	7	47	9	8
	Wulp	25	16	8	16	2	3
34	Grutto	1	2	1	1	2	1
	Kievit	18	29	12	18	21	22
	Scholekster	3	4	2	2	2	2
	Tureluur	0	0	0	0	0	0
	Wulp	2	2	0	1	1	1

Bijlage 3 Aantal weidevogels volgens tweerondentellingen

De absolute aantallen getelde weidevogels weergegeven per weidevogelcluster. Deze gegevens zijn verzameld met behulp van de tweerondentellingen. Belangrijk is dat deze gegevens met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden en er zeker geen conclusies aangebonden kunnen worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, hierdoor kunnen de aantallen tussen jaren niet direct vergeleken worden

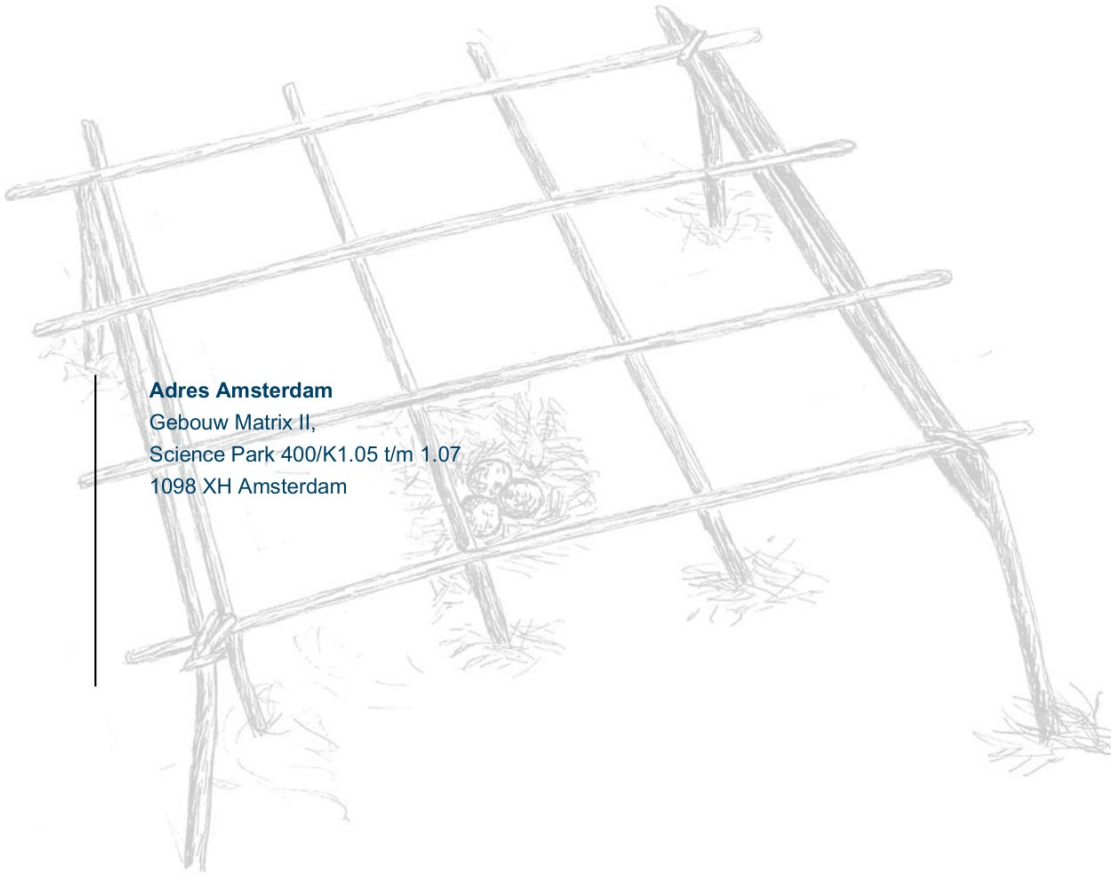
.

Clusternummer	Soort	2021	2022	2023
2	Grutto	7	5	2
	Kievit	20	J	24
	Scholekster	3	3	2
	Tureluur	J	6	4
	Wulp	2	1	0
3	Grutto	3	0	0
	Kievit	15	6	3
	Scholekster	2	1	1
	Tureluur	7	2	2
	Wulp	0	0	0
6	Grutto	6	10	7
	Kievit	54	57	40
	Scholekster	4	4	4
	Tureluur	5	9	J
	Wulp	2	2	2
19	Grutto	2	6	0
	Kievit	44	42	9
	Scholekster	2	3	2
	Tureluur	10	11	9
	Wulp	0	0	0
24	Grutto	7	8	0
	Kievit	60	70	61
	Scholekster	3	2	2
	Tureluur	8	12	12
	Wulp	4	5	3
32	Grutto		51	54
	Kievit		226	224
	Scholekster		16	19
	Tureluur		34	65
	Wulp		21	21

Adres Feanwâlden
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

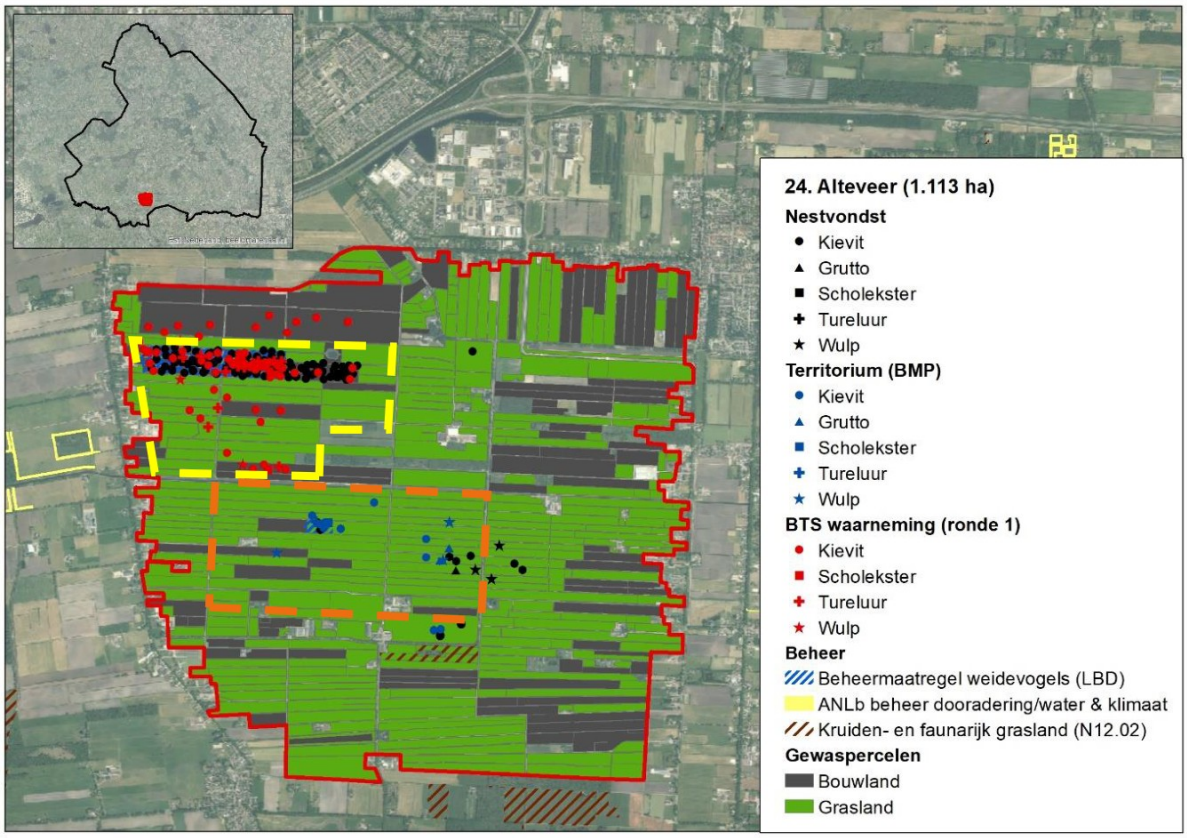
www.altwym.nl

Adres Amsterdam
Gebouw Matrix II,
Science Park 400/K1.05 t/m 1.07
1098 XH Amsterdam

Gebiedsscan Alteveer

Gebied 24

Figuur 1: *Weidevogelgebied 24 Alteveer met daarin weergegeven de voor 2023 beschikbare monitoringsgegevens (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen. In het gebied globaal tussen de gele stippellijn vindt jaarlijks een BTS-telling plaats, in het gebied omgeven door de oranje stippellijn een BMP-telling.*

Het weidevogelgebied Alteveer beslaat een oppervlakte van 1.113 hectare en ligt tussen de plaatsen Alteveer en Hoogeveen. Het gebied bestaat grotendeels uit grasland, hoewel met name aan de noord- en oostkant ook veel bouwland aanwezig is. Het grootste deel van het gebied, dat in het Natuurbeheerplan is begrensd als 'dooradering' is zeer open en rijk aan sloten. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand varieert over het gebied, maar ligt grotendeels tussen de 40-100 cm onder het maaiveld[1].

Weidevogelgebied Alteveer is als broedgebied met name van belang voor kievit, maar ook grutto, wulp, tureluur en scholekster komen hier te broeden. Binnen het gebied ligt één telplot waar jaarlijks een BMP-telling is uitgevoerd en één telplot dat jaarlijks middels een BTS-telling is geteld. De resultaten afkomstig uit de BTS-telling laten een afname van de wulp zien, terwijl de andere soorten stabiel lijken. De BMP-tellingen laten voor de tureluur en grutto een toename zien en voor de scholekster en wulp een afname. Met een gemiddelde nestoverleving voor weidevogels van 0,76 behoort weidevogelgebied Alteveer in Drenthe tot de gebieden met het hogere nestsucces[2].

Beheermaatregelen in het gebied (zie bijlage 1) hebben voornamelijk betrekking op drie plasdrassituaties, gecombineerd met uitgestelde bewerkingen (hulp voor de kievit). De grootste concentratie met weidevogels bevindt zich ook rondom de plasdrassen, in het bijzonder de grootste plasdras die in beheer is bij een loonwerker. Het beheer in het gebied lag in 2022 en 2023

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

in het geheel binnen vossenwerende rasters. In 2021 werd één wulpennest van een vossenwerend raster voorzien, in 2022 en 2023 was dit bij twee wulpennesten het geval[3].

In het gebied zijn vijf weidevogelbeschermers actief (DR18 Alteveer), evenals één zeer actieve jager. De weidevogelbeschermers hebben goed contact met circa 18 betrokken boeren, met de grondeigenaren met de meeste weidevogels heeft de vrijwilligersgroep naar eigen zeggen een intensieve en uitstekende samenwerking. De vrijwilligers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. Het gebied is te groot om door de vijf vrijwilligers vlakdekkend te worden afgezocht voor nestbescherming, ondanks dat de vrijwilligers hier sinds enkele jaren als hulpmiddel ook een drone met warmtebeeldcamera inzetten.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. Bejaging vindt ook plaats met behulp van een lichtbak, wat volgens de vrijwilligers minder predatie door de vos tot gevolg heeft. Behalve de vos, worden ook soorten als de das, zwarte kraai, bruine kiekendief en ooievaar als belangrijke predatoren genoemd. Van de das is een burcht aanwezig in het centrale deel van het gebied. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele predatoren.

Tabel 1: Kwantitatieve data Alteveer

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	656 ha	639 ha	669 ha
Bouwland	280 ha	297 ha	281 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	1,8 ha	0,2 ha	0,2 ha
Plasdras (A03)	4,9 ha	5,5 ha	5,5 ha
Extensief beweid grasland (A06)	0,8 ha	0 ha	0 ha
Hulp voor de kievit (braakstrook/uitgestelde bewerkingen	4,4 ha	4,4 ha	4,4 ha
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1 stuks	2 stuks	2 stuks
Predatoren rasters gebieden	0 ha	24,4 ha	18,7 ha
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	41	31	20
Zwarte kraai	28	23	58
Monitoring; nesten			
Kievit	19	80	116
Scholekster	1	1	1
Grutto	1	5	1
Wulp	6	8	3
Tureluur	0	4	6
Monitoring; BTS			
Kievit	60	70	61
Scholekster	3	2	2
Grutto	7	8	0
Wulp	4	5	3
Tureluur	8	12	12
Monitoring; BMP			
Kievit		13	10
Scholekster	2	1	1
Grutto	3	2	2
Wulp	6	4	3
Tureluur	1	1	1

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

Aanbevelingen

Waar mogelijk is uitbreiding van de beheermozaïek aan te bevelen, onder andere gericht op het verhogen van de kuikenoverleving rondom de plasdrassen. Daarnaast lijken er voor weidevogels kansen te liggen op het terrein van WMD Drinkwater, Landschapsbeheer Drenthe heeft hier inmiddels een plan voor opgesteld. De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Vanwege een tekort aan vrijwilligers is aandacht voor werving en opleiding van nieuwe vrijwilligers in het gebied van belang.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

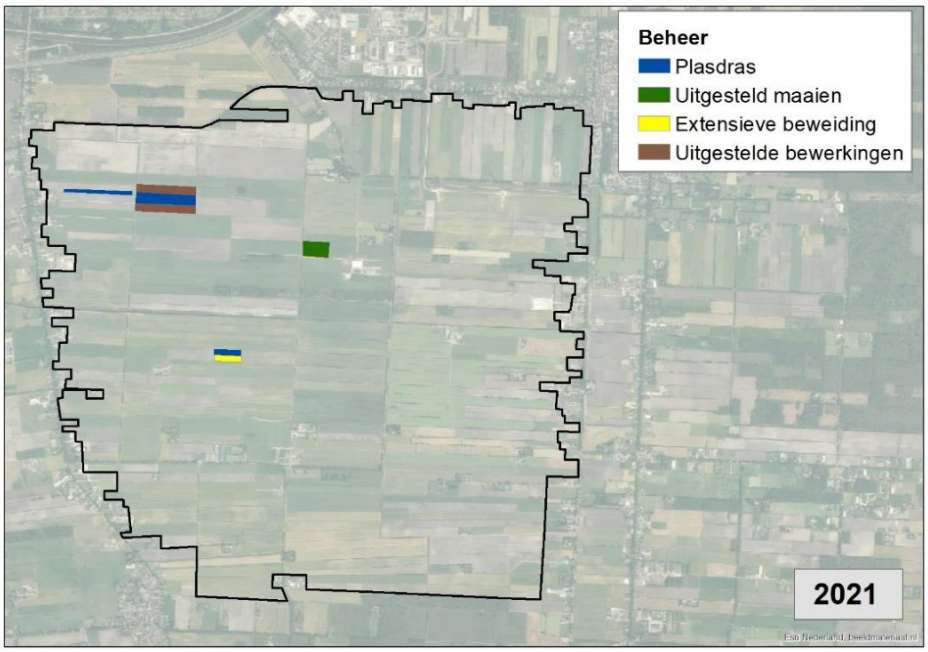
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

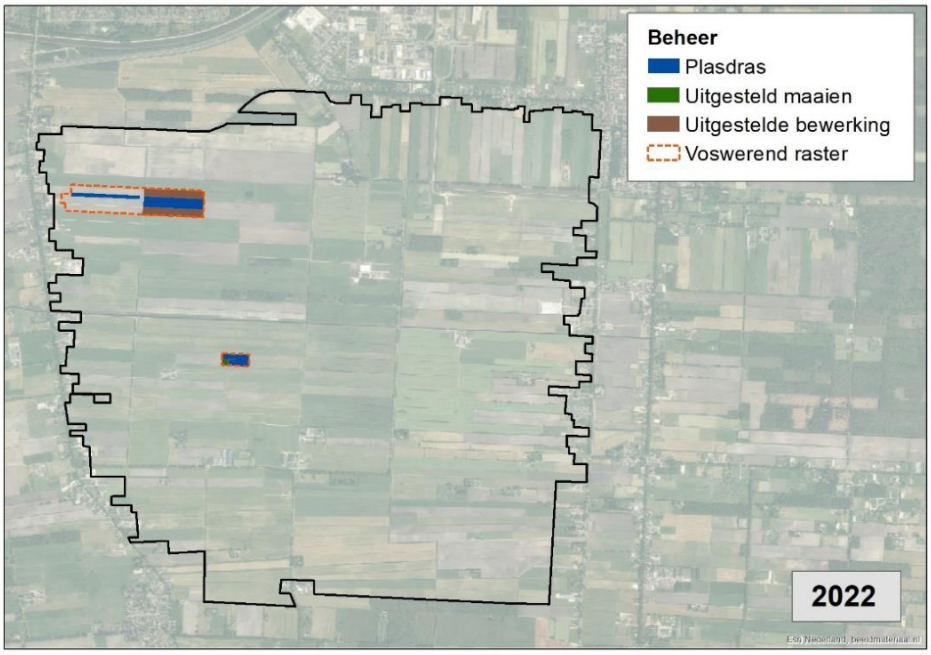
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

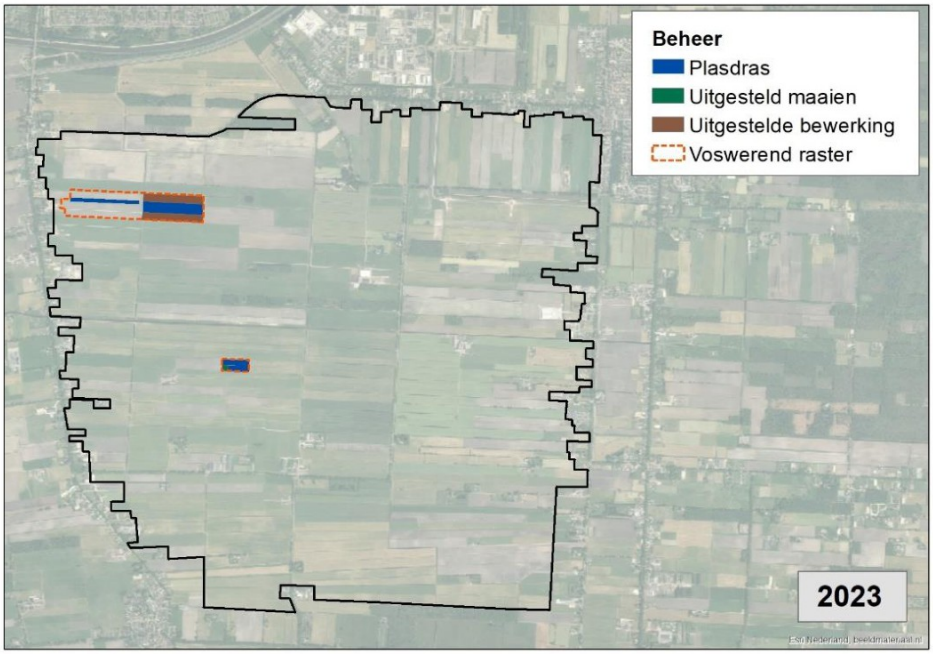
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

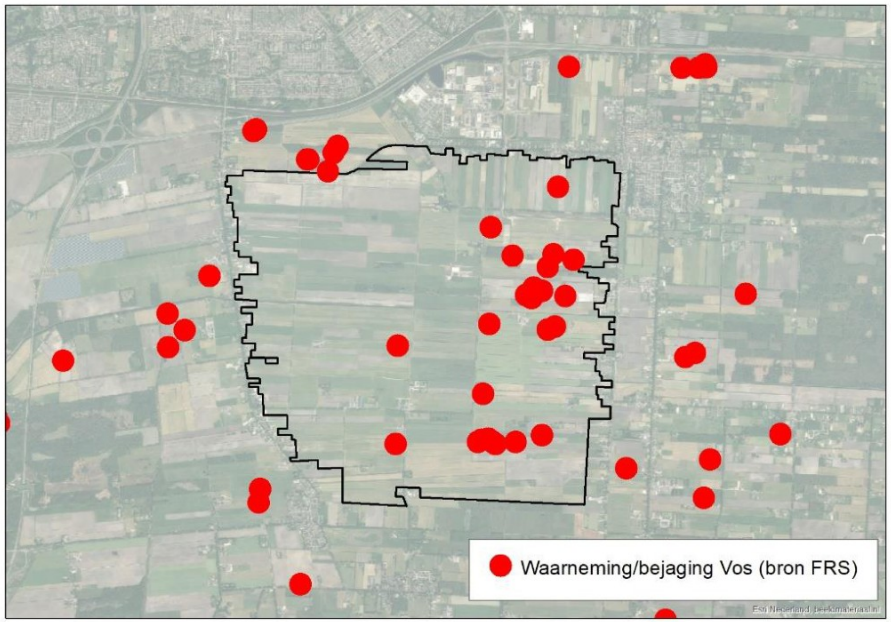
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

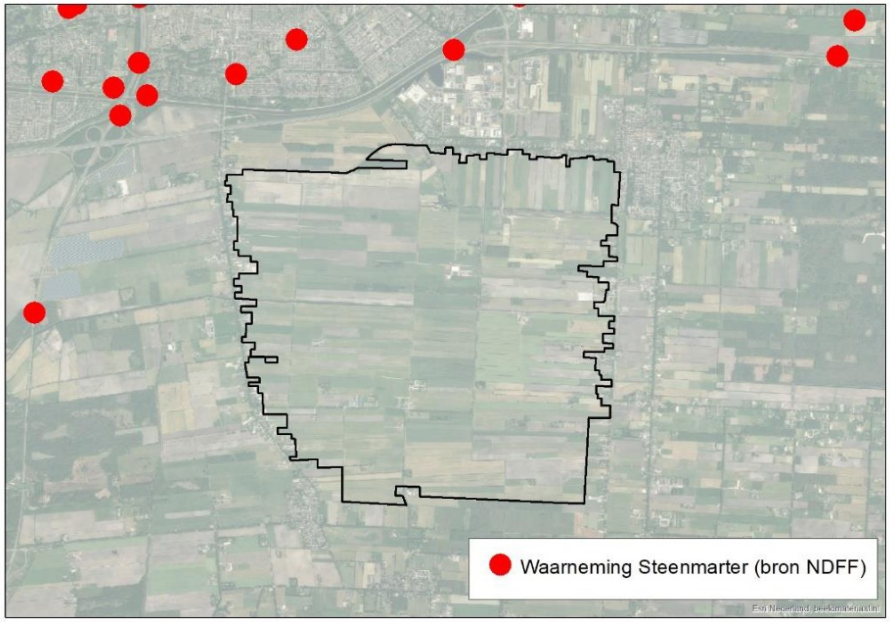

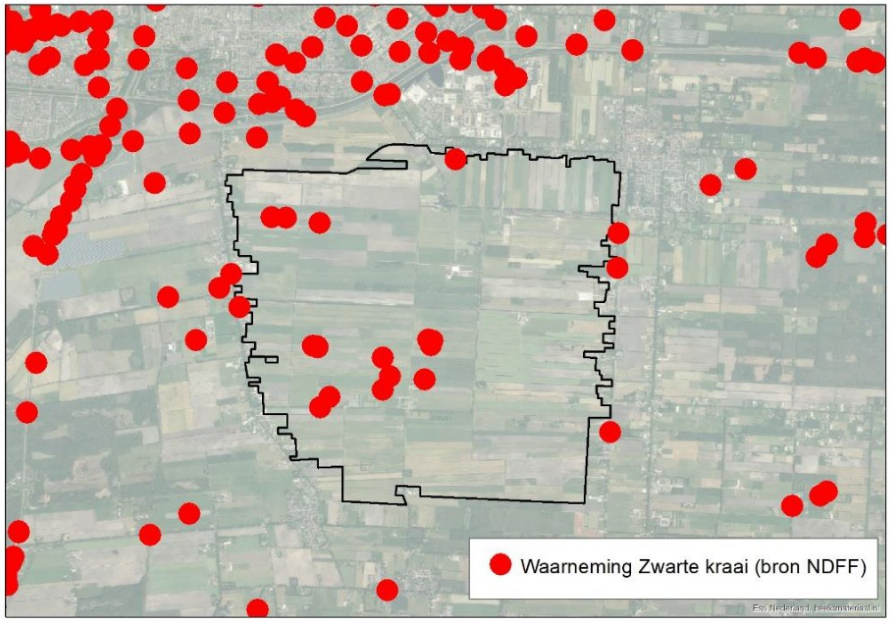

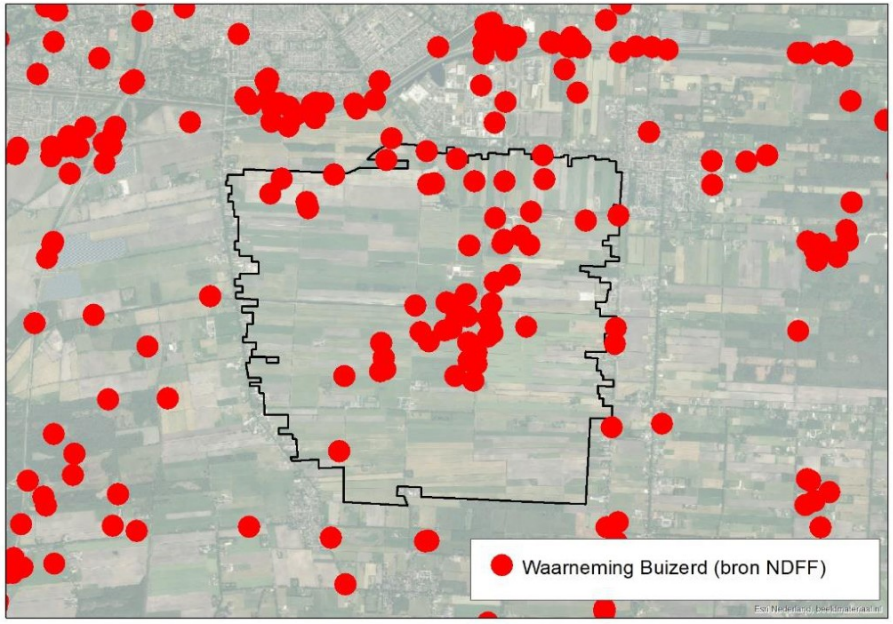

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

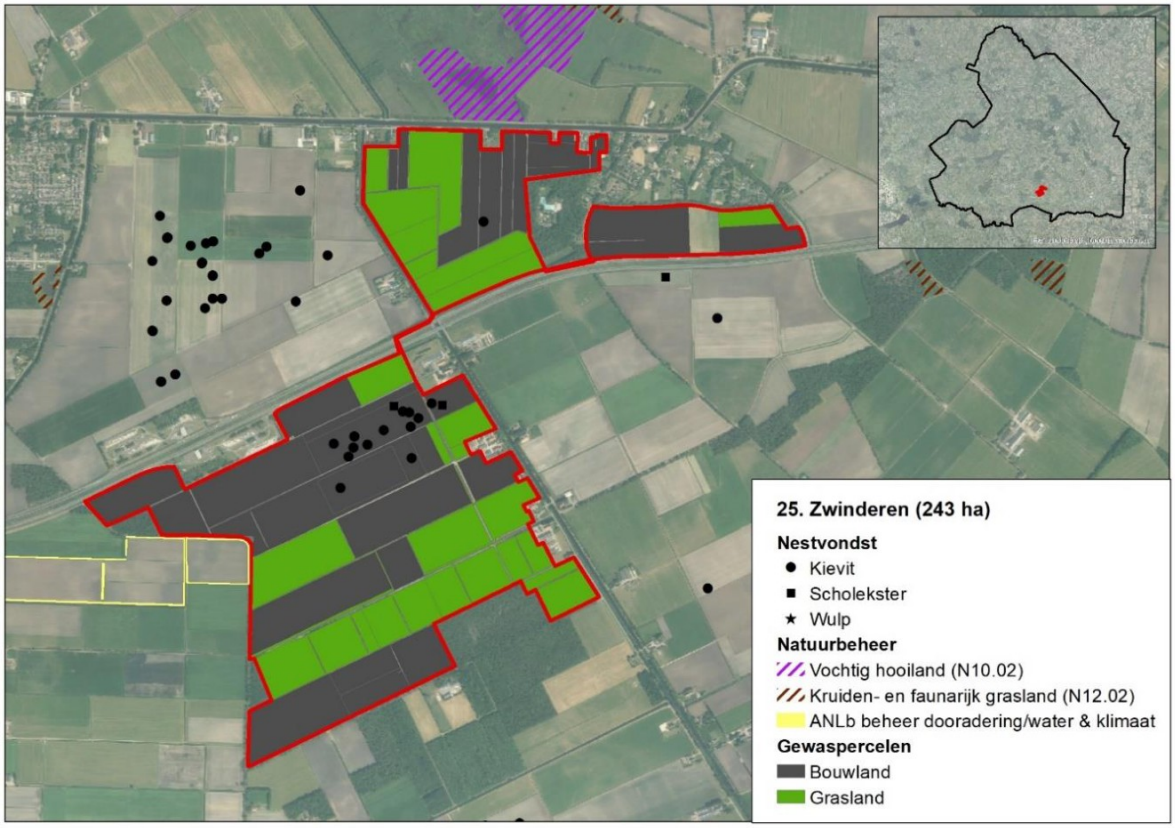

Gebiedsscan Zwinderen

Gebied 25

Figuur 1: *Weidevogelgebied 25 Zwinderen, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Zwinderen beslaat een oppervlakte van 243 hectare en ligt ten zuiden en (zuid)westen van Zwinderen. Het gebied bestaat uit een afwisseling van grasland en bouwland. Het gebied wordt doorsneden door de A37 en hoewel er op verschillende plaatsen landschapselementen aanwezig zijn, is het gebied relatief open. Binnen het Natuurbeheerplan is het noorden van het gebied begrensd als 'dooradering', het zuiden als 'open akkerland'. De gemiddelde grondwaterstand in het voorjaar varieert sterk over het gebied, van delen waar deze tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld ligt, tot soms dieper dan een meter[1].

Weidevogelgebied Zwinderen is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook de scholekster en wulp[2] komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. Tureluur en grutto, die in het verleden wel in het gebied tot broeden kwamen, ontbreken tegenwoordig. Opvallend is dat ook net buiten de begrenzing een groot aantal kieviten tot broeden komt. De gemiddelde nestoverleving is met 0.29[3] (2021-2023) laag te noemen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd, ondanks dat het toepassen van uitgestelde bewerkingen volgens de vrijwilligers wel is voorgesteld aan boeren in het gebied. Wel heeft de vrijwilligersgroep in een verder verleden wulpennesten voorzien van een vossenwerend raster.

In het gebied zijn de circa 22 weidevogelbeschermers van de groep DR07 Oosterhesselen actief, die ook in andere weidevogelgebieden in de omgeving zoeken. Daarnaast zijn minimaal twee jagers actief met beheer van predatoren[4]. De weidevogelbeschermers hebben contact met vijf

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Mededeling vrijwilligers
[3] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De samenwerking met boeren is goed, hoewel de bereidwilligheid soms voor verbetering vatbaar is.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook vindt bejaging plaats met behulp van de lichtbak. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens. Vanuit de vrijwilligers wordt de vos als belangrijkste predator in het gebied genoemd.

Tabel 1: Kwantitatieve data Zwinderen

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	101 ha	94 ha	89 ha
Bouwland	129 ha	135 ha	141 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	33	43	44
Zwarte kraai	0	7	8
Monitoring (Nesten)			
Kievit	12	17	J
Scholekster	3	1	2
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op braakstroken en uitgestelde bewerkingen op bouwland, op de percelen waar tijdens het seizoen veel kieviten tot broeden komen. Vanuit de vrijwilligers worden kansen gezien voor het realiseren van plasdras, evenals het beter instrueren van loonwerkers bij werkzaamheden op het land en een betere voorlichting van boeren. Het is waardevol om de bescherming ook te richten op de clusters die net buiten de begrenzing van het gebied aanwezig zijn.

De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘open akkerland’ en ‘dooradering’ biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

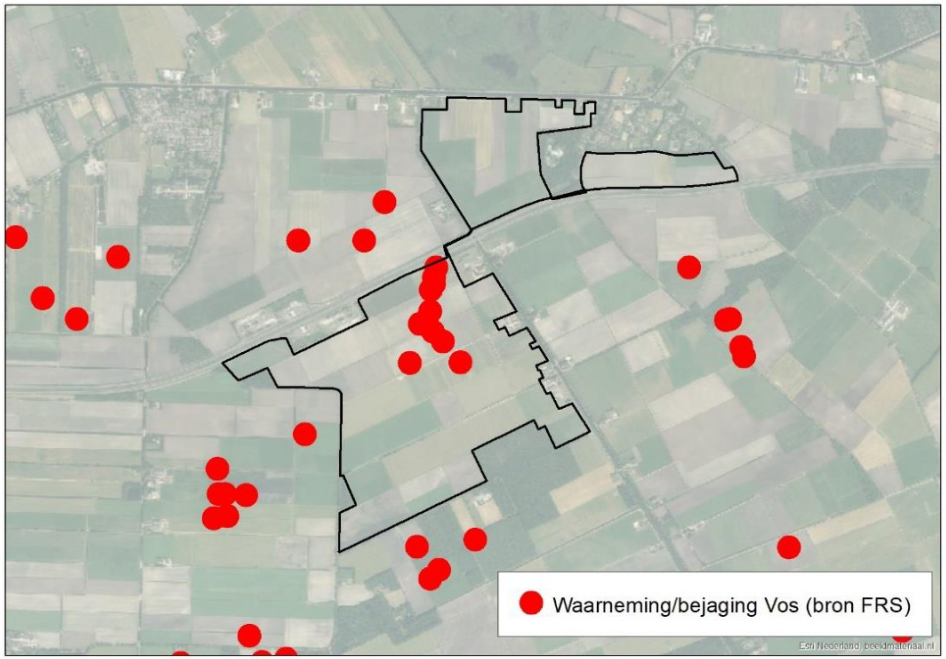
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

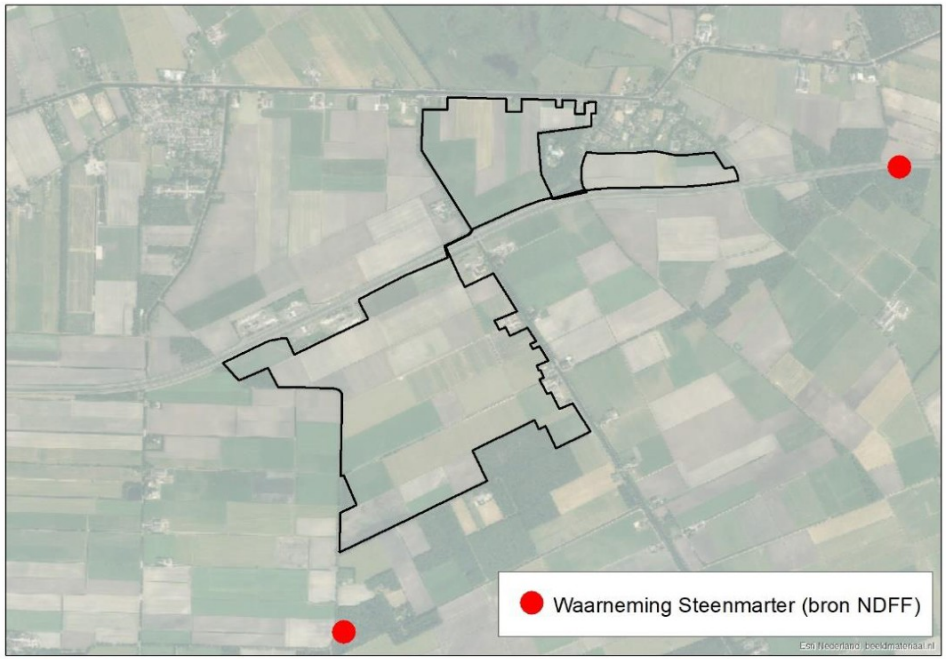
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

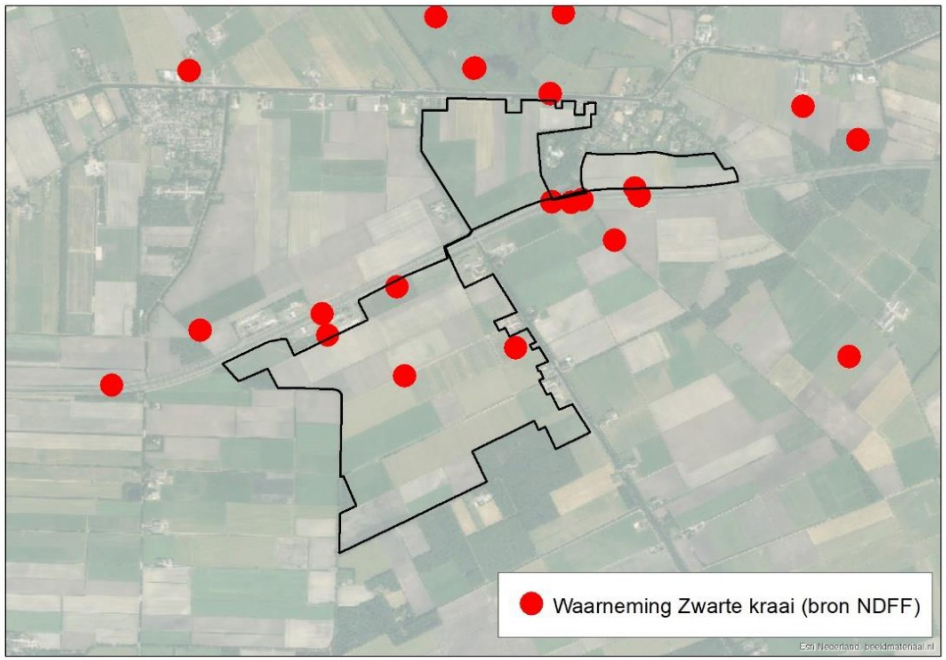
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

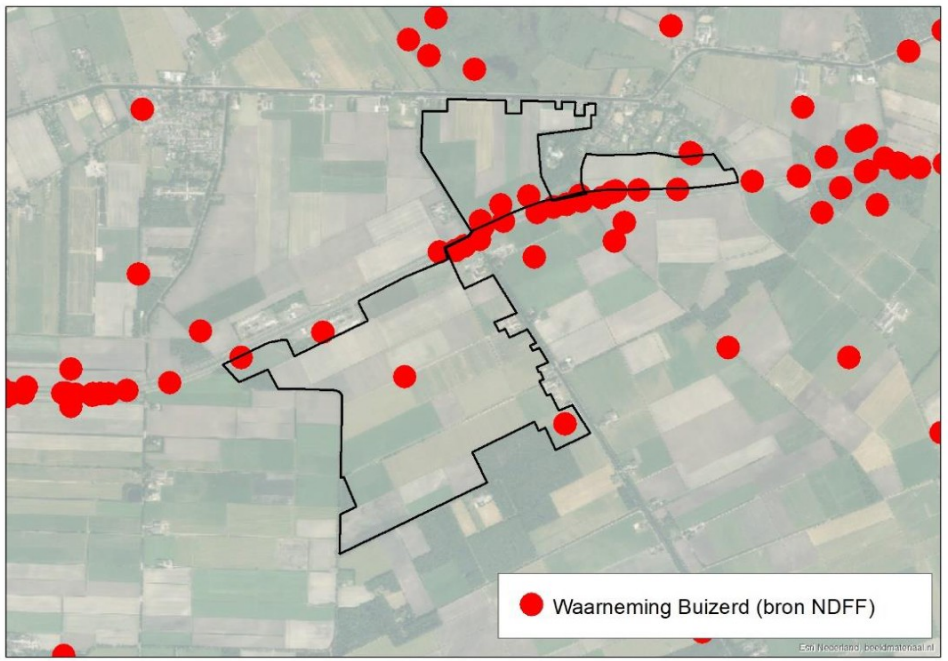
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

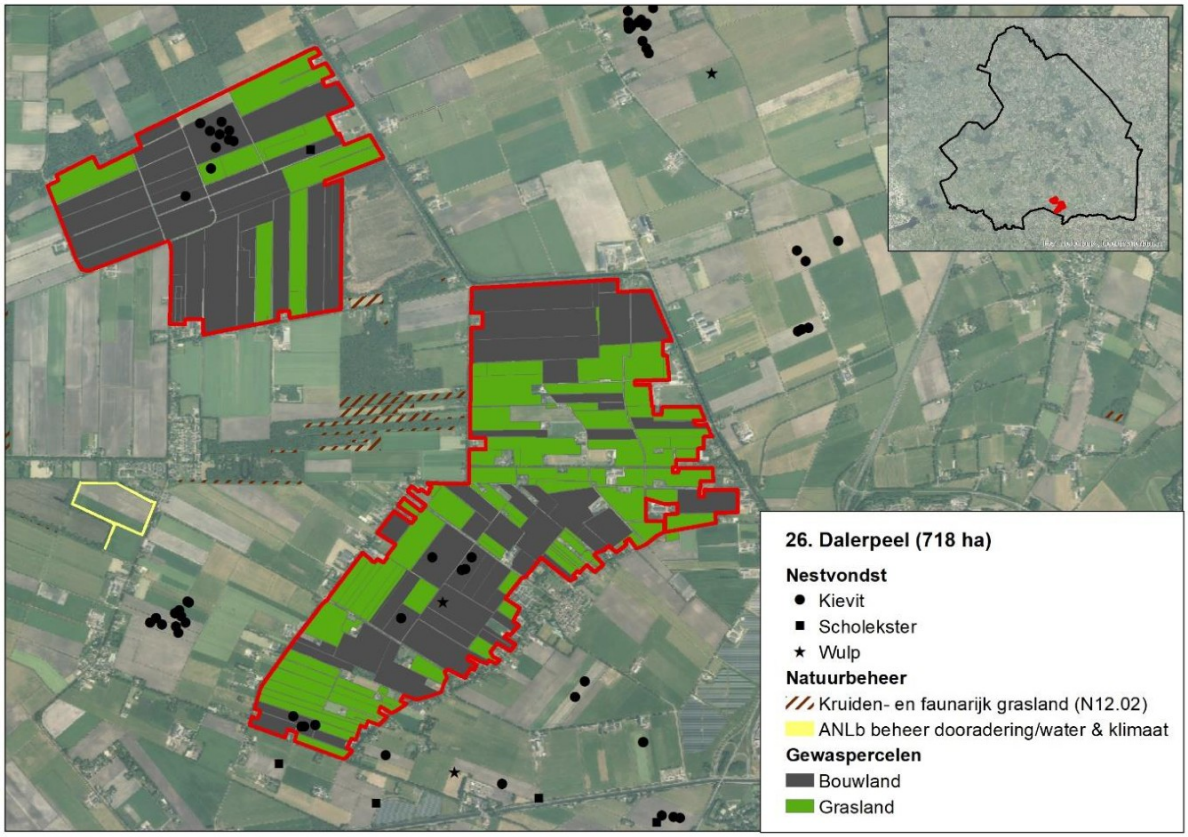

Gebiedsscan Dalerpeel

Gebied 26

Figuur 1: *Weidevogelgebied 26 Dalerpeel, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied Dalerpeel bestaat uit twee relatief besloten deelgebieden en beslaat in totaal een oppervlakte van 718 hectare. Beide deelgebieden liggen globaal tussen Steenwijksmoer en Nieuwlande en bestaan uit een afwisseling van grasland en bouwland. In het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde grondwaterstand in het voorjaar varieert sterk over het gebied, van delen waar deze tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld ligt, maar ook waar deze dieper dan een meter zit[1].

Weidevogelgebied Dalerpeel is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook scholekster en wulp komen jaarlijks in het gebied tot broeden. De gemiddelde nestoverleving is met 0.25[2] (2021-2023) laag te noemen. Dit komt echter niet overeen met het beeld van de vrijwilligers, die aangeven dat de nestoverleving boven gemiddeld is. Maatregelen ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd, in een verder verleden werden wel succesvol uitgestelde bewerkingen op bouwland toegepast. In 2021 en 2022 werden nesten van de wulp voorzien van een vossenwerend raster[3].

In het gebied zijn weidevogelbeschermers actief van de groep DR19 Stroomdal, waarvan er circa vier in dit gebied aan nestbescherming doen. De vrijwilligers zijn ook actief buiten de begrenzing van het gebied en hebben een goede samenwerking met de boeren in het gebied. Daarnaast zijn in en rond het gebied minimaal drie jagers actief met het beheer van predatoren[4]. De

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

weidevogelbeschermers hebben contact met vijf boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast is de lichtbak ingezet. Er wordt sterk ingezet op het kort houden van de vossenstand in het gebied. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Dalerpeel

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	283 ha	295 ha	265 ha
Bouwland	363 ha	352 ha	382 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1	2	0
Predatoren rasters gebieden	0	0	0
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	37	42	41
Zwarte kraai	34	6	29
Monitoring (Nesten)			
Kievit	7	15	19
Scholekster	1	1	1
Grutto	0	0	0
Wulp	1	2	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland en braakstroken. Ook het realiseren van een plasdras wordt vanuit de vrijwilligers genoemd als een kansrijke maatregel, evenal het aanleggen van bufferstroken langs watergangen.

De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

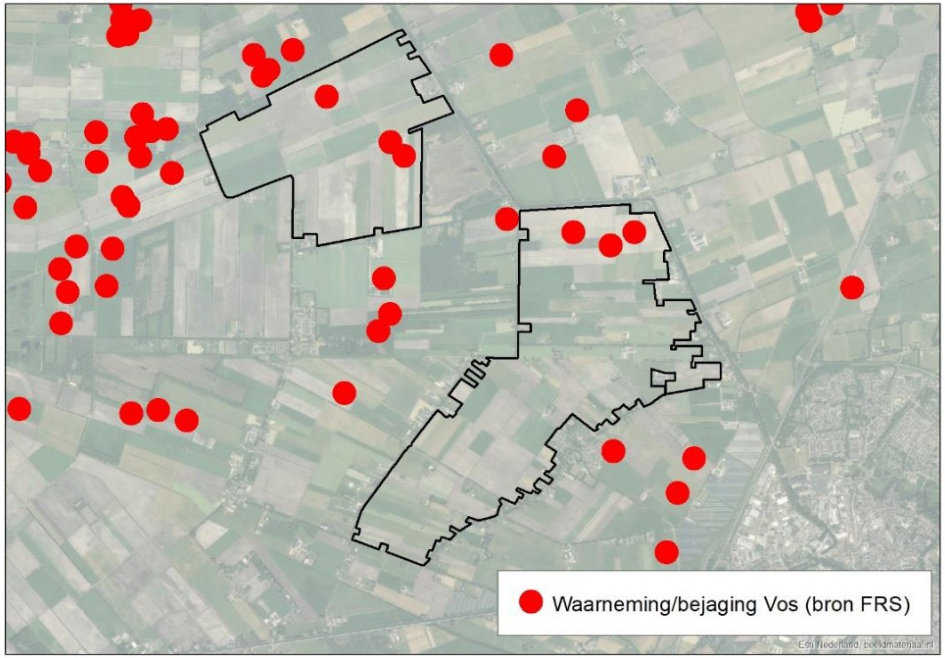
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

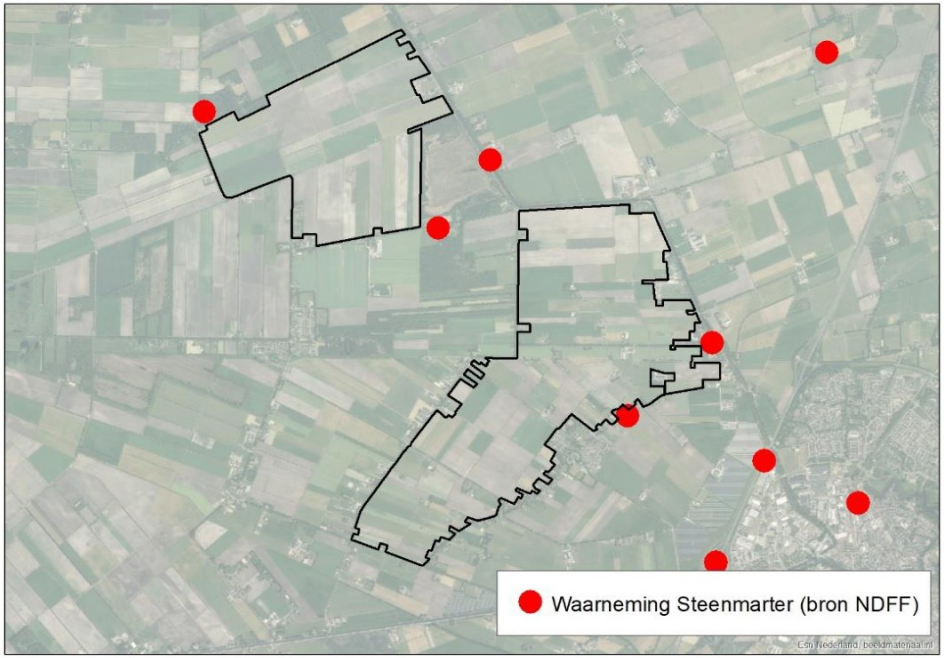
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

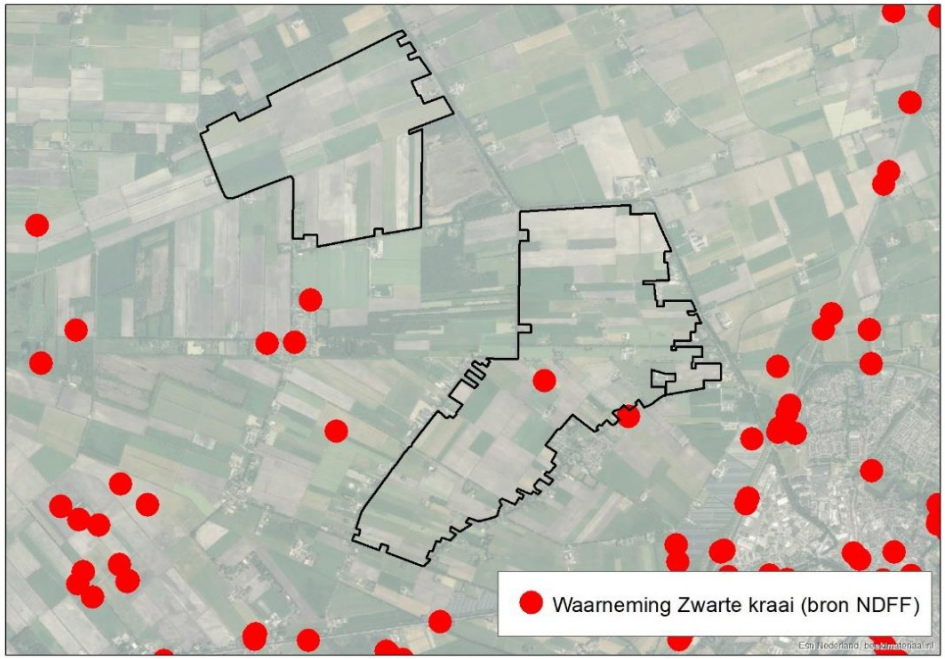
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

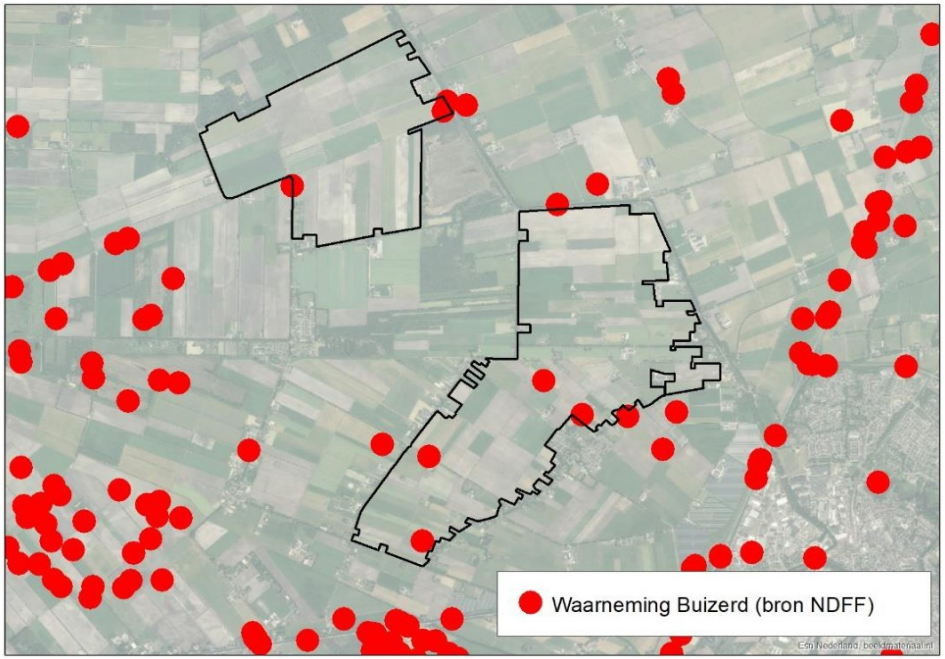
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

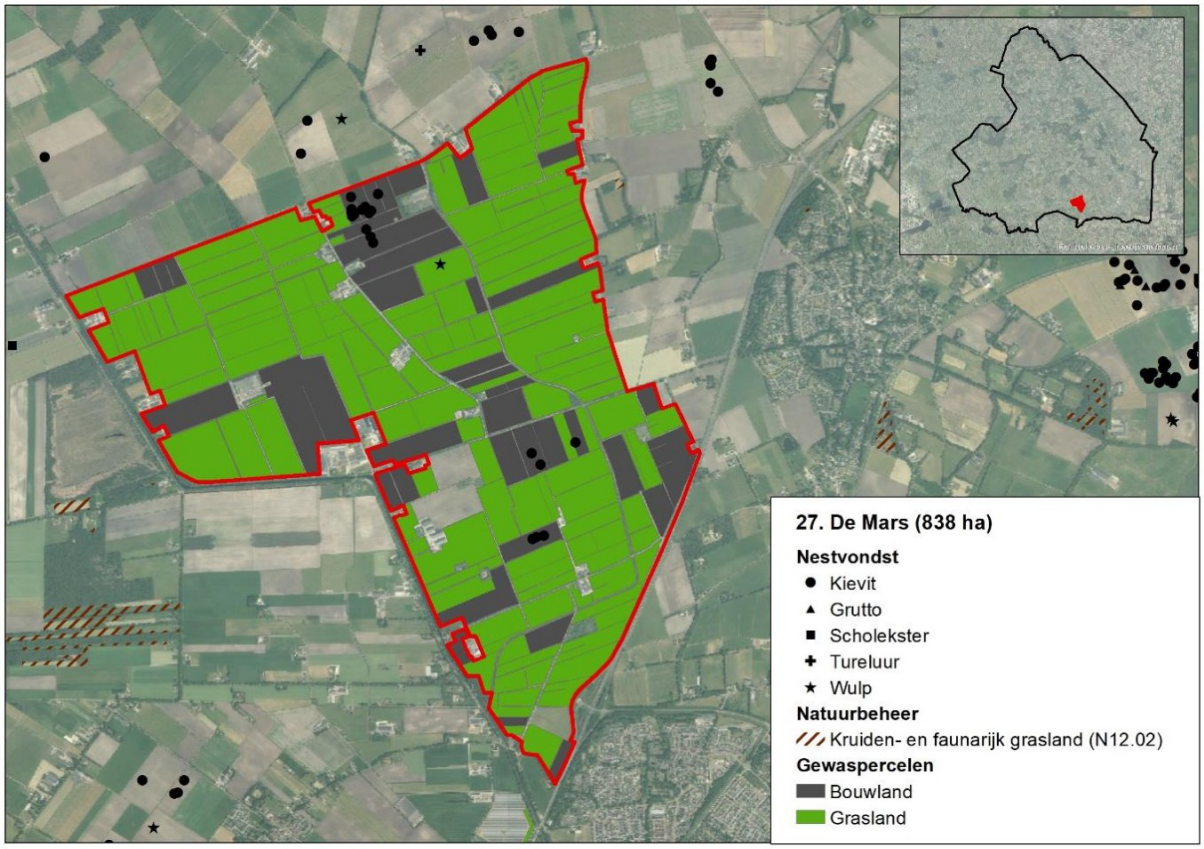

Gebiedsscan De Mars

Gebied 27

Figuur 1: *Weidevogelgebied 27 De Mars, met daarin voor de periode van 2023 weergegeven de gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied De Mars beslaat een oppervlakte van 838 hectare en ligt globaal tussen Coevorden, Dalen en Zwinderen. Het gebied is gelegen in het beekdal van het Loodiep en bestaat voornamelijk uit grasland, afgewisseld met percelen bouwland. Het gebied wordt doorsneden door het Loodiep en is grotendeels relatief open. In het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, met nattere delen waar deze tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld ligt[1].

Weidevogelgebied De Mars was volgens vrijwilligers vroeger een goed weidevogelgebied, tegenwoordig is het gebied in zeer intensief agrarisch gebruik en als broedgebied met name nog van belang voor de kievit. Wel komen ook scholekster en wulp in lage aantallen in het gebied tot broeden. De gemiddelde nestoverleving is met 0.33[2] (2021-2023) laag te noemen. Vanuit de vrijwilligers wordt aangegeven dat de predatiedruk zeer hoog is en sterk demotiverend werkt, ook de bereidheid onder boeren om zich in te zetten voor weidevogelbescherming is hierdoor afgenomen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd. Wel is jaarlijks een wulpennest voorzien van een vossenwerend raster[3].

In het gebied zijn circa vijftien weidevogelbeschermers actief (DR19 Stroomdal), die ook in andere gebieden dan De Mars actief zijn. Daarnaast zetten minimaal twee jagers zich actief in voor het beheer van predatoren[4]. De weidevogelbeschermers hebben contact met vijf boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, bejaging vindt ook plaats met behulp van de lichtbak. Vanuit de vrijwilligers is aangegeven dat enkele bosjes in het gebied een bron vormen voor predatoren. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data De Mars

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	549 ha	521 ha	560 ha
Bouwland	206 ha	229 ha	187 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1	1	1
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	29	49	40
Zwarte kraai	30	1	11
Monitoring (Nesten)			
Kievit	12	19	19
Scholekster	1	1	0
Grutto	0	0	0
Wulp	4	3	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland en braakstroken. Het verlagen van de predatiedruk lijkt essentieel voor het draagvlak onder boeren en voor het behoud van de weidevogels in het gebied.

De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

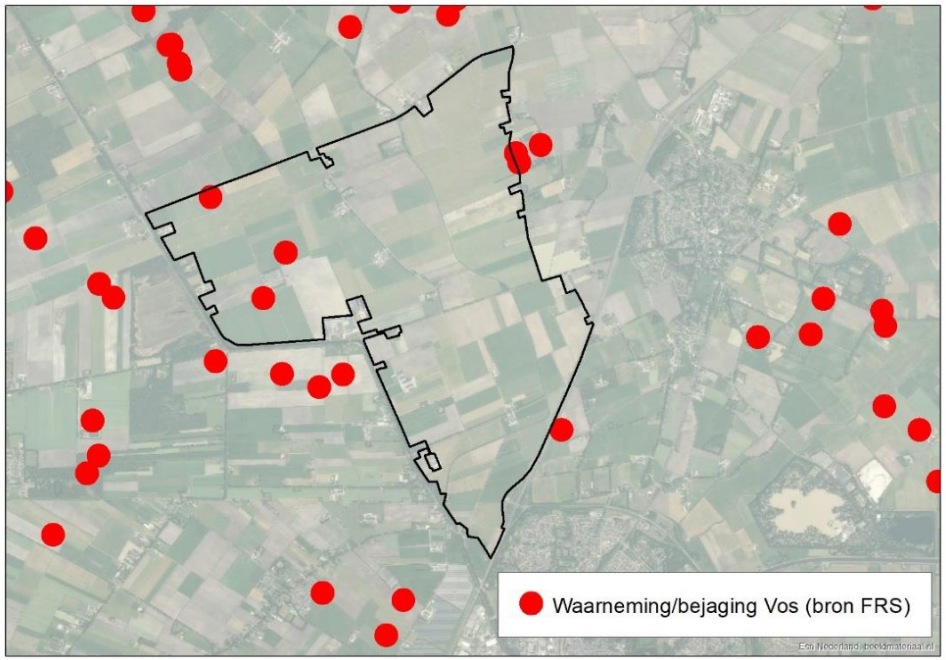
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

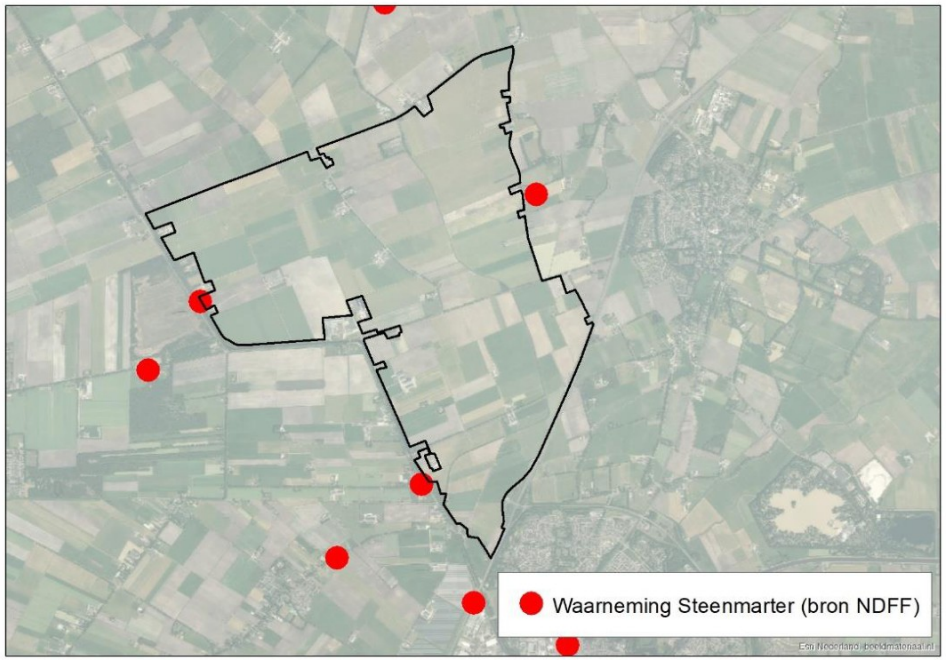
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

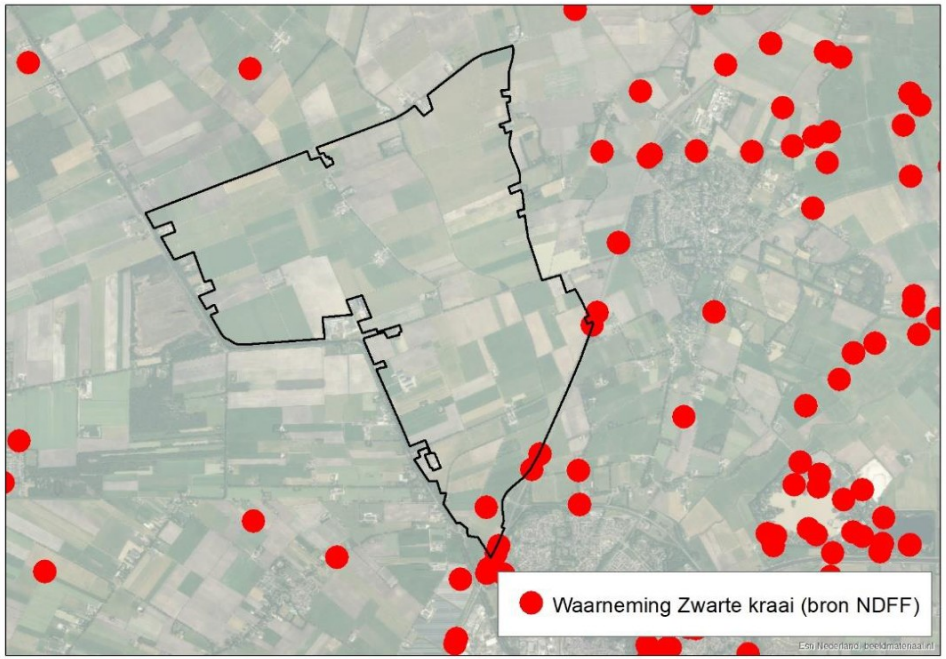
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

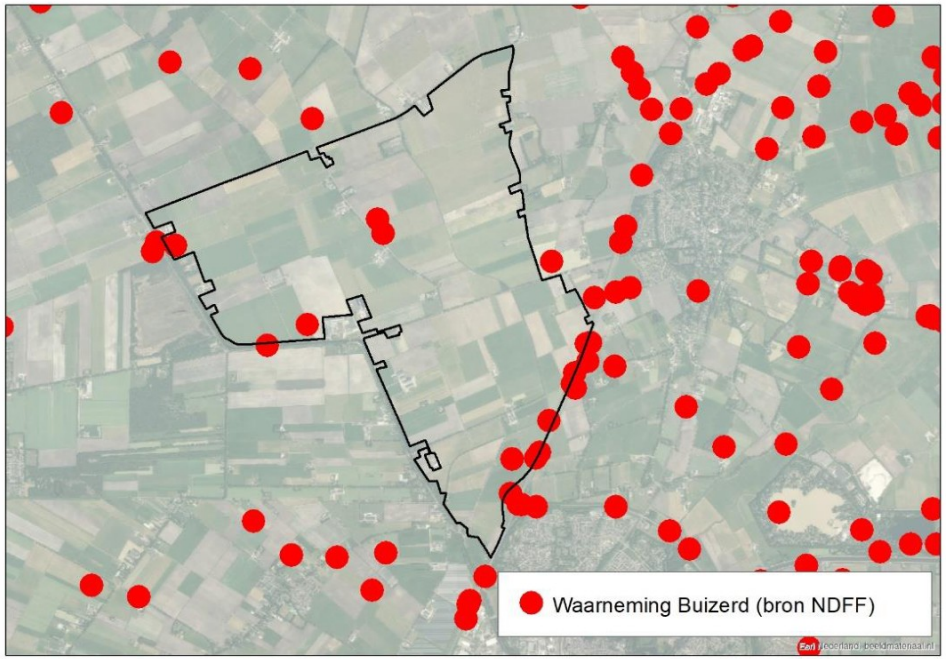
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

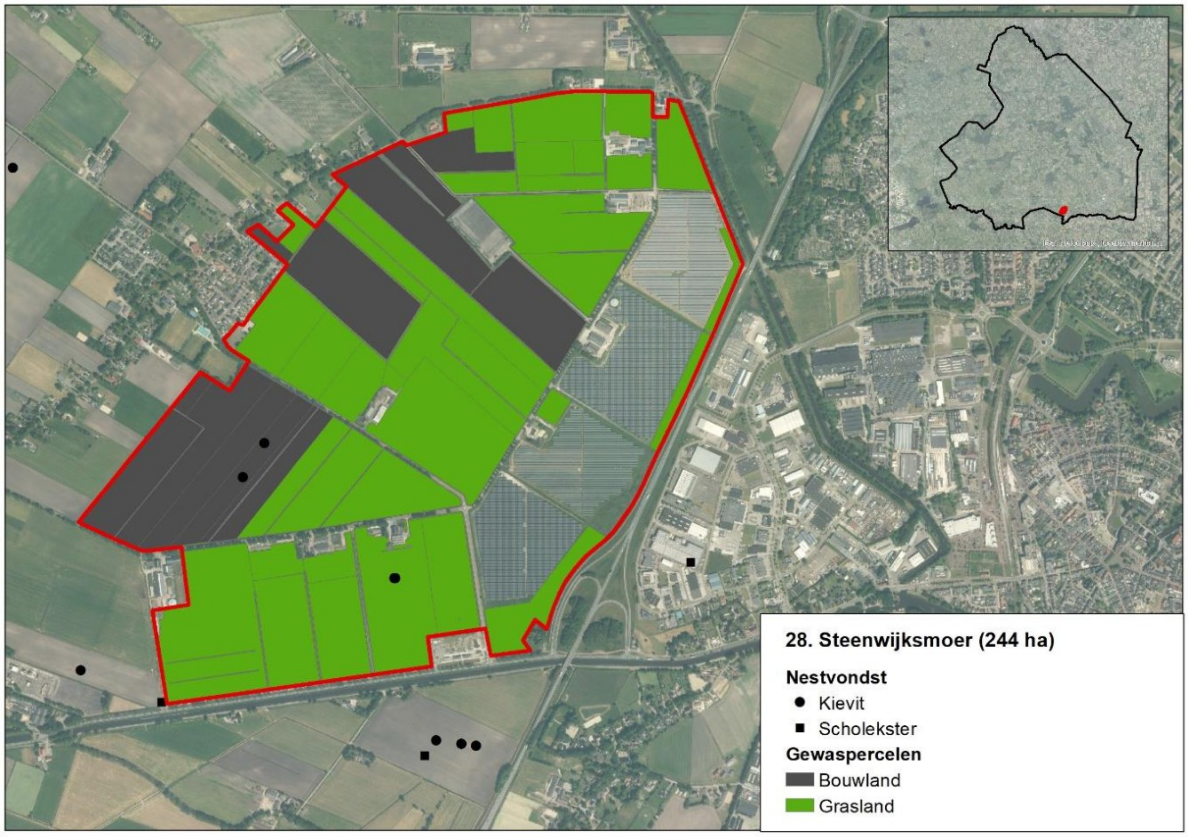

Gebiedsscan Steenwijksmoer

Gebied 28

Figuur 1: *Weidevogelgebied 28 Steenwijksmoer, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied Steenwijksmoer beslaat een oppervlakte van 244 hectare en ligt tussen Steenwijksmoer en Coevorden. Het gebied bestaat voornamelijk uit grasland, afgewisseld met percelen bouwland. Het westelijke deel van het gebied is relatief open, in het oostelijke deel is een zonnepark aanwezig. In het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert sterk over het gebied, met nattere delen in het oosten tussen de 40-60 centimeter onder het maaiveld en drogere delen in het westen waar deze ruim dieper dan een meter zit[1].

Weidevogelgebied Steenwijksmoer is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook scholekster en wulp komen volgens de vrijwilligers in het gebied tot broeden. De gemiddelde nestoverleving is met 0.61[2] (2021-2023) voor Drentse begrippen relatief goed te noemen. Maatregelen te verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd. Wel zijn in een verder verleden succesvol uitgestelde bewerkingen op bouwland toegepast. Gevonden wulpennesten worden volgens de vrijwilligers voorzien van een vossenwerend raster.

In het gebied zijn circa vijftien weidevogelbeschermers actief (DR19 Stroomdal), die ook in andere gebieden actief zijn. Daarnaast is één jager in het gebied actief met het beheer van predatoren[3]. De weidevogelbeschermers hebben contact met vier boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook vindt bejaging plaatst met behulp van de lichtbak. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Steenwijksmoer

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	160 ha	153 ha	129 ha
Bouwland	40 ha	46 ha	52 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	6	6	9
Zwarte kraai	6	2	16
Monitoring (Nesten)			
Kievit	5	7	4
Scholekster	1	1	0
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het gebied lijkt weinig potentie te hebben voor weidevogels, zodat met name lastminute maatregelen op locaties waar veel weidevogels aanwezig zijn zinvol lijken. Hierbij kan worden gedacht aan uitgestelde bewerkingen op bouwland.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

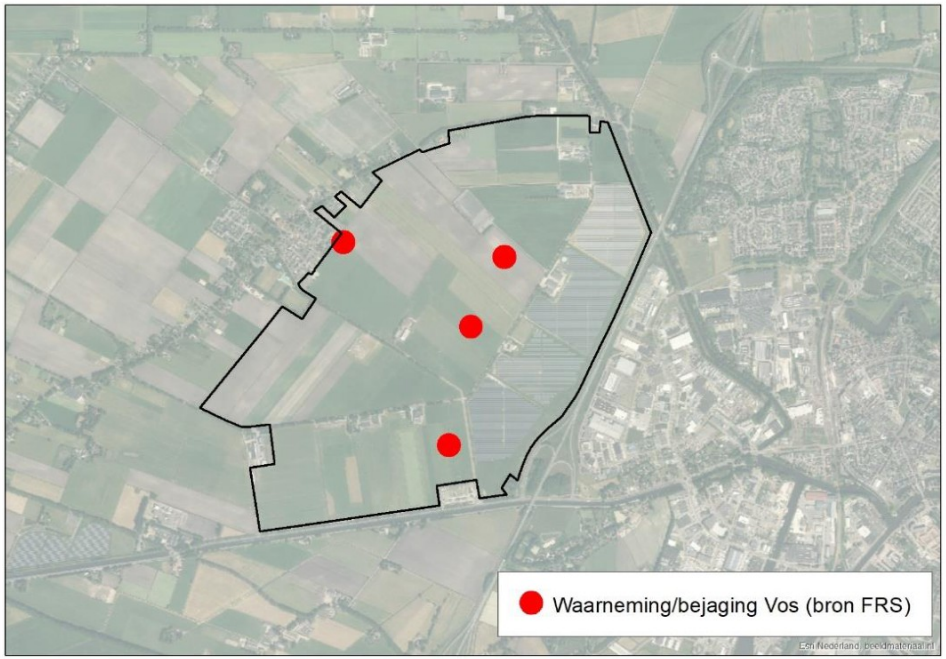
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

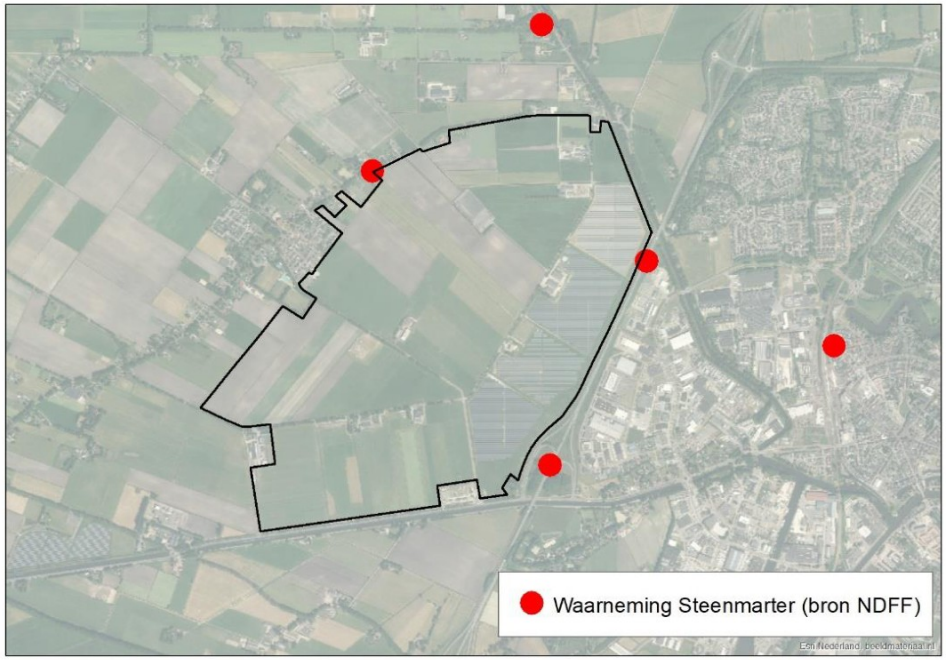
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

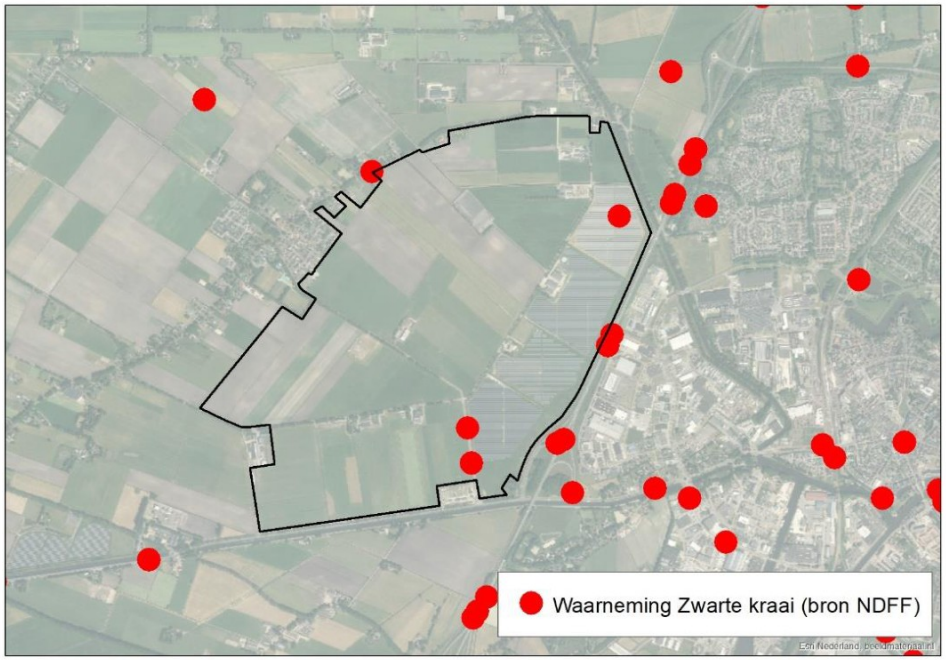
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

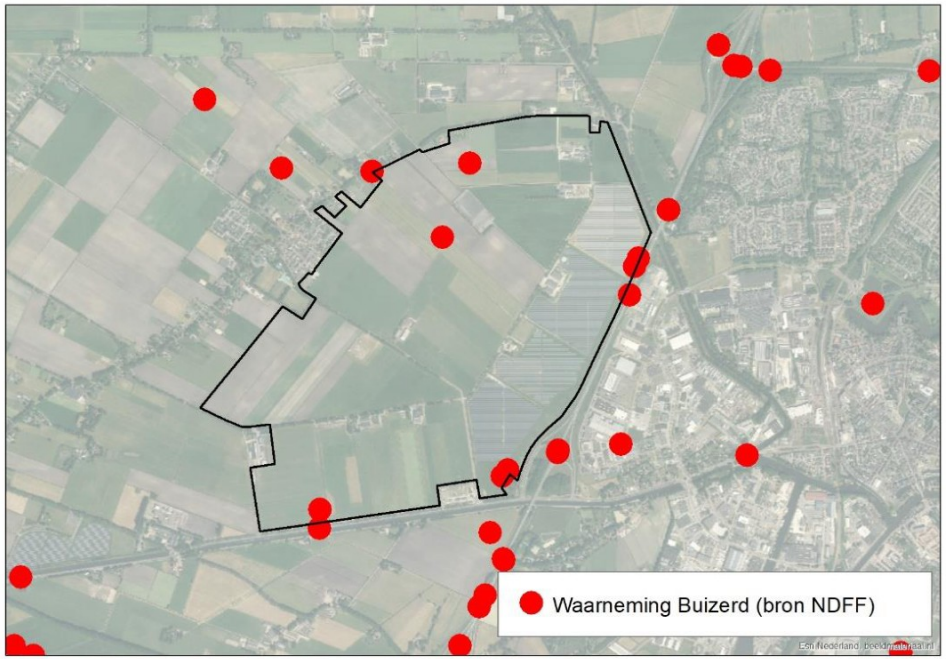
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

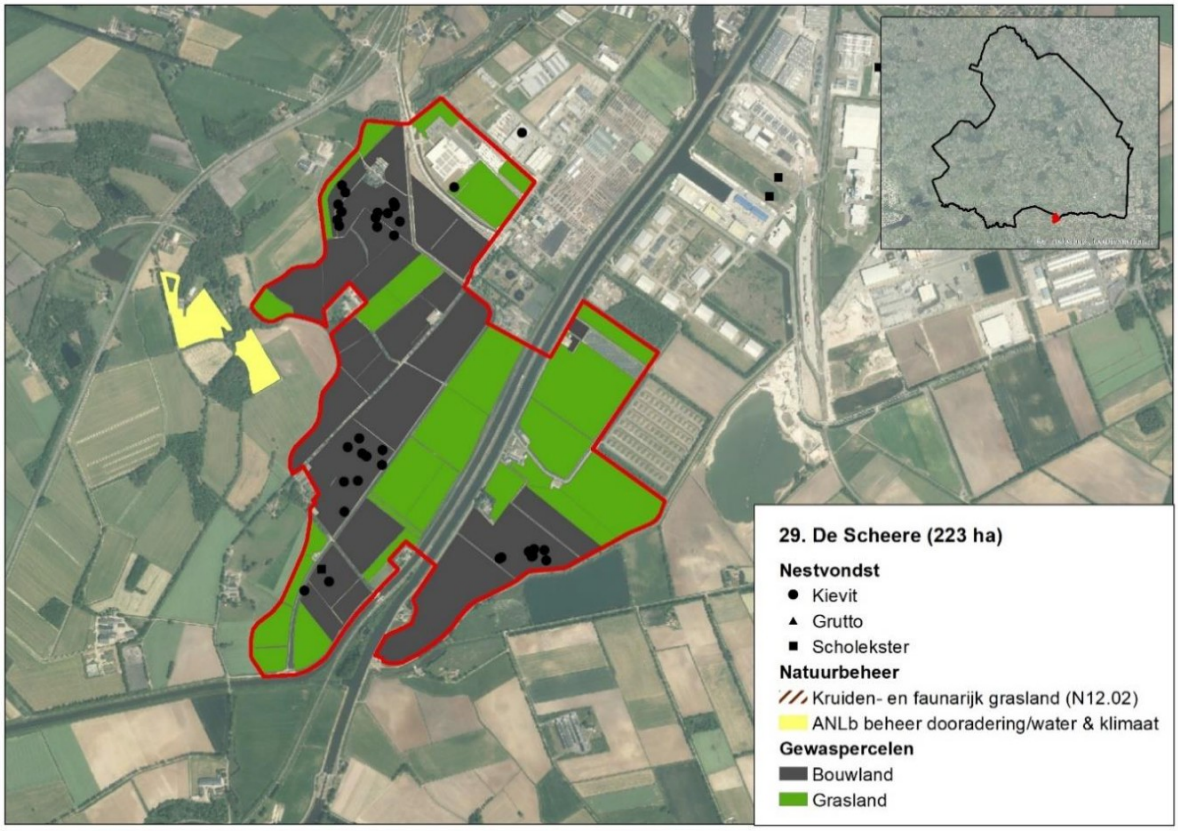

Gebiedsscan De Scheere

Gebied 29

Figuur 1: *Weidevogelgebied 29 De Scheere, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied De Scheere beslaat een oppervlakte van 223 hectare en ligt ten zuiden van Coevorden, tegen de grens met Overijssel. Het grondgebruik wisselt door de jaren, maar bestaat gemiddeld voor de helft uit grasland en de andere helft uit bouwland. Het gebied is relatief besloten en wordt doorsneden door het Coevorder Vechtkanaal. De afgelopen jaren zijn op verschillende locaties in het gebied zonneparken aangelegd, ook zijn windmolens in het gebied aanwezig. Het gebied is in het Natuurbeheerplan begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, met nattere delen waar deze tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld ligt[1].

Weidevogelgebied De Scheere is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook de scholekster komt in het gebied tot broeden. De gemiddelde nestoverleving is met 0.58[2] (2021-2023) voor Drentse begrippen redelijk te noemen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop zijn niet uitgevoerd. De schouwpaden langs de Kleine Vecht zijn van belang als opgroeigebied van kievitskuikens.

In het gebied zijn circa vijftien weidevogelbeschermers actief (DR19 Stroomdal), die ook in andere gebieden zoeken. In het gebied is minimaal één jager actief met het beheer van predatoren[3]. De weidevogelbeschermers hebben een goede samenwerking met vier betrokken boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data De Scheere

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	97 ha	87 ha	78 ha
Bouwland	92 ha	76 ha	101 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	2	1	3
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	28	53	36
Scholekster	1	0	1
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met kieviten aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland. De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt mogelijk kansen voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook de in het gebied aanwezige weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

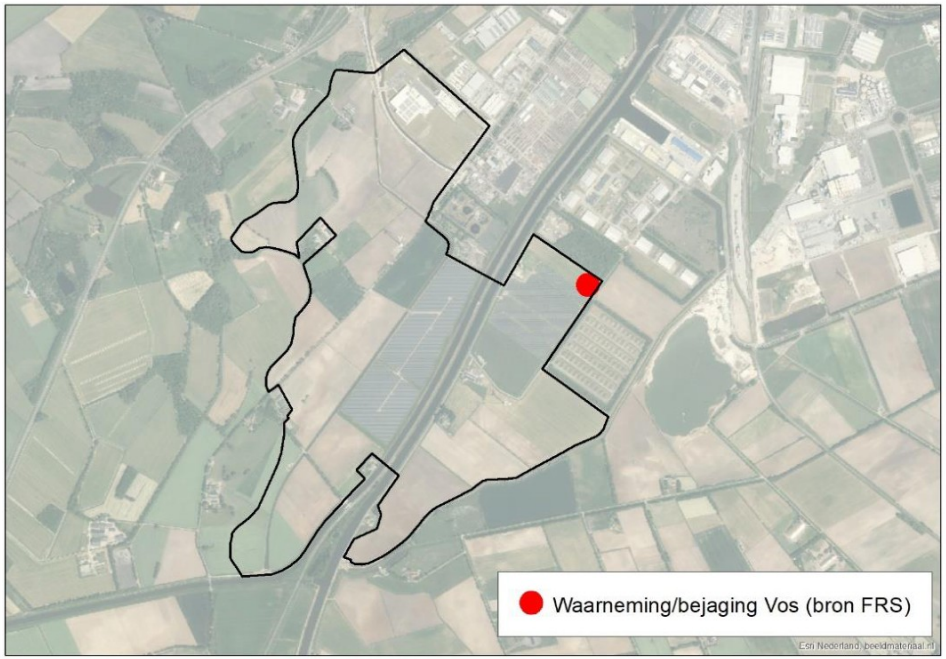
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

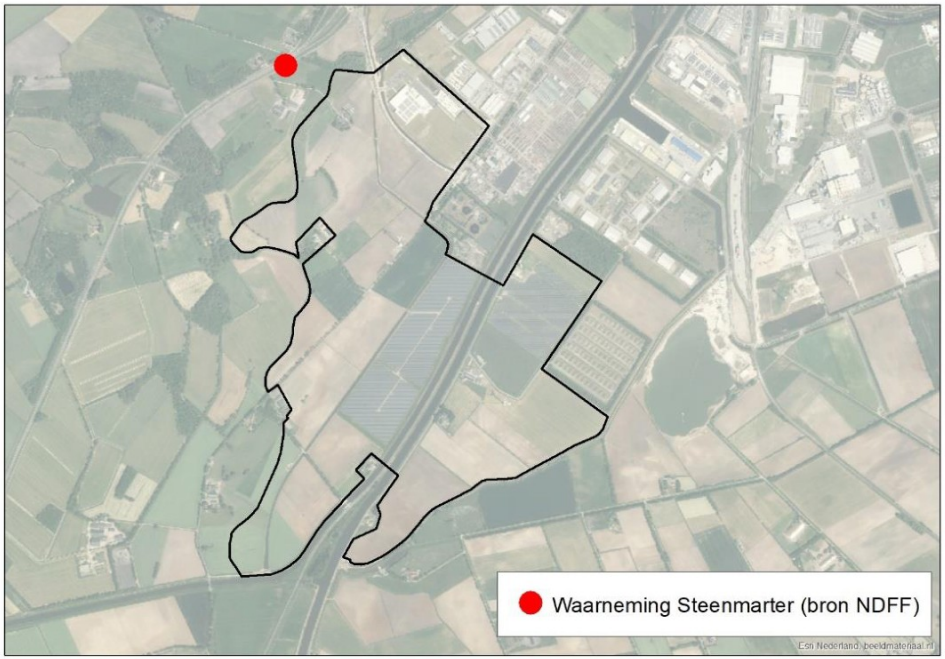
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

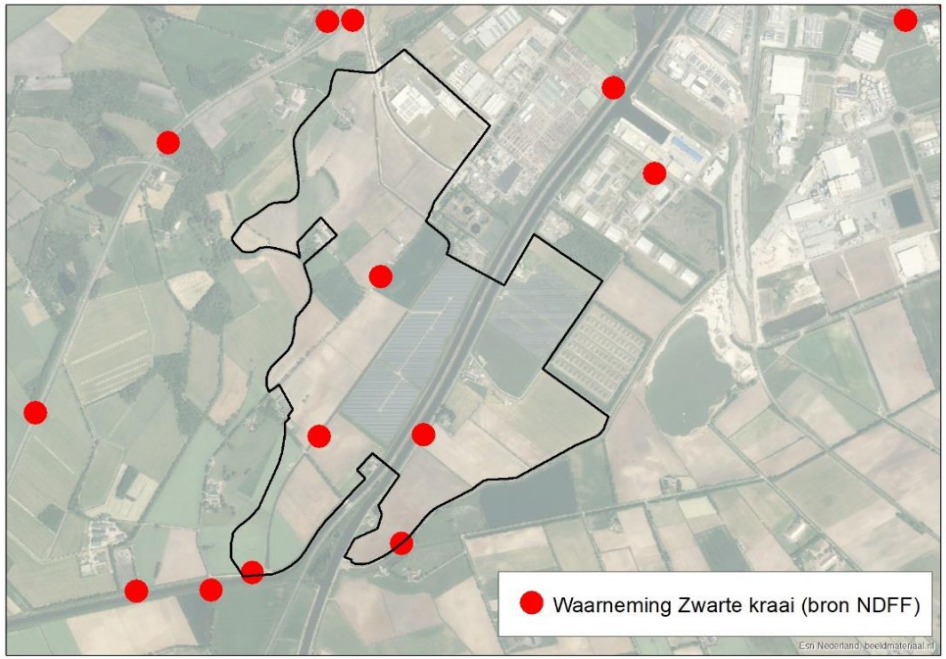
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

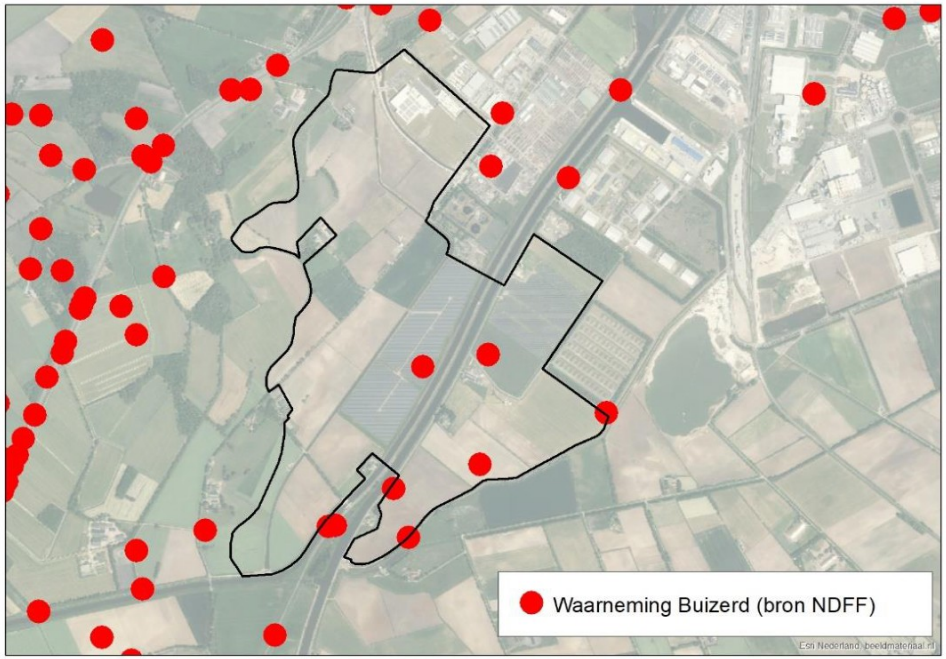
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

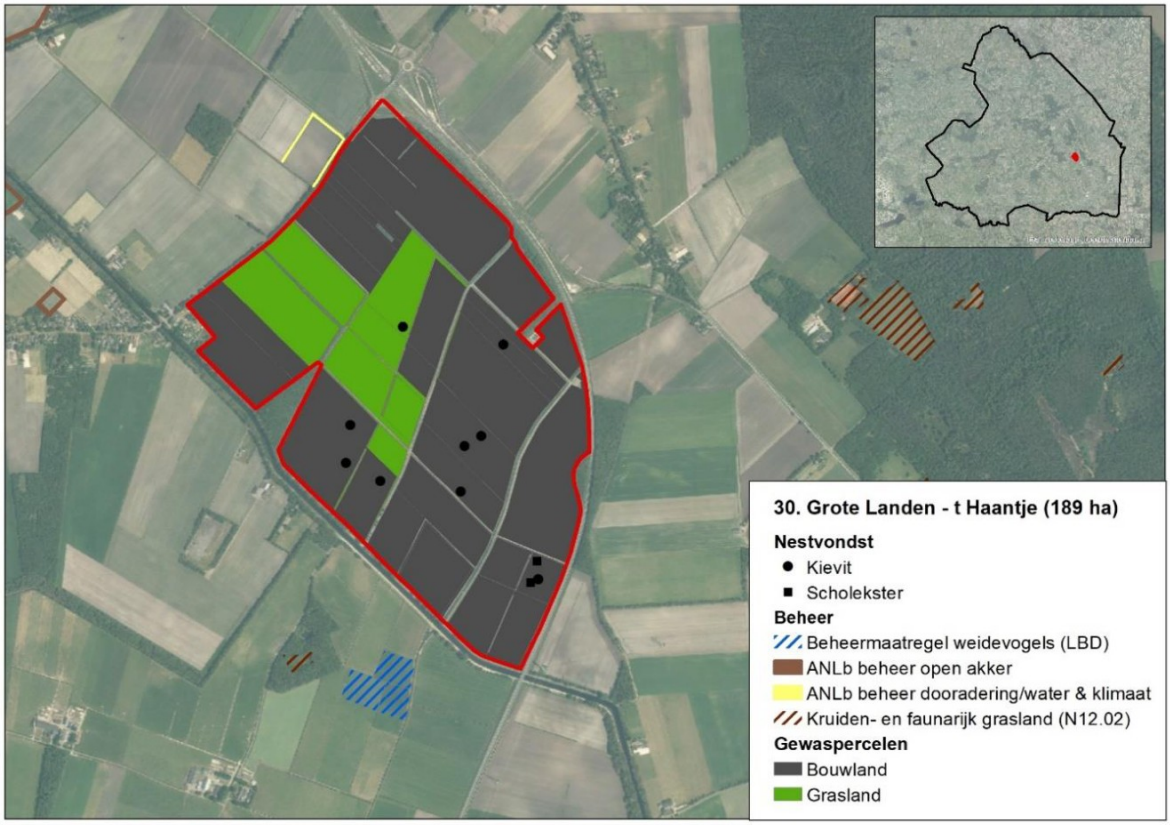

Gebiedsscan Grote Landen - 't Haantje

Gebied 30

Figuur 1: *Weidevogelgebied 30 Grote Landen - 't Haantje, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Grote Landen – t Haantje beslaat een oppervlakte van 189 hectare en ligt even ten zuiden van Klijndijk, ingesloten tussen de N34 en het Oranjekanaal. Het gebied bestaat grotendeels uit bouwland, met in het centrale deel enkele percelen grasland. In het gebied is relatief open, hoewel her en der opgaande beplanting aanwezig is. In het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert over het gebied, met nattere delen tussen de 20-40 centimeter onder het maaiveld en drogere delen met een grondwaterstand dieper dan een meter[1].

Weidevogelgebied Grote Landen – t Haantje is als broedgebied met name van belang voor de kievit. Scholekster en wulp komen in sommige jaren in het gebied tot broeden, terwijl grutto en tureluur in het geheel uit het gebied zijn verdwenen. Op basis van het aantal nestvondsten lijkt de kievit in het gebied af te nemen, vanuit de vrijwilligers wordt bevestigd dat de weidevogelpopulatie in het gebied sterk afneemt. De gemiddelde nestoverleving is met 0.30[2] (2021-2023) laag te noemen, vanuit vrijwilligers wordt de hoge predatiedruk ook als belangrijkste knelpunt gezien. Daarnaast wordt het omzetten van bouwland naar grasland en het toepassen van groenbemester genoemd als redenen waardoor het gebied minder geschikt is geworden voor de kievit.

Maatregelen te verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn in het gebied zelf niet uitgevoerd, wel is even ten zuiden van het gebied in 2023 een plasdras gerealiseerd met aanliggend uitgesteld maaien en extensieve beweiding (bijlage 1). Dit beheer wordt in 2025 verplaatst naar een perceel dat is gelegen binnen de begrenzing van het weidevogelgebied, op een locatie waar realisatie van een plasdras effectiever lijkt.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

In het gebied zijn drie weidevogelbeschermers actief (DR09 Emmen in oostelijk deel, DR17 Beilen in westelijk deel), die goed contact hebben met verschillende boeren in het gebied. Vanuit de vrijwilligers wordt de samenwerking met de meeste boeren 'zeer goed' genoemd. In het gebied is minimaal één jager actief met het beheer van predatoren, de vrijwilligers en jager hebben echter geen contact. De weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, ook zijn vangkooien ingezet. Vanuit de vrijwilligers wordt met name de vos als belangrijkste predator gezien, maar ook das en marterachtigen worden als belangrijke predatoren genoemd. De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Grote Landen - 't Haantje

	2021	2022	2023
Grondgebruik			
Grasland	40	40	35
Bouwland	138	137	143
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	12	16	3
Zwarte kraai	24	10	28
Monitoring (Nesten)			
Kievit	19	J	9
Scholekster	2	0	2
Grutto	0	0	0
Wulp	0	1	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Behalve de voorgenomen realisatie van een plasdras in het gebied gebied, lijkt het in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met weidevogels aanwezig zijn. Hierbij kan worden gedacht aan uitgestelde bewerkingen op bouwland. De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren. Het terugdringen van de predatiedruk wordt als essentieel gezien voor het behoud van de weidevogels in het gebied.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

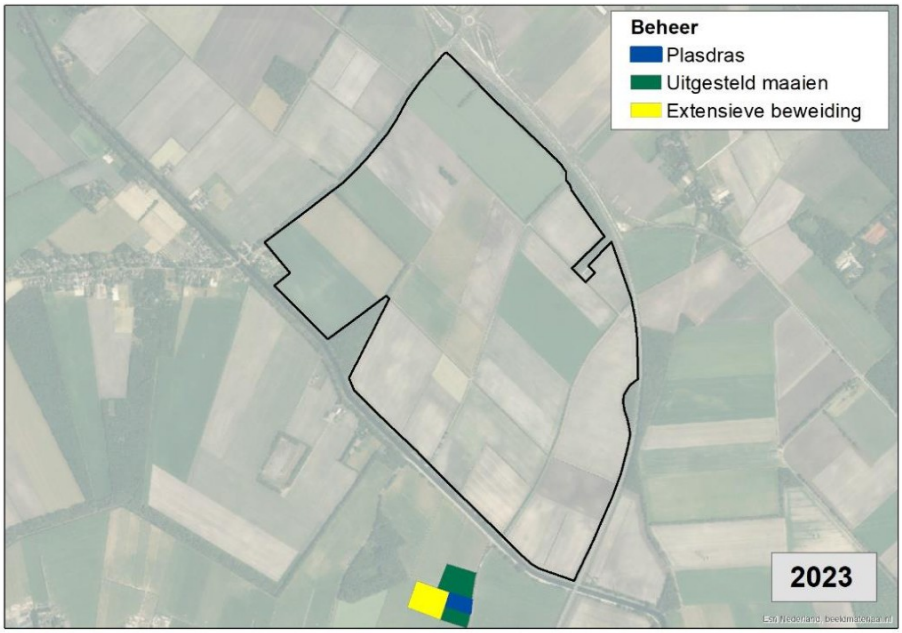
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

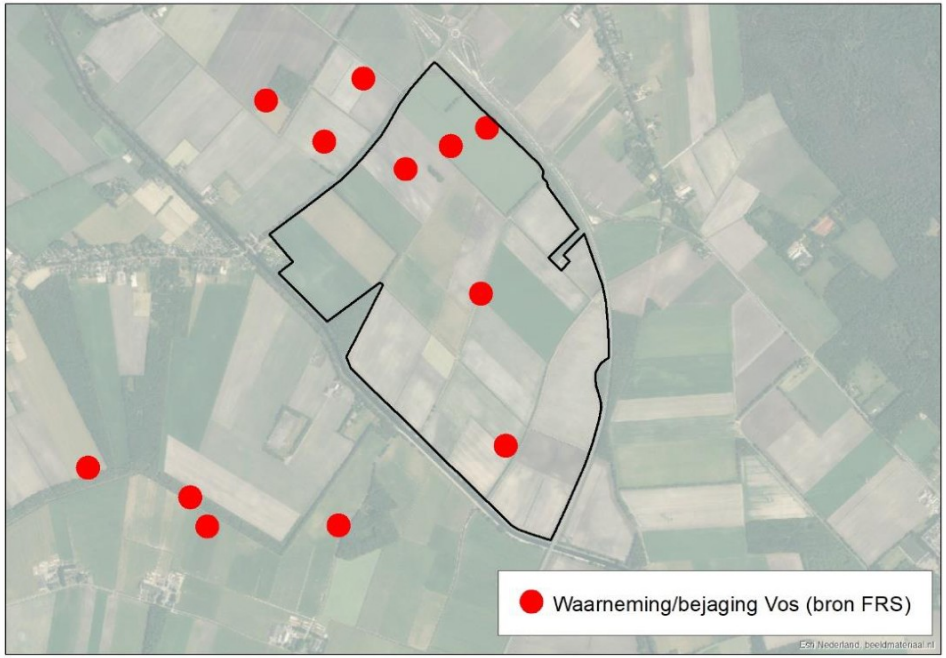
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

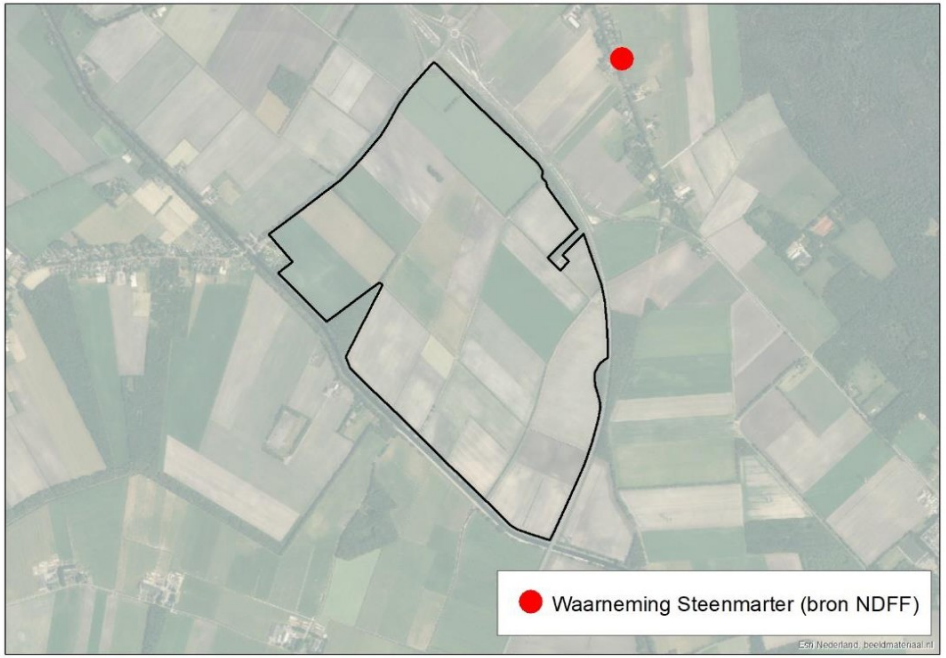

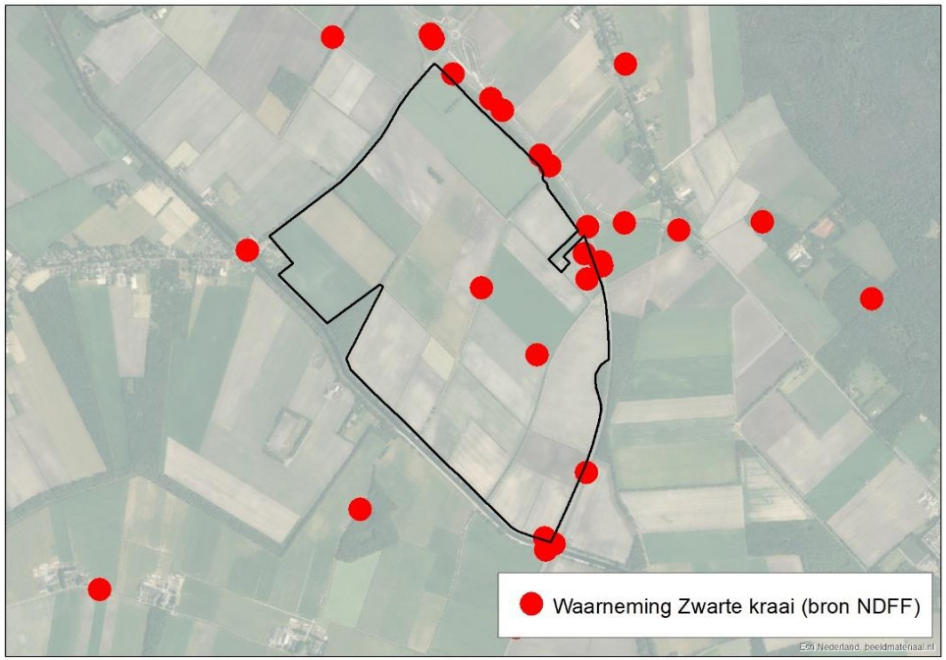

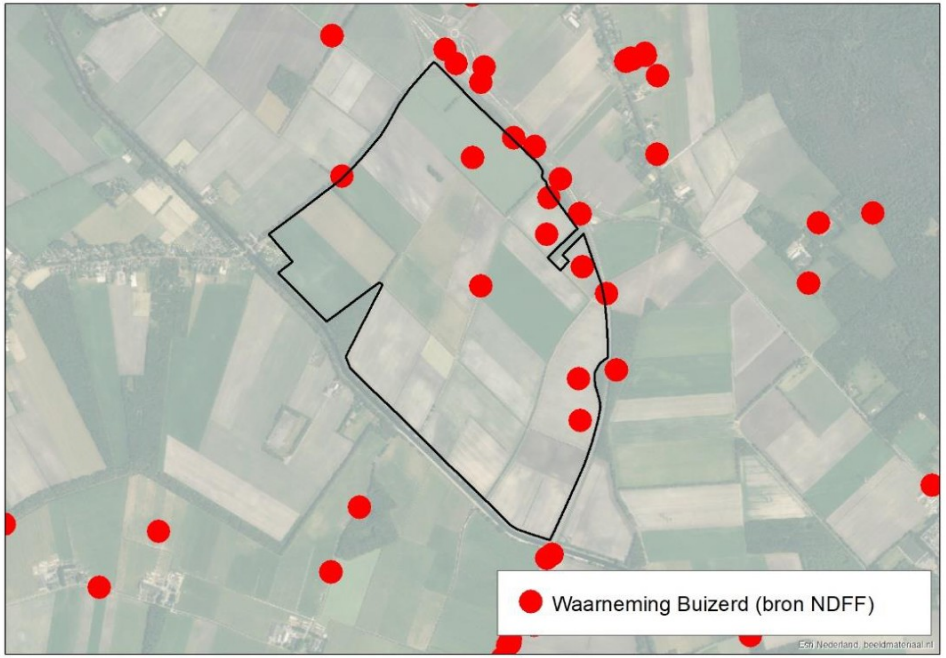

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

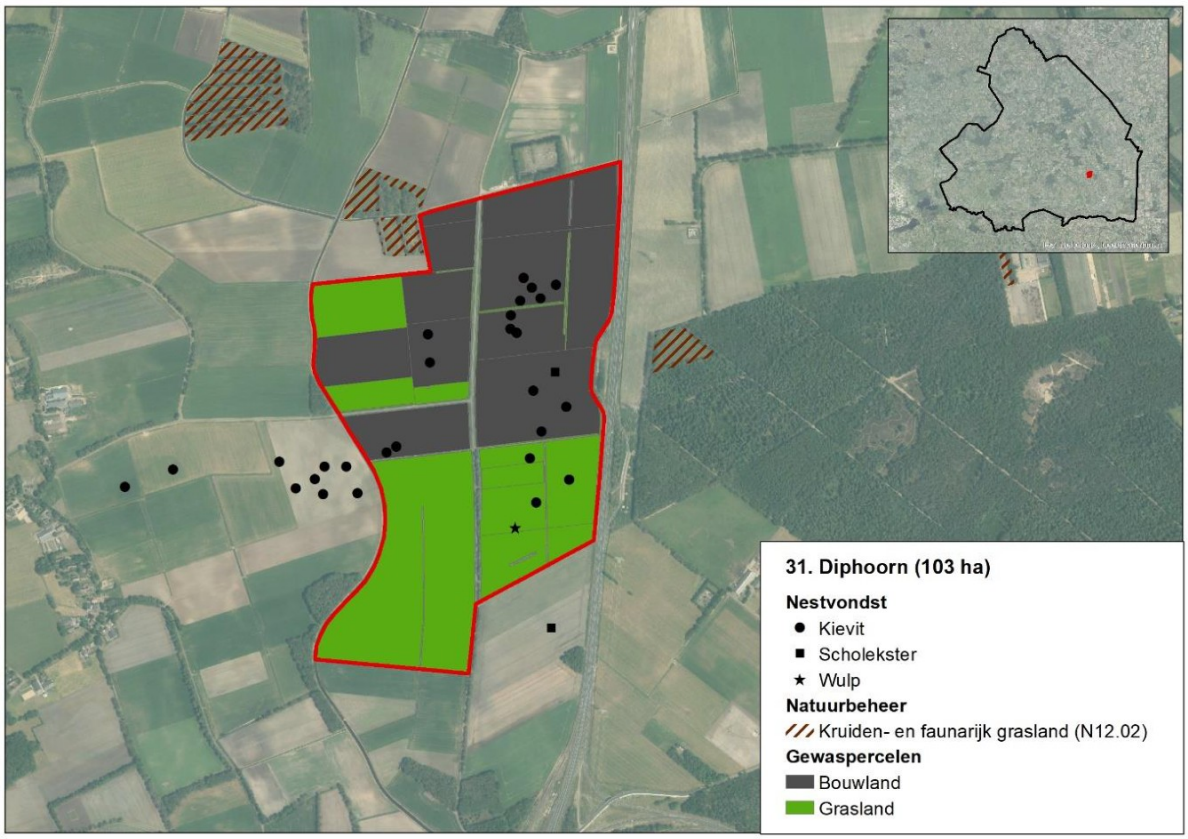

Gebiedsscan Diphoorn

Gebied 31

Figuur 1: *Weidevogelgebied 31 Diphoorn, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1) en uitgevoerde beheermaatregelen.*

Het weidevogelgebied Diphoorn beslaat een oppervlakte van 103 hectare en ligt even ten oosten van Diphoorn. Aan de westkant wordt het gebied begrensd door de Sleenerstroom. Het noordelijke deel van het weidevogelgebied bestaat met name uit bouwland, het zuidelijke deel bestaat voornamelijk uit grasland. Delen van het gebied zijn relatief open, wel zijn opgaande elementen als bosjes aanwezig die naar verwachting een uitvalsbasis vormen voor predatoren. In het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert sterk over het gebied, van 20-40 cm onder het maaiveld in de nattere delen, tot dieper dan een meter op de drogere stukken[1].

Weidevogelgebied Diphoorn is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook scholekster, wulp, tureluur en grutto komen volgens de vrijwilligers in lage aantallen in het gebied tot broeden. Op basis van het aantal nestvondsten lijkt de kievit in het gebied vrij stabiel, een beeld dat vanuit de vrijwilligers wordt bevestigd. De gemiddelde nestoverleving is met 0.54[2] (2021-2023) voor Drentse begrippen redelijk te noemen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd. Wel werd in 2021 een wulpennest van een vossenwerend raster voorzien[3].

In het gebied zijn circa vier weidevogelbeschermers actief (DR09 Emmen), die goed contact hebben met de boeren en jagers in het gebied. In en rond het gebied zijn minimaal drie jagers

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

actief met het beheer van predatoren.[4] De weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast vindt bejaging in de omgeving plaatst met behulp van de lichtbak. Door de vrijwilligers wordt de vos als belangrijkste predator genoemd, maar ook das, zwarte kraai en bunzing worden hier als belangrijke predatoren gezien. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Diphoorn

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	58 ha	58 ha	46 ha
Bouwland	40 ha	39 ha	52 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	1	0	0
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	15	20	12
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	18	19	18
Scholekster	3	1	1
Grutto	0	0	0
Wulp	2	0	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met weidevogels aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen. Vanuit de vrijwilligers bestaat de wens een plasdras te realiseren, het is aan te bevelen de mogelijkheden te onderzoeken. De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

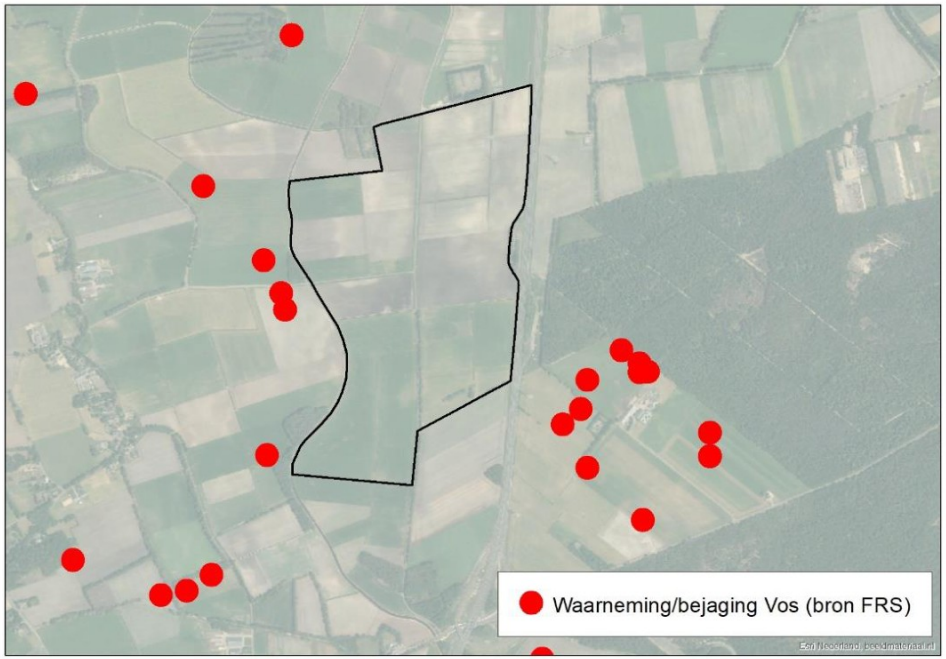
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

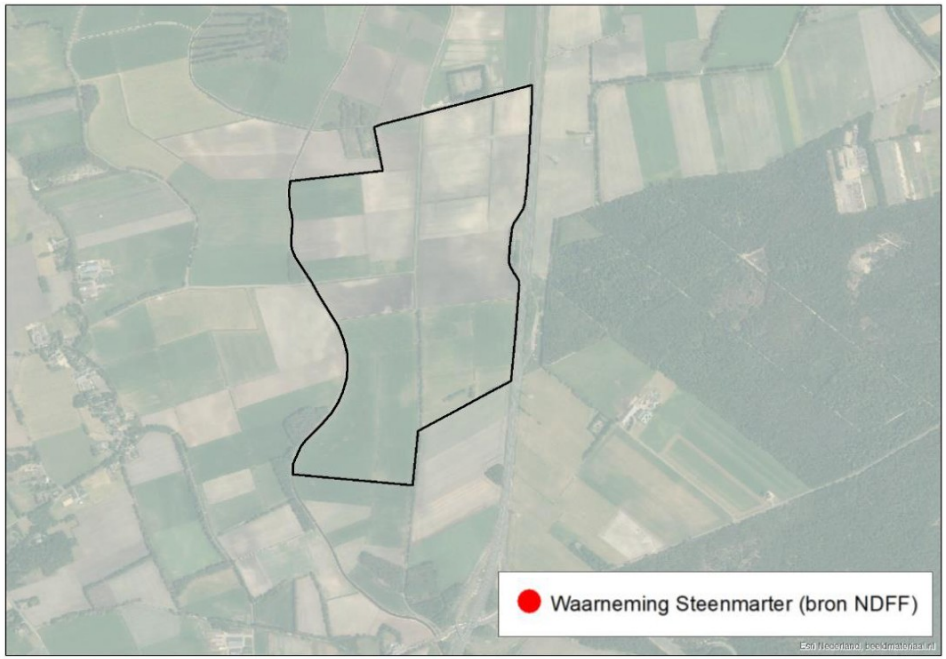
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

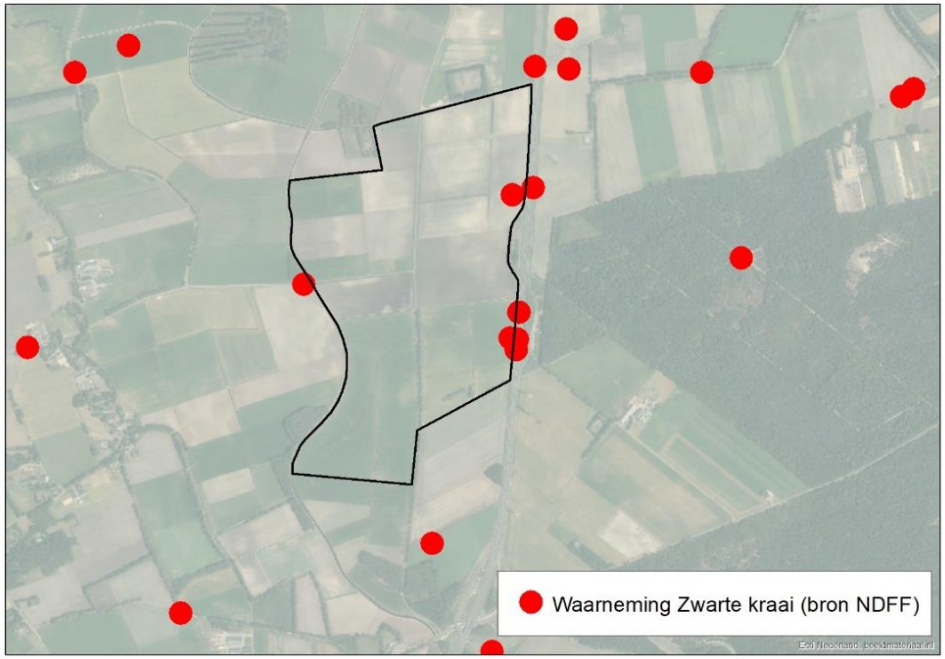
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

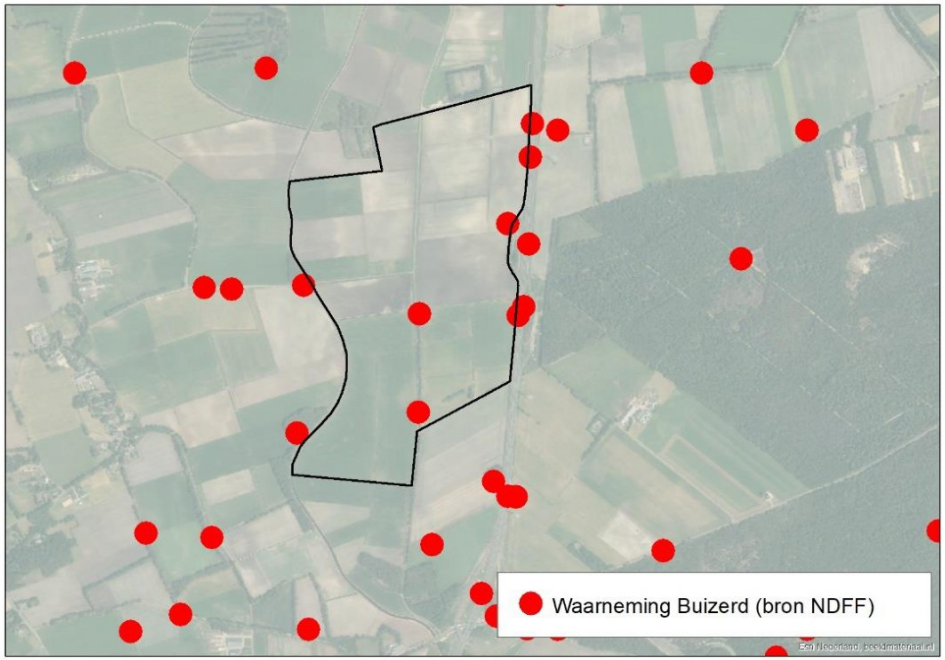
[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

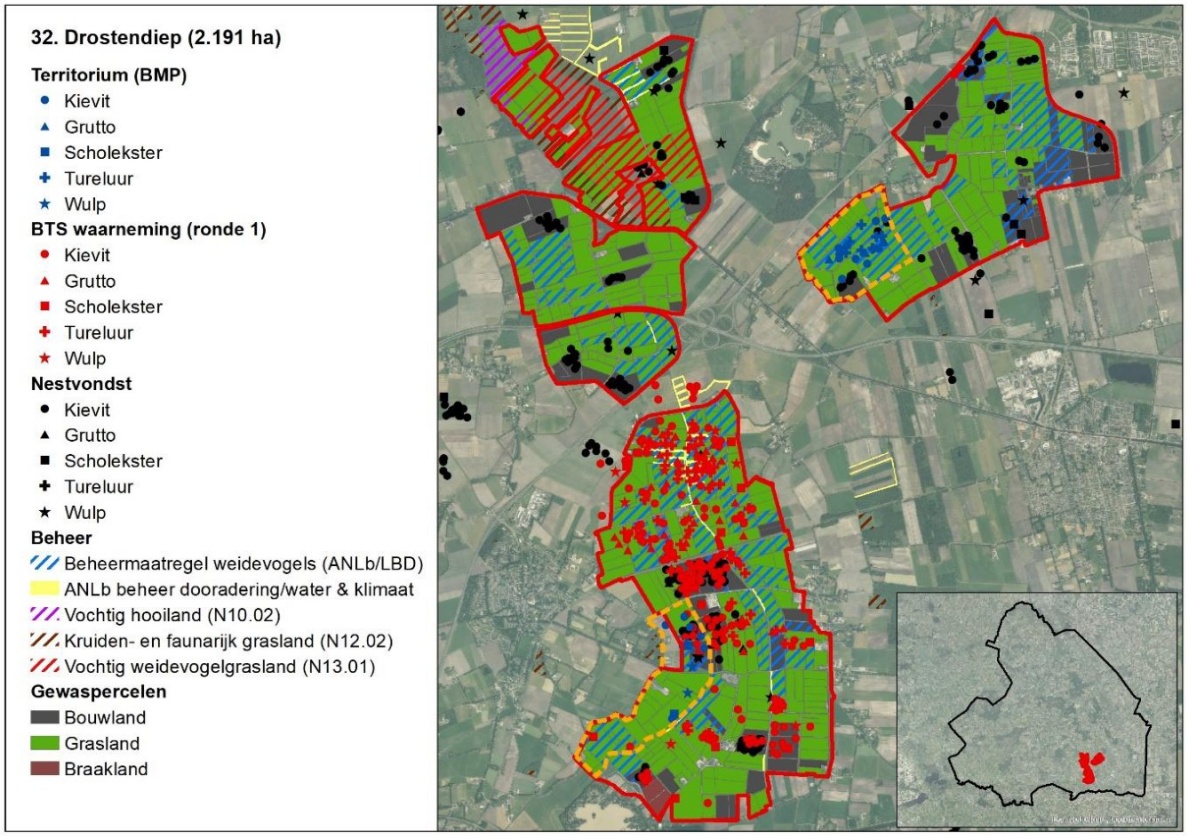

Gebiedsscan Drostendiep

Gebied 32

Figuur 1: *Weidevogelgebied 32 Drostendiep met daarin weergegeven de voor het jaar 2023 beschikbare monitoringsgegevens en uitgevoerde beheermaatregelen (zie ook tabel 1). In de gebieden omgeven door een oranje stippellijn is een BMP-telling uitgevoerd.*

Het weidevogelgebied Drostendiep is één van de betere weidevogelgebieden van Drenthe en in het Natuurbeheerplan begrensd als leefgebied open grasland. Het gebied bestaat uit meerdere deelgebieden, die in totaal een oppervlakte van 2.191 hectare beslaan. Het gebied ligt globaal tussen Coevorden en Emmen en bestaat grotendeels uit grasland, afgewisseld met bouwland. Het gebied is open, met her en der bebouwing en opgaande elementen zoals bosjes en solitaire bomen. De gemiddelde grondwaterstand in het voorjaar varieert sterk over het gebied[1], met name de nattere delen hebben potenties voor weidevogels. Het Waterschap werkt in het Drostendiep samen met boeren aan vernatting van het gebied.

Weidevogelgebied Drostendiep is van groot belang voor zowel grutto, tureluur, wulp, kievit als scholekster. Een deel van het gebied wordt jaarlijks geteld volgens de BMP-methode, in een deel van het gebied wordt één keer per drie jaar een BMP-telling uitgevoerd en in tussenliggende jaren vinden er BTS-tellingen plaats. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Drostendiep is 0,45[2] (2021-2023). Volgens Agrarische Natuur Drenthe (AND) lijkt de weidevogelstand in het gebied vrij stabiel of licht af te nemen.

Het weidevogelgebied Drostendiep is één van de twee gebieden waar door Agrarische Natuur Drenthe beheerpakketten worden afgesloten onder het ANLb, gericht op het verbeteren van het biotoop van weidevogels. In 2023 werd in het Drostendiep op meer dan 600 hectare een beheerpakket afgesloten (zie tabel 1 en bijlage 1), waaronder plasdras, kruidenrijk grasland, verhoogd waterpeil, extensieve beweiding en grasland met een rustperiode. Daarnaast worden jaarlijks meerdere wulpennesten voorzien van een vossenwerend raster[3]. Volgens Agrarische Natuur Drenthe ligt het beheer grotendeels op locaties waar dit als effectief wordt gezien voor

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Cumulatief voor de soorten Kievit en Scholekster. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
[3] Bron: Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels & Landschapsbeheer Drenthe

weidevogels. Vanuit boeren is meer animo voor het afsluiten van beheerovereenkomsten, het beschikbare budget is hier limiterend.

In het gebied zijn circa 25 weidevogelbeschermers uit verschillende vrijwilligersgroepen actief (DR09 Emmen, DR07 Oosterhesselen, Dr23 Dalen en DR19 Stoomdal), waarbij voor het opsporen van nesten ook gebruikt wordt gemaakt van een drone. Daarnaast zijn minimaal tien jagers binnen en rondom het gebied actief met het beheer van predatoren[4]. De weidevogelbeschermers hebben contact met meer dan dertig boeren en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe. De bereidheid van grondeigenaren om mee te doen aan beheer is in het algemeen goed[5]. Ook de samenwerking met partijen als het waterschap wordt door AND als goed omschreven.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast vindt bejaging plaats met behulp van de lichtbak en zijn enkele kunstbouwen aanwezig. AND omschrijft de samenwerking met jagers als goed en ziet vos, das en zwarte kraai als belangrijkste predatoren in dit gebied.
De kaarten in bijlage 2 geven een indruk van de verspreiding van enkele belangrijke predatoren van nesten en kuikens. Een bosje in het centrale deel van het gebied wordt door AND als storend gezien, eigenaar Staatsbosbeheer lijkt echter niet bereid deze te verwijderen.

Tabel 1: Kwantitatieve data Drostendiep

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	1.515 ha	1.519 ha	1.539 ha
Bouwland	392 ha	388 ha	383 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Grasland met rustperiode (A01)	360,6 ha	360,6 ha	346,3 ha
Kuikenvelden (A02)	1,8 ha	0 ha	0 ha
Plasdras (A03)	7,3 ha	9,1 ha	9,1 ha
Legselbeheer op bouwland (A04c/A42a)	62,9 ha	60,8 ha	85,8 ha
Legselbeheer op grasland (A04a)	58,0 ha	49,1 ha	58,5 ha
Kruidenrijk grasland (A05)	47,1 ha	46,6 ha	43,2 ha
Extensief beweid grasland (A06)	71,5 ha	67,8 ha	62,1 ha
Verhoogd waterpeil (A08)	5,4 ha	5,4 ha	6,0 ha
Hulp voor de kievit (uitgestelde bewerkingen)	0 ha	3,0 ha	0 ha
Hulp voor de wulp (raster rond nest)	4 stuks	2 stuks	6 stuks
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	88	69	81
Zwarte kraai	49	42	44
Monitoring; nesten			
Kievit	175	133	192
Scholekster	8	7	J
Grutto	10	7	8
Wulp	6	4	8
Tureluur	0	3	0
Monitoring; BTS			
Kievit	-	226	224
Scholekster	-	16	19
Grutto	-	51	54
Wulp	-	21	21
Tureluur	-	34	65
Monitoring; BMP			
Kievit	196	18	17
Scholekster	19	5	2

[4] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.
[5] Bron Landschapsbeheer Drenthe

Grutto	52	6	9
Wulp	16	2	3
Tureluur	47	9	8

Aanbevelingen

Op basis van gesprekken met AND lijken met name verschraling van percelen die worden beheerd als kruidenrijk grasland en het realiseren van extra plasdrassen van belang. Ook worden kansen gezien voor het verbeteren van het weidevogelbeheer in natuurterreinen met de doelstelling vochtig weidevogelgrasland (N13.01).
Aangezien er onder boeren animo is voor het afsluiten van extra beheer en budget de limiterende factor is, lijkt het wenselijk de mogelijkheden voor verhoging van het budget te onderzoeken.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

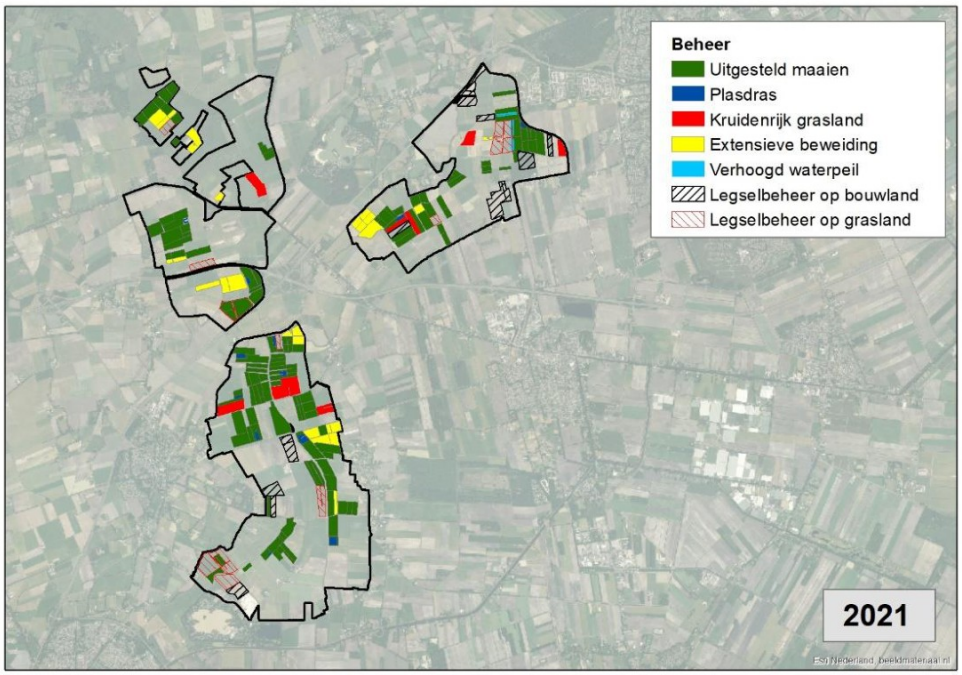
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

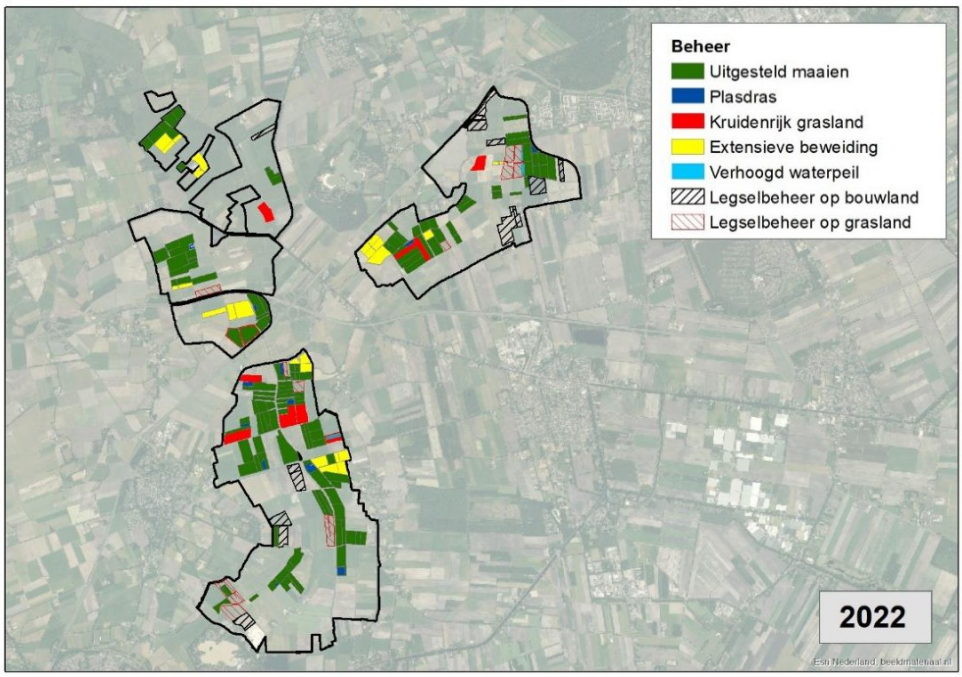
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

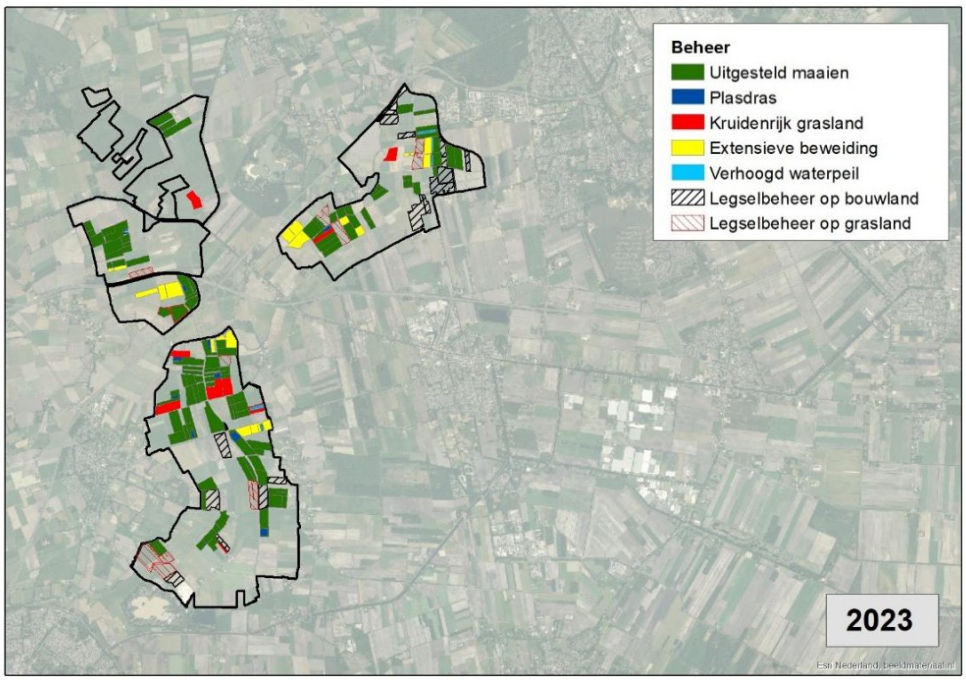
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

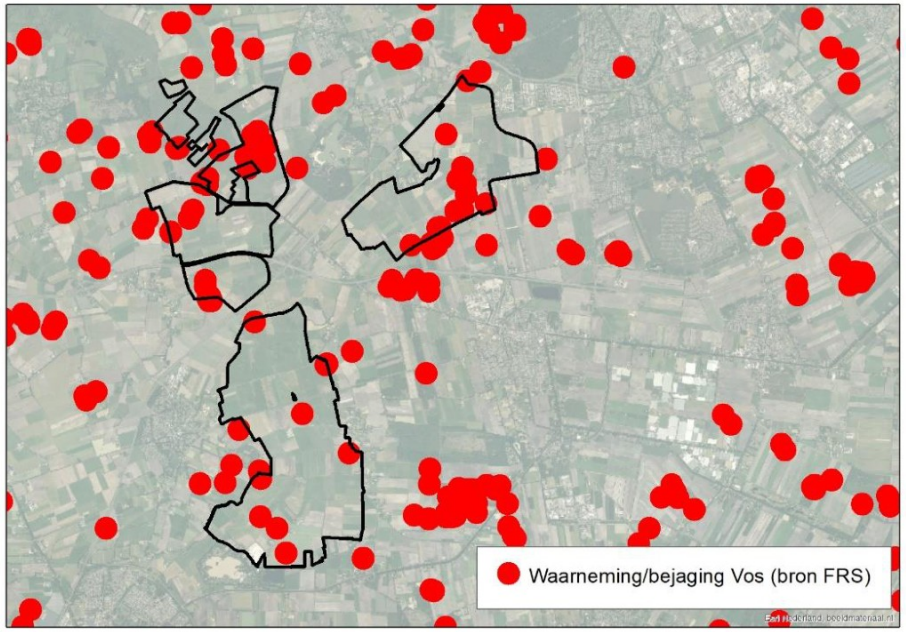
Bijlage 1. Beheer in de jaren 2021-2023

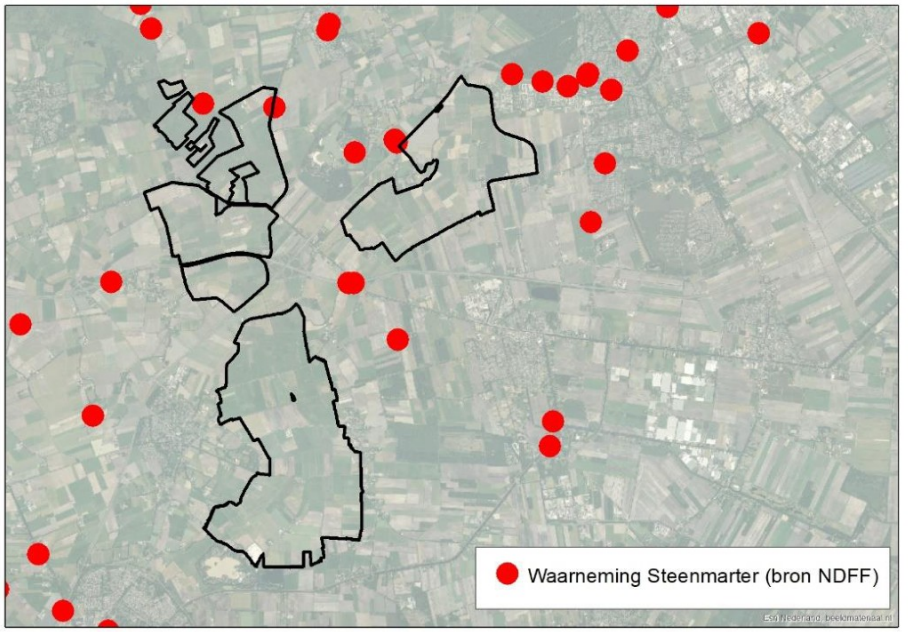

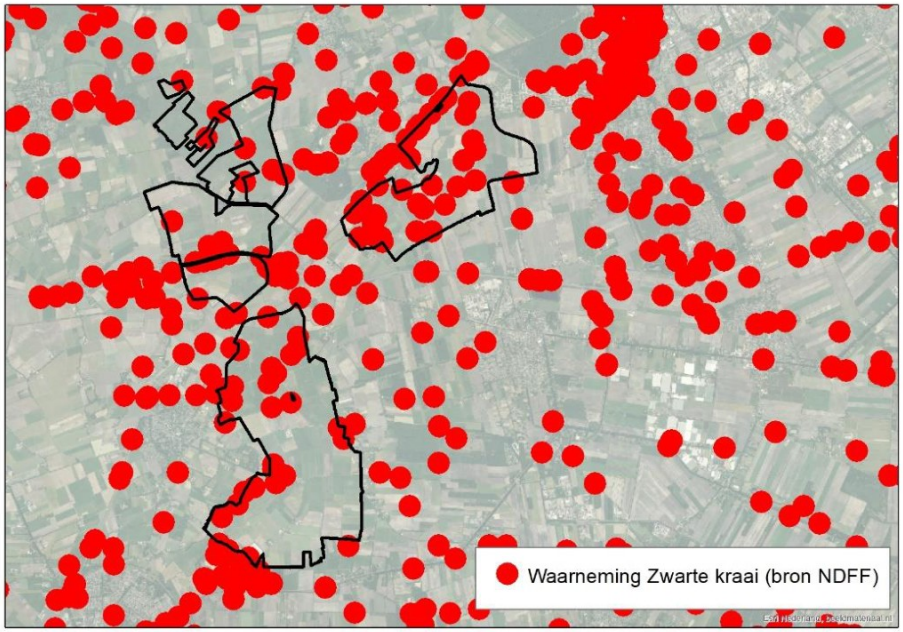

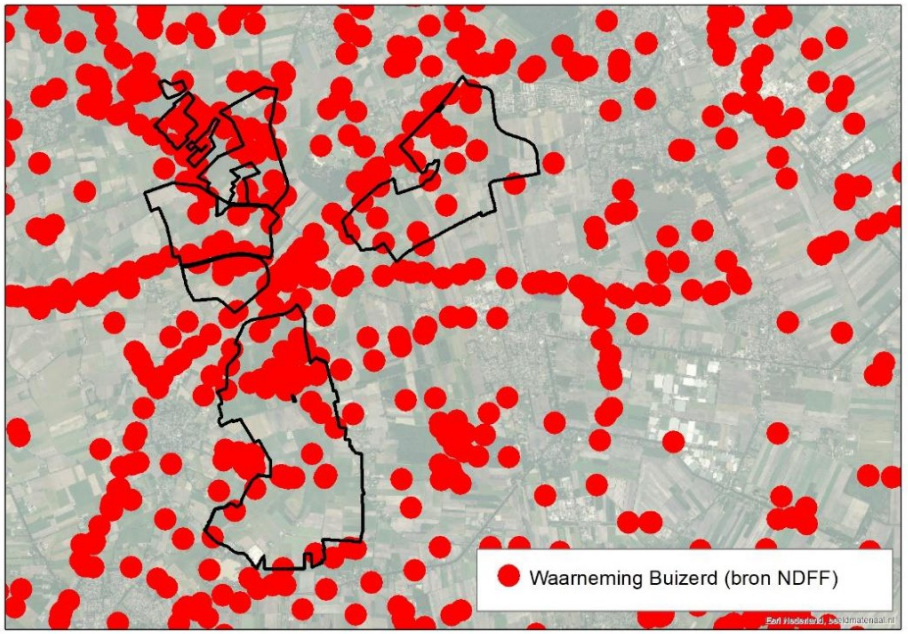

Bijlage 2. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

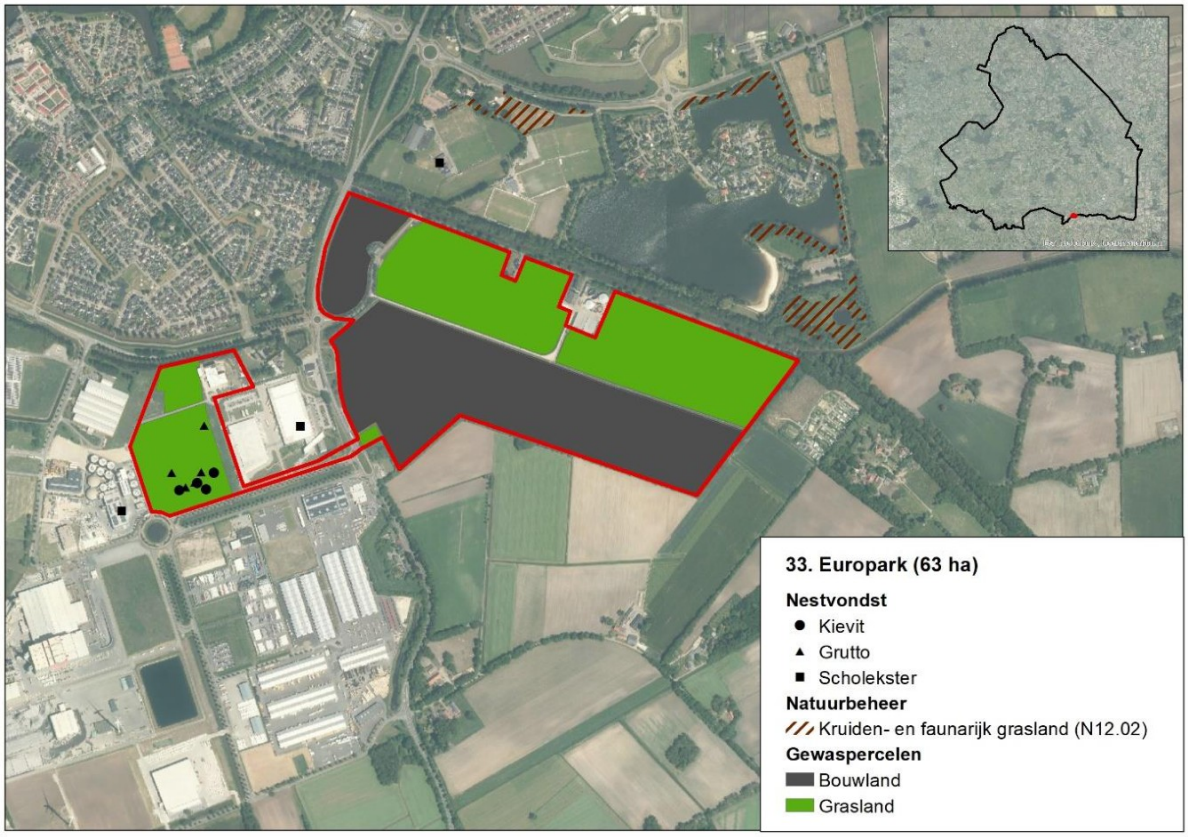

Gebiedsscan Europark

Gebied 33

Figuur 1: *Weidevogelgebied 33 Europark, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied Europark beslaat een oppervlakte van 63 hectare en is gelegen aan de zuidkant van Coevorden. Een klein deel van het gebied is gelegen op het bedrijventerrein, het overige deel ligt aan de oostkant van de aan het bedrijventerrein grenzende N382. Het op het bedrijventerrein gelegen deel betreft extensief gebruikt grasland/ruigte met een natte laagte, het oostelijke deel is deels in gebruik als grasland en deels als bouwland. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied ligt grotendeels tussen de 40-60 cm onder het maaiveld, op enkele nattere delen loopt deze op tot 20-40 cm onder het maaiveld[1].

Weidevogelgebied Europark is bijzonder te noemen vanwege de aanwezigheid van grutto's op een nog niet bebouwd stuk grasland op het bedrijventerrein, waar de grutto's de lantaarnpalen als uitkijkpost gebruiken. De populatie grutto's, die in een verder verleden bestond uit circa 45 broedparen, staat sterk onder druk door de oprukkende bebouwing van het bedrijventerrein. De gemiddelde nestoverleving van de resterende broedparen is met 0.78[2] (2021-2023) goed te noemen. Op initiatief van de vrijwilligers is een poeltje gegraven, om de opgroeiomstandigheden voor gruttokuikens te verbeteren en het doodrijden van migrerende kuikens te voorkomen. De poel is inmiddels echter dichtgegroeid. Overige maatregelen ter verbetering van het biotoop zijn niet uitgevoerd en lijken gezien het extensieve gebruik van het westelijke perceel, waar de grutto's tot broeden komen, ook niet nodig.

In het gebied is één weidevogelbeschermers actief (DR19 Stroomdal). In de directe omgeving van het gebied zijn voor zover bekend geen jagers actief met het beheer van predatoren.[3] De

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand
[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

weidevogelbeschermer voert de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, daarnaast is de lichtbak ingezet. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Europark

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	29 ha	28 ha	28 ha
Bouwland	28 ha	28 ha	28 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	3	1	1
Zwarte kraai	0	0	0
Monitoring (Nesten)			
Kievit	7	2	4
Scholekster	0	2	0
Grutto	9	5	5
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Gezien het hoge nestsucces van de grutto's op het bedrijventerrein, is het zinvol om jaarlijks door middel van maatwerk de kansen op het vliegvlug worden van kuikens te optimaliseren. Daarnaast is het wenselijk de deels dichtgegroeide poel, die volgende de vrijwilligers van waarde was voor gruttokuikens, op te schonen. De verwachting is echter dat het westelijke deel van het gebied zal worden volgebouwd, waarmee het leefgebied van de aanwezige grutto's en kieviten hier zal verdwijnen. Gezien het nagenoeg ontbreken van weidevogels in het overige deel van het gebied, is het zinvol de 'status' als weidevogelgebied op dat moment te heroverwegen.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

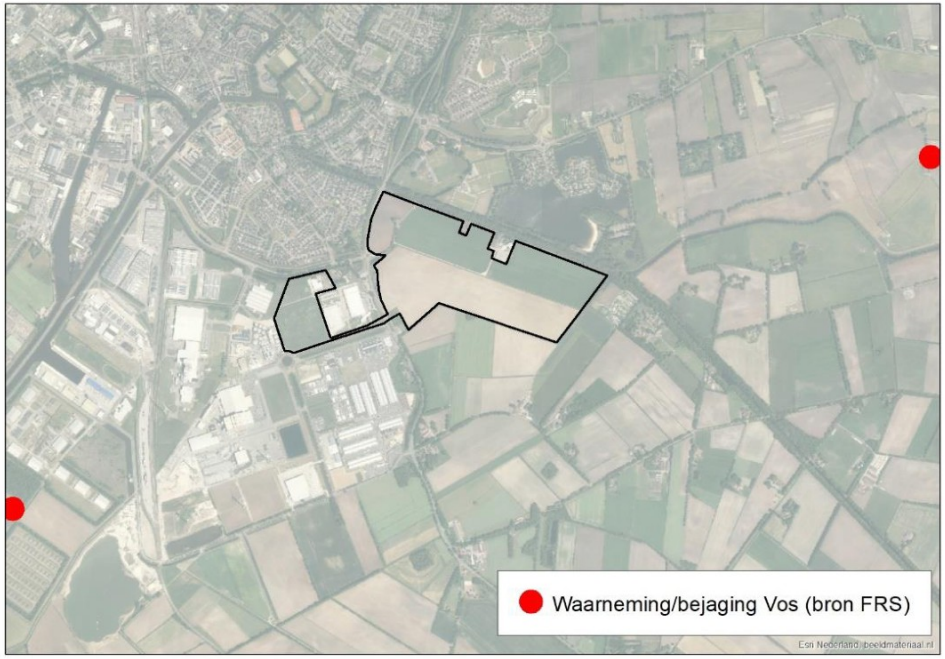
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

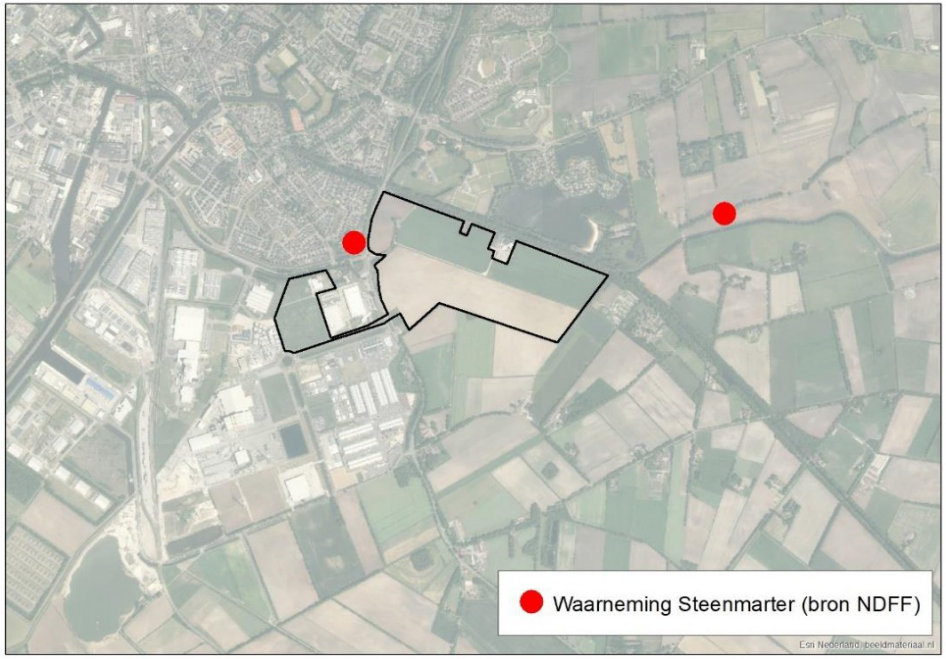
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

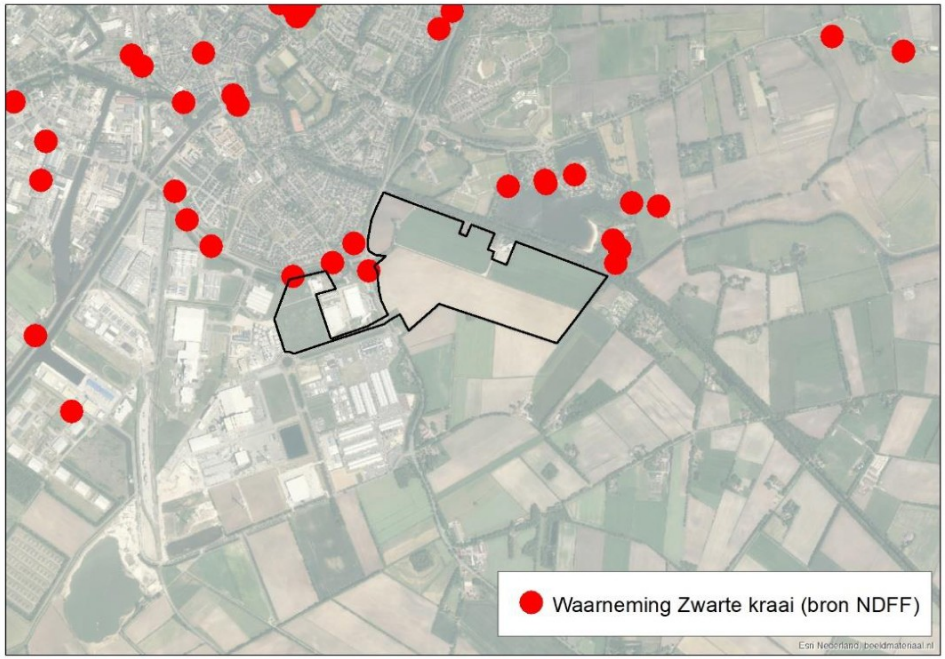
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

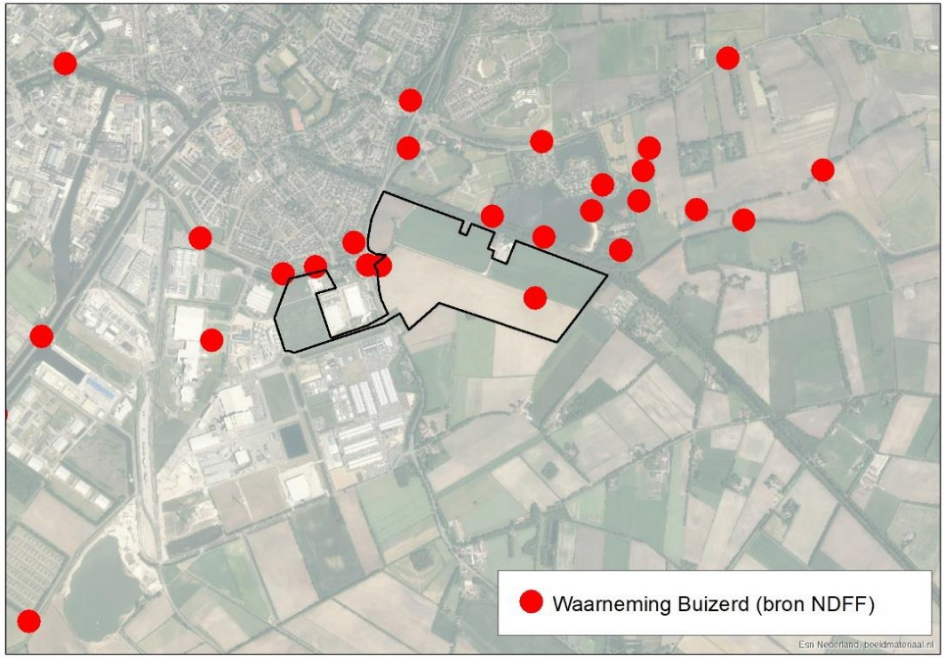
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

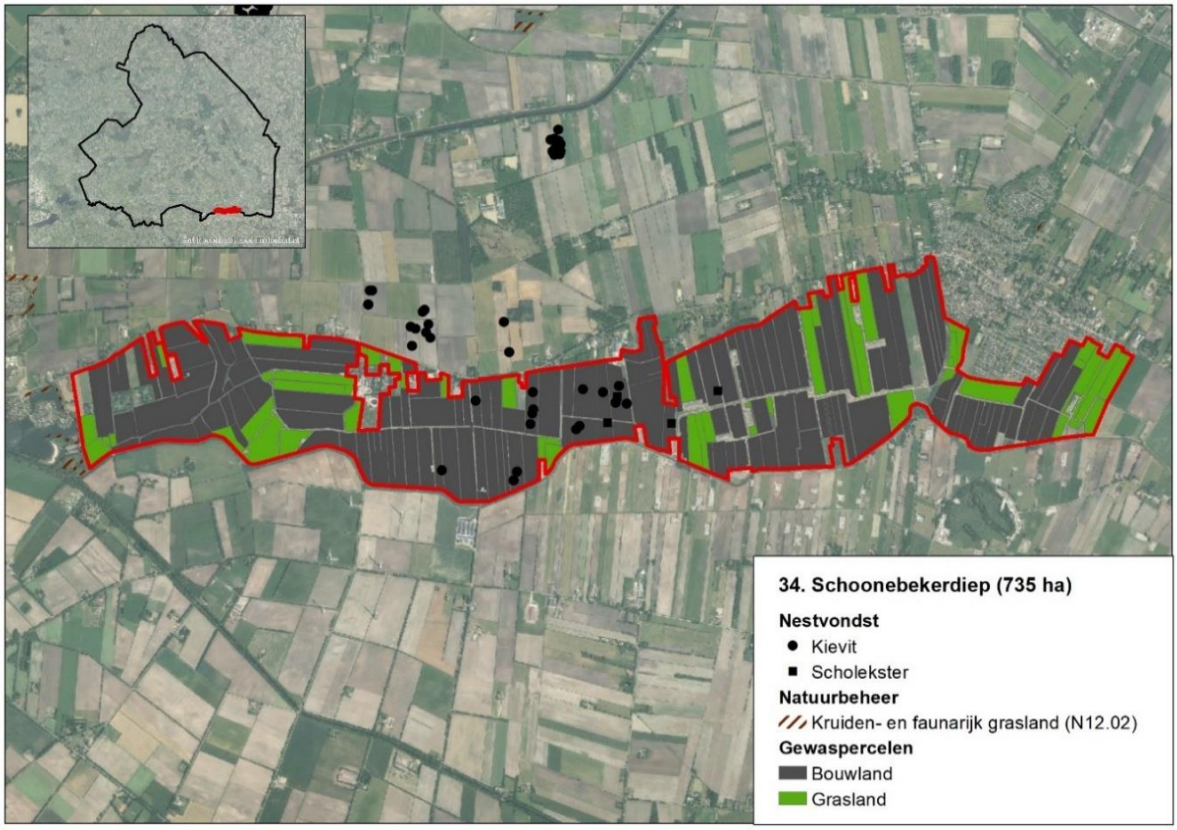

Gebiedsscan Schoonebekerdiep

Gebied 34

Figuur 1: *Weidevogelgebied 34 Schoonebekerdiep, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied Schoonebekerdiep beslaat een oppervlakte van 735 hectare en is globaal gelegen tussen Coevorden en Schoonebeek. Het gebied bestaat grotendeels uit bouwland, afgewisseld met percelen die in gebruik zijn als grasland. Ook staan in het gebied enkele windmolens en bestaan er plannen voor het plaatsen van zonnepanelen. In het Natuurbeheerplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. Aan de zuidkant grenst het gebied aan het Schoonebekerdiep, waar plannen bestaan voor het aanpassen van de meandering van de beek. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert sterk over het gebied. In de nattere delen ligt de grondwaterstand 20-40 cm onder het maaiveld, in de drogere delen loopt dit op tot 140 cm onder het maaiveld[1]. Met name de nattere delen in het gebied hebben relatief hoge potentie voor weidevogels.

Weidevogelgebied Schoonebekerdiep is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook de scholekster, grutto en wulp komen volgens de vrijwilligers in lage aantallen in het gebied tot broeden. Vanuit de vrijwilligers is aangegeven dat het aantal broedparen in het gebied fors hoger ligt dan het aantal nesten dat tot 2023 werd gevonden. De gemiddelde nestoverleving is met 0.48[2] (2021-2023) voor Drentse begrippen redelijk te noemen. Maatregelen ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd.

In het gebied zijn circa vijftien weidevogelbeschermers actief (DR19 Stroomdal), die ook in andere gebieden in de omgeving werken aan nestbescherming. Na 2023 heeft deze groep een impuls gekregen van nieuwe fanatieke nestbeschermers. Daarnaast zijn minimaal twee jagers actief met het beheer van predatoren[3]. De weidevogelbeschermers hebben met de meeste

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

boeren in het gebied een goede samenwerking en voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit, bejaging vindt ook plaats met behulp van de lichtbak. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Schoonebekerdiep

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	154	146	126
Bouwland	476	496	512
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	33	J	36
Zwarte kraai	2	5	15
Monitoring (Nesten)			
Kievit	J	10	15
Scholekster	1	0	4
Grutto	0	0	0
Wulp	0	0	0
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Vanwege de relatief hoge potentie van het gebied, is het aan te bevelen om met onder andere het waterschap en boeren in het gebied de mogelijkheden voor verbetering van de omstandigheden voor weidevogels in kaart te brengen. Hierbij kan worden gedacht aan het realiseren van enkele kleine plasdrassen in het gebied, het realiseren van bufferzones langs watergangen en het benutten van de natuurvriendelijke oevers langs de beek.

Daarnaast lijkt het zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met weidevogels aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen. De ligging van het gebied binnen de begrenzing ‘dooradering’ biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

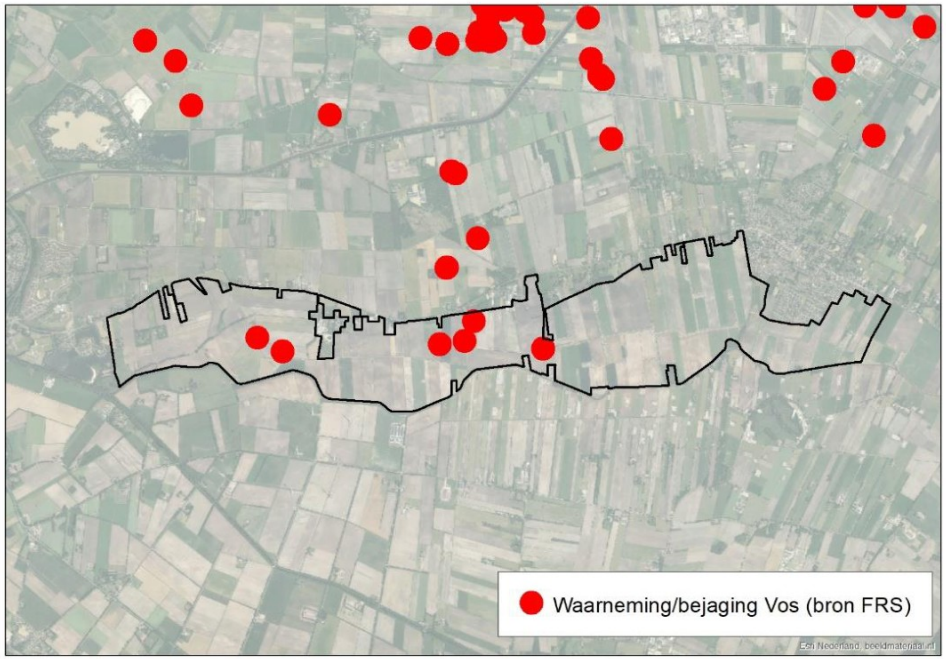
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

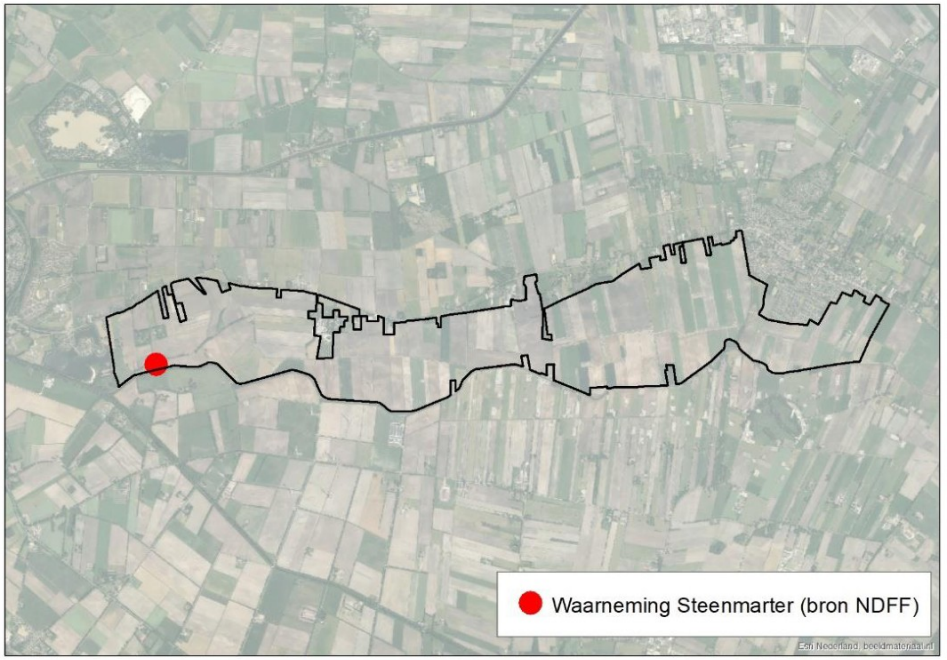
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera’s toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

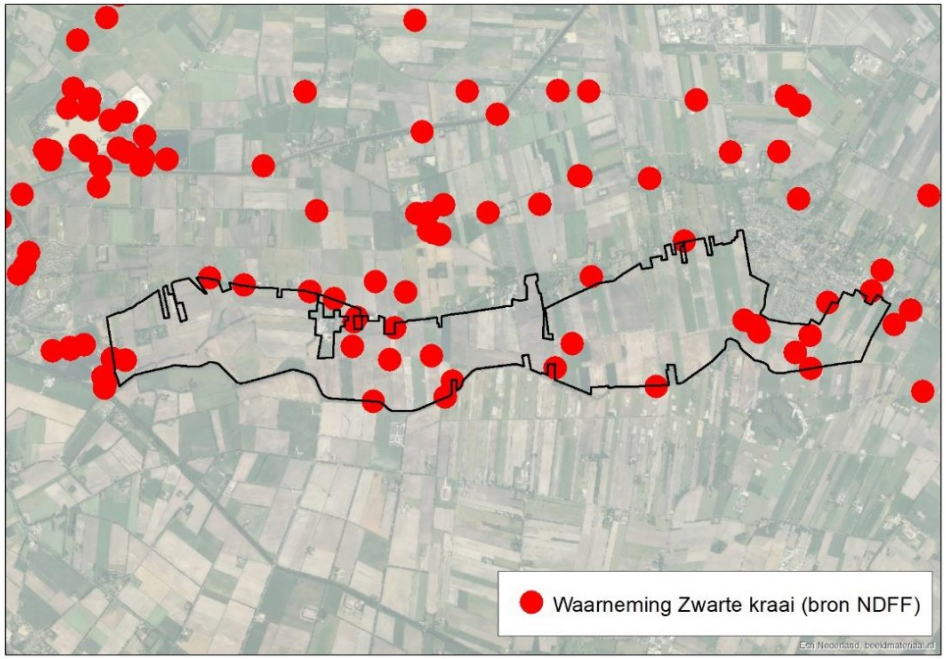
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

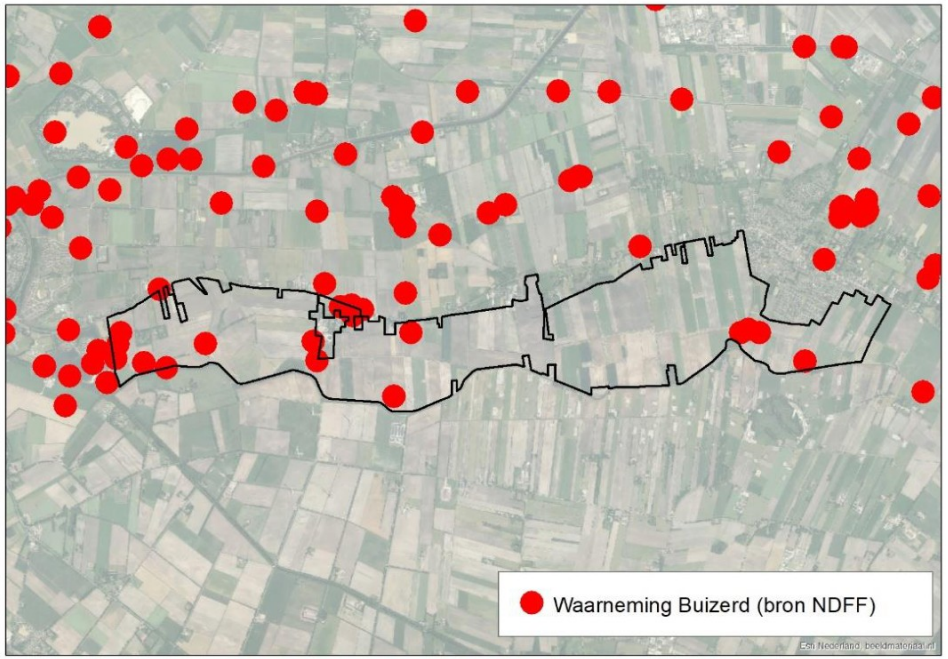
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

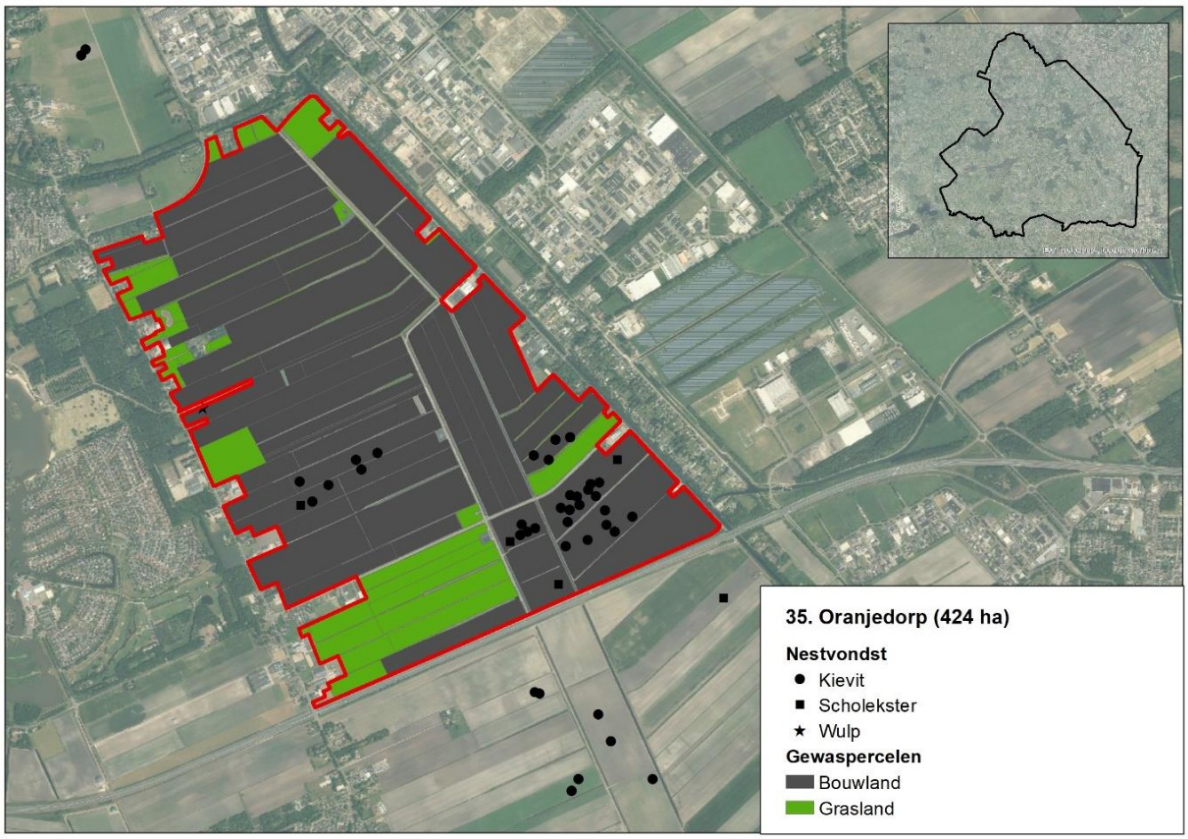

Gebiedsscan Oranjedorp

Gebied 35

Figuur 1: *Weidevogelgebied 35 Oranjedorp, met daarin weergegeven de in 2023 gevonden weidevogelnesten (zie ook tabel 1).*

Het weidevogelgebied Oranjedorp beslaat een oppervlakte van 424 hectare en ligt even ten zuiden van Emmen, ingeklemd tussen de A37 in het zuiden, Parc Sandur in het westen en het Oranjekanaal aan de oostkant. Het gebied bestaat voornamelijk uit bouwland, met her en der percelen die in gebruik zijn als grasland. Ondanks de vrij besloten ligging, is het gebied zelf zeer open. In het Natuurgebiedsplan is het gebied begrensd als 'dooradering'. De gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand in het gebied varieert sterk over het gebied, van circa 20-40 cm onder het maaiveld in het centrale deel tot meer dan 160 cm onder het maaiveld in het westen[1].

Weidevogelgebied Oranjedorp is als broedgebied met name van belang voor de kievit, maar ook de scholekster en wulp komen in lage aantallen in het gebied tot broeden. Grutto en tureluur ontbreken volgens vrijwilligers in het gebied. Op basis van het aantal nestvondsten lijkt de kievit in het gebied toe te nemen, een beeld dat vanuit de vrijwilligers niet direct wordt herkend. De gemiddelde nestoverleving is met 0.8[2] (2021-2023) goed te noemen. Maatregelen specifiek ter verbetering van het biotoop voor weidevogels zijn niet uitgevoerd, wel is volgens de vrijwilligers in het gebied een keverbank gerealiseerd.

In het gebied zijn vier weidevogelbeschermers actief (DR09 Emmen), die goed contact hebben met de boeren in het gebied. In de periode 2021-2023 waren in het gebied minimaal drie jagers actief met het beheer van predatoren[3]. De weidevogelbeschermers voeren de bescherming uit onder de coördinatie van Landschapsbeheer Drenthe.

---

[1] Kaartportaal.drenthe.nl; gemiddelde voorjaars grondwaterstand

[2] Cumulatief voor de soorten Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Bron Versluijs, M, & R. de Jong, 2024. Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.

[3] Gebaseerd op in FRS ingevoerde waarnemingen.

Het predatorenbeheer is de afgelopen jaren uitgevoerd op basis van een provinciaal toestemmingsbesluit. De vos wordt vanuit de vrijwilligers genoemd als belangrijkste predator, andere predatoren die worden genoemd zijn zwarte kraai en bunzing. De kaarten in bijlage 1 geven een indruk van de verspreiding van enkele overige predatoren van nesten en kuikens.

Tabel 1: Kwantitatieve data Oranjedorp

	2021	2022	2023
Landgebruik			
Grasland	58 ha	64 ha	68 ha
Bouwland	329 ha	330 ha	328 ha
Beheermaatregelen weidevogels			
Geen			
Predatorenbeheer			
Vos (binnen 3 km)	12	10	8
Zwarte kraai	61	43	34
Monitoring (Nesten)			
Kievit	17	20	30
Scholekster	2	4	4
Grutto	0	0	0
Wulp	0	1	1
Tureluur	0	0	0

Aanbevelingen

Het lijkt in dit gebied met name zinvol om in te zetten op lastminutebeheer op percelen waar tijdens het seizoen clusters met weidevogels aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van uitgestelde bewerkingen op bouwland. Vanuit de vrijwilligers bestaat de wens een plasdras te realiseren, het is aan te bevelen de mogelijkheden te onderzoeken. De ligging van het gebied binnen de begrenzing 'dooradering' biedt naar verwachting mogelijkheden voor het afsluiten van (randen)beheer binnen het ANLb, waar ook weidevogels van kunnen profiteren.

Disclaimer

Deze gebiedsscan heeft alleen betrekking op kievit, scholekster, grutto, wulp en tureluur.

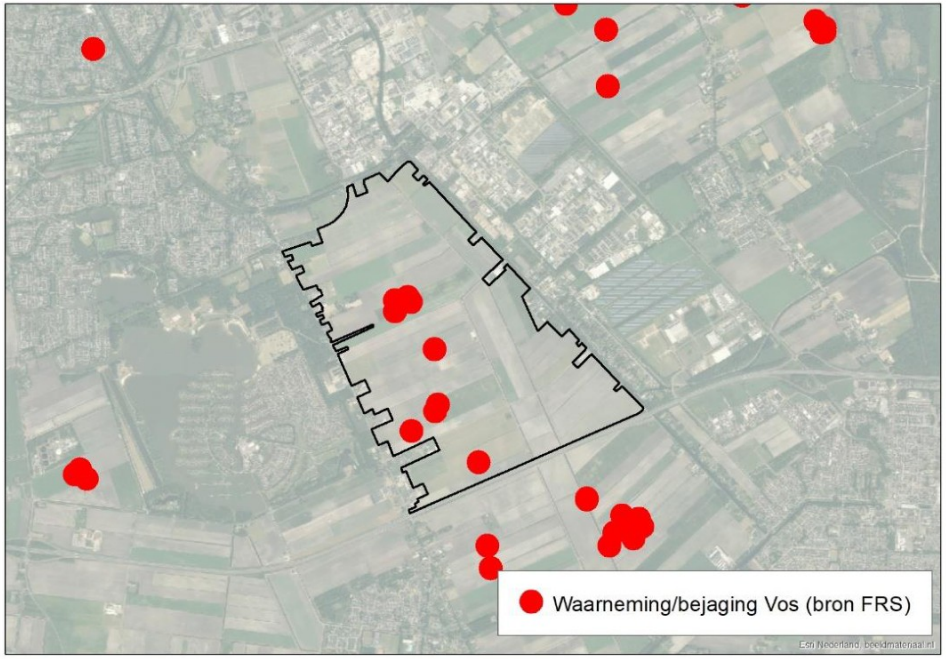
Het aantal gevonden nesten geeft alleen een indicatie van de populatieontwikkeling. Zo wordt in gebieden met beheer niet gezocht naar nesten en kan de inspanning van vrijwilligers door de jaren heen verschillen. Ook BMP- en BTS-gegevens moeten met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, waardoor de aantallen tussen jaren niet altijd direct vergeleken kunnen worden.

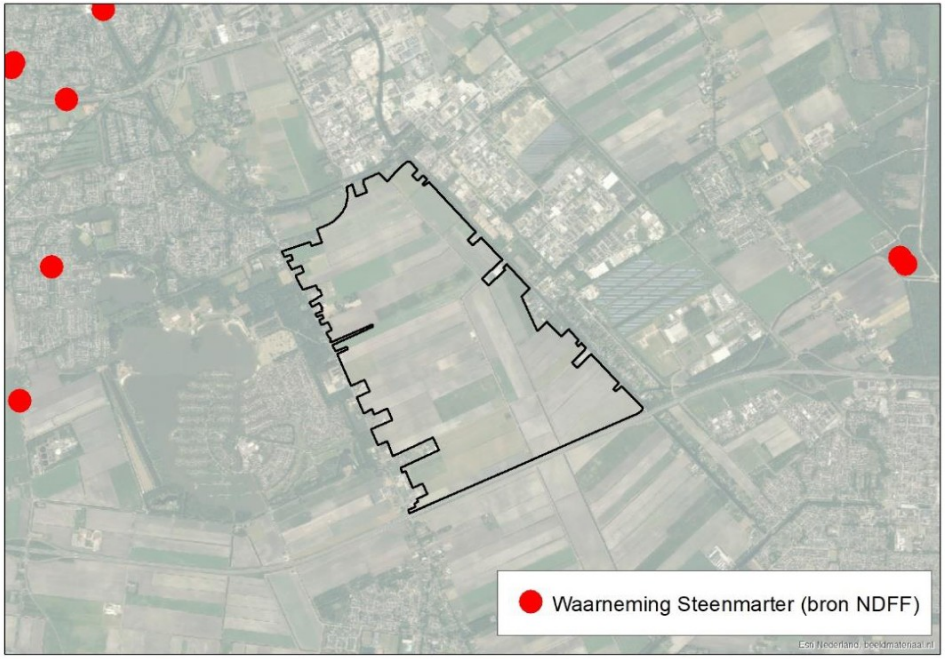
Ook waarnemingen van predatoren zijn niet op een gestandaardiseerde wijze verzamelt en geven vaak slechts een indruk van de situatie. In 2022 in drie gebieden in Drenthe uitgevoerd predatieonderzoek met camera's toonde aan dat de vos in deze gebieden veruit de belangrijkste predator van nesten was, gevolgd door steenmarter, zwarte kraai en das.

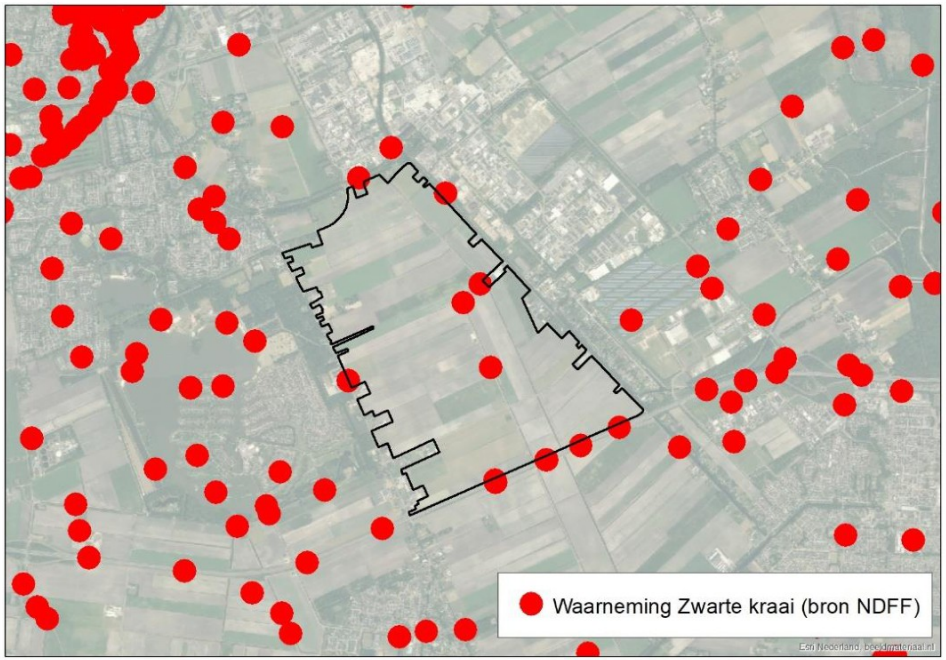
De in bijlage 2 opgenomen kaarten zijn m.u.v. vos, gebaseerd op data vanuit de NDFF. Hierbij zijn polygonen geconverteerd naar stippen en meerdere waarnemingen/stippen kunnen betrekking op één exemplaar. De kaarten geven dan ook niet meer dan een beeld van de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied.

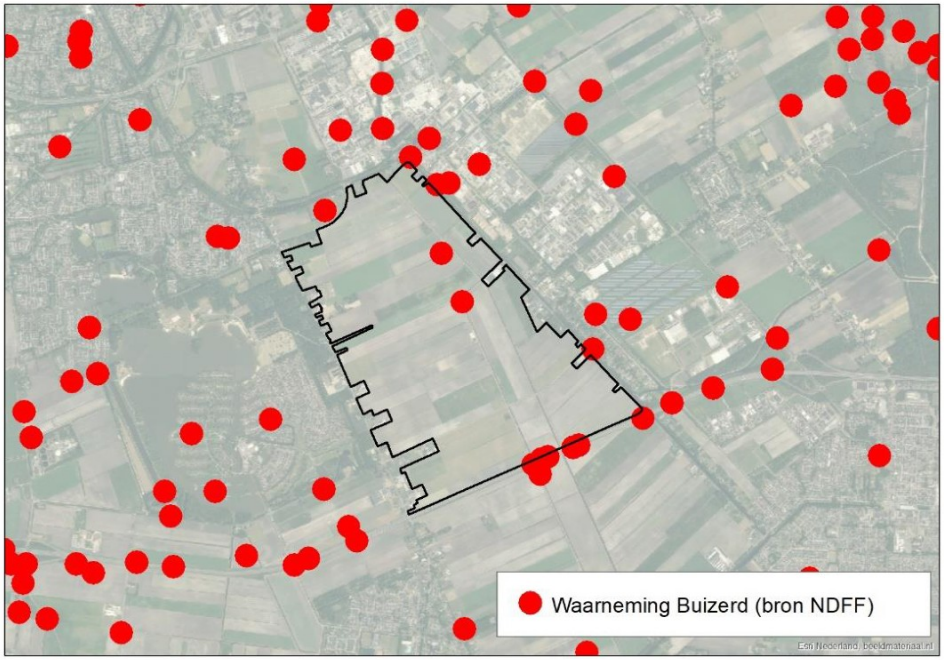
De aanbevelingen zijn gebaseerd op beschikbare data en gesprekken met lokale deskundigen.

Bijlage 1. Waarnemingen enkele predatoren 2021-2023

Predatoren van weidevogelnesten in Drenthe in 2022

Erik Kleyheeg &
Peter van den Brandhof

Sovon-rapport 2022/71

Sovon

Brandhof
natuur & platteland

Predatoren van weidevogelnesten in Drenthe in 2022

Erik Kleyheeg & Peter van den Brandhof

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Faunabeheereenheid Drenthe en mede mogelijk gemaakt door de provincie Drenthe

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2022

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Faunabeheereenheid Drenthe en mede mogelijk gemaakt door de provincie Drenthe

Wijze van citeren: Kleyheeg E. & van den Brandhof P.M. 2022. Predatoren van weidevogelnesten in Drenthe in 2022. Sovon-rapport 2022/71. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's omslag: Faunabeheereenheid Drenthe

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon.

Inhoud

Dankwoord 2

Samenvatting 3

1. Inleiding 4

2. Onderzoeksgebieden en -methode 7
   2.1. Onderzoeksgebieden 7
   2.2. Doelsoorten 7
   2.3. Bepalen lotgevallen nesten 7
      2.3.1. Nestmonitoring door vrijwilligers 7
      2.3.2. Cameraobservaties 8
   2.4. Analyses 8
      2.4.1. Camerabeelden 8
      2.4.2. Berekening nestoverleving 8

3. Resultaten 9
   3.1. Gevolgde nesten 9
      3.1.1. Totaaloverzicht 9
      3.1.2. Cameraobservaties 9
   3.2. Uitkomstsucces en lotgevallen 11
      3.2.1. Lotgevallen 11
   3.3. Vastgelegde predatoren 12
      3.3.1. Totaaloverzicht 12
      3.3.2. Predatoren van kievitsnesten per gebied 13
      3.3.3. Timing van predatie J
   3.4. Effect van perceeltype op predatiekans 15
   3.5. Vergelijking lotgevallen met en zonder camera 15

4. Discussie 17
   4.1. Cameraresultaten 17
   4.2. Predatoren 17
   4.3. Betekenis van predatie 18

5. Conclusies en aanbevelingen 19

Literatuur 21

Dankwoord

Deze studie was niet mogelijk geweest zonder de toegewijde inzet van de vrijwilligers van de weidevogelgroepen Smilde (DR37), Wapserveen (DR38) en Het Stroomdal (DR19), die al het veldwerk hebben uitgevoerd. Wij danken daarnaast Erwin Bruulsema en Michiel Elderenbosch van Landschapsbeheer Drenthe voor het beschikbaar stellen van data en het werven van vrijwilligers. Het onderzoek werd begeleid door een werkgroep bestaand uit een vertegenwoordiger van het 'Ermberaad', Provincie Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe, Agrarische Natuur Drenthe en Faunabeheereenheid Drenthe.

Samenvatting

Veel soorten boerenlandvogels in de provincie Drenthe laten een langdurige afname zien. Met name de steltlopers van graslanden, de typische weidevogels, hebben het zwaar. Nestmonitoring laat zien dat de kans dat legsels van soorten als Kievit en Grutto uitkomen lager is dan het landelijke gemiddelde. Tegelijkertijd is bekend dat de verliezen door predatie relatief groot zijn in de provincie Drenthe. Om gericht maatregelen te kunnen nemen die het nestsucces verbeteren, is in 2022 in drie gebieden in Drenthe gestart met een verdiepend onderzoek dat zich richtte op het kwantificeren van het nestsucces, het bepalen van de lotgevallen en het identificeren van de predatoren met behulp van wildcamera's bij weidevogelnesten. De concrete vragen die hiermee beantwoord dienden te worden waren:

1. Wat is het uitkomstsucces van de legsels van de steltloperweidevogels in de drie onderzoeksgebieden?
2. Wat zijn de lotgevallen van de weidevogelnesten in de drie onderzoeksgebieden en wat is daarbij de rol van de verschillende predatoren?

Om deze vragen te beantwoorden werden in het broedseizoen van 2022 in drie onderzoeksgebieden – Coevorden, Smilde en Wapserveen – nesten van Kieviten en andere boerenlandvogels gevolgd met wildcamera's. In totaal werden 139 nesten met een camera gevolgd (resp. 52, 43 en 44 per gebied) en daarnaast werden 150 nesten zonder camera gevolgd.

Op basis van de camerabeelden werd vastgesteld dat het gemiddelde uitkomstsucces van alle soorten gecombineerd varieerde tussen de 16,3 en 44,2%, waarbij Coevorden iets beter scoorde dan de beide andere onderzoeksgebieden. Voor de Kievit waren voldoende gegevens beschikbaar voor een soortspecifieke analyse, het uitkomstsucces voor deze soort varieerde tussen de 13,5 en 46,7%. Er werd geen structureel verschil in uitkomstsucces gevonden tussen nesten met en zonder camera.

In geen van de gebieden was het uitkomstsucces toereikend voor een stabiele populatie. Van de verliesoorzaken was predatie veruit de belangrijkste. Alle soorten en gebieden gecombineerd werd 48,7-57,6% van de nesten gepredeerd. Dat vertaalt zich naar ongeveer 84% van de verliezen met een bekende oorzaak. De predatiedruk was het hoogst in Wapserveen, waar meer dan 90% van de verliezen kon worden toegeschreven aan predatie.

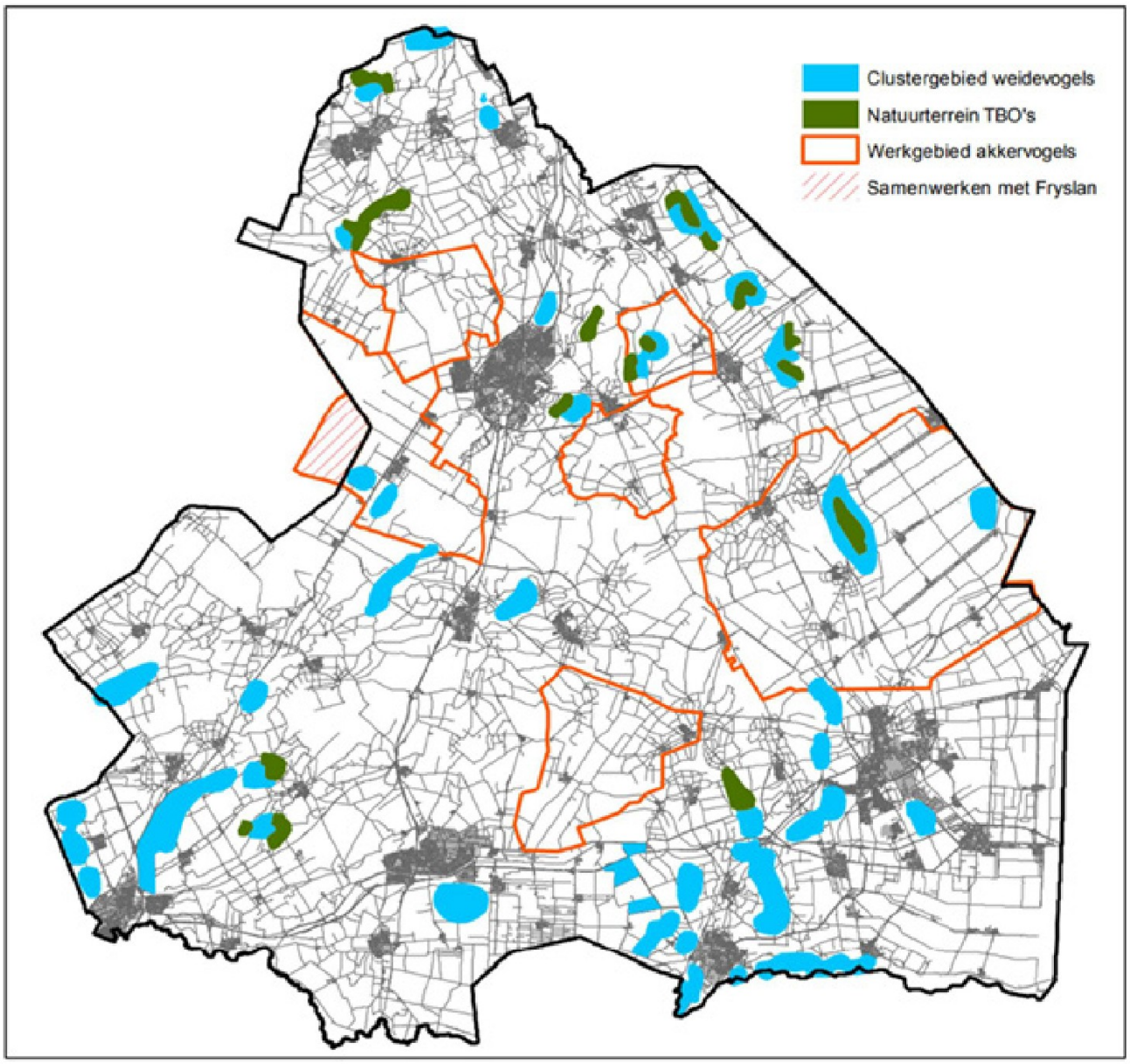
Op de camera's werd predatie door vijf verschillende soorten vastgelegd, namelijk Vos, Steenmarter, Das, Zwarte Kraai en Kauw. Van alle gevallen waarbij de predator herkenbaar in beeld kwam, werd het nest in 76% van de gevallen gepredeerd door een Vos. In Coevorden en Wapserveen was dat aandeel rond de 65%, in Smilde kon de nestpredatie in 93% van de gevallen worden toegeschreven aan de Vos. Op de tweede plaats kwam de Steenmarter (10%), gevolgd door Zwarte Kraai (7,5%) en Das (5%). De Kauw werd eenmaal als predator vastgelegd van een kleine plevierennest en eenmaal van een deel van een kievitsnest. In Smilde werd de Steenmarter niet op de camera's geregistreerd; wel in beide andere onderzoeksgebieden. Das en Zwarte Kraai werden wel in elk van de studiegebieden vastgelegd als predatoren.

De resultaten laten zien dat predatie een belangrijke beperkende factor is voor het uitkomstsucces van nesten die tegen werkzaamheden worden beschermd en dat de Vos een dominante rol speelt. Het terugdringen van de predatiedruk kan een groot effect hebben op het uitkomstsucces, maar het is duidelijk dat een streefwaarde van 70% nestsucces voor een stabiele populatie zeer ambitieus is. Daarom zal het nodig zijn om naast maatregelen om de predatiedruk te verlagen ook de omstandigheden voor de kuikens te verbeteren, omdat bij een hogere kuikenoverleving relatief minder nesten succesvol hoeven uit te komen voor een stabiele populatie. Op de lange termijn zou voor beide sporen het nemen van maatregelen op landschapsschaal de meest duurzame aanpak zijn.

1. Inleiding

In de provincie Drenthe wordt een grote inspanning geleverd om populaties van boerenlandvogels, soorten die veelal op akkers en in weilanden broeden, te behouden en te herstellen. In 2016 werd hiertoe in opdracht van de Provincie Drenthe een “Plan van aanpak Akker- en Weidevogels in Drenthe” opgesteld door de partijen die deelnemen aan het Ermberaad, een overlegplatform waarin de meeste organisaties vertegenwoordigd zijn die in Drenthe werken aan het behoud van boerenlandvogels. In dit plan van aanpak werden concrete maatregelen geïdentificeerd die moeten bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van leefgebieden van akker- en weidevogels en het reduceren van de predatiedruk. Bij de evaluatie van het plan van aanpak werd predatiebeheer geïdentificeerd als één van de terugkerende discussiepunten. In het vervolg van het plan van aanpak, het “Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025” wordt dan ook voorgesteld om een goed onderbouwd onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van predatie in de clustergebieden weidevogels (figuur 1.1) en de rol van de verschillende predatoren bij de predatie van weidevogellegsels.

De reden voor deze aandacht voor predatie en bescherming van boerenlandvogels is de voortdurende achteruitgang van de meeste soorten boerenland-

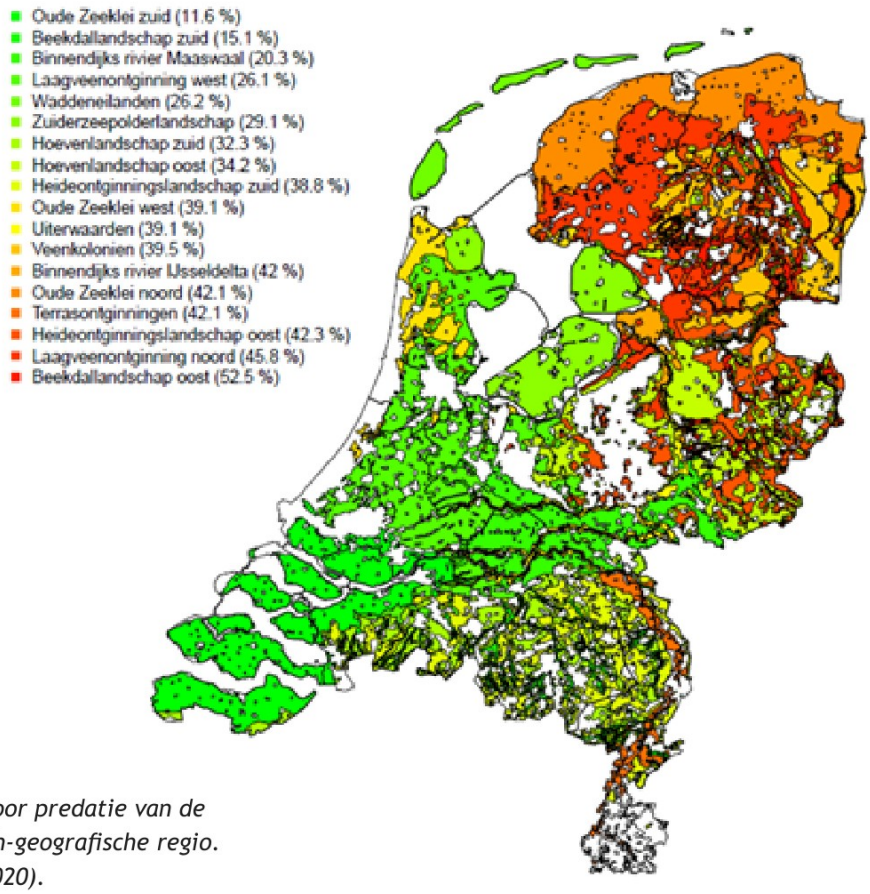

Figuur 1.1. Clustergebieden weidevogels en werkgebieden akkervogels, overgenomen uit het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels (Bennema & Buitenkamp, 2020).

vogels in Drenthe. Vooral de typische 'weidevogels' hebben het zwaar. Zo hebben Grutto en Scholekster in Drenthe in de laatste decennia een zeer dramatische afname laten zien van rond de 95% (www.sovon.nl). De afname van deze soorten verloopt in geen enkele andere provincie zo snel als in Drenthe (Kleyheeg *et al.* 2020). Voor de Kievit is het beeld iets minder dramatisch, maar ook van deze soort is nog maar een kwart over van wat er in 1990 in Drenthe broedde. Toch broedt nog steeds een relatief groot aandeel van de Nederlandse populatie van de Kievit in Drenthe en dat geldt in nog sterkere mate voor soorten als Wulp, Watersnip en Veldleeuwerik (Alefs & Teunissen 2019). De provincie Drenthe heeft voor de bescherming van deze soorten dus een extra verantwoordelijkheid.

De hoofdoorzaak voor de afname van boerenlandvogels in heel Europa is de intensivering van de landbouw (Shrubb 1990, Chamberlain *et al.* 2000, Newton 2004, Wilson *et al.* 2004, Gill *et al.* 2007). Intensief landgebruik gaat onder meer gepaard met een lager waterpeil, minder variatie in gewassen, verschuiving van zomer- naar wintergranen en een snellere groei van de vegetatie, waardoor grasland vroeger en vaker gemaaid kan worden. Grote nestverliezen, hogere kuikensterfte en een afname van de kwaliteit van het boerenland als foerageergebied zijn hier het gevolg van (Benton *et al.* 2002; Kragten *et al.* 2011; Mccracken & Tallowin, 2004; Schekkerman & Beintema, 2007; Kentie *et al.* 2015). De precieze rol van hogere predatiedruk ten opzichte van andere drukfactoren is zonder gericht onderzoek lastig vast te stellen. Wel is duidelijk dat nestverliezen door predatie in de provincie Drenthe relatief groot zijn. Op basis van nestmonitoring door weidevogelvrijwilligers werd vastgesteld dat de kans op nestverlies door predatie voor Kieviten in Drenthe ongeveer 1,5 keer groter is dan het landelijk gemiddelde. Voor de Grutto is deze kans bijna tweemaal zo hoog (Kleyheeg *et al.* 2020). Door weidevogelvrijwilligers werd vastgesteld dat in de afgelopen jaren ongeveer een derde van alle beschermde nesten van boerenlandvogels verloren ging aan predatie. Dit vertaalt zich naar ongeveer 80% van de totale verliezen (Landschapsbeheer Drenthe 2020). Berekeningen met behulp van de Mayfield-methode, waarbij er rekening mee wordt gehouden dat alleen (tot op dat moment) succesvolle nesten gevonden worden, komen uit op nog hogere predatieverliezen in Drenthe. Voor nesten van de vijf meest talrijke steltlopers gecombineerd liepen de berekende predatiekansen in landschappen die in Drenthe voorkomen op tot 52,5% (figuur 1.2).

De kans op nestpredatie is dus relatief groot voor boerenlandvogels in Drenthe en is mogelijk een beperkende factor voor herstel van de sterk afgenomen

Figuur 1.2. Percentage nestverlies door predatie van de vijf weidevogelsteltlopers per fysisch-geografische regio. Overgenomen uit Teunissen et al. (2020).

populaties. Voor een stabiele populatie Kieviten dient elk jaar ongeveer één kuiken per paar vliegvlug te worden (Roodbergen *et al.* 2012) en als vuistregel wordt aangenomen dat hiervoor een uitkomstsucces van minimaal 70% nodig is. Het nestsucces moet dus relatief hoog zijn om de over het algemeen zeer lage overlevingskans van kievitskuikens te compenseren. Met een predatiekans van 40-50% wordt dit uitkomstsucces niet gehaald. Om specifieke maatregelen te kunnen nemen om predatoren te weren of anderszins de predatiedruk te verlagen, is het van belang om goed inzicht te hebben in de identiteit van de betrokken predatoren van weidevogelnesten.

Om meer inzicht te krijgen in het uitkomstsucces en de lotgevallen van weidevogelnesten, alsmede de identiteit van de predatoren, is in het broedseizoen van 2022 in samenwerking met weidevogelvrijwilligers in de regio's Coevorden (vrijwilligersgroep Het Stroomdal), Smilde en Wapserveen een onderzoek uitgevoerd met behulp van wildcamera's bij de nesten van boerenlandvogels. In dit rapport worden de resultaten van deze studie besproken.

2. Onderzoeksgebieden en -methode

2.1. Onderzoeksgebieden

Voor het onderzoek naar de predatoren van weidevogelnesten werden door de werkgroep drie gebieden geselecteerd: Coevorden (3.040 ha), Wapserveen (1.450 ha) en Smilde (5.870 ha). Dit zijn belangrijke weidevogelgebieden in de provincie Drenthe, met weidevogelpopulaties die op het oog representatief zijn voor veel weidevogelgebieden in de provincie Drenthe. Daarnaast is voor de selectie van deze gebieden een aantal criteria gebruikt: (1) in elk van de gebieden zijn vrijwillige weidevogelbeschermers actief die voor dit onderzoek voldoende nesten konden opsporen en camera's konden plaatsen; (2) in elk van de gebieden is voldoende medewerking van boeren; (3) in elk van de gebieden is in recente jaren veel verlies door nestpredatie; (4) in geen van de gebieden worden in het kader van ANLb of anderszins zware maatregelen genomen om de habitat voor weidevogels te verbeteren; en (5) in geen van de gebieden vindt actieve afschot van predatoren plaats (m.u.v. Coevorden, zie discussie). De verwachting was dan ook dat in deze gebieden een goede steekproef kon worden behaald om een representatief beeld te krijgen van de predatorengemeenschap.

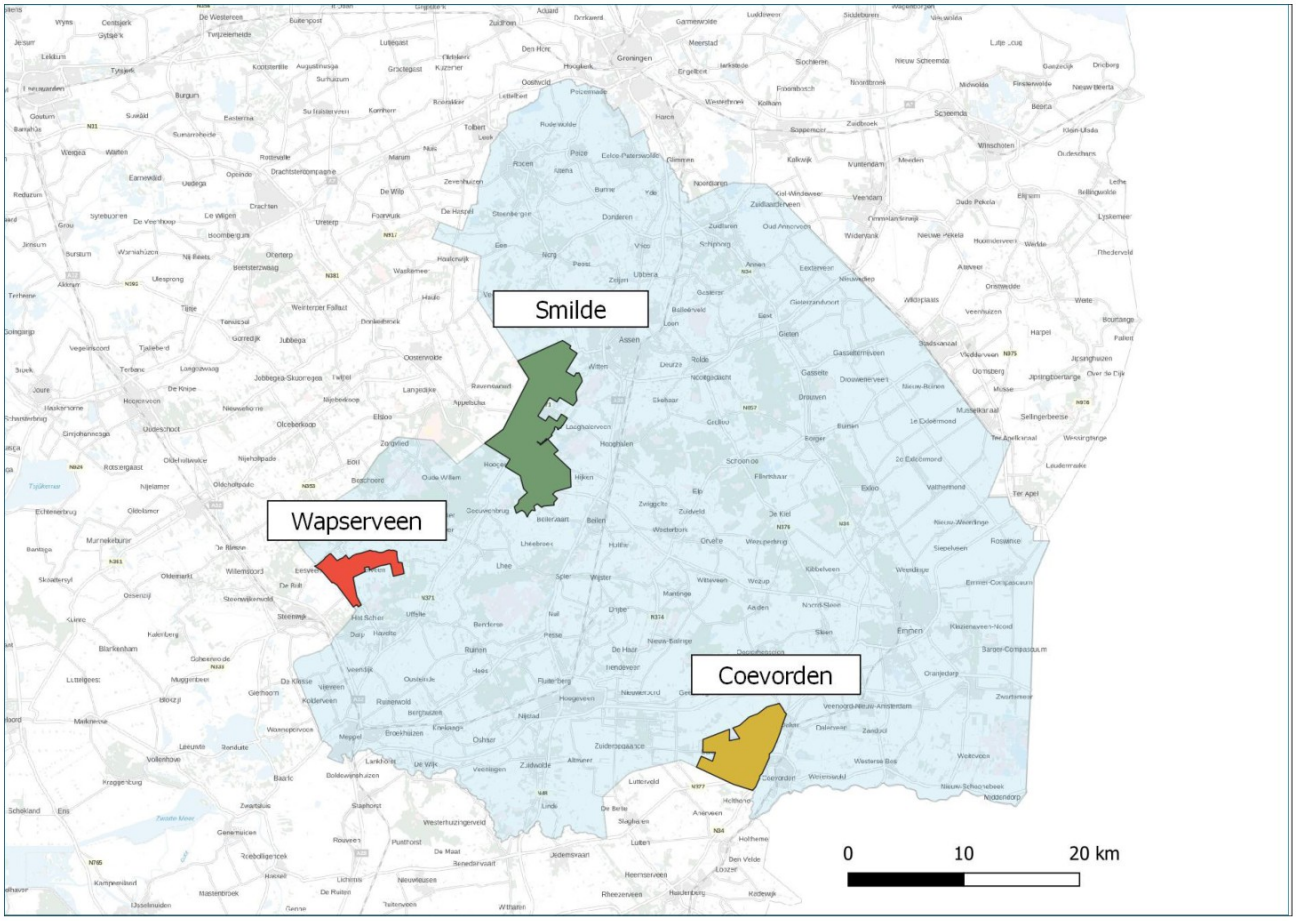
2.2. Doelsoorten

In dit onderzoek werden alle nesten meegenomen die door de weidevogelvrijwilligers werden gevonden en die geschikt waren om een camera bij te plaatsen. De enige soort die talrijk genoeg was om robuuste uitspraken over te doen, was de Kievit. Er werd naar gestreefd om per gebied minimaal 40 nesten van de kievit te volgen en minimaal 10 nesten van soorten die broeden in hogere vegetatie, al bleek dit laatste op voorhand erg ambitieus vanwege het (nagenoeg) ontbreken van soorten als Grutto.

2.3. Bepalen lotgevallen nesten

2.3.1. Nestmonitoring door vrijwilligers

In elk van de drie onderzoeksgebieden in Drenthe is een vrijwilligersgroep actief met weidevogelbescherming. De vrijwilligers sporen jaarlijks in het broedseizoen op agrarische percelen weidevogelnes-

Figuur 2.1. De gebieden in de provincie Drenthe waar het onderzoek werd uitgevoerd in 2022.

ten op om deze te beschermen tegen landbouwwerkzaamheden. De gegevens die zij verzamelen worden opgeslagen in de Boerenlandvogelmonitor. In dit portaal wordt ingevoerd van welke soort een gevonden nest is, op welke locatie het nest ligt, op welke dagen het nest bezocht is, hoeveel eieren in het nest liggen en wat het lotgeval van het nest is. Voor zover beschikbaar per eind augustus 2022 werden de nestgegevens uit het broedseizoen van 2022 beschikbaar gesteld voor dit onderzoek door Landschapsbeheer Drenthe.

2.3.2. Cameraobservaties

Om de lotgevallen van de weidevogellegsels te bepalen en de eventuele predatoren te kunnen identificeren werd een deel van de nesten gevolgd met een wildcamera. Op basis van eerder cameraonderzoek en ervaringen in de gebieden in voorgaande jaren werd vastgesteld dat per onderzoeksgebied minimaal 40 nesten gevolgd dienden te worden om voldoende predatiegevallen en predatoren in beeld te brengen. Het veldwerk werd uitgevoerd door vrijwilligers van de weidevogelgroepen in de betreffende gebieden. Om een gestandaardiseerde werkwijze te garanderen, werd voorafgaand aan het veldwerk een werkprotocol opgesteld en met de vrijwilligers doorgesproken. Voor snelle communicatie tijdens het veldseizoen werd per onderzoeksgebied een Whatsappgroep aangemaakt. Daarnaast is de werkwijze tijdens een instructiebijeenkomst in het veld toegelicht.

Werkprotocol

Voor het veldwerk werd een werkprotocol opgesteld, bestaande uit de volgende onderdelen:

- Planning voor het veldwerk, inclusief instructies voor het (her)gebruik van de wildcamera's om tot de gewenste 120 gevolgde nesten te komen.
- Instructies voor het correct plaatsen van de wildcamera's op basis van een standaardprotocol dat reeds op grote schaal in Nederland wordt ingezet (Jonge Poerink *et al.* 2020).
- Instructies voor het uitlezen en opslaan van de camerabeelden.
- Instructies voor registratie van de uitkomsten op basis van de camerabeelden.
- Instructies voor het volgen van nesten zonder wildcamera.

Een conceptversie van het werkprotocol werd besproken met de vrijwilligers, getoetst op praktische toepasbaarheid en definitief gemaakt.

Wildcamera's

Voor het onderzoek zijn per gebied 20 wildcamera's gebruikt van het type Wilsus Tradenda 4G Wireless (60 in totaal). Om de status van de camera's en het legsel op afstand te kunnen controleren en zo het aantal bezoeken aan het nest te minimaliseren, werd bij alle camera's gebruik gemaakt van de functie om dagelijks twee foto's en een beknopte statusupdate van de camera op te sturen via het 4G-netwerk. Op deze manier kon vaak ook worden bepaald of een nest leeg was en kon de camera tijdig bij een ander nest gezet worden. Op deze manier werden de camera's zo efficiënt mogelijk ingezet om het streefaantal nesten te halen. Om verstoring van het legsel te voorkomen en de kans op een afschrikkend effect op de predatoren te minimaliseren, werden de camera's op 1,5-3 m van het nest geplaatst. Een belangrijk aandachtspunt voor de plaatsing van de camera's was dat ze goed verspreid over het gebied werden geplaatst om te waarborgen dat de resultaten representatief zijn voor het hele gebied en niet werden bepaald door één enkele (gespecialiseerde) predator. De camera's werden geplaatst op percelen zonder andere beschermings- of beheermaatregelen.

2.4. Analyses

2.4.1. Camerabeelden

Om het lotgeval van de gevolgde nesten vast te stellen, werden de camerabeelden eerst gecheckt door de vrijwilligers. Vervolgens werd het lotgeval geverifieerd door een medewerker van Brandhof Natuur & Platteland. Naast de predatorsoort werden hierbij direct ook de datum en het tijdstip van predatie vastgelegd, evenals eventuele bijzonderheden. Tot slot werden de conclusies per nest nog nagelopen door de auteurs van dit rapport. Van zowel de gepredeerde als de nesten met andere lotgevallen werden perceeltype, aantal dagen dat legsel is gevolgd en lotgeval genoteerd.

2.4.2. Berekening nestoverleving

Tenzij anders vermeld, hebben de waardes voor nestoverleving en verlieskansen betrekking op percentages van nesten. Tenzij anders vermeld is het percentage van de verliesoorzaken berekend als:

$$(100\text{-}U) * V_i/V_{tot},$$

waarbij U het uitkomstpercentages is, V_i het aantal nesten met verliesoorzaak i en V_{tot} het totaal aantal nesten dat verloren is per soort of gebied. De nadruk in deze studie lag op het registreren van predatie en het identificeren van de predatoren, en vanwege de beperkte omvang van de studie zijn de verschillen niet statistisch getest.

3. Resultaten

3.1. Gevolgde nesten

3.1.1. Totaaloverzicht

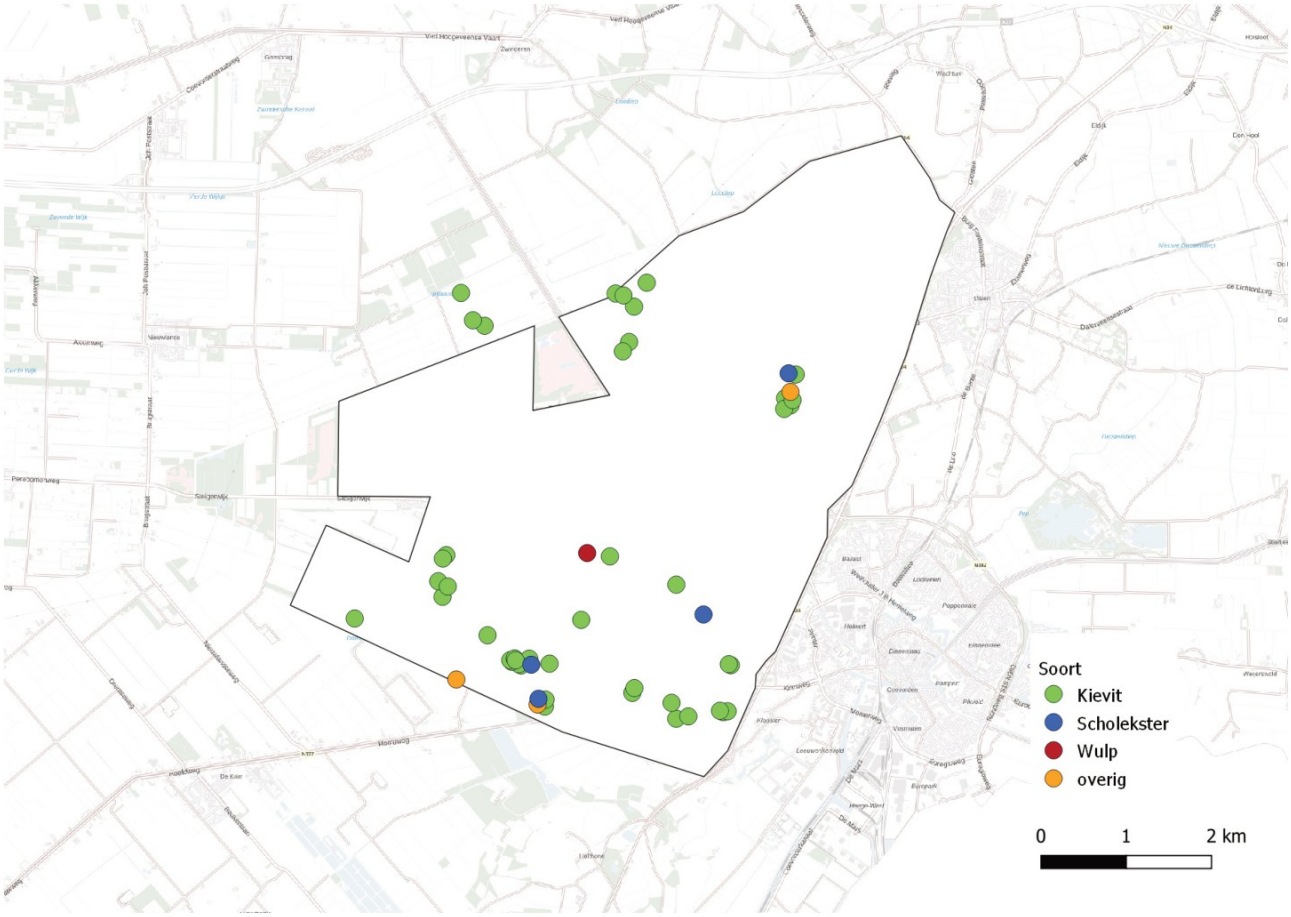
Voor zover beschikbaar op het moment van de analyses (eind augustus), werden tijdens het broedseizoen van 2022 in totaal 483 nesten van boerenlandvogels gevolgd in de werkgebieden van de drie weidevogelgroepen (tabel 3.1). Deze gebieden omvatten de onderzoeksgebieden waarbinnen de camera's zijn ingezet. Van de 483 nesten lagen er 302 binnen de begrenzing van deze onderzoeksgebieden en bij 141 daarvan werd een camera geplaatst om het lotgeval vast te stellen en eventueel de predator te kunnen identificeren. Nesten die werden beschermd met een vossenraster werden buiten beschouwing gelaten en daardoor bleven er binnen de grenzen van de onderzoeksgebieden 150 nesten over die niet met een wildcamera gevolgd werden. Van deze nesten werd door weidevogelvrijwilligers op basis van nacontrole vastgesteld of deze waren uitgekomen of niet. In totaal werden 250 nesten van de Kievit gevolgd, waarvan 123 met een camera. De Kievit is daarmee de enige soort waarvan genoeg nesten werden gevonden voor een voldoende robuuste vergelijking van uitkomstsucces tussen gebieden en tussen nesten met en zonder camera. Van de nesten die met een camera gevolgd werden, was van 94% van de nesten het lotgeval bekend. Voor de nesten die niet met een camera gevolgd werden was van 93% het lotgeval bekend.

3.1.2. Cameraobservaties

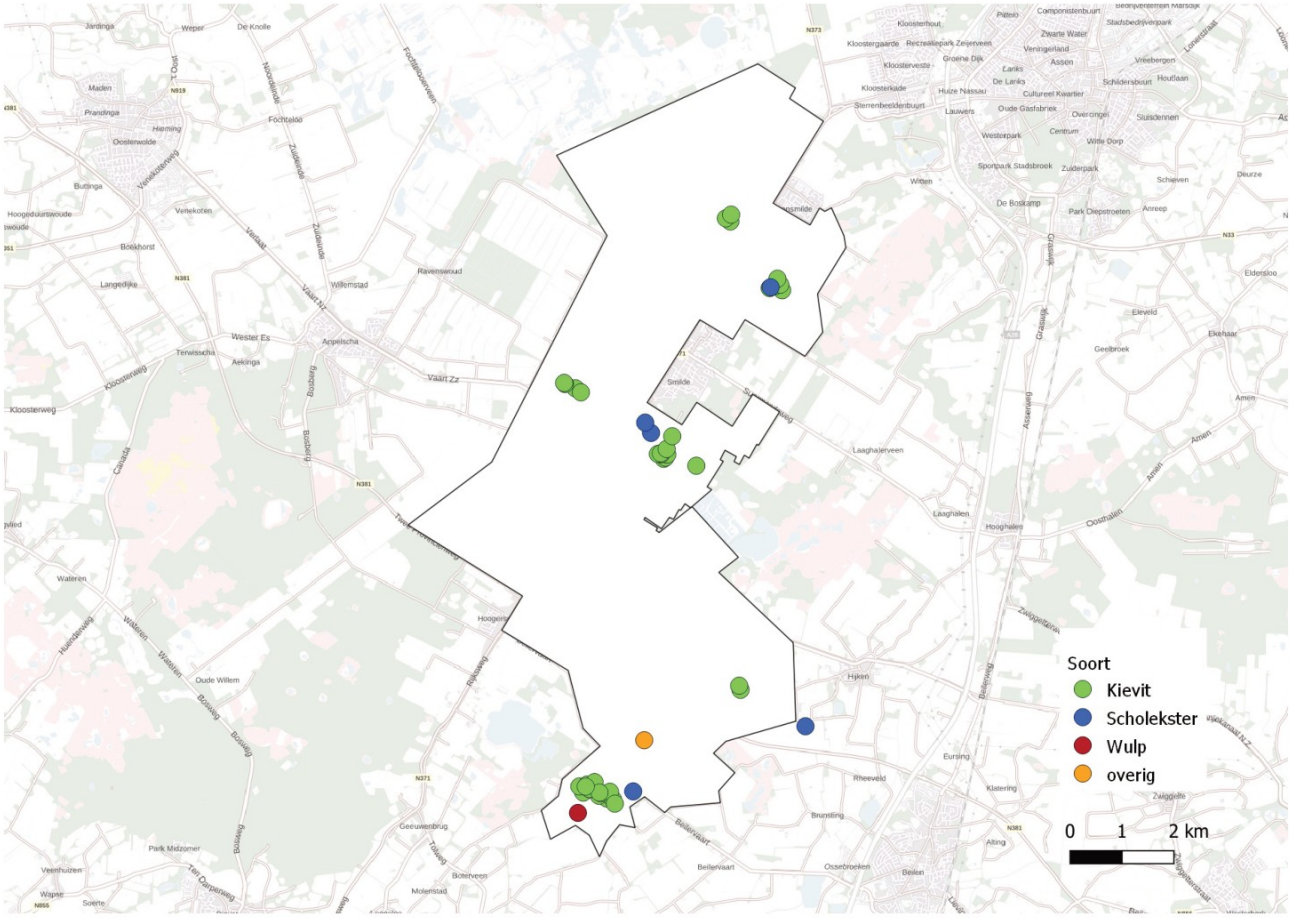
In totaal werden er 139 nesten gevolgd met een camera in de onderzoeksgebieden in 2022, waarvan 53 in Coevorden, 44 in Smilde en 44 in Wapserveen (figuur 3.1-3.3). In onderzoeksgebieden Coevorden en Smilde lagen respectievelijk drie nesten en één nest net buiten de begrenzing, maar deze zijn wel meegenomen in het onderzoek. Van 136 nesten was het lotgeval bekend. Het streefaantal van 120 kievitsnesten in totaal is gehaald en met ongeveer 40 nesten in elk van de drie onderzoeksgebieden is er een goede spreiding over de gebieden. Van de overige gevolgde nesten waren de meeste van Scholekster (in totaal 11). Van andere soorten werden slechts incidenteel nesten gevolgd. Van de Wulp werden twee nesten gevolgd, maar die waren beschermd met een vossenwereld raster (in Coevorden en Smilde, beide succesvol) en zijn daarom niet meegenomen in de analyse. Er werden geen nesten van Grutto of Tureluur gevolgd met een camera. Door de concentratie van met name Kieviten in de onderzoeksgebieden was het niet altijd mogelijk om willekeurig verspreid over de gebieden nesten te volgen, maar toch is in alle gebieden de spreiding van gevolgde nesten zodanig dat predatie niet kan worden toegeschreven aan één gespecialiseerd individu in zijn of haar territorium (figuur 3.1-3.3).

Tabel 3.1. Het aantal gevolgde nesten (met camera en zonder camera) in het broedseizoen van 2022. Nesten zonder camera die buiten de grenzen van de onderzoeksgebieden lagen of beschermd werden met een vossenraster zijn niet opgenomen in deze tabel.

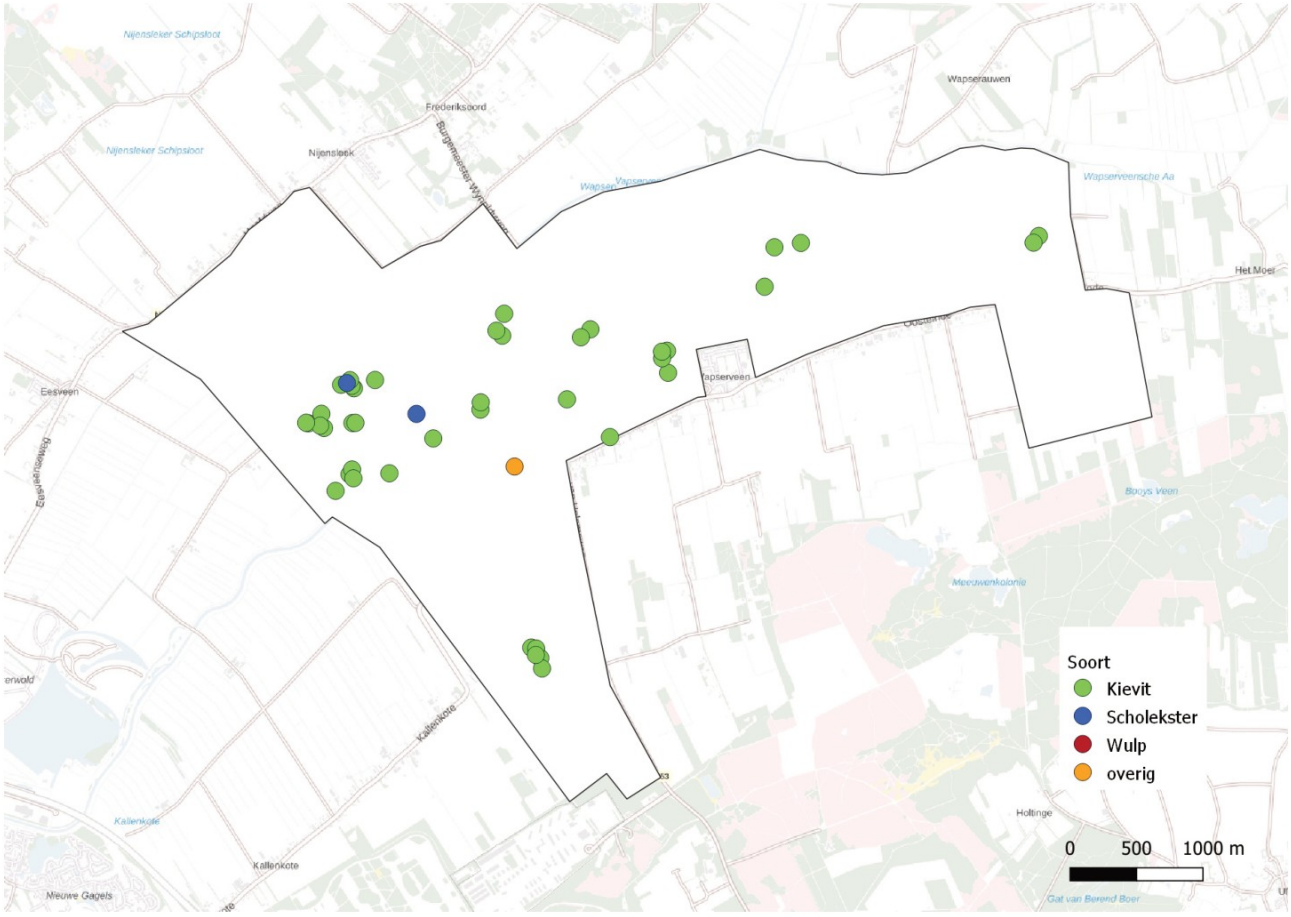
Methode	Soort	Coevorden	Smilde	Wapserveen	Totaal
Met camera	Fazant	1	0	0	1
	Graspieper	0	1	0	1
	Kievit	45	37	41	123
	Kleine Plevier	1	0	0	1
	Scholekster	4	5	2	11
	Wilde Eend	1	0	1	2
Zonder camera	Gele Kwikstaart	0	1	0	1
	Kievit	37	57	33	127
	Kleine Plevier	1	0	0	1
	Knobbelzwaan	0	1	0	1
	Krakeend	0	0	1	1
	Scholekster	3	6	1	10
	Tureluur	0	1	0	1
	Waterhoen	0	1	0	1
	Wilde Eend	1	3	1	5
	Wulp	1	0	1	2

Figuur 3.1. Met camera gevolgde weidevogelnesten in studiegebied Coevorden.

Figuur 3.2. Met camera gevolgde weidevogelnesten in studiegebied Smilde.

Figuur 3.3. Met camera gevolgde weidevogelnesten in studiegebied Wapserveen.

3.2. Uitkomstsucces en lotgevallen

3.2.1. Lotgevallen

Totaal

Van de in totaal 139 nesten die met een camera gevolgd werden en niet waren uitgerasterd, kwam iets meer dan een kwart (28,1%) uit. Voor nesten zonder camera lag dat percentage met 34,7% iets hoger (zie paragraaf 3.4 voor nadere verkenning). Dat verschil was het grootst voor de Scholekster, waarbij moet worden opgemerkt dat de steekproef voor deze soort relatief klein was. In de categorie 'Overig' zijn juist relatief iets meer nesten met camera uitgekomen dan nesten zonder camera. Uitgerasterde nesten hebben een grotere kans om uit te komen en zijn in de ana-

Tabel 3.2. Lotgevallen van gevolgde legsels in 2022 in alle onderzoeksgebieden samen.

Methode	Resultaat	Kievit	Scholekster	Overig	Totaal
Met camera	Aantal nesten	123	11	5	139
	Uitgekomen	28,5%	18,2%	40,0%	28,1%
	Predatie	56,1%	72,7%	60,0%	57,6%
	Werkzaamheden	2,4%	0,0%	0,0%	2,2%
	Verlaten	8,9%	0,0%	0,0%	7,9%
	Onbekend	4,1%	9,1%	0,0%	4,3%
Zonder camera	Aantal nesten	127	10	13	150
	Uitgekomen	32,3%	50,0%	46,2%	34,7%
	Predatie	51,2%	30,0%	38,5%	48,7%
	Werkzaamheden	4,7%	0,0%	0,0%	4,0%
	Verlaten	5,5%	10,0%	0,0%	5,3%
	Onbekend	6,3%	10,0%	15,4%	7,3%

lyse van lotgevallen niet meegenomen.

Predatie was zowel bij nesten met camera als bij nesten zonder camera de hoofdoorzaak van de verliezen, zoals gebruikelijk voor nesten die worden beschermd tegen landbouwwerkzaamheden. Het percentage nesten met onbekende uitkomst was dankzij de camera's relatief klein (4,3% tegen 7,3% voor nesten zonder camera). Op de camerabeelden is te zien dat sommige predatoren de eieren in het nest opeten, terwijl andere predatoren de eieren meenemen. In sommige gevallen ruimen de broedende vogels de eiresten op na predatie, net zoals ze dat doen als de eieren uitkomen, zodat zonder camerabeelden het exacte lotgeval soms moeilijk exact is vast te stellen. De camera's helpen dus om met zekerheid predatie aan te wijzen als verliesoorzaak, terwijl dit bij nesten zonder camera niet altijd even duidelijk is.

Per gebied
Tussen de onderzoeksgebieden bestonden vrij grote verschillen in uitkomstsucces en predatiekans. In onderzoeksgebied Coevorden was het uitkomstsucces van legsels opvallend veel groter dan in de andere gebieden. Dat gold vooral voor de nesten die met een camera gevolgd werden en in mindere mate voor nesten zonder camera. Dit is vooral gerelateerd aan het aandeel nesten dat werd gepredeerd, wat in Smilde en Wapserveen aanzienlijk groter was dan in Coevorden. Andere verliesoorzaken verschilden weinig tussen gebieden, hoewel in Wapserveen relatief weinig nesten verloren gingen door werkzaamheden of verlating.

Waar in Coevorden 40,4% van de legsels met camera werden gepredeerd, bedroeg dit percentage in Smilde en Wapserveen respectievelijk 69,8% en 65,9%. Van de nesten zonder camera werd in Wapserveen geconcludeerd dat 70,3% van de nesten was gepredeerd. Dit komt in sterke mate overeen met de conclusies van het cameraonderzoek. In Smilde werd 47,1% van de nesten zonder camera gepredeerd en kwam een groter percentage uit dan vastgesteld op basis van het cameraonderzoek. In Coevorden werd van 32,6% van de nesten zonder camera vastgesteld dat ze waren gepredeerd. In zowel Coevorden als in Wapserveen gebeurde het een keer dat de kuikens net uit het ei waren toen het nest werd gepredeerd (resp. door Vos en Steenmarter). Deze nesten zijn officieel uitgekomen en zo ook geregistreerd, hoewel de kuikens in deze gevallen dus niet lang geleefd hebben. Daarnaast was in Coevorden één geval waarbij een kievitsnest tijdens werkzaamheden door Kauwen deels werd gepredeerd, maar de overgebleven eieren werden nog bebroed tot het nest een dag later, na opnieuw werkzaamheden, werd verlaten. Dit nest werd uiteindelijk geclassificeerd als verlaten.

3.3. Vastgelegde predatoren

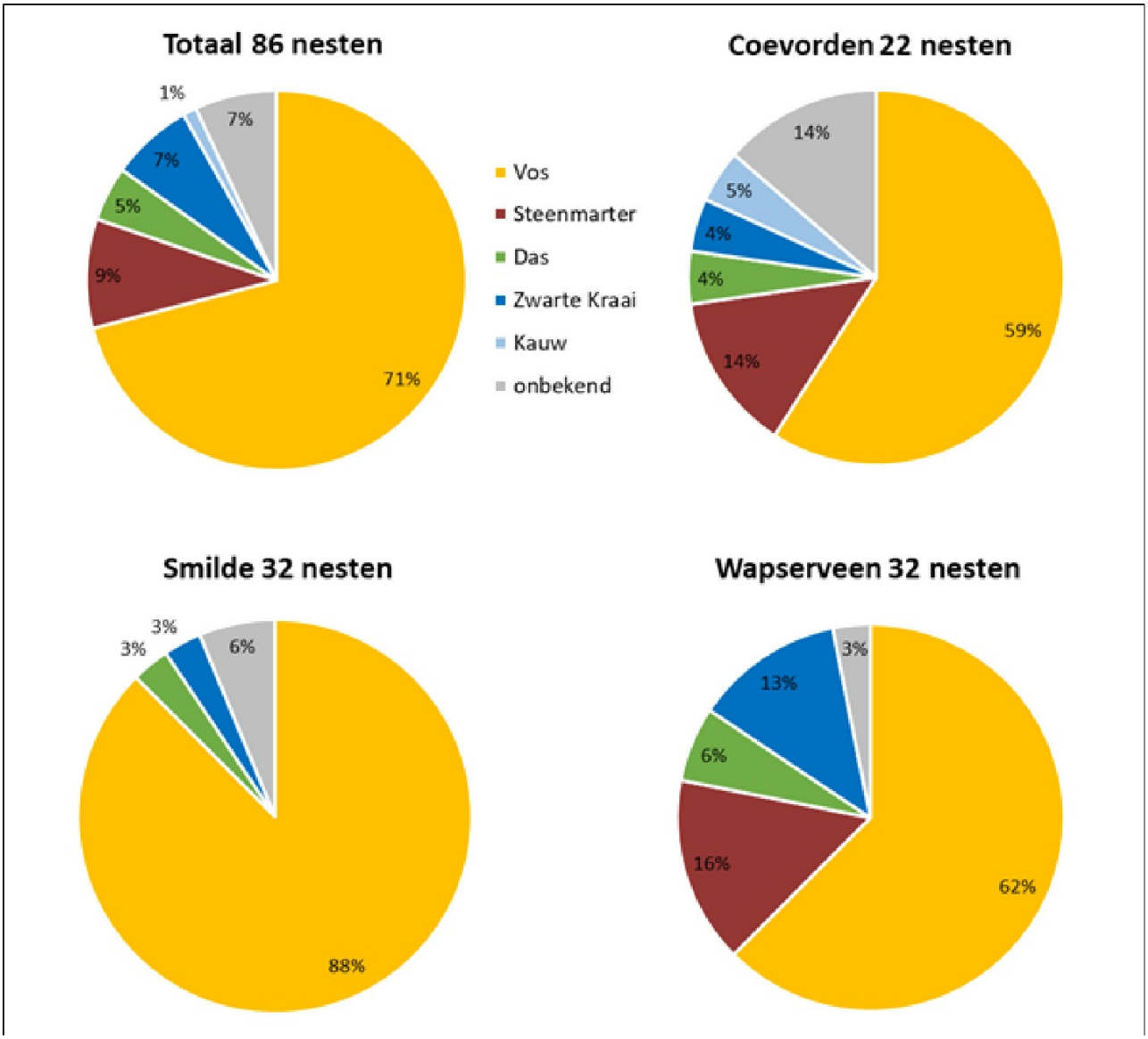
3.3.1. Totaaloverzicht

Van de in totaal 139 nesten die in de drie onderzoeksgebieden met een camera werden gevolgd, werd van 86 nesten vastgesteld dat deze zijn gepredeerd. In 80 gevallen kon daadwerkelijk de predator worden vastgesteld. In bijna driekwart van de gevallen (71%; 76% van de gevallen met bekende predator) was de Vos verantwoordelijk voor de predatie (61 nesten; figuur 3.4). De Vos is daarmee duidelijk de belangrijkste predator van weidevogelnesten in

Tabel 3.3. Lotgevallen van gevolgde legsels in 2022 per gebied.

Methode	Resultaat	Coevorden*		Smilde		Wapserveen	
		Kievit	Totaal	Kievit	Totaal	Kievit	Totaal
Met camera	Aantal nesten	45	52	37	43	41	44
	Uitgekomen	46,7%	44,2%	13,5%	16,3%	22,0%	20,5%
	Predatie	37,8%	40,4%	70,3%	69,8%	63,4%	65,9%
	Werkzaamheden	6,7%	5,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Verlaten	8,9%	7,7%	13,5%	11,6%	4,9%	4,5%
	Onbekend	0,0%	1,9%	2,7%	2,3%	9,8%	9,1%
Zonder camera	Aantal nesten	37	43	57	70	33	37
	Uitgekomen	35,1%	32,6%	35,1%	41,4%	24,2%	24,3%
	Predatie	32,4%	32,6%	52,6%	47,1%	69,7%	70,3%
	Werkzaamheden	5,4%	4,7%	7,0%	5,7%	0,0%	0,0%
	Verlaten	10,8%	11,6%	3,5%	2,9%	3,0%	2,7%
	Onbekend	16,2%	18,6%	1,8%	2,9%	3,0%	2,7%

*Onderzoeksgebied Coevorden was het enige gebied waar afschot van Vossen plaatsvond (zie discussie).

Figuur 3.4. Het aandeel van verschillende predatorsoorten bij de predatie van weidevogelnesten (alle soorten gecombineerd) in de drie onderzoeksgebieden.

de regio. De Steenmarter kwam op grote afstand op de tweede plaats (acht nesten, 9%), gevolgd door de Zwarte Kraai (zes nesten, 7%), de Das (vier nesten, 5%) en Kauw (één nest, van een Kleine Plevier).

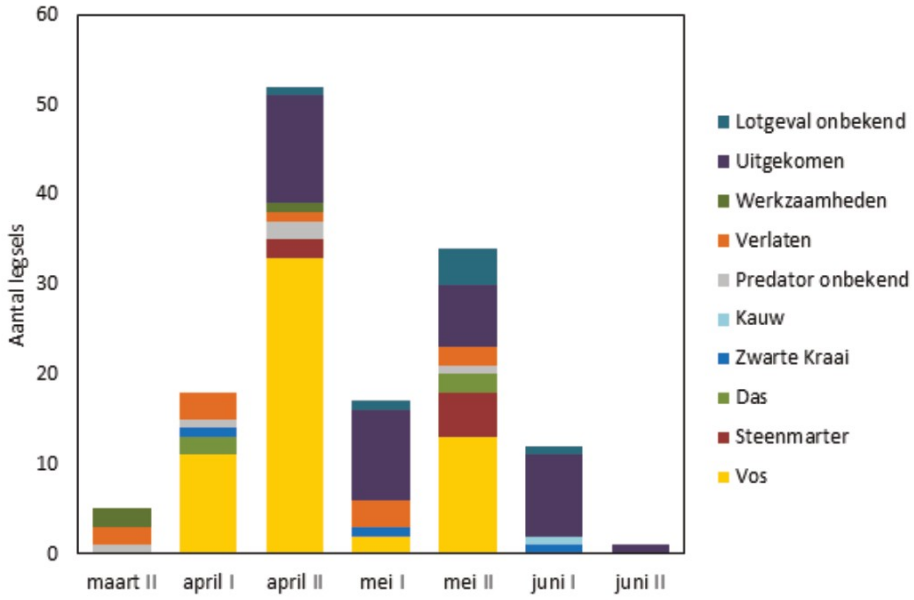
In twee gevallen werd een nest met net uitgekomen kuikens opgegeten, eenmaal door een Vos en eenmaal door een Steenmarter. In Coevorden predeerde een Kauw een deel van een kievitsnest, maar bleef de oudervogel broeden op de overgebleven eieren. In vijf gevallen werd vastgelegd dat een verlaten nest op een later moment alsnog werd opgegeten. In drie gevallen ging het om een Zwarte Kraai, in twee gevallen ging het om een Vos.

3.3.2. Predatoren van kievitsnesten per gebied

Van de 86 nesten waarbij predatie werd vastgesteld, ging het in 75 gevallen (87%) om het nest van een Kievit, wat ook de soort was waarvan de meeste nesten gevolgd werden. De overige soorten betroffen Scholekster (acht nesten), Wilde Eend (twee nesten) en Kleine Plevier (één nest). Tussen de onderzoeksgebieden waren er weinig verschillen in de identiteit van de predatoren. De Vos was in elk van de gebieden de dominante predator. In tegenstelling tot Coevorden en Wapserveen, werd in Smilde geen predatie door Steenmarter vastgelegd. De Zwarte Kraai en de Das speelden een minimale rol, maar verschenen wel in elk van de drie gebieden op beeld. Van de Kauw werd slechts eenmaal vastgelegd dat deze een nest geheel leegroofde, namelijk een nest van een Kleine Plevier in Coevorden.

Tabel 3.4. Aantal geregistreerde predatoren van nesten van Kievit en overige soorten in de drie onderzoeksgebieden.

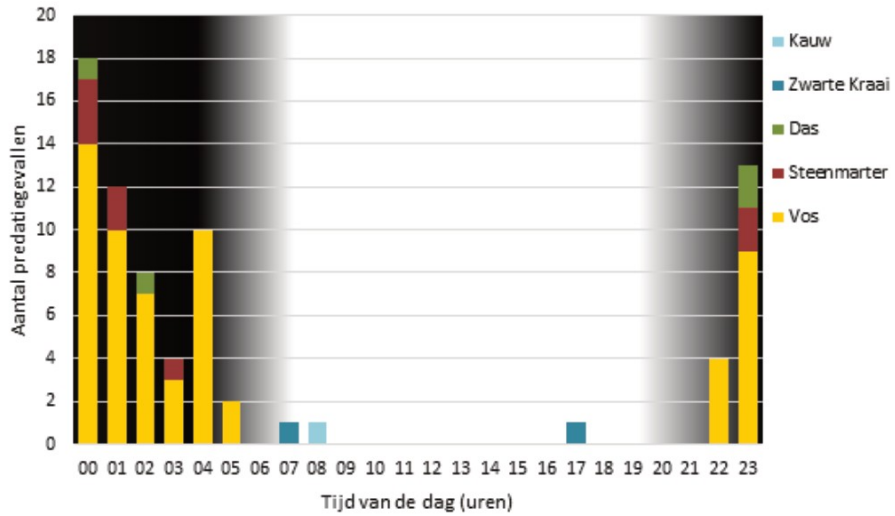
Resultaat	Coevorden		Smilde		Wapserveen	
	Kievit	Overig	Kievit	Overig	Kievit	Overig
Vos	12	1	24	3	19	1
Steenmarter	2	1	0	0	4	1
Das	1	0	1	0	2	0
Zwarte Kraai	1	0	0	1	3	1
Kauw	0	1	0	0	0	0
Onbekend	2	1	2	0	1	0
Totaal	18	4	28	4	29	3

Figuur 3.5. De verdeling van lotgevallen over de loop van het broedseizoen (per halve maand).

3.3.3. Timing van predatie

Het eerste nestverlies trad op in de tweede helft van maart (figuur 3.5). Predatie speelde daarin nog een beperkte rol (één nest van Wilde Eend). De andere verliezen in deze periode kwamen door verlating en werkzaamheden. De Vos begon vanaf begin april een rol van betekenis te spelen en predatie piekte in de tweede helft van april. Dit komt goed overeen met de piek van de eerste broedpoging van de Kievit. In de eerste helft van april kwamen nog geen nesten uit, omdat nesten pas ca. vier weken na het leggen van de eieren uitkomen, terwijl predatie al direct kan plaatsvinden. Het aandeel nesten dat door Steenmarters werd gepredeerd was het hoogst in de

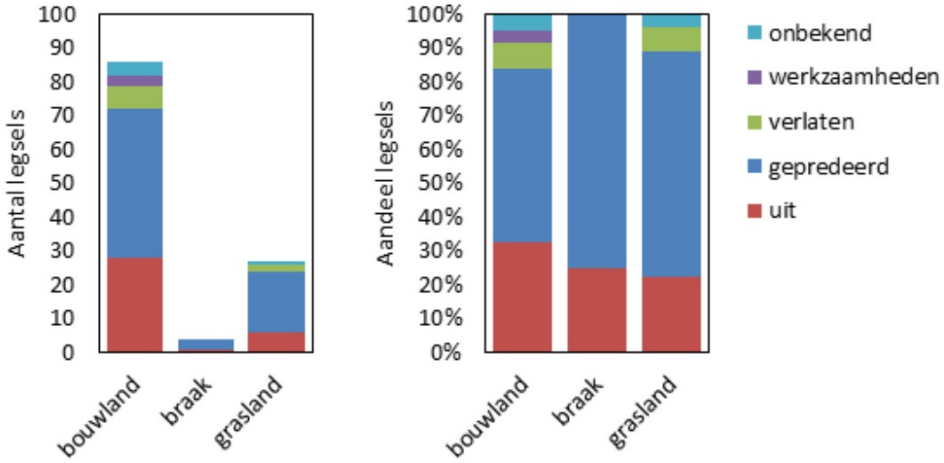
Figuur 3.6. Vastgelegde predatorsoorten per uur van de dag voor alle nesten gecombineerd in de drie onderzoeksgebieden. Voor een aantal predatiegevallen kon geen exacte tijd worden vastgesteld.

tweede helft van mei, terwijl toen juist relatief wat minder nesten door de Vos werden gepredeerd. In de maand juni kwamen relatief veel nesten succesvol uit, wat suggereert dat de predatiedruk aan het einde van het seizoen afnam.

Tijdstip van predatie
Op basis van de camerabeelden kon in de meeste gevallen nauwkeurig het tijdstip van nestpredatie worden vastgesteld. Hieruit bleek dat alle predatie door zoogdieren 's nachts plaatsvond en alle predatie door vogelsoorten overdag (figuur 3.6). Tussen de zoogdiersoorten was geen verschil in activiteitspiek waarneembaar.

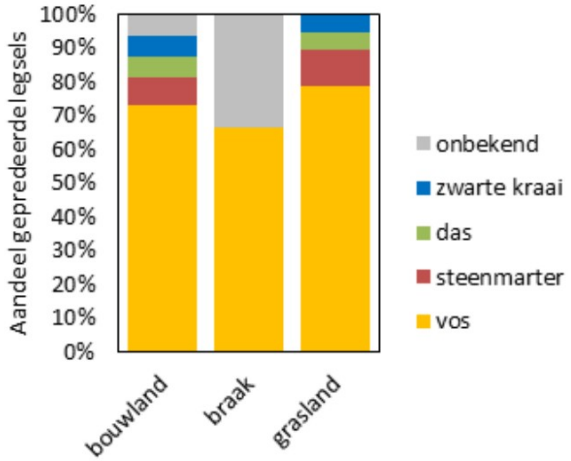
3.4. Effect van perceeltype op predatiekans

Hoewel Kieviten nestelen op zowel grasland als op bouwland, lag ongeveer driekwart van de nesten die in de drie onderzoeksgebieden met een camera zijn gevolgd op bouwland (figuur 3.7). Slechts een klein aantal nesten lag op braakliggende percelen, waardoor over deze categorie nauwelijks iets is te zeggen. Op bouwland kwam ruim 30% van de nesten uit tegen ruim 20% op grasland. In beide gevallen werd het overgrote deel van de nesten die niet uitkwamen gepredeerd. Het aandeel verlaten nesten verschilde nauwelijks en alleen op bouwland gingen enkele nesten verloren door werkzaamheden. De verschillen tussen de perceeltypen zijn dus erg klein.

Figuur 3.7. Verdeling van kievitsnesten en lotgevallen over de perceeltypen, onderverdeeld in drie categorieën met het absolute aantal legsels (links) en het aandeel per lotgeval (rechts).

Dat de verschillen tussen perceeltypen klein zijn, geldt ook voor de relatieve rol van verschillende predatorsoorten (figuur 3.8). Op zowel bouwland als grasland was de Vos veruit de meest vastgelegde predator. Steenmarter, Das en Zwarte Kraai kwamen als predator voor op beide perceeltypen.

Figuur 3.8. Het aandeel per predator aan de predatie van kievitsnesten uitgesplitst per perceeltype.

3.5. Vergelijking lotgevallen met en zonder camera

Als camera's een afschrikkend effect hebben op de predatoren van weidevogelnesten, kan dat reden zijn om aan te nemen dat cameraonderzoek geen goed beeld geeft van de predatoren die nesten bezoeken. Om te controleren of dit aan de orde is, is een vergelijking gemaakt in uitkomstkansen tussen nesten met en zonder camera. De hypothese daarbij is dat indien er een afschrikkend effect van de wildcamera's zou zijn, het nestsucces hoger zou zijn (want minder predatie) bij nesten die met een camera zijn gevolgd. Twee gangbare methoden om het nestsucces te bepalen zijn de 'klassieke methode' en de 'Mayfield-methode'. Voor de klassieke methode wordt simpelweg het percentage uitgekomen nesten berekend. In paragraaf 3.2 staat het uitkomstpercentage volgens de klassieke methode beschreven.

Het berekenen van de nestoverleving met de Mayfield-methode is niet gebruikelijk bij nesten die gevolgd worden met camera's, omdat de Mayfield-methode goed van pas komt als onbekend is wanneer nesten precies zijn uitgekomen of verloren gegaan, terwijl dat juist met camera's wel bekend is (Mayfield 1975). Om toch een vergelijking te kunnen maken tussen nesten met en zonder camera volgens de Mayfield-methode, is de dataset van de weidevogelvrijwilligers gebruikt, waarin zowel de bezoeken aan nesten zonder camera als bezoeken aan nesten met camera zijn bijgehouden op dezelfde manier. Alleen voor de Kievit waren voldoende gegevens beschikbaar, dus de analyse heeft zich tot die soort beperkt.

De dagelijkse nestoverlevingskans werd uitgerekend door het aantal overleefde nestdagen (aantal nestdagen minus aantal mislukte nesten) te delen door het totale aantal nestdagen. Deze dagelijkse overlevingskans is vervolgens verheven tot de macht van de broedduur (inclusief het leggen van vier eieren), wat voor de Kievit 32 dagen is. Deze berekening is uitgevoerd voor (1) alle kievitsnesten (tabel 3.5) en (2) een subset van kievitsnesten die minstens driemaal gecontroleerd zijn (tabel 3.6).

De resultaten op basis van beide analyses laten zien dat de nesten die met een camera gevolgd zijn nagenoeg dezelfde dagelijkse overlevingskans hadden als de nesten zonder camera. In beide gevallen was de kans op nestsucces zeer laag. Uit de klassieke berekening bleek ook dat de kans op het succesvol uitkomen van de eieren laag was (13,5-46,7% met camera, 24,2-35.1% zonder camera), maar niet zo laag als berekend met de Mayfield-methode. Dit verschil komt doordat de Mayfield-methode de uitkomstkans berekent over de hele nestfase en niet alleen de periode vanaf het moment dat een nest gevonden wordt, zoals de klassieke methode doet. Het verschil tussen de resultaten weergegeven in tabel 3.5 en 3.6 komt door het verschil in methodiek en de werkelijke overlevingskans ligt ergens in het midden. Het aantal nestdagen wordt door de gevolgde methodiek namelijk in het geval van slechts twee controlemomenten onderschat (waardoor de impact van nestverlies relatief groot is, wat een lagere overlevingskans oplevert), terwijl met een subset van nesten die driemaal gecontroleerd zijn de nestoverleving wordt overschat, omdat nesten die snel na de eerste controle zijn gepredeerd niet zijn meegenomen.

Het feit dat de nestoverleving in beide analyses niet substantieel verschilde tussen nesten met camera en nesten zonder camera, betekent dat de camera's geen afschrikkend effect hadden op predatoren. Evenmin zijn er aanwijzingen voor een aantrekkend effect. Dit sluit goed aan op enkele meerjarige onderzoeken die concludeerden dat de aanwezigheid van een camera bij steltlopernesten geen effect heeft op de predatiekans (McKimmon & Bêty 2009, Salewski & Schmidt 2022).

Tabel 3.5. Vergelijking van nestoverleving tussen alle kievitsnesten met en zonder camera volgens de Mayfield-methode op basis van gegevens uit de Boerenlandvogelmonitor.

Omstandigheid	Aantal nesten	Dagelijkse overleving	Nestoverleving
met camera	107	0,915	5,8%
zonder camera	120	0,909	4,7%

Tabel 3.6. Vergelijking van nestoverleving tussen kievitsnesten met en zonder camera die minimaal drie keer bezocht zijn volgens de Mayfield-methode op basis van gegevens uit de Boerenlandvogelmonitor.

Omstandigheid	Aantal nesten	Dagelijkse overleving	Nestoverleving
met camera	29	0,945	16,5%
zonder camera	19	0,953	21,4%

4. Discussie

4.1. Cameraresultaten

In het broedseizoen van 2022 werden in drie onderzoeksgebieden in Drenthe in totaal 139 nesten van boerenlandvogels met een wildcamera gevolgd om de lotgevallen te bepalen. Hiervan waren er 123 van de Kievit, wat betekent dat het streefaantal van 120 legsels (gemiddeld 40 per gebied) is behaald. De verwachting was dat daarmee een goed beeld van de predatoren kan worden geschetst. Van andere soorten boerenlandvogels waren weinig nesten voor handen om met een camera te volgen. Daarom is voor deze soorten de steekproef te klein om een representatief beeld te schetsen van welke predatoren eventueel specifiek voor deze soorten relevant zijn. Eerdere studies laten echter zien dat in gebieden waar verschillende soorten steltlopers naast elkaar voorkomen, meestal dezelfde soorten predatoren verantwoordelijk zijn voor de predatie van hun legsels (Oosterveld *et al.* 2017, Kleyheeg 2021).

De camera's lieten – naast het uitkomen van de eieren – verschillende verliesoorzaken zien van legsels. In veruit de meeste gevallen was predatie de directe oorzaak van het verlies van legsels. Echter kwam het ook voor dat nesten verlaten werden en in enkele gevallen dat nesten, ondanks de aanwezigheid van een camera en meestal ook stokken aan weerszijden van het nest, verloren gingen door landbewerking. In enkele gevallen was ook het verlaten van een nest te relateren aan landbewerking, bijvoorbeeld als een nest tijdelijk werd verplaatst om een akker te ploegen. Van een aantal nesten was ondanks de camera onduidelijk of een nest wel of niet succesvol uitkwam. In één geval werd een camera beschadigd door landbewerking en in de andere gevallen viel de camera vroegtijdig uit om soms onduidelijke redenen. In deze gevallen werd het lotgeval bepaald door de vrijwilliger die de camera beheerde en werd geen predatorsoort vastgesteld.

Dat predatie als meest voorkomende verliesoorzaak werd vastgelegd door de camera's, ondersteunt de aanname dat camera's in het algemeen geen afschrikkend effect hebben op predatoren. Dit wordt ondersteund door het resultaat dat er minstens zoveel predatie werd vastgesteld van nesten met een camera als van nesten zonder een camera. In Smilde werd zelfs meer predatie vastgesteld van nesten met camera. In Coevorden, waar de predatiedruk relatief laag was, en in Wapserveen, waar de predatiedruk zeer hoog was, was een dergelijk effect niet waarneembaar. Enkele meerjarige onderzoeken in de literatuur laten zien dat de aanwezigheid van een camera bij nesten geen effect heeft op de predatiekans (McKimmon & Bêty 2009, Salewski & Schmidt 2022), zoals wordt ondersteund door de gelijke dagelijkse overlevingskans van nesten berekend met de Mayfield-methode. Het is echter niet uit te sluiten dat dit in specifieke gevallen wel voorkomt. Net als in Wapserveen werden de camera's in Smilde relatief ver van het nest opgesteld, waardoor deze factor niet direct kan worden aangewezen als oorzaak voor een verschil in het aandeel gepredeerde nesten. Twee andere mogelijke oorzaken voor de lagere overlevingskans van nesten met camera kunnen zijn dat (1) de met camera gevolgde nesten (zeker in Smilde) toch iets meer geclusterd lagen dan de overige nesten, waardoor de predatiekans mogelijk hoger was of (2) dat predatie zonder camera soms moeilijk is vast te stellen, waardoor het aantal uitgekomen nesten wordt overschat. Los van deze discussie laat de berekening van de nestoverleving via de Mayfield-methode zien dat de kans dat een kievitsnest uitkomt in de onderzoeksgebieden over het algemeen zeer laag was.

4.2. Predatoren

Bij het cameraonderzoek in Drenthe tijdens het broedseizoen van 2022 werden in totaal vijf verschillende soorten predatoren vastgesteld van legsels van boerenlandvogels, te weten: Vos, Steenmarter, Das, Zwarte Kraai en Kauw. De laatste werd niet waargenomen bij actieve legsels van Kieviten. De Zwarte Kraai werd driemaal vastgesteld als predator van een actief nest en in tevens drie gevallen werden nesten die reeds waren verlaten 'opgeruimd' door een Zwarte Kraai. Zoogdieren waren de belangrijkste groep nestpredatoren, met de Vos als de meest dominante soort. Bijna driekwart van de gepredeerde nesten kwam op het conto van de Vos, terwijl de Steenmarter slechts voor 9% en de Das voor 5% van de predatiegevallen verantwoordelijk was. Deze resultaten komen overeen met het algemene beeld dat in gebieden waar Vossen talrijk voorkomen, deze de belangrijkste predator is (o.a. Oosterveld *et al.* 2017, Kleyheeg 2021). Hoewel aanvankelijk het plan was om aanvullend op het camerawerk eiresten te verzamelen en op basis van eDNA-analyse de predatorsoorten te determineren, is hier uiteindelijk van afgezien, omdat er maar weinig eiresten werden gevonden en de camerabeelden op zichzelf al een voldoende duidelijk beeld schetsen van de situatie.

De rol van de Steenmarter, een soort die pas vrij recent ten tonele is verschenen, lijkt nog vrij be-

perkt in de drie onderzoeksgebieden. In Smilde werd zelfs geen enkel geval van nestpredatie door Steenmarter op beeld vastgelegd. In andere gebieden in het noordoosten van Nederland is de rol van de Steenmarter nadrukkelijker, zoals in Friesland en Groningen (Dekker & Jonge Poerink 2020, Jonge Poerink *et al.* 2020) en Noordwest-Overijssel (Oosterveld *et al.* 2017, Kleyheeg 2021). Ook Drenthe is gekoloniseerd door de Steenmarter (Westra *et al.* 2019, Teunissen *et al.* 2020) en het is dus geen verrassing dat de soort wel als predator is aangetroffen in deze studie. Hoewel Vos en Steenmarter naast elkaar kunnen voorkomen, zoals deze en eerdere predatorenstudies laten zien, kan wel sprake zijn van onderdrukking van Steenmarters door aanwezigheid van de Vos. Voor andere martersoorten (Boommarter Martes martes. Amerikaanse Nerts Mustela vison) hebben studies laten zien dat zij het onderspit delven als er competitie met de Vos optreedt (Lindström *et al.* 1995, Carlsson *et al.* 2010). Mogelijk is dit ook een reden voor het feit dat bijvoorbeeld de Hermelijn niet als nestpredator is vastgesteld in dit cameraonderzoek. Bij het wegvallen van de Vos, bijvoorbeeld door intensieve afschot, kunnen kleinere roofdieren de rol van de Vos overnemen, de zogenoemde 'meso-predator release'. In Friesland en Groningen zijn aanwijzingen dat de Steenmarter profiteert van het intensieve beheer van de Vos (Dekker & Jonge Poerink 2020).

4.3. Betekenis van predatie

De predatiedruk van weidevogellegsels in landschappen in Drenthe is hoger dan in de meeste andere regio's in Nederland (Kleyheeg *et al.* 2020, Teunissen *et al.* 2020). De resultaten van dit onderzoek sluiten daar goed op aan. Het lijkt er zelfs op dat de predatiedruk in 2022 nog hoger was dan gemiddeld in de afgelopen jaren. Zeker in de onderzoeksgebieden Smilde en Wapserveen was het uitkomstsucces van de legsels zeer laag, met predatie als belangrijkste verliesoorzaak. In Coevorden was het uitkomstsucces gemiddeld beter door minder predatieverliezen. Hier bleek wel afschot te zijn geweest van Vossen, wat een voor de hand liggende oorzaak kan zijn van het lagere aandeel nesten dat door Vossen werd gepredeerd. In de eerste helft van 2022 werden volgens gegevens uit het faunaregistratiesysteem acht Vossen geschoten binnen de grenzen van het onderzoeksgebied en enkele tientallen direct rondom het gebied. Dit was na 1 maart mogelijk dankzij een ontheffing voor het gebruik van de lichtbak voor afschot in de nachtelijke uren. Desondanks was de nestoverleving ook in het onderzoeksgebied Coevorden aanzienlijk lager dan de gewenste ca. 70%. Roodbergen *et al.* (2012) lieten op basis van een populatiemodel voor de Kievit zien dat gemiddeld 0,8-1,6 jongen per paar vliegvlug moeten worden om de populatie in stand te houden. Als van een nest met vier eieren de kans om uit te komen al nauwelijks 20% is, zoals in Smilde en Wapserveen, dan zou dus zelfs met een kuikenoverleving van 100% de populatie niet in stand gehouden kunnen worden.

Daar komt bovenop dat juist in de afgelopen jaren duidelijk is geworden dat de overleving van kievitskuikens (maar ook van andere weidevogels, zoals de Grutto) zeer laag is (Schekkerman *et al.* 2009, Melman *et al.* 2020, Roodbergen & Kleyheeg 2020, van der Velde *et al.* 2020). In het Jaar van de Kievit werd berekend dat gegeven de kuikenoverleving zelfs het landelijk gemiddelde uitkomstsucces voor beschermde kievitsnesten van 64% te laag is voor een stabiele populatie (Roodbergen *et al.* 2018). De realiteit is dat uitkomstpercentages van rond de 70% tegenwoordig uitzonderlijk hoog zijn (Kleyheeg *et al.* 2020) en in geen van de drie onderzoeksgebieden werden in 2022 uitkomstpercentages gehaald die daarbij in de buurt kwamen. In Drenthe kennen we dergelijke percentages van de nesten van de Wulp die individueel worden omheind met een vossenwerend raster (Ottens *et al.* 2021).

Aangezien predatie de belangrijkste verliesoorzaak is van beschermde legsels van boerenlandvogels in de provincie Drenthe, ligt het voor de hand dat minstens een deel van de oplossing ligt in het verlagen van de predatiedruk. Het wrap-up onderzoek over weidevogelpredatie dat recent in opdracht van de Provincie Drenthe is uitgevoerd, vat samen welke factoren een bijdrage leveren aan de predatiedruk en geeft een genuanceerd beeld van de effectiviteit van predatiebeheer (Alefs & Teunissen 2019). Die studie kan mogelijk handvatten bieden voor de vraag hoe om te gaan met predatie van weidevogellegsels.

5. Conclusies en aanbevelingen

Dit onderzoek heeft opnieuw bevestigd dat het uitkomstsucces van weidevogelnesten, met nadruk op die van de Kievit, in Drenthe zeer laag is. Alle soorten en gebieden gecombineerd, was de kans op het succesvol uitkomen van een legsel 28,1-34,7%. Van de drie onderzoeksgebieden had Coevorden het hoogste uitkomstsucces (rond de 40%), terwijl het uitkomstsucces in Wapserveen gemiddeld maar net boven de 20% uitkwam. Deze getallen geven nog een relatief positief beeld, want als we met behulp van de Mayfield-methode corrigeren voor de nesten die al verloren gingen voordat ze gevonden werden, komt het nestsucces voor de Kievit nog lager uit. Aangenomen dat een uitkomstpercentage van ongeveer 70% nodig is voor een stabiele populatie, is het dus duidelijk dat het nestsucces in de drie onderzoeksgebieden, die op het oog representatief zijn voor regulier agrarisch gebied in de provincie Drenthe, veel te laag is.

Predatie als belangrijkste verliesoorzaak

Tijdens het onderzoek werden drie verliesoorzaken geregistreerd, namelijk predatie, werkzaamheden en nestverlating. Voor een klein deel van de nesten was de verliesoorzaak onbekend. Van de verliesoorzaken was predatie veruit de belangrijkste factor. Alle soorten en gebieden gecombineerd werd 48,7-57,6% van de nesten gepredeerd. Dat vertaalt zich naar ongeveer 84% van de verliezen met een bekende oorzaak. Nestverlating kwam bij 5,3-7,9% van de nesten voor (ca. 10% van de verliezen) en hoewel de directe oorzaak hiervan meestal onduidelijk was, ontstond op basis van de camerabeelden de indruk dat dit relatief vaak gebeurde nadat het nest was verplaatst om deze te beschermen tegen werkzaamheden. In twee gevallen waren slechte weersomstandigheden (sneeuw en hevige regenval) schijnbaar de directe oorzaak voor het verlaten van het nest. Verliezen door werkzaamheden kwamen weinig voor, wat logisch is gezien het feit dat de nesten waren gemarkeerd om ze hiertegen te beschermen. Toch waren er enkele gevallen waarbij een tractor over een nest (en eenmaal over een camera) reed of dat er bij het ploegen grond op het nest terecht kwam. Zeker gezien het feit dat de meeste kievitsnesten op bouwland lagen, geeft dit wel aan dat nestbescherming door vrijwilligers nog steeds hard nodig is. Het is onduidelijk hoe groot het relatieve belang van predatie zou zijn bij onbeschermde nesten.

Predatiedruk hoog in alle onderzoeksgebieden

De verhouding tussen de lotgevallen verschilde enigszins tussen de onderzoeksgebieden. In Coevorden was het percentage gepredeerde nesten relatief laag (ca. 70% van de verliezen), terwijl hier wel de meeste gevallen van verlies door werkzaamheden optraden (ca. 10% van de verliezen). In Wapserveen was de rol van predatie veruit het grootst (>90% van de verliezen). Smilde zat hier met ca. 85% van de verliezen tussenin. Indachtig de predatiekaart in figuur 1 kan de predatiedruk in Coevorden als matig worden geclassificeerd en de predatiedruk in Smilde en Wapserveen als hoog. Daarbij moet worden opgemerkt dat voor zover bekend alleen in Coevorden Vossen zijn geschoten. Opvallend in Smilde was het verschil in predatiekans tussen nesten met en zonder camera, wat mogelijk het gevolg is van iets meer clustering van de nesten die met camera gevolgd werden. Over het geheel genomen was er geen substantieel verschil in uitkomstkans tussen nesten met en zonder camera.

Beperkt aantal soorten predatoren

In totaal werden vijf verschillende soorten predatoren op heterdaad betrapt met behulp van de wildcamera's, namelijk Vos, Steenmarter, Das, Zwarte Kraai en Kauw. De Vos speelde een overtuigende hoofdrol. In 76% van de gevallen waarbij de predator herkenbaar in beeld kwam, ging het om een Vos. In Coevorden en Wapserveen betrof dat rond de 65%, maar in Smilde kon de nestpredatie in maar liefst 93% van de gevallen toe worden geschreven aan de Vos. Na de Vos kwam de Steenmarter kwam op een tweede plaats (10%), gevolgd door Zwarte Kraai (7,5%) en Das (5%). Predatie door Kauw werd slechts eenmaal als verliesoorzaak vastgesteld en het betrof hier het nest van een Kleine Plevier. In Coevorden werd de Steenmarter niet op de camera's geregistreerd; wel in beide andere onderzoeksgebieden. Das en Zwarte Kraai werden wel in elk van de studiegebieden vastgelegd als predatoren.

Predatiebeheer én habitatverbetering

Weidevogelbeschermers in Drenthe staan voor een grote uitdaging als ze het nestsucces willen verbeteren zodat er voldoende nesten uitkomen om de populaties van boerenlandvogels op peil te houden. Bij nesten die tegen werkzaamheden worden beschermd is predatie een duidelijke limiterende factor, waarbij de Vos een dominante rol speelt. De data laten zien dat in theorie de vereiste 70% uitkomstsucces zou kunnen worden gehaald als alle door de Vos gepredeerde nesten zouden uitkomen. Dit is echter niet realistisch, omdat predatie nooit helemaal uit te sluiten is en de rol van de Vos kan worden overgenomen door andere predatorsoorten. Het zal dus noodzakelijk zijn om een aanpak op twee sporen te kiezen: enerzijds maatregelen nemen om de predatiedruk

te verlagen en anderzijds de habitatcondities zo te verbeteren dat de kuikenoverleving omhoog gaat, omdat bij een hogere kuikenoverleving relatief minder nesten succesvol hoeven uit te komen. Op beide sporen zou een aanpak op landschapsschaal, met een belangrijke rol voor habitatverbetering, op de lange termijn het meeste perspectief bieden, omdat alleen lokale bestrijding van predatoren geen duurzame oplossing is. Voor een dergelijke aanpak is een goede samenwerking tussen alle partijen die in een gebied actief zijn, waaronder boeren, terreinbeherende organisaties en waterschappen, cruciaal.

Vervolgonderzoek naar effecten van maatregelen

In de nabije toekomst zouden verdiepende studies welkom zijn om erachter te komen waar verschillen in predatiedruk door worden veroorzaakt en wat de effecten zijn van eventuele maatregelen. Dit onderzoek is uitgevoerd in gebieden zonder beheerpakketten binnen het agrarisch natuur- en landschapsbeheer en het zou interessant zijn om na te gaan of dit beheer effecten heeft op de predatiedruk. Een tweede invalshoek is onderzoek naar de effecten van specifieke maatregelen om de predatiedruk te beperken. Naast de vraag of deze maatregelen in algemene zin effectief zijn, is met name interessant of de rol van de Vos wordt overgenomen door andere predatoren, zoals de Steenmarter, als Vossen geweerd worden uit bepaalde gebieden.

Literatuur

Alefs P. & Teunissen W. 2019. Wrap-up onderzoek Boerenlandvogels en predatie. Sovonrapport 2019/23. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bennema P. & Buitenkamp M. 2020. Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Ermberaad, Erm.

Benton T.G., Bryant D.M., Cole L. & Crick H.Q.P. 2002. Linking agricultural practice to insect and bird populations: a historical study over three decades. Journal of Applied Ecology, 39:673-687.

Chamberlain D.E., Fuller R.J., Bunce R.G.H., Duckworth J.C. & Shrubb M. 2000. Changes in the abundance of farmand birds in relation to the timing of agricultural intensification in England and Wales. Journal of Applied Ecology, 37:771–788.

Dekker J.J.A. & Jonge Poerink B. 2020. Nestpredatie weidevogels in Fryslân in 2017-2020. Jasja Dekker Dierecologie & Ecosensys, Arnhem/Zuurdijk.

Gill J.A., Langston R.H., Alves J.A., Atkinson P.W., Bocher P., Vieira N.C., Crockford N.J., Gélinaud G., Groen N., Gunnarsson T.G. & Hayhow B. 2007. Contrasting trends in two Black-tailed Godwit populations: a review of causes and recommendations. Bulletin-Wader Study Group, 114:43-50.

Jonge Poerink B., Dekker J.J.A. & Loonstra A.H.J. 2020. Nestsucces en kuikenoverleving van weidevogels in het Reitdiep en de Winsumermeeden in 2020. Ecosensys & Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem.

Kentie R., Both C., Hooijmeijer J.C. & Piersma T. 2015. Management of modern agricultural landscapes increases nest predation rates in Black-tailed Godwits *Limosa limosa*. Ibis, 157:614-625.

Kleyheeg E., Vogelzang T., van der Zee I. & van Beek M. 2020. Boerenlandvogelbalans 2020. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen / LandschappenNL, De Bilt.

Kleyheeg E. 2021. Predatoren van weidevogelnesten in Noordwest-Overijssel in 2021. Sovon-rapport 2021/64. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Kragten S., Tamis W.L.M., Gertenaar E., Midcap Ramiro, S.M., van der Poll R.J., Wang J. & de Snoo G.R. 2011. Abundance of invertebrate prey for birds on organic and conventional arable farms in the Netherlands. Bird Conservation International 21:1–11.

Landschapsbeheer Drenthe 2020. Jaarverslag Boerenlandvogels 2020. Landschapsbeheer Drenthe, Assen.

Mccracken D.I. & Tallowin J.R. 2004. Swards and structure: the interactions between farming practices and bird food resources in lowland grasslands. Ibis, 146:108–114.

McKinnon L. & Bêty J. 2009. Effect of camera monitoring on survival rates of High-Arctic shorebird nests. Journal of Field Ornithology, 80:280-288.

Melman D., Kleyheeg E., Visser T., Oosterveld E., Roodbergen M., Teunissen W. & Slier T. 2020. Invloed greppelplasdras op kuikenoverleving kievit. OBN232-CU. WEnR-rapport 2988; Sovon-rapport S2020/12; A&W-rapport 3216. OBN/VBNE, Driebergen.

Newton I. 2004. The recent declines of farmland bird populations in Britain: an appraisal of causal factors and conservation actions. Ibis 146:579–600.

Ottens H.J., Wiersma P., Kosters T. & Dijkstra B. 2021. Nestbescherming en habitatgebruik van gezenderde kuikens geven inzichten voor bescherming van Drentse Wulpen. Limosa 94: 30-42.

Roodbergen M., van der Werf B. & Hotker H. 2012. Revealing the contributions of reproduction and survival to the Europe-wide decline in meadow birds: review and meta-analysis. Journal of Ornithology 153: 53–74.

Roodbergen M., van der Jeugd H., van der Wal J., van Els P. & Teunissen W. 2018. Jaar van de Kievit. Sovon-rapport 2018/27. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Roodbergen M. & Kleyheeg E. 2020. Overleving van kievitskuikens op greppel-plasdras met en zonder vossenraster in Eemland. Sovon-rapport 2020/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Salewski V. & Schmidt L. 2022. Nest cameras do not affect nest survival in a meadow-nesting shorebird. Bird Conservation International, 32:127-136.

Schekkerman H. & Beintema A.J. 2007. Abundance of invertebrates and foraging success of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* chicks in relation to agricultural grassland management. Ardea, 95,39-54.

Schekkerman H., Teunissen W. & Oosterveld E. 2009. Mortality of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* and Northern Lapwing *Vanellus vanellus* chicks in wet grasslands: influence of predation and agriculture. Journal of Ornithology 150:133-145.

Shrubb M. 1990. Effects of agricultural change on nesting lapwings *Vanellus vanellus* in England and Wales. Bird Study 37:115–127.

Teunissen W., Kampichler C., Majoor F., Roodbergen M. & Kleyheeg E. 2020. Predatieproblematiek bij weidevogels. Sovon-rapport 2020/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van der Velde E., Kentie R., Piersma T., Rakhimberdiev E. & Hooijmeijer J.C.E.W. 2020. De Grutto Monitor 2012-2019. Onderzoeksrapport Conservation Ecology Group, Groningen Institute for Evolutionary Life Sciences (GELIFES), Rijksuniversiteit Groningen.

Westra S., Bekker D. & Dijkstra V. 2019. De her-

kolonisatie van Nederlands leefgebied door steen- en boommarter sinds 1960. De Levende Natuur 120: 218–220.

Wilson A.M., Ausden M. & Milsom T.P. 2004. Changes in breeding wader populations on lowland wet grasslands in England and Wales: Causes and potential solutions. Ibis, 146:32-40.

In opdracht van:

mede mogelijk gemaakt door:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Kleyheeg E. & van den Brandhof P.M.

Predatoren van weidevogelnesten in Drenthe in 2022

Sovon-rapport 2022/71

provincie Drenthe

PROVINCIAAL BLAD

Officiële uitgave van de provincie Drenthe

Nr. 13906
24 november
2022

Openstellingsbesluit Agrarisch natuur- en landschapsbeheer Drenthe 2023

Gedeputeerde Staten van Drenthe;

gelet op artikel 1.2 van de Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer Drenthe 2016 (SVNL 2016);

overwegende dat aanvraagperioden en/of de budgetten voor het begrotingsjaar 2023 ten behoeve van de SVNL 2016 moeten worden vastgesteld;

BESLUITEN:

het Openstellingsbesluit Agrarisch natuur- en landschapsbeheer 2023 vast te stellen.

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Provinciaal Blad waarin dit besluit wordt geplaatst en vervalt met ingang van 1 januari 2024.

Gedeputeerde Staten voornoemd,

mevrouw drs. J. Klijnsma, voorzitter
W.F. Brenkman MSc, secretaris

Assen, 22 november 2022
Kenmerk 4.2/2022001845

Uitgegeven: 24 november 2022

Openstellingsbesluit Agrarisch natuurbeheer Drenthe 2023

Artikel I

A. SUBSIDIEPLAFONDS

Voor de Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer Drenthe 2016 (SVNL 2016) worden voor het begrotingsjaar 2023 de volgende subsidieplafonds vastgesteld:

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb)

Voor subsidies als bedoeld in artikel 3.4 van de SVNL 2016 voor het leefgebied met de aanduiding:

a. open akkerland: € 3.000.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 18.000.000,--;
b. open grasland: € 760.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 4.560.000,--;
c. dooradering: € 1.200.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 7.200.000,--;
d. Water: € 380.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 2.280.00,--:
   - in deelgebied Hunze en Aa's: € 220.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 1.320.000,--;
   - In deelgebied Noorderzijlvest € 30.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 180.000,--;
   - In deelgebied Vechtstromen € 100.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 600.000,--;
   - In deelgebied Drents Overijsselse Delta € 30.000,-- jaarlijks; totaal voor zes jaar € 180.000,--.

Bovenstaand subsidieplafond onder d is beschikbaar voor nieuwe projecten welke een bijdrage leveren aan het leefgebied met de aanduiding 'Water'. Het onderscheid betreft een puur financiële regio.

B. AANVRAAGPERIODEN EN LOKET VOOR INDIENING

Artikel II

Aanvragen voor subsidies als bedoeld in artikel I van dit besluit kunnen in de periode van 25 november 2022 tot en met 22 december 2022 worden ingediend bij de provincie Drenthe, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen via de link naar het e-formulier voor de gebiedsaanvraag.

Artikel III

De subsidies als opgenomen in dit besluit worden uitsluitend verstrekt voor die onderdelen welke ook door de Europese Commissie zijn of worden goedgekeurd.

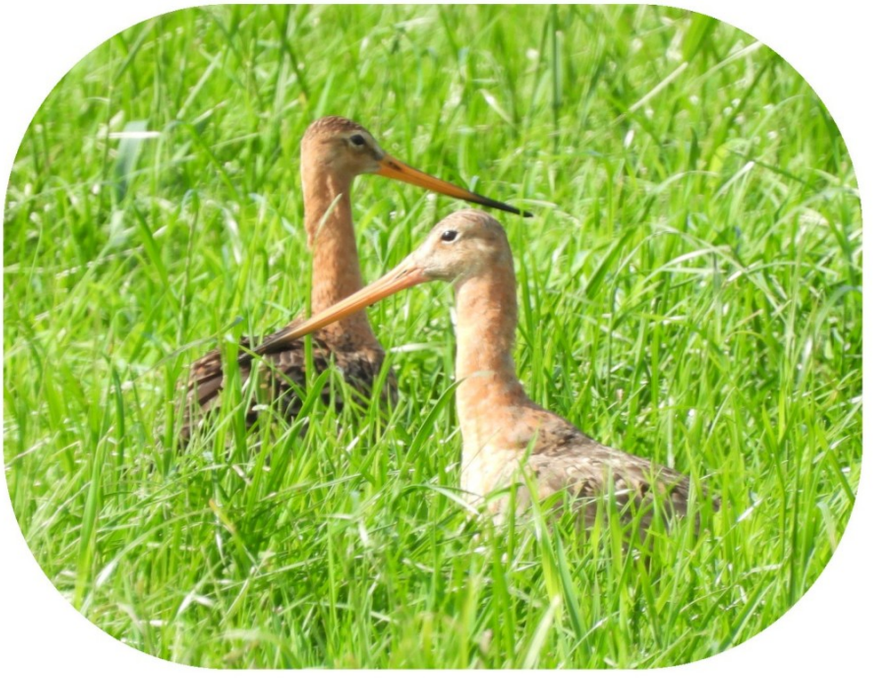
Artikel IV

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Provinciaal Blad waarin dit besluit wordt geplaatst en vervalt met ingang van 1 januari 2024.

Artikel V

Dit besluit wordt aangehaald als: Openstellingsbesluit Agrarisch natuur- en landschapsbeheer Drenthe 2023.

Weidevogelonderzoek Hunzedal en Drostendiep 2024

provincie Drenthe

Bauke Koole
Ecologie Onderzoek Educatie

Weidevogelonderzoek Hunzedal en Drostendiep 2024

24 december 2024

Tekst en samenstelling

Bauke Koole
Ecologie Onderzoek Educatie

Enkele passages uit hoofdstuk 7 zijn overgenomen uit (Koole 2024)
Hoofdstuk 4 is geheel overgenomen uit (Koole & Bos 2024).

Foto's
Bauke Koole

In opdracht van:

provincie Drenthe

Monitoring
Bauke Koole en Baukje Hoekstra (ronde 5)

1. Inhoudsopgave

1. Inleiding 4
2. Gebiedsbeschrijving 5
3. Weidevogelonderzoek 6
   3.1 Visualisatie resultaten 10
4. Weersomstandigheden 11
   4.1 Winter 2023-2024 11
   4.2 Voorjaar en zomer 2024 11
   4.3 Klimaatverandering 12
5. Resultaten 15
6. Bespreking resultaten 16
   6.1 Hunzedal 1a 16
   6.2 Hunzedal 1b 17
   6.3 Boonspolder 18
   6.4 Dalen-Zuid 19
   6.5 Galgaten 21
   6.6 Wachtum-Zuid 22
   6.7 Wachtum-Noord 23
   6.8 Deutlanden, Achterste Erm 23
   6.9 Wilhelmsoord 23
7. Conclusie en discussie 25
8. Literatuur 28
9. Bijlage 29
   9.1 Territoria 29
   9.2 Waarnemingen 32

1. Inleiding

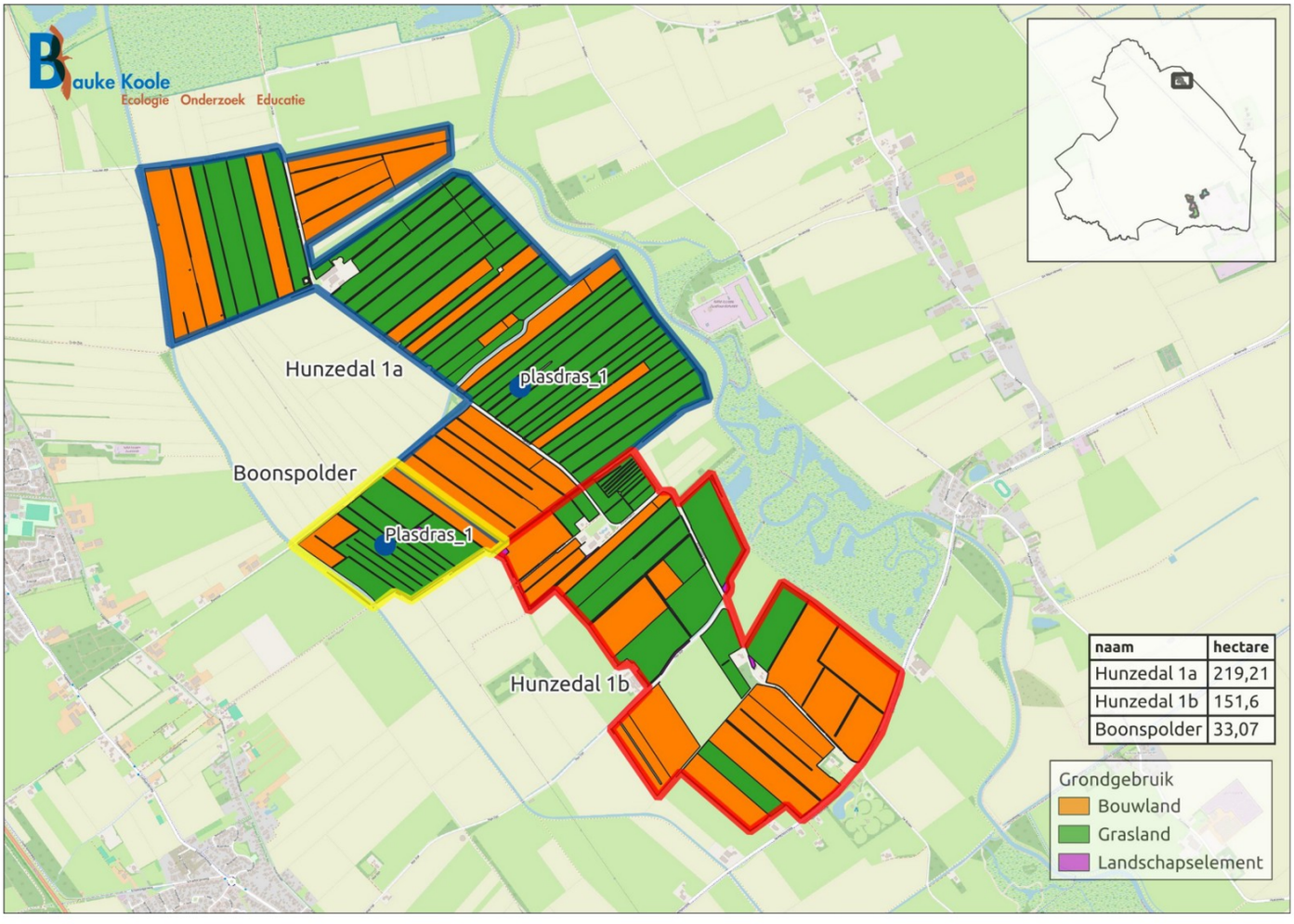
De Provincie Drenthe werkt aan het behoud en herstel van boerenlandvogels zoals vormgegeven in het *Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025*. Om de voortgang van het beleid te bewaken en te toetsen is het Monitoringsplan *Drentse Boerenlandvogels 2021-2025* geschreven. Hierin wordt voorgeschreven dat weidevogelgebieden om de drie jaar op broedvogels onderzocht dienen te worden. In 2024 stonden de gebieden Zuidlaren en Drostendiep weer op de agenda.
Beide gebieden vallen onder het leefgebied *open grasland* dat door de Provincie Drenthe aangewezen is. Binnen de begrenzingen van het *open grasland* nemen agrariërs maatregelen om weidevogels te beschermen. Deze maatregelen vallen onder de regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De agrariërs zijn aangesloten bij het Agrarisch Natuurcollectief Drenthe (AND) dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer.

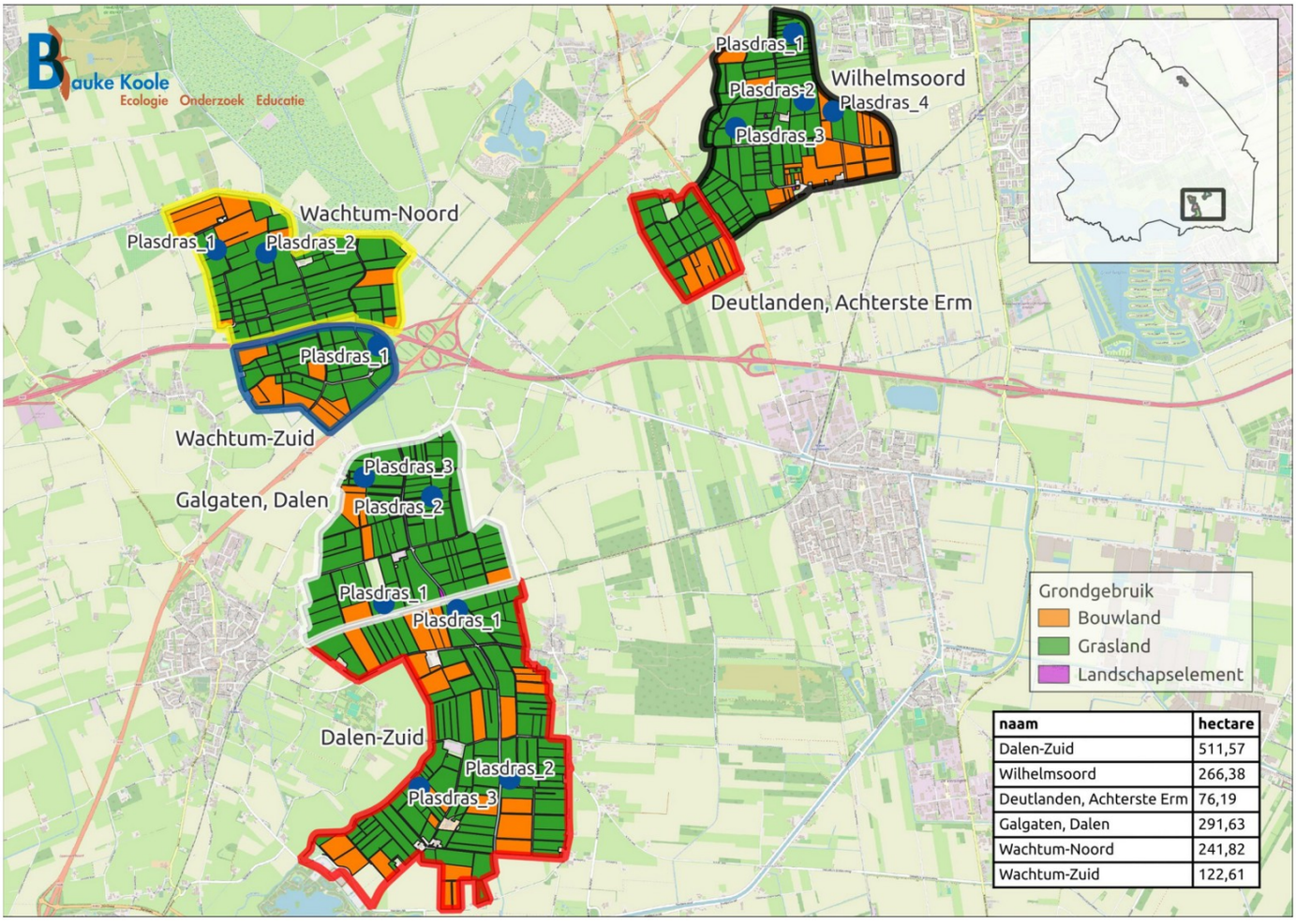

Grutto op onbewerkte akker Hunzedal 1a

2. Gebiedsbeschrijving

De telgebieden in het Hunzedal liggen in het noorden van de provincie tegen de natuurgebieden *Hunzedal* en *Tusschenwater* aan. In het zuiden van de provincie zijn de telgebieden geconcentreerd rondom het stroomgebied van het Drostendiep. Tussen de zuidelijke percelen liggen twee snelwegen en bevindt zich een verkeersknooppunt in de vorm van een klaverblad. De gebieden worden gescheiden door een spoorweg die gebruikt wordt door een stop- en goederentrein.
In de meeste telgebieden bevinden zich zogenaamde plasdrassystemen (Geld van der *et al.* 2013). Op de kaart zijn deze systemen genummerd en met een blauwe stip aangegeven. De telgebieden hebben een onderscheidende randkleur. De gewascategorieën zijn samengesteld aan de hand van de Basisregistratie Gewaspercelen 2024, beschikbaar gesteld op *pdok.nl*

naam	hectare
Dalen-Zuid	511,57
Wilhelmsoord	266,38
Deutlanden, Achterste Erm	76,19
Galgaten, Dalen	291,63
Wachtum-Noord	241,82
Wachtum-Zuid	122,61

3. Weidevogelonderzoek

Voor het broedvogelonderzoek is gebruik gemaakt van de methode BMP-B (Vergeer *et al.* 2016). Er is gekozen voor een vijfrondig onderzoek vanaf eind maart tot aan midden juni. De tellingen hebben over het algemeen in de ochtend plaatsgevonden. Hier is van afgeweken als de weersomstandigheden hierom vroegen of omdat dit nodig was in verband met de planning vanwege de grote afstand tussen de percelen onderling. Zie onderstaande twee tabellen voor de bezoekdatums en opmerkingen indien relevant voor het veldbezoek. Een paar keer is met twee veldmedewerkers één gebied geteld. In de onderstaande tabel staat dan een dubbele datum.

Boonspolder	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	26-03-24	08:04:00	09:01:00	00:57:00
	10-04-24	13:02:00	14:14:00	01:12:00
	04-05-24	12:04:00	12:56:00	00:52:00
	21-05-24	12:12:00	13:06:00	00:54:00
	13-06-24	14:58:00	15:49:00	00:51:00

Dalen-Zuid	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	08-04-24	07:15:00	11:58:00	04:43:00
	08-04-24	07:47:00	12:08:00	04:21:00
	25-04-24	08:00:00	12:45:00	04:45:00
	25-04-24	08:28:00	13:09:00	04:41:00
	11-05-24	13:25:00	16:33:00	03:08:00
	12-05-24	11:29:00	14:35:00	03:06:00
	26-05-24	05:56:00	16:00:00	10:04:00
	17-06-24	07:18:00	11:57:00	04:39:00
Deutlanden, Achterste Erm	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	28-03-24	10:52:00	12:13:00	01:21:00
	14-04-24	12:00:00	13:29:00	01:29:00
	10-05-24	10:00:00	12:39:00	02:39:00
	29-05-24	07:30:00	09:15:00	01:45:00
	20-06-24	09:50:00	11:37:00	01:47:00
Galgaten, Dalen	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	31-03-24	08:00:00	14:06:00	06:06:00
	18-04-24	07:08:00	12:13:00	05:05:00
	10-05-24	15:41:00	16:41:00	01:00:00
	11-05-24	05:43:00	11:41:00	05:58:00
	27-05-24	05:26:00	10:34:00	05:08:00
	17-06-24	07:52:00	11:44:00	03:52:00
Hunzedal 1a	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	25-03-24	06:45:00	12:03:00	05:18:00
	10-04-24	08:33:00	12:48:00	04:15:00
	04-05-24	06:22:00	12:04:00	05:42:00
	21-05-24	05:50:00	10:14:00	04:24:00
	13-06-24	09:51:00	12:55:00	03:04:00
Hunzedal 1b	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	26-03-24	06:42:00	11:10:00	04:28:00
	11-04-24	07:49:00	11:47:00	03:58:00
	04-05-24	12:56:00	14:53:00	01:57:00
	21-05-24	10:17:00	12:12:00	01:55:00

	13-06-24	12:56:00	14:57:00	02:01:00
Wachtum-Noord	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	27-03-24	07:53:00	11:55:00	04:02:00
	12-04-24	07:55:00	12:31:00	04:36:00
	08-05-24	05:41:00	09:49:00	04:08:00
	28-05-24	05:22:00	11:15:00	05:53:00
	20-06-24	07:44:00	10:49:00	03:05:00
Wachtum-Zuid	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	28-03-24	07:40:00	10:35:00	02:55:00
	14-04-24	07:18:00	11:32:00	04:14:00
	08-05-24	10:06:00	12:34:00	02:28:00
	28-05-24	05:33:00	07:31:00	01:58:00
	20-06-24	10:50:00	12:55:00	02:05:00
Wilhelmsoord	datum	begintijd	eindtijd	bezoekduur
	30-03-24	09:27:00	13:53:00	04:26:00
	18-04-24	06:53:00	12:10:00	05:17:00
	10-05-24	05:28:00	09:50:00	04:22:00
	01-06-24	09:30:00	13:22:00	03:52:00
	20-06-24	11:07:00	14:20:00	03:13:00
	20-06-24	13:37:00	14:18:00	00:41:00

Boonspolder	datum	Opmerking
	26-03-24	Gunstig
	10-04-24	Gunstig
	04-05-24	Gunstig
	21-05-24	Gunstig
	13-06-24	Gunstig
Dalen-Zuid	datum	Opmerking
	08-04-24	Gunstig
	08-04-24	Gunstig
	25-04-24	Gunstig
	25-04-24	Gunstig
	11-05-24	Vrijwel al het grasland gemaaid op enkele ANLb-percelen na. Ook veel werkzaamheden op de akkers.

	12-05-24	Op twee plekken grasschudden en mestinjectie, alles gemaaid op enkele percelen met ANLb na.
	26-05-24	Tussen twee en vier in namiddag geteld.
	17-06-24	Gunstig
Deutlanden, Achterste Erm	datum	Opmerking
	28-03-24	Groot deel van zuidelijke plot niet telbaar vanwege landbouwwerkzaamheden.
	14-04-24	Gunstig
	10-05-24	Gunstig
	29-05-24	Wat lichte regen aan begin en harde regen aan eind telling.
	20-06-24	Gunstig
Galgaten, Dalen	datum	Opmerking
	31-03-24	Ochtend koud en wat mist, geen regen, echter de mist verdween al gauw, waardoor er ruimte ontstond voor wat zon.
	18-04-24	Frisse start ochtend, na 10 uur zonnig, enkel buitje over.
	10-05-24	Oriëntatierondje voor morgenvroeg.
	11-05-24	Gunstig
	27-05-24	Gunstig
	17-06-24	Gunstig
Hunzedal 1a	datum	Opmerking
	25-03-24	Gunstig
	10-04-24	Uur later begonnen wegens buienfront en deel motregen dat over het gebied trok. Vanaf half negen zon met gunstige telomstandigheden.
	04-05-24	Gunstig
	21-05-24	Gunstig
	13-06-24	Spuitwerkzaamheden in gebied.
Hunzedal 1b	datum	Opmerking
	26-03-24	Gunstig
	11-04-24	Weersomstandigheden niet ideaal door lichte tot matige regen. Geen zon, echter grijs front over het gebied trekkend, met droge momenten. Begin van de middag werd het droger, wind nam enigszins toe.
	04-05-24	Gunstig

	21-05-24	Landbouwwerkzaamheden centraal in gebied.
	13-06-24	Gunstig
Wachtum-Noord	datum	Opmerking
	27-03-24	Gunstig
	12-04-24	Bij de start van de telling ineens flinke bui over het plot. Even 20 minuten geschuild voor de regen, nadien droog, later in de ochtend zelfs zonnig. Omstandigheden gunstig.
	08-05-24	Klein deel niet geteld vanwege landbouw-werkzaamheden
	28-05-24	Maaiwerkzaamheden in plot.
	20-06-24	Gunstig
Wachtum-Zuid	datum	Opmerking
	28-03-24	Gunstig
	14-04-24	Gunstig
	08-05-24	Groot deel van gebied oogsten gras en inzaaien gewassen.
	28-05-24	Gunstig
	20-06-24	Gunstig
Wilhelmsoord	datum	Opmerking
	30-03-24	Gunstig
	18-04-24	Gunstig
	10-05-24	Gunstig
	01-06-24	Gunstig
	20-06-24	Spuitwerkzaamheden in gebied, deel niet bezocht wel goed kunnen overzien.
	20-06-24	Gunstig

3.1 Visualisatie resultaten

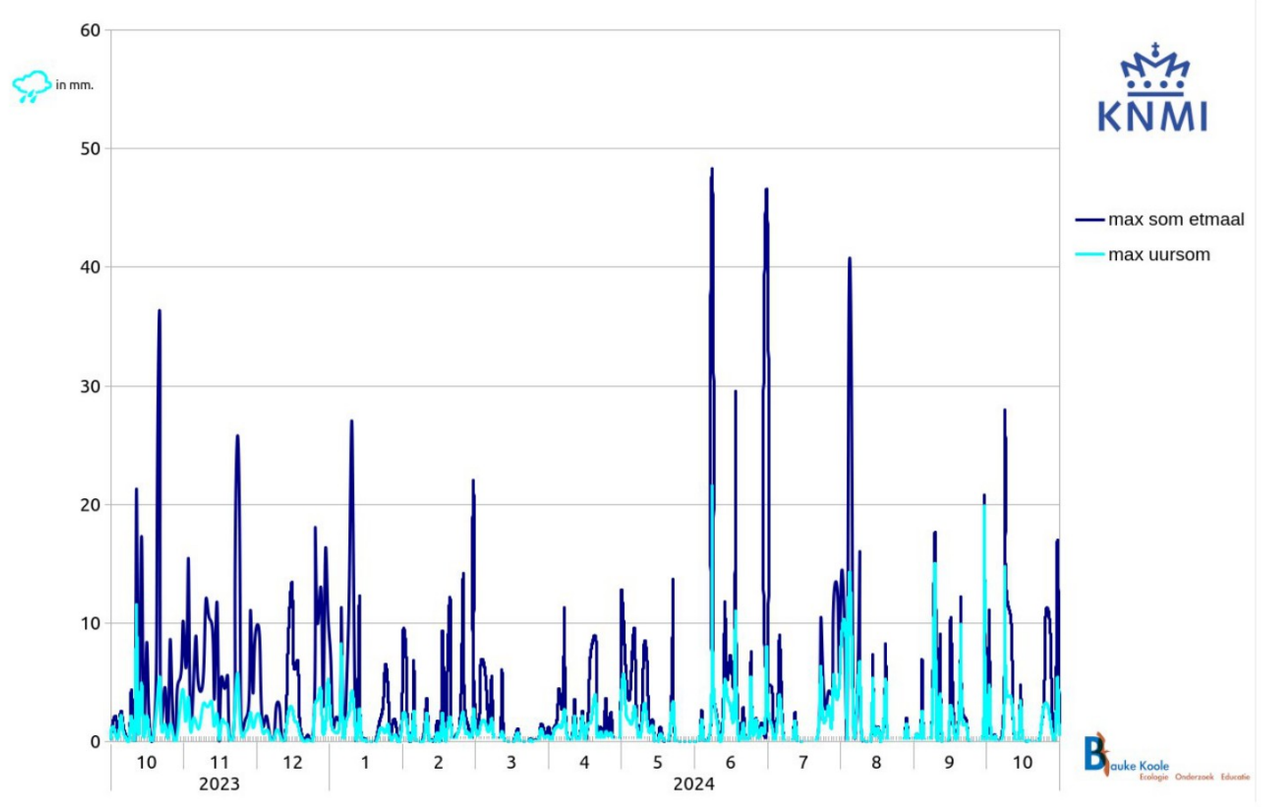
Voor de inkleuring van de hittekaart zijn de gezamenlijke waarnemingen gebruikt van de vier soorten weidevogels Grutto, Kievit, Scholekster en Tureluur. De inkleuring is op basis van het aantal waarnemingen en op hoogte van de broedcode. Het gebruikte kleurenschema gaat van licht blauw naar roodbruin. Lichtblauw impliceert weinig waarnemingen met dito lage broedcodes, roodbruin staat voor veel waarnemingen met hoge broedcodes. Zie het hoofdstuk *Resultaten*.
In de bijlage zijn twee tabellen opgenomen met daarin per onderzoeksplot alle waarnemingen en vastgestelde territoria. Per soort is tevens het aantal territoria, waarnemingen en de gesommeerde broedcode opgenomen.

4. Weersomstandigheden

Weersomstandigheden in de winter bepalen hoe de vegetatie er in het voorjaar uitziet. Een koude en sneeuwrijke winter zal de vegetatie terugzetten. Een warme en vochtige winter daarentegen zal als een verlenging van het groeiseizoen werken. In dit hoofdstuk worden daarom ook de weersomstandigheden uit de winter van 2023-2024 besproken en gevisualiseerd. Er is gebruikt gemaakt van weerdata uit de KNMI meetstations Lauwersoog en Eelde.

4.1 Winter 2023-2024

Met een gemiddelde temperatuur van 6,3°C tegen een langjarig gemiddelde van 3,9°C was de winter zeer zacht en eindigt op een gedeelde derde plaats samen met 2016 in de top tien van warmste winters sinds 1901. Alleen de winters van 2007 en 2020 waren zachter.
De winter was zeer nat met landelijk gemiddeld 308 millimeter neerslag tegen 204 millimeter normaal. De winter kende meerdere stormen. Op 21 december hadden we te maken met storm Pia. De storm zorgde vooral voor hoge waterstanden op de Noordzee, waardoor alle stormvloedkeringen aan de kust werden gesloten. Daarna volgden storm Henk op 2 en 3 januari, Isha op 21 en 22 januari, Jocelyn op 24 januari en Louis op 22 februari. Voor Storm Henk, Isha en Louis werd een code oranje afgegeven voor zeer zware windstoten (bron: KNMI).

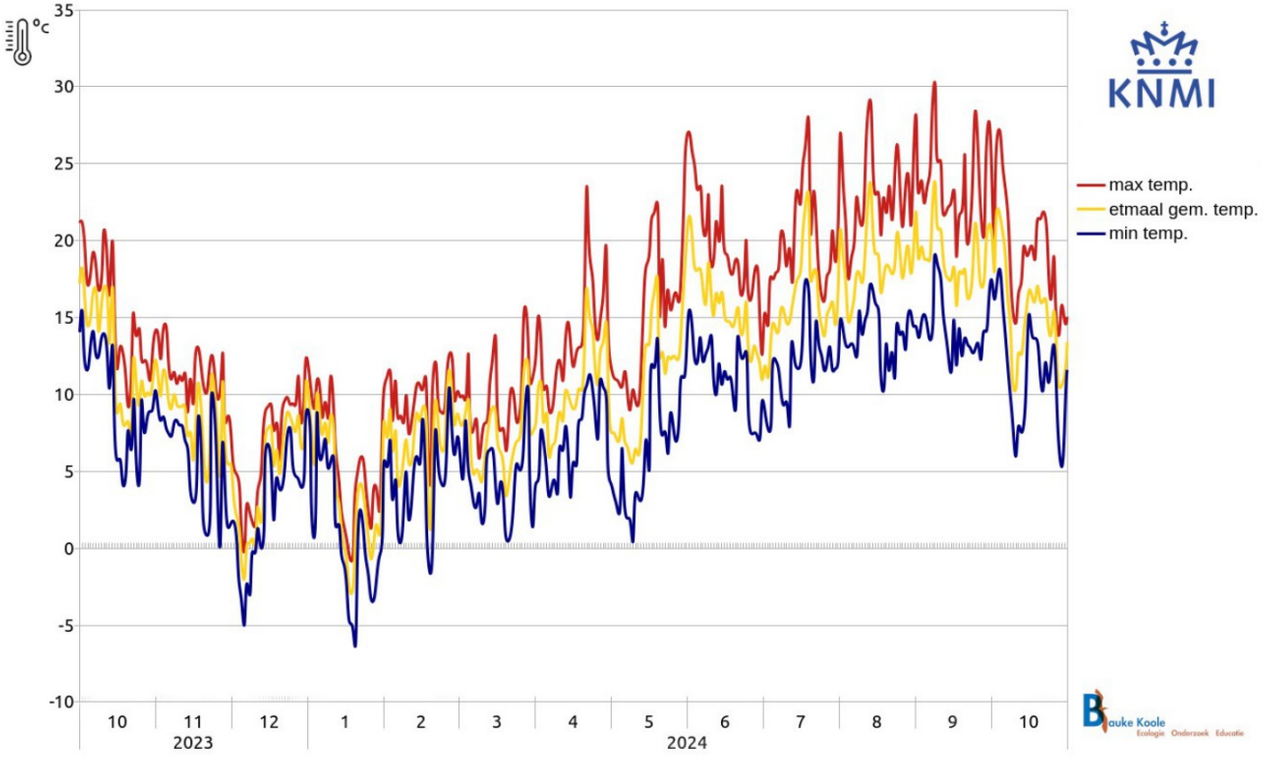

4.2 Voorjaar en zomer 2024

Met een gemiddelde temperatuur van 11,8 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,9 °C was de lente de warmste sinds het begin van de metingen.

Het voorjaar was ook zeer nat met gemiddeld over het land 256 millimeter neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 148 millimeter. Hiermee is de lente van 2024 één van de natste sinds 1906, in 1983 viel 273 millimeter. Op 20 mei werd Noord-Nederland getroffen door zeer zware wolkbreuken met in Buitenpost zelfs meer dan 70 mm regen.

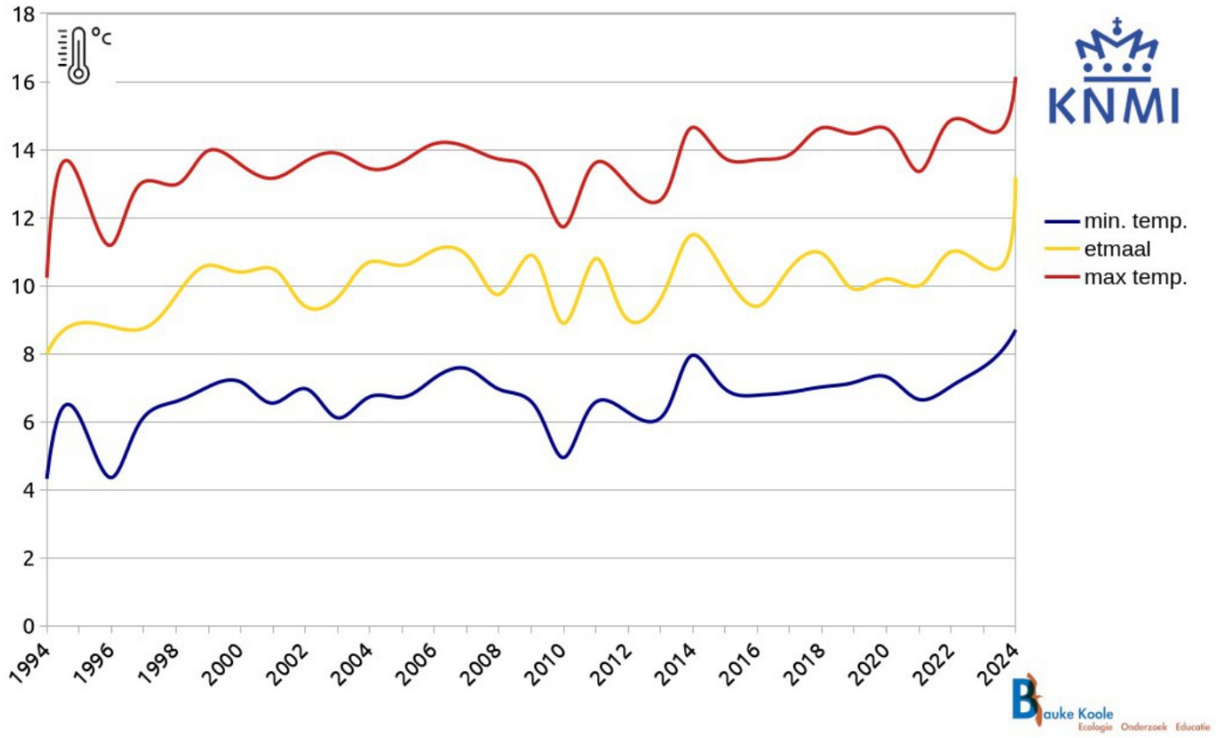
Met een gemiddelde temperatuur van 17,7 °C tegen 17,5 °C was de zomer net iets warmer dan het langjarig gemiddelde. De zomer kende twee gezichten: de eerste helft was het vaak koel en nat, de tweede helft vaak warm en droog. De KNMI-neerslagstations registreerden deze zomer op vijf dagen ergens in Nederland minimaal 50 mm regen. Een opmerkelijk aantal afgewogen tegen de cijfers uit de vorige eeuw.

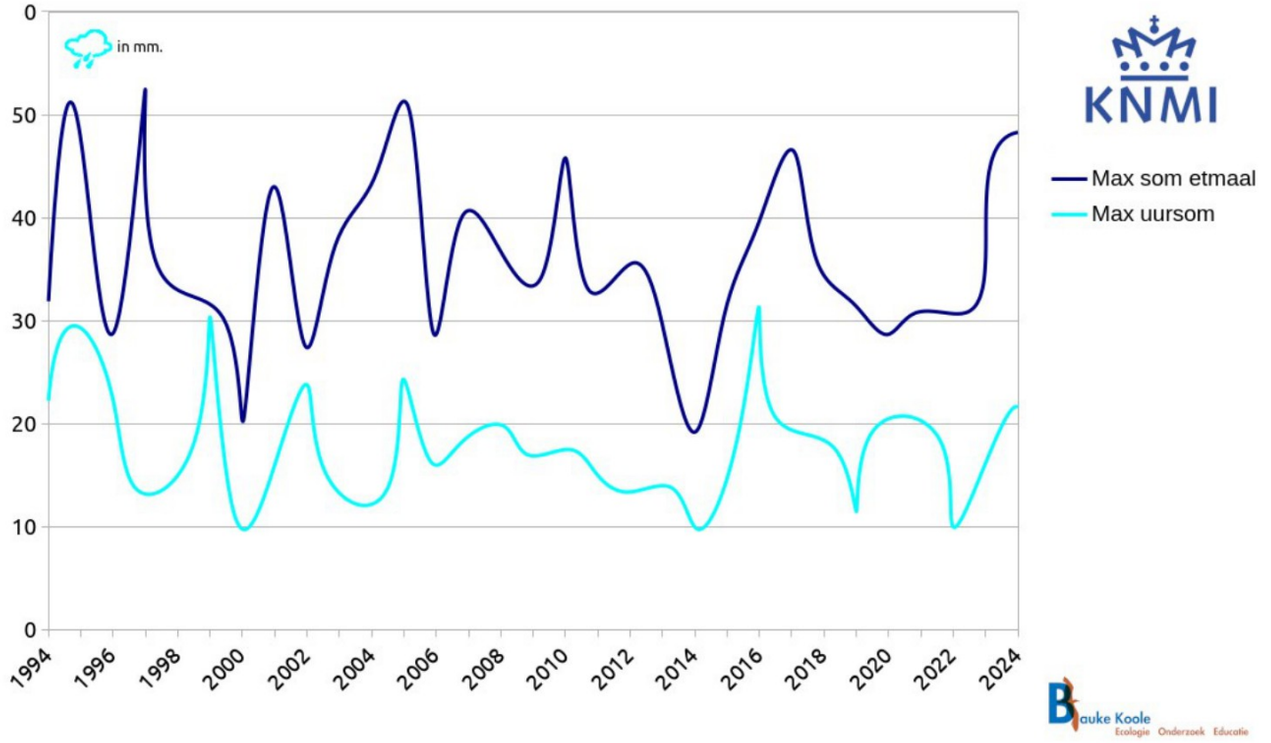
Landelijk gemiddeld scheen de zon in augustus ruim 40 uur meer dan normaal. Het beeld van deze zomer past in dat van het veranderende klimaat; zonnige en warme zomers met een grillig neerslagpatroon waarbij langdurige droge en natte perioden elkaar afwisselen (Bron: KNMI).

4.3 Klimaatverandering

De metingen over de afgelopen dertig jaar laten een stijging van de temperatuur zien die de afgelopen jaren lijkt te accelereren. Met de stijging van de mondiale temperatuur warmen ook de zeeën op met meer en intensievere regenval als gevolg van een grotere verdamping.
Lokaal kunnen akkers onder water staan terwijl iets verderop gewassen maandenlang zuchten onder de droogte.

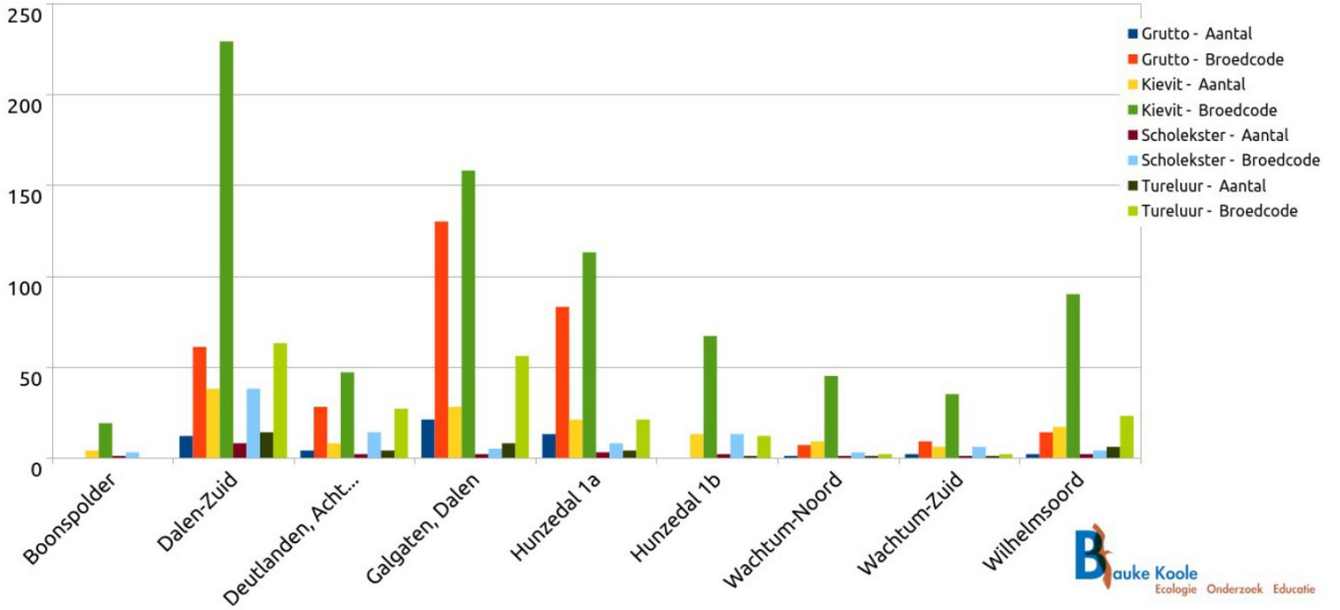
De langjarige reeks van de gemiddelde neerslag over de afgelopen dertig laat geen duidelijk opgaande trend zien. De verandering is vooral terug te voeren op de intensiteit van de regenval.

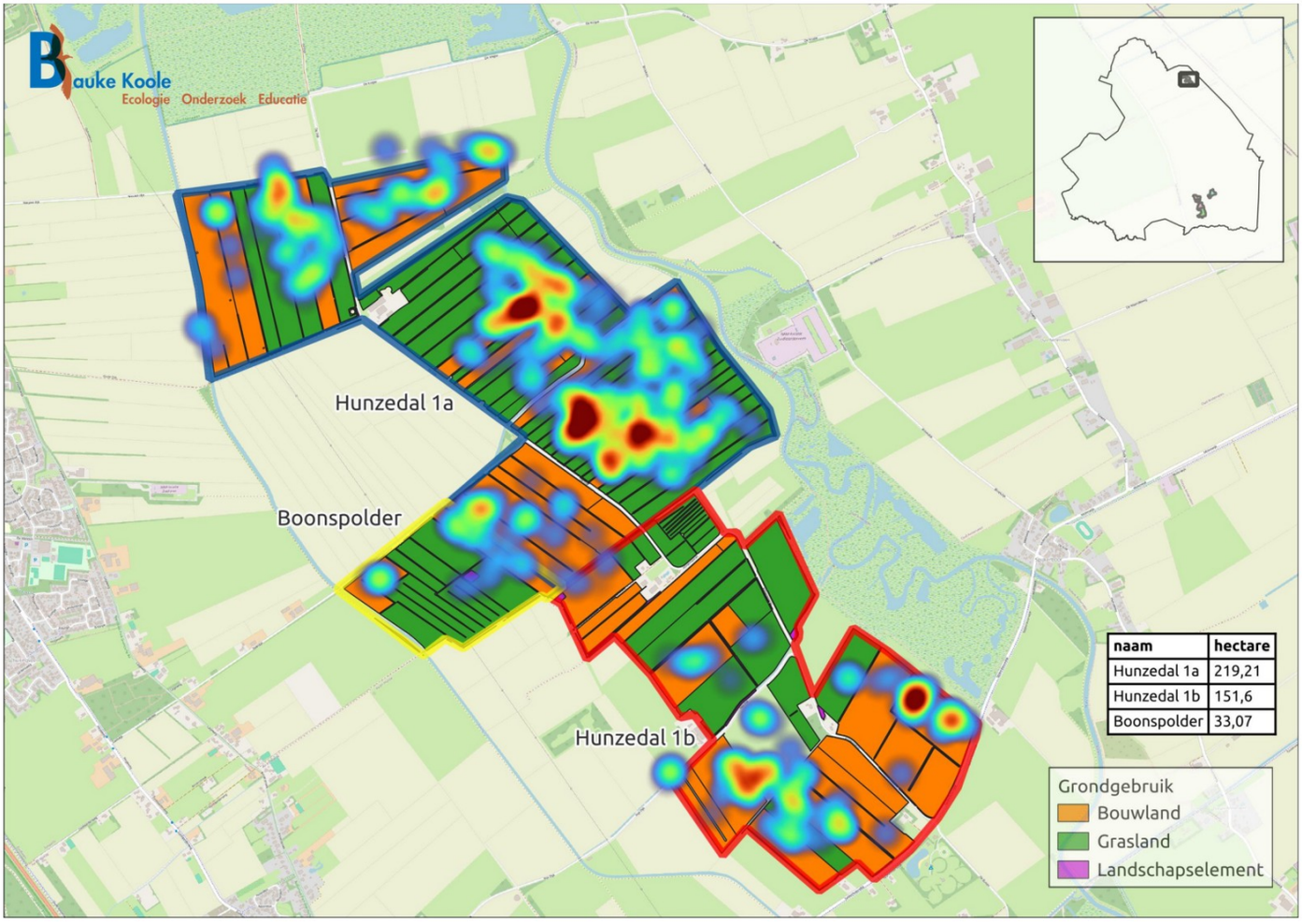

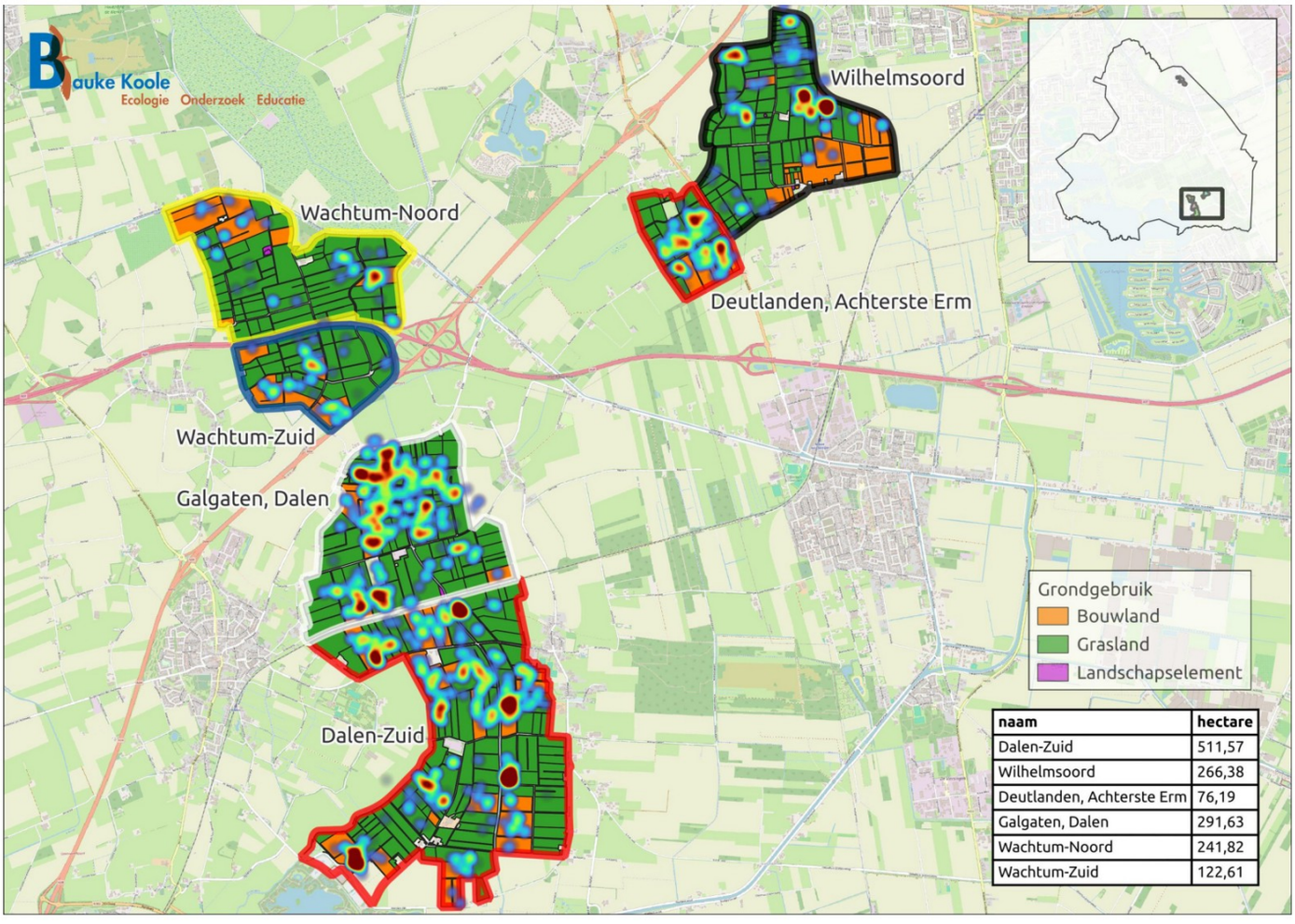
En net als bij de temperatuur lijkt ook deze in intensiteit te accelereren.
Het is inmiddels een mondiaal fenomeen geworden. Vooral landen rondom warme en ondiepe binnenzeeën worden regelmatig getroffen door extreme regenval vaak als onderdeel van grote stormcomplexen. De Noordzee is ook een ondiepe binnenzee die nu nog in het verband staat

met het relatief koude water van de Noordelijk Atlantische Oceaan. Bij nog meer opwarming (Arias *et al*. 2021) zal vrijwel zeker ook regen- en stormintensiteit in Nederland toe gaan nemen. Vermoedelijk binnen langzaam oplopende gemiddelde neerslagcijfers.

5. Resultaten

naam	hectare
Dalen-Zuid	511,57
Wilhelmsoord	266,38
Deutlanden, Achterste Erm	76,19
Galgaten, Dalen	291,63
Wachtum-Noord	241,82
Wachtum-Zuid	122,61

6. Bespreking resultaten

6.1 Hunzedal 1a

Het Hunzedal 1a behoorde tot een van de betere gebieden. Gedurende het vroege voorjaar in de vestigingsfase waren redelijk grote groepen grutto's in het hele gebied aanwezig. De vogels hielden zich voornamelijk op aan de noordkant van het gebied. Zeer waarschijnlijk waren dit broedvogels van het Tusschenwater en omgeving. Later in het seizoen vestigden zich aan de noordkant van het perceel echter geen grutto's. Deze hielden zich voornamelijk op bij een nieuw ingerichte *Plasdras_1*, zie overzichtskaart in hoofdstuk 2.
Aan de noordkant van het gebied lagen veel plassen water op het land waar zich vroeg in het seizoen soorten als Grutto en Tureluur ophielden. Een Tureluur alarmeerde hier al eind maart. Toch werden deze plekken verlaten naarmate het seizoen vorderde. Het veeteeltbedrijf waar deze percelen aan toe behoorden stond opeens leeg begin mei. Het grasland werd hierna ook niet beweid of gemaaid waardoor het sterk verruigde. Langs een pad naar deze weilanden werd in mei een Grauwe Klauwier gevonden die zich ophield bij een meidoornstruik. De vogel nam zelfs bezit van de tuin van de verlaten boerderij. Helaas werd later in het seizoen het pad,

inclusief de meidoorn, met een klepelmachine gemaaid. De Grauwe Klauwier is hierna niet meer gezien.
De grutto's en overige weidevogels concentreerden zich vanaf midden mei in de omgeving van de plasdras. Hier bevond zich ook een grasperceel dat in juni nog open en ijl was; hier is toen een alarmerend paartje Grutto gevonden. Tegenover *Plasdras_1* in het bouwland vloog een paartje Patrijs op, deze waarneming leidde tot een geldig territorium.

6.2 Hunzedal 1b

In dit onderzoeksplot is weinig tot geen agrarisch natuurbeheer aanwezig. De meeste soorten concentreerden zich op het bouwland. Hier waren enkele paren Kievit en een fel alarmerend paartje Scholekster aanwezig. Later in het seizoen werden tussen de aardappelakkers Kievit, Scholekster en zelfs Tureluur gevonden. Waarschijnlijk waren dat broedvogels uit het Hunzedal die voor hun vervolglegsels kozen voor de openheid van het bouwland. Op het gras- en bouwland bevonden zich voornamelijk graspiepers en veldleeuweriken. In de slootkanten en wegbeplanting hield zich een Roodborsttapuit op. Helemaal aan de noordkant van het gebied vonden in het broedseizoen allerlei werkzaamheden plaats mogelijk vanwege de herinrichting van een natuurverbinding naar het Hunzedal. Hierdoor bleef deze kant van het gebied zo goed als onbezet. Op een tweetal woonerven zijn nog ringmussen gevonden. Beide erven zijn omgeven door windsingels met veel oude bomen, besdragende struiken en een gevarieerde ondergroei. Mogelijk hebben de bewoners ook nestkasten op hun erf hangen waar ringmussen sterk op reageren.

Blauwborst Hunzedal 1a

6.3 Boonspolder

De Boonspolder is het kleinste onderzoeksgebied. Het landschap in deze polder bestaat deels uit bouwland, een plasdras die eruit ziet als een vijver en extensief grasland dat tussen goed ontwikkelde rietsloten in ligt. Het gebied wordt helaas wat ontsierd door hoogspanningsmasten die zeer waarschijnlijk als verstoringsbron werken (Bruinzeel & Schotman 2011).

Boonspolder met zandpad, kruidenrijke akkers en boomgroep.

Alleen het bouwland bood een paar kieviten goed leefgebied en in de rietkragen hield zich een enkel zingend mannetje Rietgors op. In het gebied bevond zich een haviksnest dat mogelijk ook van invloed is geweest in de bezetting van weidevogels. De plasdras was ongeschikt voor weidevogels. De oevervegetatie in de plasdras en op het talud was te zeer verruigd. Alleen in het vroege voorjaar is hier een paartje Slobeend gevonden en in de zomer vloog een Bruine Kiekendief uit de ruige vegetatie omhoog zonder aanwijzingen over broeden. In het gebied zijn daarnaast zangvogels zoals Kneu, Blauwborst en Geelgors aangetroffen.

6.4 Dalen-Zuid

Dalen-Zuid maakt onderdeel uit van Drostendiep en is met ruim vijfhonderd hectare verreweg het grootste onderzoeksplot. De weidevogels concentreerden zich voornamelijk rondom *Plasdras_1* en *Plasdras_2*. Opvallend genoeg bleek een maisakker aan de zuidkant van het gebied voor de Kievit zeer succesvol te zijn. In bijna alle rondes waren oudervogels en jongen aanwezig. De kieviten lukte het hier om meerdere legsels groot te brengen. Hiernaast waren hier ook een Scholekster en een Kleine Plevier aanwezig. De Kleine Plevier was waarschijnlijk gebonden aan de zandafgraving naast de maisakkers.

In Dalen-Zuid zijn verschillende paapjes gezien, helaas leidde het niet tot een geldig territorium.

De *Plasdras_1* bood weidevogels gedurende het broedseizoen een heel goed leefgebied. De naastgelegen spoorlijn lijkt niet als verstoringsbron te werken, dit vermoedelijk vanwege de lage snelheid en frequentie van de treinen (Bruinzeel & Schotman 2011). De geïsoleerde ligging net naast het Drostendiep maakt deze plasdras ook bijzonder aantrekkelijk voor eenden. Kritische soorten als Slobeend, Krakeend, Zomertaling, Wintertaling en zelfs een Smient maakten gedurende het broedseizoen gebruik van de plasdras. In de laatste ronde waadde een Kluut met jongen door het water.
De *Plasdras_2* bood in het begin van het broedseizoen weidevogels waaronder kritische soorten zoals Kemphaan, Zomertaling en zelfs een Steltkluut goed leefgebied. Helaas was in de laatste

ronde de plasdras grotendeels opgedroogd en kon moeiteloos worden betreden zonder dat een enkele vogel opvloog.
Plasdras-3 leverde geen enkele waarneming op alhoewel er wel wat water in stond. Naast deze plasdras lag op het bouwland, waar de akkerbouwer wat grond had verzet, een plas water vanwaaruit een paartje Tureluur hevig alarmeerde. Op het bouwland hielden zich ook een aantal paartjes alarmerende kieviten op.
De grutto's waren echter niet strikt gebonden aan de plasdrassen. Ook aan de westkant van het gebied op schijnbaar gangbaar grasland hield zich een aantal paar grutto's op. Ook in het midden van het gebied waar grasland en bouwland elkaar afwisselen bevonden zich broedparen Grutto. Opmerkelijk genoeg werd in mei hier groepsalarm van Grutto waargenomen. Het is nooit echt duidelijk geworden hoe en waar deze grutto's vandaan kwamen. Het is bekend dat grutto's met hun jongen behoorlijke afstanden afleggen op zoek naar geschikt kuikenbiotoop. Dat lijkt hier ook gebeurd te zijn.
Ganzen maken een groot deel uit van de broedvogelpopulatie in dit plot. Er zijn nesten gevonden en oudervogels met jongen domineren de slootkanten. Daarnaast komen in het bouwland en het agrarisch natuurbeheer mooie aantallen akkervogels zoals Veldleeuwerik en Gele Kwikstaart voor.

Een Steltkluut verbleef kort in plasdras_2 in Dalen-Zuid

6.5 Galgaten

De Galgaten bestaat voor een groot deel uit agrarisch natuurbeheer en dat is terug te zien in de resultaten. Met ruim twintig broedpaar Grutto onderscheid dit plot zich ten opzichte van de andere. Opmerkelijk genoeg speelden de drie plasdrassystemen hier geen rol van betekenis in. De grutto's waren redelijk homogeen over het gebied verdeeld. De bulk van de broedvogels bevonden zich echter aan de noordkant van de Galgaten. Dat had mogelijk te maken met de *Plasdras_3* alhoewel de meeste waarnemingen niet gebonden waren aan deze plasdras.

Grutto's in de Galgaten in het recent gemaaide gangbare grasland.

Op het bouwland verbleven de meeste broedparen Kievit die tot in mei zeer fel alarmeerden. Op een gegeven moment scheerden de vogels zo laag over dat het beter was het zandpad naast de akkers te verlaten. Het grasland was veel minder in trek maar ook hier zijn kieviten gevonden.
De *Plasdras_2* is door geen enkele weidevogel gebruikt. Het is helemaal dichtgegroeid met Riet of Rietgras en Pitrus. Er hingen het hele seizoen verschillende bruine kiekendieven rond maar gebroed is er niet. Er stond nog wel water in deze plasdras waar een paartje Knobbelzwaan gebruik van maakte. De percelen rondom deze plasdras waren ook sterk verruigd maar wat verderop tegen de doodlopende weg aan werd de vegetatie minder dicht en dat leverde verschillende broedpaar Graspieper, Veldleeuwerik en Kwartel op.

De *Plasdras_1* werd alleen heel vroeg in het seizoen gebruikt door weidevogels en daarna om onduidelijke reden niet meer. In de directe omgeving, voornamelijk op het bouwland, ook hier veel activiteit van de Kievit.

In de Galgaten waren de dichtheden Graspieper en Gele Kwikstaart hoog in vergelijking met de andere onderzoekspercelen. Al met al was dit perceel heel rijk aan soorten en aantallen. Dat werd nog eens onderstreept door waarnemingen van Matkop, Wielewaal, Kwartelkoning en een Steppekiekendief. In de laatste rondes werden al zomergroepen Kievit met waarschijnlijk oudervogels en hun jongen waargenomen. Toch bood het gebied vanaf mei de Grutto geen goed kuikenbiotoop meer. Even leek het erop dat alle grutto's het gebied hadden verlaten. De vogels werden echter weer teruggevonden aan de noordkant in een paar gemaaide percelen die vanaf de weg goed geobserveerd konden worden. Aan de oudervogels te zien leken er jongen tussen het gemaaide gras te lopen. Waarschijnlijk was dit het enige overgebleven grasland waar de kuikens nog doorheen konden scharrelen. De overige percelen waren allemaal zodanig vergrast dat de onderzoekers er ook niet meer doorheen konden.

6.6 Wachtum-Zuid

Wachtum-Zuid ligt ingeklemd tussen een verkeersknooppunt en twee snelwegen. Dwars door het gebied ligt een hoogspanningsleiding. Dit zijn verstoringsbronnen (Bruinzeel & Schotman 2011) die de lage dichtheden aan weidevogels grotendeels verklaren. Het gebied is daarnaast ook niet heel groot en bestaat voor een klein deel uit bouwland.
De enige plasdras van het gebied is zeer sterk verruigd en ondoordringbaar. In de eerste telronde is geprobeerd de plasdras te bereiken maar dat leverde een nat pak op. Hier hield zich wel een aantal paar Rietgors op. Het gebied was daarnaast aantrekkelijk voor de Roodborsttapuit; de hoogste aantallen van deze soort werden in Wachtum-Zuid gehaald. Er waren echter ook wat mooie kruidenrijke graspercelen waar Grutto en Wulp gebruik van maakten.

6.7 Wachtum-Noord

Wachtum-Noord is wat groter en meer divers dan Wachtum-Zuid. Het ligt bovendien wat gunstiger ten opzichte van de verstoringsbronnen in het zuiden van het gebied. In het gebied bevinden zich waarschijnlijk twee aangelegde plasdrassystemen. *Plasdras_1* leek recent te zijn gegraven. Rondom het water bevindt zich een klein dijkje zodat het geheel meer weg had van een vijver. Hier hielden zich kieviten, scholeksters en een Tureluur op. De andere plasdras zou mogelijk ook een vijver of natuurlijke poel kunnen zijn. Er waren hier wat rietgorzen aanwezig.
Op het bouwland bevonden zich een aantal broedpaar Kievit die tot laat in het seizoen alarmeerden. Het gebied is daarnaast aantrekkelijk voor met name Graspieper en Gele Kwikstaart.

6.8 Deutlanden, Achterste Erm

De Deutlanden ontpopte zich tot de verrassing van het onderzoek. Alhoewel klein zijn de resultaten opmerkelijk. De Deutlanden is eigenlijk onderdeel van een groter weidevogelgebied dat zich in zuidwestelijke richting uitstrekt. Hier ligt ook een mooie plasdras met extensief kruidenrijk grasland als onderdeel van het agrarisch natuurbeheer. De Deutlanden lift feitelijk mee met al deze maatregelen. In het gebied zelf ligt vermoedelijk wat weidevogelbeheer maar dat verruigde sterk vanaf eind april. Het grasland is aantrekkelijk als kuikenbiotoop mogelijk vanwege de aanwezigheid van klein vee dat het gras kort houdt. In de laatste ronde eind juni werden hier twee alarmeerden paren grutto's gevonden. Op de akkers broedde ook een Wulp.

De nestlocatie was met stroomdraad afgerasterd maar of er jongen uitgevlogen zijn, is niet duidelijk geworden. In april is ook nog een paartje Patrijs ontdekt maar tot een geldig territorium kwam het helaas niet, vervolgwaarnemingen bleven uit.

Ooievaars in Wachtum-Noord

6.9 Wilhelmsoord

Wilhelmsoord is het tweede onderzoeksgebied in grootte. Het bestaat voornamelijk uit grasland en in het zuidoosten bevindt zich het meeste bouwland. Er zijn vier plasdrassystemen in het gebied.

Plasdras_1 is een vrij diep liggend water dat in verbinding staat met de omringende sloten. Alleen in de eerste telrondes lukte het om de plasdras te bereiken. Hierna verruigden de omliggende percelen zodanig dat er geen doorkomen meer aan was. De naastliggende percelen waren door de hoge waterstanden wel interessant voor algemene en kritische weidevogels zoals Tureluur en Watersnip.

Plasdras_2 bleef tot aan het eind van het broedseizoen aantrekkelijk voor weidevogels. Hier deden Tureluur en Kievit het erg goed. Waarschijnlijk speelde ook mee dat het naastliggende bouwland voorzag in aanvullend leefgebied. De percelen rondom deze plasdras leken een vrij ijle grasdekking te hebben met hierin veel broedvogels. Om verstoring te voorkomen is deze plasdras daarom op afstand onderzocht en niet bezocht tijdens het veldwerk.

Plasdras_3 is een komvormige vijver met een verdiepte ligging omringd door natte en ruige graspercelen. Hier bevonden zich kieviten, tureluur en veel eendensoorten waaronder Slobeend. In de zomer is hier buiten het onderzoek om een Kwartelkoning waargenomen die mee is genomen in de resulaten.
Plasdras_4 was waarschijnlijk recent aangelegd. Om de plasdras lag een dijkje zodat het meer een vijver was. Aan het begin van het seizoen lieten de weidevogels de plasdras om onduidelijke redenen links liggen. Dat beeld veranderde radicaal toen de kieviten hier met hun jongen naar toe trokken. Vanaf midden mei tot aan het slot van de telling maakte deze plasdras een levendige indruk met opgroeiende kuikens, vliegvlugge juveniele weidevogels en zeer alerte oudervogels.
Ook op het bouwland en het grasland zijn kieviten met jongen gezien en is een fel alarmerende Wulp waargenomen. Boven de graspercelen en in of rondom het bouwland zongen veldleeuweriken en graspiepers. Op een doodlopend zandpad naar een perceel vloog een paartje Patrijs op en in een hoogspanningsmast leek een Boomvalk een nest te beginnen. Wilhelmsoord behoorde wat het aantal soorten betreft tot een van de betere onderzoekspercelen.

Wulp Wilhemsoord

7. Conclusie en discussie

De belangrijkste Drentse weidevogelgebieden laten een wisselend beeld zien. De algemeenste weidevogel in Drenthe is met afstand de Kievit. De term weidevogel dekt echter niet de hele lading. Er zijn immers ook akkerkieviten die talrijker zijn dan de weidekieviten. De Kievit is in staat om meer legsels te produceren en is daarom in akkerbouwgebieden goed opgewassen tegen de gronddynamiek die gepaard gaat met het telen van de gewassen. Op het gangbare grasland lukt dit niet meer omdat de maaibeurten en mestinjecties elkaar te snel opvolgen.
In een akkerbouwplan is er voldoende rust als de gewassen rijpen. Uit recent onderzoek in Zeeland naar akkerkieviten bleek niet predatie maar landbouwwerkzaamheden en de matige voedselvoorziening voor opgroeiende kuikens verantwoordelijk voor kuikensterfte (Fokker & Godijn 2024).

Sterke vergrassing in de Galgaten.

Onder druk van klimaatverandering en door de inzet van steeds zwaarder wordende landbouwmechanisatie, wordt voor de teelt van akkergewassen uitgeweken naar het voorjaar. Dit heeft als bijkomend nadeel dat het de weg baant voor warmtekiemers zoals Bijvoet of meldesoorten. In een gangbaar akkerbouwplan wordt dit met een herbicide weggewerkt met

negatieve effecten voor de voedselsituatie en de algemene overlevingskans voor akkervogels tot gevolg (Debruyne *et al.* 2023).
De Kievit maakt ook graag en veel gebruik van de plasdrassystemen met een hoog broedsucces als resultaat, zie bijlage of hoofdstuk 5. De vraag is of de conditie en overlevingskans van de uitgevlogen akkerkieviten net zo goed en hoog is als die van de weidekieviten uit het agrarisch natuurbeheer. Gezien de stevige negatieve trend van de Kievit in Nederland (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018), mogen weidevogelbeschermers zich niet meteen rijk rekenen als jonge akkerkieviten uitvliegen.
De Scholekster is een vrij schaarse broedvogel. In Dalen-Zuid zijn acht paar gevonden, in de overige onderzoeksgebieden ging het om een paar vogels. De soort heeft in Nederland de stedelijke omgeving ontdekt waar blijkbaar aantrekkelijk leefgebied te vinden is en ook in Drenthe doet de Scholekster het veel beter in de stad dan in het agrarisch gebied (Dijkstra & Dillerop 2014).

Plasdras_2 Galgaten

De Grutto, het vlaggenschip van de weidevogels met in zijn kielzog de Tureluur, leek af te stevenen op een goed jaar. In de vestigingsfase in april werden in de Galgaten, Hunzedal 1a en Dalen-Zuid respectabele aantallen geteld. De weidevogels leunen heel sterk op het aanbod van het agrarisch natuurbeheer omdat gangbaar grasland geen geschikt leefgebied meer biedt (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). Het voorkomen en broedsucces van weidevogels is

daarmee afhankelijk geworden van de kwaliteit van het agrarisch natuurbeheer. Is dat onvoldoende dan heeft het direct gevolgen voor de stand van de weidevogels. Sterke vergrassing van het beheer speelde hierin aan het begin van de zomer een negatieve hoofdrol. De overvloedige regenval in winter en vroege voorjaar zorgde voor goede groeiomstandigheden van de Gestreepte Witbol. Deze grassoort staat vaak een meer bloemrijke vegetatie in de weg en doet het goed op ontwaterd veen met een slecht doorluchte bodem. Gestreepte Witbol treedt vooral op bij verschraling van voormalige landbouwgronden. De plant *verdraagt* de verschraling waardoor het maar moeilijk uit zijn heerserspositie verdrongen wordt (Weeda & Deursen 1988). In de Galgaten overwoekerde deze grassoort vrijwel overal het agrarisch natuurbeheer. Dat gold ook voor veel percelen in Dalen-Zuid, Wachtum-Noord en in mindere mate in het Hunzedal 1a en Wilhelmsoord.
Het Drostendiep trad waarschijnlijk oorspronkelijk in de winter buiten zijn oevers waarna het grasland in het voorjaar weer langzaam opdroogde met uitstekend leefgebied voor weidevogels als gevolg. Het Drostendiep heeft nu een strikt waterafvoerende functie en het grasland wordt kunstmatig droog gehouden. Het is met de instrumenten uit het ANLb bijzonder ingewikkeld geworden om het grasland er uit te laten zien alsof het nog mag overstromen. De plasdrassystemen functioneren onder deze omstandigheden als een reddingsboei. Maar als deze door oevervegetatie overwoekerd raken dan blijft er voor weidevogels bitter weinig meer over. Afgaande op de laatste telronde in juni die altijd indicatief is voor broedsucces, zijn er in totaal zes alarmerende gruttoparen waargenomen. Een in het Hunzedal 1a, drie in Dalen-Zuid en twee in de Deutlanden. Zoals gezegd is dit een indicatie mogelijk waren er al eerder jongen vliegvlug. Desondanks is het een zorgelijk resultaat.

Broedende ganzen nemen in Drenthe, net als in de rest van Nederland, gestaag toe. De dieren en hun jongen leven van eiwitrijk gras en daar is in Nederland meer dan genoeg van. Deze toename staat in schril contrast met de afname van weidevogels die insecten nodig hebben voor het grootbrengen van de jongen. Vaak wordt predatie genoemd als een belangrijke oorzaak voor de afname van weidevogels. Ganzen bewijzen eigenlijk dat het tegendeel waar is. Niet predatie maar een gebrek aan voedsel voor de opgroeiende jongen is een veel aannemelijker verklaring voor de achteruitgang van weidevogels. Zie ook (Fokker & Godijn 2024).

De temperatuur in Nederland lijkt niet meer lineair maar exponentieel toe te nemen, zie paragraaf 4.3. De grens van het klassieke broedseizoen wordt hierdoor steeds diffuser. Het broedseizoen lijkt eerder te beginnen en later op te houden. Een vogelonderzoek tussen 1 maart en 1 augustus zou meer recht doen aan de realiteit in het veld. Het is afwachten of de Sovon de komende jaren met een aanpassing op het onderzoeksprotocol zal komen. De veranderingen gaan echter snel en elk jaar nemen de weersomstandigheden in extremiteit toe.
In het voorjaar is er de afgelopen jaren steeds vaker sprake van zogenaamde *koudeputten* (Kretschmer *et al.* 2017). Dit jaar was het zeer nat en koud in het begin van juni. Voor opgroeiende kuikens een ongewenste situatie. Het zijn echter omstandigheden die in het verleden ook vaak voorkwamen, maar toen waren de broedpopulaties en hun leefgebieden groter en weerbaarder. Dat is nu niet meer het geval waardoor ongunstige weersomstandigheden onder invloed van klimaatverandering zich extra laten gelden.

8. Literatuur

Arias, P., Bellouin, N., Coppola, E., Jones, R., Krinner, G., Marotzke, J., Naik, V., Palmer, M., Plattner, G.-K. & Rogelj, J. (2021) Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group14 I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change; Technical Summary.

Bruinzeel, L.W. & Schotman, A.G.M. (2011) *Onderbouwing verstoringsafstanden weidevogels Fryslân*. A&W Feanwâlden/Alterra Wageningen. A&W rapport.1624/Alterra 2184.

Debruyne, F., Lauwers, L., El Bakkali, C., Wils, C. & Dumortier, M. (2023) *Naar minder impact van pesticiden op natuur en mens Kennisintegratiestudie*. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2023 (28).

Dijkstra, A. & Dillerop (2014) Urbane Scholeksters Haematopus ostralegus in Assen: een verkenning van hun leefwijze. *Drentse vogels*, 28, 54–65.

Fokker, C. & Godijn, N. (2024) Akkerkieviten in het gedrang; de broedbiologie van Kieviten in een akkerbouwgebied. *Limosa*, 97.1 2024.

Geld van der, J., Groen, N. & Veer van 't, R. (2013) *Weidevogels in een veranderd landschap: meer kleur in het grasland.* KNNV Uitgeverij, Zeist.

Koole, B. (2024) *Broedvogelonderzoek Ravenswoud 2024*. Bauke Koole Ecologie, Onderzoek, Educatie, Groningen. In opdracht van Natuurmonumenten.

Koole, B. & Bos, J. (2024) *Pilot overzomerende graanstoppel en natuurbraak als broedbiotoop voor de Veldleeuwerik*. Bauke Koole Ecologie, Onderzoek, Educatie, Groningen. In opdracht van Regiodeal Noord-Nederland.

Kretschmer, M., Coumou, D., Agel, L., Barlow, M., Tziperman, E. & Cohen, J. (2017) More-Persistent Weak Stratospheric Polar Vortex States Linked to Cold Extremes. *Bulletin of the American Meteorological Society*, 99 (1), 49–60. https://doi.org/10.1175/BAMS-D-16-0259.1

Sovon Vogelonderzoek Nederland (2018) *Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Vergeer, J.-W., Dijk van, A.-J., Boele, A., Bruggen van, J. & Hustings, F. (2016) *Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels.* SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Weeda, E.J. & Deursen, C. van eds. (1988) *Nederlandse oecologische flora: wilde planten en hun relaties.* IVN, Amsterdam.

9. Bijlage

At= aantal Sbr= Som broedcode

9.1 Territoria

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Appelvink	1	2															1	2
Blauwborst	4	23	2	4			2	9	3	11	5	10			1	2	4	13
Boerenzwaluw	3	18	1	6			1	6	5	80					1	6	1	7
Bonte Vliegen-vanger	1	2					1	2	1	2								
Boompieper	1	2			1	2	2		1	2	2	4	1	2			4	8
Bosrietzanger	4	8					5	10	4	8	2	4			1	2	10	20
Braamsluiper	1	2															1	2
Buizerd	3	11	2	11			2	6	2	10			1	3			1	11
Fazant	3	6	5	10	1	7	1	2	3	6			1	2			2	8
Geelgors	4	8	3	6			1	2	5	10	2	4	8	19	2	4	2	5
Gekraagde Rood-staart	1	2	2	4			1	2	1	2			1	2			1	2
Gele Kwikstaart	46	163	35	94	13	36	38	107	27	74	28	67	12	33	7	24	24	54
Goudvink			1	2														
Grasmus	8	16	5	10	4	13	3	6	8	16	4	8	8	21	8	16	16	32

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Graspieper	28	155	20	85	10	65	37	200	30	142	25	143	13	74	8	36	30	165
Grauwe Gans	20	84	5	15			2		1	3	4	12	5	15			3	9
Grauwe Vliegen-vanger													1	2			2	4
Groene Specht	1	2			1	5												
Grote Canadese Gans			1	3														
Grote Lijster	1	7	2	4					1	2							2	4
Grutto	12	61	2		4	28	21	130	1	7	13	83					2	9
Havik															1			
Kievit	38	229	17	90	8	47	28	158	9	45	21	113	13	67	4	19	6	35
Kleine Karekiet	3	6									1	2	1	2	2	4		
Kleine Plevier	1	2																
Kluut	1	3									1	3						
Kneu	10	34	2	4			5	11	5	13	2	4	2	5	3	7	2	5
Knobbelzwaan	1	15					4	12			2	6						
Koekoek	1	2					1	2			1	5						
Krakeend	6	18					2	6	1	7	2	6						
Kuifeend	1	3					3	9	1	3							2	16
Kwartel	9	18	1	2			12	24	1	2	4	8	1	2	2	4		
Kwartelkoning			1	2														
Matkop							1	2										

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Meerkoet	6	30	1	16			1	12	1	12	1	7			1	9		
Nijlgans	3	9	1	3					1	3	2	6						
Patrijs											1	3						
Putter	2	5	1	2			3	6			2	4	4	8	1	5	4	13
Rietgors	11	32	9	23	3	6	11	42	10	30	2	4	4	13	3	16	15	60
Rietzanger							2	4			1	2					1	2
Ringmus			3	18	1	2	1	3	3	7	2	4	7	23				
Roodborsttapuit	3	11	3	16	1	2	5	27	7	31	7	34	3	16	1	7	8	40
Scholekster	8	38	2	4	2		2	5	1	3	3	8	2	13	1	3	1	6
Slobeend	5	27	1	3			2	10			2	4						
Spotvogel	1	2																
Staartmees	1	3																
Torenvalk			1	16					1	13			1	7				
Tureluur		63	6	23	4	27	8	56	1	2	4	21	1	12			1	2
Veldleeuwerik	21	62	15	59	5		22	73	10	29	24	91	11	34	4	21	5	27
Visdief	1	3					1	3										
Waterhoen	1	9					1	7			3	8						
Watersnip			1	2			1	6			1	2					1	7
Wielewaal							1	2										
Wilde Eend	12	66	7	33	4	20	9	56	4	27	9	39	5	15	3	25	5	31
Wintertaling	2	10					2	2										
Witte Kwikstaart	1	5	2	4			3	23	2	9	2	5	5	16			1	2

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Wulp	7	34	2	12	1	9	6	32	3	16	2	4					2	12
Zomertaling	1	7									1	2						
Zwarte Kraai	4	12	6	22	3	13	9	26	3	15	2	6	2	6	2	10	4	28
Zwarte Roodstaart	1	2							1	2								

9.2 Waarnemingen

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Appelvink	1	2															1	2
Beflijster											2	0	1	0			1	0
Blauwborst	6	27	4	8			3	16	6	17	12	24	3	6	3	6	7	19
Blauwe Kiekendief			2	2	1	0	1	0	3	3	1	0					1	0
Blauwe Reiger		1	9	0	3	1	5	0	6	4	9	0	6	0	3	0	4	1
Boerenzwaluw	41	92	9	37	29	6	26	23	76	252		39	16	17	4	24	2	9
Bokje			1	0									1	0				
Bonte Strandloper			1	0														
Bonte Vliegenvanger	4	8			1	2	2	4	1	2								
Boompieper	4	5			1	2	3	15	6	11	6	11	1	2			6	12
Boomvalk			1	6									1	1				
Bosrietzanger	4	8					5	10	4	8	5	10			1	2	11	22

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Bosruiter	1	1																
Braamsluiper	2	4	2	4									1	2			2	4
Brandgans											29	0						
Bruine Kiekendief	5	7	3	3	4	7	7	17			3	4	1	1	2	2	1	0
Buizerd	9	18	12	38	2	4	13	29	11	30	13	46	9	20	2	6	8	32
Fazant	12	25		27	3	11	7	15	8	15	4	8	5	10	1	2	9	26
Fuut	1	1																
Geelgors	6	12	8	16			2	4	7		8	16	23	40	3	6	4	9
Geelpootmeeuw							1	0										
Gekraagde Rood-staart	4	8	5	10			3	6	3	6	1	2	1	2			3	6
Gele Kwikstaart	126	333	70	167	25	62	132	296	65	153	69	158	26	61	13	41	56	122
Goudhaan																	1	2
Goudplevier	1	0																
Goudvink			2	4							1	2						
Grasmus	15	30	9	18	4	13	4	8	12	25	5	10	12	29	12	24	23	46
Graspieper	72	226	52	175	26	132	110	440	81	273	81	298	63	110	20	48	94	283
Grauwe Gans	142	130	32	30			17	51	7	21	215	24	9	27			4	12
Grauwe Klauwier											1	7						
Grauwe Vliegen-vanger	1	2							1	2	1	2	1	2			2	4
Groene Specht	2	4			2	7												

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Groenling													1	2				
Grote Canadese Gans	1	3	3	9							25	0	1	1				
Grote Lijster	1	7	2	4			2	4	4	8							4	8
Grote Zilverreiger			3	1							2	0						
Grutto	66	231	5	25	12	57	87	400	2	9	73	291	1	3	1	2	5	15
Haas	46	0	30	0	12	0	33	0	28	0	44	0	16	0	7	0	19	0
Havik	1	1					1	8	1	6					1			
Hermelijn							1	0										
Huiskat			1	0					1	0							1	0
Huiszwaluw	3	18							1	6			2	15				
IJsvogel	1	2									1	2						
Keep																	1	2
Kemphaan	1	3																
Kievit	172	824	63	277	31	130	166	501	34	137	141	387	65	198	12	46	32	109
Kleine Karekiet	6	12									1	2	2	4	2	4		
Kleine Mantelmeeuw			2	3	1	3	1	0										
Kleine Plevier	5	16							1	2			1	5				
Kluut	3	22									2	4						
Kneu	29	64	23	19	2	5	44	58	18	44	18	36	7	20	8	22	17	46
Knobbelzwaan	49	24	2	6			11	33			12	34						

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Koekoek	1	2	1	1			1	2			4	11						
Kokmeeuw																	1	0
Kraanvogel					3	0												
Krakeend	29	85					18	48	5	19	10	30					1	3
Kramsvogel			1	0	80	0			35	0			1	0				
Kuifeend	5	15	1	1	1	3	10	30	3	7	4	12					5	25
Kwartel	17	34	1	2			24	48	1	2	5	10	2	4	3	6		
Kwartelkoning			1	2			1	2										
Lepelaar											6	1						
Matkop							1	2										
Meerkoet	16	56	3	31			3	16	6	27	1	7			4	31		
Nijlgans	24	39	5	15			1	2	4	11	41	27	2	4				
Oeverloper									1	1								
Oeverzwaluw	3	16																
Ooievaar	1	1	12	87	5	10	2	6	19	1	1	1	2	4			1	3
Paapje	2	2																
Patrijs			1	3	1	3					3	9						
Pontische Meeuw							2	0										
Putter	5	13	1	2			3	6	2	5	6	15	4	8	1	5	7	20
Raaf					1	1			1	3								
Ree		0	16	0	2	0	12	0	5	0	11	0	6	0	3	0	5	0
Regenwulp	4	0			1	0	1	0			2	0	2	0				

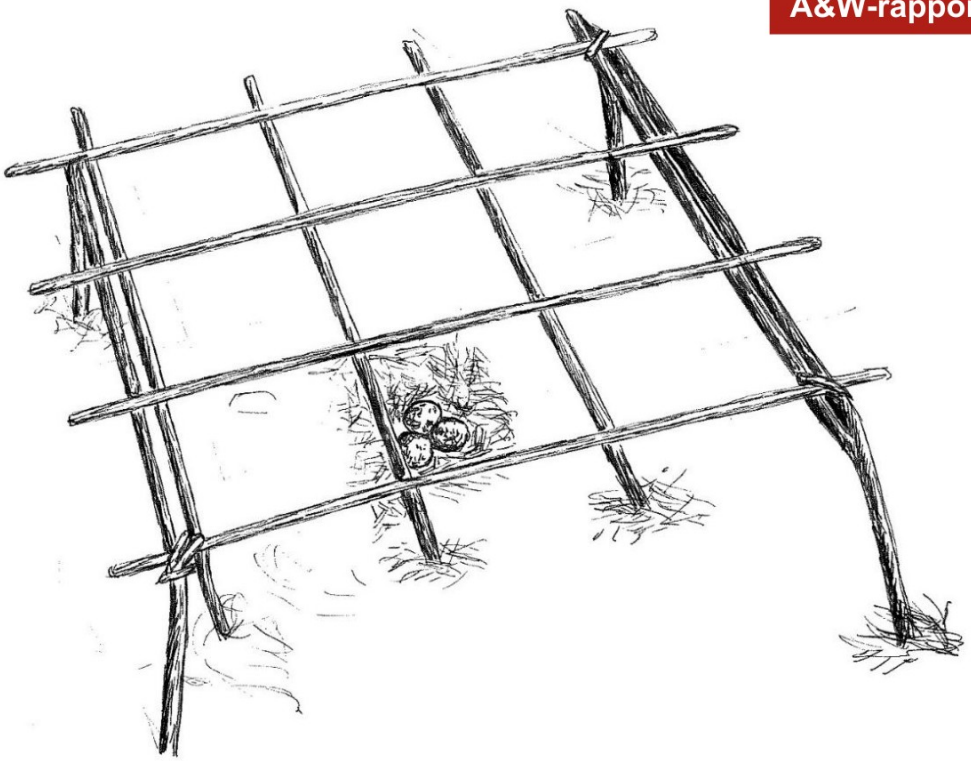
plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Rietgors	28	85	19	47	4	7	26	75	22	58	5	10	12	25	8	40	34	100
Rietzanger							3	6			1	2					1	2
Ringmus	2	4	11	45	2	5	3	8	4	10	2	4	13	38				
Rode Wouw			1	1	1	1	1	1	1	1								
Roek	26	35	2	6	1	0	2	2	3	15	5	5	2	2	1	3	2	
Roodborsttapuit	9	41	11	38	1	2	8	39	22	64	20	69	7	25	4	13	20	87
Scholekster	38	121	10	28	5	29	6	15	7	16	19	60		55	2	6	4	19
Sijs													1	0				
Slechtvalk							1	1	1	1	1	1	1	1			1	6
Slobeend	21	73	2	4			5	19			6	13			1	3		
Smient	12	2																
Soepeend	1	3																
Soepgans	1	0																
Sperwer	1	1					1	1			1	1	1	1			1	2
Spotvogel	3	6									2	4						
Sprinkhaanzanger											2	4						
Staartmees	1	3																
Steltkluut	1	3									1	1						
Steppekiekendief							1	1										
Stormmeeuw			3	2	1	0	1	2										
Tapuit			6	0							4	0	1	0				
Torenvalk	7	10	4	26	1	1	3	6	1	13	4	7	4	16	4	5	1	1

plotnaam	Dalen-Zuid		Wilhelms.		Deutlanden		Galgaten		WachtumN.		Hunze1a		Hunze1b		Boons.		WachtumZ.	
soort	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr	At	Sbr
Tuinfluiter					1	2												
Tureluur	57	221	24	85	19	93	40	144	4	8	53	104	2		1	2	2	4
Veldleeuwerik	63	147	35	114	8	20	65	172	31	72	82	220	30	84	11	39		48
Visdief	1	3	1	1			2	4										
Waterhoen	1	9					1	7	2	13	10	20			2	4		
Waterpieper																	1	0
Watersnip	16	6	5	7	1	1	15	19	1	1	21	4	20	3			8	
Wespendief											1	1						
Wielewaal							1	2										
Wilde Eend	36	175	22	99	15	71	91	163	17	73	31	114	17	68	13	62	18	86
Wintertaling	42	49					17	47	2	6	1	1						
Witgat	2	0	2	0			2	0	1	0	1	0						
Witte Kwikstaart	11	31	7		1	2	11	44	11	32	9	19		33	3	5	7	15
Wulp	20	63	10	43	3	19	24	79	11	38	8	16	1	3			8	41
Zomertaling	6	18					1	1			3	8						
Zwarte Kraai	17	45	26	73	12	45	29	85	9	30	13	37		38	6	20	13	49
Zwarte Roodstaart	5	10	3	6			1	2	2	4			1	2			1	2

Altenburg & Wymenga
ECOLOGISCH ONDERZOEK

Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023
Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe

A&W-rapport 23-245

in opdracht van

provincie Drenthe

Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023
Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe

A&W-rapport 23-245

M. Versluijs
R. de Jong

Foto Voorplaat
Schets van een nestbeschermer, tekening: Maaike Krol (A&W)

Versluijs, M, & R. de Jong 2024
Evaluatie boerenlandvogels 2021-2023. Inzicht in weidevogelbeheer in Drenthe. A&W-rapport 23-245.
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever
Provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC Assen
0592 23 65 555

Uitvoerder
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Science Park 400, Matrix II, K 1.05
1098 XH Amsterdam
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer	**Projectleider**	**Status**
23-245	Ronald de Jong	Eindrapport

Autorisatie	**Paraaf**	**Datum**
R. de Jong		18 december 2024

Kwaliteitscontrole	**Paraaf**
J. Loonstra	

Inhoud

Samenvatting
1. Inleiding **1**
2. Weidevogelbeheer **4**
2.1 Beheerpakketten 4
2.2 Inzet vossenrasters 7
2.3 Inspanning vrijwilligers 9
3. Aanwezigheid weidevogels **12**
3.1 Aantalsontwikkeling 12
3.2 Nestsucces en verliesoorzaak J
3.3 Bruto territoriaal succes (BTS) 16
3.4 Ecologische effectiviteit beheermaatregelen 18
4. Faunabeheer **23**
4.1 Vosafschot 23
4.2 Inspanning jagers 26
5. Resultaten per weidevogelcluster **28**
5.1 Leutingewolde (2) 28
5.2 Eelderwolde (3) 29
5.3 Zuidlaren (6) 31
5.4 Eexterveld (11) 32
5.5 Wapserveen (19) 34
5.6 Kolderveen (21) 35
5.7 Oude vaart (22) 36
5.8 Alteveer (24) 38
5.9 Drostendiep (32) 39
5.10 Schoonebekerdiep (34) 42
5.11 Nestsucces overige weidevogelclusters 43
6. Conclusie en aanbevelingen **44**
7. Literatuur **47**

Bijlage 1 Overzicht ingezette beheerpakketten *48*
Bijlage 2 Aantal weidevogels volgens BMP-telling *49*
Bijlage 3 Aantal weidevogels volgens tweerondentellingen *51*

Dankwoord
Voor het uitvoeren van deze evaluatie is gebruik gemaakt van veel data, welke niet beschikbaar was geweest zonder de grote inspanning van professionals, maar bovenal vrijwilligers. Hieruit blijkt de grote betrokkenheid bij de ‘Drentse weidevogel’. Specifieke dank gaat uit naar Michiel Elderenbosch en Annemarie Loof van Landschapsbeheer Drenthe voor het aanleveren van respectievelijk de monitoringsdata en ingezet beheer en de kengetallen van de inspanning van vrijwilligers gedurende de periode 2021-2023. Tot slot danken wij Jan Rosing en Nikkie van Grinsven van FBE Drenthe voor het aanleveren van de afschotregistratie van vossen uit het FaunaRegsitratieSysteem (FRS) en het aantal hierbij betrokken vrijwilligers.

Samenvatting

In het kader van het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels en het ANLb zijn veel middelen ingezet en is veel energie gestoken in de bescherming van de Drentse weidevogels. Dit rapport evalueert de effectiviteit van de beheermaatregelen gedurende de periode 2021-2023 en biedt inzichten in de huidige trends in aantallen, broedsucces en BTS.

Gedurende 2021-2023 werd er in 31 van de 35 aangewezen weidevogelclusters aantalsontwikkeling en/of nestsucces data verzameld. Dit werd uitgevoerd door 32 verschillende vrijwilligersgroepen, die samen met ongeveer 250 vrijwilligers, jaarlijks een dikke 13.000 veld-uren maakten.

De resultaten op provinciaal niveau laten zien dat de Kievit gedurende de periode 2021-2023 een negatieve trend vertoont. De aantalswikkeling van de overige onderzochte soorten is stabiel. Verder blijkt het nestsucces van Grutto, Kievit en Scholekster met ongeveer 0,4 te laag te zijn voor een stabiele broedpopulatie, terwijl de Wulp het iets beter lijkt te doen met een nestoverleving tussen 0,4-0,6. Een belangrijke kanttekening is dat het merendeel van de gevolgde nesten van de Kievit was, terwijl de aantallen van de overige soorten aanzienlijk lager waren. Deze lage aantallen maakt de schatting van het broedsucces voor deze soorten minder nauwkeurig. Van de jaarlijkse gevolgde nesten blijkt dat 30-40% niet uitkomt door predatie.

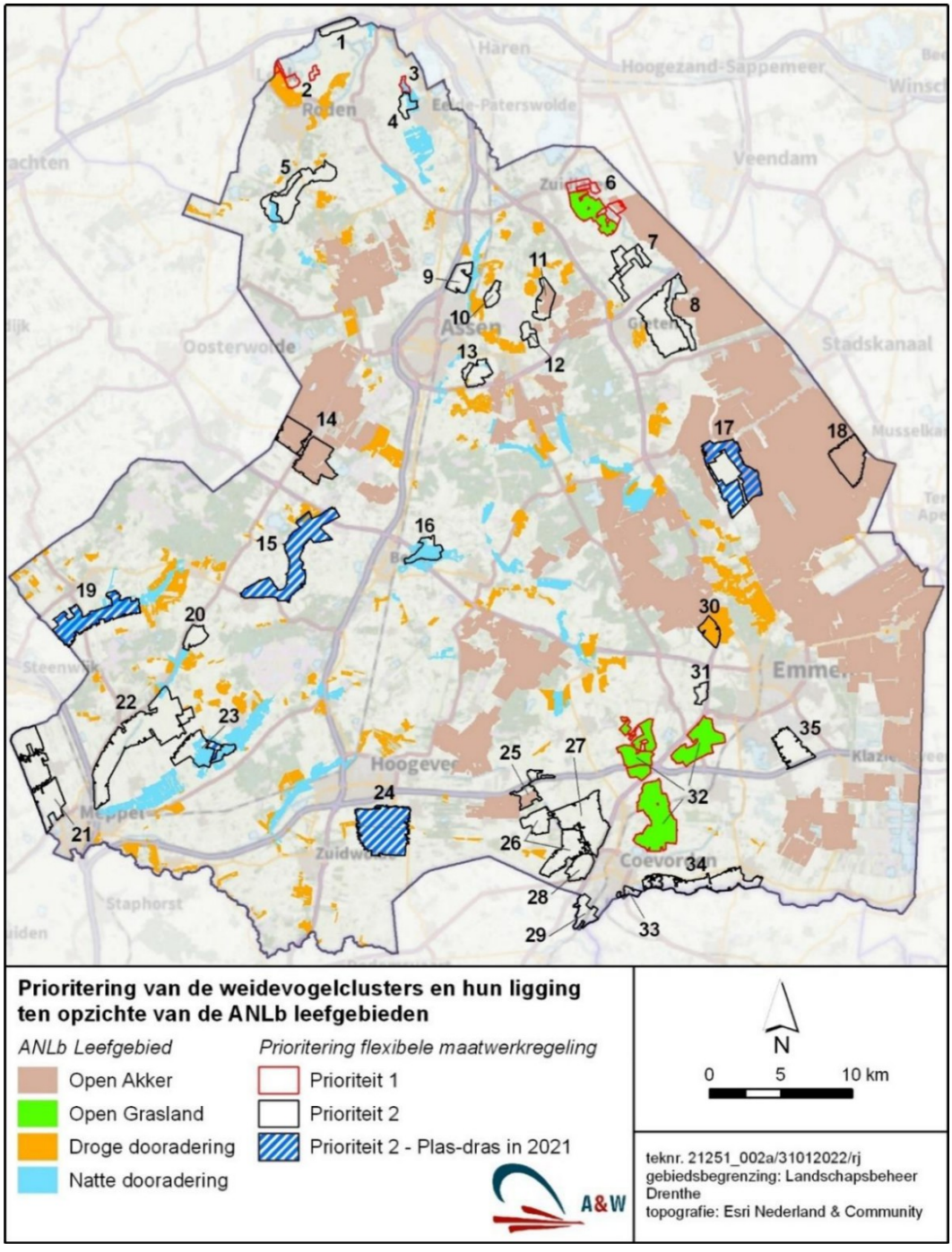
Naast een lage nestoverleving is ook het BTS laag en blijft deze in alle jaren onder de streefwaarde van 65%. Wel lijkt het BTS licht toe te nemen gedurende de monitoringsperiode. De aantallen weidevogels in Drenthe zijn echter dermate laag dat de zeggingskracht van de BTS-cijfers over het algemeen zeer beperkt is. Alleen voor het Drostendiep, waar jaarlijks significante aantallen Grutto's broeden, lijkt het mogelijk om het BTS met betrouwbaarheid te kunnen bepalen.

Wat betreft de ecologische effectiviteit van de beheermaatregelen blijkt dat weidevogels in ANLb-gebieden een stabiele trend vertonen, echter de dichtheid aan Kieviten lijkt licht af te nemen. De aantallen in gebieden waar beheer wordt toegepast vanuit de flexibele maatwerkregeling lijken stabiel te blijven. Het plaatsen van vos-werende rasters leidt in het algemeen tot een hogere nestoverleving. Verder is vastgesteld dat de nestoverleving hoger is buiten de weidevogelclusters. Dit wordt mogelijk veroorzaakt door een te kleine steekproef en ondervertegenwoordiging van nesten in beheerde percelen, omdat deze vaak met rust worden gelaten. Er zijn geen verschillen in nestoverleving gevonden tussen gebieden met verschillende regelingen met betrekking tot het beheer (ANLb open grasland versus Flexibele maatwerkregeling).

Het huidige beheer lijkt geschikt om op de korte (periode 2021-2023) en middellange termijn (periode 2018-2023) de aantalsontwikkeling voor Wulp, Scholekster, Grutto en Tureluur stabiel te houden. Echter, de kievit vertoont over de periode 2021-2023 een negatieve trend die vergelijkbaar is met de landelijke trend. Het nestsucces is voor alle soorten erg laag en predatie kan worden aangemerkt als een belangrijke verliesoorzaak van nesten. Positief is dat het nestsucces van de Kievit gelijk is aan het landelijk gemiddelde en dat van de Wulp ver boven het landelijk gemiddelde ligt. Om de negatie effecten van predatie tegen te gaan, is het aan te bevelen om meer met vos-werende rasters te werken. Deze evaluatie heeft aangetoond dat nestsucces binnen vos-werende rasters hoger is dan buiten deze rasters.

1. Inleiding

In 2020 is het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021 - 2025 opgesteld (Uitvoeringsplan 2021). Hoofddoel van het plan is om samen met alle betrokkenen maatregelen en acties in het veld uit te voeren die leiden tot een verbetering van de omstandigheden en daaropvolgend nestsucces voor bedreigde populaties van boerenlandvogels. Monitoring maakt onderdeel uit van het Uitvoeringsplan en om deze in goede banen te leiden is begin 2021 het Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 opgesteld (de Jong en Oosterveld 2021).

Figuur 1-1 - Ligging en prioritering weidevogelclusters die onderdeel zijn van het Uitvoeringsplan

De monitoring richt zich op de 35 weidevogelclusters die in het Uitvoeringsplan op voorspraak van Landschapsbeheer Drenthe zijn aangewezen. De exacte begrenzing van de clusters is mede ten behoeve van een degelijke monitoringsopzet onder regie van Landschapsbeheer Drenthe vastgesteld (zie figuur 1-1).

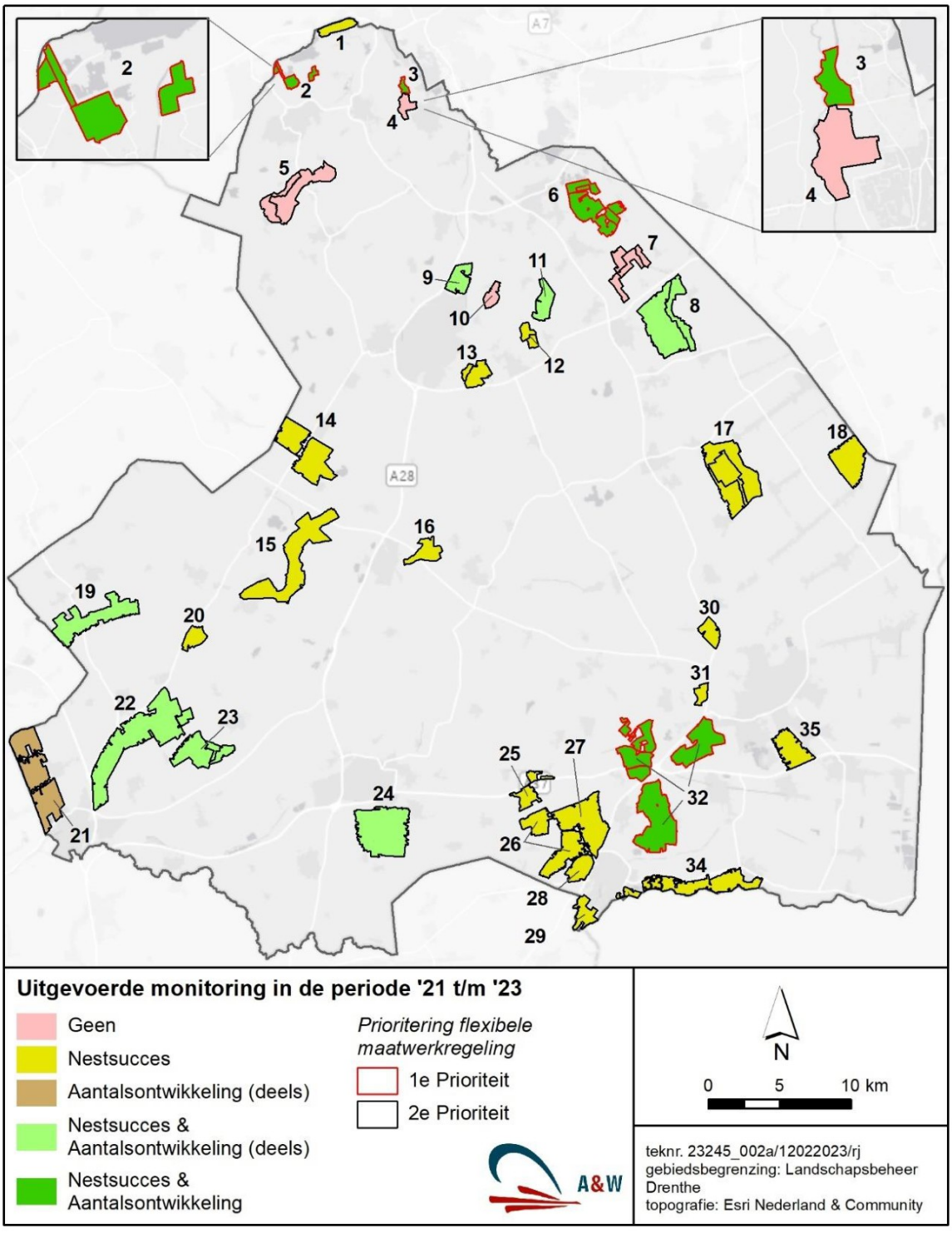
Twee van de 35 clusters bevinden zich geheel (32. Drostendiep) of grotendeels (6. Zuidlaren) in het vanuit natuurbeleid vastgestelde ANLb (Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer) leefgebied “Open grasland” (zie figuur 1-1). Binnen dit leefgebied vindt de inzet van beheermaatregelen en de monitoring van de effecten hiervan plaats vanuit de reguliere financiering en taken binnen het ANLb.
Voor de gebieden daarbuiten ontbrak een dergelijk landelijk kader en is door de Provincie Drenthe de flexibele maatwerkregeling “Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021 – 2025” opgesteld (Landschapsbeheer 2021). De regeling beschrijft het kader voor de inzet van beheermaatregelen, financiering en monitoring, in weidevogelgebieden buiten de ANLb leefgebieden.

De flexibele maatwerkregeling stuurt in een optimale inzet van middelen aan de hand van een prioritering. De hoogste (1e) prioriteit hebben de beste clusters / locaties met een beoogde langjarige structurele inzet van beheermaatregelen (beheermozaïek), die zich vooral richten op Grutto en Turreluur, met Kievit als meeliftende soort. De 2e prioriteit gaat naar die gebieden (clusters) waar de maatregelen zich specifiek richten op soorten als Kievit en Wulp. Dit door inzet van beheer in de vorm van maatwerkpakketten en/of plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen. Tot slot is er ruimte voor de (incidentele) inzet van maatregelen buiten de 35 aangewezen clusters, indien zich daar voor weidevogels kansrijke initiatieven voordoen (3e prioriteit).
Figuur 1-1 toont de onderverdeling in prioritering op basis van voornemens ten tijde van de start van het Uitvoeringsplan. Hierin is binnen de clusters met prioriteit 2 onderscheid gemaakt tussen gebieden waarvoor in 2021 de inzet van plas-dras beheer wel, dan wel niet was beoogd.

Gezien het grote aantal weidevogelclusters en de relatief beperkte middelen voor monitoring is de prioritering leidend geweest voor de monitoringsopzet. Concreet betekent dit dat in de gebieden met de 1e prioriteit is gestreefd naar een gebiedsdekkende uitvoering van monitoring van de aantalsontwikkeling door professionals. Hiervoor is ingezet op een combinatie van monitoring van (reeds bestaande) broedvogelmonitoring-tellingen (BMP), aangevuld met tweerondentellingen.
In gebieden met de 2e prioriteit, met inzet van plas-dras beheer (voornemen 2021) is ingezet op monitoring van aantalsontwikkeling in tenminste een deel van het weidevogelcluster. De begrenzing van deze monitorginsgebieden is onder regie van Landschapsbeheer Drenthe op basis van kennis, capaciteit en beschikbare middelen vastgesteld. Voor de uitvoering is ingezet op tweerondentellingen. Voor die weidevogelclusters waarin via andere monitoringsprogramma’s (Netwerk Ecologische Monitoring) monitoring van aantalsontwikkeling via BMP-tellingen plaatsvindt zijn deze gegevens waar mogelijk meegenomen. Een overzicht van de clusters waar gedurende de periode 2021 t/m 2023 in zijn geheel (prioriteit 1) of gedeeltelijk (prioriteit 2) professionele monitoring van aantalsontwikkeling heeft plaatsgevonden is weergegeven in figuur 1-2.
Naast deze monitoring vindt onder regie van Landschapsbeheer Drenthe op een groot aantal plekken in de provincie legselregistratie door vrijwilligers plaats. Hiermee kan het nestsucces worden gemonitord. Bij aanvang van het Uitvoeringsplan was de intentie deze monitoring in alle agrarische gebiedsdelen van de weidevogelclusters uit te voeren. Figuur 1-2 toont de weidevogelclusters waar in de periode 2021 t/m 2023 (minimaal in 2022 en 2023) monitoring van nestsucces heeft plaatsgevonden in elk geval in een deel van het cluster. In de praktijk is gebleken dat niet in alle clusters monitoring van nestsucces heeft plaatsgevonden en dat dit voor een deel van de clusters uitsluitend in een gedeelte van het cluster is uitgevoerd. Daarnaast dient ook opgemerkt te worden dat er ook op heel veel locaties buiten de weidevogelclusters legselregistratie heeft plaatsgevonden.

Voor een uitgebreide toelichting op de gestelde kaders, gehanteerde uitganspunten en gekozen opzet voor de monitoring verwijzen we naar het monitoringsplan.

De hiervoor beschreven uitvoering van de monitoring vormt het (beperkende) kader voor de bespreking van de resultaten die we in de volgende hoofdstukken van dit rapport presenteren. We beperken ons hierin tot de binnen het Uitvoeringsplan begrensde weidevogelclusters (1e en 2e prioriteit).

Figuur 1-2 - Overzicht van uitgevoerde monitoring in de periode 2021 t/m 2023

2. Weidevogelbeheer

In het kader van het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels en het ANLb zijn veel middelen en energie gestoken in de bescherming van weidevogels. In dit hoofdstuk presenteren we een overzicht van deze inspanning gedurende de periode 2021 t/m 2023, waarbij we ingaan op het ingezette beheer, de toepassing van vossenrasters en de inspanning van vrijwilligers. In hoofdstuk 3 presenteren we vervolgens waar de data dit toelaten de effecten hiervan op de stand van de weidevogels.

2.1 Beheerpakketten

Zowel vanuit de flexibele maatwerkregeling als uit het ANLb is de inzet van beheer(pakketten) gefinancierd. Dit betreffen voor het overgrote deel pakketten die vanuit het ANLb zijn gedefinieerd, aangevuld met een aantal maatwerkpakketten vanuit de flexibele maatwerkregeling; ‘Hulp voor de Wulp’ en ‘Hulp voor de Kievit’. We tonen een overzicht van de ontwikkeling van het oppervlak van de inzet van beheerpakketten, waarbij we onderheid maken in de regeling waaruit deze gefinancierd is, en de ligging in de weidevogelclusters.

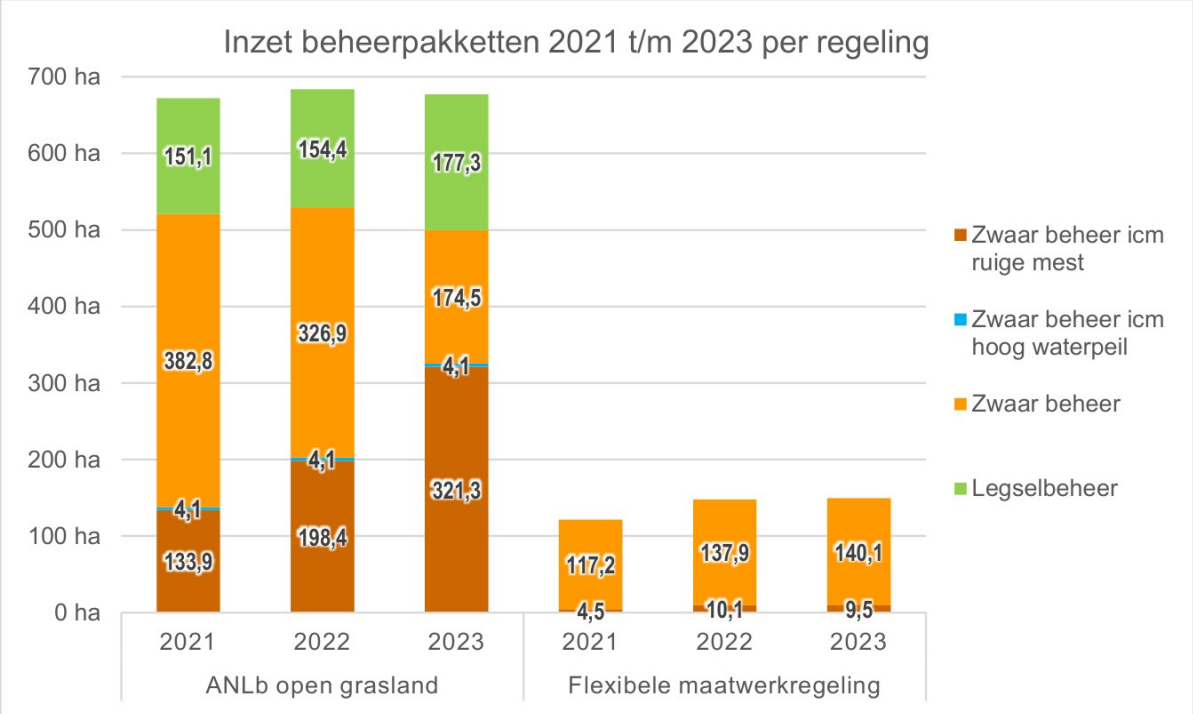
2.1.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen en per jaar samenvoegen van de vanuit het ANLb (bron: Agrarische Natuur Drenthe) en de flexibele maatwerkregeling (bron: Landschapsbeheer Drenthe) ingezette pakketten.
- Toevoegen onderscheid in regeling ‘flexibele maatwerkregeling’ versus ‘ANLb open grasland’
- Koppelen en uniformeren van de gehanteerde pakketcodes en omschrijving.
- Identificeren van overlappende beheerpakketten; ‘A07a - Ruig mest’ en A08b – Hoog waterpeil’ overlappen (in principe) altijd met een ander type beheer(pakket).
- Koppelen van informatie over de weidevogelclusters waarin de beheerpakketten zijn gelegen.
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2021, 2022 en 2023

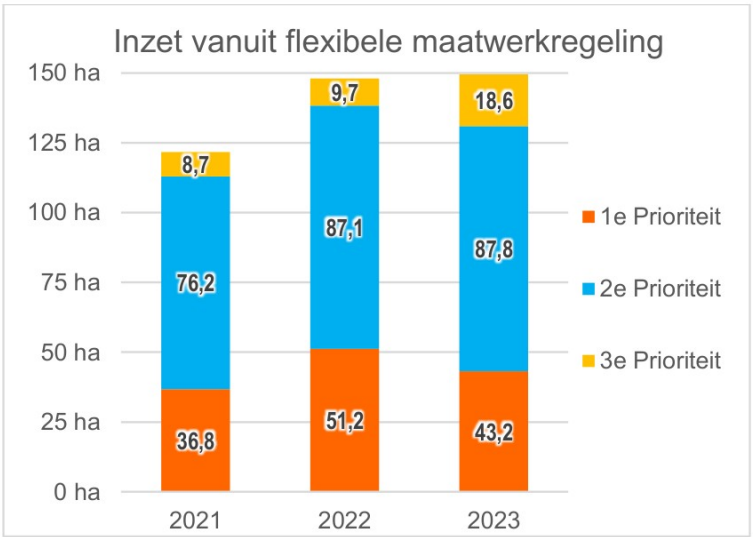
2.1.2 Resultaten

Figuur 2-1 toont een overzicht van het totaal oppervlak ingezet beheer voor de jaren 2021 t/m 2023 via zowel het ANLb als de flexibele maatwerkregeling. In het leefgebied open grasland ligt de gezamenlijke hoeveelheid ingezet beheer in weidevogelclusters Zuidlaren (6) en Drostendiep (32) in totaal rond de 675 ha (672 – 684 ha). Het overgrote deel hiervan betreft zwaar beheer, een onderverdeling van het ingezette beheer in legselbeheer en zwaar beheer is opgenomen in bijlage 1, waarbij het wel opvalt dat dit oppervlak licht terugloopt van 521 ha en 529 ha in respectievelijk 2021 en 2022 naar 500 ha in 2023. Daarentegen is de inzet van toepassing van ruige mest in combinatie met een zwaar beheer juist fors toegenomen van 26% in 2021 (134 ha), via 37% in 2022 (198 ha), naar 64% in 2023 (320 ha). De combinatie van zwaar beheer met een hoog waterpeil is over de jaren stabiel, maar met 4,5 ha zeer beperkt.
Buiten het leefgebied open grasland is vanuit de flexibele maatwerkregeling, met uitzondering van 117 ha in aanvangsjaar 2021, nabij de 140 ha beheer ingezet. Al het ingezette beheer betreft zwaar beheer. In vergelijking tot het ANLb beheer, wordt hiervan slechts een zeer beperk deel gecombineerd met de toepassing van ruige mest. Met nabij de 10 ha in 2022 en 2023 betrof dit zo’n 7%.

Figuur 2-1 - Ingezet beheer in de periode 2021 t/m 2023 per regeling en onderverdeeld naar type beheer

Figuur 2-2 toont de verdeling van de inzet van beheer vanuit de flexibele maatwerkregeling onderverdeeld naar de prioritering in deze regeling, zoals beschreven in hoofdstuk 1. Het grootste oppervlak beheer wordt ingezet in weidevogelclusters met prioriteit 2, welke in 2022 en 2023 rond de 87 ha betrof. Wat opvalt is dat er in 2023 een verschuiving heeft plaatsgevonden. De inzet van beheer in weidevogelclusters met de 1e prioriteit is afgenomen, terwijl de inzet van beheer buiten de weidevogelclusters (3e prioriteit) juist is toegenomen.

Figuur 2-2 - Inzet beheer vanuit de flexibele maatwerkregeling onderverdeeld naar prioriteit

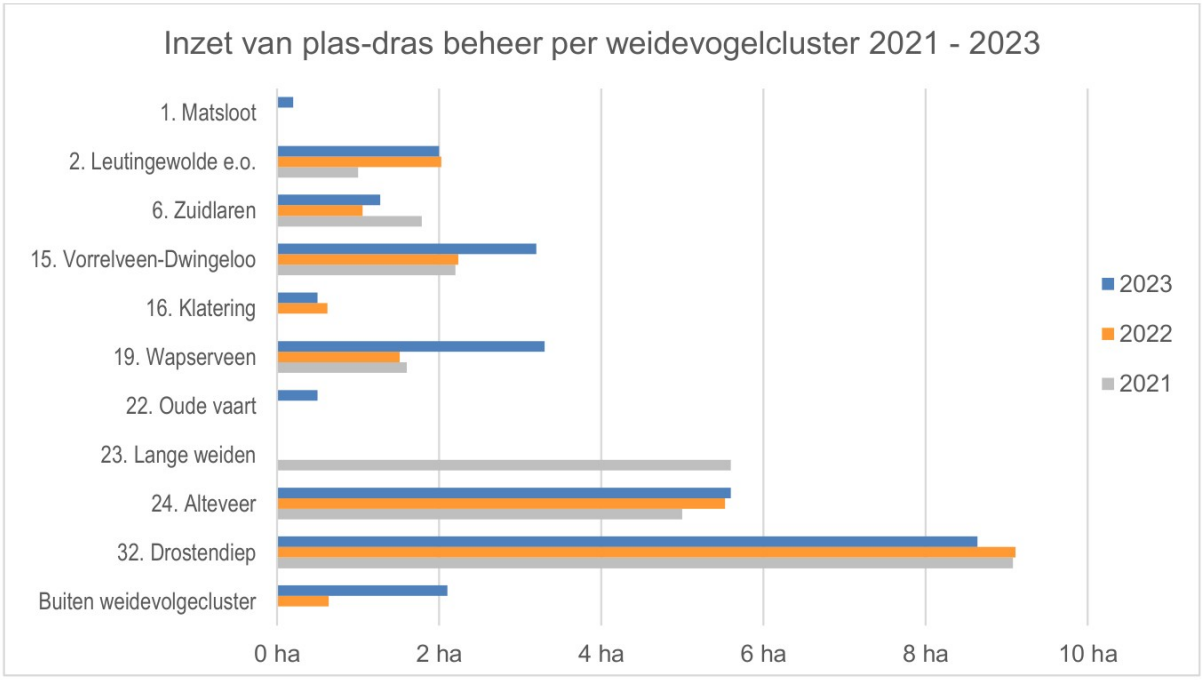
Tabel 2-1 toont een samenvatting van het areaal ingezette beheer binnen de weidevogelclusters in de jaren 2021 t/m 2023. Hierin is onderscheid gemaakt in het type beheer en de regeling waaruit het beheer is gefinancierd. Een volledig overzicht van het ingezette beheer is opgenomen in bijlage 1.

Tabel 2-1 - Overzicht van ingezet beheer per weidevogelcluster per jaar, onderverdeeld naar regeling en type beheer

Nr.	Naam cluster	Prio	Regeling	Type beheer	2021	2022	2023	Totaal
1	Matsloot	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	6,4	4,7	7,8	18,9
2	Leutingewolde e.o.	1e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	12,5	26,0	21,5	60,0
3	Eelderwolde	1e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	12,0	12,4	13,3	37,7
6	Zuidlaren	1e	ANLb open grasl.	Legselbeheer	30,3	44,5	33,1	107,8
				Zwaar beheer	31,7	45,3	39,5	116,5
			Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	11,3	9,9	8,4	29,6
15	Vorrelveen-Dwingeloo	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	21,0	30,9	33,1	85,0
16	Klatering	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	11,4	18,7	11,8	41,9
19	Wapserveen	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	17,7	17,8	19,5	55,0
20	Wittelte	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	2,1	4,9		7,1
22	Oude Vaart	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer			5,5	5,5
23	Lange Weiden	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	5,6			5,6
24	Alteveer	2e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	12,0	10,1	10,1	32,2
32	Drostendiep	1e	ANLb open grasl.	Legselbeheer	120,8	109,9	144,3	375,0
				Zwaar beheer	489,1	484,1	460,4	1433,6
			Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	1,0	3,0		4,0
		3e	Flex. maatwerkreg.	Zwaar beheer	8,7	9,7	18,6	37,0
Eindtotaal (ha)					**793,6**	**831,7**	**826,8**	**2452,1**

Plas-dras

De flexibele maatwerkregeling richt zich mede op de inzet van plas-dras beheer. Figuur 2-3 toont een overzicht van het areaal ingezet plas-dras per weidevogelcluster. Naast de forse inzet van plas-dras in Drostendiep (32) is vanuit de flexibele maatwerkregeling in het 2e prioriteit gebied Alteveer (24) gedurende alle drie jaar tussen de 5 en 6 ha plas-dras is ingezet. Daarnaast is de inzet van plas-dras in de clusters Wapserveen (19) en Vorrelveen-Dwingeloo (15) in 2023 toegenomen tot meer dan 3 ha.

Figuur 2-3 - Areaal plas-dras beheer per weidevogelcluster in de periode 2021 t/m 2023

2.2 Inzet vossenrasters

Vanuit de flexibele maatwerkregeling zijn in de jaren 2021 t/m 2023 rasters geplaatst om weidevogelnesten te behoeden voor predatie door de vos. Deze paragraaf toont de omvang van deze inzet over de jaren onderverdeeld naar weidevogelclusters.

2.2.1 Werkwijze

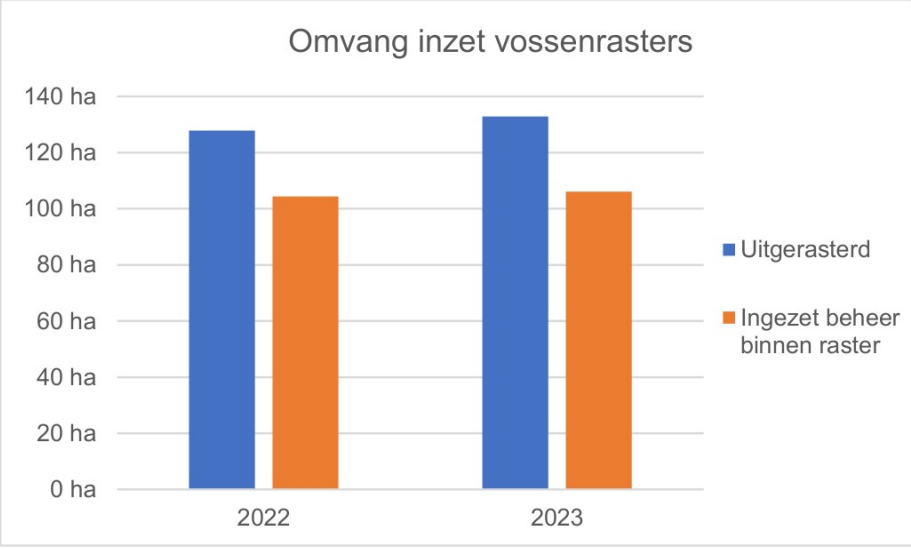
Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van de locaties van ingezette vossenrasters (Bron: LBD).
- Koppelen van de informatie over het type beheer pakketten dat is uitgerasterd
- Koppelen van informatie over de weidevogelclusters waarin de vossenrasters zijn geplaatst.
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2022 en 2023.

2.2.2 Resultaten

Figuur 2-4 toont een overzicht van de inzet van vossenrasters in 2022 en 2023. Ook in 2021 zijn vossenrasters ingezet. De digitale registratie van deze inzet is helaas niet zodanig (conform voorschriften monitoringsplan) dat deze informatie in deze evaluatie kon worden opgenomen.

In 2022 en 2023 zijn respectievelijk 128 en 133 hectare uitgerasterd. Binnen deze rasters lagen respectievelijk 104 en 106 hectare zwaar beheer vanuit de flexibele maatwerkregeling.

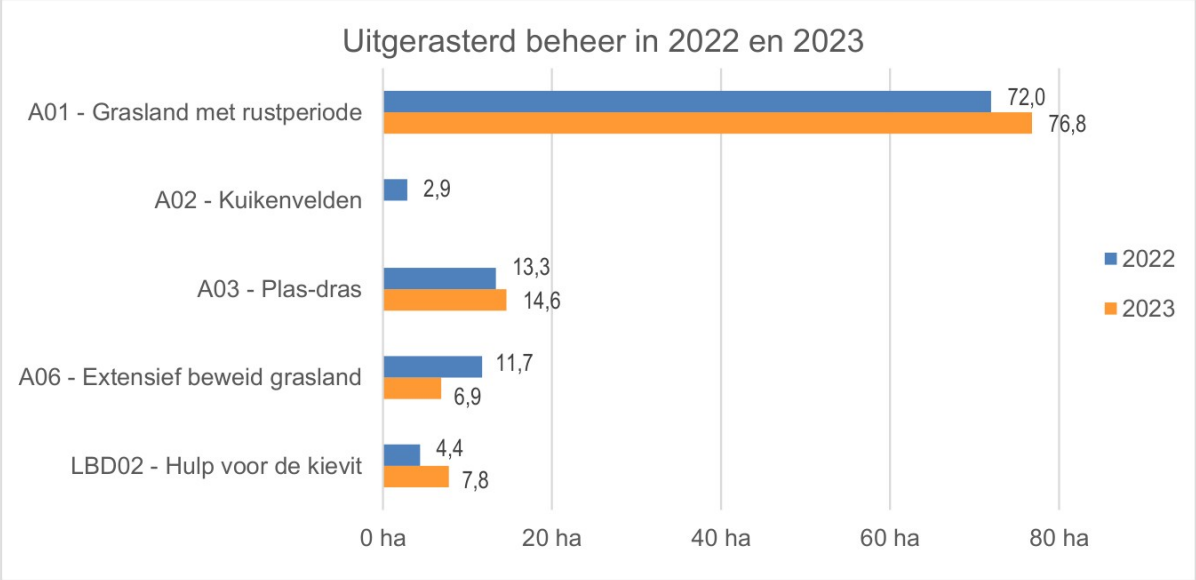
Figuur 2-4 - Inzet van vossenrasters in 2023 en 2024

Tabel 2-2 toont een onderverdeling van het uitgerasterde oppervlak en het daarbinnen gelegen beheer naar weidevogelcluster. Tevens is de prioritering van de weidevogelclusters opgenomen. Het valt op dat in de clusters met de 2e prioriteit grotere oppervlakten beheer zijn uitgerasterd dan in clusters met de 1e prioriteit. Met name in deze clusters met de 2e prioriteit is ingezet op plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen. Hier is vrijwel altijd ook standaard een vossenraster toegepast. Figuur 2-5 toont een grafiek met een nadere onderverdeling van het beheer in 2022 en 2023.

Tabel 2-2 - Overzicht van de inzet van vossenrasters per weidevogelcluster in 2022 en 2023

			2022		2023	
Nr.	**Naam cluster**	**Prio**	**Uitgerasterd**	**Beheer in raster**	**Uitgerasterd**	**Beheer in raster**
2	Leutingewolde e.o.	2e	26,2	26,0	26,2	21,5
3	Eelderwolde	1e	5,6	3,7	7,5	7,5
6	Zuidlaren	1e	6,2	3,6	6,5	3,8
15	Vorrelveen-Dwingeloo	2e	28,0	27,8	31,5	30,6
16	Klatering	2e	16,5	16,5	16,6	11,8
19	Wapserveen	2e	13,5	9,0	13,5	9,1
24	Alteveer	2e	24,4	10,1	18,7	10,1
	Buiten weidevogelcl.	3e	7,5	7,5	12,5	12,5
Eindtotaal (ha)			**127,8**	**104,2**	**132,8**	**106,9**

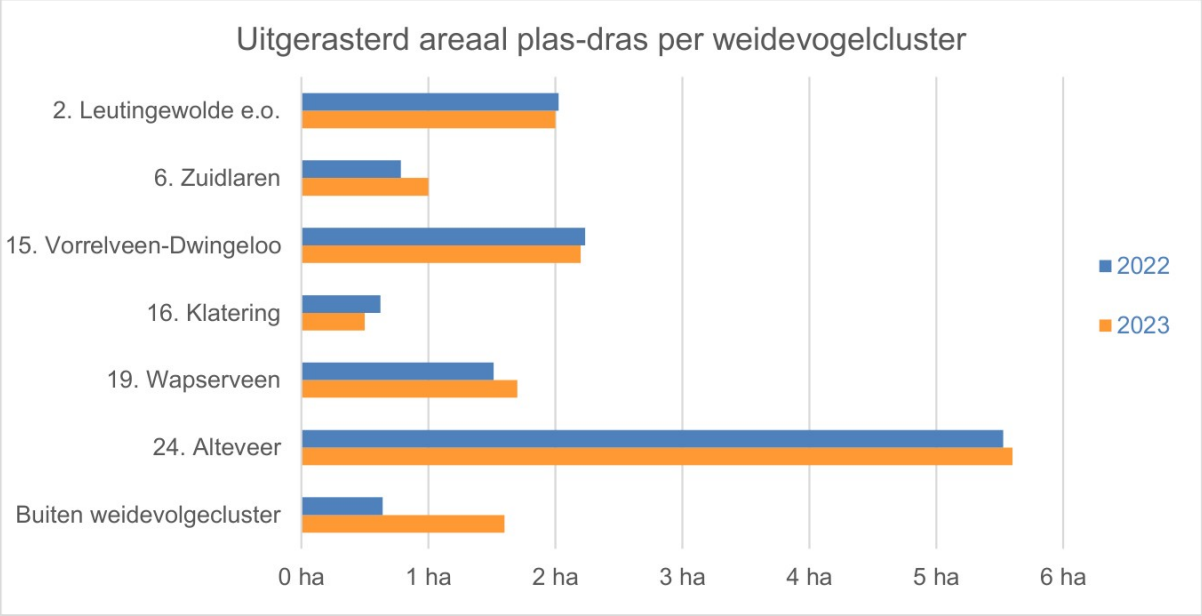
Uit tabel 2-2 blijkt dat in veel gevallen het volledige areaal binnen een vossenraster uit (een mozaïek van) beheerpakketten bestaat. In 2022 en 2023 gaat dit voor alle rasters samen om respectievelijk 81% en 80%.van het uitgerasterd areaal.

Figuur 2-5 - Uitgerasterd beheer in 2022 en 2023 onderverdeeld naar type beheer

Plas-dras

Uit figuur 2-5 blijkt dat in 2022 en 2023 respectievelijk 13% en 14% van het uitgerasterde beheer uit de inzet van plas-dras bestond. Figuur 2-6 toont een nadere onderverdeling van het areaal binnen een vossenraster gelegen plas-dras in 2022 en 2023. Evenals in paragraaf 2.1 valt cluster Alteveer (24) in positieve zin op. Al het hier ingezette areaal plas-dras is ligt binnen een vossenraster.

Figuur 2-6 - Uitgerasterd areaal plas-dras per weidevogelcluster in de jaren 2022 en 2023

2.3 Inspanning vrijwilligers

Afbakening van de weidevogelclusters is mede tot stand gekomen op basis van de activiteiten van de Drentse weidevogelwerkgroepen. In deze paragraaf proberen we een impressie te geven van de energie die jaarlijks door de vele vrijwilligers in de weidevogelbescherming wordt gestoken. We doen dit aan de hand van een impressie van de omvang van de monitoring van het nestsucces door die vrijwilligers. Daarnaast geven we een indruk van de het aantal vrijwilligers dat zich in Drenthe inzet voor de weidevogelbescherming en de tijd die hiermee gemoeid is. We baseren ons hiervoor op informatie van Landschapsbeheer Drenthe, welke een belangrijke rol speelt in de coördinatie en begeleiding hiervan.

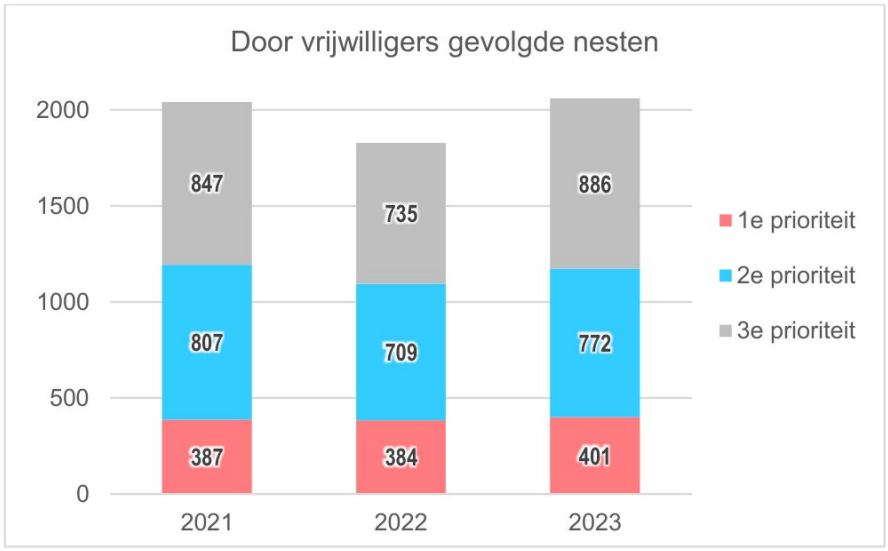
2.3.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van de monitoringsdata van de legselregistratie door vrijwilligers (bron LBD).
- Opvragen van informatie over omvang inzet vrijwilligers(groepen) en tijdsbesteding (bron LBD)
- Onderverdeling van legsels in prioritering op basis van ligging.
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2021, 2022 en 2023.

2.3.2 Resultaten

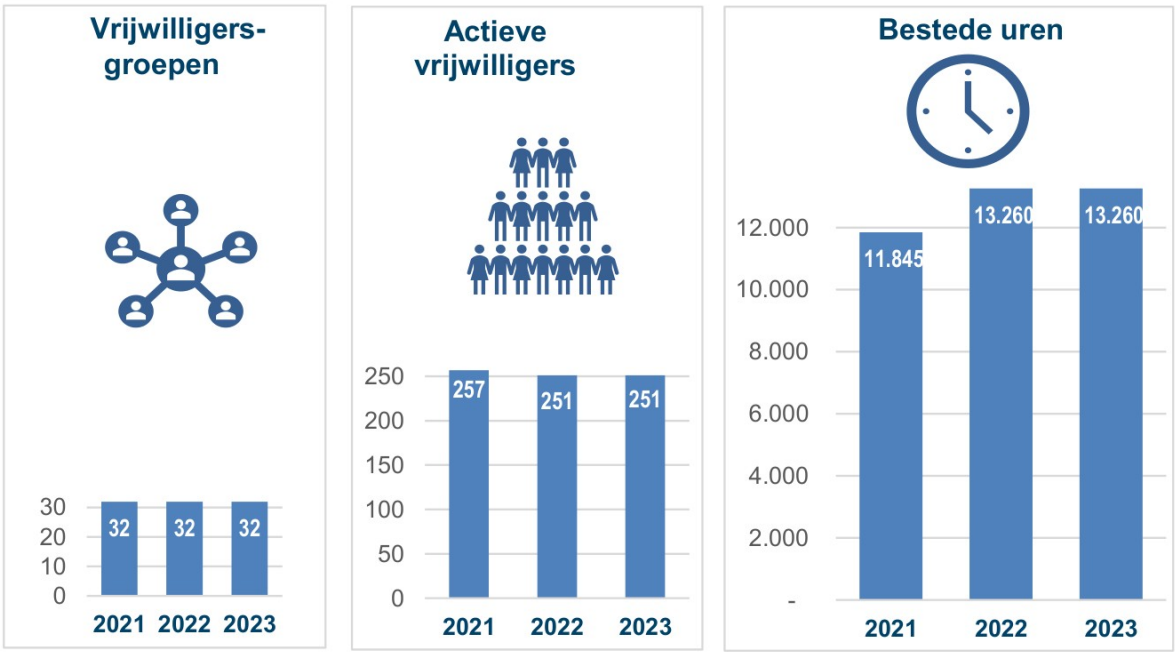
Figuur 2-7 toont een overzicht van het aantal door vrijwilligers gevolgde nesten van Grutto Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp in de jaren 2021, 2022 en 2023. Jaarlijks zijn in de provincie Drenthe ongeveer 2000 nesten gevolgd. De kaart in figuur 2-9 laat zien dat in een groot deel van de provincie vrijwilligers actief zijn om weidevogellegsels te registreren. Wat uit het kaartbeeld tevens opvalt is dat een aanzienlijk deel van de gevolgde nesten buiten de weidevogelclusters is gelegen. In figuur 2-7 is de onderlinge verhouding tussen de inspanning binnen (1^{e} en 2^{e} prioriteit) en buiten (3^{e} prioriteit) de weidevogelcluster getoond. Grofweg ligt rond de 60% van de gevolgde nesten binnen de weidevogelclusters.

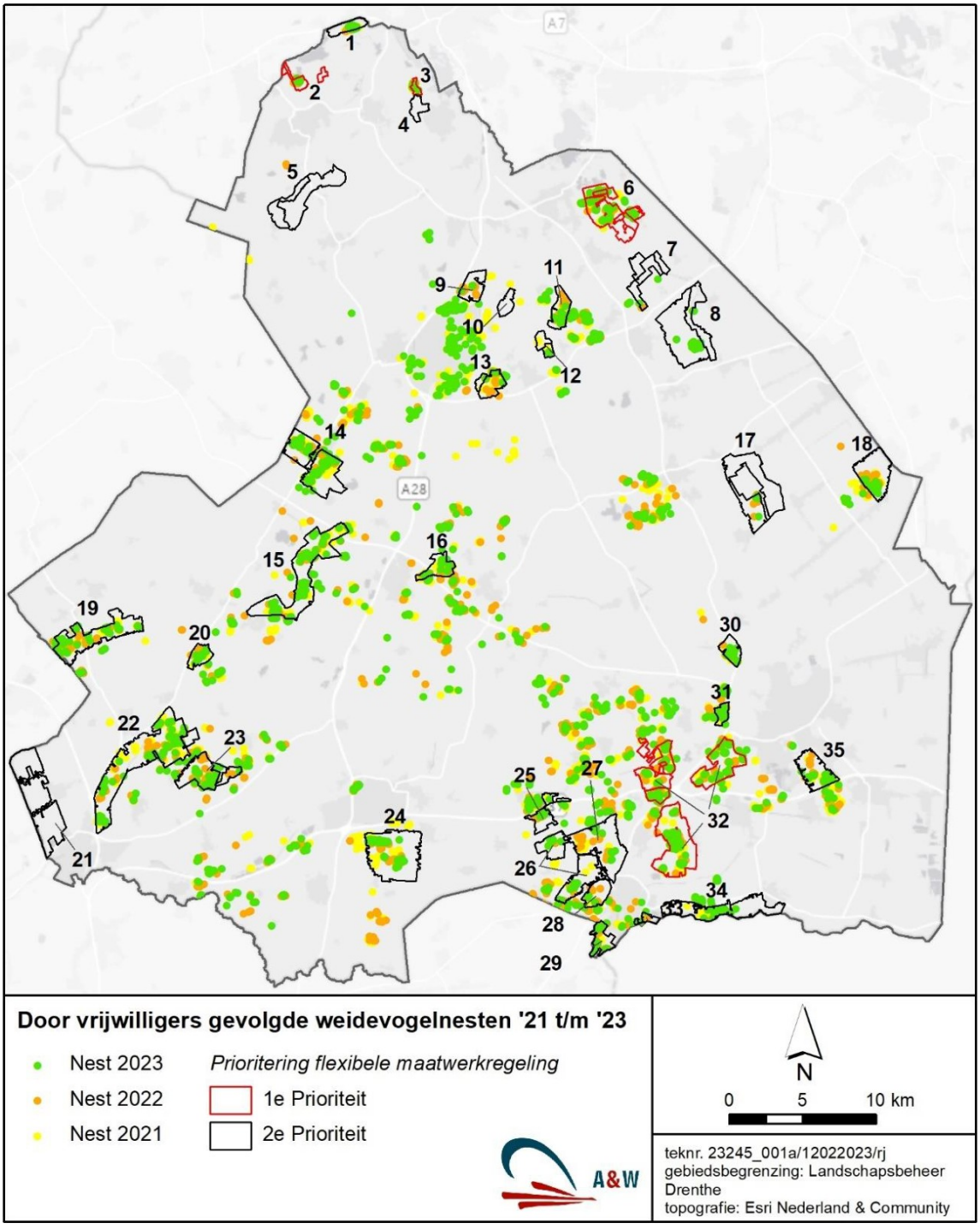
Figuur 2-7 - Overzicht van de omvang van door vrijwilligers gevolgde weidevogelnesten (nestsucces) in de jaren 2021 t/m 2023

Inzet en inspanning vrijwilligers

Figuur 2-8 toont een indicatie van de inzet en inspanning van vrijwilligers in de jaren 2021, 2022 en 2023. Gedurende de drie jaren was het aantal vrijwilligersgroepen dat in Drenthe actief was met de zorg voor weidevogels met 32 groepen stabiel. Hoewel het aantal actieve vrijwilligers in 2022 en 2023 ligt terugliep ten opzichte van 2021 nam het aantal door deze vrijwilligers bestede uren in deze jaren juist toe. De ongeveer 250 actieve vrijwilligers besteden jaarlijks een dikke 13.000 uren in het veld, wat neerkomt op een gemiddelde van ongeveer 50 uur per vrijwilliger.

Figuur 2-8 - Inzet / inspanning van vrijwilligers voor het verzamelen van de in dit rapport gepresenteerde data (nestsucces).

Figuur 2-9 - Uitgevoerd legselbeheer door vrijwilligers in de jaren 2021 t/m 2023

3. Aanwezigheid weidevogels

In het kader van het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels en het ANLb zijn in verschillende gebieden de aanwezigheid van weidevogels vastgesteld doormiddel van BMP- en tweerondentellingen. Daarnaast is in de gebieden waar het zwaarst wordt ingezet op weidevogelbescherming ook ingezet op monitoring van het nestsucces en bruto territoriaal succes (BTS). In dit hoofdstuk presenteren we een overzicht van de resultaten met betrekking tot aantalsontwikkeling, broedsucces en BTS op provinciale schaal voor de periode 2021 t/m 2023, hierbij wordt ook nader ingegaan op de ecologische effecten van de beheersmaatregelen. In hoofdstuk 5 presenteren we vervolgens waar de data dit toelaten de resultaten per weidevogelcluster.

3.1 Aantalsontwikkeling

Voor de monitoring wordt waar mogelijk aangesloten op bestaande BMP tellingen, die reeds vanuit andere meetnetten worden geteld. Indien deze tellingen niet gebiedsdekkend waren, zijn deze waar nodig aangevuld met tweerondentellingen. Op basis van deze minder arbeidsintensieve telmethode kan toch een redelijk betrouwbare aantalsschatting van de meeste steltlopers worden gemaakt. Omdat er methodologische verschillen bestaan tussen beide instrumenten worden deze monitoringsmethoden apart gepresenteerd. Beide worden door professionals uitgevoerd of door vrijwilligers.

BMP-telling
In meerdere van de weidevogelclusters zijn BMP-plots aanwezig die over het algemeen al over een langere tijd worden gemonitord. BMP is een methode waarin het onderzoeksgebied vijf keer in het voorjaar wordt bezocht, tijdens een bezoek worden alle waarnemingen van vogels met bijbehorende broedcode genoteerd. Door alle waarnemingen aan het einde bij elkaar te leggen is het mogelijk om een inschatting te maken van het aantal aanwezige territoriums. Dit is de standaard broedvogelmonitoring-methode voor weidevogels van Sovon (Vergeer et al. 2023). Een gedeelte van de BMP-plots worden jaarlijks geteld, een aantal BMP-plots worden maar één keer per drie jaar geteld.

Tweerondentelling
De tweerondentelling is een broedparentelling over twee rondes die minder tijdrovend is en het levert een redelijke schatting op van de aantallen weidevogels. De tweerondenmethode werkt met een eerste ronde in de tweede helft van april en de tweede ronde in de twee weken rond 1 juni. Zie paragraaf 4.1.1 in het Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 (de Jong en Oosterveld 2021) voor een nadere toelichting op deze monitoringsmethode.

Hier tonen wij de aantalsontwikkeling voor de provincie Drenthe met betrekking tot de volgende weidevogels: Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp. Data afkomstig uit de verschillende monitoringsmethoden worden apart gepresenteerd.

3.1.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Controleren gegevens en selecteren gegevens gelegen binnen de grenzen van de weidevogelcluster.
- Berekenen oppervlaktes van de monitoringsgebieden.

BMP

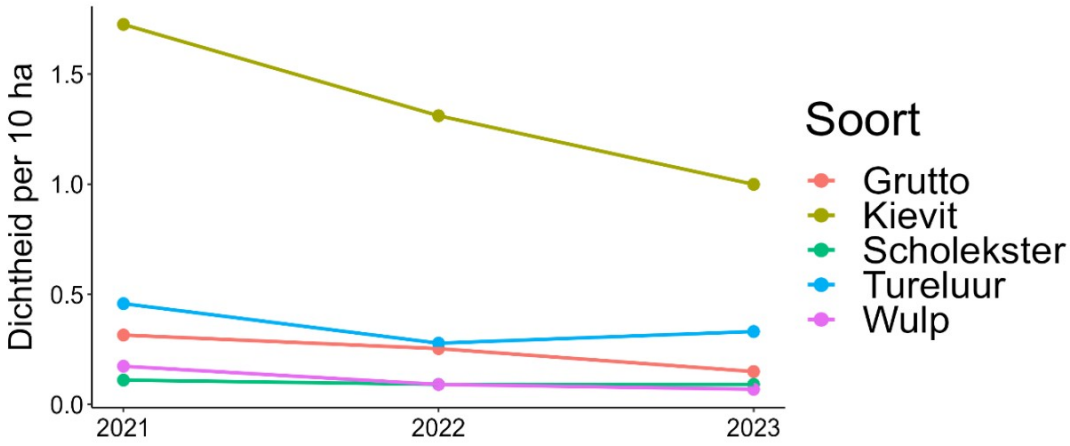
- Omzetten naar dichtheden (aantal per 10 ha), zodat de ontwikkeling op provinciaal en clusterniveau vergeleken kan worden.
- Gegevens selecteren vanaf 2018. Voor BMP zijn er langere tijdreeksen beschikbaar en om een beter inzicht te krijgen in de aantalsontwikkelingen is data vanaf 2018 gebruikt.
- Gemiddelde dichtheid berekenen, rekening houden met de verschillende tel frequenties van BMP plots.

Tweerondentelling

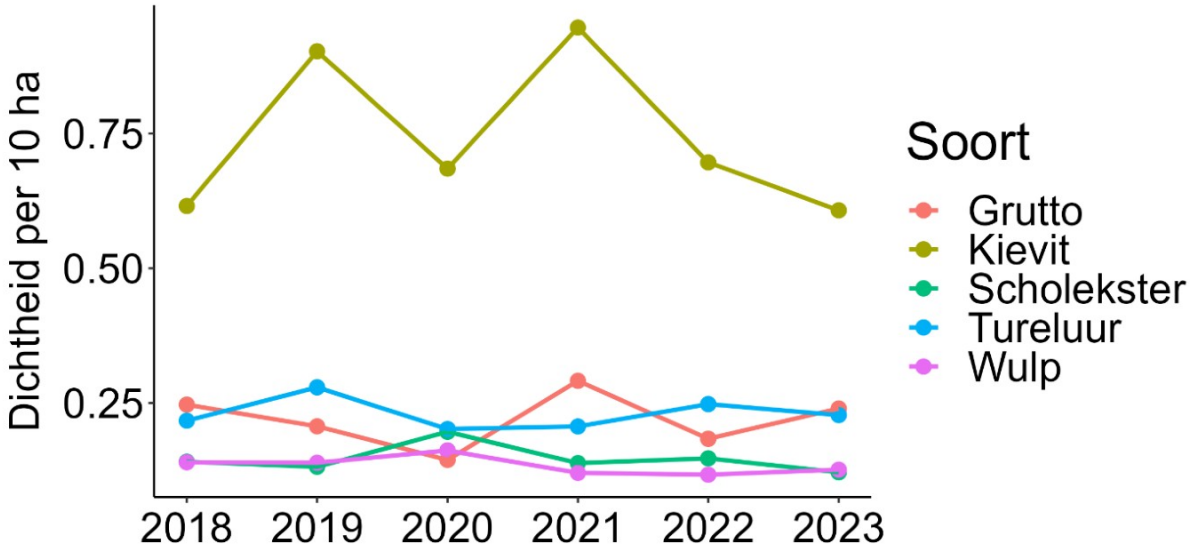
- Samenvoegen van de gegevens van de jaren 2021, 2022 en 2023.
- Selectie geldige waarnemingen uit ronde 1. Voor het bepalen van de aantallen zijn de waarnemingen uit de eerste ronde van de tweerondentelling genomen om het aantal broedparen/territoria in te schatten. Alle in ronde 1 vastgestelde gedragscodes zijn hiervoor meegenomen met uitzondering van waarnemingen van individuele Scholeksters.
- Omzetten naar dichtheden (aantal per 10 ha), zodat de ontwikkeling op provinciaal en clusterniveau vergeleken kan worden.
- Gemiddelde dichtheid berekenen.

3.1.2 Resultaten

In figuur 3-1 en figuur 3-2 presenteren we de provinciale aantalsontwikkeling op basis van elk van de twee toepaste monitoringsmethoden, respectievelijk tweerondentelling en BMP. We kiezen hiervoor omdat de nauwkeurigheid van de methoden sterk verschillen en daarmee niet samen geanalyseerd kunnen worden. Om weidevogelclusters onderling te kunnen vergelijken is gebruik gemaakt van dichtheden, uitgedrukt in hoeveelheid individuen/territoria per 10 ha. Zoals in beide figuren te zien is, zijn de dichtheden in Drenthe relatief laag, waardoor “toevallige” jaarlijkse fluctuaties een grote invloed hebben. Hierdoor, en door de relatief korte monitoringsperiode is het lastig om goede uitspaken te doen over de aantalsontwikkeling. Bijlage 2 en 3 tonen voor elk van de monitoringsmethoden een overzicht van de absolute aantallen getelde individuen/territoria per weidevogelcluster. Het valt op dat er een verschil zit tussen de berekende dichtheden van beide monitoringsmethoden. Dit wordt mogelijk verklaard door verschillen in de telmethode. Via een BMP telling worden territoria vastgesteld op basis van minimaal vijf (veld)bezoekronden, waardoor deze methode een stuk nauwkeuriger is dan de tweerondentelling, waarin hiervoor slechts één bezoekronde wordt gebruikt. Hierdoor kunnen de aantallen volgens de tweerondentelling de werkelijke aantallen overschatten. Daarnaast kan een gebiedseffect optreden omdat de monitoringsmethode verschilt per weidevogelcluster en mede afhankelijk is van de prioritering, zoals beschreven in hoofdstuk 1. Hoewel de dichtheden verschillen, lijkt het dat de trend van de aantalsontwikkeling volgens beide methoden overeenkomt. De dichtheid van de Kievit lijkt het meest af te nemen in de periode 2021-2023, terwijl de andere soorten een stabielere trend laten zien. Er is echter veel jaarlijkse variatie, wat de interpretatie moeilijk maakt. De beschreven resultaten zijn gebaseerd op een visuele interpretatie van figuur 3-1 en 3-2. Er zijn geen statistische modellen gebruikt om een trendanalyse uit te voeren.

Figuur 3-1 - Algemene aantalsontwikkeling op basis van tweerondentelling voor de Provincie Drenthe

Figuur 3-2 - Algemene aantalsontwikkeling op basis van BMP-tellingen voor de Provincie Drenthe

3.2 Nestsucces en verliesoorzaak

In de jaren 2021 t/m 2023 zijn er binnen de weidevogelclusters 3435 nesten gevolgd van Grutto, Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp. In totaal is er voor 2195 nesten voldoende data beschikbaar om het nestsucces op provinciale schaal te berekenen. Voor de Tureluur zijn niet genoeg gegevens aanwezig om nauwkeurige schattingen van het nestsucces te maken en daarom is deze soort niet meegenomen in de analyse. Hier tonen wij het algemene nestsucces waar mogelijk per soort voor de Provincie Drenthe, ook wordt in deze paragraaf, indien dit door vrijwilligers genoteerd is, gepresenteerd wat de verliesoorzaak van een nest is.

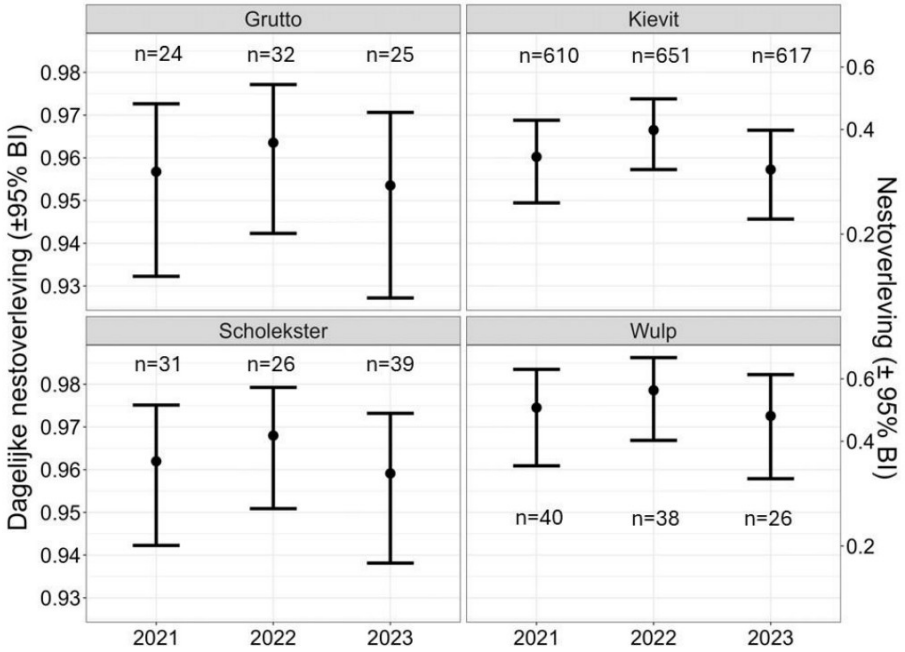
3.2.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn de op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Alle gevolgde nesten binnen de weidevogels cluster zijn geselecteerd en gebruikt voor het berekenen van het nestsucces.
- Om het dagelijkse nestsucces te berekenen hebben wij gebruik gemaakt van de Mayfield methode. Deze methode corrigeert voor de aantal dagen dat nesten daadwerkelijk zijn blootgesteld aan predatie of verliesoorzaken. Aan de hand van de velddata hebben wij berekend hoeveel dagen een nest onder observatie was en vastgesteld of het nest succesvol was of niet. De benodigde data was niet altijd aanwezig wat resulteerde in verlies van data.
- Modellen opstellen voor berekenen nestsucces: De berekeningen met betrekking tot het algemene nestsucces zijn uitgevoerd met een zo gehete Generalized Linear mixed model (GLMM) met binominaal data verdeling, binnen dit model hebben wij kunnen corrigeren voor jaar effecten en ook hebben wij rekening gehouden met het feit dat gegevens uit verschillende gebieden afkomstig zijn (weidevogelcluster is als random factor toegevoegd).

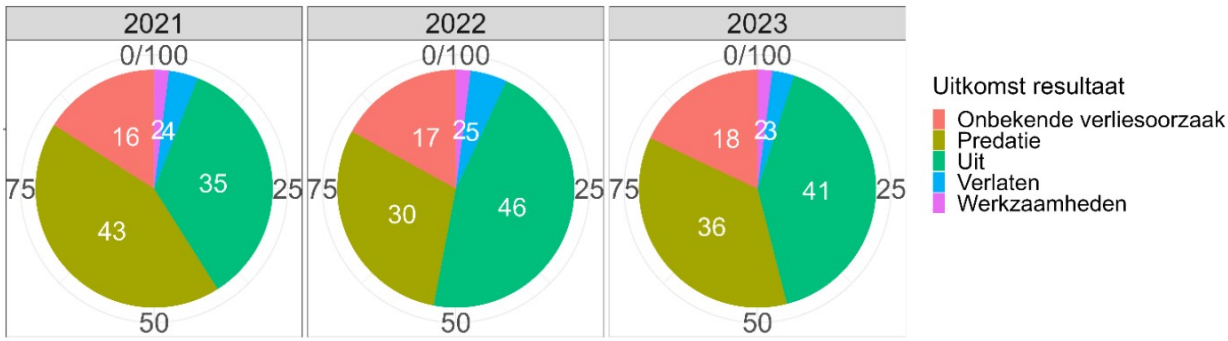
3.2.2 Resultaten

In figuur 3-3 is de nestoverleving per soort berekend voor de jaren 2021, 2022 en 2023. Het broedsucces van de Kievit kan het meest nauwkeurig worden bepaald, omdat het aantal gevonden nesten groter is dan dat van de overige drie soorten. Hiervoor geldt dat het lage aantal nesten leidt tot een hogere mate van onzekerheid in de schatting. Hier dient rekening mee te worden gehouden bij de interpretatie en vergelijking van de gegevens.
Het broedseizoen van 2022 lijkt een beter jaar te zijn voor wat betreft de nestoverleving. Dit geldt voor alle vier de soorten die in de analyse zijn meegenomen. Echter, de berekende nestoverleving voor Grutto, Kievit en Scholekster ligt rond en onder de 0.4 en is daarmee erg laag. De Wulp doet het met een nestoverleving tussen de 0.4 en 0.6 beter.

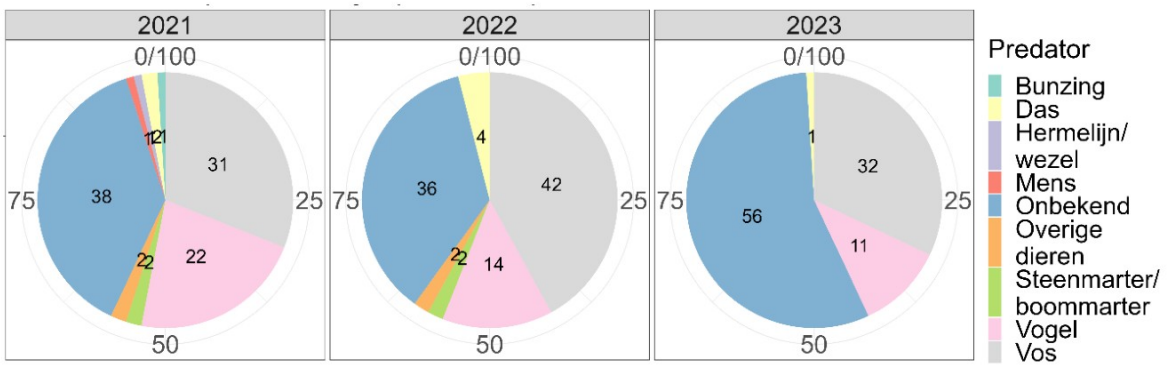
Figuur 3-3 – De dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) per soort voor de jaren 2021, 2022 en 2023. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

In de jaren 2021 t/m 2023 zijn er binnen de weidevogelclusters 2195 nesten gevolgd van Grutto, Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp. Elk nest is gedurende de incubatieperiode gevolgd om het nestsucces te bepalen. Een gedeelte van de gevolgde nesten zijn niet uitgekomen, dit werd veroorzaakt door verschillende redenen zoals predatie, landbouw werkzaamheden of het nest is verlaten (figuur 3-4).

Figuur 3-4 – Verliesoorzaken volgens legselregistratie.

Van de gevolgde nesten kwamen respectievelijk tussen de 35 en 46 procent uit. Dit betekent dat er is vastgesteld dat eieren zijn uitgekomen en de jongen het nest hebben verlaten. De overige nesten zijn vooral verloren gegaan door predatie.
Soms was het mogelijk om na nest predatie te achterhalen door welke predator dit is gedaan. Voor een groot gedeelte van de gepredeerde nesten was het niet duidelijk wie de predator was, dit varieerde echter tussen de jaren (figuur 3-5). Duidelijk is dat de meeste nesten gepredeerd worden door vossen en vogels. Echter, gegeven het grote aantal onbekende verliesoorzaken kan deze proportie makkelijk verschuiven indien een bepaalde soort predator structureel gemist wordt of moeilijk te onderscheiden is.

Figuur 3-5 - Verliesoorzaak predatie uitgesplitst naar predator.

3.3 Bruto territoriaal succes (BTS)

De kuikenoverleving heeft bij nestvliedende steltlopers betrekking op de jongen die vliegvlug worden. Vliegvlug worden betekent dat de jongen hun opgroeifase na het uitkomen uit het ei overleven en vervolgens uitvliegen. Een grove indicatie voor kuikenoverleving is het aandeel broedparen dat tenminste één vliegvlug jong voortbrengt. Dit aandeel wordt bepaald met behulp van het Bruto Territoriaal Succes (BTS). Alleen voor Grutto, Tureluur en Wulp is het BTS een betrouwbare maat voor de kuikenoverleving. Er zijn twee telmethode gebruikt om de aantalsontwikkeling bij te houden. Beide methoden, BMP en Tweerondentelling, generen data welke gebruikt kan worden om de BTS te berekenen. Resultaten uit beide methoden worden apart besproken.

3.3.1 Werkwijze

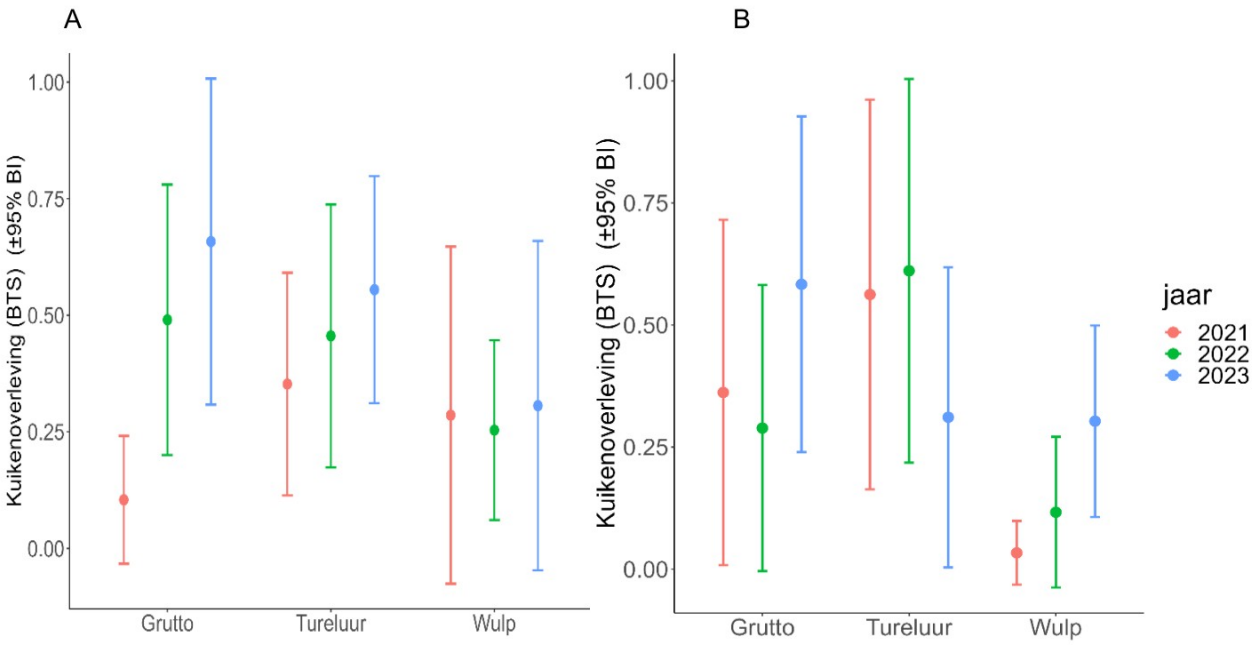
- Data komt uit Tweerondentelling en BMP rondes, niet de vastgestelde territoriums.

BMP
- Selectie van telrondes, eerste ronde in de tweede helft van april en de tweede ronde in de twee weken rond 1 juni.
- Selecteer geldige waarnemingen gebaseerd op broedcode. Voor waarnemingen in ronde 1 hebben wij waarnemingen met de volgende broedcode geselecteerd: 1) Zingend of baltsend individu in geschikt broedbiotoop, 2) Paar in geschikt broedbiotoop, 3) Baltsend paar in broedbiotoop en 4) Bezoek van een vogel aan een waarschijnlijke nestplaats. Voor ronde 2 waarnemingen met de volgende broedcode: 1) Alarmeren/angstkreten of ander gedrag dat wijst op aanwezigheid van nest of jongen, 2) Afleidingsgedrag en 3) Pas uitgevlogen nestblijvers, of uitgelopen dons jongen van nestvlieders.
- Berekenen uitkomst.

Tweerondentelling
- Verdelen in ronde 1 en ronde 2
- Selecteer geldige waarnemingen gebaseerd op broedcode. Ronde 1 wordt gebruikt om aantal nesten/territoriums te bepalen, selecteer waarnemingen met broedcode: 1) Individu, 2) Paar, 3) Territoriaal, 4) Nest indicerend en 5) Nestlocatie. Ronde 2 is om families met uitgekomen jongen te schatten, dit is gebaseerd op waarnemingen met broedcode: 1) Alarmerende vogels(s) met jongen, 2) Vliegvlug jong, 3) Kuiken(s) 0-10 dagen oud, 4) Kuiken(s) 10-20 dagen oude en 5) Kuiken(s) 20 dagen-vliegvlug.
- Berekenen uitkomst.

3.3.2 Resultaten

Figuur 3-6-A laat het BTS zien die berekend is aan de hand van de tweerondentellingen. We zien dat er veel variatie zit tussen jaren, voor Grutto en Tureluur lijkt 2023 het beste jaar te zijn. Voor deze twee soorten lijkt een licht positieve trend in BTS te zijn gedurende deze monitoringsperiode. Voor de Wulp zien we een stabiele trend. De resultaten afkomstig van de BMP tellingen (figuur 3-6-B) laten een iets ander beeld zien. Hier zien we juist een toename in het BTS voor de Wulp. Echter is grote voorzichtigheid geboden met de interpretatie van deze gegevens omdat de resultaten een erg grote variatie laten zien (grote betrouwbaarheidsintervallen). Dit heeft te maken met de beperkte beschikbaarheid van data en mogelijk onnauwkeurige schattingen van het BTS.
Daarnaast zijn er grote verschillen in uitkomst tussen de twee telmethoden waar te nemen. Deze verschillen worden waarschijnlijk veroorzaakt door het verschil in nauwkeurigheid van deze telmethoden.
Tot slot zijn de meeste BMP plots gelegen in prioriteit 1 gebieden, dus verschil in beheer kan indirect een verklaring zijn voor deze verschillen. Dit mogelijke effect is echter niet nader onderzocht.

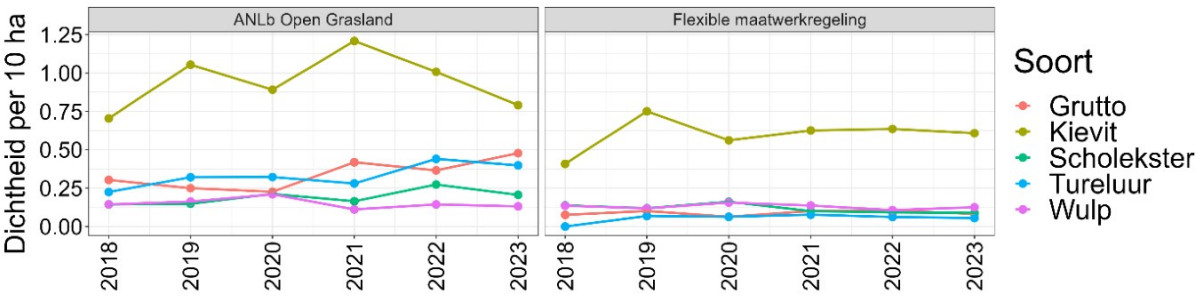
*Figuur 3-6 - BTS berekend aan de hand van de **A)** tweerondentellingen en **B)** BMP tellingen voor Grutto, Tureluur en Wulp. De berekeningen zijn gedaan voor de jaren 2021, 2022 en 2023.*

3.4 Ecologische effectiviteit beheermaatregelen

Waar de monitoringsdata dit toelaat hebben wij de effectiviteit geanalyseerd van de ingezette maatregelen in relatie tot het vergroten van de populatie (aantalsontwikkeling) en/of het nestsucces en BTS van weidevogels. Hierbij maken we onderscheid tussen maatregelen uit de ANLb regeling en de flexibele maatwerkregeling.

3.4.1 Aantalsontwikkeling

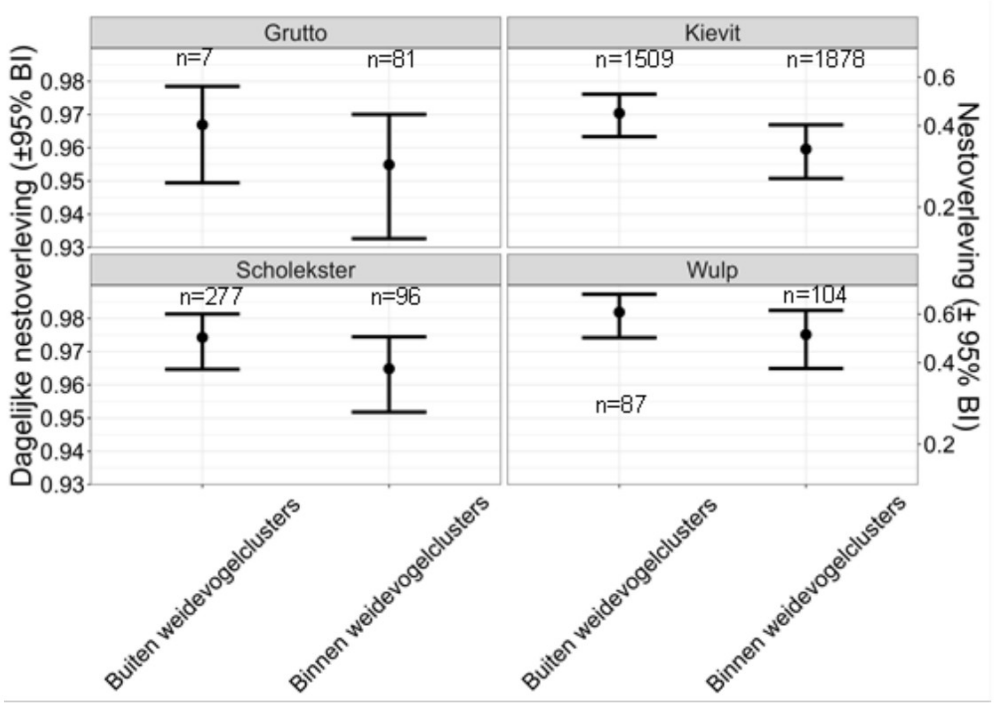
De aantalsschatting afkomstig van de BMP tellingen zijn gebruikt om de effectiviteit van het beheer te analyseren. De dichtheden in ANLb Open Grasland gebieden lijken net iets hoger te liggen vergeleken met gebieden onder de Flexibele Maatwerkregeling (figuur 3-7). In het ANLb gebied vertoont de Kievit in de laatste 3 jaar een duidelijke negatieve trend. De overige soorten lijken stabiel te zijn, echter de variatie is te groot om hier duidelijke uitspraken over te doen. Verder lijkt de aantalsontwikkeling van alle soorten in gebieden onder Flexibele maatregelen stabiel.

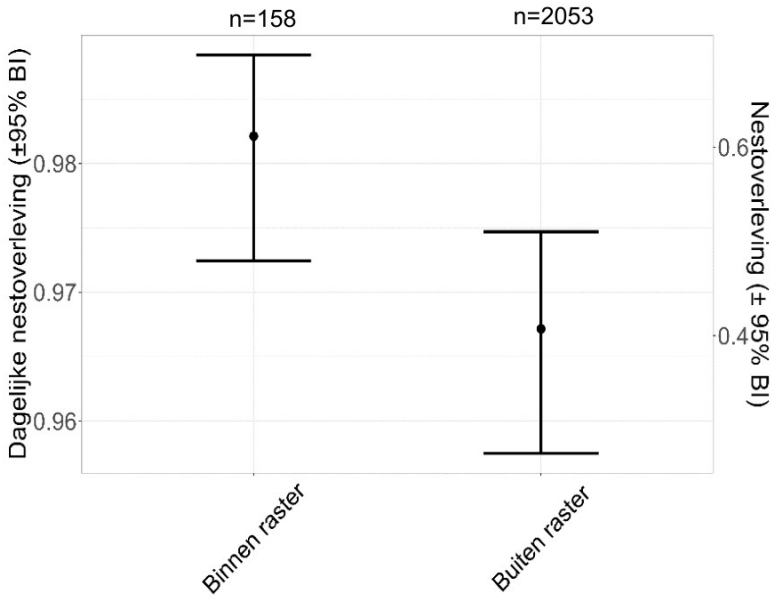
Figuur 3-7 - Aantalsontwikkeling voor de Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur en Wulp in ANLb Open Grasland gebieden en gebieden met flexibele maatregelen

3.4.2 Nestsucces

Gedurende de jaren 2021 tot 2023 is in de Provincie Drenthe door vrijwilligers op grote schaal het nestsucces gemonitord van zowel binnen als buiten de weidevogelclusters gelegen nesten. Dit heeft er tot geleid dat er in deze drie jaren 6157 nesten van weidevogels zijn gevonden. Van dit totaal lagen er 3458 nesten binnen de weidevogelclusters die gebruikt zijn in de evaluatie (zie figuur 2.8). De overige nesten lagen buiten de weidevogelclusters en zijn gebruikt om een vergelijking te maken tussen het nestsucces binnen en buiten de weidevogelclusters. Deze berekeningen zijn uitgevoerd per soort, met uitzondering van de Tureluur, tevens zijn alle jaren samengenomen om betere schattingen te krijgen. De resultaten in figuur 3-8 laten zien dat het gemiddeld nestsucces van alle nesten buiten de weidevogelcluster hoger lijkt te liggen dan van de nesten die zijn gelegen binnen de begrenzing van de weidevogelclusters. In deze analyse is slechts een relatief beperkt aantal (n=345) nesten meegenomen dat is gelegen op een perceel met een beheerpakket binnen een weidevogelcluster. De oorzaak hiervan ligt in het gegeven dat (nesten op) percelen met een beheerpakket over het algemeent met rust worden gelaten en daardoor dus vrijwel geen onderdeel vormen van de montoring van het nestsucces.

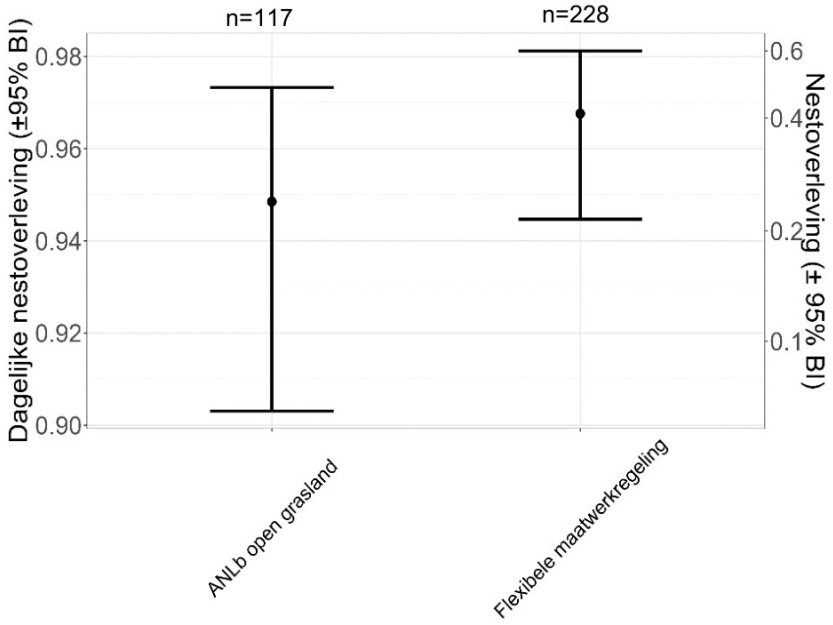
Figuur 3-8 - De dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) per soort broedend binnen of buiten de weidevogelclusters. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

Figuur 3-9 - Schatting van de gemiddelde dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) binnen of buiten afrastering. Voor de analyse met betrekking tot rasters is alleen data uit 2022 en 2023 gebruikt. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

Op verschillende plekken binnen de weidevogelclusters zijn vos-werende rasters geplaats, dit om de predatiedruk te verlagen. Hier vergelijken we of het nestsucces verschilt tussen nesten binnen en buiten rasters, daarbij maken we geen onderscheid tussen de oppervlakte van een raster. De analyse laat zien dat er een relatie is tussen het gebruik van rasters en broedsucces (figuur 3-9). Dit betekent dat het plaatsen van rasters mogelijk leidt tot een toename in broedsucces.

Binnen het toegepaste weidevogelbeheer is gebruik gemaakt van verschillende beheermaatregelen. Hier onderscheiden wij maatregelen uit de ANLb regeling (ANLb gebieden Open Grasland) en de flexibele maatwerkregeling. Het nestsucces van alle weidevogelsoorten samen is vergeleken tussen deze beheerregelingen. De resultaten, weergegeven in figuur 3-10, laten geen significante verschillen zien tussen deze beheerregelingen. Ook is te zien dat de spreiding in de data in het ANLb leefgebied open grasland erg groot is, dit heeft te maken dat er niet genoeg data beschikbaar is uit deze beheerregeling om een nauwkeurige schatting van het broedsucces te maken. Een van de oorzaken waardoor er minder data beschikbaar is voor ANLb gebieden is dat deze vrijwel geen onderdeel vormen van de montoring van het nestsucces. Er wordt in deze gebieden in mindere mate naar nesten gezocht.

Figuur 3-10 - De dagelijkse nestoverleving (linker as) en nestoverleving (rechter as) in gebieden met verschillend beheerregelingen. De dagelijkse nestoverleving is geschat met de Mayfield methode en aan de hand deze schatting wordt de nestoverleving berekend.

3.4.3 Bruto Territoriaal Succes (BTS)

Het BTS is berekend aan de hand van de gegevens afkomstig uit de BMP en tweeronden tellingen. Helaas is de variatie in deze data te groot om zinvolle (en nauwkeurige) analyses uit te voeren voor de evaluatie van het ingezette beheer. In tabel 3-1 tonen we wel de gemiddelde berekende BTS per soort, opgesplitst naar de regelingen ANLb en Flexibel maatwerk. Het is echter belangrijk om deze cijfers met de nodige voorzichtigheid te interpreteren, gezien de onnauwkeurigheid (95% BI) van de schattingen. Hierdoor kunnen we geen definitieve conclusies trekken op basis van deze gegevens.

Tabel 3-1 - Overzicht van de gemiddelde BTS (95% BI) opgesplitst in soort en regelingen ANLb en Flexibel maatwerk.

Methode	Soort	Beheer	BTS	95% BI
BMP	Grutto	ANLb	0,43	0,29
	Grutto	Flexibele maatwerk	0,36	0,27
	Tureluur	ANLb	0,61	0,29
	Tureluur	Flexibele maatwerk	0,43	0,4
	Wulp	ANLb	0,17	0,14
	Wulp	Flexibele maatwerk	0,17	0,14
Tweeronden	Grutto	ANLb	0,2	0,25
	Grutto	Flexibele maatwerk	0,36	0,23
	Tureluur	ANLb	0,47	0,53
	Tureluur	Flexibele maatwerk	0,47	0,17
	Wulp	ANLb	0,09	0,12
	Wulp	Flexibele maatwerk	0,33	0,33

Elk jaar wordt er een aanzienlijke inspanning geleverd om de BTS-tellingen uit te voeren en in dat licht zijn de hierboven gepresenteerde resultaten teleurstellend. Over het algemeen worden BTS-tellingen gezien als een snelle en grove, maar toch betrouwbare methode om de kuikenoverleving te bepalen. Er zijn echter wel verschillende factoren die de resultaten en betrouwbaarheid van de tellingen kunnen beïnvloeden. Allereerst worden er slechts twee tellingen uitgevoerd, die een momentopname betreffen. De kwaliteit van deze opname wordt beïnvloed door het weer, de kennis en ervaring van de waarnemer en de inspanningen. Een andere belangrijke factor die invloed heeft op de kwaliteit van de telling is de immigratie/emigratie van gezinnen naar of afkomstig uit omliggende percelen en is afhankelijk van de afbakening en daarmee begrenzing van het telgebied. Bij voorkeur worden telgebieden begrensd door harde barrières die voor weidevogels moeilijk te passeren zijn, hierbij kan geacht worden aan bomenrijen of brede watergangen. Tot slot leiden de vaak relatief lage dichtheden aan Grutto, Tureluur en Wulp in de provincie Drenthe tot een hogere onnauwkeurigheid in de berekende BTS-cijfers. In het geval van hogere dichtheden worden fouten als gevolg van de hiervoor genoemde foutbronnen sneller uitgemiddeld, waardoor de betrouwbaarheid van het berekende BTS toeneemt.

Op basis van onze kennis en ervaring ten aanzien van de randvoorwaarden voor BTS-tellingen, willen we de volgende verbeteringen/aandachtspunten benadrukken:

- Het is essentieel dat de telgebieden goed zijn begrensd, bij voorkeur met ongeschikte weidevogel habitat, zoals bijvoorbeeld een brede sloot. Dit minimaliseert de kans dat gezinnen het gebied uit- dan wel intrekken. Het heeft de voorkeur om meerdere kleine en goed begrensde gebieden te hebben in plaats van één groot onoverzichtelijk gebied.
- Bij voorkeur dient een gebied op één dag geteld te worden. Indien dit niet mogelijk is en de telling op meerdere dagen plaatsvindt, dan moet dit geregistreerd worden.
- De timing van de geplande bezoeken is van groot belang. De broedparentelling/-bepaling wordt uitgevoerd vlak voor het uitkomen van de eerste eieren, terwijl de gezinnentelling/-bepaling wordt uitgevoerd vlak voor het vliegvlug worden van de eerste jongen. De teldatums zullen variëren afhankelijk van of het een vroeg voorjaar of laat voorjaar betreft, en worden afgeleid van de vestigingsdata van vogels. De richtlijnen stellen dat de eerste ronde in de tweede helft van april moet worden uitgevoerd, gevolgd door de tweede ronde in de tweede helft van mei.

4. Faunabeheer

4.1 Vosafschot

Verspreid over de gehele provincie Drenthe worden in het kader van faunabeheer jaarlijks vossen afgeschoten. Dit afschot vindt zowel overdag plaats onder de landelijke vrijstelling als s 'nachts door bejaging met lichtbak via een specifieke ontheffing. Onder andere voor het predatiebeheer van weidevogels is voor een aantal gebieden in Drenthe een ontheffing afgegeven voor de nachtelijke bejaging van vossen in de periode november tot en met juni. Selectie en afbakening van deze gebieden heeft zijn oorsprong in de voorloper van het Uitvoeringsplan, het Plan van Aanpak Akker- en weidevogels 2017 – 2019.
Registratie van afschot van vossen vindt plaats in het Fauna Registratie Systeem (FRS). In dit hoofdstuk tonen we op basis van gegevens uit dit FRS over een periode van 3 jaar, van 1 oktober 2020 tot 1 oktober 2023, de omvang van het vosafschot in Drenthe in ruimte en tijd.

We hechten er belang aan om te benadrukken dat afschotgegevens geen maat zijn voor de bejagingsintensiteit en predatiedruk in het afschotgebied. Steeds is onbekend welk deel van de lokale vossenpopulatie het betreft. Het is niet duidelijk hoeveel vossen er nog overblijven die kunnen prederen. Daarnaast is de aanwezigheid van Vossen geen goede maat voor de feitelijk uitgeoefende predatiedruk. In veldmuizenrijke jaren richten Vossen zich bijv. vooral op de muizen en prederen ze minder op weidevogelnesten (Dekker en Jonge Poerink).

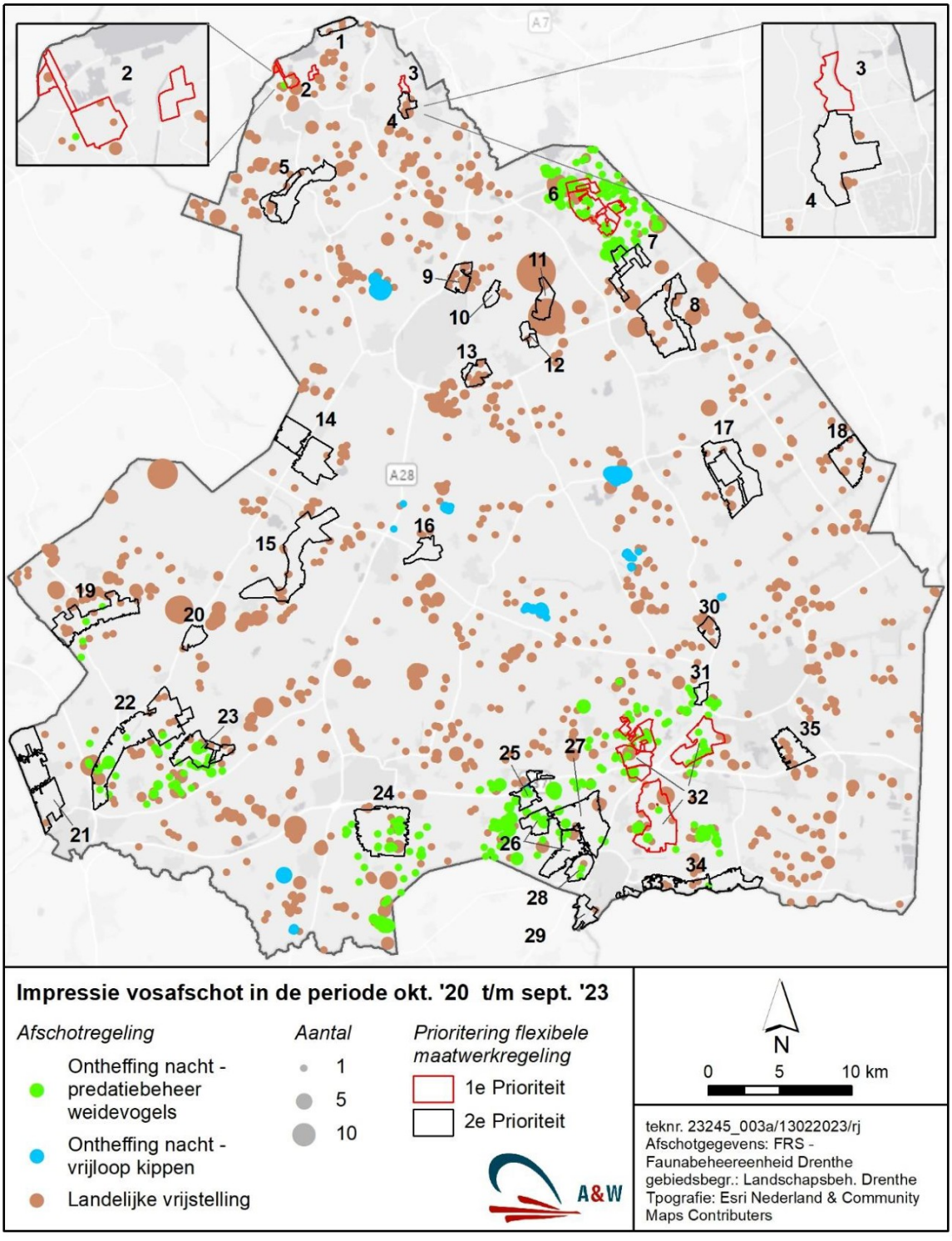
4.1.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van gegevens over vosafschot uit het Faunaregistratiesysteem (Bron FBE).
- Plotten van de locaties op kaart op basis van de coördinaatinformatie uit de registratie.
- Uitsplitsen en plotten van gegevens per maand en jaar.

4.1.2 Resultaten

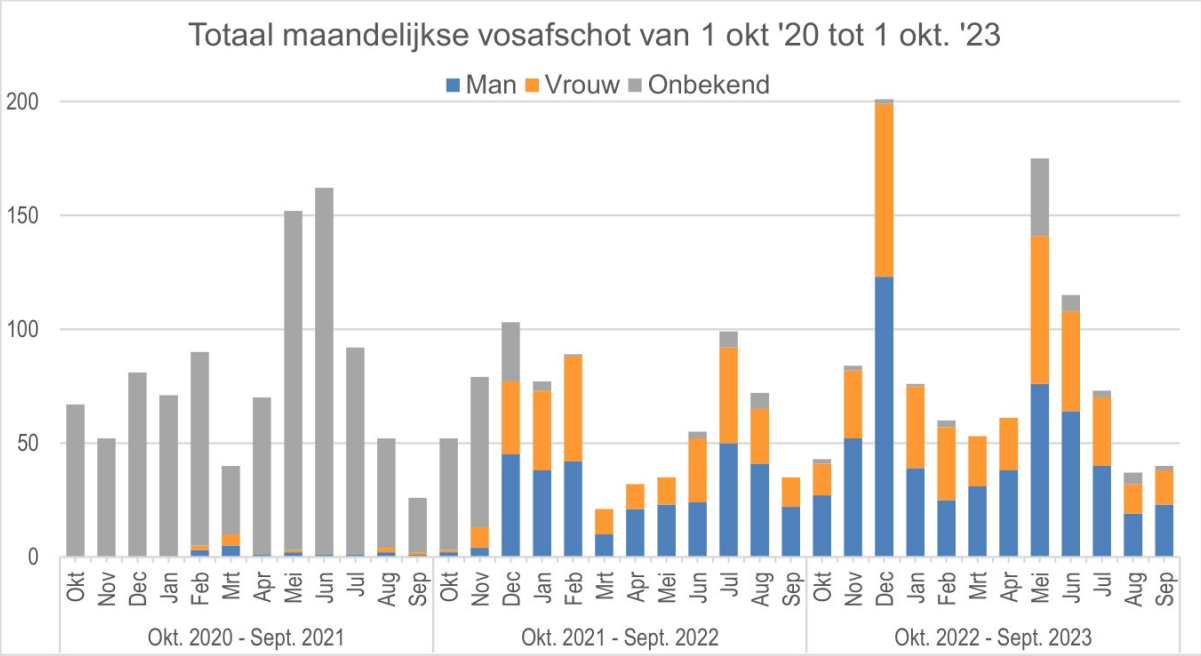
Om een indruk te krijgen van de ruimtelijke spreiding van het vosafschot in Drenthe en hoe deze zich verhoudt tot de ligging van de weidevogelclusters zijn de afschotgegevens van oktober 2020 tot oktober 2023 op kaart geplot. In het FRS zijn met regelmaat meerdere afgeschoten vossen onder één registratie, en daarmee ook op één locatie, ingevoerd. Meestal gaat dit om een beperkt aantal, maar in een aantal gevallen loopt dit op tot 12, 13, 17 en zelfs 24 en 28 exemplaren. In werkelijkheid zal dit afschot niet betrekking hebben op uitsluitend deze ene (punt)locaties. Figuur 4-2 toont een overzicht van de ruimtelijke spreiding van het afschot, waarbij middels symboolgrootte onderscheid is gemaakt in het aantal geschoten vossen en via de symboolkleur in de regeling waaronder het afschot heeft plaatsgevonden. Het is duidelijk te zien dat de ontheffingen voor nachtelijke afschot m.b.t. vrijloop kippen (blauw) en predatiebeheer weidevogels (groen) lokaal en gebied gebonden (begrensd) zijn. Verder komt uit het kaartbeeld geen duidelijke relatie naar voren tussen de (ruimtelijke) verdeling van het afschot en de ligging van de weidevogelclusters. Vosafschot in het kader van de ontheffing predatiebeheer lijkt zelfs voor het merendeel plaats te hebben gevonden buiten de weidevogelclusters en hun directe omgeving. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de gebiedsafbakening van deze ontheffing zoals gezegd stamt uit de vorige planperiode, waarin nog sprake was van slechts 4 weidevogelgebieden, maar wel van een aanzienlijk grotere omvang.

Figuur 4-1 - Indruk van de ruimtelijke verdeling van geschoten vossen gedurende de periode oktober 2020 tot oktober 2023 onderverdeeld naar afschotregeling

Naast de ruimtelijke spreiding van het vosafschot is ook ingezoomd op de temporele variatie in het vosafschot. In figuur 4.2 zijn hiervoor alle geschoten vossen over de periode van 3 jaar per maand weergegeven. Voor zo ver de registratie (bron FRS) dit toeliet is hierin onderscheid gemaakt in geslacht (man / vrouw). Wat direct opvalt uit de figuur is dat de registratie hiervan heel sterk is verbeterd sinds december 2021. Waar daarvoor het geslacht nog incidenteel in het FRS werd geregistreerd, gebeurt

dat vanaf dat moment vrij consequent, waarbij eigenlijk alleen mei 2023 nog een negatieve uitschieter is een relatief groot aandeel onbekend.

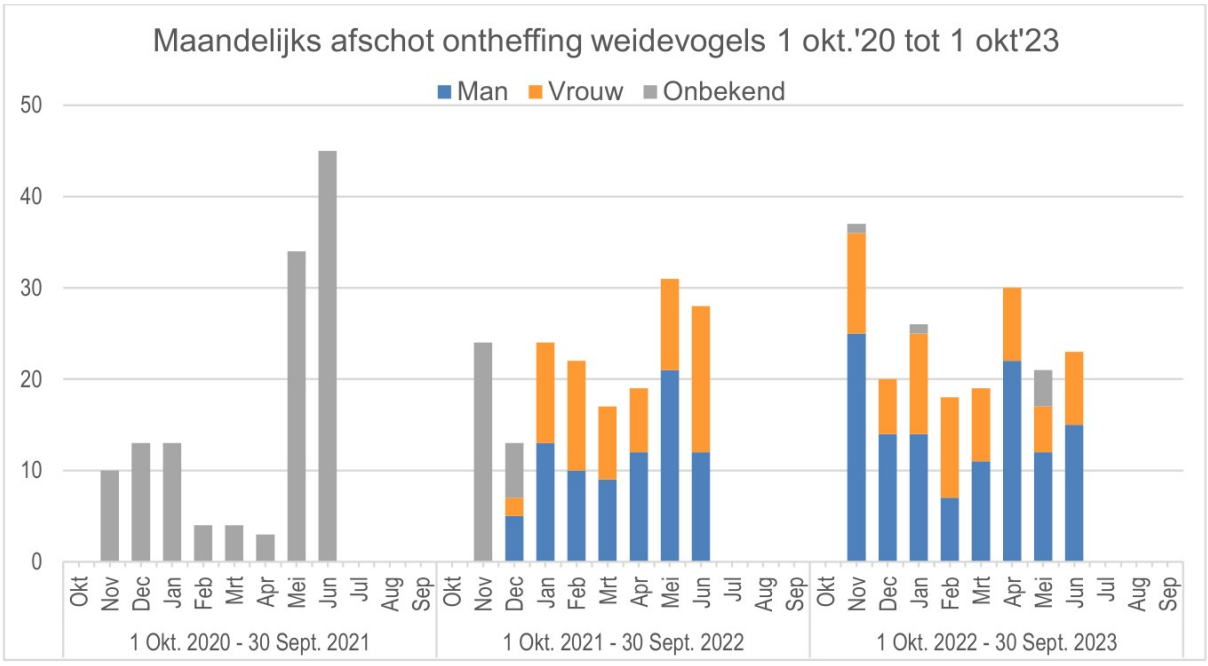

Figuur 4-2 - Totaal maandelijkse vosafschot in de Provincie Drenthe voor de periode oktober 2020 tot oktober 2023. Waar mogelijk is er onderscheid gemaakt tussen man en vrouw en wanneer geslacht niet bekend is wordt dit aangegeven als onbekend.

Indien we de periode van 3 jaar indelen in 3 periodes, lopend van oktober tot oktober, valt op dat er in de tweede periode van oktober 2021 tot oktober 2022 met in totaal 749 geschoten vossen tot ongeveer een kwart minder aan vossen is afgeschoten in de 12 maanden daaraan voorafgaand (955) en daaropvolgend (1018). Het is niet duidelijk wat hieraan ten grondslag ligt en of bijvoorbeeld de coronapandemie hierop impact heeft gehad (menselijke activiteit).
Van de geschoten vossen waarvan het geslacht bekend is in de 2e (okt ’21 – okt ’22) en 3e (okt ’22 – okt ’23) periode blijkt respectievelijk 55% (322 van 586) en 58% (557 van 957) man. Dit aandeel lijkt over de laatste twee perioden dus redelijk stabiel. Deze gegevens hebben echter betrekking op alle gedode vossen en dus gezien de omvang geen hele directe link met weidevogelbeheer. Daarvoor zoomen we hieronder nader in op het afschot vanuit de ontheffing predatiebeheer weidevogels.

Ontheffing predatiebeheer weidevogels

Figuur 4-3 toont net als hiervoor alle geschoten vossen over de periode van 3 jaar uitgesplitst per maand, alleen nu uitsluitend voor de ontheffing predatiebeheer weidevogels. Uit de grafiek valt duidelijk af te lezen dat er uitsluitend vossen zijn geschoten in de periode november tot en met juni. Ook hier is de notatie van het geslacht vanaf december 2021 geïmplementeerd en bruikbaar.
In totaal zijn gedurende de gehele periode bijna 500 vossen afgeschoten. Waar we in het totaalbeeld een dip zagen in de 2e periode (okt ’21 – okt ’22) loopt het aantal geschoten vossen hier gedurende de periode van drie jaar op van 126, naar 178 tot 194 dieren in de periode oktober ‘22 tot oktober ‘23
Waar het percentage geschoten rekels in de 2e periode met 55% nog gelijk is aan het gemiddelde van het hiervoor gepresenteerde totaal, wijkt dat voor de 3e periode met 64% naar boven af. In deze laatste periode is binnen de ontheffing predatiebeheer weidevogels het aandeel geschoten rekels bovengemiddeld. Bijna 2 van de 3 geschoten vossen (120 van de 188) betrof uiteindelijk een rekel.

Figuur 4-3 - Maandelijkse afschot van vossen via ontheffing predatiebeheer weidevogels in de Provincie Drenthe voor de periode oktober 2020 tot oktober 2023. Waar mogelijk is er onderscheid gemaakt tussen man en vrouw en wanneer geslacht niet bekend is wordt dit aangegeven als onbekend.

4.2 Inspanning jagers

In deze paragraaf geven we een indruk van de inspanning die jaarlijks door vele jagers wordt geleverd voor het afschieten van vossen in kader van faunabeheer rond de weidevogelclusters.

4.2.1 Werkwijze

Voor het presenteren van de resultaten zijn op hoofdlijnen de volgende stappen doorlopen:

- Opvragen van de jacht inspanning voor de weidevogelclusters (bron FBE Drenthe).

4.2.2 Resultaten

In de periode 2021-2023 waren in totaal 186 jagers actief. Het is echter niet bekend hoeveel inspanning zij hebben moeten leveren om het afschot van vossen te realiseren. Tabel 4-1 geeft wel een indicatie van het minimale aantal jagers dat per weidevogelcluster actief was, jagers zonder afschot zijn in dit overzicht niet meegenomen. Het is daarbij belangrijk op te merken dat een individuele jager mogelijk in meerdere weidevogelclusters actief is geweest en daardoor meerdere keren kan meetellen. Daarnaast biedt deze tabel geen inzicht in de velduren die nodig zijn om een vos te schieten. Wat we wel kunnen concluderen, is dat een grote groep jagers een aanzienlijke inspanning heeft geleverd om het afschot in deze jaren mogelijk te maken.

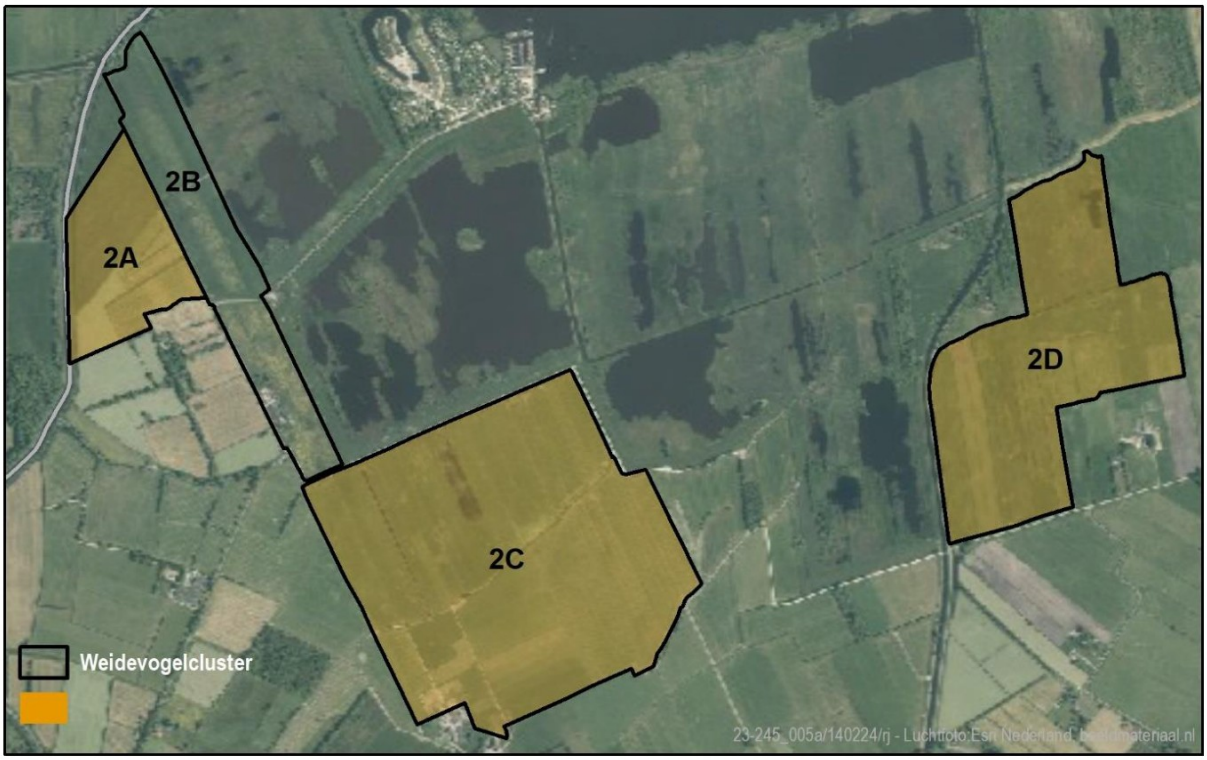
Tabel 4-1 - Het aantal individuele jagers dat in een bufferzone van 3 km rond het betreffende weidevogelcluster afschot van vossen heeft geregistreerd, wordt per jaar weergegeven. Het totale aantal jaarlijks actieve jagers verschilt echter van het totale aantal actieve jagers in de dataset, omdat de data geen rekening houdt met jagers die in meerdere gebieden afschot hebben geregistreerd (Bron: FBE Drenthe).

Gebiedsnaam	2021	2022	2023
Alteveer	8	5	6
Breevenen	8	6	8
Dalerpeel	10	8	4
De Mars	7	5	5
De Scheere	2	1	1
Deurze	5	4	4
Diphoorn	7	6	6
Drostendiep	16	13	15
Eeldermade	3	2	4
Eelderwolde	2	1	1
Eenerstukken/Oostervoortsche Diep	8	6	11
Eexterveld	1	2	5
Europark	2		1
Gasteren/Anderen	1	2	4
Gieten/Gieterveen	9	5	9
Grote Landen 't Haantje	3	4	3
Klatering	4	5	3
Kolderveen	4	2	3
Lange Weiden	11	9	8
Leutingewolde e.o.	2	5	6
Lofargebied	5	8	5
Matsloot	1	2	4
Messchenveld	2	3	4
Oranjedorp	5	4	3
Oude Vaart	15	8	10
Schoonebekerdiep	9	6	7
Smilde	4	5	3
Steenwijksmoer	2	1	1
Taarlo	1	3	4
Valthermond	7	3	3
Vorrelveen-Dwingeloo	6	8	7
Wapserveen	7	6	8
Wittelte	5	3	4
Zuidlaren	4	7	7
Zwinderen	11	7	7
Totaal	197	165	184

5. Resultaten per weidevogelcluster

In dit hoofdstuk presenteren we een overzicht van de resultaten met betrekking tot de aantalsontwikkeling, broedsucces en BTS voor de periode 2021 t/m 2023 per weidevogelclusters. We behandelen alleen de clusters waarvoor voldoende data beschikbaar is om de berekeningen uit te kunnen voeren. We beschrijven de uitkomsten, zonder hier directe conclusies uit te trekken omdat hiervoor geen statische onderbouwing mogelijk is en/of in veel gevallen de meetreeksen te kort zijn. Een toe- of afname kan in sommige gevallen veroorzaakt worden door jaar tot jaar variatie, veroorzaakt door lokale omstandigheden (bijvoorbeeld het weer). De korte reeksen zijn niet toereikend om aan te geven of veranderingen (positief of negatief) van structurele aard zijn. Voor vrijwel alle gebieden is het wel mogelijk gebleken om de gemiddelde nestoverleving van de daarin voorkomende weidevogels te berekenen. Nadere uitsplitsing tot op soortniveau bleek echter niet mogelijk.
Voor elk van de weidevogelclusters waar monitoring van de aantalsontwikkeling heeft plaatsgevonden, bespreken we de resultaten in een aparte paragraaf. Voor elk van deze clusters tonen we een overzichtskaart met de gebiedsbegrenzing met daarin de ligging van de telgebieden.
De nestoverleving van de overige weidevogelclusters behandelen we tot slot gezamenlijk in de laatste paragraaf.

5.1 Leutingewolde (2)

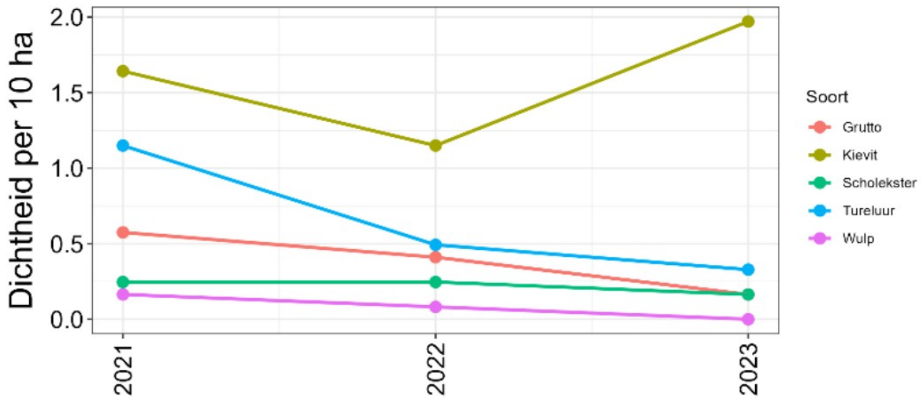

Figuur 5-1 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Leutingewolde

Cluster Leutingewolde is onderverdeeld in verschillende telgebieden waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden door middel van jaarlijkse tweerondentellingen (figuur 5-1).

Figuur 5-2 laat de aantalsontwikkeling in het Leutingewolde zien. Over het algemeen lijken de dichtheden van de verschillende soorten over de jaren licht af te nemen, met uitzondering voor de

Scholekster en Kievit, voor deze soorten lijkt de trend stabiel. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Leutingewolde is 0,47 (tabel 5-11).

Figuur 5-2 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) schatting van de nestoverleving per soort.

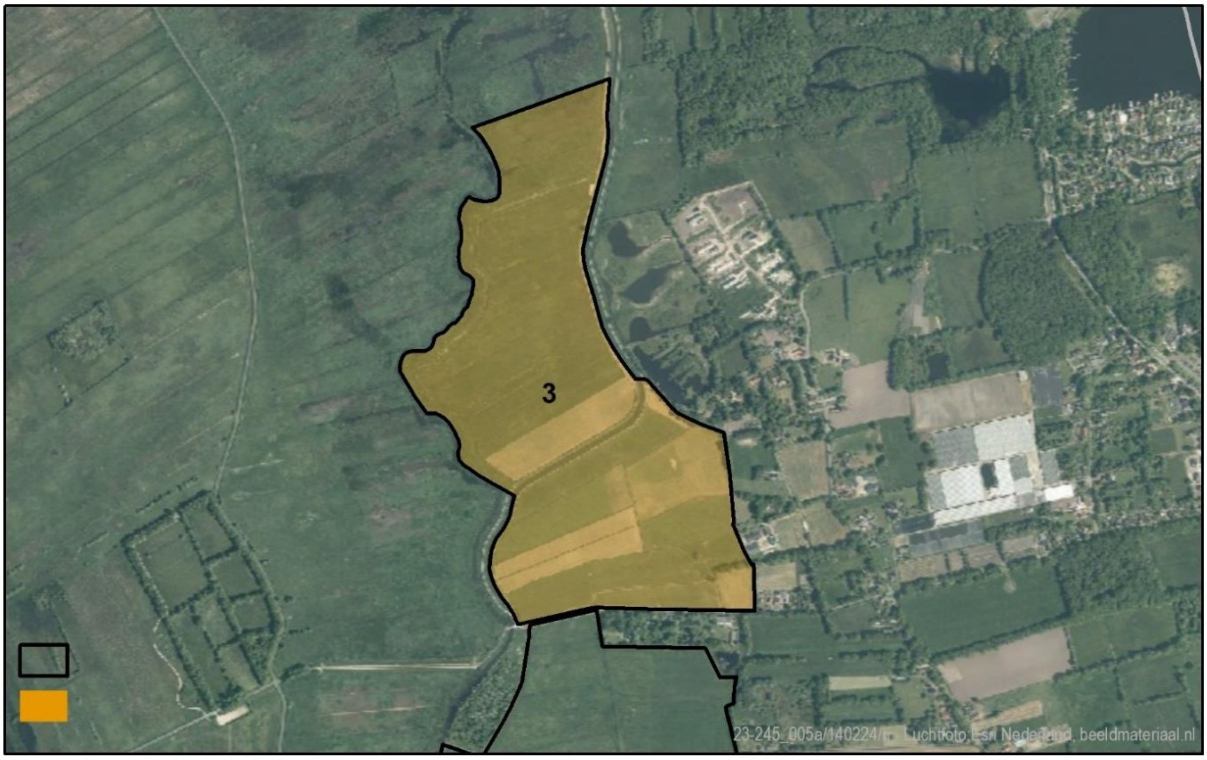
Tabel 5-1 - BTS aan de hand van tweerondentellingen weergegeven per deelgebied

	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	2C	0,5	0	0
	2D	0	-	-
Tureluur	2A	0	-	-
	2C	0,5	0	0,7
	2D	0	0	0
Wulp	2C	1	-	-
	2D	0	0	-

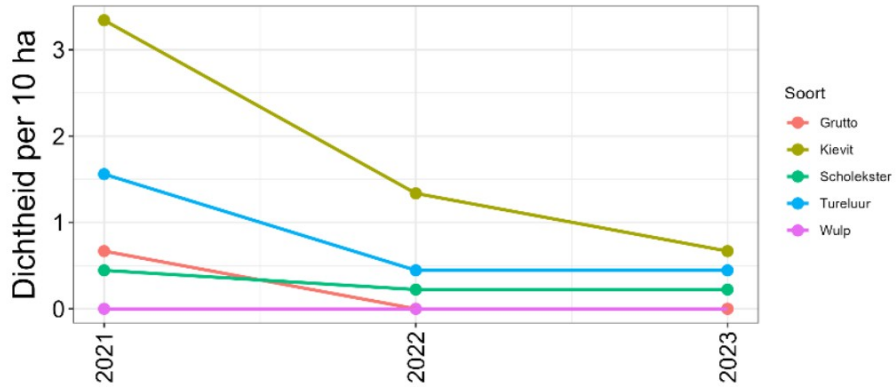
Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-1. Het percentage nesten waar jongen vliegvlug worden varieert per jaar en per deelgebied. De jaar tot jaar variatie is zo groot dat er geen trends zijn vast te stellen.

5.2 Eelderwolde (3)

Cluster Eelderwolde is volledig gedekt door één telgebied waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden doormiddel van jaarlijkse tweerondentellingen (figuur 5-3).
Figuur 5-4 laat de aantalsontwikkeling in Eelderwolde zien. De dichtheden van Kievit, Grutto, en Tureluur lijken fors af te nemen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Eelderwolde is 0,50 (tabel 5-11).

Figuur 5-3 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Eelderwolde

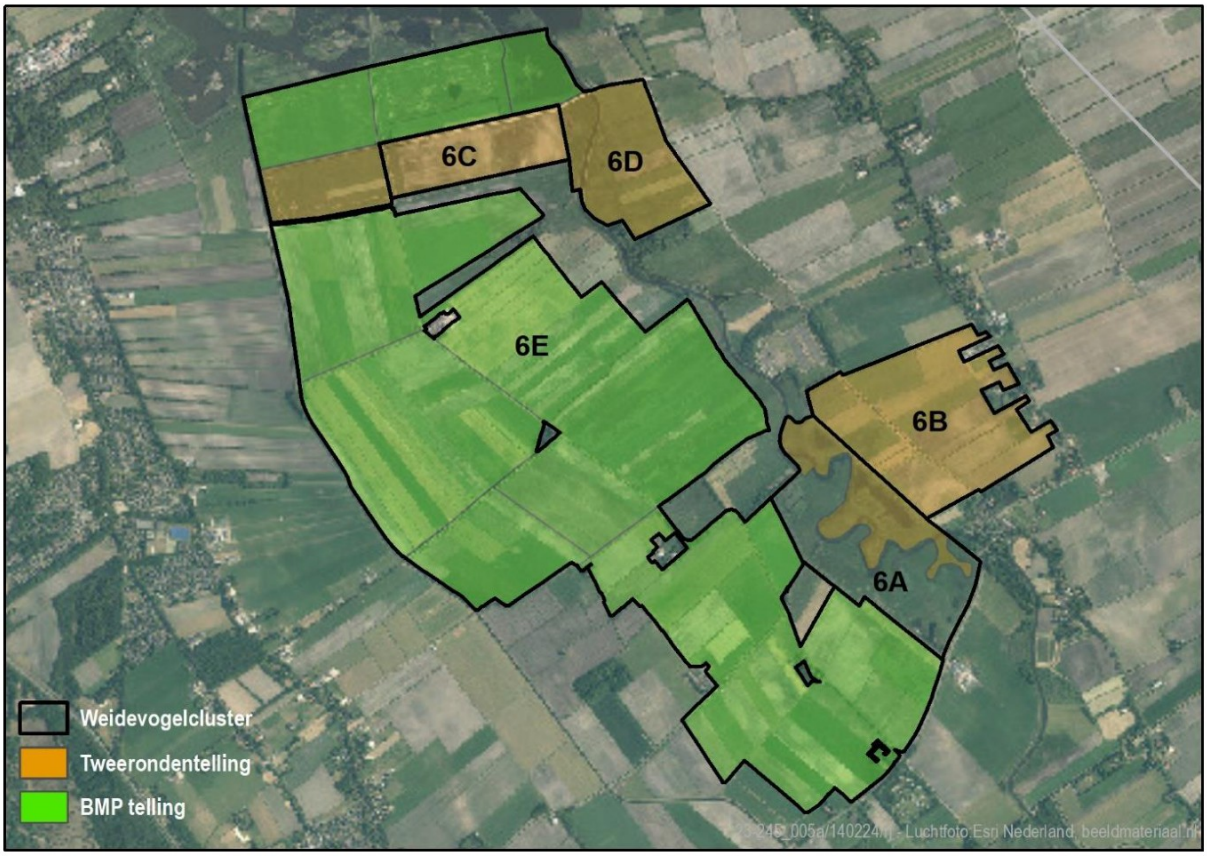
Figuur 5-4 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen.

Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-2. Alleen voor de Tureluur zijn er elk jaar families gevonden, echter na 2021 worden geen van de jongen vliegvlug.

Tabel 5-2 - BTS aan de hand van tweerondentellingen weergegeven per deelgebied.

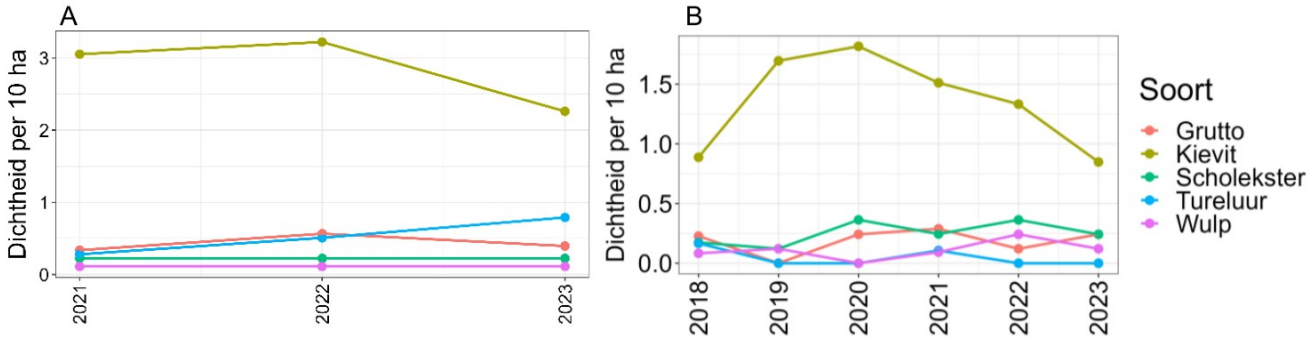
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	3	0	-	-
Tureluur	3	0,5	0	0
Wulp	3	-	-	-

5.3 Zuidlaren (6)

Figuur 5-5 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Zuidlaren

Zuidlaren is onderverdeeld in verschillende telgebieden waar aantalsontwikkeling zowel wordt bijgehouden doormiddel van jaarlijkse tweeronden- als BMP tellingen (figuur 5-5).
Figuur 5-6 laat de aantalsontwikkeling in Zuidlaren zien. De resultaten afkomstig uit de tweerondentellingen (figuur 5-6-A) laten een lichte afname in dichtheden Grutto en Kievit zien, de overige soorten zijn stabiel of nemen toe. De trend op basis van BMP data (figuur 5-6-B) laat ook een afname zien in kievit en voor alle andere soorten een stabiele of positieve trend. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Zuidlaren is 0,16 en is daarmee erg laag (tabel 5-11).

Figuur 5-6 - A) Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

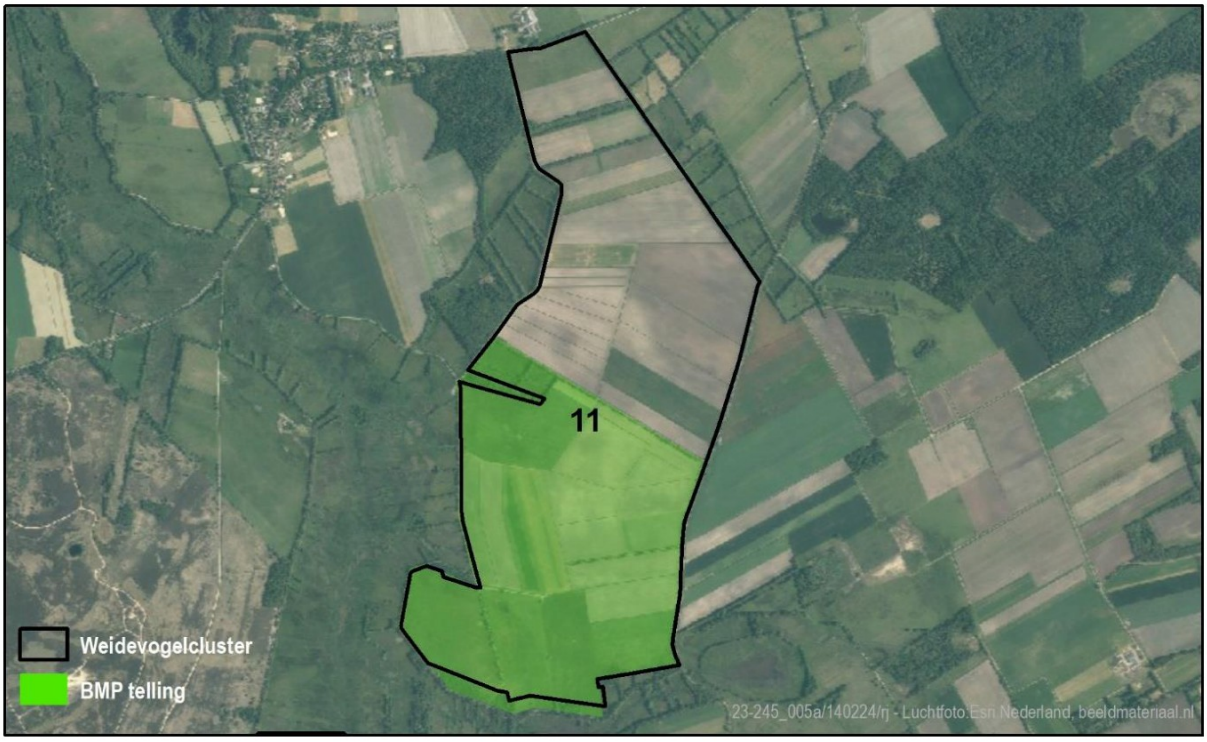
Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-3. Het percentage nesten waar jongen vliegvlug worden varieert per jaar en per deelgebied. De jaar tot jaar variatie is zo groot dat er geen trends zijn vast te stellen.

Tabel 5-3 - BTS aan de hand van tweerondentelling en BMP weergegeven per deelgebied.

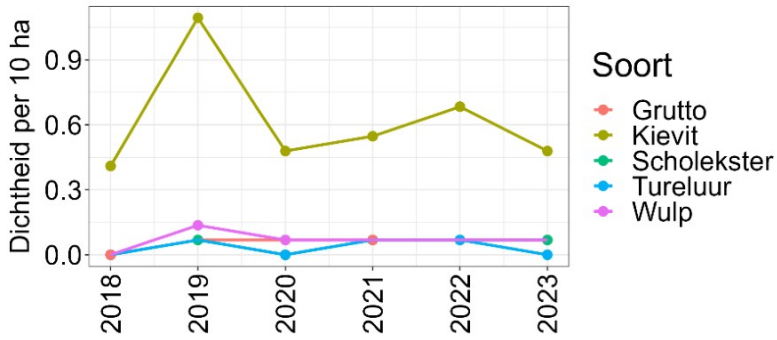
Soort	Methode	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	BMP	6D	-	0	1
	BMP	6E	1	0	-
	Tweer.	6A	0	-	-
	Tweer.	6B	0	1	1
	Tweer.	6C	0	1	1
	Tweer.	6D	-	-	1
Tureluur	BMP	6A	0	-	-
	BMP	6D	-	0	0
	BMP	6E	1	-	0
	Tweer.	6A	-	-	0
	Tweer.	6B	1	1	1
	Tweer.	6C	0	0,7	0,4
	Tweer.	6D	-	0	1
Wulp	BMP	6D	-	-	0
	BMP	6E	0	0,5	-
	Tweer.	6B	-	-	0
	Tweer.	6C	0	0	-
	Tweer.	6D	0	0	0

5.4 Eexterveld (11)

Binnen het weidevogelcluster Eexterveld, is één telgebieden aanwezig waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden middels een jaarlijkse BMP-tellingen (figuur 5-7).
Figuur 5-8 laat de aantalsontwikkeling in Eexterveld zien. De dichtheden van de verschillende soorten lijken stabiel te zijn. De nestoverleving kon niet per jaar worden geschat en daarom zijn alle jaren samengenomen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in het Eexterveld is 0,54 (tabel 5-11).

Figuur 5-7 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Eexterveld

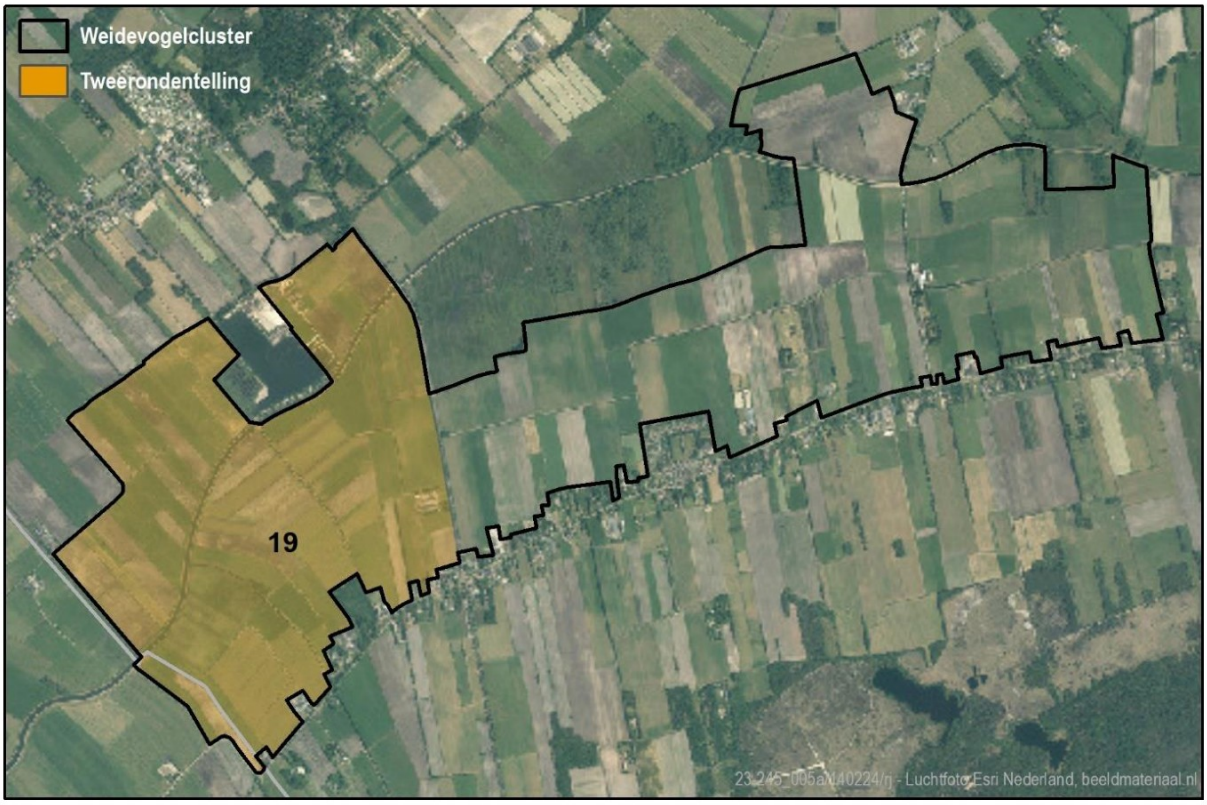
Figuur 5-8 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-4. Het percentage nesten met vliegvlugge jongen is erg laag. Alleen in 2022 leverden de nesten van Grutto en Tureluur vliegvlugge jongen op.

Tabel 5-4 - BTS aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	11	0	1	0
Tureluur	11	-	1	0
Wulp	11	0	0	0

5.5 Wapserveen (19)

Figuur 5-9 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Wapserveen

Binnen weidevogelcluster Wapserveen, is één telgebieden aanwezig waar aantalsontwikkeling wordt bijgehouden middels een jaarlijkse tweerondentelling (figuur 5-9).
Figuur 5-10 laat de aantalsontwikkeling in Wapserveen zien. De dichtheden van Grutto en Kievit lijken af te nemen. De nestoverleving kon niet per jaar worden geschat en daarom zijn alle jaren samengenomen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Wapserveen is 0,38 en is daarmee aan de lage kant (tabel 5-11).

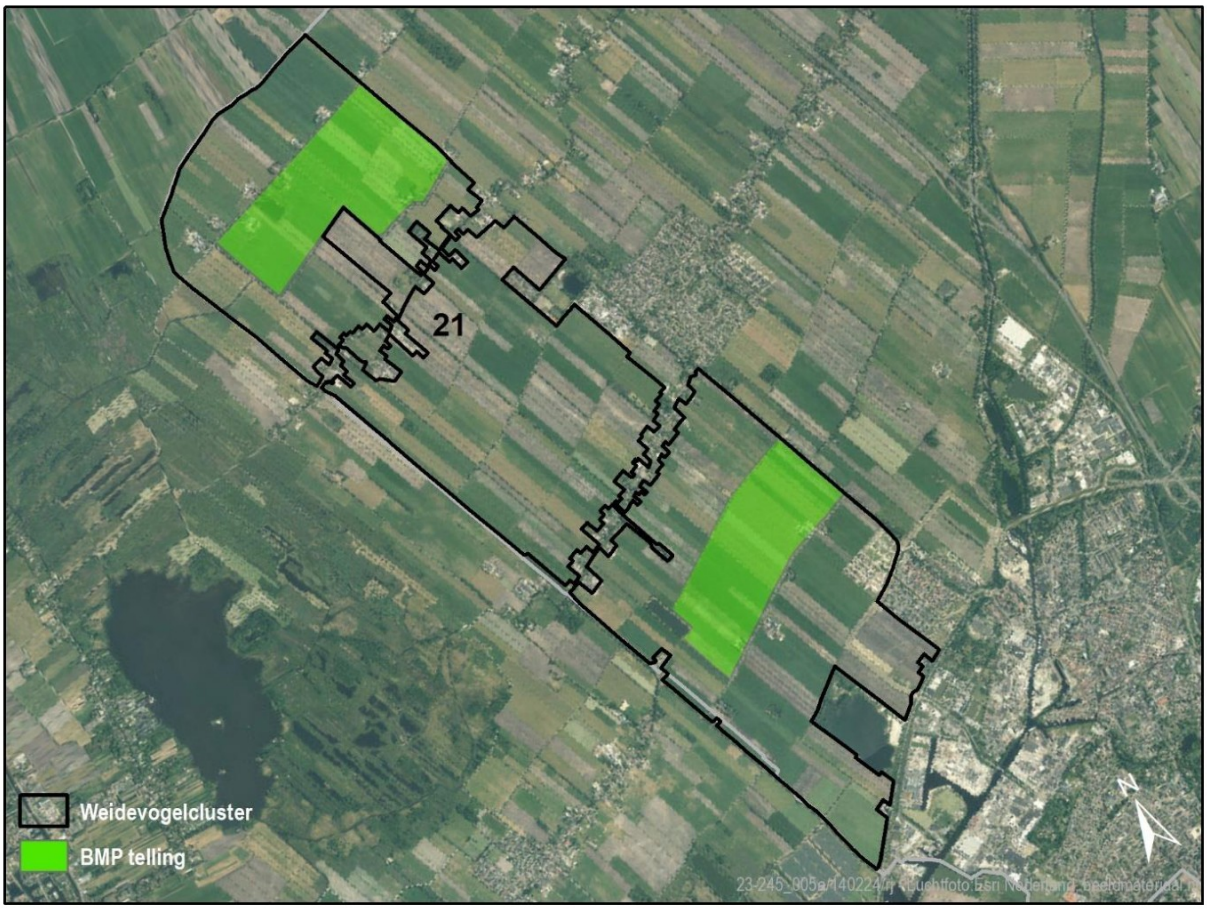
Figuur 5-10 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen.

Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-5. Van de aanwezige Grutto nesten werden er in 2021 en 2022 geen jongen vliegvlug. De Tureluur was wel succesvol echter het BTS is erg laag.

Tabel 5-5 - BTS aan de hand van tweerondentellingen weergegeven per deelgebied

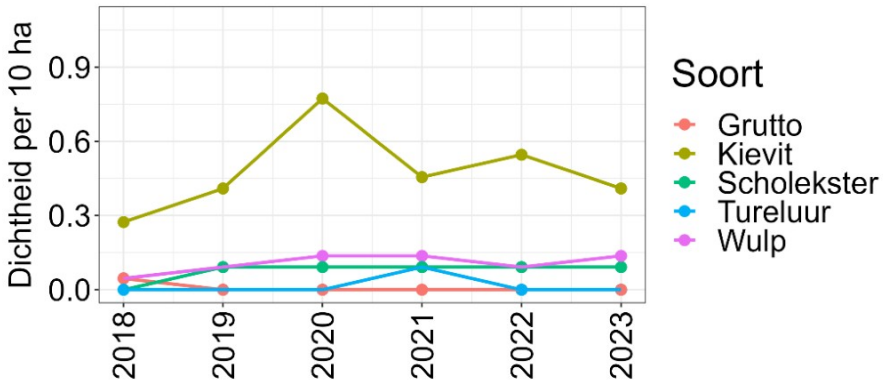
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	19	0	0	-
Tureluur	19	0,6	0,2	0,4
Wulp	19	-	-	-

5.6 Kolderveen (21)

Figuur 5-11 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Kolderveen

Binnen het weidevogelcluster Kolderveen liggen twee telgebieden die jaarlijks middels BMP tellingen zijn geteld (figuur 5-11).
Figuur 5-12 laat de aantalsontwikkeling in Kolderveen zien. De dichtheden zijn relatief laag en laten veel variatie zien tussen de jaren en daarom kan er weinig gezegd worden over de aantalsontwikkeling. Er is onvoldoende data beschikbaar voor dit gebied om de nestoverleving te berekenen.

Figuur 5-12 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

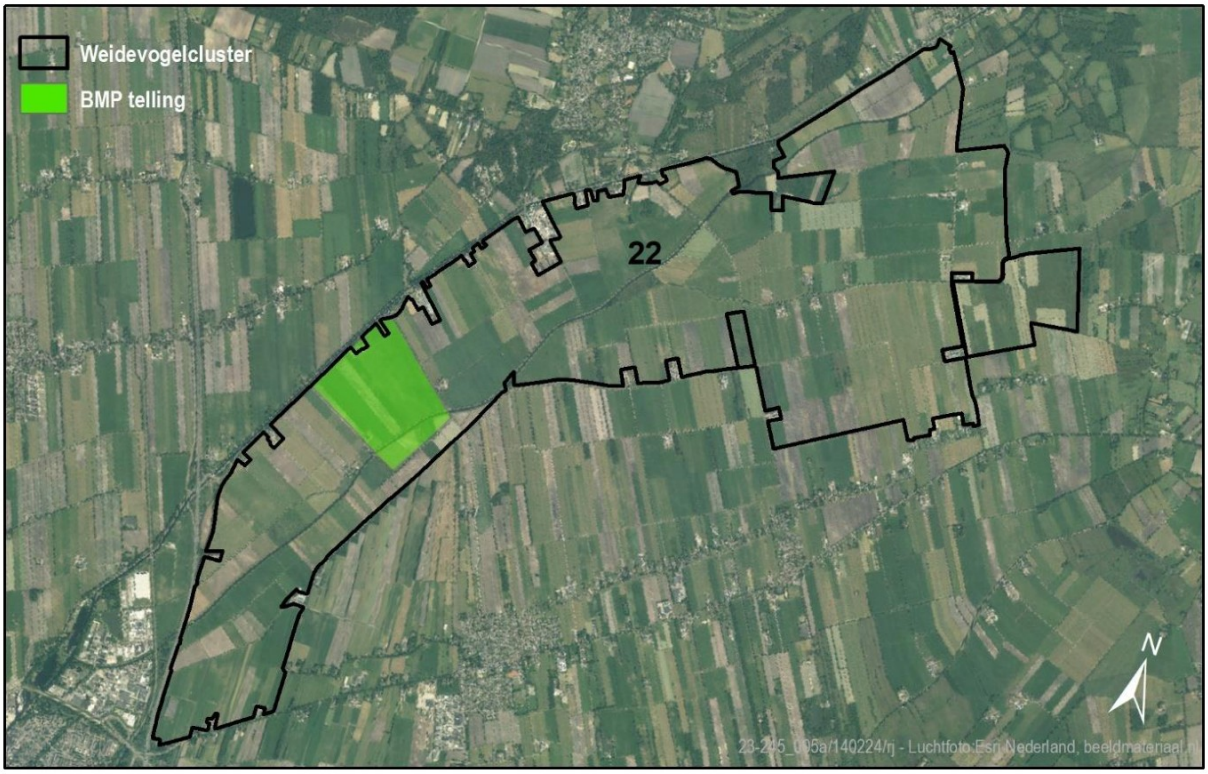
Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-6. Het BTS verschilt per jaar per soort. Voor de Wulp, die elk jaar tot broeden komt, was het BTS erg laag, alleen in 2023 was er in deelgebied 21B een BTS van 0,5.

Tabel 5-6 - BTS aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

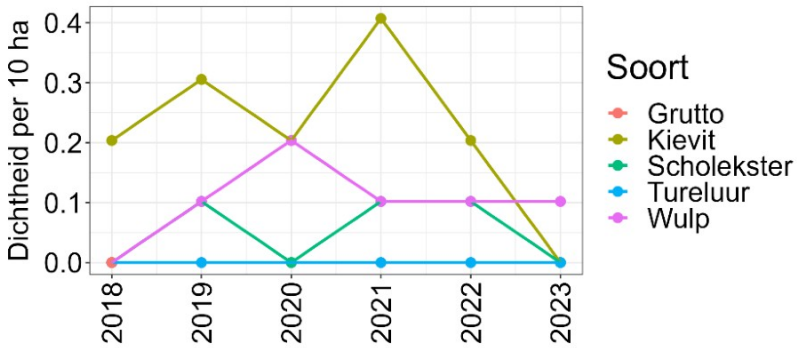
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	21B	0	1	0,3
Tureluur	21A	-	`-	0
	21B	1	-	-
Wulp	21A	0	0	0
	21B	0	0	0,5

5.7 Oude vaart (22)

Binnen weidevogelcluster Oude vaart ligt één telgebieden dat jaarlijks middels een BMP telling is geteld (figuur 5-13).
Figuur 5-14 laat de aantalsontwikkeling in Oude vaart zien. De dichtheden laten veel variatie tussen jaren zien. Opvallend is dat de Kievit afneemt en niet geteld is in 2023. De nestoverleving kon niet per jaar worden geschat en daarom zijn alle jaren samengenomen. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Oude vaart is 0,15 en is daarmee erg laag (tabel 5-11).

Figuur 5-13 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Oude vaart

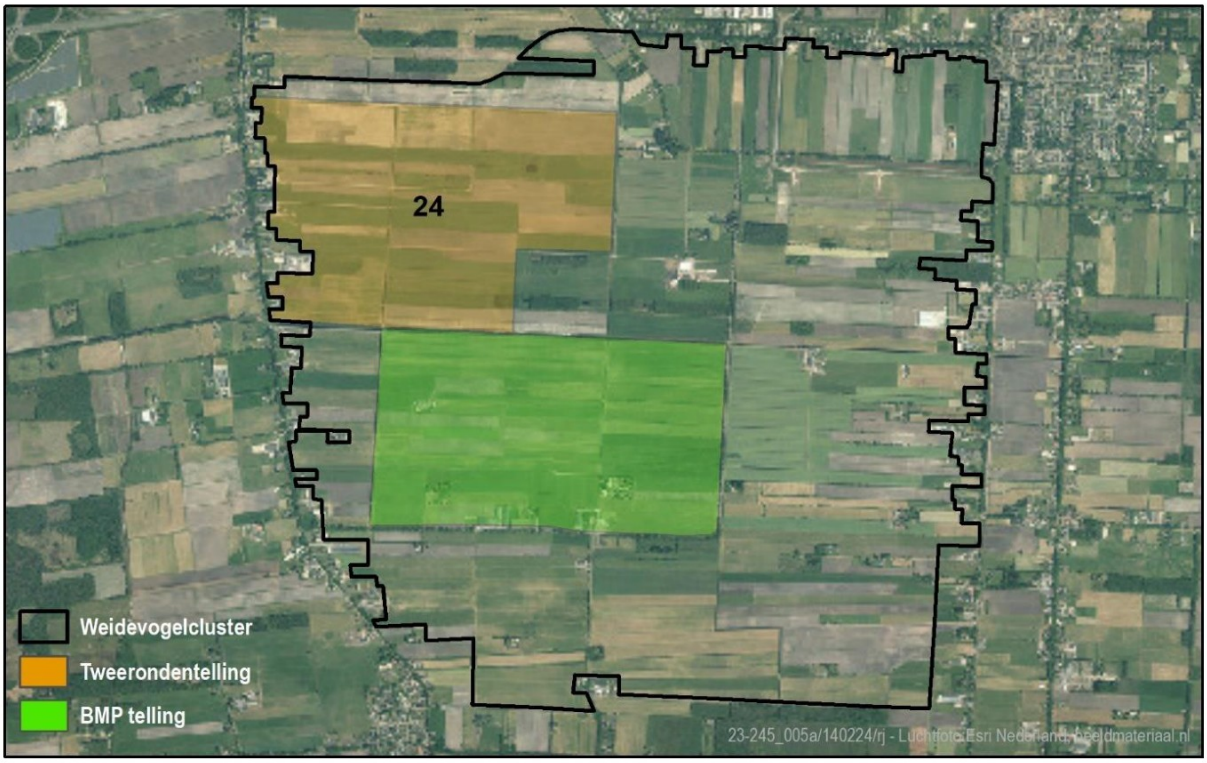
Figuur 5-14 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP.

Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-7. Alleen voor de Tureluur en Wulp kon het BTS worden berekend. Voor de Wulp, die elk jaar tot broeden kwam, was het BTS erg laag, alleen in 2023 was er in deelgebied 22A een BTS van 0,5.

Tabel 5-7 - BTS aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

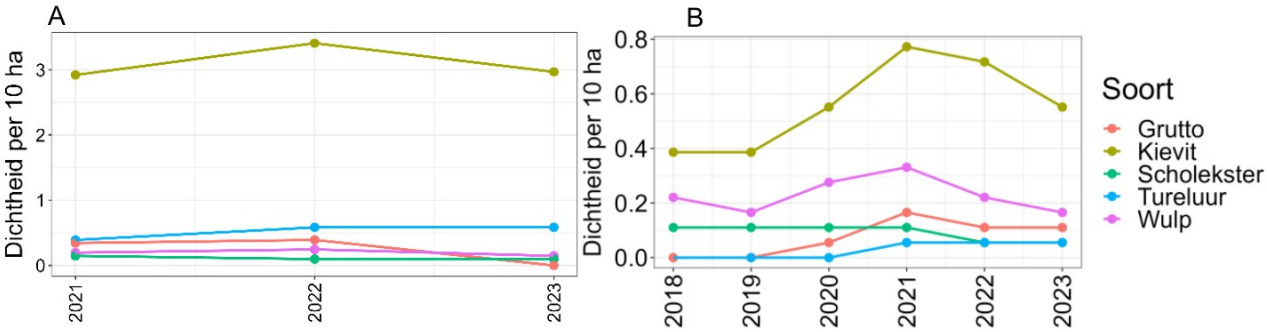
Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Tureluur	22A	-	0	-
Wulp	22A	-	0	0,5

5.8 Alteveer (24)

Figuur 5-15 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Alteveer

Binnen weidevogelcluster Alteveer ligt één telgebieden die jaarlijks middels een BMP telling is geteld en één telgebied die jaarlijks middels een tweerondentellingen is geteld (figuur 5-15).
Figuur 5-16 laat de aantalsontwikkeling in Alteveer zien. De resultaten afkomstig uit de tweerondentellingen (figuur 5-16-A) laten een afname in Wulp zien terwijl de andere soorten stabiel lijken. In tegenstelling, de BMP data (figuur 5-16-B) laat voor de Tureluur en Grutto in toename zien en voor de Scholekster en Wulp een afname. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Alteveer is 0,76 en behoort tot de gebieden met hogere nestsucces (tabel 5-11).

Figuur 5-16 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

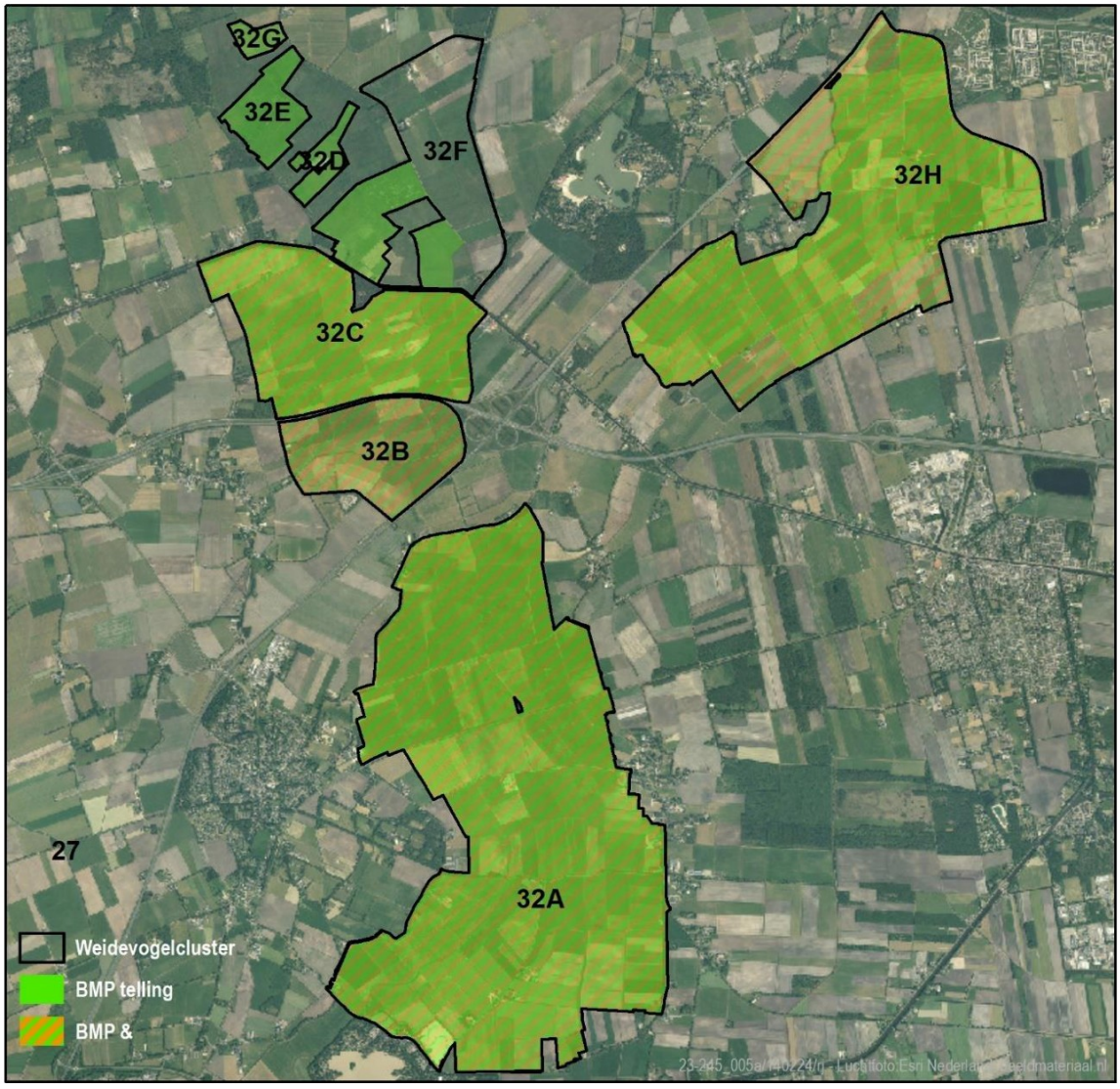
Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-8. Het BTS verschilt per soort, afhankelijk van het jaar. Over de jaren lijkt het BTS voor de Tureluur toe te nemen, voor de andere soorten is de jaarlijkse variatie te hoog om iets te kunnen zeggen.

Tabel 5-8 - BTS aan de hand van tweerondentellingen en BMP weergegeven per deelgebied.

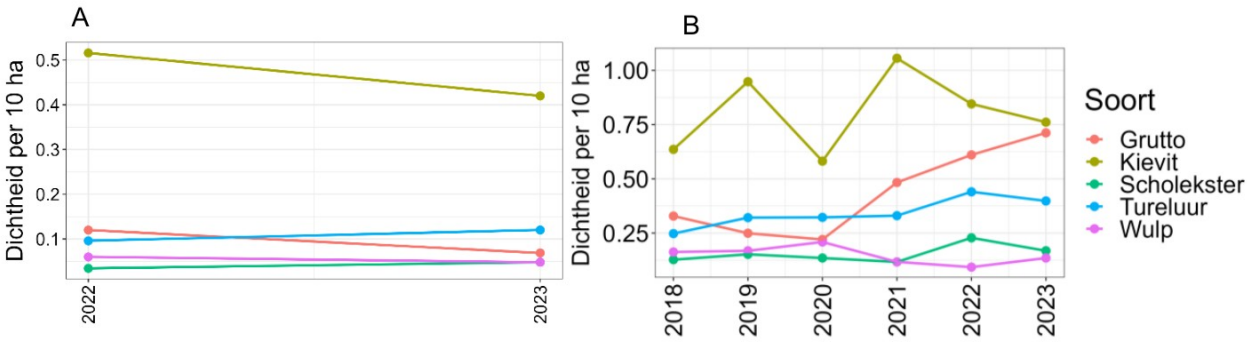
Soort	Methode	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	BMP	24	0	0	1
	Tweer.	24	0,3	0,3	-
Tureluur	BMP	24	-	-	1
	Tweer.	24	0,5	0,7	1
Wulp	BMP	24	0	0,7	0,3
	Tweer.	24	0	0,7	0

5.9 Drostendiep (32)

Cluster Drostendiep is nagenoeg in zijn geheel geteld op de aanwezigheid van weidevogels. Een gedeelte van de telgebieden worden jaarlijks geteld met behulp van BMP. In overige telgebieden wordt eens per drie jaar met BMP geteld, en in de tussenliggende jaren vinden er tweerondentellingen plaats (figuur 5-17)
Figuur 5-18 laat de aantalsontwikkeling in Drostendiep zien. De resultaten afkomstig uit de tweerondentellingen (figuur 5-18-A) zijn niet geschikt om een trend mee te bepalen, dit omdat we alleen de beschikking hebben over data uit 2022 en 2023. De BMP data (figuur 5-18-B) laat zien dat de dichtheden van de Kievit afneemt en de Grutto toeneemt. De andere soorten zijn stabiel. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Drostendiep is 0,45 (tabel 5-11).

Figuur 5-17 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Drostendiep

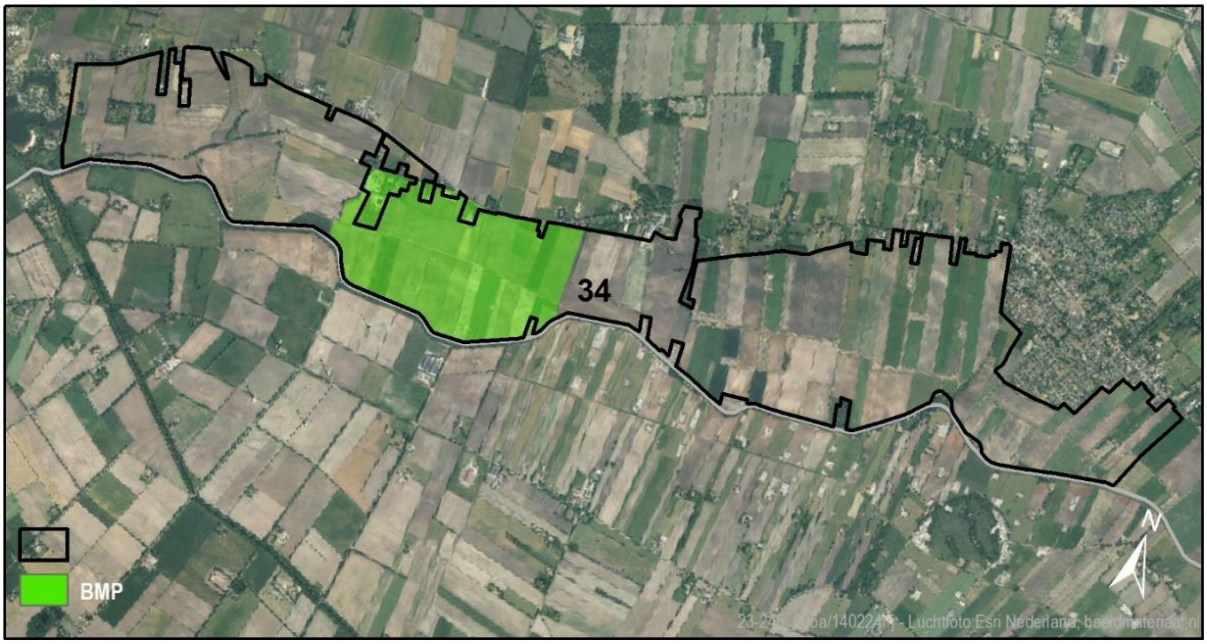
Figuur 5-18 - A) Aantalsontwikkeling berekend door middel van tweerondentellingen, B) Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP

Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-9. Het BTS verschilt per jaar per soort. In 2021 was het BTS erg laag, maar neemt toe in 2022 en 2023. Voor de Wulp lijkt er een flinke toename in BTS tussen 2022 en 2023 te zijn.

Tabel 5-9 - BTS aan de hand van tweerondentellingen en BMP weergegeven per deelgebied.

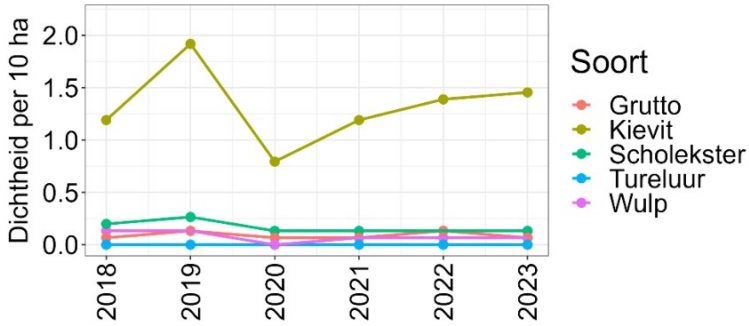
Soort	Methode	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	BMP	32A	0,5	0	-
	BMP	32C	0	-	-
	BMP	32E	-	-	0
	BMP	32F	-	-	0,8
	BMP	32H	-	0,6	1
	Tweer.	32A	-	0,6	0,6
	Tweer.	32B	-	0	-
	Tweer.	32C	-	1	0
	Tweer.	32H	-	0,6	1
Tureluur	BMP	32A	1	1	0
	BMP	32C	0	-	-
	BMP	32F	-	-	1
	BMP	32H	0,4	1	0,8
	Tweer.	32A	-	1	0,9
	Tweer.	32B	-	-	-
	Tweer.	32C	-	-	0
	Tweer.	32H	-	1	0,7
Wulp	BMP	32A	0	0	0,5
	BMP	32B	0	-	-
	BMP	32C	0	-	-
	BMP	32F	-	-	0,5
	BMP	32G	-	-	0
	BMP	32H	0,3	0	-
	Tweer.	32A	-	0,4	0,1
	Tweer.	32B	-	0,4	1
	Tweer.	32C	-	0,3	0
	Tweer.	32H		0	1

5.10 Schoonebekerdiep (34)

Figuur 5-19 - Overzicht van telgebieden in weidevogelcluster Schoonebekerdiep

Binnen weidevogelcluster Schoonebekerdiep ligt één telgebieden waar jaarlijks BMP tellingen plaats vinden (figuur 5-19).
Figuur 5-20 laat de aantalsontwikkeling in Schoonebekerdiep zien. De dichtheden lijken redelijk stabiel over de jaren. De gemiddelde nestoverleving voor weidevogels in Schoonebekerdiep is 0.48 (tabel 5-11).

Figuur 5-20 - Aantalsontwikkeling berekend door middel van BMP.

Het BTS wordt per deelgebied weergeven in tabel 5-10 en is voor wanneer de soorten tot broeden komen goed te noemen.

Tabel 5-10 - BTS aan de hand van BMP weergegeven per deelgebied

Soort	Deelgebnr.	2021	2022	2023
Grutto	34	1	0	-
Wulp	34	-	-	1

5.11 Nestsucces overige weidevogelclusters

In deze paragraaf tonen we de resultaten met betrekking tot het nestsucces voor alle overige weidevogelclusters waarvoor de data dit toelaten. Het nestsucces kon niet op soortniveau worden berekend, omdat de aantallen op gebiedsniveau te beperkt zijn voor het maken van nauwkeurige schattingen. Voor uitleg over de wijze waarop het nestsucces is berekend wordt verwezen naar paragraaf 3.2.1.
Onderstaande tabel (tabel 5-11) toont het overzicht per weidevogelcluster, inclusief het aantal gevolgde nesten.

Tabel 5-11 - Overzicht met gegevens met betrekking tot nestoverleving op basis van de legselregistratie door vrijwilligers in de periode 2021-2023. Per gebied wordt de data van het aantal gevonden nesten per soort gepresenteerd en daarnaast de berekende dagelijkse nestoverleving met betrouwbaarheidsintervallen (BI). Dagelijkse nestoverleving is gebruikt om de nestoverleving te berekenen. Nesten op percelen met een beheerpakket worden over het algemeen niet gevolgd.

		Aantal gevolgde nesten							
Cluster naam	Cluster nummer	Grutto	Kievit	Scholekster	Tureluur	Wulp	Dagelijkse nestoverleving	BI (±95%)	Nest-overleving
Alteveer	24	5	60	3	2	11	0,99	0,97-1,00	0,76
Breevenen	7		3						
Dalerpeel	26		37	2		3	0,95	0,92-0,96	0,25
De Mars	27		43	1		7	0,96	0,94-0,97	0,33
De Scheere	29		105	2			0,98	0,97-0,99	0,58
Deurze	23		68	5		1	0,95	0,94-0,97	0,29
Diphoorn	31		42	4		2	0,98	0,96-0,99	0,54
Drostendiep	32	J	278	18	2	11	0,97	0,96-0,98	0,45
Eelderwolde	3		44	2	10		0,97	0,96-0,98	0,50
Eexterveld	11		68	3		5	0,98	0,97-0,98	0,54
Europark	33	19	11	2			0,99	0,98-1,00	0,78
Gasteren/Anderen	12		J				0,94	0,88-0,97	0,21
Gieten/Gieterveen	8		22	2		1	0,94	0,89-0,96	0,16
Grote Landen 't	30		13	2		1	0,96	0,91-0,98	0,30
Klatering	16	4	72	2	4	1	0,97	0,95-0,98	0,39
Lange Weiden	23		38			1	0,89	0,84-0,93	0,04
Leutingewolde eo.	2	2	78		4		0,97	0,96-0,98	0,47
Lofargebied	17	3	10			2	0,94	0,85-0,98	0,20
Matsloot	1	1	44		3		0,94	0,91-0,96	0,18
Messchenveld	9		8						
Oranjedorp	35		44	6		1	0,99	0,98-1,00	0,80
Oude Vaart	22		85	7		18	0,93	0,91-0,95	0,15
Schoonebekerdiep	34		38	5			0,97	0,96-0,98	0,48
Smilde	J		101	8			0,94	0,92-0,95	0,17
Steenwijksmoer	28		J	2			0,98	0,95-0,99	0,61
Valthermond	18		64	5		4	0,96	0,95-0,97	0,36
Vorrelveen-	15		85	3	5	23	0,94	0,92-0,96	0,19
Wapserveen	19		66	2			0,96	0,93-0,98	0,38
Wittelte	20		3			7			
Zuidlaren	6	33	284	5	6	5	0,93	0,92-0,95	0,16
Zwinderen	25		36	5			0,96	0,93-0,97	0,29

6. Conclusie en aanbevelingen

Dit rapport biedt een gedetailleerd overzicht van de inspanningen en resultaten op het gebied van weidevogelbescherming in de provincie Drenthe gedurende de periode 2021-2023. Gedurende deze periode heeft in het grootste gedeelte van de weidevogelclusters, respectievelijk 31 van de 35 cluster, monitoring van aantalsontwikkeling en/of nestsucces plaatsgevonden. Hierbij dient de kanttekening te worden geplaatst dat de omvang van deze monitoring sterk verschilt per weidevogelcluster; van het volgen van het nestsucces van slechts een aantal nesten tot een vrijwel gebiedsdekkende monitoring van de aantalsontwikkeling. Monitoring van aantalsontwikkeling is uitgevoerd door professionals, terwijl het nestsucces is gemonitord door ongeveer 250 vrijwilligers die hiervoor jaarlijks een dikke 13.000 uur in het veld besteden. Op basis van de geanalyseerde data kunnen we met voorzichtigheid concluderen dat:

- In de weidevogelclusters in het leefgebied open grasland (Zuidlaren en Drostendiep) is de toepassing van ‘ruige mest’ in combinatie met een andere vorm van zwaar beheer gedurende de periode 2021-2023 toegenomen van 134 naar 320 ha. De effecten hiervan op weidevogels kon niet nader worden bepaald.
- De aantalsontwikkeling van weidevogels op provinciale schaal, laat een stabiele tot negatieve trend zien. Er is met name een potentiële afname in de dichtheid van Kievit. Deze neerwaartse trend komt overeen met de landelijk trend (bron: SOVON). Daarentegen lijkt de provinciale trend voor de overige weidevogelsoorten stabiel, terwijl de landelijk trends negatief zijn (bron: SOVON).
- Het nestsucces van Drentse weidevogels is laag en onvoldoende voor Grutto, Kievit, Scholekster en Wulp. Predatie kan worden aangemerkt als een belangrijke verliesoorzaak. De scores voor het broedsucces voor Kievit komen overeen met het landelijk gemiddelde. Het broedsucces van de Wulp ligt ver boven het landelijk gemiddelde, terwijl Grutto en Scholekster juist onder het landelijk gemiddelde presteren (bron: SOVON).
- Effectief predatiebeheer is cruciaal om het nestsucces te verbeteren. Het plaatsen van vos-werende rasters lijkt een positieve invloed te hebben op het nestsucces en het is aan te bevelen om hiermee door te gaan en waar mogelijk uit te breiden.
- Het BTS van Grutto, Tureluur en Wulp is zorgwekkend laag en ligt ver onder de streefwaarde van 65%. We moeten echter voorzichtig zijn met deze conclusie omdat deze schattingen erg onnauwkeurig zijn. We adviseren indien mogelijk om meer gericht en gedetailleerd onderzoek te doen naar de factoren die het BTS beïnvloeden. Zodanig kunnen wellicht gerichter maatregelen worden genomen ter verbetering van het broedsucces van weidevogels.
- Er zijn weinig verschillen gevonden in aantalsontwikkeling tussen de verschillende beheerregelingen (weidevogelclusters in ANLb ‘open grasland’ versus de overige clusters). Alleen in de clusters in open grasland (ANLb) lijkt de Kievit af te nemen. Er zijn verder geen analyses uitgevoerd om mogelijke oorzaken van de afname te achterhalen. Een mogelijke verklaring is echter dat het aandeel grasland in ANLb (open grasland) gebieden hoger is in vergelijking met de overige gebieden. Kieviten hebben mogelijk een voorkeur voor gevarieerde gebieden met meer akkerbouw. Over het algemeen lijken de aantallen van de andere soorten stabiel te blijven. Gezien de relatief korte meetreeks is het aan te bevelen om het huidige beheer en monitoring voort te zetten.
- Het broedsucces van nesten buiten de weidevogelclusters lijkt hoger te zijn dan binnen de clusters. Aangezien dit buiten de scope van deze evaluatie valt, is dit niet verder geanalyseerd. Het is echter wel aan te bevelen om nader onderzoek te doen naar een mogelijke verklaring.

Aanbevelingen met betrekking tot monitoring

Op verschillende plekken in dit rapport wordt gewezen op bepaalde onzekerheden in de verzamelde data. In algemene zin dient aandacht besteed te worden aan het standaardiseren van de huidige monitoringsmethoden. Het optimaliseren van teldatums en de gebiedsbegrenzing kan de

nauwkeurigheid van de gegevens verhogen. Hieronder volgen enkele concrete aandachtspunten voor het verbeteren van de resultaten en/of analyse van de monitoringsinspanning. Meerdere van de huidige BMP-plots overlappen en deze plots worden in verschillende jaren geteld, wat kan leiden tot verwarring. Ook om tussen jaren een goede vergelijking te kunnen maken is het aan te bevelen om jaarlijks dezelfde gebieden via dezelfde gestandaardiseerde methode te tellen:

- Enkele BMP-plots liggen niet precies binnen de begrenzing van een weidevogelcluster. Het betreft de plots in Eexterveld, Oude vaart en Schoonebekerdiep. Dit kan problemen opleveren voor het bepalen van het BTS.
- Er worden ook vogels geregistreerd die buiten de telgebieden liggen. Hoewel dit een aanvulling kan zijn, levert dit een probleem op bij het analyseren van de gegevens. De gegevens kunnen namelijk niet zomaar gebruikt worden, doordat het vaak niet duidelijk is of dit jaarlijks en gestandaardiseerd wordt uitgevoerd. Daarnaast leidt het toevoegen van deze data tot veranderingen in de oppervlakte van het telgebied. Het uitzoekwerk om dit te corrigeren is erg arbeidsintensief.
- Telronden worden niet altijd op dezelfde dag uitgevoerd, wat op zich geen probleem hoeft te zijn, mits dit volgens een standaard protocol plaatsvindt. Momenteel worden er echter soorten op verschillende opeenvolgende dagen geteld in hetzelfde (deelgebied van) een telgebied. Hierdoor kunnen territoria niet goed worden vastgesteld en is de data onbruikbaar voor BTS-berekeningen.
- Zie hoofdstuk 3.4.3 voor meer aanbeveling met betrekking tot de BTS-tellingen.

Reikwijdte en beperkingen van de monitoring

Tot slot vinden wij het belangrijk om enige duiding te verschaffen over de reikwijdte en beperkingen van de monitoringsgegevens. Enerzijds om de gemaakte monitoringsdoelen van het uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2020-2025 tegen het licht te houden, maar ook om op basis hiervan, in de nabije en verdere toekomst, bij te kunnen sturen in de monitoring.

In het uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2020-2025 is ingezet op een combinatie van monitoring van nestsucces door vrijwilligers en aantalsontwikkeling door professionals. Voor aantalsontwikkeling is in aanvulling op bestaande BMP monitoring vanuit financieel oogpunt ingezet op tweerondentellingen. Primair om zicht te krijgen op de aantalsontwikkeling en waar mogelijk om iets te kunnen zeggen over het bruto territoriaal succes (BTS) van Grutto, Tureluur en Wulp.

Analyse van de data van nestmonitoring laat zien dat op provinciale schaal voor alle vier de soorten uitspraken gedaan kunnen worden over het uitkomstsucces. Echter, alleen voor de Kievit is het mogelijk om dit ook op gebiedsniveau te doen. Gegeven het lage aantal broedende Wulpen, Grutto's en Tureluurs in de provincie Drenthe is het niet de verwachting dat een verdere intensivering van de monitoring van het nestsucces meer gegevens zal opleveren om onder andere ook op gebiedsniveau voor deze soorten uitspraken te kunnen doen.

Ten aanzien van de monitoring van de aantalsontwikkeling; middels BMP en twee-rondentellingen, kan ten opzichte van de eerste planperiode gesteld worden dat er verdere standaardisering heeft plaatsgevonden, waardoor zich op provinciale schaal de eerste trends beginnen af te tekenen. Afgezien van de hierboven gestelde aanscherping in de uitvoering (H6) is het vooral belangrijk de monitoring voor deze reeks op dezelfde wijze voort te zetten, zodat het een steeds stevigere graadmeter voor de Drentse weidevogelpopulatie kan worden.

Ondanks de inzet om voldoende gegevens te verzamelen om het BTS te kunnen berekenen, vinden wij het belangrijk om het verwachtingspatroon ten aanzien hiervan te nuanceren. Door het lage aantal broedende Grutto's, Tureluurs en Wulpen in de provincie Drenthe en het feit dat BTS-cijfers van nature onderhevig zijn aan diverse methodologische beperkingen (moment telling, herleg) ontstaan grote jaarlijkse fluctuaties in deze cijfers. Gegeven de per definitie lage aantallen broedvogels (Grutto, Tureluur en Wulp) is de verwachting dat de betrouwbaarheid van de BTS-cijfers niet veel verder verbeterd kan worden en de zeggingskracht daardoor over het algemeen zeer beperkt is. Alleen voor het Drostendiep, het enige gebied in Drenthe waar jaarlijks significante aantallen Grutto's broeden, verwachten wij dat het mogelijk is om het BTS met betrouwbaarheid te kunnen bepalen.

7. Literatuur

Dekker, J.J.A. & B. Jonge Poerink, 2020. Nestpredatie weidevogels in Fryslân in 2017-2020. Jasja Dekker Dierecologie & Ecosensys, Arnhem/Zuurdijk.

De Jong, R. en E.B. Oosterveld 2021. Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Bouwsteen voor gedegen monitoring. A&W-rapport 3353B Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Vergeer, J.W., Boele, A., Van Bruggen, J. & Van Turnhout, C. 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage 1 Overzicht ingezette beheerpakketten

Overzicht van het areaal van alle ingezette beheerpakketten voor de jaren 2021, 2022 en 2023, inclusief indeling naar type beheer. De pakketten A07a (Ruige mest) en A08b (Hoog waterpeil) zijn altijd in combinatie met ander (zwaar) beheer en het areaal overlapt daarom ook.

			Oppervlak in hectare		
Code	**Pakketomschrijving**	**Type beheer**	**2021**	**2022**	**2023**
	Lastminute	Zwaar beheer		8,0	
A01a	grasland met rustperiode: 1 april – 1 juni	Zwaar beheer	3,7	4,4	18,6
A01b	grasland met rustperiode: 1 april – 8 juni	Zwaar beheer		6,1	3,2
A01c	grasland met rustperiode: 1 april – 15 juni	Zwaar beheer	118,9	169,9	174,7
A01d	grasland met rustperiode: 1 april – 22 juni	Zwaar beheer	75,9	61,6	52,5
A01e	grasland met rustperiode: 1 april – 1 juli	Zwaar beheer	251,1	240,5	223,8
A01l	grasland met rustperiode: 1 mei – 15 juni, voorweiden	Zwaar beheer			8,0
A01m	grasland met rustperiode: 8 mei - 22 juni, voorweiden	Zwaar beheer	2,2	2,3	
A02e	kuikenvelden: tussen 1 mei - 1 augustus, rustperiode 6 weken	Zwaar beheer	4,6	2,9	
A03c	plas-dras: 15 februari tot 15 juni, 5 tot 20 cm	Zwaar beheer	26,3	22,7	27,3
A04a	legselbeheer op grasland	Legselbeheer	88,2	82,2	83,3
A04b	legselbeheer op bouwland: rustperiode van 15 maart tot 15 mei	Zwaar beheer		4,3	
A04c	legselbeheer op bouwland	Legselbeheer	62,9	72,2	
A04h	legselbeheer op grasland tot 1 juli: tussen 1 mei tot 1 augustus, rustperiode 6 weken	Zwaar beheer	4,5		
A05a	kruidenrijk grasland: rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten	Zwaar beheer	26,7	25,0	25,7
A05b	kruidenrijk grasland: rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten	Zwaar beheer	6,9	5,0	5,0
A05c	kruidenrijk grasland: rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten	Zwaar beheer	21,1	24,6	18,9
A06a	extensief beweid grasland: 1 mei - 15 juni (minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha)	Zwaar beheer	60,7	64,0	47,2
A06c	extensief beweid grasland: 1 mei - 15 juni (minimaal 1 en maximaal 3 GVE/ha)	Zwaar beheer	28,4	26,5	29,0
A06d	extensief beweid grasland: 1 mei - 1 juli (minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha)	Zwaar beheer			6,2
A07a	ruige mest - *In combinatie met andere zwaar beheer!*	Zwaar beheer	138,4	208,4	330,8
A08b	hoog waterpeil: verhoging 30 cm, 15 feb tot 15 juni – *In combinatie met andere zwaar beheer!*	Zwaar beheer	4,1	4,1	4,1
A42a	legselbeheer op bouwland	Legselbeheer			94,0
LBD01b	Hulp voor de wulp - wulpennest binnen stroomraster	Zwaar beheer	5,1		
LBD02a	Hulp voor de kievit: - uitgestelde bewerking	Zwaar beheer	4,3	7,3	6,8
LBD02b	Hulp voor de kievit - braakstrook	Zwaar beheer	2,2	2,2	2,6

Bijlage 2 Aantal weidevogels volgens BMP-telling

De absolute aantal getelde weidevogels weergegeven per weidevogelcluster. Deze gegevens zijn verzameld met behulp van de BMP-methode. Belangrijk is dat deze gegevens met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden en er zeker geen conclusies aangebonden kunnen worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, hierdoor kunnen de aantallen tussen jaren niet direct vergeleken worden.

Clusternummer	Soort	2018	2019	2020	2021	2022	2023
6	Grutto	5	0	2	11	1	2
	Kievit	31	J	15	64	11	7
	Scholekster	6	1	3	10	3	2
	Tureluur	4	0	0	3	0	0
	Wulp	2	1	0	4	2	1
8	Grutto	0	0	0	1	1	0
	Kievit	2	7	7	6	6	4
	Scholekster	1	1	3	1	3	0
	Tureluur	1	0	3	1	1	1
	Wulp	1	1	1	1	1	2
1	Grutto	0	1	1	1	1	1
	Kievit	6	16	7	8	10	7
	Scholekster	0	1	0	1	1	1
	Tureluur	0	1	0	1	1	0
	Wulp	0	2	1	1	1	1
12	Grutto	1		1		1	
	Kievit	7		15		5	
	Scholekster	0		0		0	
	Tureluur	2		3		3	
	Wulp	0		1		0	
21	Grutto	1	0	2	0	0	0
	Kievit	6	9	17	10	12	9
	Scholekster	0	2	2	2	2	2
	Tureluur	0	0	2	2	0	0
	Wulp	1	2	3	3	2	3
22	Grutto	0	0	0	0	0	0
	Kievit	2	3	2	4	2	0
	Scholekster	0	1	0	1	1	0
	Tureluur	0	0	0	0	0	0
	Wulp	0	1	2	1	1	1
24	Grutto	0	0	1	3	2	2
	Kievit	7	7	10	J	13	10
	Scholekster	2	2	2	2	1	1
	Tureluur	0	0	0	1	1	1
	Wulp	4	3	5	6	4	3

32	Grutto	63	18	8	52	6	9
	Kievit	128	80	20	196	18	17
	Scholekster	21	12	3	19	5	2
	Tureluur	33	19	7	47	9	8
	Wulp	25	16	8	16	2	3
34	Grutto	1	2	1	1	2	1
	Kievit	18	29	12	18	21	22
	Scholekster	3	4	2	2	2	2
	Tureluur	0	0	0	0	0	0
	Wulp	2	2	0	1	1	1

Bijlage 3 Aantal weidevogels volgens tweerondentellingen

De absolute aantallen getelde weidevogels weergegeven per weidevogelcluster. Deze gegevens zijn verzameld met behulp van de tweerondentellingen. Belangrijk is dat deze gegevens met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden en er zeker geen conclusies aangebonden kunnen worden. Dit omdat jaarlijks getelde oppervlaktes per cluster kunnen variëren, hierdoor kunnen de aantallen tussen jaren niet direct vergeleken worden

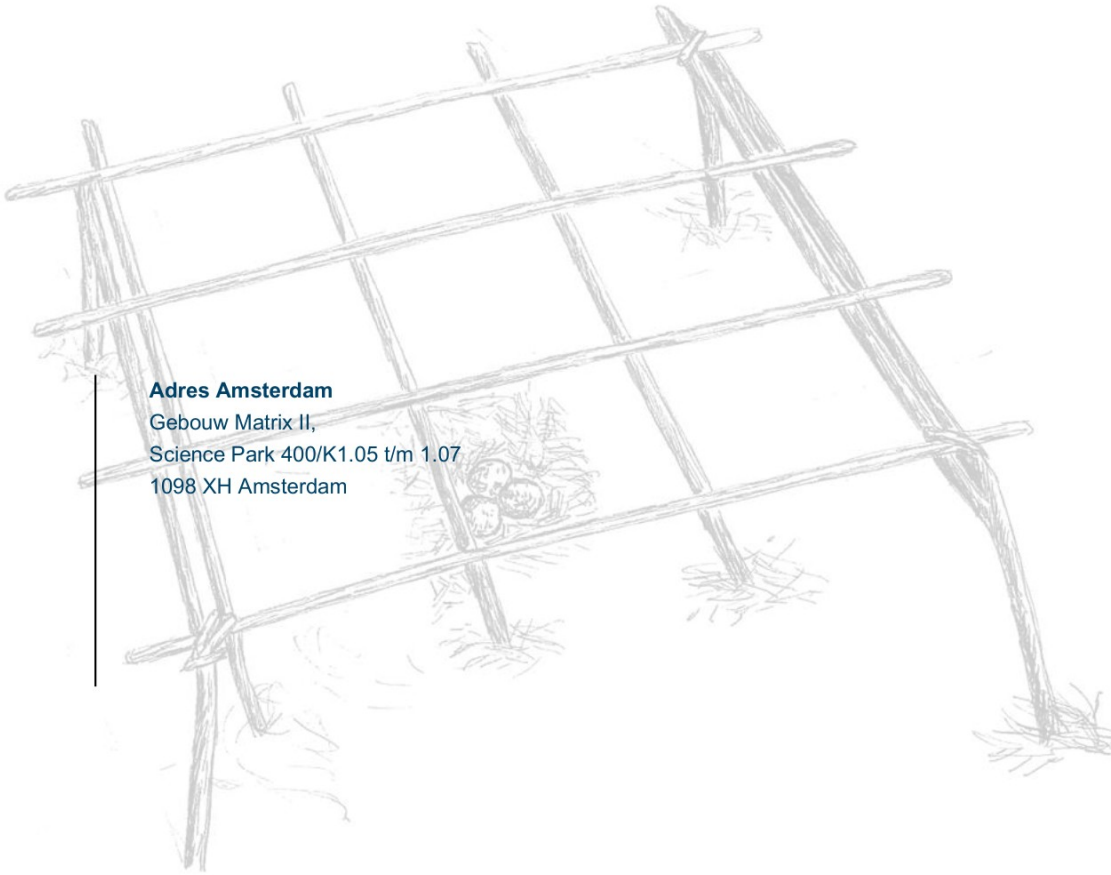
.

Clusternummer	Soort	2021	2022	2023
2	Grutto	7	5	2
	Kievit	20	J	24
	Scholekster	3	3	2
	Tureluur	J	6	4
	Wulp	2	1	0
3	Grutto	3	0	0
	Kievit	15	6	3
	Scholekster	2	1	1
	Tureluur	7	2	2
	Wulp	0	0	0
6	Grutto	6	10	7
	Kievit	54	57	40
	Scholekster	4	4	4
	Tureluur	5	9	J
	Wulp	2	2	2
19	Grutto	2	6	0
	Kievit	44	42	9
	Scholekster	2	3	2
	Tureluur	10	11	9
	Wulp	0	0	0
24	Grutto	7	8	0
	Kievit	60	70	61
	Scholekster	3	2	2
	Tureluur	8	12	12
	Wulp	4	5	3
32	Grutto		51	54
	Kievit		226	224
	Scholekster		16	19
	Tureluur		34	65
	Wulp		21	21

Adres Feanwâlden
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

www.altwym.nl

Adres Amsterdam
Gebouw Matrix II,
Science Park 400/K1.05 t/m 1.07
1098 XH Amsterdam

Flexibele maatwerkregeling 2022-2023

Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Landschapsbeheer Drenthe
Zorg voor ons landschap

Colofon

Titel **Flexibele maatwerkregeling 2022-2023**
Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Opdrachtgever Provincie Drenthe

Opdrachtnemer

Landschapsbeheer Drenthe
Kloosterstraat 11
9401 KD Assen
T (0592) 316 616
E info@lbdrenthe.nl
W www.lbdrenthe.nl

Contactpersoon Erwin Bruulsema
Tel. 06 55 68 96 99
e.bruulsema@lbdrenthe.nl

Status Eindversie

Datum 17-01-2022

Inhoudsopgave

Inhoud

1. Inleiding 4
2. Kader uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 4
3. Flexibele maatwerkregeling 4
4. Rolverdeling & verantwoordelijkheden 7
4.1. Verantwoordelijkheid uitvoering van de flexibele maatwerkregeling Landschapsbeheer 7
4.2 Rolverdeling tussen AND en LBD 7
4.3. Afspraken omtrent aanleveren gegevens 7
4.4. Afbakening met begrensde ANLb gebieden 7
4.5. Aansluiting op het monitoringsplan 7
5. Projectplanning 7
6. Begroting en dekking (bedragen excl. BTW) 8
7. Indicatoren 8
8. Voorlichting en publiciteit 8
9. Bijlagen 9
Bijlage 1. Overzicht weide- en akkervogelgebieden 2021-2025* 9
Bijlage 2. Overzicht van pakketten, voorwaarden en vergoedingen (niveau ANLb 2021) voor flexibel biotoopbeheer 9
1 Grasland met rustperiode 9
2 Kuikenvelden 11
3 Plas-dras 12
6 Extensief beweid grasland 13
7 Ruige mest 14
8 Hulp voor de Wulp 15
9 Hulp voor de Kievit 16
Bijlage 3. Monitoringsplan gebieden 17

1. Inleiding

In 2019 is het Plan van Aanpak akker en weidevogels 2017-2019 geëvalueerd. Daarbij is zowel gekeken naar de akker- en weidevogelpopulaties in Drenthe als naar de samenwerking tussen partijen. Om een structurele verbetering voor de situatie van de boerenlandvogels te bereiken, is afgesproken toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels. Dit heeft geresulteerd in het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Net als in het vorige Plan van Aanpak blijft het hoofddoel om samen met alle betrokkenen maatregelen te nemen en het ontplooien van acties in het veld die leiden tot een verbetering van de omstandigheden voor bedreigde populaties van boerenlandvogels. Belangrijke uitvoerende partijen zijn hierbij Agrarische Natuur Drenthe (AND) en Landschapsbeheer Drenthe (LBD). Hierbij vult de AND het gebiedsproces in binnen de ANLb leefgebieden "Open gras- en akkerland", LBD de gebieden daarbuiten. In deze laatstgenoemde gebieden wordt gewerkt met de flexibele maatwerkregeling voor beheer dat gericht is op specifieke soorten. De maatregelen binnen de leefgebieden droge- en natte dooradering en categorie water worden in elk geval afgestemd met AND. In dit projectplan zijn de planning, invulling en kosten van deze maatwerkregeling beschreven.

2. Kader uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Het uitvoeringsplan is de start voor een serie van activiteiten de komende jaren.
In het uitvoeringsplan zijn onderdelen beschreven die in 2021 t/m 2023 ten uitvoer zullen komen:

- Gebiedsgerichte aanpak
- Predatiebeheer
- Monitoring
- Ermberaad 2.0

De flexibele maatwerkregeling heeft raakvlak met de onderdelen gebiedsgerichte aanpak, (preventief) predatiebeheer en monitoring.

3. Flexibele maatwerkregeling

3.1. Algemeen

Uit de flexibele maatwerkregeling kunnen directe kosten worden gedeclareerd die onderdeel zijn van de uitvoer daarvan. De maatwerkregeling is nodig om eigenaren, met name agrariërs, te compenseren voor inkomstenderving en te motiveren om mee te doen. Er kunnen concrete en uitvoerbare maatregelen worden bekostigd zoals biotoopmaatregelen, lastminute beheer, nestbeschermers, plaatsen van werende rasters (schrikdraad) enz.
De middelen worden hoofdzakelijk ingezet in de zogenaamde "weidevogelclusters" zoals in kaart gebracht in het uitvoeringsplan (zie ook bijlage 1). Dit gaat om open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe, de zone Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en de zone Leek-Norg-Groningen. Deze clusters zijn compacte gebieden waar nog voldoende populaties van doelsoorten aanwezig zijn om die met een gericht beleid te kunnen versterken en mogelijk uit te breiden, zoals concreet zijn uitgewerkt in het monitoringsplan. De uitvoering in deze gebieden zal in nauwe samenwerking gebeuren met vrijwilligersgroepen, agrariërs, TBO's, AND en WBE's.

3.2. Biotoop/flexibel beheer

Wat er moet gebeuren voor een goed (akker- en) weidevogelbeheer is bekend: nestbescherming, mozaïek beheer, aangepast maaibeheer en aangepast akkerlandbeheer en gebruik van stalmest (zonder onder te werken). Het uitvoeringsplan biedt ruimte om buiten ANLb gebieden goed beheer voor weidevogels te kunnen voeren. De maatregelen verschillen van jaar tot jaar en van perceel tot perceel. Ze kunnen eenmalig/onregelmatig van toepassing zijn op een perceel, maar ook meerjarig. Voorwaarde is dat er daadwerkelijk weidevogels broeden of kuikens aanwezig zijn op het perceel zelf/aangrenzende percelen of een duidelijke potentie hebben. Dat laatste heeft vooral te maken met de aanleg van plasdrassen, deze kunnen na realisatie vogels aantrekken (figuur 1). Selectie van percelen vindt plaats in nauwe samenwerking met de weidevogelgroepen. Vrijwillige weidevogelbeschermingsgroepen zijn in heel Drenthe actief. Zij kennen de gebieden en kunnen in het broedseizoen met relatief eenvoudige maatregelen veel bijdragen aan het broedsucces en de kuikenoverleving. Een vergoeding is nodig om eigenaren te compenseren voor inkomstenderving en te motiveren om mee te doen. De beheeropties zijn overeenkomstig de inhoud, vergoeding en systematiek vanuit het ANLB en zijn aangevuld met een speciaal pakket voor maatregelen voor kievit en wulp (zie bijlage 2). Ten opzichte van het vorige Plan van Aanpak zijn de specifieke maatregelen voor de wulp nieuw. De bedoeling van dit pakket is om jonge wulpen meer kansen te geven door het maaien uit te stellen (vergroten kuikenoverleving). Deze maatregel wordt gecombineerd met het uitrasteren van het nest. Naar de effectiviteit van deze maatregelen zal onderzoek plaatsvinden door het Kenniscentrum Akkervogels (KCA). Tabel 1 geeft de soort specifieke relatie voor de doelsoorten weer.

Verdeling van de middelen van de beheerregeling volgens de navolgende prioritering:

1e prioriteit: structurele langjarige inzet (t/m 2023) in de beste clusters/locaties potenties daartoe, vooral gericht op graslandsoorten als Grutto en Tureluur (het vormen van een beheermozaïek) met Kievit als meeliftende soort;

2e prioriteit: inzet op specifieke soorten zoals Kievit en Wulp binnen de clusters (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen);

3e prioriteit: inzet op kansrijke initiatieven buiten de clusters.

In de praktijk bepaalt de (potentiële) aanwezigheid van voldoende broedparen in combinatie met voldoende deelnamebereidheid/energie in het gebied in belangrijke mate de omvang waarmee de middelen kunnen worden ingezet. Dit bepaalt uiteindelijk ook de financiële verhouding waarmee de bovengenoemde prioriteiten bediend worden. De keuze van inzet van de middelen, structureel langjarig of d.m.v. jaarlijks maatwerk heeft een directe relatie met de wijze waarop de monitoring van de resultaten zal plaatsvinden.

Tabel 1. Effectiviteit beheerpakket per doelsoort.

Naam beheerpakket	Kievit	Wulp	Tureluur	Grutto	Scholekster
Grasland met rustperiode	(+)	+	+	+	+
Plas-dras	+		+	+	+
Extensief beweid weidevogelgrasland		+			
Ruige mest*	+	+	+	+	+
Kuikenvelden		+	+	+	
Hulp voor de wulp		+			
Hulp voor de kievit	+				

**). Alleen in combinatie met rustperiode grasland en extensief weiden*

3.3. Preventief predatiebeheer/overig

Vossen kunnen een grote impact hebben op het nestsucces en jongen overleving van steltlopers. Elders in Europa en Nederland, en inmiddels ook in Drenthe in het kader van het Plan van Aanpak akker- en weidevogels 2017-2019 en opvolgend in 2020 en 2021, zijn goede ervaringen opgedaan met het plaatsen van elektrische rasters. Door broedpercelen uit te rasteren neemt de kans op vossenpredatie sterk af en kan het broedsucces toenemen.

Sinds 2017 wordt geëxperimenteerd op broedpercelen en m.b.t. wulpennesten en deze methode blijkt effectief. Om deze reden wordt de toepassing steeds verder uitgebreid. Hiervoor is aanschaf van extra materiaal nodig. Inzet van rasters wordt bij voorkeur toegepast rond plasdraslocaties en bij broedlocaties van wulpen. Lopende het seizoen kunnen zich situaties voortdoen waarbij inzet van materiaal/werkzaamheden noodzakelijk is om het broedsucces/biotoop te verbeteren..

Er bestaat een belangrijke relatie tussen biotoopverbetering en preventief predatiebeheer met de uitwerking van het faunabeheerplan/predatieprotocol.

Figuur 1. Voorbeeld van een plasdras met een grote aantrekkingskracht op steltlopers, hierbij raken veelal ook omliggende percelen bezet.

4. Rolverdeling & verantwoordelijkheden

4.1. Verantwoordelijkheid uitvoering van de flexibele maatwerkregeling Landschapsbeheer

Landschapsbeheer Drenthe is beheerder van de flexibele maatregelen en financiert concrete en uitvoerbare maatregelen en neemt hierbij de voorwaarden van staatsteun in acht. De afspraken worden in contracten vastgelegd.
Controle op het naleven van de contracten en de juiste wijze van uitvoering is een verantwoordelijkheid van Landschapsbeheer Drenthe en gebeurt volgens de systematiek van het ANLb.

4.2 Rolverdeling tussen AND en LBD

LBD is verantwoordelijk voor heldere werkafspraken met AND, voor wat betreft de inzet van de flexibele maatwerkregeling binnen de leefgebieden van de begrensde ANLb gebieden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om afstemming van inzet beheermaatregelen en eenduidige afspraken over beheervergoedingen en het voorkomen van dubbele betalingen.

4.3. Afspraken omtrent aanleveren gegevens

Direct na het broedseizoen wordt een overzicht opgeleverd van ingezette beheermaatregelen en investeringen als shapefile en in Excel.

4.4. Afbakening met begrensde ANLb gebieden

Binnen de begrenzing leefgebieden ANLb gelden de volgende afspraken:

1. Inzet van beheer in de leefgebieden open akker, droge en natte dooradering gaat om de in hoofdstuk 2.3 genoemde 2e prioriteit. Inzet op specifieke soorten Kievit en Wulp binnen de clusters met last minute pakket (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen).
2. Geen inzet van de flexibele maatwerkregeling binnen het leefgebied open grasland.

4.5. Aansluiting op het monitoringsplan

In het monitoringsplan is er een koppeling gemaakt tussen de meting van effectiviteit van de maatregelen. De monitoring volgt de maatregelen, deels zijn deze flexibel, deels liggen deze "vast" (1e prioriteit). De structurele maatregelen zullen uiterlijk 1 maart worden doorgegeven als de afspraken met agrariërs vastliggen; de flexibele inzet zal bepaald worden in de loop van het broedseizoen. De ligging van de beheerpakketten zal doorgegeven worden aan Altenburg & Wymenga, provincie en AND voor de nodige afstemming.

5. Projectplanning

Onderdeel	F	M	A	M	J	J	A	S	O	O
Aanleveren informatie "vast" beheer										
Uitvoering flexibele maatwerkregeling										
Aanleveren informatie maatregelen										

6. Begroting en dekking (bedragen excl. BTW)

Begroting

Onderdeel	2022
Biotoopbeheer/flexibel beheer	€ 100.000
Preventief predatiebeheer/overig	€ 30.000
Totaal	**€ 130.000**

Onderdeel	2023
Biotoopbeheer/flexibel beheer	€ 120.000
Preventief predatiebeheer/overig	€ 10.000
Totaal	**€ 130.000**

Dekking

Onderdeel	2022
Provincie	**€ 130.000**

Onderdeel	2023
Provincie	**€ 130.000**

7. Indicatoren

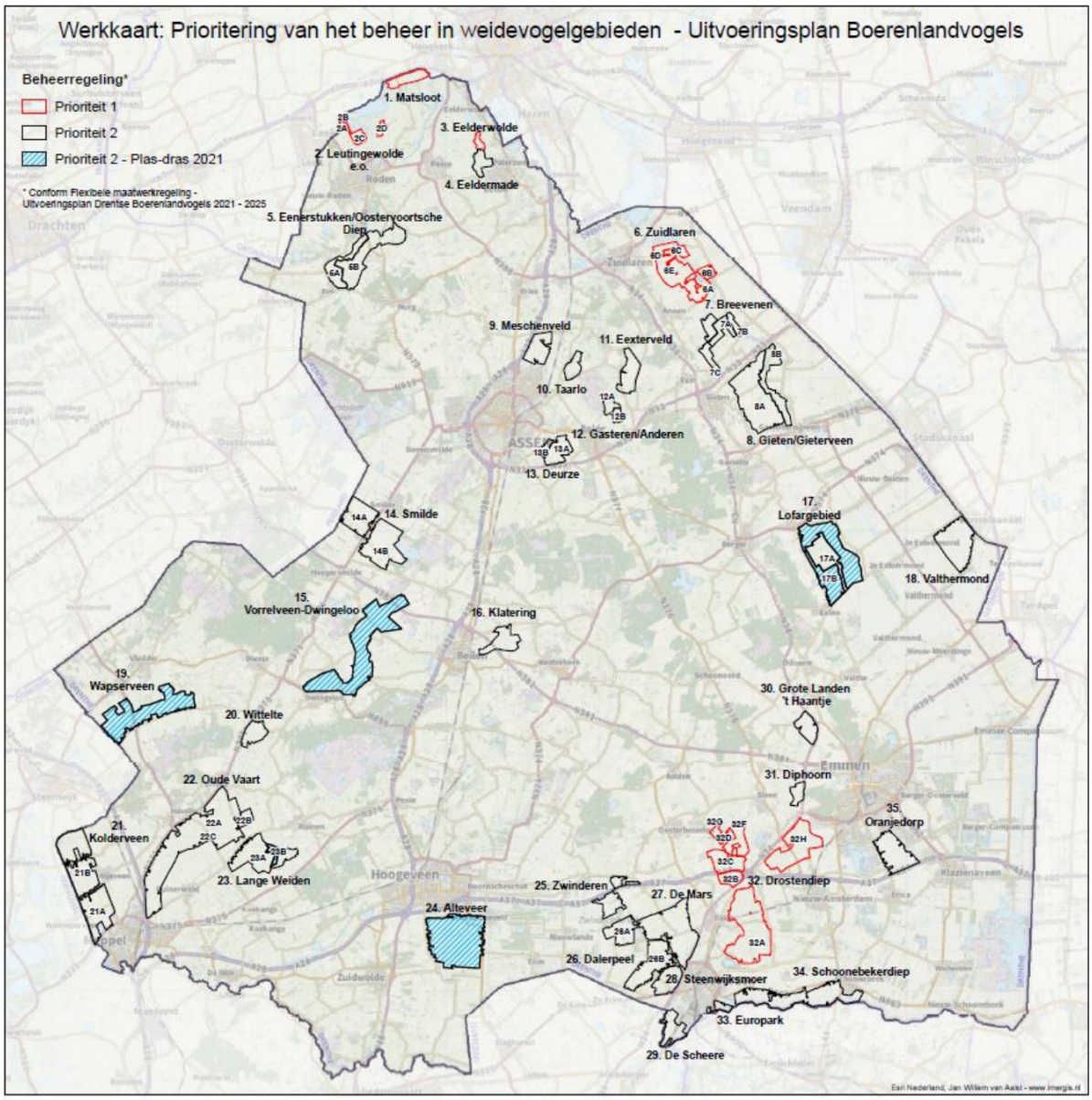
- Uitvoeren biotoopbeheer
- Preventief predatiebeheer

8. Voorlichting en publiciteit

Het project wordt tijdens de looptijd in de publiciteit gebracht. Dat kan zijn in de vorm van een persbericht, nieuwsitem in (digitale) nieuwsbrief of website en/of social media. Dit gaat altijd in overleg met team Communicatie van de provincie.

9. Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht weide- en akkervogelgebieden 2021-2025*

Werkkaart: Prioritering van het beheer in weidevogelgebieden – Uitvoeringsplan Boerenlandvogels

**) Het primaire doel van deze kaart is het laten zien binnen welke gebieden aan de bescherming van akkervogels en weidevogels gewerkt wordt. Ook de natuurgebieden waar de TBO's de aandacht voor boerenlandvogels versterken, zijn hierin meegenomen. Deze kaart geeft bewust geen enkele indicatie voor eventuele acties voor predatiebeheer door middel van jacht en ontheffingen die daaruit kunnen voortvloeien.*

Bijlage 2. Overzicht van pakketten, voorwaarden en vergoedingen (niveau ANLb 2021) voor flexibel biotoopbeheer

Elk jaar worden de pakketten ge-update naar de maatstaven van het ANLb in overleg tussen LBD en AND.

1 Grasland met rustperiode

Beschrijving

De beheereenheid wordt tijdens de rustperiode niet gemaaid of anders bewerkt. Om nesten van weidevogels en opgroeiende kuikens te beschermen.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) [1]
- Pakket rustperiode met voorweiden (l,m): Het grasland wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid [3]

Aanvullende beheervoorschriften

- In de rustperiode vinden op het beheer-perceel geen bewerkingen plaats
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan

Beheeradvies:

- Van binnen naar buiten maaien, zodat weidevogels en kuikens een veilig heenkomen kunnen zoeken
- Niet in (schemer)donker maaien

Pakketten en beheervergoeding

De rustperiode betreft de periode:

- A01a: 1 april tot 1 juni € 284,00 (per ha/jaar)
- A01b: 1 april tot 8 juni € 411,00 (per ha/jaar)
- A01c: 1 april tot 15 juni € 548,00 (per ha/jaar)
- A01d: 1 april tot 22 juni € 645,00 (per ha/jaar)
- A01e: 1 april tot 1 juli € 1.076,00 (per ha/jaar)

Pakketten rustperiode met voorweiden:

- A01l: 1 mei tot 15 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid
  (weiden verplicht tot 1 mei) € 249,00 (per ha/jaar)
- A01m: 8 mei tot 2 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid
  (weiden verplicht tot 1 mei) € 249,00 (per ha/jaar)

Vanuit de flexibele maatwerkregeling wordt vooral A01a t/m A01c aangeboden. Bij uitzondering A01d en A01e.

2 Kuikenvelden

Beschrijving
Als er weidevogelkuikens aanwezig zijn op een (gedeelte van een) perceel al dan niet onder beheer, kan daarvoor een rustperiode worden afgesproken van enkele weken.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) [1]

Aanvullende beheervoorschriften

- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan
- Indien de kuikenvelden in de vorm van randen worden aangelegd, dienen deze randen ten minste 6 meter breed te zijn.
- Kuikenvelden mogen op zijn vroegst op 1 juni worden gemaaid.

Pakketten en beheervergoeding
De rustperiode ligt in de periode van 1 mei tot 1 augustus, en heeft een duur van tenminste:

A02a) 2 weken	€ 267,00 (per ha/jaar)
A02b) 3 weken	€ 404,00 (per ha/jaar)
A02c) 4 weken	€ 542,00 (per ha/jaar)
A02d) 5 weken	€ 679,00 (per ha/jaar)
A02e) 6 weken	€ 816,00 (per ha/jaar)

3 Plas-dras

Beschrijving
Een (deel van) een perceel wordt drassig gemaakt. Dit zorgt voor meer voedselaanbod voor weidevogels. Wormen en emelten gaan meer naar het grondoppervlak bij hoge grondwaterstanden. Daarnaast is de natte grond beter doorprikbaar voor weidevogels.

Beheereisen

- Het grasland is geïnundeerd (volledig drassig). De inundatieperiode loopt van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) [4]

Aanvullende beheervoorschriften

- De beheereenheid is jaarlijks geïnundeerd.
- Op minimaal 60% van het oppervlak van het perceel is de laag water tussen de 5 en 20 cm diep

Beheeradvies:
Minimaal 1x bloten/maaien na 1 augustus.

Pakketten en beheervergoeding
De inundatieperiode betreft de volgende periode:

- A03a Van 15 februari tot 15 april € 822,00 (per ha/jaar)
- A03b Van 15 februari tot 15 mei € 1.306,00 (per ha/jaar)
- A03c Van 15 februari tot 15 juni € 2.152,00 (per ha/jaar)

6 Extensief beweid grasland

Beschrijving
Extensieve begrazing zorgt voor een grasland met verschillende hoogtes gras en mest. Dit zorgt voor meer voedselaanbod voor de weidevogels.
Beheereisen

- Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met minimale a en maximale veebezetting b (GVE/ha) (zie beschreven onder pakketten) [8]

Aanvullende beheervoorschriften

- Pakket a en c: Van 1 april tot 15 juni zijn landbouwkundige bewerkingen niet toegestaan
- Pakket b: Van 1 april tot 15 oktober zijn landbouwkundige bewerkingen niet toegestaan
- Onder de niet toegestane landbouwkundige bewerkingen vallen onder andere het maaien, rollen, slepen, scheuren, frezen, (her)inzaaien, doorzaaien en bemesten. In genoemde periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan.

Pakketten en beheervergoeding

a) Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.
   € 580,00 (per ha/jaar)
b) Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 oktober, minimaal 0,15 en maximaal 0,5 GVE/ha
   € 398,00 (per ha/jaar)
c) Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ ha
   € 382,00 (per ha/jaar)

Let op! Deze tabel geldt alleen voor de GVE berekening van begrazing in combinatie met ANLb-subsidies en flexibele maatwerkregeling.

Diersoort	GVE
Stieren, koeien en andere runderen ouder dan twee jaar en paardachtigen ouder dan zes maanden	1 GVE
Runderen vanaf 6 maanden, maar niet ouder dan twee jaar	0,6 GVE
Runderen jonger dan zes maanden	0,4 GVE
Schapen en geiten	0,15 GVE
Fokzeugen > 50 kg	0,5 GVE
Andere varkens	0,3 GVE

7 Ruige mest

Beschrijving
Op de beheereenheid wordt ruige mest uitgereden. Dit stimuleert het bodemleven en insecten en biedt meer voedsel voor weidevogels. Daarnaast gebruiken kievieten de strootjes voor het maken van een nest. LBD heeft in de flexibele maatwerkregeling een afgebakend budget voor dit pakket.
Beheereisen

- Bemesting met ruige stalmest is verplicht [6]

Aanvullende beheervoorschriften

- Op de beheereenheid wordt in een kalenderjaar ten minste 10 en maximaal 20 ton ruige stalmest per hectare uitgereden.
- De ruige stalmest wordt in één keer tussen 1 februari en de begindatum van de rustperiode van de betreffende beheereenheid, óf vanaf de dag volgend op de einddatum van de rustperiode van de betreffende beheereenheid tot 1 september opgebracht, waarbij per beheerjaar slechts één melding gedaan mag worden.
- Dit pakket kan alleen in combinatie met een ander beheerpakket worden afgesloten, namelijk: 1 of 6.:

Pakketten en beheervergoeding

a) Ruige mest € 135,00 (per ha/jaar)

8 Hulp voor de Wulp

Beschrijving van de maatregel

- Maatregel ter verhoging van kuiken- en nestoverleving van wulp op zowel grasland als bouwland. Effectiviteit wordt getoetst door middel van onderzoek.

Beheereisen

a. In stroomraster zetten van een wulpennest d.m.v. een SmartFence.
    - Minimaal opzetten 20 x 20 meter.
b. In stroomraster zetten van een wulpennest.
    - Minimaal 1 en maximaal 2 hectare in stroomraster.
    - Uitgestelde maaidatum van beheereenheid volgens; Grasland met rustperiode

Voorwaarden

a. In stroomraster zetten van een wulpennest d.m.v. een SmartFence.
    - Minimaal opzetten 20 x 20 meter.
    - Het raster blijft minimaal staan tot het nest is uitgekomen (verlaten of gepredeerd) + 3 dagen voor dekking jongen.
    - Het maaien gebeurd niet binnen een week na uitkomen jongen.
b. Kuikenstrook in intensief bewerkt grasland (dekking bieden)
    - Stroken van minimaal 3 en maximaal 10 meter (maximaal 1 hectare)
    - Uitgestelde maaidatum van beheereenheid volgens; Grasland met rustperiode (uitgestelde maaidatum)

- Maatregelen worden gemonitord door middel van het volgen van de nesten door de vrijwilligers van de lokale weidevogelwerkgroep.

Vergoeding

a. Wulpennest binnen SmartFence € 100,- (per nest)
b. Kuikenstrook (max. 1 hectare) (Zie grasland met rustperiode)

9 Hulp voor de Kievit

Beschrijving van de maatregel

- Maatregel ter verhoging van kuiken- en nestoverleving van kievit op maïsland. Er wordt getoetst op effectiviteit met het oog op opschaling.

Beheereisen

- Uitstellen van eerste bewerking voor het hele perceel tot 15 mei

Liefst in combinatie met:

- Braakliggende stroken (braaklegging tot 1 augustus)
- Extensief weiden op aanliggend grasland (zie omschrijving pakket 6)
- Het aanleggen van alleen een braakstrook in combinatie met nestbescherming.
- Plaatsen van een stroomraster om het perceel.

Voorwaarden

- Er kan alleen een overeenkomst worden aangegaan met grondgebruikers die samenwerken met een door Landschapsbeheer Drenthe erkende weidevogelgroep.
- Door weidevogelbeschermers moet vastgesteld zijn dat op het betreffende of aangrenzende perceel minimaal 5 legsels van kieviten zijn aangetroffen, aanwezigheid van nesten van soorten als Wulp, Scholekster, Tureluur en Grutto is een pré bij prioritering.
- Het perceel waarop de maatregelen worden getroffen betreft bouwland.
- Voor braakstroken geldt een minimale oppervlakte van 1.000 m2 (0,1 hectare) en maximaal 10.000 m2 (1 hectare) en ligt minimaal op 50 meter van gebouwen of hoog opgaande begroeiing.
- Voor uitgestelde bewerking geldt maximaal 4 hectare per deelnemer.
- Maatregelen worden gemonitord door middel van het volgen van de nesten door de vrijwilligers van de lokale weidevogelwerkgroep.

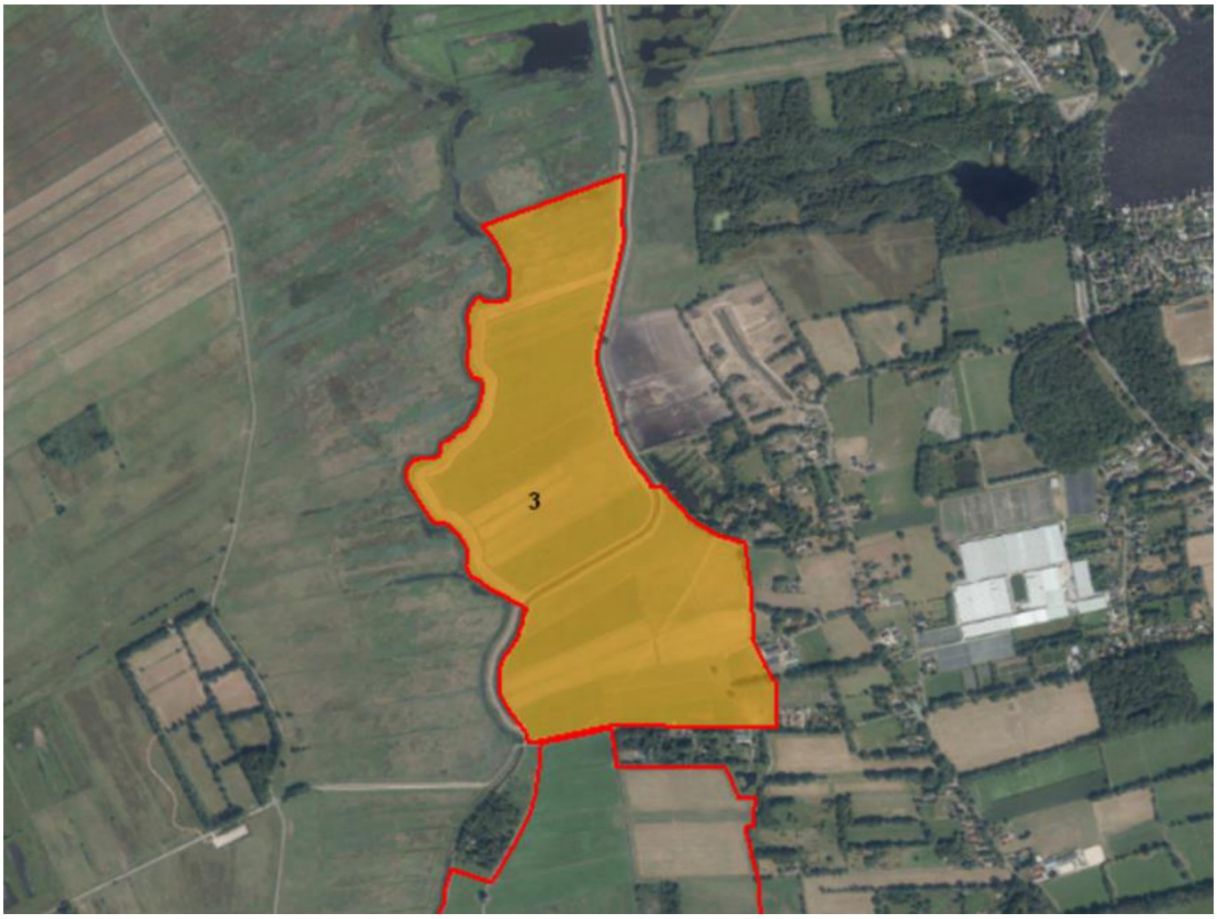
Vergoeding

- Uitgestelde bewerking € 400,- (per hectare)
- Braakstrook € 1.100,- (per hectare)

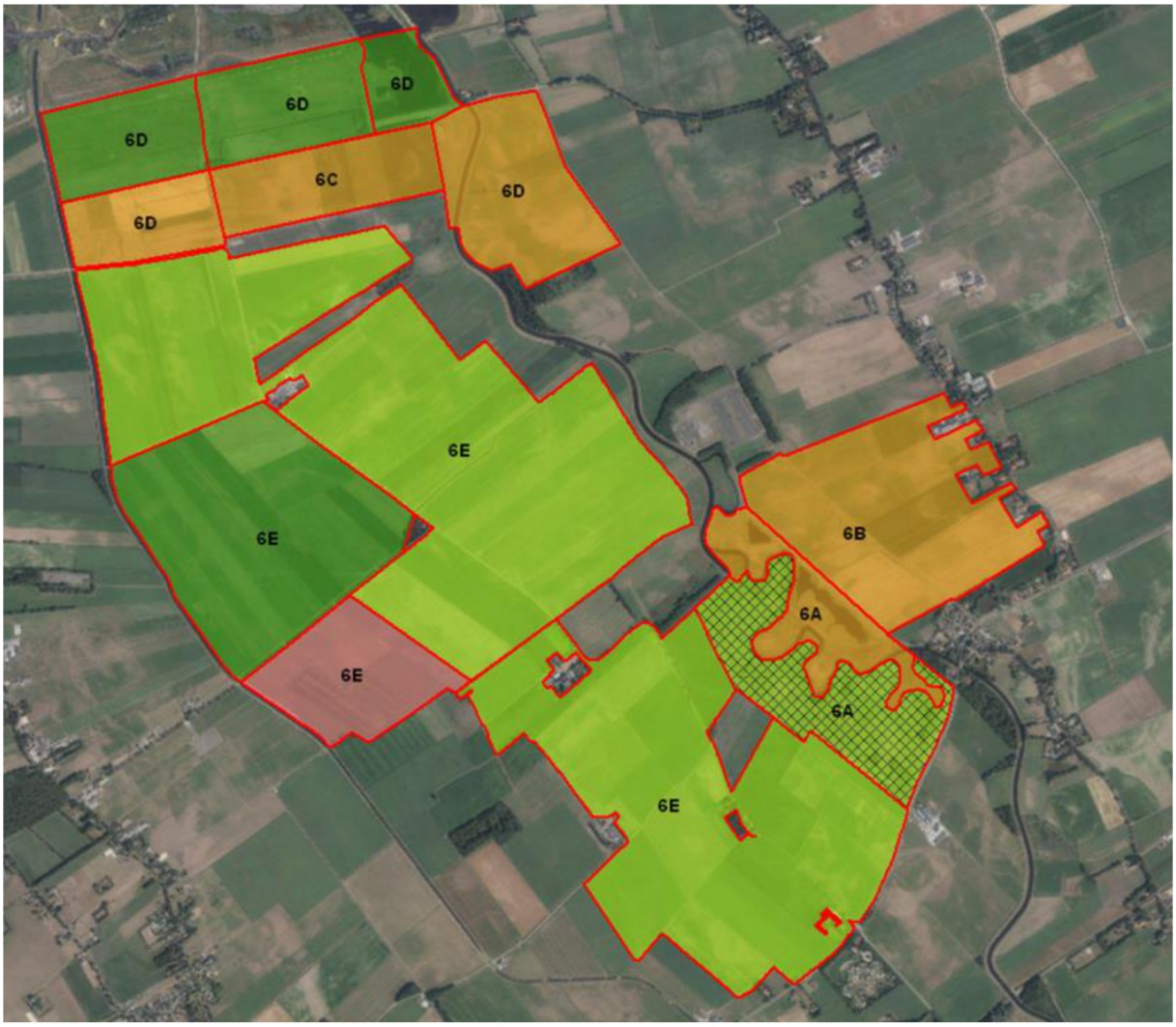
Bijlage 3. Monitoringsplan gebieden

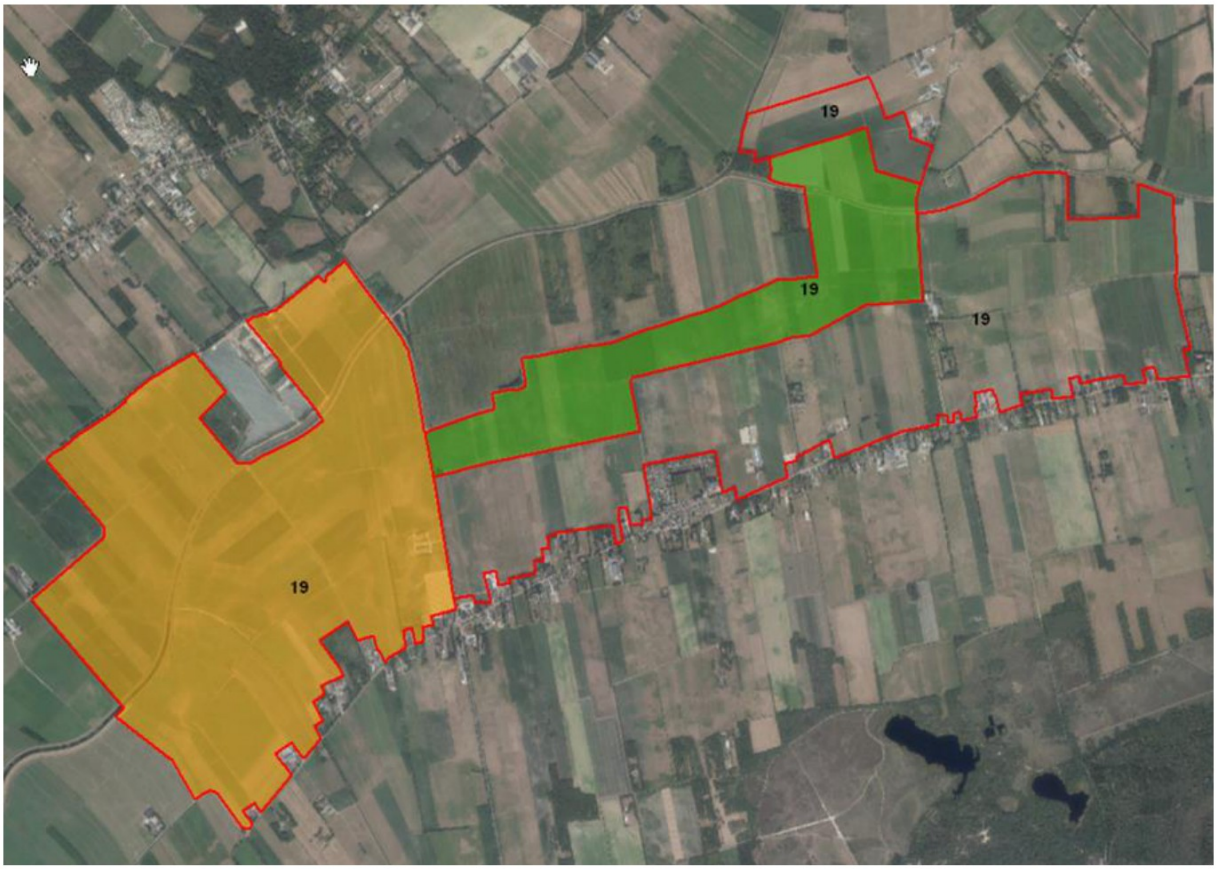
2A - 14,2 ha (oranje)
2B - 19,1 ha (donkergroen) --> BMP telling bestaand (Bert Jaap Darwinkel)
2C - 68,8 ha (oranje)
2D - 38,8 ha (geel)

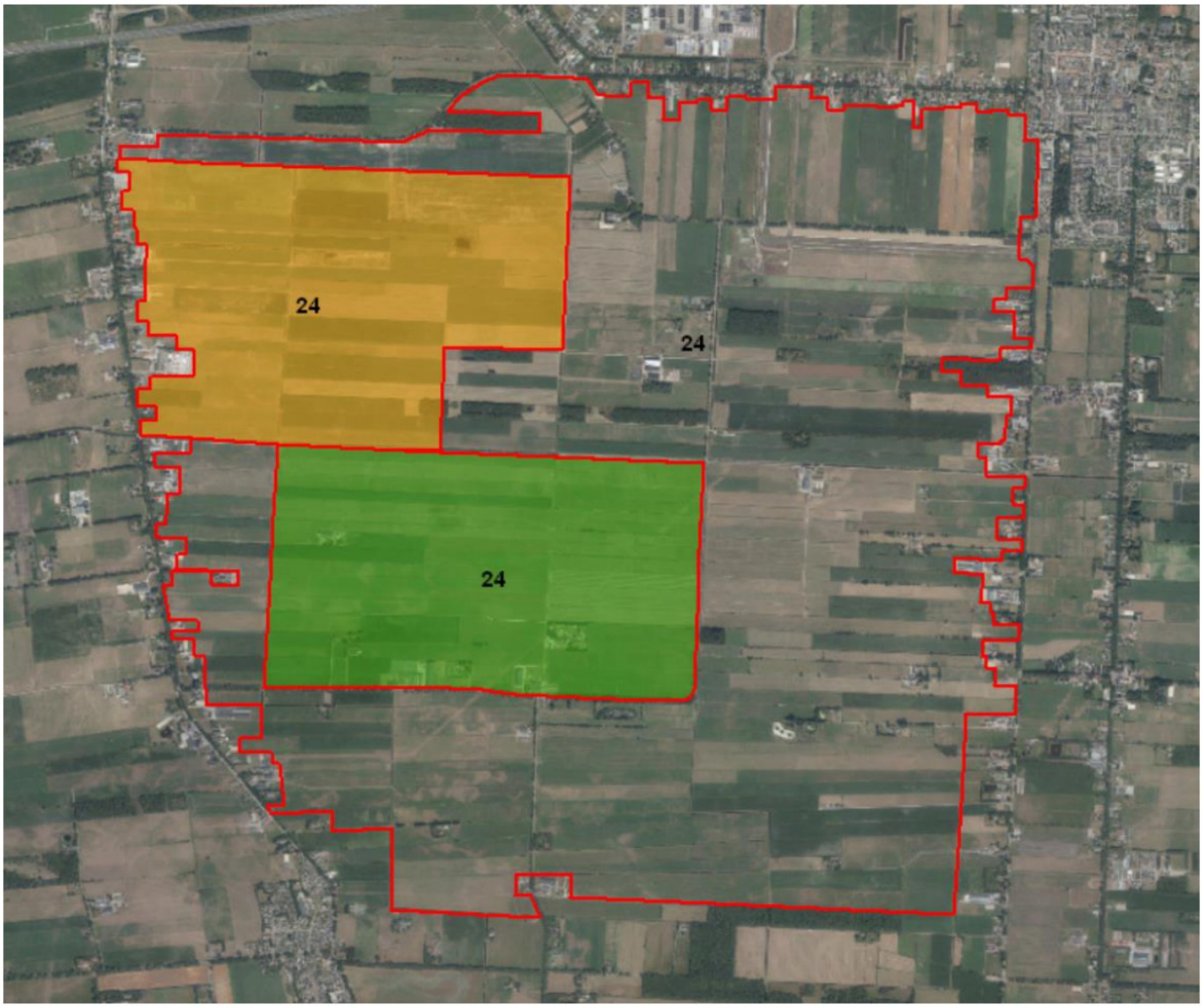
3 - 44,9 ha

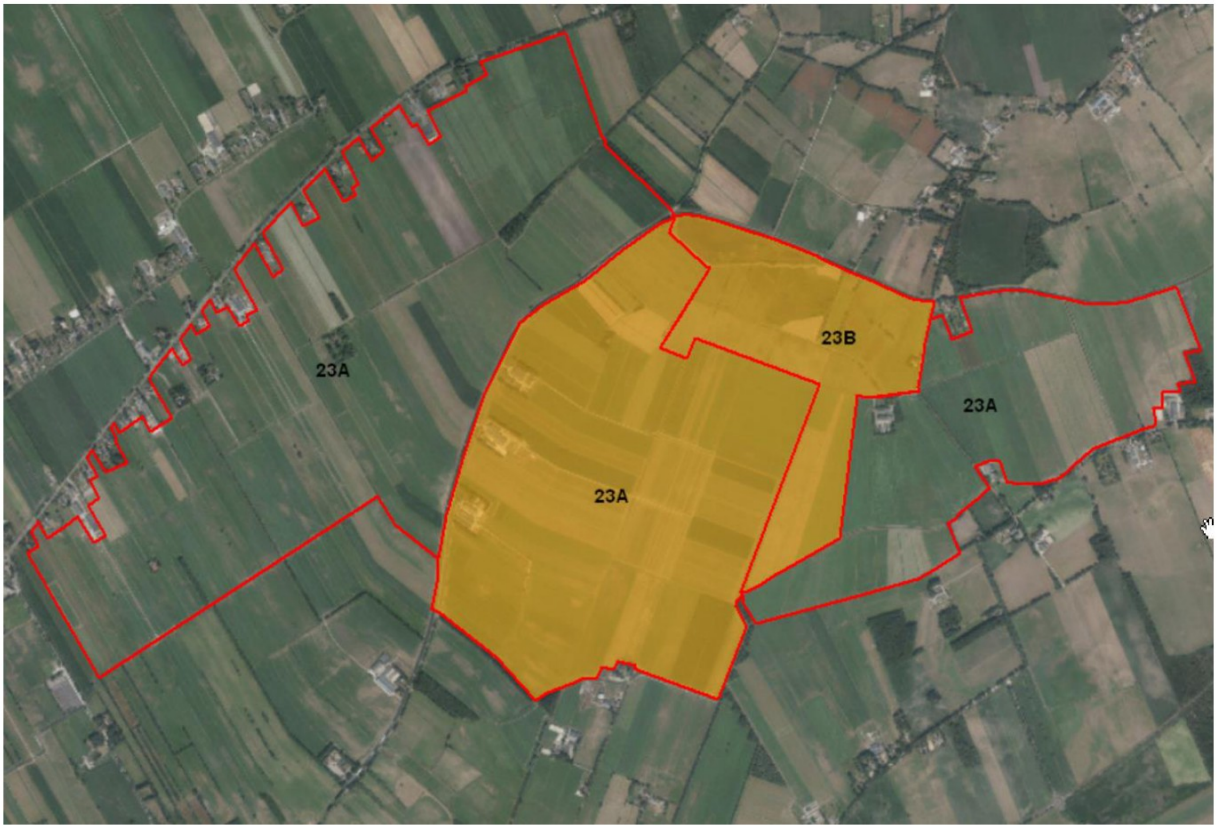

6A - 39,7 ha (lichtgroen) --> BMP bestaand, telling/beschikbaarheid navragen (Bartels)
6A - 24,6 ha (oranje)
6B - 67,9 ha (oranje)
6C - 26,7 ha (oranje)
6D - 64,8 ha (donkergroen) --> BMP telling bestaand, beschikbaarheid/frequentie navragen (IVN)
6D - 57,7 (oranje) ha
6E - 358,1 ha (lichtgroen) --> ANLb-gebied, 1x per 3 jaar BMP, tussentijdse 2 ronde tellingen organiseren
6E - 82,3 ha (donkergroen) --> ANLb-gebied, jaarlijks BMP
6E - 30,5 ha (rood) --> ANLb-gebied, niet gedekt door BMP telling, overwegen toe te voegen.

19 - 122,2 ha (donkergroen) --> BMP telling bestaand, beschikbaarheid/frequentie navragen
19 - 297,4 ha (oranje)

24
24
24

23A
23B
23A
23A

Flexibele maatwerkregeling 2024-2025

Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Landschapsbeheer Drenthe
Zorg voor ons landschap

Colofon

Titel	**Flexibele maatwerkregeling 2024-2025** *Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025*
Opdrachtgever	Provincie Drenthe
Opdrachtnemer	 Landschapsbeheer Drenthe Kloosterstraat 11 9401 KD Assen T (0592) 316 616 E info@lbdrenthe.nl W www.lbdrenthe.nl
Contactpersoon	Albert Boers Tel. 06 51946179 a.boers@lbdrenthe.nl
Status	Eindversie
Datum	20-02-2024

Inhoudsopgave

Inhoud

1. Inleiding 4
2. Kader uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 4
3. Flexibele maatwerkregeling 4
4. Rolverdeling & verantwoordelijkheden 8
4.1. Verantwoordelijkheid uitvoering van de flexibele maatwerkregeling Landschapsbeheer 8
4.2 Rolverdeling tussen AND en LBD 8
4.3. Afspraken omtrent aanleveren gegevens 8
4.4. Afbakening met begrensde ANLb gebieden 8
4.5. Aansluiting op het monitoringsplan 8
5. Projectplanning 8
6. Begroting en dekking (bedragen excl. BTW) 9
7. Indicatoren 9
8. Voorlichting en publiciteit 9
9. Bijlagen 10
Bijlage 1. Overzicht weide- en akkervogelgebieden 2021-2025* 10
Bijlage 2. Overzicht van pakketten, voorwaarden en vergoedingen (niveau ANLb 2021) voor flexibel biotoopbeheer 10
1 Grasland met rustperiode 11
2 Kuikenvelden ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
3 Plas-dras ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
6 Extensief beweid grasland ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
7 Ruige mest ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
8 Hulp voor de Wulp ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
9 Hulp voor de Kievit ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Bijlage 3. Monitoringsplan gebieden 18

1. Inleiding

In 2019 is het Plan van Aanpak akker en weidevogels 2017-2019 geëvalueerd. Daarbij is zowel gekeken naar de akker- en weidevogelpopulaties in Drenthe als naar de samenwerking tussen partijen. Om een structurele verbetering voor de situatie van de boerenlandvogels te bereiken, is afgesproken toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels. Dit heeft geresulteerd in het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Net als in het vorige Plan van Aanpak blijft het hoofddoel om samen met alle betrokkenen maatregelen te nemen en het ontplooien van acties in het veld die leiden tot een verbetering van de omstandigheden voor bedreigde populaties van boerenlandvogels. Belangrijke uitvoerende partijen zijn hierbij Agrarische Natuur Drenthe (AND) en Landschapsbeheer Drenthe (LBD). Hierbij vult de AND het gebiedsproces in binnen de ANLb leefgebieden "Open gras- en akkerland", LBD de gebieden daarbuiten. In deze laatstgenoemde gebieden wordt gewerkt met de flexibele maatwerkregeling voor beheer dat gericht is op specifieke soorten. De maatregelen binnen de leefgebieden dooradering en categorie water worden in elk geval afgestemd met AND. In dit projectplan zijn de planning, invulling en kosten van deze maatwerkregeling beschreven.

2. Kader uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Het uitvoeringsplan is de start voor een serie van activiteiten de komende jaren.
In het uitvoeringsplan zijn onderdelen beschreven die in 2024 t/m 2025 ten uitvoer zullen komen:

- Gebiedsgerichte aanpak
- Predatiebeheer
- Wulpenbrigade
- Monitoring
- Ermberaad 2.0

De flexibele maatwerkregeling heeft raakvlak met de onderdelen gebiedsgerichte aanpak, (preventief) predatiebeheer en monitoring.
We continueren hiermee het beheer van 2021 t/m 2023.

3. Flexibele maatwerkregeling

3.1. Algemeen

Uit de flexibele maatwerkregeling kunnen directe kosten worden gedeclareerd die onderdeel zijn van de uitvoer daarvan. De maatwerkregeling is nodig om eigenaren, met name agrariërs, te compenseren voor inkomstenderving en te motiveren om mee te doen. Er kunnen concrete en uitvoerbare maatregelen worden bekostigd zoals biotoopmaatregelen, lastminute beheer, nestbeschermers, plaatsen van werende rasters (schrikdraad) enz.
De middelen worden hoofdzakelijk ingezet in de zogenaamde "weidevogelclusters" zoals in kaart gebracht in het uitvoeringsplan (zie ook bijlage 1). Dit gaat om open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe, de zone Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en de zone Leek-Norg-Groningen. Deze clusters zijn compacte gebieden waar nog voldoende populaties van doelsoorten aanwezig zijn om die met een gericht beleid te kunnen versterken en mogelijk uit te breiden, zoals concreet zijn uitgewerkt in het monitoringsplan.

De uitvoering in deze gebieden zal in nauwe samenwerking gebeuren met vrijwilligersgroepen, agrariërs, TBO's, AND en WBE's.

3.2 POP 3 niet productieve investeringen kansrijke weidevogelgebieden

Vanuit een subsidieregeling POP 3 niet productieve investeringen kansrijke weidevogelgebieden (met cofinanciering uit het uitvoeringsplan boerenlandvogels 2021-2025 worden we in staat gesteld om de biotoop voor boerenlandvogels verder te verbeteren. We kunnen vanuit deze regeling natte gebieden creëren in het boerenland. (Plasdras zones) Boerenlandvogels houden van een natte omgeving in het boerenland. Boeren zijn in sommige gevallen bereid om een stuk weiland aan te wijzen om een plas dras zone te realiseren. Vaak is dit een laaggelegen deel van een perceel. Boeren worden financieel gecompenseerd door de flexibele maatwerkregeling omdat ze gedurende een aantal maanden niet over deze landbouwgrond kunnen beschikken. In 2024 willen we 4 tot 6 plasdras zones extra aanleggen in kansrijke weidevogelgebieden.

Uit onderzoek is gebleken dat alleen het creëren van een plasdras zone niet voldoende is. Het zou kunnen leiden tot een ecologische val. Dit betekent feitelijk dat je juist het tegenovergestelde bereikt van wat je beoogt. Het is noodzakelijk om rondom een plasdras ook omstandigheden te creëren waar boerenlandvogels zich thuis voelen en willen vestigen. Afspraken met boeren om na 15 juni te maaien of extensieve beweiding rondom de plasdras zones zijn geschikte maatregelen voor de boerenlandvogels. Dit beheer rondom een plasdras moet betaald worden uit de flexibele maatwerkregeling. Met de AND vindt afstemming en samenwerking plaats over inzet van middelen. (ook in de begrensde gebieden die AND beheert) We versterken elkaar waar mogelijk!

3.3. Biotoop/flexibel beheer

Wat er moet gebeuren voor een goed (akker- en) weidevogelbeheer is bekend: nestbescherming, mozaïek beheer, aangepast maaibeheer en aangepast akkerlandbeheer en gebruik van stalmest (zonder onder te werken). Het uitvoeringsplan biedt ruimte om buiten ANLb gebieden goed beheer voor weidevogels te kunnen voeren. We streven ernaar om meerjarig maatregelen neer te leggen op bepaalde percelen. Het beheer volhouden is een vereiste. Daarnaast is het belangrijk dat we ook na 2025 meerjarig beheer kunnen afspreken met boeren. Maatregelen kunnen ook eenmalig/onregelmatig van toepassing zijn op een perceel. Voorwaarde is dat er daadwerkelijk weidevogels broeden of kuikens aanwezig zijn op het perceel zelf/aangrenzende percelen of een duidelijke potentie hebben. Dat laatste heeft vooral te maken met de aanleg van plasdrassen, deze kunnen na realisatie vogels aantrekken (figuur 1). Selectie van percelen vindt plaats in nauwe samenwerking met de weidevogelgroepen. Vrijwillige weidevogelbeschermingsgroepen zijn in heel Drenthe actief. Zij kennen de gebieden en kunnen in het broedseizoen met relatief eenvoudige maatregelen veel bijdragen aan het broedsucces en de kuikenoverleving. Een vergoeding is nodig om eigenaren te compenseren voor inkomstenderving en te motiveren om mee te doen. De beheeropties zijn overeenkomstig de inhoud, vergoeding en systematiek vanuit het ANLB en zijn aangevuld met een speciaal pakket voor maatregelen voor kievit en wulp (zie bijlage 2). Ten opzichte van het vorige Plan van Aanpak zijn de specifieke maatregelen voor de wulp nieuw. De bedoeling van dit pakket is om meer jonge wulpen uit het ei te krijgen. Deze maatregel wordt gecombineerd met het
uitrasteren van het nest. Naar de effectiviteit van deze maatregelen zal onderzoek plaatsvinden door het Kenniscentrum Akkervogels (KCA). Tabel 1 geeft de soort specifieke relatie voor de doelsoorten weer.

Verdeling van de middelen van de beheerregeling volgens de navolgende prioritering:

1e prioriteit: structurele langjarige inzet (t/m 2025) in de beste clusters/locaties potenties daartoe, vooral gericht op graslandsoorten als Grutto en Tureluur (het vormen van een beheermozaïek) met Kievit als meeliftende soort;

2e prioriteit: inzet op specifieke soorten zoals Kievit en Wulp binnen de clusters (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen);

3e prioriteit: inzet op kansrijke initiatieven buiten de clusters.

In de praktijk bepaalt de (potentiële) aanwezigheid van voldoende broedparen in combinatie met voldoende deelnamebereidheid/energie in het gebied in belangrijke mate de omvang waarmee de middelen kunnen worden ingezet. Dit bepaalt uiteindelijk ook de financiële verhouding waarmee de bovengenoemde prioriteiten bediend worden. De keuze van inzet van de middelen, structureel langjarig of d.m.v. jaarlijks maatwerk heeft een directe relatie met de wijze waarop de monitoring van de resultaten zal plaatsvinden.

Tabel 1. Effectiviteit beheerpakket per doelsoort.

Naam beheerpakket	Kievit	Wulp	Tureluur	Grutto	Scholekster
Grasland met rustperiode	(+)	+	+	+	+
Plas-dras	+		+	+	+
Extensief beweid weidevogelgrasland		+			
Ruige mest*	+	+	+	+	+
Kuikenvelden		+	+	+	
Hulp voor de wulp		+			
Hulp voor de kievit	+				

**). Alleen in combinatie met rustperiode grasland en extensief weiden*

3.4. Preventief predatiebeheer/overig

Vossen kunnen een grote impact hebben op het nestsucces en jongen overleving van steltlopers. Elders in Europa en Nederland, en inmiddels ook in Drenthe in het kader van het Plan van Aanpak akker- en weidevogels 2017-2019 en opvolgend in 2020 en 2021, zijn ervaringen opgedaan met het plaatsen van elektrische rasters. De effectiviteit lijkt mager te zijn. Ook binnen de uitgerasterde percelen vindt predatie plaats. Oneffenheden van de bodem maakt het moeilijk om rasters goed werend te plaatsen.

Sinds 2017 wordt geëxperimenteerd met flexibele snel te plaatsen rasters rondom wulpnesten. Deze methode blijkt effectief. Om deze reden wordt de toepassing steeds verder uitgebreid. Hiervoor is aanschaf van extra materiaal nodig. Inzet van rasters wordt bij voorkeur toegepast rond plasdraslocaties en bij broedlocaties van wulpen. Lopende het seizoen kunnen zich situaties voortdoen waarbij inzet van materiaal/werkzaamheden noodzakelijk is om het broedsucces/biotoop te verbeteren..

Er bestaat een belangrijke relatie tussen biotoopverbetering en preventief predatiebeheer met de uitwerking van het faunabeheerplan/predatieprotocol.

Figuur 1. Voorbeeld van een plasdras met een grote aantrekkingskracht op steltlopers, hierbij raken veelal ook omliggende percelen bezet.

4. Rolverdeling & verantwoordelijkheden

4.1. Verantwoordelijkheid uitvoering van de flexibele maatwerkregeling Landschapsbeheer

Landschapsbeheer Drenthe is beheerder van de flexibele maatregelen en financiert concrete en uitvoerbare maatregelen en neemt hierbij de voorwaarden van staatsteun in acht. De afspraken worden in contracten vastgelegd.
Controle op het naleven van de contracten en de juiste wijze van uitvoering is een verantwoordelijkheid van Landschapsbeheer Drenthe en gebeurt volgens de systematiek van het ANLb.

4.2 Rolverdeling tussen AND en LBD

LBD is verantwoordelijk voor heldere werkafspraken met AND, voor wat betreft de inzet van de flexibele maatwerkregeling binnen de leefgebieden van de begrensde ANLb gebieden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om afstemming van inzet beheermaatregelen en eenduidige afspraken over beheervergoedingen en het voorkomen van dubbele betalingen. We leggen geen beheerpakketten neer in begrensde leefgebieden waar de AND werkzaam is. We respecteren elkaars werkveld.

4.3. Afspraken omtrent aanleveren gegevens

Direct na het broedseizoen wordt een overzicht opgeleverd van ingezette beheermaatregelen en investeringen als shapefile en in Excel.

4.4. Afbakening met begrensde ANLb gebieden

Binnen de begrenzing leefgebieden ANLb gelden de volgende afspraken:

1. Inzet van beheer in de leefgebieden open akker gaat om de in hoofdstuk 2.3 genoemde 2e prioriteit. Inzet op specifieke soorten Kievit en Wulp binnen de clusters met last minute pakket (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen).
2. Geen inzet van de flexibele maatwerkregeling binnen het leefgebied open grasland.

4.5. Aansluiting op het monitoringsplan

In het monitoringsplan is er een koppeling gemaakt tussen de meting van effectiviteit van de maatregelen. De monitoring volgt de maatregelen, deels zijn deze flexibel, deels liggen deze "vast" (1e prioriteit). De structurele maatregelen zullen uiterlijk 1 maart worden doorgegeven als de afspraken met agrariërs vastliggen; de flexibele inzet zal bepaald worden in de loop van het broedseizoen. De ligging van de beheerpakketten zal doorgegeven worden aan Altenburg & Wymenga, provincie en AND voor de nodige afstemming.

5. Projectplanning

Onderdeel	F	M	A	M	J	J	A	S	O	O
Aanleveren informatie "vast" beheer										

Uitvoering flexibele maatwerkregeling										
Aanleveren informatie maatregelen										

6. Begroting en dekking (bedragen excl. BTW)

Begroting

Onderdeel	2024
Biotoopbeheer/flexibel beheer	€ 150.000
Preventief predatiebeheer/overig	€ 20.000
Totaal	**€ 170.000**

Onderdeel	2025
Biotoopbeheer/flexibel beheer	€ 160.000
Preventief predatiebeheer/overig	€ 10.000
Totaal	**€ 170.000**

Dekking

Onderdeel	2024
Provincie	**€ 170.000**

Onderdeel	2025
Provincie	**€ 170.000**

Het accent accent ligt op biotoop en flankerend predatie. Beide kanten horen bij een medaille, het een kan niet zonder het ander om broedsucces te halen en gemeenschapsgeld verantwoord in te zetten.

7. Indicatoren

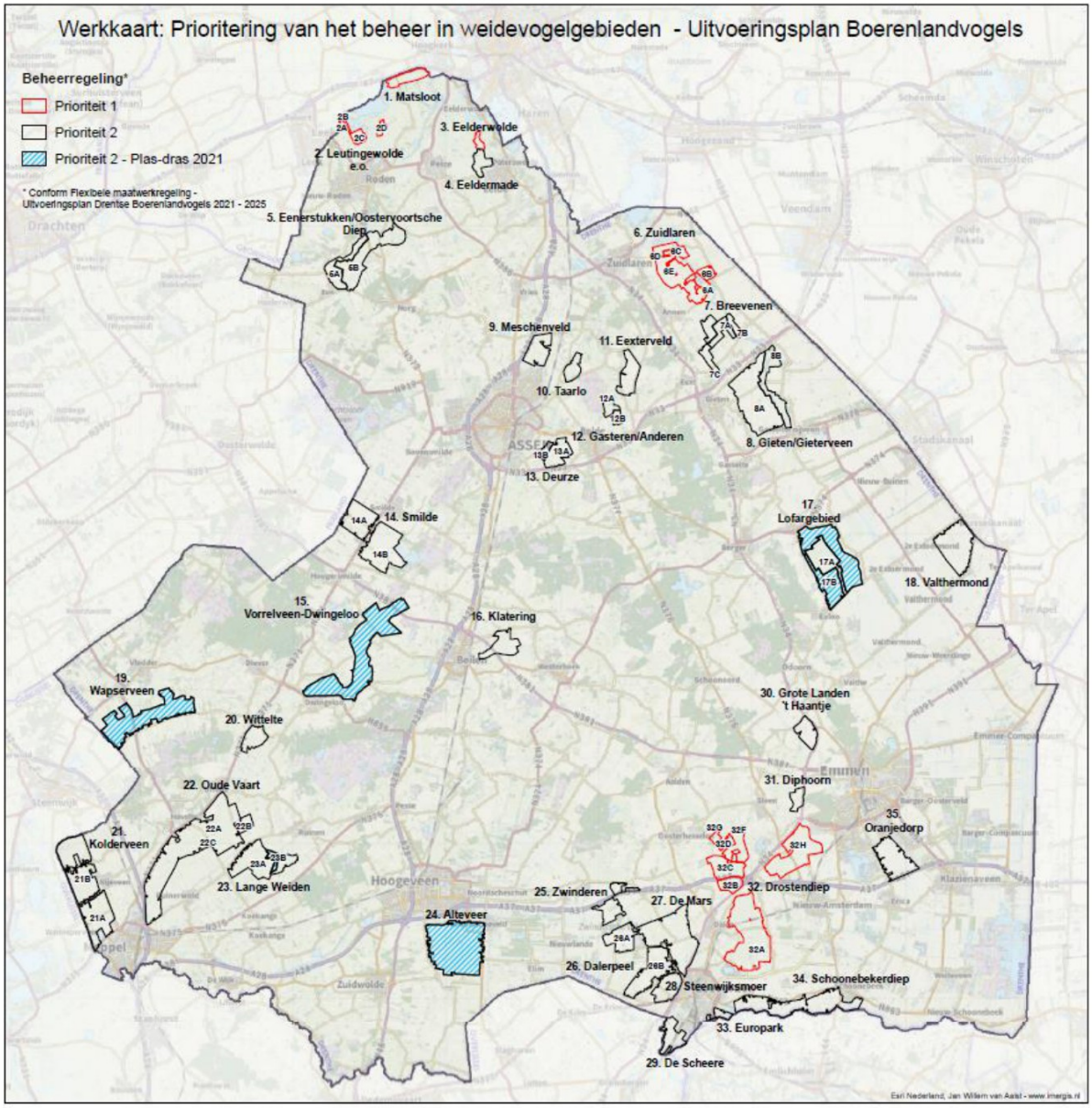
- Uitvoeren biotoopbeheer
- Preventief predatiebeheer

8. Voorlichting en publiciteit

Het project wordt tijdens de looptijd in de publiciteit gebracht. Dat kan zijn in de vorm van een persbericht, nieuwsitem in (digitale) nieuwsbrief of website en/of social media. Dit gaat altijd in overleg met team Communicatie van de provincie.

9. Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht weide- en akkervogelgebieden 2021-2025*

Werkkaart: Prioritering van het beheer in weidevogelgebieden – Uitvoeringsplan Boerenlandvogels

**) Het primaire doel van deze kaart is het laten zien binnen welke gebieden aan de bescherming van akkervogels en weidevogels gewerkt wordt. Ook de natuurgebieden waar de TBO's de aandacht voor boerenlandvogels versterken, zijn hierin meegenomen. Deze kaart geeft bewust geen enkele indicatie voor eventuele acties voor predatiebeheer door middel van jacht en ontheffingen die daaruit kunnen voortvloeien.*

Bijlage 2. Overzicht van pakketten, voorwaarden en vergoedingen (niveau ANLb 2021) voor flexibel biotoopbeheer

Elk jaar worden de pakketten ge-update naar de maatstaven van het ANLb in overleg tussen LBD en AND.

1 Grasland met rustperiode

Introductie

Dit pakket biedt rust aan broedende vogels en opgroeigelegenheid aan kuikens. Een rustperiode is vooral voor weidevogels van belang, maar het beheer biedt ook schuil- en foerageergelegenheid voor insecten en kleine zoogdieren.

Beheereisen

- Er worden in de rustperiode (afhankelijk van pakketvariant) geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd;
- Voor pakketvarianten 1l, 1m, 1t, voorweiden en daarna rust: Het grasland wordt pas na rustperiode gemaaid.

Aanvullende beheervoorschriften

- In de rustperiode vinden op het perceel geen bewerkingen plaats, ook geen beweiding ;
- Het te voet betreden van het perceel moet zoveel mogelijk worden beperkt.

Adviezen

- Het advies is om de voorjaarsbemesting achterwege te laten en na de rustperiode te bemesten. Dit voorkomt een te zware snede na de rustperiode. Weidevogelkuikens kunnen zich moeilijk voortbewegen door zwaar gewas;
- Van binnen naar buiten maaien, zodat weidevogels en kuikens een veilig heenkomen kunnen zoeken;
- Maai overdag, want ’s nachts of in de schemering zijn opvliegende weidevogels en/of kuikens slecht zichtbaar.

Pakketvarianten

Pakketcode	Pakketnaam	Vergoeding/ha
1a	Rust van 1 april tot 1 juni	€ 450,-
1b	Rust van 1 april tot 8 juni	€ 650,-
1c	Rust van 1 april tot 15 juni	€ 750,-
1d	Rust van 1 april tot 22 juni	€ 850,-
1e	Rust van 1 april tot 1 juli	€ 1.200,-
1m	Voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 22 juni	€ 280,-
1t	Voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni	€ 260,-

2 Kuikenvelden (alleen als last-minute)

Introductie

Een kuikenveld kan tijdens het broedseizoen worden afgesproken op percelen zonder weidevogelbeheer. Kuikenvelden bieden opgroeiende kuikens van weidevogels de ruimte om op te groeien, omdat een deel van het perceel waar ze zitten niet wordt gemaaid, terwijl de rest al wel wordt gemaaid. Het zijn vaak stroken of blokken in een grasland waar het grasland dus lang genoeg is om schuilgelegenheid en voedsel voor kuikens te bieden.

Beheereisen

- Er worden in de rustperiode (afhankelijk van pakketvariant) geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd en er vindt geen beweiding plaats.

Aanvullende beheervoorschriften

- Kuikenvelden in de vorm van stroken zijn ten minste 6 meter breed;
- Kuikenvelden mogen niet voor 1 juni worden gemaaid, dus ook niet voorafgaand aan de rustperiode voor een kuikenveld.

Pakketvarianten

De rustperiode ligt in de periode 1 mei tot 1 augustus, en heeft een duur van tenminste:

Pakketcode	Pakketnaam	Vergoeding/ha
2aLBD	*1 week*	*€ 200,-*
2a	2 weken	€ 400,-
2b	3 weken	€ 525,-
2c	4 weken	€ 650,-
2d	5 weken	€ 800,-
2e	6 weken	€ 950,-

3 Plasdras voor weidevogels

Introductie

Plasdras is een aantrekkelijk biotoop voor weidevogels om te rusten en te foerageren. Wormen en emelten komen bij een hoge grondwaterstand dichter naar het maaiveld en zijn daardoor beter bereikbaar voor weidevogels. Het is belangrijk dat naast de plasdras percelen met rustperiode aanwezig zijn, zodat er schuil- en opgroeimogelijkheden zijn voor de kuikens.

Niet het diepe water, maar juist het 'drassige' deel van een plasdras is het meest waardevol voor weidevogels. Praktisch vertaald hoeft u op een goed plasdrasperceel geen laarzen aan om droge voeten te houden, maar zijn uw schoenzolen nat. De oppervlakte voor dit pakket is het deel dat in de beheerperiode continu drassig is.

Beheereisen

- Het land is volledig drassig van 15 februari tot 15 juni.

Aanvullende beheervoorschriften

- Plasdrassen kunnen op een heel perceel of deel van het perceel liggen. Plasdras rondom greppels of langs slootkanten is ook mogelijk;
- De plasdras wordt gecreëerd met pompen, dammetjes, afsluiten van greppels of andere maatregelen;
- Het plasdraspakket heeft betrekking op het drassige deel van een perceel. Dat deel moet in zijn geheel drassig zijn, slikranden tellen ook mee;
- Om plasdras tot productieve (landbouw)grond te laten behoren, is het nodig om minstens één keer per jaar te maaien.

Adviezen

- Om te voorkomen dat de plasdras omgeven wordt door een te zwaar gewas, is het advies om het hele perceel vooraf niet te bemesten, slepen of bloten;
- Om te voorkomen dat de plasdras omgeven wordt door een te zwaar gewas, is het advies om ook na afloop terughoudend te zijn met bemesting en het perceel kort de winter in te laten gaan.

Pakketvarianten

Pakketcode	Pakketnaam	Vergoeding/ha
3c	Plasdras 15 februari tot 15 juni	€ 2.575,-

6 Extensief beweid grasland

Introductie

Extensief beweid grasland draagt bij aan het habitat voor weidevogels. Het is waardevol voor insecten en insectenetende vogels die voorkomen op wat korter gras en een bepaalde beweidingsdruk kunnen hebben, bijvoorbeeld de kievit. De mest van het vee trekken insecten aan die als voedsel dienen voor volwassen vogels en de wat oudere kuikens. Er wordt gewerkt met een lage veebezetting, zodat er voldoende ruimte voor weidevogels is. Dit pakket past bij een grasproductie van ca 7 ton ds/ha/jaar.

Beheereisen

- Beweiding is verplicht van 1 mei tot 15 juni. De veebezetting is afhankelijk van pakketvariant;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals Akkerdistel, Ridderzuring, Jacobskruiskruid en Brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid. Tijdens de beweiding is chemische onkruidbestrijding niet toegestaan.

Aanvullende beheervoorschriften

- In de periode van extensief beweiden wordt het land niet bewerkt. Denk daarbij aan maaien, rollen, slepen, scheuren, frezen, (her)inzaaien, doorzaaien en bemesten.

Pakketvarianten

Pakketcode	Pakketnaam	Vergoeding/ha
6a	Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 1,5 GVE/ha	€ 700,-
6c	Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ ha	€ 500,-

Diersoort	GVE
Runderen ouder dan twee jaar en paardachtigen ouder dan zes maanden	1
Runderen vanaf zes maanden maar niet ouder dan twee jaar	0,6
Runderen jonger dan zes maanden	0,4
Paardachtigen jonger dan zes maanden	0,4
Schapen, geiten en lammeren	0,15
Alpaca's	0,15
Fokzeugen > 50 kg	0,5
Andere varkens	0,3
Legkippen	0,014
Ander pluimvee	0,03

Deze tabel geldt alleen voor GVE berekening van beweiding in combinatie met ANLb/LBD-subsidies.

7 Ruige mest

Introductie

Bemesting met ruige mest stimuleert het bodemleven ten behoeve van boerenlandvogels. Strorijke mest zorgt tevens voor nestmateriaal. Het bodemleven heeft meer aan ruige mest dan andere vormen van mest. Ruige mest zorgt ook voor een hoger organische stof gehalte en is goed voor de bodemstructuur.

Beheereisen

- De beheereenheid wordt bemest met ruige stalmest.

Aanvullende beheervoorschriften

- Dit pakket is bedoeld voor beheer gericht op boerenlandvogels. Er wordt ruige stalmest uitgereden met strodeeltjes;
- Dit pakket kan alleen in combinatie met een ander beheerpakket worden afgesloten;
- Op de beheereenheid wordt in een kalenderjaar ten minste 5 en maximaal 10 ton ruige stalmest per hectare uitgereden om te voorkomen dat de grasmat te zwaar wordt;
- De ruige stalmest wordt in één keer opgebracht;
- Als er sprake is van een rustperiode, wordt de mest vanaf de dag volgend op de einddatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket tot de toegestane einddatum volgens de mestwetgeving uitgereden;
- Bij voorkeur wordt er niet vóór de rustperiode uitgereden. Omdat dat leidt tot een te zwaar gewas dat slechte voederkwaliteit heeft (risico dat het doorschiet, platslaat of vervilt).

Pakketvarianten

Pakketcode	Pakketnaam	Vergoeding/ha
7a	Ruige mest	€ 100,-

8 Hulp voor de Wulp (LBD pakket)

Introductie

Maatregel ter verhoging van kuiken- en nestoverleving van wulp op zowel grasland als bouwland. Effectiviteit wordt getoetst door middel van onderzoek.

Beheereisen

a. In stroomraster zetten van een wulpennest d.m.v. een SmartFence.
   - Minimaal opzetten 20 x 20 meter.

b. In stroomraster zetten van een wulpennest.
   - Minimaal 1 en maximaal 2 hectare in stroomraster.
   - Uitgestelde maaidatum van beheereenheid volgens; Grasland met rustperiode

Aanvullende beheervoorschriften

a. In stroomraster zetten van een wulpennest d.m.v. een SmartFence.

- Minimaal opzetten 20 x 20 meter.
- Het raster blijft minimaal staan tot het nest is uitgekomen (verlaten of gepredeerd) + 3 dagen voor dekking jongen.
- Het maaien gebeurd niet binnen een week na uitkomen jongen.

a. In stroomraster zetten van een wulpennest.

- Minimaal 1 en maximaal 2 hectare in stroomraster.
- Uitgestelde maaidatum van beheereenheid volgens; Grasland met rustperiode
- Maatregelen worden gemonitord door middel van het volgen van de nesten door de vrijwilligers van de lokale weidevogelwerkgroep.

Pakketvarianten

Pakketnaam	**Vergoeding/ha**
Wulpennest binnen SmartFence	€ 100,- (per nest)
Wulpennest binnen stroomraster	€ 750,- (per hectare)

9 Hulp voor de Kievit (LBD pakket)

Introductie

Maatregel ter verhoging van kuiken- en nestoverleving van kievit op maïsland. Er wordt getoetst op effectiviteit met het oog op opschaling.

Beheereisen

- Uitstellen van eerste bewerking voor het hele perceel tot 15 mei

Liefst in combinatie met:

- Braakliggende stroken (braaklegging tot 1 augustus)
- Extensief weiden op aanliggend grasland (zie omschrijving pakket 6)
- Het aanleggen van alleen een braakstrook in combinatie met nestbescherming.
- Plaatsen van een stroomraster om het perceel.

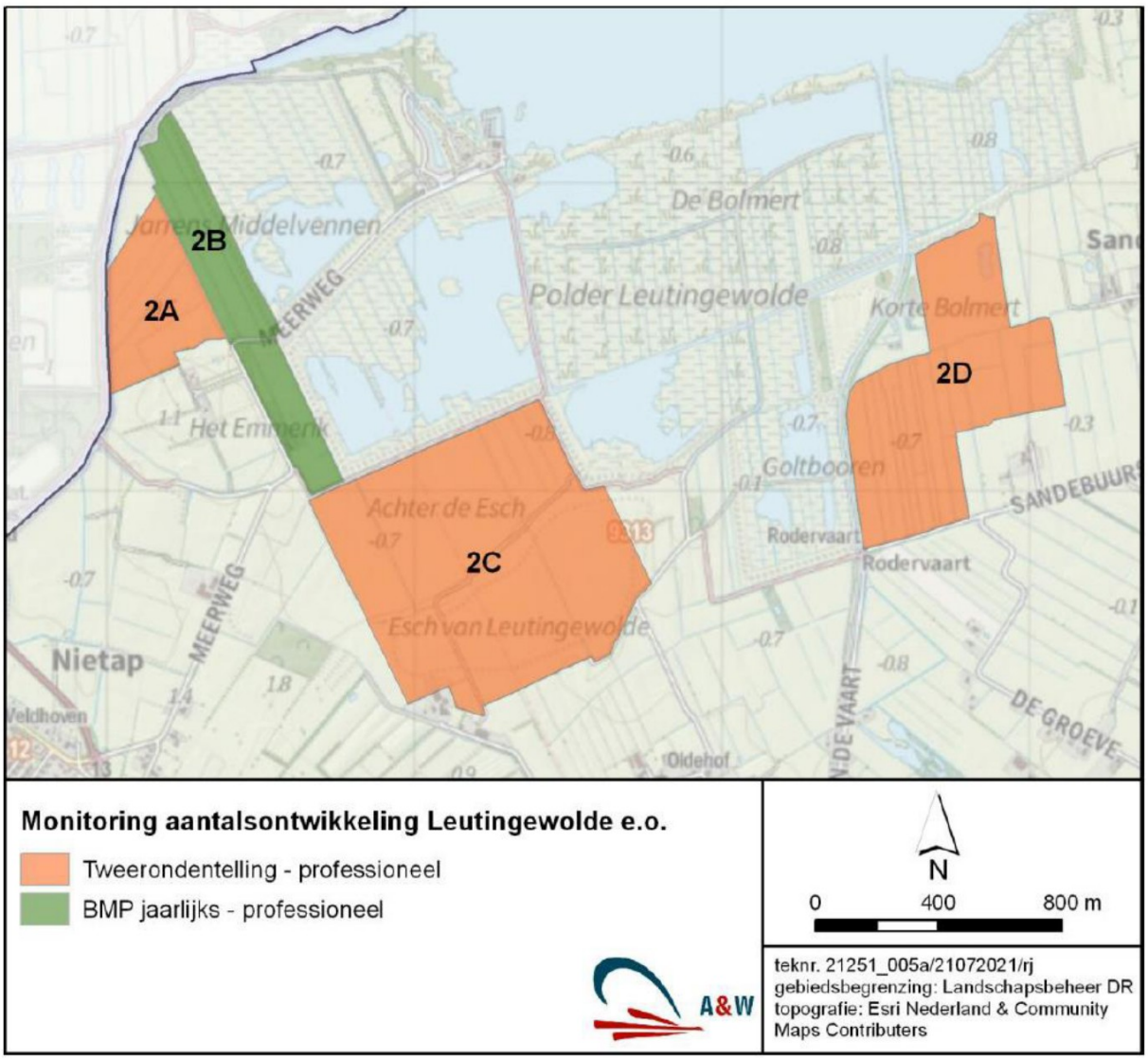
Aanvullende beheervoorschriften

- Er kan alleen een overeenkomst worden aangegaan met grondgebruikers die samenwerken met een door Landschapsbeheer Drenthe erkende weidevogelgroep.
- Door weidevogelbeschermers moet vastgesteld zijn dat op het betreffende of aangrenzende perceel minimaal 5 legsels van kieviten zijn aangetroffen, aanwezigheid van nesten van soorten als Wulp, Scholekster, Tureluur en Grutto is een pré bij prioritering.
- Het perceel waarop de maatregelen worden getroffen betreft bouwland.
- Voor braakstroken geldt een minimale oppervlakte van 1.000 m2 (0,1 hectare) en maximaal 10.000 m2 (1 hectare) en ligt minimaal op 50 meter van gebouwen of hoog opgaande begroeiing.
- Voor uitgestelde bewerking geldt maximaal 4 hectare per deelnemer.
- Maatregelen worden gemonitord door middel van het volgen van de nesten door de vrijwilligers van de lokale weidevogelwerkgroep.

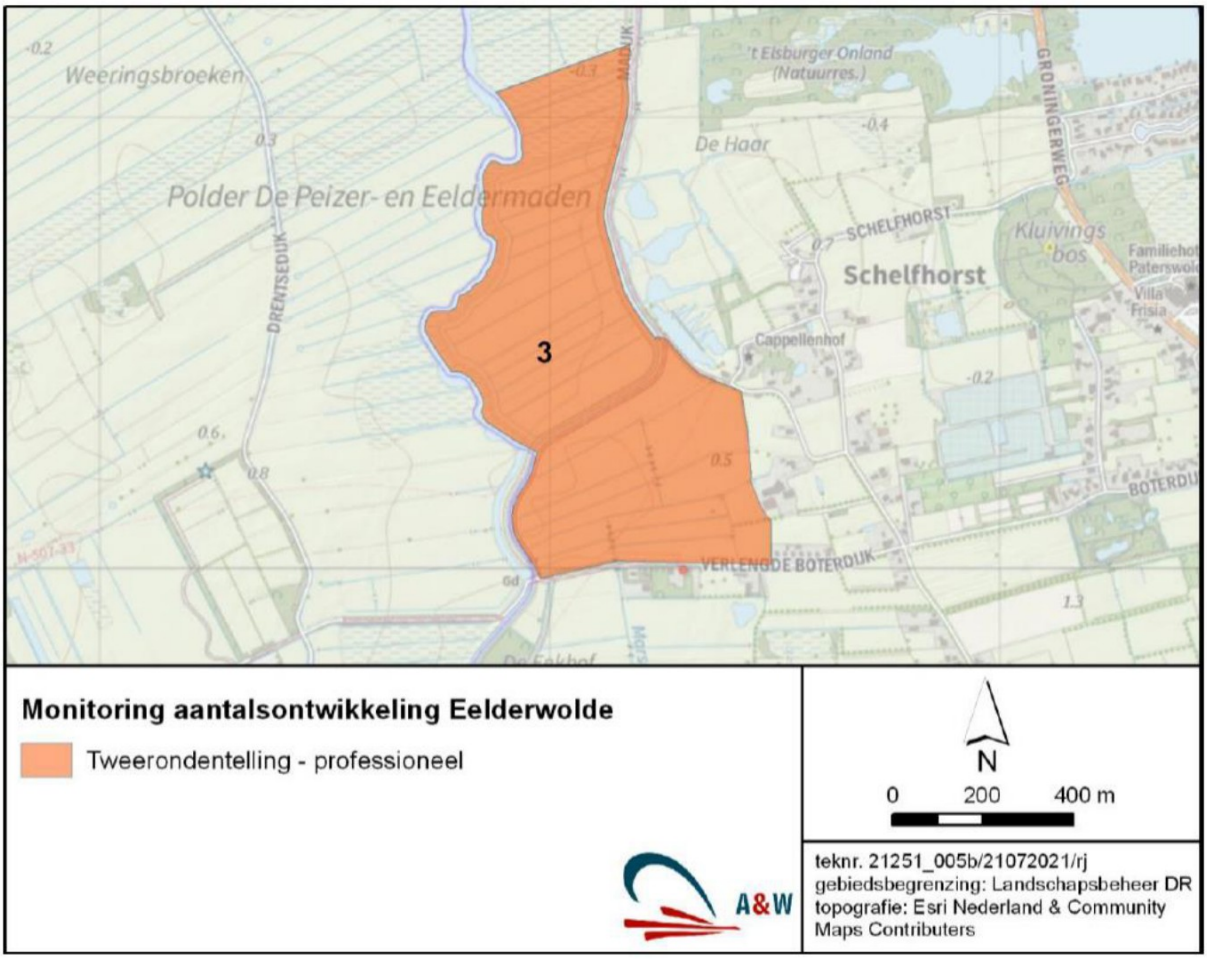
Pakketvarianten

Pakketnaam	**Vergoeding/ha**
Uitgestelde bewerking	€ 400,- (per hectare)
Braakstrook	€ 1.100,- (per hectare)

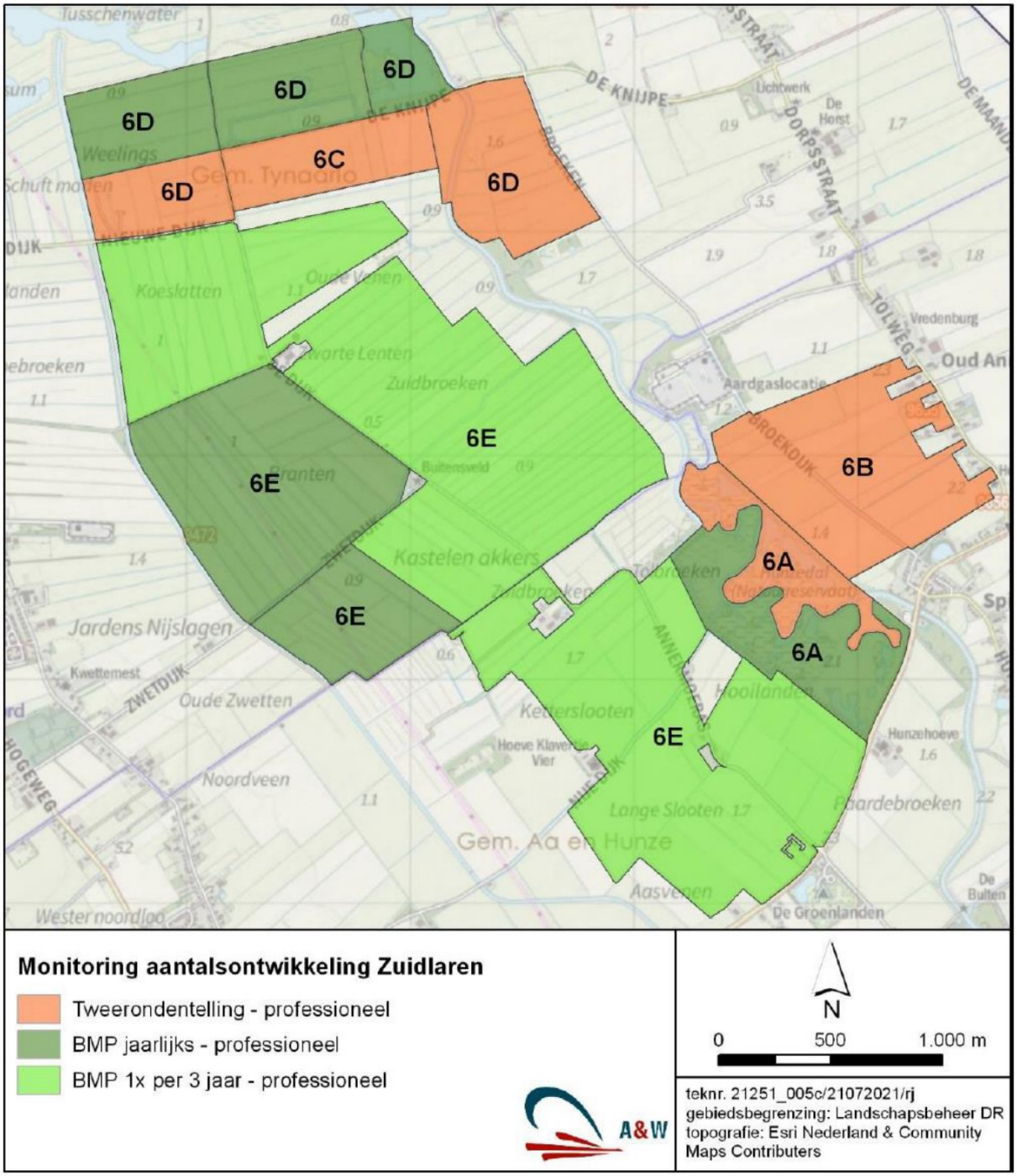
Bijlage 3. Monitoringsplan gebieden

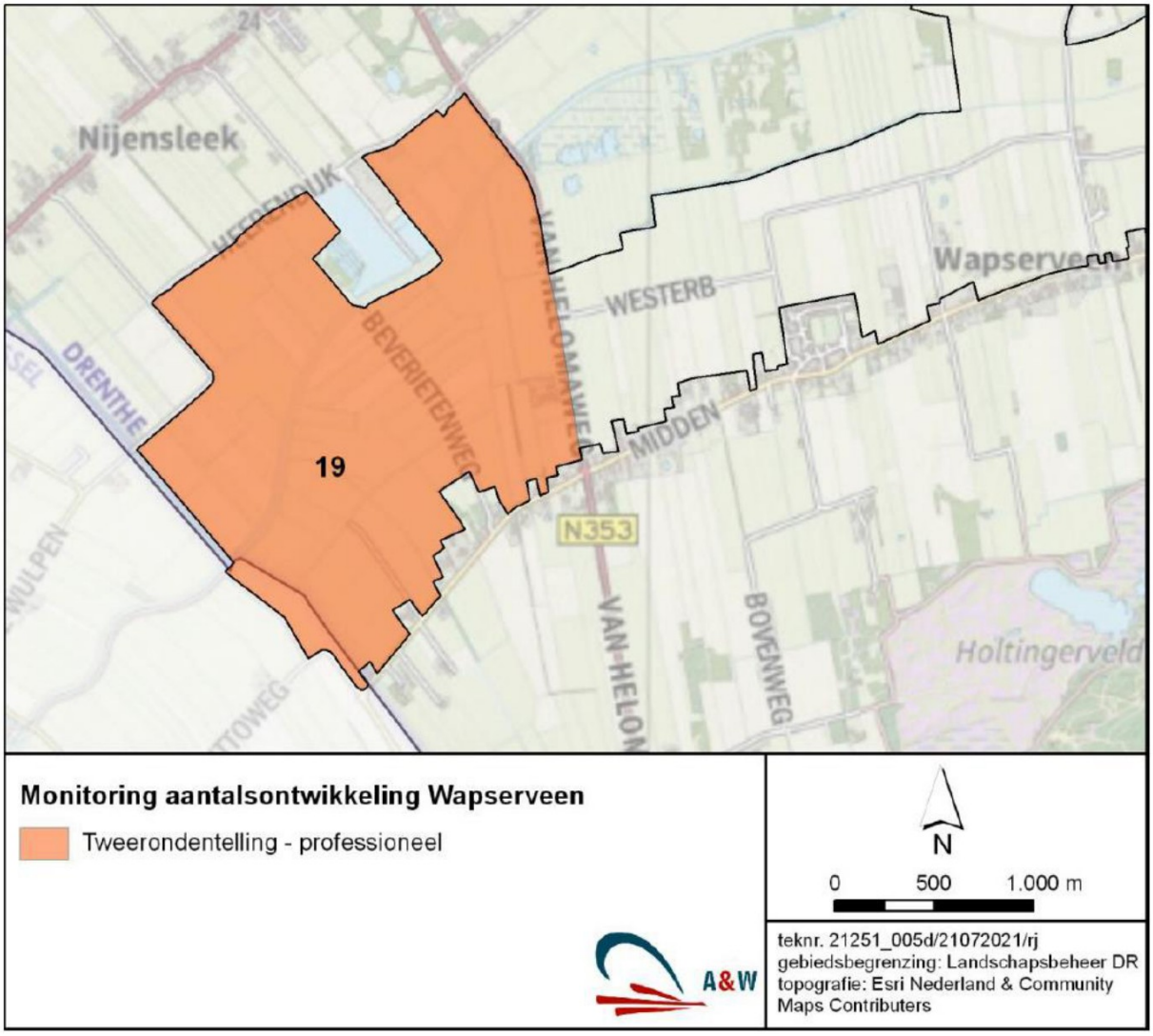
2A - 14,2 ha (oranje)
2B - 19,1 ha (donkergroen) --> BMP telling bestaand (Bert Jaap Darwinkel)
2C - 68,8 ha (oranje)
2D - 38,8 ha (geel)

Weeringsbroeken
Polder De Peizer- en Eeldermaden
't Elsburger Onland (Natuurres.)
De Haar
Schelfhorst
Kluivings bos
Cappellenhof
DRENTSEDIJK
GRONINGERWEG
SCHELFHORST
VERLENGDE BOTERDIJK
3
Monitoring aantalsontwikkeling Eelderwolde
Tweerondentelling - professioneel
N
0 200 400 m
A&W
teknr. 21251_005b/21072021/rj
gebiedsbegrenzing: Landschapsbeheer DR
topografie: Esri Nederland & Community Maps Contributers

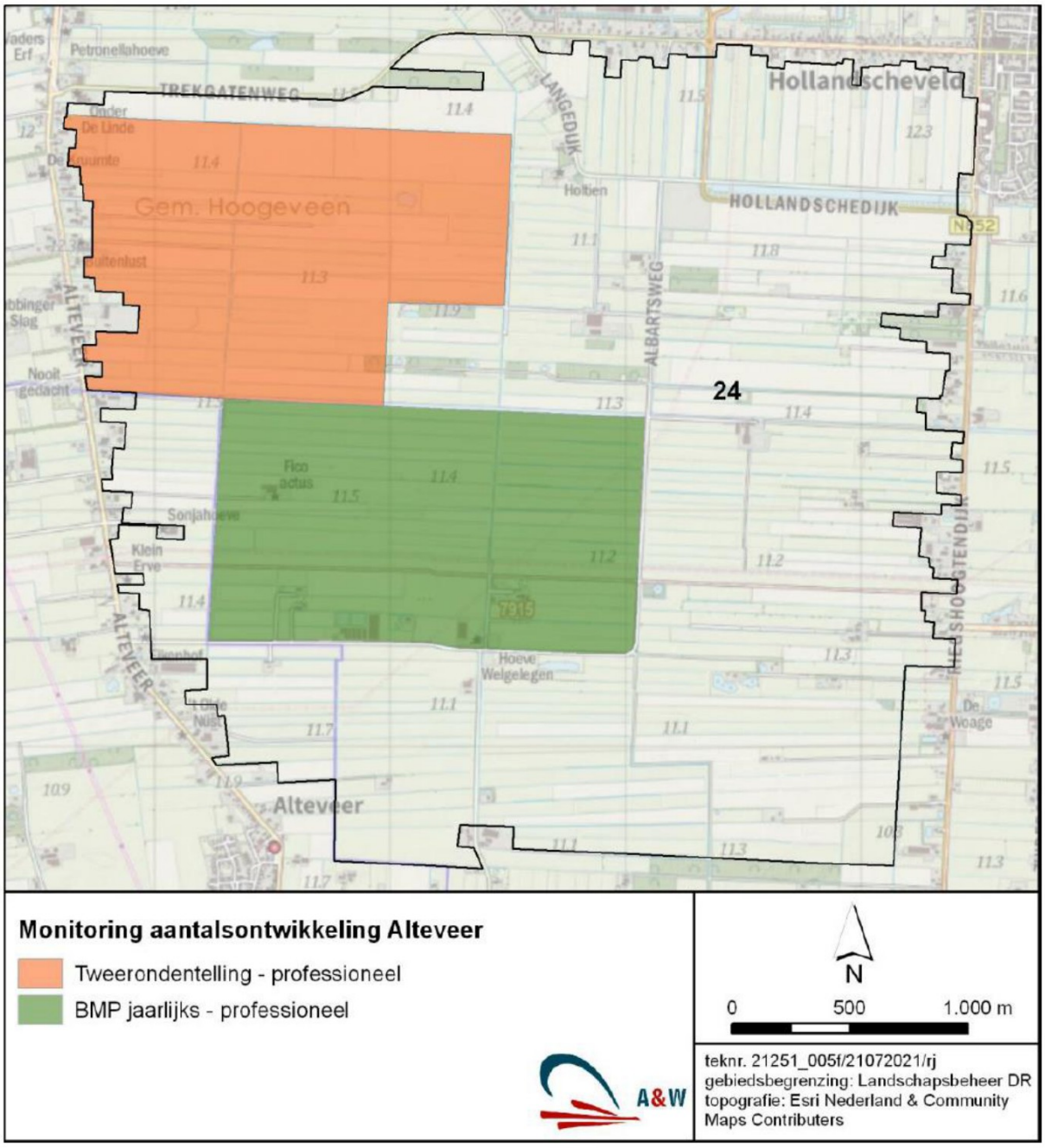
3 - 44,9 ha

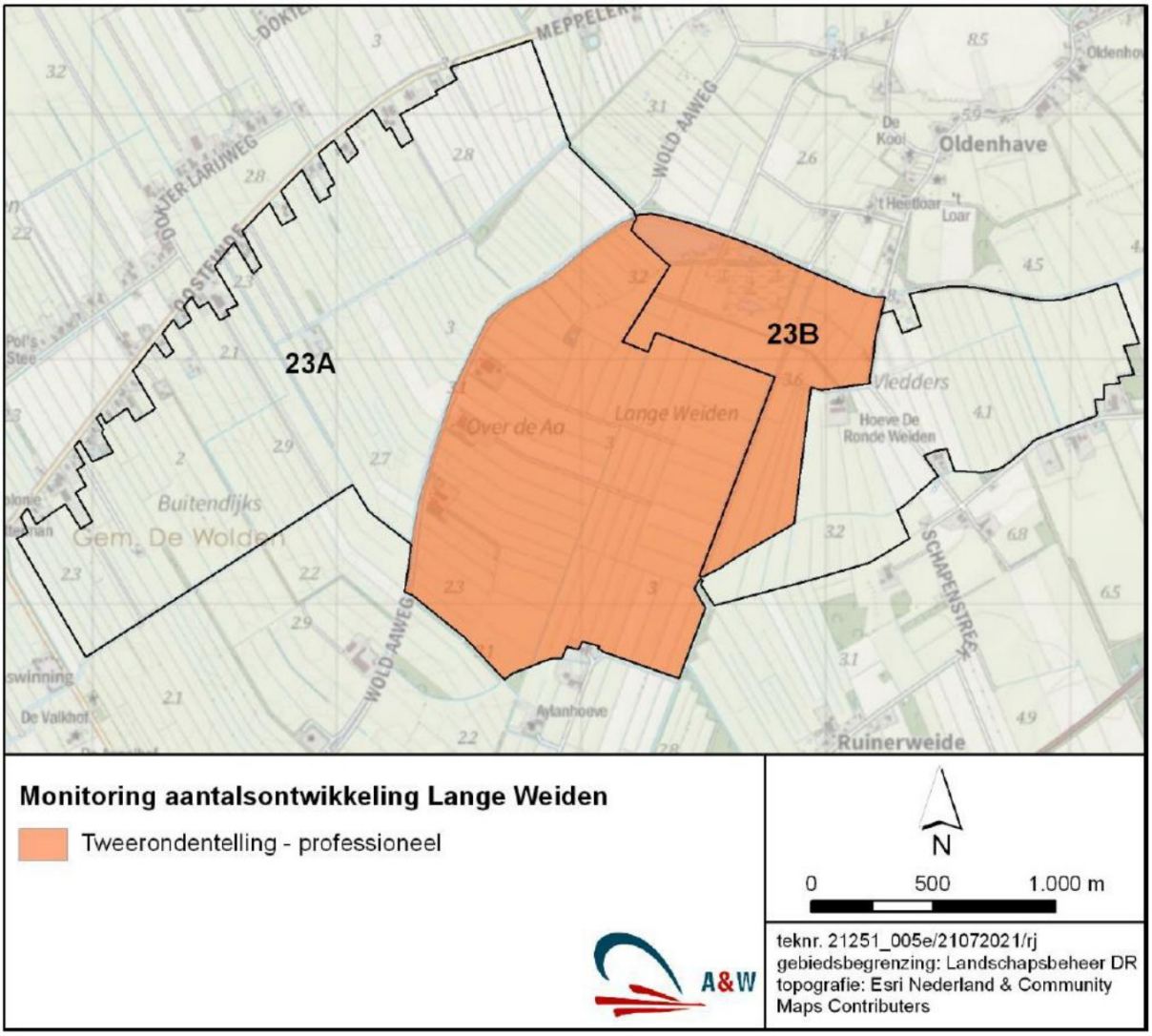

6A - 39,7 ha (lichtgroen) --> BMP bestaand, telling/beschikbaarheid navragen (Bartels)
6A - 24,6 ha (oranje)
6B - 67,9 ha (oranje)
6C - 26,7 ha (oranje)
6D - 64,8 ha (donkergroen) --> BMP telling bestaand, beschikbaarheid/frequentie navragen (IVN)
6D - 57,7 (oranje) ha
6E - 358,1 ha (lichtgroen) --> ANLb-gebied, 1x per 3 jaar BMP, tussentijdse 2 ronde tellingen organiseren
6E - 82,3 ha (donkergroen) --> ANLb-gebied, jaarlijks BMP
6E - 30,5 ha (rood) --> ANLb-gebied, niet gedekt door BMP telling, overwegen toe te voegen.

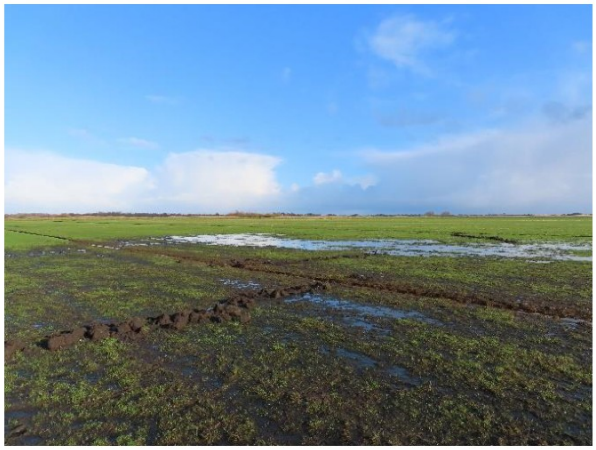
19 - 122,2 ha (donkergroen) --> BMP telling bestaand, beschikbaarheid/frequentie navragen
19 - 297,4 ha (oranje)

Petronellahoeve
TREKGATENWEG
Hollandscheveld
LANGEDIJK
Holben
HOLLANDSCHEDIJK
N852
Gem. Hoogeveen
ALBARTSWEG
24
ALTEVEER
Nooit gedacht
Ficoactus
Sonjahoeve
Klein Erve
7915
Hoeve Welgelegen
De Woage
Alteveer
Monitoring aantalsontwikkeling Alteveer
Tweerondentelling - professioneel
BMP jaarlijks - professioneel
N
0
500
1.000 m
A&W
teknr. 21251_005f/21072021/rj
gebiedsbegrenzing: Landschapsbeheer DR
topografie: Esri Nederland & Community Maps Contributers

23A
23B
Oldenhave
Lange Weiden
Over de Aa
Buitendijks
Gem. De Wolden
Ruinerweide
WOLD AAWEG
SCHAPENSTREEK
Hoeve De Ronde Weiden
Aylanhoeve
De Valkhof
Monitoring aantalsontwikkeling Lange Weiden
Tweerondentelling - professioneel
N
0
500
1.000 m
A&W
teknr. 21251_005e/21072021/rj
gebiedsbegrenzing: Landschapsbeheer DR
topografie: Esri Nederland & Community Maps Contributers

Flexibele maatwerkregeling

Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Landschapsbeheer Drenthe
Zorg voor ons landschap

Colofon

Titel **Flexibele maatwerkregeling**
Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Opdrachtgever Provincie Drenthe

Opdrachtnemer

Landschapsbeheer Drenthe
Kloosterstraat 11
9401 KD Assen
T (0592) 316 616
E info@lbdrenthe.nl
W www.lbdrenthe.nl

Contactpersoon Bert Dijkstra

Status Eindversie

Datum 11022021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Kader uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025	4
3.	Flexibele maatwerkregeling	4
3.1.	Algemeen	4
3.2.	Biotoop/flexibel beheer	5
3.3.	Preventief predatiebeheer/overig	6
4.	Rolverdeling & verantwoordelijkheden	7
5	Begroting en dekking	7
6.	Indicatoren	8
7.	Voorlichting en publiciteit	8
8.	Bijlagen	

1. Inleiding

In 2019 is het Plan van Aanpak akker en weidevogels 2017-2019 geëvalueerd. Daarbij is zowel gekeken naar de akker- en weidevogelpopulaties in Drenthe als naar de samenwerking tussen partijen. Om een structurele verbetering voor de situatie van de boerenlandvogels te bereiken, is afgesproken toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels. Dit heeft geresulteerd in het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025, deze is in december 2020 ter informatie aan PS voorgelegd. Net als in het vorige Plan van Aanpak blijft het hoofddoel samen met alle betrokkenen het nemen van maatregelen en ontplooien van acties in het veld die leiden tot een verbetering van de omstandigheden voor bedreigde populaties van boerenlandvogels. Belangrijke uitvoerende partijen zijn hierbij Agrarische Natuur Drenthe (AND) en Landschapsbeheer Drenthe (LBD). Hierbij vult de AND het gebiedsproces in binnen de ANLb leefgebieden "Open gras- en akkerland", LBD de gebieden daarbuiten. In deze laatstgenoemde gebieden wordt gewerkt met een flexibele maatwerkregeling voor beheer gericht op specifieke soorten. De maatregelen binnen de leefgebieden droge- en natte dooradering worden in elk geval afgestemd met AND In dit projectplan zijn de planning, invulling en kosten van deze maatwerkregeling beschreven.

2. Kader uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Het uitvoeringsplan is de start voor een serie van activiteiten de komende jaren.
In dit uitvoeringsplan zijn onderdelen beschreven die in 2021 ten uitvoer zullen komen:

- Gebiedsgerichte aanpak
- Predatiebeheer
- Monitoring
- Ermberaad 2.0

De flexibele maatwerkregeling heeft raakvlak met de onderdelen gebiedsgerichte aanpak, (preventief) predatiebeheer en monitoring.

3. Flexibele maatwerkregeling

3.1. Algemeen

Uit de flexibele maatwerkregeling kunnen directe kosten worden gedeclareerd die onderdeel zijn van de uitvoer daarvan. De maatwerkregeling is nodig om eigenaren, met name agrariërs, te compenseren voor inkomstenderving en te motiveren om mee te doen. Er kunnen concrete en uitvoerbare maatregelen worden bekostigd zoals biotoopmaatregelen, lastminute beheer, nestbeschermers, plaatsen van werende rasters (schrikdraad) enz.
De middelen worden hoofdzakelijk ingezet in de zogenaamde "weidevogelclusters" zoals beschreven in het uitvoeringsplan (zie ook bijlage 1). Dit gaat om open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe, de zone Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en de zone Leek-Norg-Groningen. Deze clusters zijn compacte gebieden waar nog voldoende populaties van doelsoorten aanwezig zijn om die met een gericht beleid te kunnen versterken en mogelijk uit te breiden. De uitvoering in deze gebieden zal in nauwe samenwerking gebeuren met vrijwilligersgroepen, agrariërs, TBO's, AND en WBE's (zie ook projectplan werkzaamheden Landschapsbeheer).

3.2. Biotoop/flexibel beheer

Wat er moet gebeuren voor een goed (akker- en) weidevogelbeheer is bekend: nestbescherming, mozaïek beheer, aangepast maaibeheer en aangepast akkerlandbeheer en gebruik van stalmest (zonder onder te werken). Het uitvoeringsplan biedt ruimte om buiten ANLb gebieden goed beheer voor weidevogels te kunnen voeren. De maatregelen verschillen van jaar tot jaar en van perceel tot perceel. Ze kunnen eenmalig/onregelmatig van toepassing zijn op een perceel, maar ook meerjarig. Voorwaarde is dat er daadwerkelijk weidevogels broeden of kuikens aanwezig zijn op het perceel zelf/aangrenzende percelen of een duidelijke potentie hebben. Dat laatste heeft vooral te maken met de aanleg van plasdrassen, deze kunnen na realisatie vogels aantrekken (figuur 1). Selectie van percelen vindt plaats in nauwe samenwerking met de weidevogelgroepen. Vrijwillige weidevogelbescherming groepen zijn in heel Drenthe actief. Zij kennen de gebieden en kunnen in het broedseizoen met relatief eenvoudige maatregelen veel bijdragen aan het broed- en kuikenoverleving succes. Een vergoeding is nodig om eigenaren te compenseren voor inkomstenderving en te motiveren om mee te doen. De beheeropties zijn overeenkomstig de inhoud, vergoeding en systematiek vanuit het ANLB en zijn aangevuld met een speciaal pakket voor maatregelen voor kievit en wulp (zie bijlage 2). Ten opzichte van het vorige Plan van Aanpak zijn de specifieke maatregelen voor de wulp nieuw. De bedoeling van dit pakket is om jonge wulpen meer kansen te geven door het maaien uit te stellen (vergroten kuikenoverleving). Deze maatregel wordt gecombineerd met het uitrasteren van het nest en/of perceel (vergroten broedsucces). Naar de effectiviteit van deze maatregelen zal onderzoek plaatsvinden door het Kenniscentrum Akkervogels (KCA). Tabel 1 geeft de soort specifieke relatie voor de doelsoorten weer.

Verdeling van de middelen van de beheerregeling volgens de navolgende prioritering:

1e prioriteit: structurele langjarige inzet (t/m 2023) in de beste clusters/locaties potenties daartoe, vooral gericht op graslandsoorten als Grutto en Tureluur (het vormen van een beheermozaïek) met Kievit als meeliftende soort;

2e prioriteit: inzet op specifieke soorten zoals Kievit en Wulp binnen de clusters (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen);

3e prioriteit: inzet op kansrijke initiatieven buiten de clusters.

In de praktijk bepaalt de (potentiële) aanwezigheid van voldoende broedparen in combinatie met voldoende deelnamebereidheid/energie in het gebied in belangrijke mate de omvang waarmee de middelen kunnen worden ingezet. Dit bepaalt uiteindelijk ook de financiële verhouding waarmee de bovengenoemde prioriteiten mee bediend worden. De keuze van inzet van de middelen, structureel langjarig of d.m.v. jaarlijks maatwerk heeft een directe relatie met de wijze waarop de monitoring van de resultaten zal plaatsvinden (zie 3.4).

Tabel 1. Effectiviteit beheerpakket per doelsoort.

Naam beheerpakket	Kievit	Wulp	Tureluur	Grutto	Scholekster
Grasland met rustperiode	(+)	+	+	+	+
Plas-dras	+		+	+	+
Kruidenrijk weidevogelgrasland	(+)	+	+	+	
Extensief beweid weidevogelgrasland		+			
Ruige mest*	+	+	+	+	+
Kuikenvelden		+	+	+	
Hulp voor de wulp		+			
Hulp voor de kievit	+				

**). Alleen in combinatie met rustperiode grasland en extensief weiden*

3.3. Preventief predatiebeheer/overig

Vossen kunnen een grote impact hebben op het nestsucces en jongen overleving van steltlopers. Elders in Europa en Nederland, en inmiddels ook onder Plan van Aanpak akker- en weidevogels 2017-2019, zijn goede ervaringen opgedaan met het plaatsen van elektrische rasters. Door broedpercelen uit te rasteren neemt de kans op vossenpredatie sterk af en kan het broedsucces toenemen.

Sinds 2017 wordt geëxperimenteerd op broedpercelen en wulpennesten en deze methode blijkt effectief. Om deze reden wordt de toepassing verder uitgebreid. Hiervoor is aanschaf van extra materiaal nodig. Inzet van rasters wordt bij voorkeur toegepast rond plasdraslocaties en bij broedlocaties van wulpen. Ten aanzien van toepassing zullen aanbevelingen van Vogelbescherming Nederland worden gevolgd (Expert Meeting VBN 2016). Lopende het seizoen kunnen zich situaties voortdoen waarbij inzet van materiaal/werkzaamheden noodzakelijk is om het broedsucces/biotoop te verbeteren. In 2021 kan hierbij gedacht worden aan aanschaf van marterverjagers die bij nesten kunnen worden geplaatst.

Er bestaat een belangrijke relatie tussen biotoopverbetering en preventief predatiebeheer met de uitwerking van het faunabeheerplan/predatieprotocol.

Figuur 1. Voorbeeld van een plasdras met een grote aantrekkingskracht op steltlopers, hierbij raken veelal ook omliggende percelen bezet.

4. Rolverdeling & verantwoordelijkheden

4.1. Verantwoordelijkheid uitvoering van de flexibele maatwerkregeling Landschapsbeheer

Landschapsbeheer Drenthe is beheerder van de flexibele maatregelen en financiert concrete en uitvoerbare maatregelen en neemt hierbij de voorwaarden van staatsteun in acht. De afspraken worden in contracten vastgelegd.
Controle op het naleven van de contracten en de juiste wijze van uitvoering is een verantwoordelijkheid van Landschapsbeheer Drenthe en gebeurt volgens de systematiek van het ANLb.

4.2 Rolverdeling tussen AND en LBD
LBD is verantwoordelijk voor heldere werkafspraken met AND, voor wat betreft de inzet van de flexibele maatwerkregeling binnen de leefgebieden van de begrensde ANLb gebieden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om afstemming van inzet beheermaatregelen en eenduidige afspraken over beheervergoedingen en het voorkomen va dubbele betalingen.

4.3. Afspraken omtrent aanleveren gegevens

Direct na het broedseizoen wordt een overzicht opgeleverd van ingezette beheermaatregelen en investeringen als shapefile en in Excel.

4.4. Afbakening met begrensde ANLb gebieden

Binnen de begrenzing leefgebieden ANLb gelden de volgende afspraken:

1. Inzet van beheer in de leefgebieden open akker, droge en natte dooradering gaat om de in hoofdstuk 2.3 genoemde 2e prioriteit. Inzet op specifieke soorten Kievit en Wulp binnen de clusters met last minute pakket (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen).
2. Geen inzet van de flexibele maatwerkregeling binnen het leefgebied open grasland.

4.5. Aansluiting op (in voorbereiding zijnde) monitoringsplan

Ten tijde van indienen van dit projectplan was het monitoringsplan nog in voorbereiding. Relevant is de koppeling tussen de meting van effectiviteit van de maatregelen. De monitoring volgt de maatregelen, deels zijn deze flexibel, deels liggen deze "vast" (1e prioriteit). De structurele maatregelen zullen uiterlijk 1 maart worden doorgegeven als de afspraken met agrariërs vastliggen; de flexibele inzet zal bepaald worden in de loop van het broedseizoen.

4. Projectplanning

Onderdeel	F	M	A	M	J	J	A	S	O	O
Aanleveren informatie "vast" beheer										
Uitvoering flexibele maatwerkregeling										
Aanleveren informatie maatregelen										

5. Begroting en dekking (bedragen excl. BTW)

Begroting

Onderdeel	2021
Biotoopbeheer/flexibel beheer	€ 100.000
Preventief predatiebeheer/overig	€ 30.000
Totaal	**€ 130.00**

Dekking

Onderdeel	2021
Provincie	**€ 130.000**

6. Indicatoren

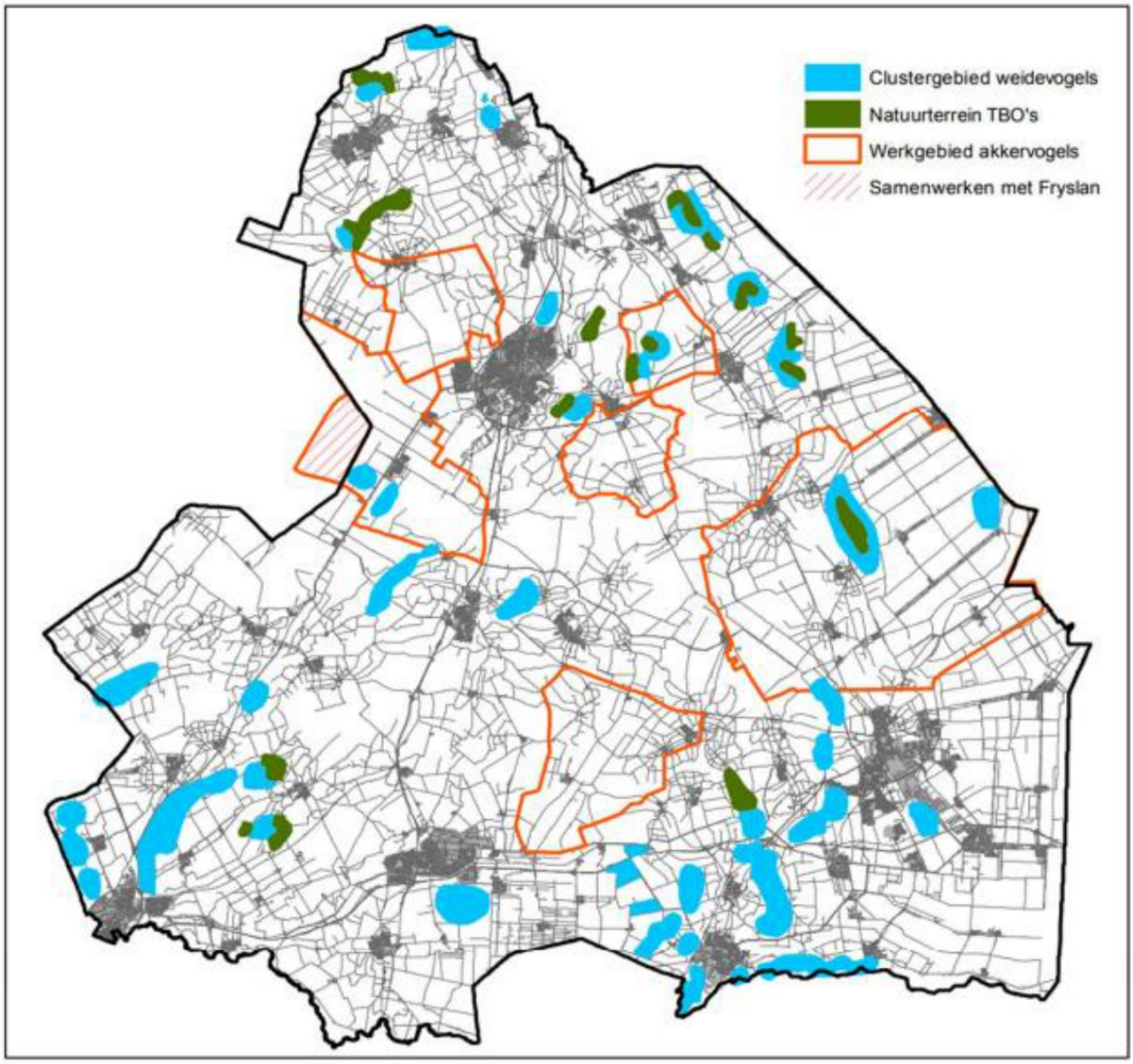
- Uitvoeren biotoopbeheer
- Preventief predatiebeheer

7. Voorlichting en publiciteit

Het project wordt tijdens de looptijd in de publiciteit gebracht. Dat kan zijn in de vorm van een persbericht, nieuwsitem in (digitale) nieuwsbrief of website en/of social media. Dit gaat altijd in overleg met team Communicatie van de provincie.

8. Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht weide- en akkervogelgebieden 2021-2025*

Weidevogelgebieden:

Noord Drenthe (Leekstermeer/Onlanden en Eenerstukken)
Drentsche Aa
Hunzedal Noord
LOFAR/Veenkoloniën
Emmen e.o.
Drostendiep West/Schoonerbekerdiep
Alteveer
Midden Drenthe (Beilen/Dwingeloo/Vorrelveen)
Zuidwest Drenthe (Ruinen/Ruinerwold/Uffelte/Nijeveen)

Akkervogelgebieden:

Langelo/Zeijen/Huis ter Heide
Drentsche Aa/Eexterveld
Veenkoloniën/Odoorn/Westdorp
De Broekstreek
Smilde/Hijken/Ravenswoud
Grolloo/Amen/Nooitgedacht

N

1:350.000

**) Het primaire doel van deze kaart is het laten zien binnen welke gebieden aan de bescherming van akkervogels (oranje rand) en weidevogels (lichtblauw) gewerkt wordt. Ook de natuurgebieden waar de TBO's de aandacht voor boerenlandvogels versterken, zijn aangegeven (groen). Deze kaart geeft bewust geen enkele indicatie voor eventuele acties voor predatiebeheer door middel van jacht en ontheffingen die daaruit kunnen voortvloeien.*

Bijlage 2. Overzicht van pakketten, voorwaarden en vergoedingen (niveau ANLb 2021)voor flexibel biotoopbeheer

1 Grasland met rustperiode

Landschapsbeheer Drenthe

Beschrijving

De beheereenheid wordt tijdens de rustperiode niet gemaaid of anders bewerkt. Om nesten van weidevogels en opgroeiende kuikens te beschermen.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) [1]
- Pakket rustperiode met voorweiden (l,m): Het grasland wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid [3]

Aanvullende beheervoorschriften

- In de rustperiode vinden op het ANLb-perceel geen bewerkingen plaats
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan

Beheeradvies:

- Van binnen naar buiten maaien, zodat weidevogels en kuikens een veilig heenkomen kunnen zoeken
- Niet in (schemer)donker maaien

Pakketten en beheervergoeding

De rustperiode betreft de periode:

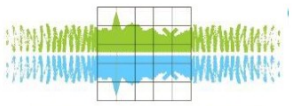
- A01a: 1 april tot 1 juni € 284,00 (per ha/jaar)
- A01b: 1 april tot 8 juni € 411,00 (per ha/jaar)
- A01c: 1 april tot 15 juni € 548,00 (per ha/jaar)
- A01d: 1 april tot 22 juni € 645,00 (per ha/jaar)
- A01e: 1 april tot 1 juli € 1.076,00 (per ha/jaar)

Pakketten rustperiode met voorweiden:

- A01l: 1 mei tot 15 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid (weiden verplicht tot 1 mei) € 249,00 (per ha/jaar)
- A01m: 8 mei tot 2 juni; het gras wordt vanaf 1 maart en voor de rustperiode niet gemaaid (weiden verplicht tot 1 mei) € 249,00 (per ha/jaar)

Vanuit de flexibele maatregelen worden vooral A01a t/m A01c aangeboden. Bij hoge uitzondering A01d en A01e (concentraties van tureluur- en gruttokuikens).

2 Kuikenvelden

Beschrijving

Als er weidevogelkuikens aanwezig zijn op een (gedeelte van een) perceel al dan niet onder beheer, kan daarvoor een rustperiode worden afgesproken van enkele weken. Dit moet minimaal 5 werkdagen voor de ingangsdatum aangevraagd worden, bij uw gebiedscoördinator van AND.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) [1]

Aanvullende beheervoorschriften

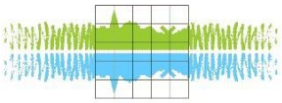
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats
- Beweiding is in de rustperiode niet toegestaan
- Indien de kuikenvelden in de vorm van randen worden aangelegd, dienen deze randen ten minste 6 meter breed te zijn.
- Kuikenvelden mogen op zijn vroegst op 1 juni worden gemaaid.

Pakketten en beheervergoeding

De rustperiode ligt in de periode van 1 mei tot 1 augustus, en heeft een duur van tenminste:

A02a) 2 weken	€ 267,00 (per ha/jaar)
A02b) 3 weken	€ 404,00 (per ha/jaar)
A02c) 4 weken	€ 542,00 (per ha/jaar)
A02d) 5 weken	€ 679,00 (per ha/jaar)
A02e) 6 weken	€ 816,00 (per ha/jaar)

3 Plas-dras

Landschapsbeheer Drenthe

Beschrijving

Een (deel van) een perceel wordt drassig gemaakt. Dit zorgt voor meer voedselaanbod voor weidevogels. Wormen en emelten gaan meer naar het grondoppervlak bij hoge grondwaterstanden. Daarnaast is de natte grond beter doorprikbaar voor weidevogels.

Beheereisen

- Het grasland is geïnundeerd (volledig drassig). De inundatieperiode loopt van datum x tot datum y (zie beschreven onder pakketten) [4]

Aanvullende beheervoorschriften

- De beheereenheid is jaarlijks geïnundeerd.
- Op minimaal 60% van het oppervlak van het perceel is de laag water tussen de 5 en 20 cm diep

Beheeradvies:

Minimaal 1x bloten/maaien na 1 augustus in verband met behoud AAN-status perceel

Pakketten en beheervergoeding

De inundatieperiode betreft de volgende periode:

- A03a Van 15 februari tot 15 april € 822,00 (per ha/jaar)
- A03b Van 15 februari tot 15 mei € 1.306,00 (per ha/jaar)
- A03c Van 15 februari tot 15 juni € 2.152,00 (per ha/jaar)

6 Extensief beweid grasland

Landschapsbeheer Drenthe

Beschrijving

Extensieve begrazing zorgt voor een grasland met verschillende hoogtes gras en mest. Dit zorgt voor meer voedselaanbod voor de weidevogels.

Beheereisen

- Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met minimale a en maximale veebezetting b (GVE/ha) (zie beschreven onder pakketten) [8]

Aanvullende beheervoorschriften

- Pakket a en c: Van 1 april tot 15 juni zijn landbouwkundige bewerkingen niet toegestaan
- Pakket b: Van 1 april tot 15 oktober zijn landbouwkundige bewerkingen niet toegestaan
- Onder de niet toegestane landbouwkundige bewerkingen vallen onder andere het maaien, rollen, slepen, scheuren, frezen, (her)inzaaien, doorzaaien en bemesten. In genoemde periode is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan.

Pakketten en beheervergoeding

a) Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.
€ 580,00 (per ha/jaar)

b) Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 oktober, minimaal 0,15 en maximaal 0,5 GVE/ha
€ 398,00 (per ha/jaar)

c) Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ ha
€ 382,00 (per ha/jaar)

Let op! Deze tabel geldt alleen voor de GVE berekening van begrazing in combinatie met ANLb-subsidies.

Diersoort	GVE
Stieren, koeien en andere runderen ouder dan twee jaar en paardachtigen ouder dan zes maanden	1 GVE
Runderen vanaf 6 maanden, maar niet ouder dan twee jaar	0,6 GVE
Runderen jonger dan zes maanden	0,4 GVE
Schapen en geiten	0,15 GVE
Fokzeugen > 50 kg	0,5 GVE
Andere varkens	0,3 GVE
Legkippen	0,014 GVE
Ander pluimvee	0,03 GVE

8 Hulp voor de Wulp

Beschrijving van de maatregel

- Maatregel ter verhoging van kuiken- en nestoverleving van wulp op zowel grasland als bouwland. Effectiviteit wordt getoetst door middel van onderzoek.

Beheereisen

a. In stroomraster zetten van een wulpennest d.m.v. een SmartFence.
    - Minimaal opzetten 20 x 20 meter.
b. In stroomraster zetten van een wulpennest.
    - Minimaal 1 en maximaal 2 hectare in stroomraster.
    - Uitgestelde maaidatum van beheereenheid volgens; Grasland met rustperiode

Voorwaarden

a. In stroomraster zetten van een wulpennest d.m.v. een SmartFence.
    - Minimaal opzetten 20 x 20 meter.
    - Het raster blijft minimaal staan tot het nest is uitgekomen (verlaten of gepredeerd) + 3 dagen voor dekking jongen.
    - Het maaien gebeurt niet binnen een week na uitkomen jongen.
b. In stroomraster zetten van een wulpennest.
    - Minimaal 1 en maximaal 2 hectare in stroomraster.
    - Uitgestelde maaidatum van beheereenheid volgens; Grasland met rustperiode

- Maatregelen worden gemonitord door middel van het volgen van de nesten door de vrijwilligers van de lokale weidevogelwerkgroep.

Vergoeding

a. Wulpennest binnen SmartFence € 100,- (per nest)
b. Wulpennest binnen stroomraster € 560,- (per hectare)

9 Hulp voor de Kievit

Landschapsbeheer Drenthe

Beschrijving van de maatregel

- Maatregel ter verhoging van kuiken- en nestoverleving van kievit op maïsland. Er wordt getoetst op effectiviteit met het oog op opschaling (verdere toepassing)

Beheereisen

- Uitstellen van eerste bewerking voor het hele perceel tot 15 mei

Liefst in combinatie met:

- Braakliggende stroken (braaklegging tot 1 augustus)
- Extensief weiden op aanliggend grasland (zie omschrijving pakket 6)
- Het aanleggen van alleen een braakstrook in combinatie met nestbescherming.
- Plaatsen van een stroomraster om het perceel.

Voorwaarden

- Er kan alleen een overeenkomst worden aangegaan met grondgebruikers die samenwerken met een door Landschapsbeheer Drenthe erkende weidevogelgroep.
- Door weidevogelbeschermers moet vastgesteld zijn dat op het betreffende of aangrenzende perceel minimaal 5 legsels van kieviten zijn aangetroffen, aanwezigheid van nesten van soorten als Wulp, Scholekster, Tureluur en Grutto is een pré bij prioritering.
- Het perceel waarop de maatregelen worden getroffen betreft bouwland.
- Voor braakstroken geldt een minimale oppervlakte van 1.000 m2 (0,1 hectare) en maximaal 10.000 m2 (1 hectare) en ligt minimaal op 50 meter van gebouwen of hoog opgaande begroeiing.
- Voor uitgestelde bewerking geldt maximaal 4 hectare per deelnemer.
- Maatregelen worden gemonitord door middel van het volgen van de nesten door de vrijwilligers van de lokale weidevogelwerkgroep.

Vergoeding

- Uitgestelde bewerking € 400,- (per hectare)
- Braakstrook € 1.100,- (per hectare)

Altenburg & Wymenga
ECOLOGISCH ONDERZOEK

Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Bouwsteen voor doelmatige monitoring

A&W-rapport 3353B

in opdracht van

provincie Drenthe

Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Bouwsteen voor doelmatige monitoring

A&W-rapport 3353B

R. de Jong
E.B. Oosterveld

Foto voorplaat
Kievitman bebroedt pas uitgekomen kuiken, Hans Pietersma

R. de Jong, E.B. Oosterveld 2022
Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Bouwsteen voor doelmatige monitoring. A&W-rapport 3353B
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever
Provincie Drenthe
Westerbrink 1
9405 BJ Assen
Telefoon 0592 36 55 55

Uitvoerder
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Súderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer	Projectleider	Status
3353	R. de Jong	Definitief

Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	M. Koopmans	11 februari 2022

Kwaliteitscontrole
M. Koopmans

Inhoud

1 Inleiding en kader 1
1.1 Inleiding 1
1.2 Kader 2
2 Doelstellingen monitoring 3
2.1 Boerenlandvogels 3
2.2 Beheer 4
2.3 Predatie 5
3 Afbakening en prioritering 6
3.1 Inhoudelijke afbakening 6
3.2 Ruimtelijke afbakening 7
3.3 Prioritering 9
4 Monitoringsmethoden 11
4.1 Boerenlandvogels 11
4.2 Beheer 13
4.3 Predatie 13
5 Uitvoering monitoring 16
5.1 Boerenlandvogels 16
5.2 Beheer 20
5.3 Predatie en predatiebeheer 21
6 Literatuur 24

Bijlage 1 Weidevogelclusters 25
Bijlage 2 Detailkaarten monitoring aantalsontwikkeling 26

1 Inleiding en kader

1.1 Inleiding

In navolging op het Plan van Aanpak Akker en Weidevogels 2017-2019 is door de betrokken partijen in Drenthe afgesproken om toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels. Dit heeft geresulteerd in het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 dat in december 2020 ter informatie aan Provinciale Staten is voorgelegd. Net als het vorige Plan van Aanpak blijft het hoofddoel om, samen met alle betrokkenen, maatregelen en acties in het veld uit te voeren die moeten leiden tot een verbetering van de omstandigheden voor bedreigde populaties van boerenlandvogels.

Belangrijke uitvoerende partijen zijn Agrarische Natuur Drenthe (AND) en Landschapsbeheer Drenthe (LBD). AND regisseert het gebiedsproces binnen de vanuit het natuurbeleid vastgestelde ANLb (Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer) leefgebieden “Open Akker” en “Open grasland”. LBD is de regisseur in de gebieden daarbuiten.

Voor de ANLb gebieden bestaan, als onderdeel van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), duidelijke kaders voor de inzet van beheerpakketten en de financiering en monitoring hiervan. Monitoring maakt onderdeel uit van het Uitvoeringsplan. Alleen goede monitoring kan leiden tot een gedegen evaluatie van het effect van de inzet van middelen op de stand van de boerenlandvogels.

Monitoring van de effecten van ingezet beheer in de leefgebieden Open grasland en Open akker vindt plaats vanuit de reguliere financiering en taken binnen het ANLb. Voor de gebieden daarbuiten ontbreekt een dergelijk landelijk kader. Hiervoor heeft de Provincie Drenthe de Flexibele maatwerkregeling Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 in het leven geroepen (Landschapsbeheer 2021). Deze regeling schept het kader voor de inzet van beheermaatregelen, financiering en ook monitoring, in de gebieden buiten de ANLb leefgebieden. Het gaat dan specifiek om de weidevogelgebieden, daar de akkervogelgebieden in hun geheel onder het ANLb vallen.

Dit rapport beschrijft de monitoring bij het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 in de vorm van een monitoringsplan. De richtlijnen uit de Flexibele maatwerkregeling zijn daarbij richtinggevend voor de invulling van de monitoring. Dit kader wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

Dit monitoringsplan richt zich voornamelijk op de weidevogelgebieden, omdat de Flexibele maatwerkregeling daarop is gericht. Anders dan voor de ANLb-gebieden (zowel weidevogels als akkervogels) is daar nog geen monitoring voor geregeld.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de doelstellingen van de monitoring, in hoofdstuk 3 de afbakening en de prioritering, in hoofdstuk 4 de in te zetten monitoringsmethoden en in hoofdstuk 5 geven we een uitwerking voor de gebieden.

1.2 Kader

Inzet van beheermaatregelen
De Flexibele maatwerkregeling (Landschapsbeheer 2021) richt zich op de inzet van beheermaatregelen in weidevogelgebieden. Deze inzet verschilt in aard, omvang en duur. Voor sturing op een optimale inzet van de middelen wordt voor de weidevogelgebieden gewerkt met een prioritering. Deze is als volgt:

Prioritering Flexibele maatwerkregeling

Verdeling van de middelen van de beheerregeling volgens de navolgende prioritering:

1e prioriteit: Structurele langjarige inzet (t/m 2023) in de beste clusters / locaties potenties daartoe, vooral gericht op graslandsoorten als Grutto en Tureluur (het vormen van een beheermozaïek) met Kievit als meeliftende soort.

2e prioriteit: Inzet op specifieke soorten als Kievit en Wulp binnen de clusters (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen).

3e prioriteit: Inzet op kansrijke initiatieven buiten de clusters.

Daar waar weidevogelgebieden overlappen met de ANLb-leefgebieden Droge en Natte dooradering of Open akker, kan vanuit het Uitvoeringsplan uitsluitend worden ingezet op de 2e prioriteit.

In de praktijk bepaalt de (potentiële) aanwezigheid van voldoende broedparen in combinatie met voldoende deelnamebereidheid/energie in het gebied in belangrijke mate de inzet van middelen en daarmee de prioriteit. Ook de verdeling van de inzet van de beschikbare financiële middelen over de drie prioriteiten is hiervan afhankelijk.

Uitgangspunten monitoring
De keuze van inzet van de middelen (structureel langjarig of d.m.v. jaarlijks maatwerk) is sturend in de opzet van de monitoring. Omdat monitoring een aanzienlijke tijdsinspanning vergt en/of kosten met zich meebrengt, is het belangrijk om deze efficiënt in te zetten en goed op elkaar af te stemmen. Voor de weidevogelgebieden gelden daarom de volgende uitgangspunten voor de opzet van de monitoring:

Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van en aangesloten op bestaande monitoring.

1e prioriteit: Structurele langjarige monitoring in het volledige cluster; Professionele monitoring van aantalsontwikkeling en monitoring van nestsucces (legselregistratie) door vrijwilligers.

2e prioriteit: Monitoring van nestsucces (legselregistratie) door vrijwilligers vormt de basis in het volledige cluster. Waar mogelijk wordt dit (plaatselijk) aangevuld met professionele monitoring van aantalsontwikkeling, met name daar waar plas-dras is gelegen.

3e prioriteit: Initiatieven buiten de clusters worden lokaal gevolgd door monitoring van nestsucces (legselregistratie) door vrijwilligers.

In de volgende hoofdstukken worden de doelstellingen, de methoden en de keuzes per gebied uitgewerkt.

2 Doelstellingen monitoring

Het Uitvoeringsplan leunt op twee pijlers, het beheer voor de boerenlandvogels en het predatiebeheer. Naast de effecten op de akker- en weidevogels richt dit monitoringsplan zich ook op het uitgevoerde beheer en op het predatiebeheer. Hierna worden de doelstellingen van de monitoring voor de drie onderdelen beschreven.

2.1 Boerenlandvogels

Het doel van het Uitvoeringsplan boerenlandvogels is bescherming van akker- en weidevogels in de broedperiode zodanig dat in de geselecteerde gebieden zichzelf in stand houdende populaties voortbestaan.

2.1.1 Weidevogels

Van de steltlopers is bekend dat het knelpunt voor instandhouding ligt bij de jongenproductie (Oosterveld et al. 2014, Kentie et al. 2018, Plard et al. 2019) en niet (of veel minder) bij de overleving van eerstejaars of volwassen vogels gedurende andere momenten van de jaarcyclus (trek, overwintering). De laatste jaren komen er te weinig jongen groot om de jaarlijkse sterfte onder volwassen vogels te compenseren. De jaarlijkse jongenproductie bepaalt dus in sterke mate voor- of achteruitgang van populaties. Gegeven de eerder benoemde knelpunten voor de instandhouding moet de monitoring daarom ook gericht worden op de reproductiefase (nestoverleving en uitvlieg kuikens). De jongenproductie is niet bij alle soorten even makkelijk te bepalen. Bij een aantal soorten moet (bij uitvoering op grote schaal) noodgedwongen worden volstaan met alleen het nestsucces.

Om het effect van de maatregelen te onderscheiden van andere invloeden is het belangrijk ook te meten in referentiegebieden die vergelijkbaar zijn maar waar geen maatregelen worden genomen. Daarbij is het van belang dat in beide gebieden een representatieve steekproef genomen kan worden om tot een doelmatige monitoring te komen.

Aantalsontwikkeling
Voor deze indicator is het doel van de monitoring:

- Vaststellen van de aantalsontwikkeling van de broedpopulaties weidvogels in de weidevogelgebieden met maatregelen in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen.

Jongenproductie en nestsucces
De jongenproductie heeft bij nestvliedende steltlopers betrekking op de jongen die vliegvlug worden. Vliegvlug worden betekent dat de jongen hun opgroeifase waarin ze na het uitkomen uit het ei nog niet kunnen vliegen, overleven en vervolgens uitvliegen. De opgroeifase is een periode van circa vier weken na uitkomen, waarin de jongen op eigen kracht en begeleid door de ouder voedsel zoeken en opgroeien. Vanwege hun mobiliteit is moeilijk vast te stellen of en hoeveel jongen vliegvlug worden. Een grove indicatie is het aandeel broedparen dat ten minste een vliegvlug jong voortbrengt. Dit aandeel wordt bepaald met behulp van het Bruto Territoriaal

Succes (BTS). Alleen voor Grutto, Tureluur en Wulp is het BTS een betrouwbare maat voor de jongenproductie (zie echter recente bevindingen bij de Grutto[1]).

Het doel van de monitoring van jongenproductie is derhalve:

- Jaarlijks vaststellen van de jongenproductie van Grutto, Tureluur en Wulp met behulp van BTS in gebieden met maatregelen in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen.

BTS is geen betrouwbare maat voor het bepalen van de jongenproductie van Kievit en Scholekster. Dit komt omdat deze soorten een meer gespreid broedseizoen hebben dan Grutto, Tureluur en Wulp en daarom het aantal ouders met uitgevlogen jongen minder betrouwbaar is vast te stellen. Voor deze soorten resteert de nestoverleving. Bij Grutto, Tureluur en Wulp geeft de nestoverleving aanvullende informatie over de fase waarin eventuele verliezen optreden (nest- of kuikenfase).

Het doel van de monitoring van Kievit en Scholekster, en aanvullend Grutto, Tureluur, Wulp, is:

- Jaarlijks vaststellen van het nestsucces (het percentage van de nesten waarvan ten minste 1 ei uitkomt) in gebieden met maatregelen in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen.

2.1.2 Akkervogels

Voor zover bekend is ook bij akkervogels de lokale nest- en jongenoverleving een belangrijke factor voor de ontwikkeling van broedpopulaties. Ook in de akkervogelgebieden is het Uitvoeringsplan gericht op een succesvolle broed- en opgroeiperiode van de vogels. In de akkervogelgebieden gelden er twee indicatoren voor de effectiviteit van de maatregelen die op grote schaal met beperkte middelen (bijvoorbeeld zonder zenderonderzoek) kunnen worden vastgesteld: de aantalsontwikkeling van de populaties en het nestsucces. Ook hier geldt dat de resultaten moeten worden bekeken in vergelijking tot referentiegebieden zonder maatregelen, om de invloed van andere factoren uit te schakelen.

Aantalsontwikkeling
Het doel van de monitoring is derhalve:

- Vaststellen van de aantalsontwikkeling van de akkervogels in de geselecteerde akkervogelgebieden in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen

2.2 Beheer

Het hoofddoel van het Uitvoeringsplan is het beschermen van de boerenlandvogels. De uitvoering van maatregelen staat ten dienste van dat doel door het verbeteren van de broedbiotoop van de vogels. De maatregelen vormen de directe stuurknoppen van het Uitvoeringsplan en de effectiviteit van de maatregelen bepalen het succes. Om de effectiviteit te

[1] Doorgaans wordt aangenomen dat Grutto's na verlies van hun legsel niet opnieuw leggen. In recent onderzoek in Zuidwest-Fryslân is echter gebleken dat dat niet klopt en dat zelfs 100% van de broedparen een nieuw legsel (herleg) produceert wanneer het eerste legsel of jonge kuikens verloren gaan (Verhoeven et al. 2020). Dit stelt de gangbare methodes van populatietellingen van Grutto's (aan de hand van nesten- en broedpaartellingen) voor problemen. Deze werken ook door in berekeningen van BTS. Er lijken wel mogelijkheden om tellingen te corrigeren voor de mate van herleg, maar dergelijke correcties zijn nog niet bepaald.

bepalen is het belangrijk de uitgevoerde maatregelen te monitoren. Het doel van monitoring van de beheermaatregelen is derhalve:

- Jaarlijks vastleggen van de uitgevoerde beheermaatregelen.

2.3 Predatie

Naast de kwaliteit van de broedbiotoop is predatie van nesten en kuikens van boerenlandvogels in het huidige agrarische cultuurlandschap van grote invloed op het broedsucces en de aantalsontwikkeling (Jonge Poerink et al. 2020a, 2020b). Een onderdeel van de bescherming is het verminderen van de predatiedruk met behulp van predatiebeheer; het plaatsten van vos-werende rasters en/of legale afschot van vossen. Om doelmatig predatiebeheer te kunnen voeren is het nodig om te weten hoe hoog de predatiedruk is en welke predatoren van invloed zijn. Voor een gedegen evaluatie is het vervolgens nodig ook de effectiviteit van het predatiebeheer te meten. Monitoring op het vlak van predatie heeft derhalve de volgende doelen:

- Jaarlijks vaststellen van het aandeel van predatie in de nestverliezen,
- Jaarlijks vaststellen van het aandeel van de verschillende predatoren in de predatiedruk,
- Vaststellen van het effect van predatiebeheer met behulp van vossenrasters,
- Vaststellen van het effect van vossenafschot (met behulp van lichtbak) op de vossenactiviteit in de weidevogelgebieden en op het aandeel van vossen in de nestpredatie, in vergelijking tot gebieden zonder Plan van Aanpak.

3 Afbakening en prioritering

Dit monitoringsplan heeft tot doel om te sturen op de inzet van de monitoring, zodanig dat de doelstelling hiervan kan worden bereikt. Concreet gaat het om het onderbouwd kunnen aantonen van de (positieve) effecten van ingezette beheermaatregelen op boerenlandvogels. De omvang en diepgang hiervan worden bepaald door de middelen (financiën en capaciteit) die hiervoor beschikbaar zijn gesteld.
Voor sturing op de monitoring is het noodzakelijk om deze concreet uit te werken. Het gaat dan zowel om een inhoudelijke- als om een ruimtelijke afbakening. Wat kan waar gedaan worden?
Omdat de middelen begrensd zijn, dienen hierin keuzes gemaakt te worden. De uitgangspunten van het Uitvoeringsplan en de financiële maatwerkregeling vormen het kader voor deze keuzes. Dit hoofdstuk beschrijft het resultaat van de keuzes die de betrokken partijen, uitgaande van dit kader, gezamenlijk hebben gemaakt. Hieronder worden deze keuzes ten aanzien van de inhoudelijke, ruimtelijke en prioritering van inzet van middelen één voor één toegelicht. Deze vormen de basis voor de opzet van de monitoring, die is uitgewerkt in hoofdstuk 5.

3.1 Inhoudelijke afbakening

Weidevogelgebieden
Het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels richt zich zowel op akker- als weidevogels. Voor beide soortgroepen zijn net als in het voorgaande Plan van Aanpak gebieden aangewezen. In het Uitvoeringsplan is de keuze gemaakt dat de inzet van beheermaatregelen in de akkervogelgebieden via het ANLb verloopt. Ook de monitoring hiervan verloopt via reeds bestaande meetnetten. Het gaat dan zowel om de beleidsmonitoring via het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) als de beheermonitoring gekoppeld aan het ANLb.
Inzet van beheermaatregelen in weidevogelgebieden vindt plaats vanuit de Flexibele maatwerkregeling van het Uitvoeringsplan. Daarmee richt dit monitoringsplan zich concreet op de (aanvullende) monitoring in de weidevogelgebieden van het Uitvoeringsplan.

Doelsoorten
De doelsoorten waar het in de weidevogelgebieden ingezette beheer zich op richt zijn Kievit, Wulp, Tureluur, Scholekster en Grutto. De monitoringsmethoden die worden ingezet dienen toereikend te zijn voor het verzamelen van goede reproductie-gegevens voor minimaal deze soorten. In hoofdstuk 4 worden de verschillende monitoringsmethoden en hun toepasbaarheid beschreven.

Bestaande monitoring
De weidevogelgebieden, die zijn gedefinieerd in het Uitvoeringsplan, wijken in grote mate af van de weidevogelgebieden uit het voorgaande Plan van Aanpak. Daarin werd gewerkt met een viertal pilotgebieden, waar er nu is gekozen voor een grote hoeveelheid gebieden van een veel kleinere omvang, de weidevogelclusters. Toch zijn er gebieden waarvoor wellicht aangesloten kan worden op bestaande meetreeksen van monitoringsgegevens. Deze mogelijkheid wordt meegewogen in de opzet van de monitoring, maar is wel ondergeschikt aan het doel om tot een robuuste en goed uitvoerbare monitoring te komen. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat indien de situatie daarom vraagt de begrenzing van bestaande monitoringplots wordt afgestemd op de grenzen van de nieuwe weidevogelclusters.

Daarnaast zijn er ook andere meetnetten als het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) en BMP (Broedvogel Monitoring Project)-plots in het kader van het NEM (Netwerk Ecologische

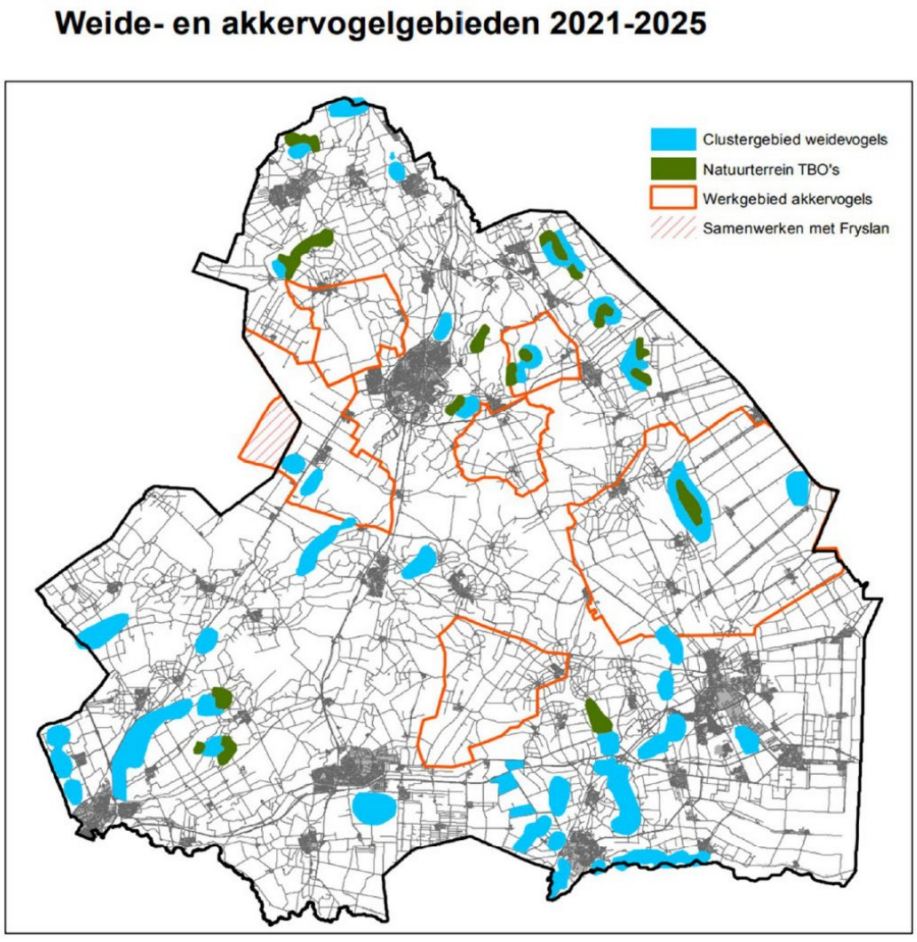
Monitoring). Bestaande monitoring en dan vooral de laatste (BMP) zullen worden benut voor de keuze van de opzet van aanvullende monitoring en effectmeting.

Voorwaarden
In aanvulling op bovenstaande punten gelden een aantal voorwaarden die belangrijk zijn voor de opzet van de monitoring:

- Zo veel mogelijk aansluiten op de inzet van vrijwilligersgroepen die zich bezighouden met nestbescherming. Dit betekent dat deze een belangrijke rol kunnen spelen bij de monitoring, door het uitvoeren van broedparentellingen en meten van nestsucces, als bij-effect van de nestbescherming. Voor de nestbescherming zoeken de vrijwilligers de nesten op, waarna met beperkte inspanning het resultaat van de nesten is vast te leggen,
- De methoden moeten doeltreffend, maar relatief eenvoudig en op grote schaal uit te voeren zijn. Toepassen van zenderonderzoek om de jongenoverleving en -productie te bepalen komt bijvoorbeeld om die reden niet in aanmerking.

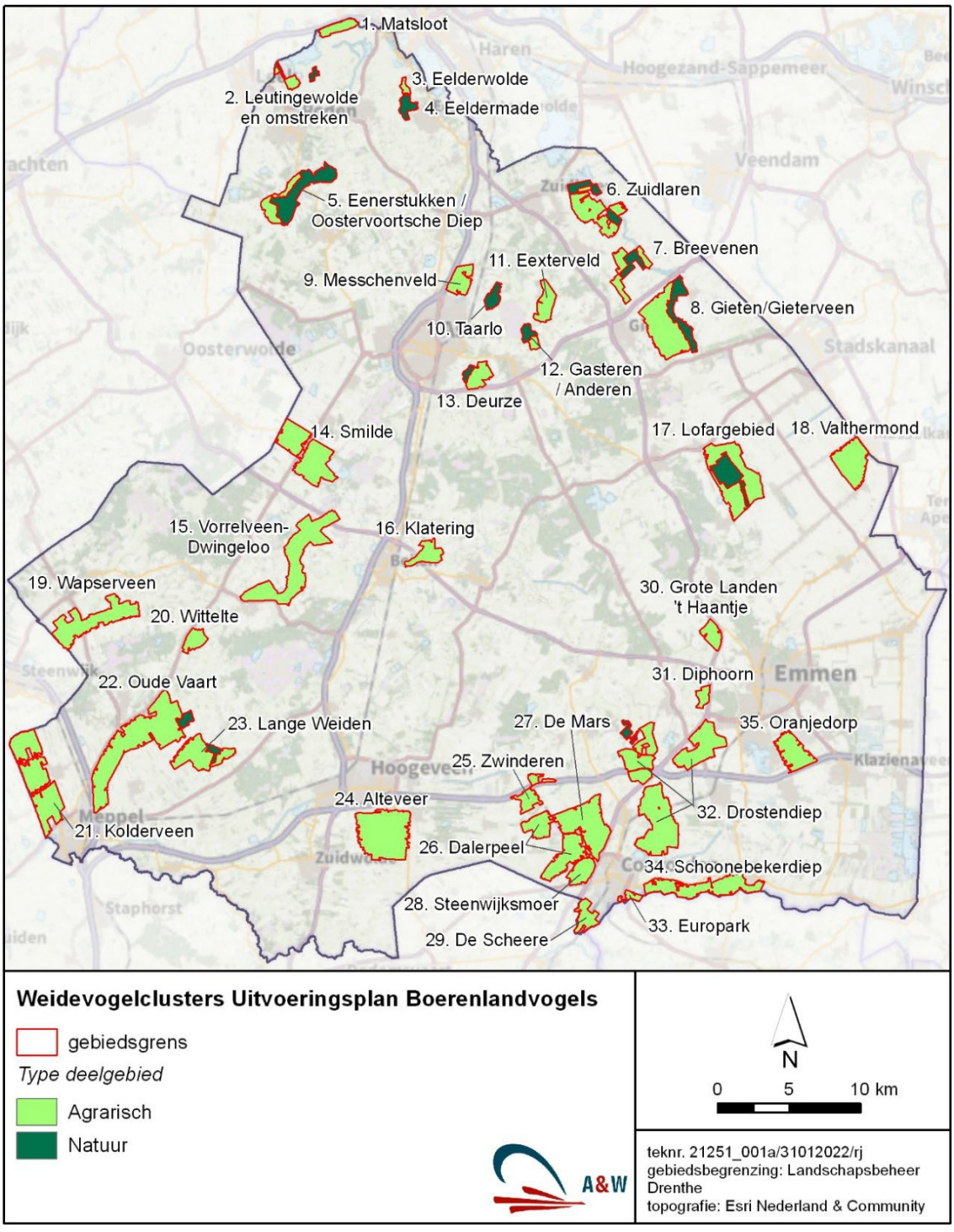
3.2 Ruimtelijke afbakening

In het in oktober 2020 gepresenteerde Uitvoeringsplan is een kaart opgenomen met de “Weide- en akkervogelgebieden 2021-2025”. Op deze kaart is de ligging van de weidevogelgebieden globaal weergegeven middels een combinatie van ‘Clustergebied weidevogels’ in het blauw en ‘Natuurterrein TBO’s’ in het groen (figuur 3.1).

Figuur 3.1. Ligging van de weide- en akkervogelgebieden uit het Uitvoeringsplan 2021-2025

Om te komen tot gebiedsgerichte keuzes en een concrete opzet van de monitoring was het essentieel dat deze gebieden nader werden gedefinieerd. Op aanwijzing van LBD zijn de weidevogelgebieden ruimtelijk begrensd op basis van in het veld duidelijk herkenbare grenzen als wegen, waterlopen en perceelsgrenzen. Daarnaast zijn gebieden, waar mogelijk geclusterd en voorzien van een unieke nummering en naamgeving.

Figuur 3.2. Exacte begrenzing van de weidevogelclusters uit het Uitvoeringsplan met nummering

Dit heeft er toe geleid dat voor de periode van het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 in totaal 35 weidevogelclusters zijn vastgesteld. Deze gebieden kunnen uitsluitend gelegen zijn in agrarisch gebied (23), uitsluitend binnen een natuurterrein vallen (2) of bestaan uit een deel agrarisch en natuur (10). Figuur 3.2 toont een overzichtskaart van alle weidevogelclusters met hun unieke nummering en het onderscheid tussen ligging in agrarisch gebied en natuurterrein. In bijlage 1 is een tabel opgenomen met de naamgeving en oppervlakte in hectare.

3.3 Prioritering

Voor alle weidevogelclusters uit de vorige paragraaf is de prioritering bepaald die in paragraaf 1.2 is beschreven. Deze prioritering is door LBD en de provincie Drenthe in samenspraak vastgesteld en wordt hieronder nader toegelicht.

1e prioriteit
Aan vier gebieden is de 1e prioriteit toegekend. Het gaat om de gebieden Leutingewolde e.o. (2), Eelderwolde (3), Zuidlaren (6) en Drostendiep (32) (figuur 3.3). Het weidevogelgebied Drostendiep is volledig gelegen in het leefgebied “Open grasland” en weidevogelgebied Zuidlaren kent zowel een deel binnen, als buiten het leefgebied “Open grasland”.

In de gebiedsdelen die in het leefgebied “Open grasland” vallen vindt de financiering en aansturing van de monitoring plaats vanuit het ANLb. In de resterende gebiedsdelen (in Zuidlaren) wordt dit georganiseerd en gefinancierd vanuit het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels.

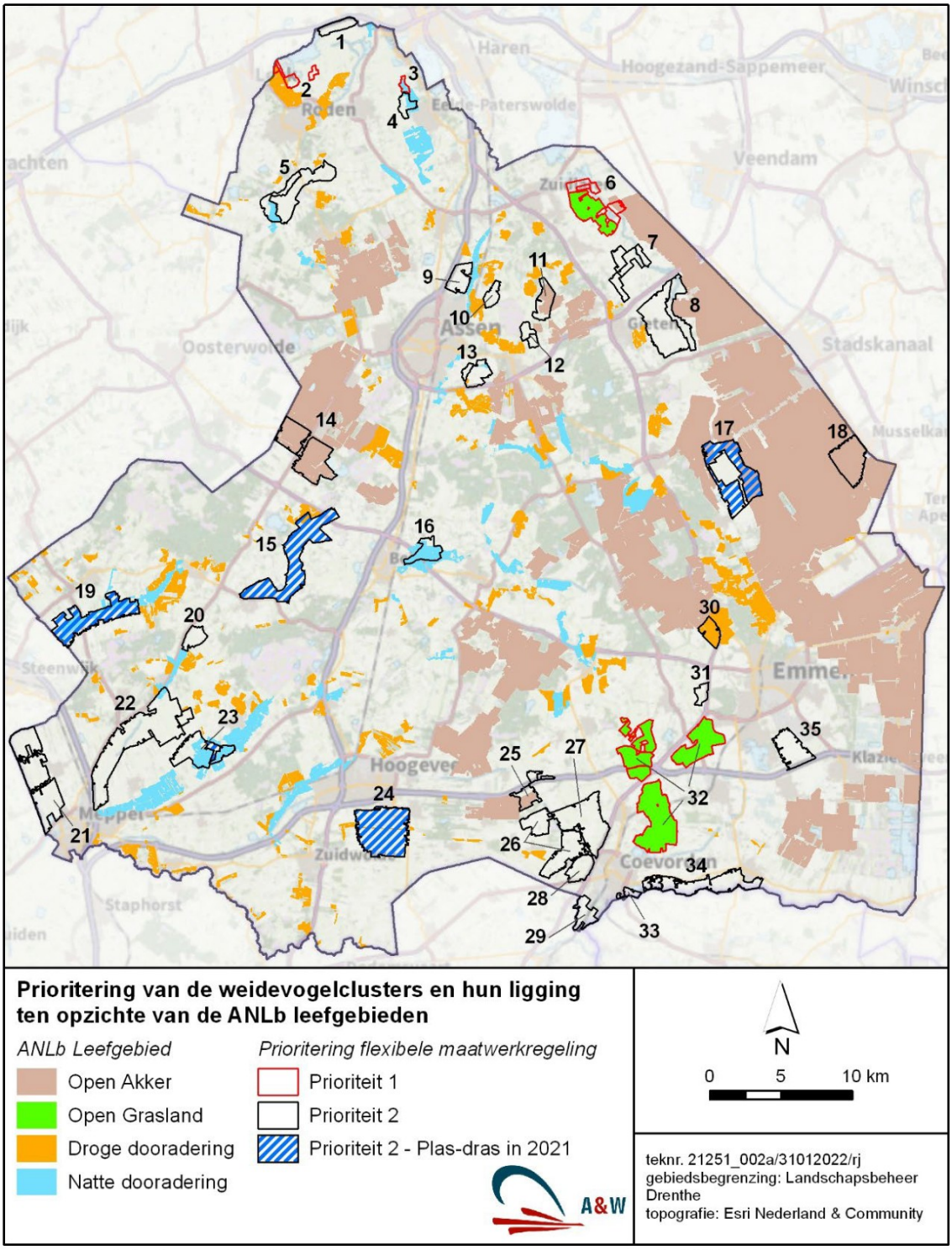
2e prioriteit
Aan alle overige begrensde weidevogelclusters is de 2e prioriteit gekoppeld (figuur 3.3). In een aantal van deze gebieden wordt in 2021 plas-dras beheer ingezet in combinatie met aangrenzend aanvullende beheerpakketten. Daar dit een relatief zware inzet van beheer betreft en daarmee inzet van financiële middelen, is het belangrijk om deze gebieden in het bijzonder mee te nemen in de afweging van de monitoring. De ligging van plas-dras beheer is weergegeven in figuur 3.3.

In de gebiedsdelen die in het leefgebied vallen vindt de financiering en aansturing van de monitoring plaats vanuit het ANLb. In de resterende gebiedsdelen (in Zuidlaren) wordt dit georganiseerd en gefinancierd vanuit het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels.

In 2021 vindt nog een POP openstelling plaats waardoor het aantal gebieden met inzet van plas-dras beheer verder kan toenemen.

3e prioriteit
De 3e prioriteit richt zich op clusters waar zich kansen voordoen voor (de bescherming van) weidevogels buiten de op voorhand begrensde gebieden (prioriteit 1 en 2). Deze gebieden zijn in principe niet begrensd, maar liggen buiten de ANLb leefgebieden ‘droge dooradering’, ‘natte dooradering’, ‘open akker’ en ‘open grasland’, zoals afgebeeld in figuur 3.3.

In deze clusters kan net als in de prioriteit 2 gebieden gebruik worden gemaakt van plas-dras beheer en de maatwerkpakketten uit de Flexibele maatwerkregeling.

Figuur 3.3. Prioritering van de weidevogelclusters en hun ligging ten opzichte van de ANLb-leefgebieden

4 Monitoringsmethoden

In dit hoofdstuk worden de methoden besproken die het beste voor de beschreven monitoringsdoelen kunnen worden toegepast.

4.1 Boerenlandvogels

4.1.1 Weidevogels

Aantalsontwikkeling
Om inzicht te krijgen in de aantalsontwikkeling van de beoogde doelsoorten worden twee monitoringsmethoden onderscheiden. Beide kunnen door professionals worden uitgevoerd of door vrijwilligers, indien deze vooraf goed worden geïnstrueerd en begeleid.

BMP-telling
BMP betreft een telling met vijf rondes in de periode april, mei, juni. Dit is de standaard BMP-methode voor weidevogels van Sovon.

Tweerondentelling
Een broedparentelling in twee rondes is minder tijdrovend en levert een redelijke schatting op van de aantallen steltlopers Grutto, Kievit, Tureluur en in mindere mate Scholekster (Scharringa 2011). Scharringa (2011) heeft de Wulp niet onderzocht, maar op grond van een zekere gelijkenis met de broedperiode van de Grutto schatten we in dat het aantal Wulpen met deze telmethode ook redelijk is te bepalen. Deze telmethode is niet geschikt voor de weide-eenden en de weidezangers. Die geven te veel afwijking van de BMP-methode.
De tweerondentelling bestaat uit een eerste telronde in de tweede helft van april en een tweede telronde in de twee weken rond 1 juni (de tweede periode wijkt af van Scharringa (2011), want die is gebaseerd op het broedseizoen in West-Nederland. In Noord-Nederland is de uitkomstperiode van de nesten ongeveer een week later). Tijdens de tweerondentelling worden ook de dagactieve predatoren geïnventariseerd.
Voor Grutto, Tureluur en Wulp kan de tweerondenmethode ook gebruikt worden voor een BTS-berekening (onder voorwaarde dat de tweede ronde rond 1 juni wordt uitgevoerd, doorgaans in week 22 in een normaal en vroeg voorjaar, in week 23 in een laat voorjaar). Dan geldt de eerste ronde als schatting van het aantal broedparen en de tweede ronde als alarmtelling van ouders met bijna vliegvlugge jongen.

BMP-tellingen kunnen worden vergeleken met tweerondentellingen door van de BMP-tellingen alleen de resultaten van de rondes in de tweede helft van april en rond 1 juni te gebruiken.

Nestsucces
Het nestsucces kan het best worden bepaald volgens de zogenaamde Mayfieldmethode. De Mayfieldmethode berekent het nestsucces op basis van de dagelijkse overlevingskans van een nest (gedefinieerd als de kans dat ten minste 1 ei van het nest uitkomt). Voor die berekening zijn nestcontroles op drie momenten nodig: op de vinddatum, de laatste controle dat het nest nog intact is, een eindcontrole waarbij het eindresultaat wordt vastgesteld. In de praktijk is een controle om de week voldoende.
Bij iedere controle wordt de toestand van het nest vastgelegd: nest gevonden, nest met eieren aanwezig, nestresultaat (uit, verlaten, gepredeerd, andere verliesoorzaak).

Om het effect van de maatregelen te bepalen wordt het nestsucces in gebieden met maatregelen vergeleken met het nestsucces in gebieden zonder maatregelen.

Jongenproductie
De jongenproductie is de resultante van de nestoverleving en de kuikenoverleving en kan voor een aantal soorten op gestandaardiseerde wijze worden bepaald aan de hand van het Bruto Territoriaal Succes (BTS) (Nijland & van Paassen 2007). Het BTS is het percentage van de broedparen dat vliegvlugge jongen voortbrengt. Het aantal broedparen met bijna vliegvlugge jongen wordt bepaald met behulp van alarmtellingen, tellingen van alarmerende ouderparen. Zoals beschreven in hoofdstuk 1 is het BTS alleen voor Grutto, Tureluur en Wulp een betrouwbare maat voor de jongenproductie. Voor Tureluur is het nodig om insteken in het gebied te maken. Door hun verborgen gedrag worden bij tellingen vanaf afstand te veel Tureluurs gemist.

De BTS-score is gevoelig voor in- en uitloop van gezinnen in of uit het telgebied. Bij inloop ontstaat een overschatting van de jongenproductie; bij uitloop een onderschatting. Om dat effect te voorkomen dienen telgebieden te worden afgegrensd langs barrières voor rondtrekkende weidevogelgezinnen. Bij gebieden groter dan 250 ha speelt dit effect minder omdat in- en uitloop minder invloed heeft (tenzij het om zeer kleine aantallen broedparen gaat).

Om in gebieden met de BMP-methode het BTS op dezelfde manier te berekenen als bij de tweerondenmethode wordt bij de BMP-methode voor het bepalen van het aantal broedparen de telronde van de tweede helft van april gebruikt en de ronde rond 1 juni als alarmtelling.

Om de effectiviteit van het beheer te bepalen zijn twee aspecten belangrijk:
- Het BTS is ten minste 65%
- Om te bepalen of de score daadwerkelijk wordt bepaald door de maatregelen moet een vergelijking worden gemaakt met een zoveel mogelijk overeenkomstig gebied zonder maatregelen.

4.1.2 Akkervogels

MAS tellingen
In een eerder stadium is in de akkervogelgebieden door Grauwe kiekendief Kenniscentrum akkervogels in opdracht van de provincie een meetnet met telpunten volgens de MAS-methode ingesteld. Het meetnet is zo ingericht dat een beeld ontstaat van de aanwezige broedparen. Deze methode was er op gericht om de jaarlijkse aantalsontwikkeling in de PvA-akkervogel-gebieden vast te leggen en zal in het kader van het Uitvoeringsplan worden voortgezet.
Binnen dit meetnet liggen er zowel telpunten op locaties met beheer als zonder beheer. Binnen dit meetnet is dus een vergelijking te maken met een referentiegebied zonder maatregelen. Door de dichtheid van het netwerk en de methodiek is het detailniveau waarop de resultaten kunnen worden geanalyseerd echter wel beperkt.

Beheermonitoring ANLb
De beheermonitoring ANLb is zo opgezet dat het gebruik van percelen met agrarisch natuurbeheer door vogels kan worden vergeleken met referentiepercelen met gangbare akkerbouw zonder beheer. Hiermee kan worden vastgesteld in welke mate het (gecontracteerde) agrarisch natuurbeheer bijdraagt aan bescherming van de akkervogels.

Waar MAS-tellingen uitsluitend effecten van beheertypen op gebiedsschaal kunnen vaststellen (bijvoorbeeld wel/geen beheer) kan aan de hand van deze beheermonitoring een effectmeting plaatsvinden op het niveau van een perceel en/of type beheerpakket. Hiermee vormt deze vorm van monitoring een aanvulling op het Meetnet Agrarische Soorten.

4.2 Beheer

Voor de uitvoering en registratie van agrarisch natuurbeheer bestaat via het ANLb een landelijke systematiek gebaseerd op de inzet van beheerpakketten. Binnen deze systematiek is op lokaal niveau ruimte voor maatwerkpakketten. Voor het Uitvoeringsplan zijn deze pakketten beschreven in de Flexibele maatwerkregeling (Landschapsbeheer 2021). Voor de monitoring (registratie) van het beheer is het van groot belang dat wordt aangesloten op deze systematiek. Hiermee wordt een éénduidige aanpak afgedwongen, wat analyse van de effecten onderling en in de tijd mogelijk maakt. Een gedegen registratie van het beheer in een GIS-systeem is hierbij essentieel.

4.3 Predatie

4.3.1 Predatieverliezen

In het kader van het Uitvoeringsplan vindt legsel- en lotgevallenregistratie plaats. Hieruit wordt het nestsucces afgeleid. In dit monitoringsplan spreken we derhalve van ‘monitoring nestsucces’. Uit de lotgevallen kan het aandeel van verliezen door predatie worden afgeleid. De aanpak van deze monitoring is beschreven in het onderdeel ‘monitoring nestsucces’ van dit monitoringsplan. Als vuistregel geldt dat steltlopers ten minste 50 à 60% nestsucces moeten hebben om de populatie stabiel te houden (Oosterveld et al. 2014, Jonge Poerink et al. 2020).

Aan de hand van het BTS wordt een indicatie van de kuikenoverleving verkregen voor Grutto, Tureluur en Wulp. Kuikenoverleving wordt onder andere bepaald door predatie. BTS is geen directe maat voor kuikenpredatie, maar als het BTS ten minste 65% is, is duidelijk dat de predatie niet te groot was voor voldoende jongenproductie. Bij een BTS van minder dan 65% is de vraag waardoor de kuikenoverleving te laag was. Predatie, maar ook voedselbeschikbaarheid, is hiervan één van de mogelijke oorzaken. De aanpak van de BTS-monitoring is beschreven in het onderdeel ‘Jongenproductie’ in paragraaf 4.1.1.

4.3.2 Predatoren

Camera-onderzoek
Naast monitoring van aantallen en nestsucces kan cameraonderzoek aanvullende informatie opleveren over nestsucces en de relatieve rol van verschillende predatoren (Jonge Poerink et al. 2020). Daartoe moeten de camera’s bij de nesten worden geplaatst. Informatie over nestsucces uit cameraonderzoek is aanvullend op de monitoring van nestsucces in het veld door vrijwilligers omdat hiermee doorgaans meer nesten worden gevolgd. Cameraonderzoek bij nesten is een goede manier om de predatoren te identificeren en de bijdrage van die verschillende predatoren aan de predatiedruk te bepalen.

De ervaring wijst uit dat in een weidevogelgebied van ca. 500 ha bij een gemiddelde predatiedruk met 10 camera's gedurende het hele broedseizoen 40-60 nesten gevolgd kunnen worden. Dit is doorgaans een goede steekproef (Jonge Poerink et al. 2020).

Onderzoek naar de omvang van de predatiedruk en het aandeel van de verschillende predatoren hierin is behoorlijk arbeidsintensief. Het vereist dat camera's goed worden geplaatst, gecontroleerd, worden verplaatst (na uitkomen of verlies) en dat locatie, plaatsingsduur en beelden worden verzameld. Een gedegen registratie en zorgvuldige beeld- en gegevensanalyse achteraf is essentieel. De ervaring leert dat professionele begeleiding essentieel is voor het succesvol uitvoeren van dit werk.

Camera-onderzoek kan ook worden gebruikt om een indruk te krijgen van de predatoren die actief zijn in een gebied. Daarvoor worden camera's geplaatst op gestandaardiseerde, strategische plaatsten in het landschap (en dus niet bij weidevogelnesten). Uit zenderonderzoek aan vossen en steenmarters is gebleken dat die in open weidegebieden de voorkeur hebben om zich te verplaatsen langs slootkanten, andere randstructuren en via dammen in sloten. Op dergelijke plaatsen kan de beste indruk worden verkregen van de grondpredatoren die in een gebied actief zijn. Het aantal benodigde camera's hangt af van de landschapsstructuur maar als vuistregel wordt wel één camera per 100 ha gehanteerd. Ook hiervoor geldt dat een juiste camera opstelling, gedegen registratie en zorgvuldige beeld- en gegevensanalyse achteraf cruciaal zijn.

Dagactieve predatoren
Het is goed mogelijk dagactieve predatoren te tellen tijdens broedvogeltellingen volgens de tweerondentelling, BMP of MAS (www.sovon.nl). Door het gebiedsdekkende karakter van de tweerondentelling en BMP kan daarmee een voldoende goed beeld worden verkregen van de in een gebied aanwezige predatoren. Het is de vraag in hoeverre (de dichtheid van) het MAS-meetnet gebruikt kan worden om een goed beeld te schetsen voor akkervogelgebieden waar uitsluitend MAS-tellingen worden gedaan. Wel kan er op basis van de tijdreeksen wellicht iets gezegd worden over de aantalsontwikkeling binnen gebieden en verschillen tussen gebieden. Dit zal nader moeten worden onderzocht.

4.3.3 Predatiebeheer

Effectanalyse predatiebeheer
Met een goede registratie van maatregelen ten behoeve van predatiebeheer (biotoopverbetering / rasters / vossenafschot) kan in combinatie met een gedegen monitoring en registratie van nestsucces en/of aantalsontwikkeling het effect van predatiebeheer indicatief geanalyseerd worden. Bijvoorbeeld door correlatieve verbanden te onderzoeken tussen het nestsucces van gebieden met en zonder predatiebeheermaatregelen. Dit geeft doorgaans alleen een indicatie van de effectiviteit omdat effecten van predatie vaak sterk verknoopt zijn met factoren als beheer, voedselaanbod en weersomstandigheden.

Om de effectiviteit van alle maatregelen te kunnen beoordelen is het belangrijk om ze goed te monitoren. Monitoring van habitatkwaliteit (door beheermaatregelen) komt elders aan de orde. Hier wordt alleen ingegaan op predatiebeheer van vos met behulp van vossenrasters en afschot, en de monitoring die daarvan nodig is.

Vossenrasters
Om inzicht te krijgen in de effectiviteit van (vossen)rasters kunnen deze het beste uitsluitend ingezet worden in de gebieden waar het nestsucces jaarlijks worden gemonitord. Het effect kan worden bepaald door het nestsucces van nesten binnen en buiten het raster te vergelijken.

Voor uitvoering, plaatsing en beheer van het raster kan het overzicht worden geraadpleegd dat recent van het gebruik van elektrische rasters is gemaakt (Kennismakelaar Boerenlandvogels

2021). Ligging, type raster, tijdstip en duur van plaatsing dienen digitaal te worden vastgelegd in een daartoe uitgerust registratiesysteem. Voor een goede effectmeting is een aandachtspunt dat er een vergelijkbare referentie (met voldoende nesten) zonder raster beschikbaar is.

Vossenafschot

Afschotgegevens zijn meer een maat voor de bejagingsintensiteit dan een maat voor de predatiedruk in het afschotgebied. Steeds is onbekend welk deel van de lokale vossenpopulatie is verwijderd en welk deel nog resteert.
Daarnaast is de aanwezigheid van vossen geen goede maat voor de feitelijk uitgeoefende predatiedruk. In veldmuizenrijke jaren richten vossen zich bijv. vooral op de muizen en prederen ze minder op weidevogelnesten.

Specificatie van geslacht en leeftijd van de geschoten Vossen zegt iets over zaken als de jaarlijkse influx van zwervende jonge mannetjes en over de samenstelling van de vossenpopulatie en de ontwikkelingen daarin als gevolg van de bejaging. Ook deze informatie zegt weinig over de feitelijk uitgeoefende predatiedruk op de weide- en akkervogels in het afschotgebied. Het kan op termijn wel inzicht opleveren in het risico op nestpredatie als bijvoorbeeld mocht blijken dat jonge vossen minder prederen op weidevogelnesten dan oudere vossen. Maar dit soort kennis staat nog in de kinderschoenen.

We meten de effectiviteit van afschot af aan de mate waarin het leidt tot een daadwerkelijke vermindering van vossenactiviteit in weide- en akkervogelgebieden gedurende het broedseizoen. Dat kan op twee manieren:

- Door vossentellingen gedurende het broedseizoen bijvoorbeeld tijdens het gebruik van de lichtbak bij bejaging,
- Door cameraonderzoek bij nesten. Hierbij kan het aandeel predatie door de Vos worden vastgesteld.

De effectiviteit van het afschot voor de weide- en akkervogelbescherming kan worden bepaald door de relatie te onderzoeken tussen het aantal afgeschoten Vossen en het aandeel van de Vos in de uitgeoefende predatie. Voor dit doel is het belangrijk dat geschoten Vossen individueel ter plaatse nauwkeurige digitaal worden vastgelegd in een daartoe uitgerust registratiesysteem.

5 Uitvoering monitoring

In dit hoofdstuk is de opzet van de monitoring voor de verschillende onderdelen concreet uitgewerkt. Het geeft antwoord op de vraag, wie, wat, waar uitvoert. Het gaat dan om de monitoring van de boerenlandvogels en het ingezette beheer in de weidevogelgebieden. Daar waar mogelijk wordt een handreikingen gegeven voor de monitoring van predatie en predatiebeheer. Voor een groot deel van deze monitoring dient eerst een predatieprotocol en predatiebeheerplan opgesteld te worden.

5.1 Boerenlandvogels

Dit monitoringsplan richt zich op de monitoring van de doelsoorten in de weidevogelgebieden. De opzet van de monitoring in de akkervogelgebieden verloopt via het ANLb. Op basis van de uitgangspunten (paragraaf 1.2) en vastgestelde prioritering van de weidevogelgebieden (paragraaf 3.3) is door LBD en de provincie gezamenlijk een monitoringsopzet vastgesteld. Deze bestaat uit een combinatie van monitoring van nestsucces en aantalsontwikkeling. Hieronder is deze opzet voor beide onderdelen uitgewerkt.

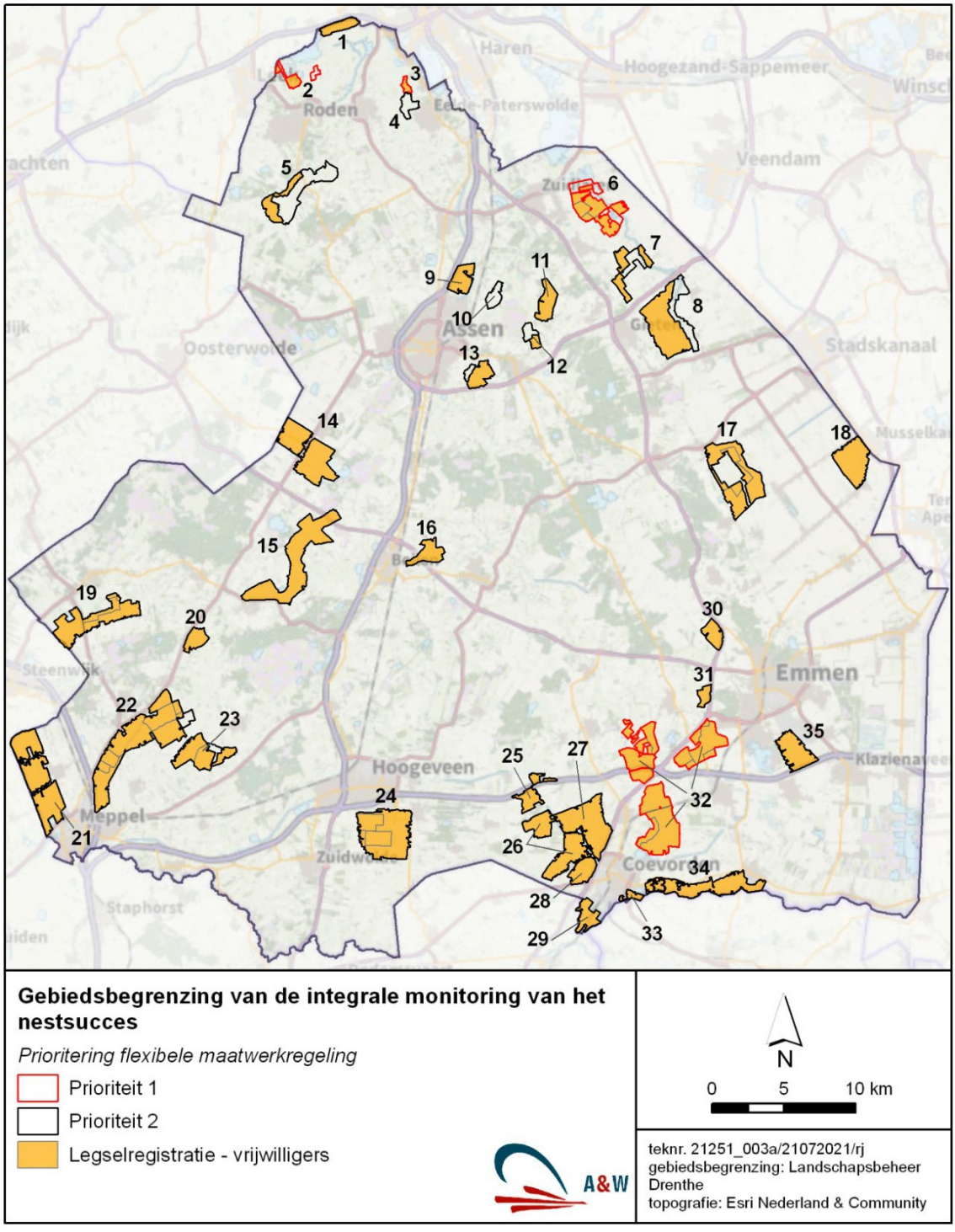
5.1.1 Nestsucces

Wat?
In vrijwel alle weidevogelgebieden vindt nestbescherming plaats door vrijwilligers. Het gaat dan in ieder geval om de in het agrarisch gebied gelegen delen van deze weidevogelgebieden. Onder regie van LBD doen de vrijwilligers aan legselregistratie. LBD faciliteert en stimuleert de professionele registratie van deze monitoring in de Boerenlandvogels app van LandschappenNL.

Waar?
Legselregsitratie en daarmee monitoring van het nestsucces vindt plaats in vrijwel alle weidevogelclusters. Figuur 5.1 geeft een beeld van de gebieden en exacte begrenzing. Om een volledige inventarisatie van het nestsucces af te dwingen wordt het sterk aangeraden om de begrenzing van de gebieden op te nemen in de boerenlandvogel app. Als alternatief kunnen vrijwilligers worden voorzien van veldkaarten met daarop de gebiedsgrenzen.

Gegevens over het nestsucces spelen een belangrijke rol in het aantonen van het effect van beheermaatregelen. Een integrale monitoring van nestsucces is belangrijk om een vergelijking te kunnen maken tussen de resultaten van zowel nesten die zijn gelegen in percelen met beheermaatregelen als daarbuiten.

Voor een gedetailleerd overzicht van de begrenzing van de monitoring van het nestsucces wordt verwezen naar de beschikbaarheid van een GIS-bestand met deze grenzen.

Figuur 5.1. Begrenzing van de clusters waarin het nestsucces integraal wordt gemonitord

Resultaat

Het resultaat van de monitoring van het nestsucces is één ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin alle nesten binnen de te onderzoeken gebieden (zie kaart) individueel op nestlocatie (x, y coördinaat) zijn geregistreerd. Van ieder nest is de soort en de datum en het nestresultaat van de drie voorgeschreven controledatums beschikbaar. Zie paragraaf 4.1.1 voor een nadere toelichting op de monitoringsmethode. Door te werken met de boerenlandvogels app wordt de

gewenste datastructuur afgedwongen. Er dienen voldoende controlerondes uitgevoerd te voeren.

De monitoringsgegevens zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
De monitoring van nestsucces wordt uitgevoerd door vrijwilligers. LBD draagt de verantwoordelijkheid voor het coördineren en inhoudelijk aansturen van deze vrijwilligers. Naast de begeleiding van de vrijwilligers draagt LBD zorg voor het aanleveren van de digitale monitoringsgegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Bovengenoemde verantwoordelijkheden gelden voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

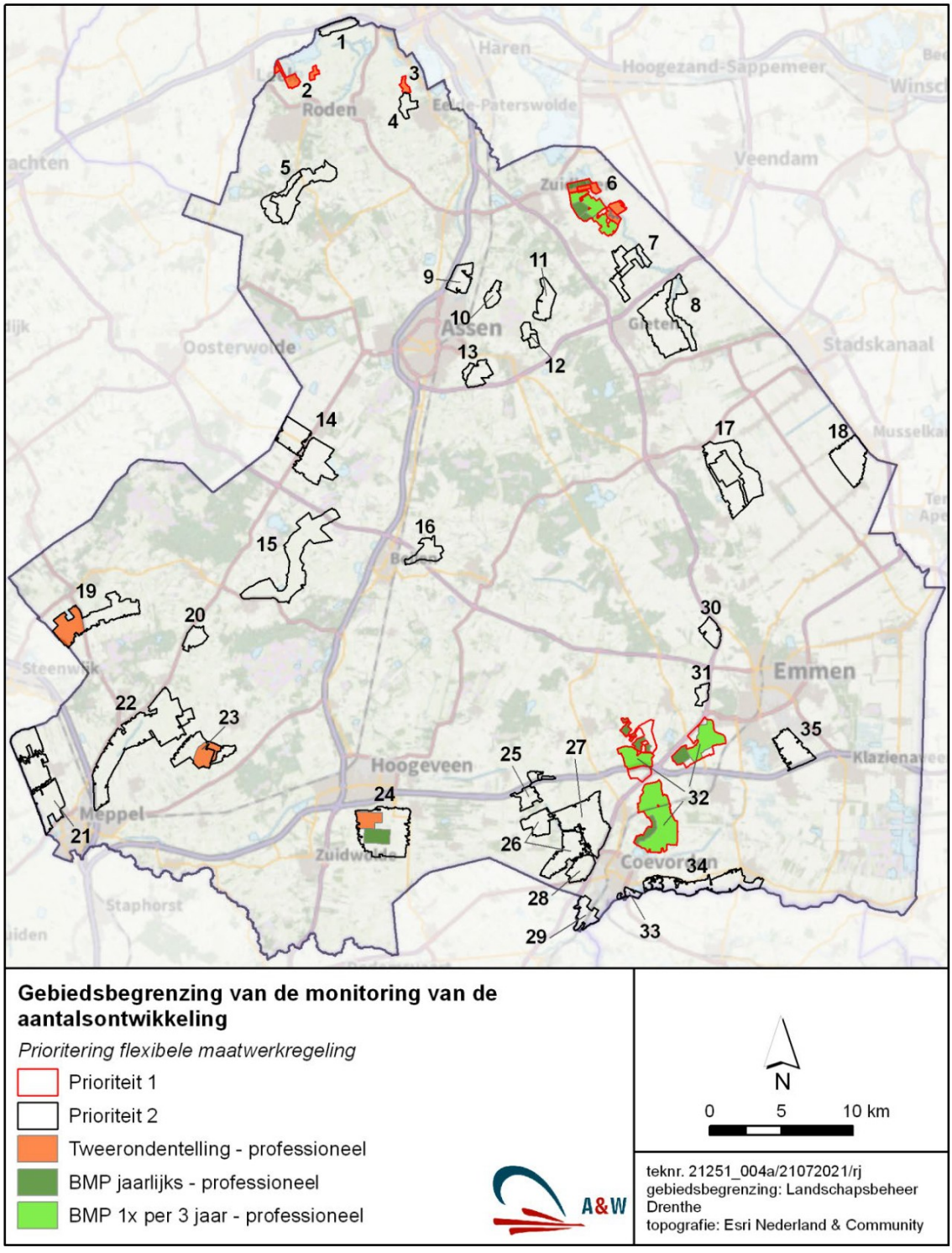
5.1.2 Aantalsontwikkeling

Wat?
In de gebieden waar het zwaarst wordt ingezet op weidevogelbescherming wordt naast monitoring van het nestsucces ingezet op monitoring van de aantalsontwikkeling. Voor deze monitoring wordt waar mogelijk aangesloten op bestaande BMP tellingen, die reeds vanuit andere meetnetten worden geteld. Indien deze tellingen niet gebiedsdekkend zijn worden deze waar nodig aangevuld met tweerondentellingen. Op basis van deze minder arbeidsintensieve telmethode kan toch een redelijk betrouwbare aantalsschatting van de meeste steltlopers worden gemaakt. Zie paragraaf 4.1.1 voor een nadere toelichting op de monitoringsmethoden.

Waar?
In alle gebieden met de 1e prioriteit wordt de aantalsontwikkeling van steltlopers volledig gemonitord via BMP- en/of tweerondentellingen. Daarnaast worden ook in een beperkte selectie van gebieden met de 2e prioriteit delen op aantalsontwikkeling gemonitord. Dit zijn de gebiedsdelen waarin zich in 2021 plas-dras beheer bevindt en/of reeds een bestaande meetreeks bestond. Het gaat om de volgende weidevogelgebieden:

1. Leutingewolde e.o.
3. Eelderwolde
6. Zuidlaren
19. Wapserveen (deels)
23. Lange Weiden (deels)
24. Alteveer (deels)
32. Drostendiep

Figuur 5.2 toont de ligging en begrenzing van de gebieden die op aantalsontwikkeling worden gemonitord, inclusief de monitoringsmethode die hiervoor wordt ingezet. In bijlage 2 is voor elk van de hierboven vermelde gebieden een detailkaart opgenomen met de begrenzing van de telgebieden en onderverdeling in monitoringsmethoden, inclusief de verantwoordelijke voor de uitvoering.

Figuur 5.2. Ligging van de monitoring van de aantalsontwikkeling, inclusief monitoringsmethode.

Resultaat

De monitoring van de aantalsontwikkeling resulteert in een aantal producten:

BMP-tellingen

Voor elk van de BMP telgebieden is een dekkende digitale ruimtelijke dataset (kaartlaag) met waarnemingen per telronde op locatie van de waarneming (x, y coördinaat) en een digitale

ruimtelijke dataset met territoria op basis van (auto)clustering van de waarnemingen van deze vijf telronden. Van elke waarneming (telronde) is de datum bekend. De inventarisatie en data is conform de systematiek (BMP-B) en programmatuur (autoclustering) van Sovon.

Tweerondentellingen
Het resultaat van de tweerondentellingen is één digitale ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin voor alle gebieden alle waarnemingen van de twee telronden op locatie van de waarneming (x, y coördinaat) gebiedsdekkend zijn ingevoerd. Hieronder vallen ook de waarnemingen van de dagactieve predatoren. De waarnemingen zijn voorzien van soort, datum, type waarneming conform BMP methode (bijvoorbeeld; broedpaar, balts, alarm, etc.) en waarnemer en worden geregistreerd via het invoerprogramma “Boerenlandvogels Nederland” van LandschappenNL. Het is belangrijk dat de grenzen van de telgebieden worden gehanteerd (zie Bijlage 2) en de telronden op het juiste datum en tijdstip (en onder goede weersomstandigheden) worden uitgevoerd. Zie paragraaf 4.1.1 voor een nadere toelichting op de monitoringsmethoden.

De monitoringsgevens zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
De monitoring van de aantalsontwikkeling van steltlopers wordt uitgevoerd door professionals. De provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het organiseren en aanleveren van de digitale monitoringsgegevens van de BMP tellingen conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Dit met uitzondering van de BMP-inventarisatie in het gebied Wachtum- Zuid. Hiervoor ligt de verantwoordelijkheid bij LBD.
LBD draagt de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de tweerondentellingen en het opleveren van de monitoringsgegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline.
Bijlage 2 bevat een gedetailleerde beschrijving van de begrenzing, monitoringsmethoden en verantwoordelijke partijen per deelgebied.
Bovengenoemde verantwoordelijkheden gelden voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

5.2 Beheer

Wat?
Om het effect van de inzet van beheermaatregelen te kunnen aantonen is het essentieel om deze goed in beeld te hebben. Het gaat dan om een zorgvuldige registratie van de exacte ligging van de beheermaatregel, het type beheer en de duur hiervan. Dit kunnen zowel beheermaatregelen zijn die éénmalig worden toegepast om een biotoop in een gebied te verbeteren, zoals bijvoorbeeld het kappen van bomen, als beheerpakketten die gedurende één of meerdere broedseizoenen worden toegepast. Voor de registratie van het type beheer wordt uitgegaan van de naamgeving en pakketcodes van de beheerpakketten van het ANLb en de maatwerkpakketen zoals beschreven op de website van BIJ12 en in de Flexibele maatwerkregeling (Landschapsbeheer 2021). Indien een beheermaatregel (pakket) in de loop van het broedseizoen wordt aangepast wordt deze aanpassing ook verwerkt in de digitale registratie.

Waar?
Overal waar in het kader van het Uitvoeringsplan beheer wordt ingezet dient dit geregistreerd te worden. Het overgrote deel van de beheermaatregelen zal binnen de begrensde

weidevogelgebieden liggen, maar ook daar buiten gelegen beheer dient volgens dezelfde eisen te worden geregistreerd. De locatie van de maatregel dient in een daartoe uitgerust registratiesysteem te worden ingetekend op de exacte locatie waar de maatregel wordt uitgevoerd.

Resultaat
Het resultaat is één digitale ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin alle ingezette beheersmaatregelen als vlak (polygoon) aanwezig zijn. Voor elk vlak is in de beschrijvende informatie (attribuuttabel) het type beheer, via de pakketcode en de pakketomschrijving, als de start- en einddatum van het beheer opgenomen.

De registratie van beheermaatregelen zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
Landschapsbeheer Drenthe draagt zorg voor de coördinatie van de inzet en registratie van de beheermaatregelen. Dat geldt ook voor het aanleveren van de digitale gegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Deze verantwoordelijkheid geldt voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

5.3 Predatie en predatiebeheer

5.3.1 Predatieverliezen

Zoals beschreven in paragraaf 4.3.1. kan voor de monitoring van het aandeel van verliezen van steltlopers door predatie gebruik worden gemaakt van lotgevallenregistratie en het BTS.
Lotgevallenregistratie maakt onderdeel uit van de monitoring van het nestsucces. Het BTS kan worden bepaald op basis van de tweerondentelling die wordt ingezet voor de monitoring van de aantalsontwikkeling. De monitoring van nestsucces en aantalsontwikkeling is uitgewerkt in paragraaf 5.1.
Buiten deze monitoring vindt er (op dit moment) vanuit het Uitvoeringsplan geen aanvullende gestructureerde monitoring van predatieverliezen plaats.

5.3.2 Predatoren

Uitgangspunten cameraonderzoek
Onderstaande tabel geeft een indicatie van de benodigde omvang van cameraonderzoek voor de weidevogelgebieden van het Uitvoeringsplan, daar waar ingezet wordt op structureel beheer (prioriteit 1) en/of vanuit het vorige PvA Akker- en Weidevogels (nog) een lichtbakontheffing van kracht is.

Gebied	Deelgeb.	Oppervlak	Aantal nesten[2]	Inspanning[3]
2. Leutingewolde e.o.	n.v.t.	140 ha	47	30 nesten volgen (8 camera's)
3. Eelderwolde	n.v.t.	45 ha	24	20 nesten volgen (6 camera's)
6. Zuidlaren	ANLb	471 ha	66	35 nesten volgen (10 camera's)
6. Zuidlaren	Overig	281 ha	67	35 nesten volgen (10 camera's)
22. Oude vaart	n.v.t.	1700 ha	58	30 nesten volgen (8 camera's)
23. Lange Weiden	n.v.t.	589 ha	48	30 nesten volgen (8 camera's)
24. Alteveer	n.v.t.	1073 ha	88	40 nesten volgen (10 camera's)

2) Schatting Landschapsbeheer Drenthe op basis van BTS, BMP en nesttelingen in 2020 en 2021
3) Inschatting op basis van ervaringen bij grootschalig cameraonderzoek aan nestpredatie bij weidevogels in Friesland

32. Drostendiep	32 A	955 ha	217	60-80 nesten volgen (15-20 camera's)
32. Drostendiep	32B-32G	653 ha	79	40 nesten volgen (10 camera's)
32. Drostendiep	32 H	583 ha	60	30 nesten volgen (8 camera's)

Nestpredatieonderzoek Faunabeheerplan
In 2022 wordt in het kader van het nog op te stellen faunabeheerplan op initiatief van de FBE nestpredatieonderzoek uitgevoerd met inzet van camera's in drie gebieden:

- 14. Smilde (gebied weidevogelgroep Smilde)
- 19. Wapserveen (Drentse deel van weidevogelgroep van ANV Wapserveen)
- 26. Dalerpeel (gebied weidevogelgroep van Natuurvereniging Het Stroomdal)

Deze gebieden zijn geselecteerd op basis van onderlinge vergelijkbaarheid en de inschatting dat vrijwilligers voldoende capabel en inzetbaar zijn voor dit onderzoek. Dit zijn gebieden zonder lichtbakbejaging en waar (vrijwel) geen zwaar beheer wordt ingezet.

Dagactieve predatoren
Als onderdeel van de tweerondentellingen worden waarnemingen van dagactieve predatoren vastgelegd. De tweerondentelling maakt onderdeel uit van de monitoring van de aantalsontwikkeling. Deze monitoring is uitgewerkt in paragraaf 5.1.2.

5.3.3 Predatiebeheer

Vossenrasters

Wat?
Vanuit het Uitvoeringsplan worden vossenrasters ingezet voor het tegengaan van nestpredatie door de vos. Om het effect van deze maatregel te kunnen meten, *is* het essentieel dat de exacte locatie en actieve periode van de vossenrasters zorgvuldige worden geregistreerd.

Waar?
Vossenrasters worden geplaats in gebieden waar monitoring van nestsucces plaatsvindt. Dit gebeurt zodanig dat zowel het succes van de nesten binnen het raster als de nesten in een naastgelegen (vergelijkbaar) referentiegebied worden gemonitord.

Resultaat
Het resultaat is één digitale ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin alle geplaatste vossenrasters als vlak (polygoon) aanwezig zijn. Voor elk vlak is in de beschrijvende informatie (attribuuttabel) de maatregel ("vossenraster") en start- en einddatum van de plaatsing opgenomen. Idealiter maken deze gegevens onderdeel uit van de centrale registratie van beheer, zoals beschreven in paragraaf 5.2.

De registratie van vossenrasters zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
Landschapsbeheer Drenthe draagt zorg voor de coördinatie van de inzet en registratie van vossenrasters. Dat geldt ook voor het aanleveren van de digitale gegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Deze verantwoordelijkheid geldt voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

Vossenafschot

Vossenafschot en de monitoring hiervan dient geregeld te worden in het predatieprotocol en het onderhavige predatiebeheerplan. Indien vossenafschot als beheermaatregel wordt ingezet is het belangrijk dat hiervan een gedegen registratie plaatsvindt. Uitganspunt hiervoor is dat de geschoten vossen zo nauwkeurig mogelijk op individueel niveau worden geregistreerd op de exacte datum, locatie en het tijdstip. Registreer daarnaast tevens de leeftijd, geslacht en reproductiestatus. Dit kan inzicht geven in de opbouw van de populatie en effectiviteit van het beheer. Wellicht kan het afschot hierdoor beter worden afgestemd.

6 Literatuur

Jonge Poerink, B., J.J.A. Dekker & E. Oosterveld, 2020a. Monitoring pilot project beheer steenmarters 6 beheergebieden provincie Fryslân – 2020. Ecosensys / Jasja Dekker Dierecologie / Altenburg & Wymenga, Zuurdijk / Arnhem / Veenwouden.

Jonge Poerink, B., J.J.A. Dekker & A.H.J. Loonstra, 2020b. Nestsucces en kuikenoverleving van weidevogels in het Reitdiep en de Winsumermeeden in 2020. Ecosensys & Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem.

Kennismakelaar Boerenlandvogels ism Adviesbureau Altenburg & Wymenga 2021. Veldervaringen met elektrisch uitrasteren tegen predatie van weidevogellegsels. Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.

Kentie, R., T. Coulson, J. C. E. W. Hooijmeijer, R. A. Howison, A. H. J. Loonstra, M. A. Verhoeven, C. Both & T. Piersma 2018. Warming springs and habitat alteration interact to impact timing of breeding and population dynamics in a migratory bird. Global Change Biology 24: 5292–5303.

Landschapsbeheer 2021. Flexibele maatwerkregeling Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Landschapsbeheer Drenthe, Assen.

Nijland F. & A. van Paassen 2007. Instructie Alarmtellingen; tellingen van paren en gezinnen van Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Wulp. Uitgave Landschapsbeheer Nederland, Utrecht. Publicatie Bureau N nr. 27, Leeuwarden.

Oosterveld, E.B., L.W. Bruinzeel & E. Wymenga 2014. Ecologie van weidevogels. Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831. Altenburg & Wymenga, Feanwâlden.

Plard, F., H. A. Bruns, D. V. Cimiotti, A. Helmecke, H. Hötker, H. Jeromin, M. Roodbergen, H. Schekkerman, W. Teunissen, H. van der Jeugd & M. Schaub 2019. Low productivity and unsuitable management drive the decline of central European lapwing populations. Animal Conservation, https://doi.org/10.1111/acv.12540.

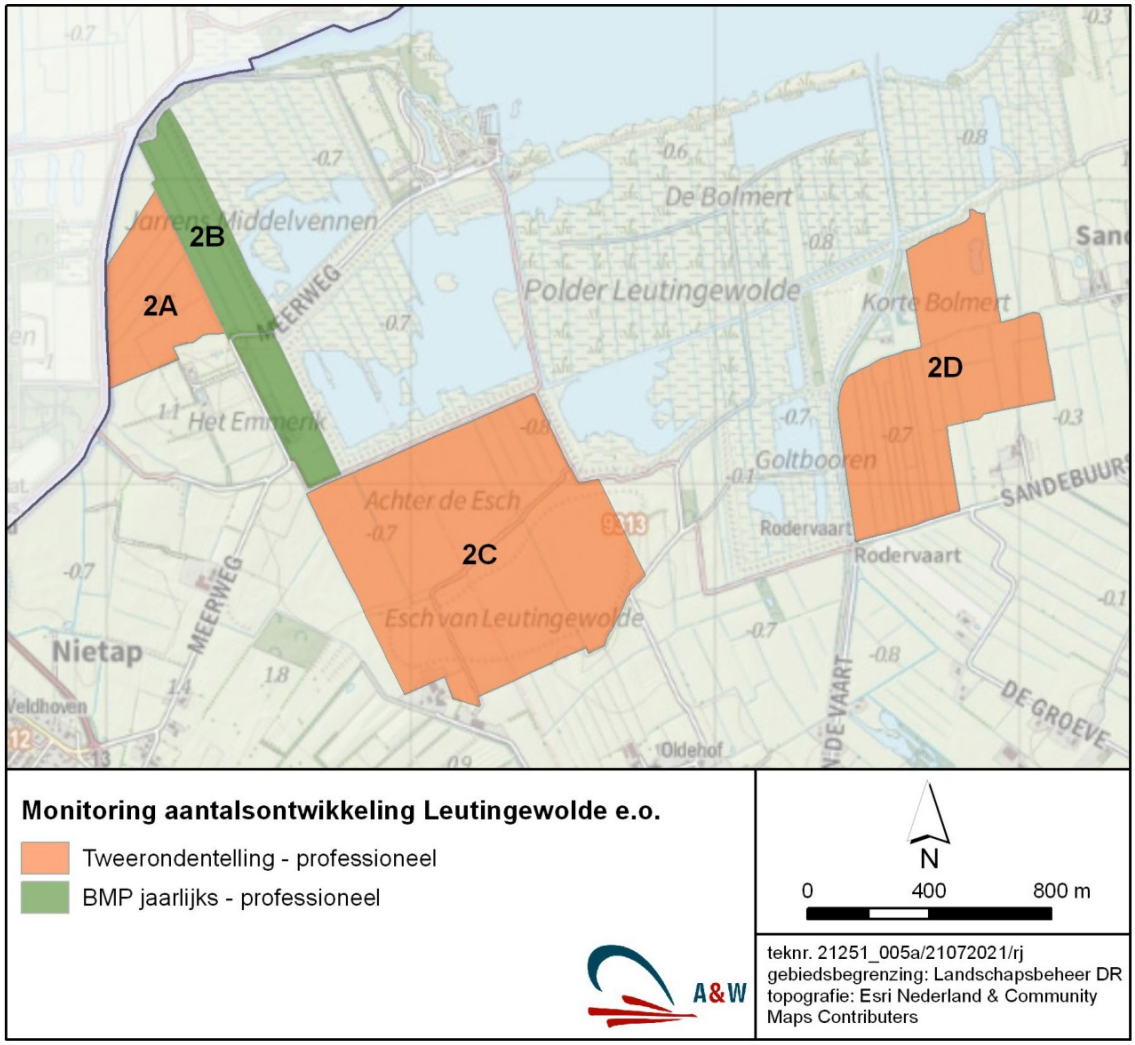
Scharringa, K. 2011. Testen BMP met twee telronden voor monitor SNL A01.01. Notitie Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Bijlage 1 Weidevogelclusters

Cluster	Naam gebiedscluster	Type deelgeb.	opp (ha)	Doelsoorten
1	Matsloot	Agrarisch	166,6	K, G, T
2	Leutingewolde e.o.	Agrarisch	82,9	K, G, T
2	Leutingewolde e.o.	Natuur	57,9	K, G, T
3	Eelderwolde	Agrarisch	44,9	K, G, W, T
4	Eeldermade	Natuur	128,8	K, G, W, T
5	Eenerstukken/Oostervoortsche Diep	Agrarisch	241,1	K, G, W, T
5	Eenerstukken/Oostervoortsche Diep	Natuur	554,1	K, G, S, W, T
6	Zuidlaren	Natuur	186,8	K, G, S, W, T
6	Zuidlaren	Agrarisch	565,4	K, G, S, W, T
7	Breevenen	Natuur	138,2	K, G, S, W, T
7	Breevenen	Agrarisch	271,4	K, G, S, W, T
8	Gieten/Gieterveen	Agrarisch	877,9	K, S, W, T
8	Gieten/Gieterveen	Natuur	308,7	K, S, W, T
9	Messchenveld	Agrarisch	263,6	K
10	Taarlo	Natuur	131,3	K, G, T
11	Eexterveld	Agrarisch	261,7	K, S, W
12	Gasteren/Anderen	Natuur	83,2	K, S, W
12	Gasteren/Anderen	Agrarisch	55,9	K, S, W
13	Deurze	Agrarisch	218,7	K, W
13	Deurze	Natuur	45,5	K, W, T
J	Smilde	Agrarisch	920,7	K, S
15	Vorrelveen-Dwingeloo	Agrarisch	1170,5	K, W, T
16	Klatering	Agrarisch	249,1	K, G, S, W, T
17	Lofargebied	Natuur	341,4	K, G, W
17	Lofargebied	Agrarisch	897,7	K, G, W
18	Valthermond	Agrarisch	554,7	K
19	Wapserveen	Agrarisch	804,5	K, W
20	Wittelte	Agrarisch	183,1	K, W
21	Kolderveen	Agrarisch	1139,7	K, G, W, T
22	Oude Vaart	Agrarisch	1609,1	K, W
22	Oude Vaart	Natuur	90,9	K, W, T
23	Lange Weiden	Agrarisch	526,9	K, G, W, T
23	Lange Weiden	Natuur	61,8	K, G, W, T
24	Alteveer	Agrarisch	1112,9	K, G, S, W, T
25	Zwinderen	Agrarisch	243,0	K, S, W
26	Dalerpeel	Agrarisch	718,2	K, S, W
27	De Mars	Agrarisch	838,4	K, S, W
28	Steenwijksmoer	Agrarisch	244,4	K, S, W
29	De Scheere	Agrarisch	222,6	K, S, W
30	Grote Landen 't Haantje	Agrarisch	188,6	K, S
31	Diphoorn	Agrarisch	103,2	K, S, W
32	Drostendiep	Agrarisch	2190,6	K, G, S, W, T
33	Europark	Agrarisch	62,7	K, G, S
34	Schoonebekerdiep	Agrarisch	734,8	K, S, W
35	Oranjedorp	Agrarisch	423,7	K, W,S

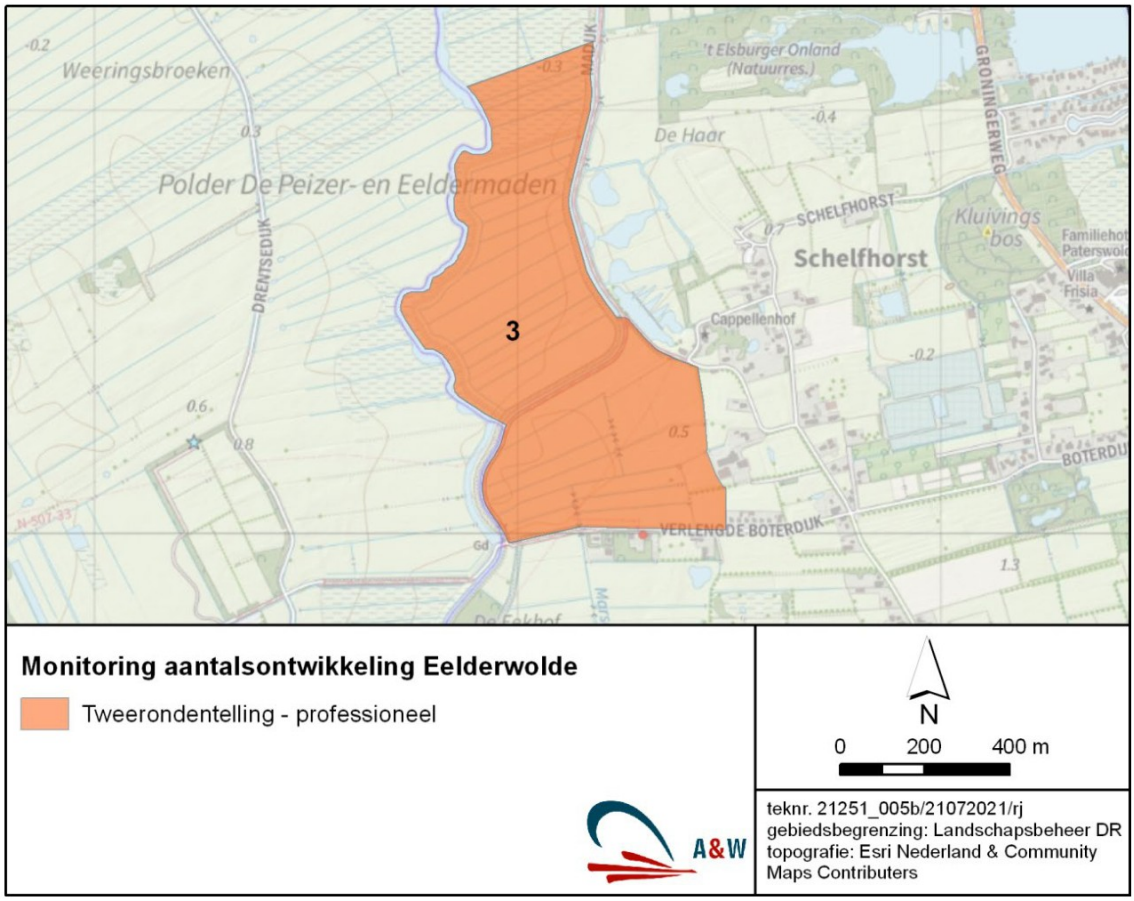
Bijlage 2 Detailkaarten monitoring aantalsontwikkeling

1. Leutingerwolde e.o.

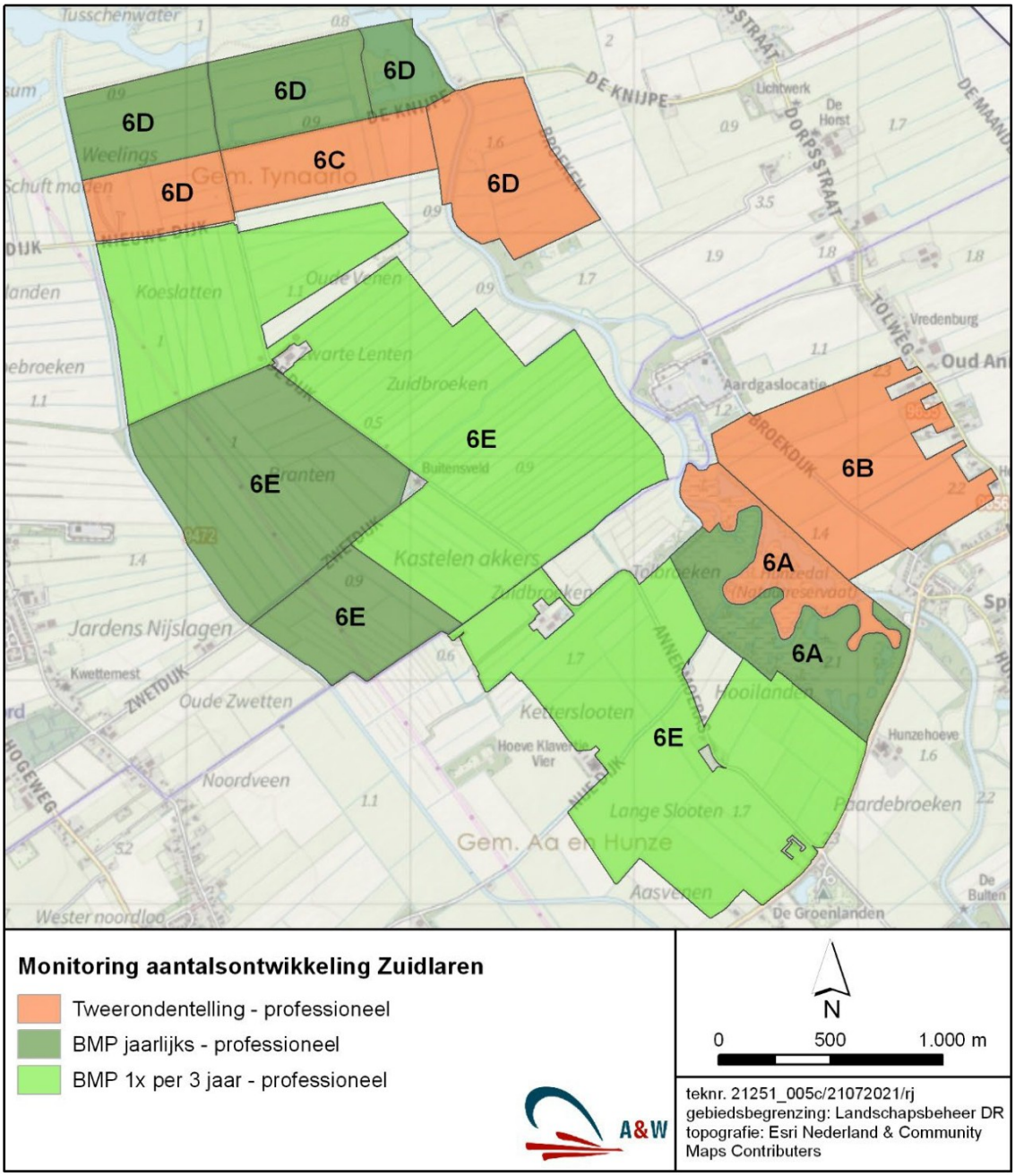
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
2A	Tweerondentelling	14,2	Landschapsbeheer Drenthe
2B	BMP telling	19,1	Provincie Drenthe
2C	Tweerondentelling	68,8	Landschapsbeheer Drenthe
2D	Tweerondentelling	38,8	Landschapsbeheer Drenthe

3. Eelderwolde

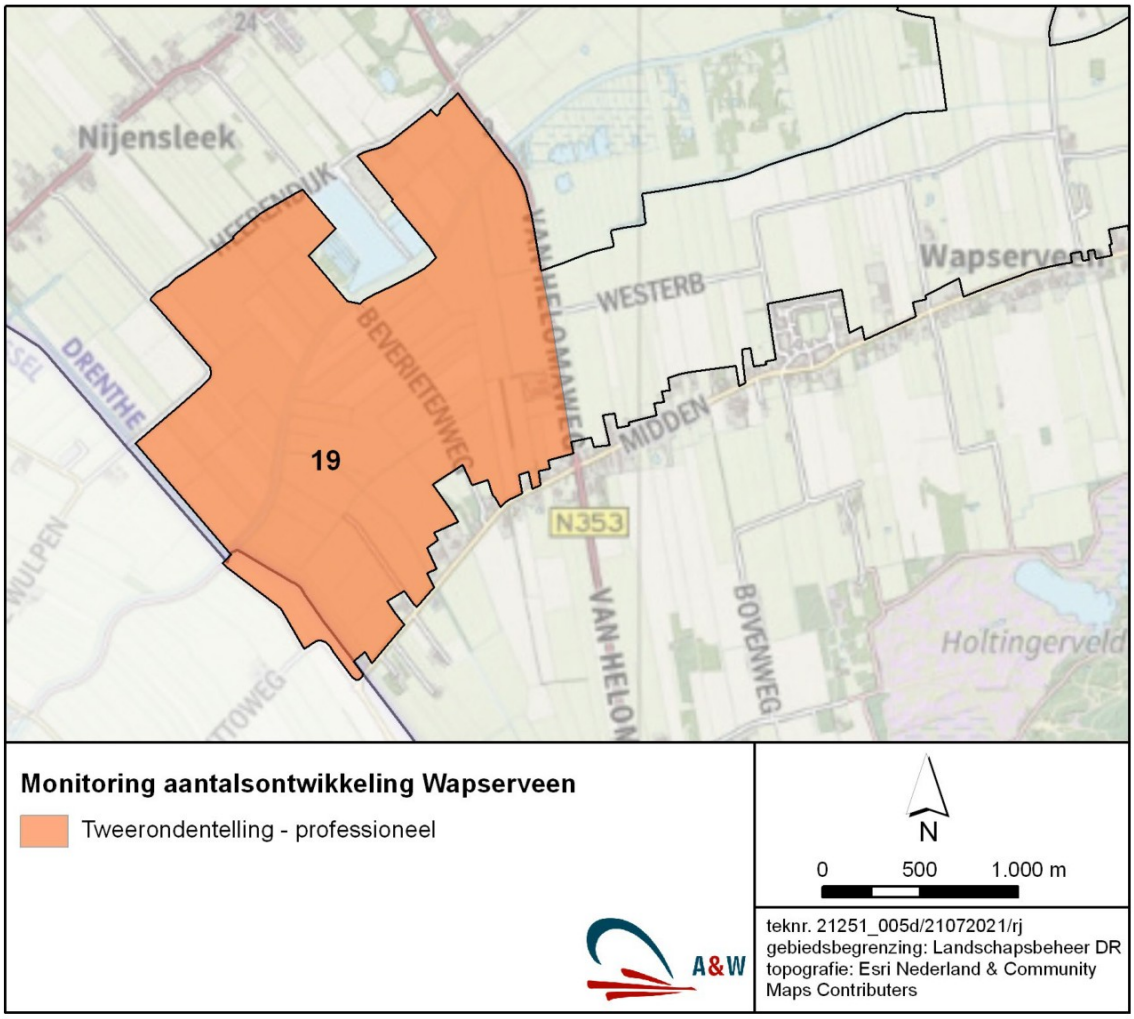
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
3	Tweerondentelling	44,9	Landschapsbeheer Drenthe

6. Zuidlaren

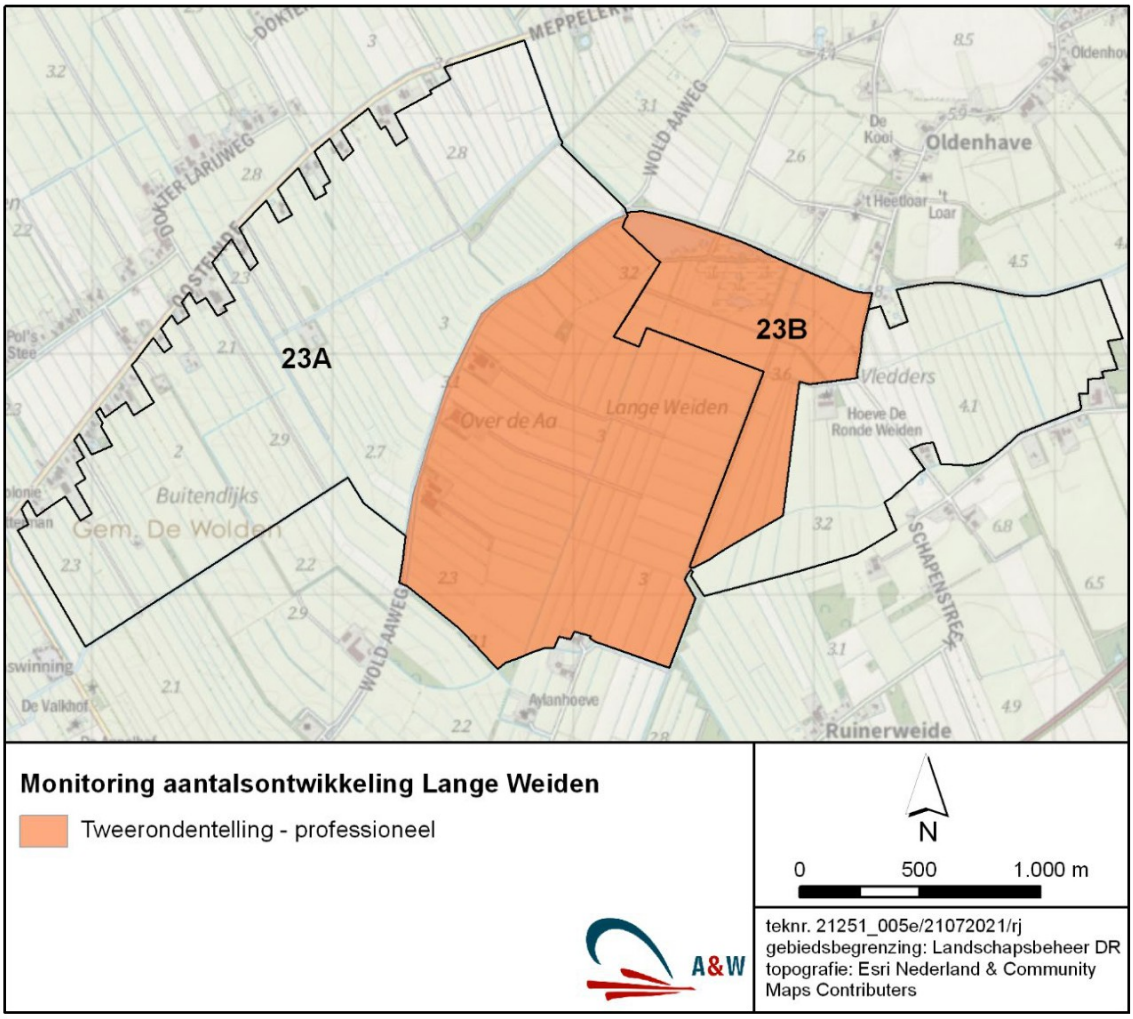
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
6A	BMP telling	39,7	Provincie Drenthe
6A	Tweerondentelling	24,6	Landschapsbeheer Drenthe
6B	Tweerondentelling	67,9	Landschapsbeheer Drenthe
6C	Tweerondentelling	26,7	Landschapsbeheer Drenthe
6D	Tweerondentelling	57,7	Landschapsbeheer Drenthe
6D	BMP telling	64,8	Provincie Drenthe
6E	BMP telling	112,8	Provincie Drenthe
6E	BMP telling 1x per 3 jr.		Provincie Drenthe

19. Wapserveen

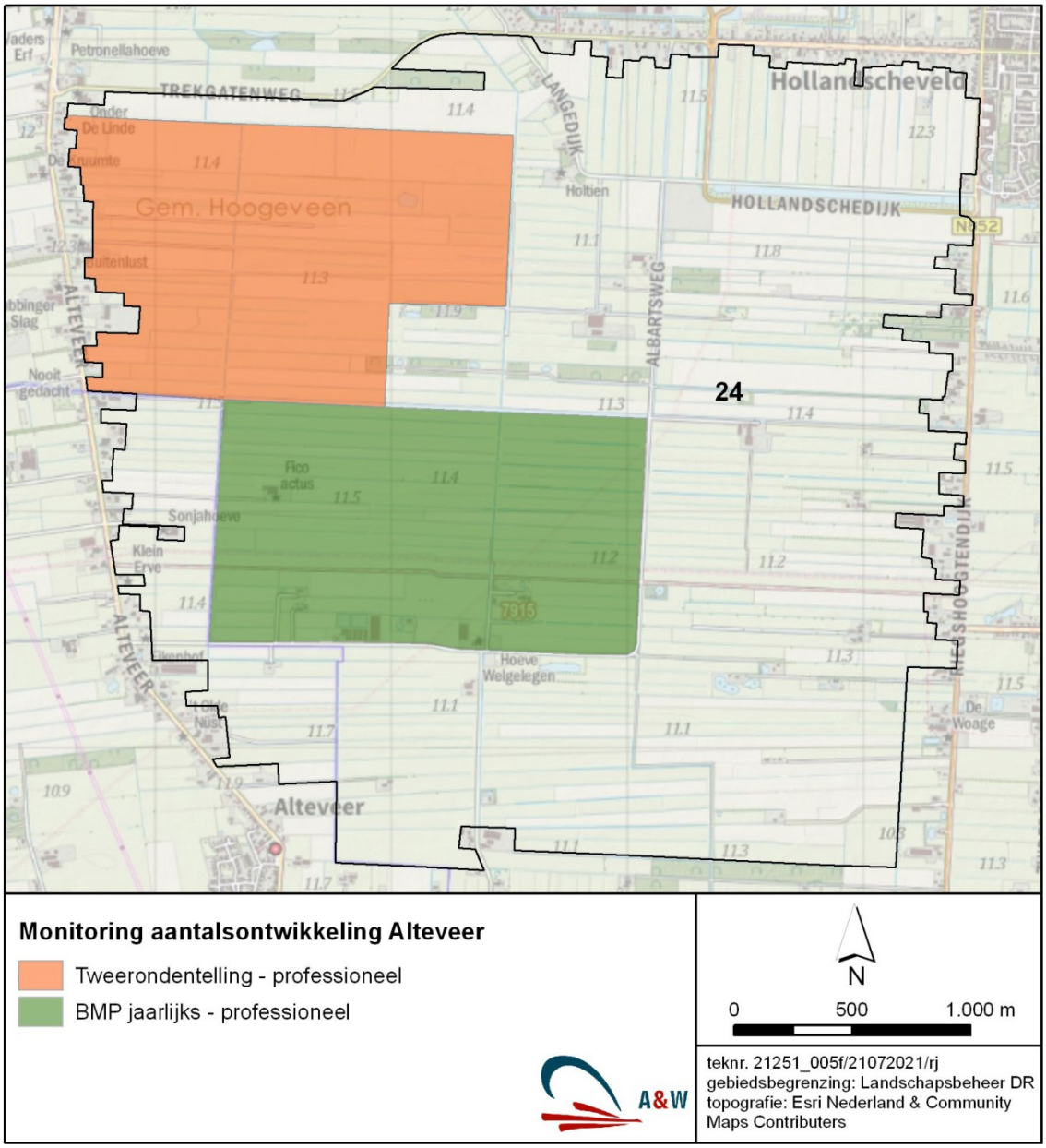
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
19	Tweerondentelling	297,4	Landschapsbeheer Drenthe

23. Lange Weiden

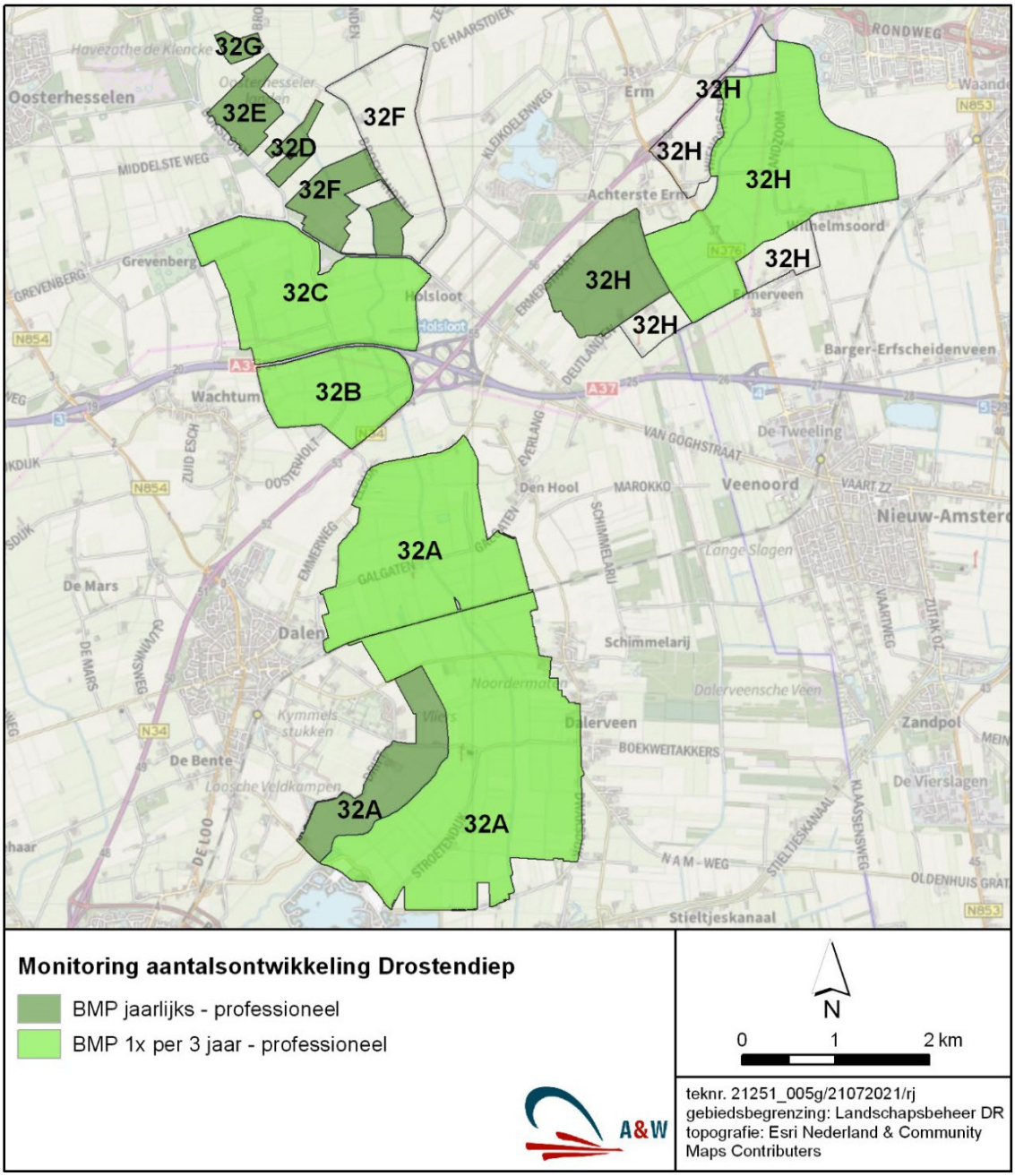
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
23A	Tweerondentelling	175,5	Landschapsbeheer Drenthe
23B	Tweerondentelling	61,8	Landschapsbeheer Drenthe

24. Alteveer

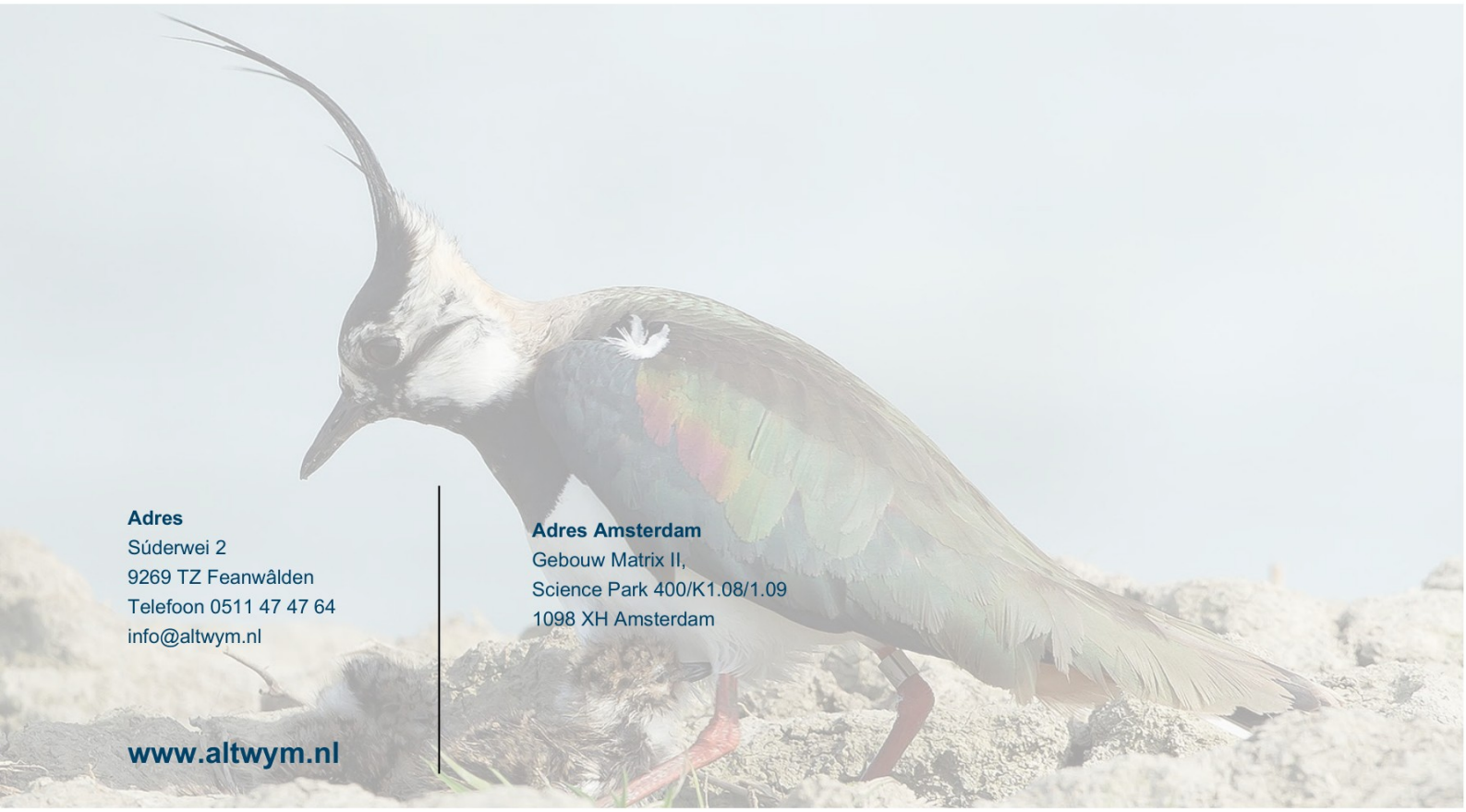

Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
24	Tweerondentelling	205,5	Landschapsbeheer Drenthe
24	BMP telling	181,2	Provincie Drenthe

32. Drostendiep

Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
32A	BMP telling – 1x per 3 jr.	847,8	Provincie Drenthe
32A	BMP telling - jaarlijks	106,7	Provincie Drenthe
32B	BMP telling – 1x per 3 jr.	125,1	Landschapsbeheer Drenthe
32C	BMP telling – 1x per 3 jr.	250,7	Provincie Drenthe
32D t/m G	BMP telling - jaarlijks	145,9	Provincie Drenthe
32H	BMP telling - jaarlijks	104,5	Provincie Drenthe
32H	BMP telling – 1x per 3 jr.	346,9	Provincie Drenthe

Adres
Súderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

Adres Amsterdam
Gebouw Matrix II,
Science Park 400/K1.08/1.09
1098 XH Amsterdam

www.altwym.nl

Altenburg & Wymenga
ECOLOGISCH ONDERZOEK

Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Bouwsteen voor doelmatige monitoring

A&W-rapport 3353B

in opdracht van

provincie Drenthe

Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Bouwsteen voor doelmatige monitoring

A&W-rapport 3353B

R. de Jong
E.B. Oosterveld

Foto voorplaat
Kievitman bebroedt pas uitgekomen kuiken, Hans Pietersma

R. de Jong, E.B. Oosterveld 2022
Monitoringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Bouwsteen voor doelmatige monitoring. A&W-rapport 3353B
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever
Provincie Drenthe
Westerbrink 1
9405 BJ Assen
Telefoon 0592 36 55 55

Uitvoerder
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Súderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer	Projectleider	Status
3353	R. de Jong	Definitief

Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	M. Koopmans	11 februari 2022

Kwaliteitscontrole
M. Koopmans

Inhoud

1 Inleiding en kader 1
1.1 Inleiding 1
1.2 Kader 2
2 Doelstellingen monitoring 3
2.1 Boerenlandvogels 3
2.2 Beheer 4
2.3 Predatie 5
3 Afbakening en prioritering 6
3.1 Inhoudelijke afbakening 6
3.2 Ruimtelijke afbakening 7
3.3 Prioritering 9
4 Monitoringsmethoden 11
4.1 Boerenlandvogels 11
4.2 Beheer 13
4.3 Predatie 13
5 Uitvoering monitoring 16
5.1 Boerenlandvogels 16
5.2 Beheer 20
5.3 Predatie en predatiebeheer 21
6 Literatuur 24

Bijlage 1 Weidevogelclusters 25
Bijlage 2 Detailkaarten monitoring aantalsontwikkeling 26

1 Inleiding en kader

1.1 Inleiding

In navolging op het Plan van Aanpak Akker en Weidevogels 2017-2019 is door de betrokken partijen in Drenthe afgesproken om toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels. Dit heeft geresulteerd in het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 dat in december 2020 ter informatie aan Provinciale Staten is voorgelegd. Net als het vorige Plan van Aanpak blijft het hoofddoel om, samen met alle betrokkenen, maatregelen en acties in het veld uit te voeren die moeten leiden tot een verbetering van de omstandigheden voor bedreigde populaties van boerenlandvogels.

Belangrijke uitvoerende partijen zijn Agrarische Natuur Drenthe (AND) en Landschapsbeheer Drenthe (LBD). AND regisseert het gebiedsproces binnen de vanuit het natuurbeleid vastgestelde ANLb (Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer) leefgebieden “Open Akker” en “Open grasland”. LBD is de regisseur in de gebieden daarbuiten.

Voor de ANLb gebieden bestaan, als onderdeel van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), duidelijke kaders voor de inzet van beheerpakketten en de financiering en monitoring hiervan. Monitoring maakt onderdeel uit van het Uitvoeringsplan. Alleen goede monitoring kan leiden tot een gedegen evaluatie van het effect van de inzet van middelen op de stand van de boerenlandvogels.

Monitoring van de effecten van ingezet beheer in de leefgebieden Open grasland en Open akker vindt plaats vanuit de reguliere financiering en taken binnen het ANLb. Voor de gebieden daarbuiten ontbreekt een dergelijk landelijk kader. Hiervoor heeft de Provincie Drenthe de Flexibele maatwerkregeling Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 in het leven geroepen (Landschapsbeheer 2021). Deze regeling schept het kader voor de inzet van beheermaatregelen, financiering en ook monitoring, in de gebieden buiten de ANLb leefgebieden. Het gaat dan specifiek om de weidevogelgebieden, daar de akkervogelgebieden in hun geheel onder het ANLb vallen.

Dit rapport beschrijft de monitoring bij het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 in de vorm van een monitoringsplan. De richtlijnen uit de Flexibele maatwerkregeling zijn daarbij richtinggevend voor de invulling van de monitoring. Dit kader wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

Dit monitoringsplan richt zich voornamelijk op de weidevogelgebieden, omdat de Flexibele maatwerkregeling daarop is gericht. Anders dan voor de ANLb-gebieden (zowel weidevogels als akkervogels) is daar nog geen monitoring voor geregeld.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de doelstellingen van de monitoring, in hoofdstuk 3 de afbakening en de prioritering, in hoofdstuk 4 de in te zetten monitoringsmethoden en in hoofdstuk 5 geven we een uitwerking voor de gebieden.

1.2 Kader

Inzet van beheermaatregelen
De Flexibele maatwerkregeling (Landschapsbeheer 2021) richt zich op de inzet van beheermaatregelen in weidevogelgebieden. Deze inzet verschilt in aard, omvang en duur. Voor sturing op een optimale inzet van de middelen wordt voor de weidevogelgebieden gewerkt met een prioritering. Deze is als volgt:

Prioritering Flexibele maatwerkregeling

Verdeling van de middelen van de beheerregeling volgens de navolgende prioritering:

1e prioriteit: Structurele langjarige inzet (t/m 2023) in de beste clusters / locaties potenties daartoe, vooral gericht op graslandsoorten als Grutto en Tureluur (het vormen van een beheermozaïek) met Kievit als meeliftende soort.

2e prioriteit: Inzet op specifieke soorten als Kievit en Wulp binnen de clusters (maatwerkpakketten, plas-dras in combinatie met aangepast beheer op aangrenzende percelen).

3e prioriteit: Inzet op kansrijke initiatieven buiten de clusters.

Daar waar weidevogelgebieden overlappen met de ANLb-leefgebieden Droge en Natte dooradering of Open akker, kan vanuit het Uitvoeringsplan uitsluitend worden ingezet op de 2e prioriteit.

In de praktijk bepaalt de (potentiële) aanwezigheid van voldoende broedparen in combinatie met voldoende deelnamebereidheid/energie in het gebied in belangrijke mate de inzet van middelen en daarmee de prioriteit. Ook de verdeling van de inzet van de beschikbare financiële middelen over de drie prioriteiten is hiervan afhankelijk.

Uitgangspunten monitoring
De keuze van inzet van de middelen (structureel langjarig of d.m.v. jaarlijks maatwerk) is sturend in de opzet van de monitoring. Omdat monitoring een aanzienlijke tijdsinspanning vergt en/of kosten met zich meebrengt, is het belangrijk om deze efficiënt in te zetten en goed op elkaar af te stemmen. Voor de weidevogelgebieden gelden daarom de volgende uitgangspunten voor de opzet van de monitoring:

Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van en aangesloten op bestaande monitoring.

1e prioriteit: Structurele langjarige monitoring in het volledige cluster; Professionele monitoring van aantalsontwikkeling en monitoring van nestsucces (legselregistratie) door vrijwilligers.

2e prioriteit: Monitoring van nestsucces (legselregistratie) door vrijwilligers vormt de basis in het volledige cluster. Waar mogelijk wordt dit (plaatselijk) aangevuld met professionele monitoring van aantalsontwikkeling, met name daar waar plas-dras is gelegen.

3e prioriteit: Initiatieven buiten de clusters worden lokaal gevolgd door monitoring van nestsucces (legselregistratie) door vrijwilligers.

In de volgende hoofdstukken worden de doelstellingen, de methoden en de keuzes per gebied uitgewerkt.

2 Doelstellingen monitoring

Het Uitvoeringsplan leunt op twee pijlers, het beheer voor de boerenlandvogels en het predatiebeheer. Naast de effecten op de akker- en weidevogels richt dit monitoringsplan zich ook op het uitgevoerde beheer en op het predatiebeheer. Hierna worden de doelstellingen van de monitoring voor de drie onderdelen beschreven.

2.1 Boerenlandvogels

Het doel van het Uitvoeringsplan boerenlandvogels is bescherming van akker- en weidevogels in de broedperiode zodanig dat in de geselecteerde gebieden zichzelf in stand houdende populaties voortbestaan.

2.1.1 Weidevogels

Van de steltlopers is bekend dat het knelpunt voor instandhouding ligt bij de jongenproductie (Oosterveld et al. 2014, Kentie et al. 2018, Plard et al. 2019) en niet (of veel minder) bij de overleving van eerstejaars of volwassen vogels gedurende andere momenten van de jaarcyclus (trek, overwintering). De laatste jaren komen er te weinig jongen groot om de jaarlijkse sterfte onder volwassen vogels te compenseren. De jaarlijkse jongenproductie bepaalt dus in sterke mate voor- of achteruitgang van populaties. Gegeven de eerder benoemde knelpunten voor de instandhouding moet de monitoring daarom ook gericht worden op de reproductiefase (nestoverleving en uitvlieg kuikens). De jongenproductie is niet bij alle soorten even makkelijk te bepalen. Bij een aantal soorten moet (bij uitvoering op grote schaal) noodgedwongen worden volstaan met alleen het nestsucces.

Om het effect van de maatregelen te onderscheiden van andere invloeden is het belangrijk ook te meten in referentiegebieden die vergelijkbaar zijn maar waar geen maatregelen worden genomen. Daarbij is het van belang dat in beide gebieden een representatieve steekproef genomen kan worden om tot een doelmatige monitoring te komen.

Aantalsontwikkeling
Voor deze indicator is het doel van de monitoring:

- Vaststellen van de aantalsontwikkeling van de broedpopulaties weidvogels in de weidevogelgebieden met maatregelen in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen.

Jongenproductie en nestsucces
De jongenproductie heeft bij nestvliedende steltlopers betrekking op de jongen die vliegvlug worden. Vliegvlug worden betekent dat de jongen hun opgroeifase waarin ze na het uitkomen uit het ei nog niet kunnen vliegen, overleven en vervolgens uitvliegen. De opgroeifase is een periode van circa vier weken na uitkomen, waarin de jongen op eigen kracht en begeleid door de ouder voedsel zoeken en opgroeien. Vanwege hun mobiliteit is moeilijk vast te stellen of en hoeveel jongen vliegvlug worden. Een grove indicatie is het aandeel broedparen dat ten minste een vliegvlug jong voortbrengt. Dit aandeel wordt bepaald met behulp van het Bruto Territoriaal

Succes (BTS). Alleen voor Grutto, Tureluur en Wulp is het BTS een betrouwbare maat voor de jongenproductie (zie echter recente bevindingen bij de Grutto[1]).

Het doel van de monitoring van jongenproductie is derhalve:

- Jaarlijks vaststellen van de jongenproductie van Grutto, Tureluur en Wulp met behulp van BTS in gebieden met maatregelen in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen.

BTS is geen betrouwbare maat voor het bepalen van de jongenproductie van Kievit en Scholekster. Dit komt omdat deze soorten een meer gespreid broedseizoen hebben dan Grutto, Tureluur en Wulp en daarom het aantal ouders met uitgevlogen jongen minder betrouwbaar is vast te stellen. Voor deze soorten resteert de nestoverleving. Bij Grutto, Tureluur en Wulp geeft de nestoverleving aanvullende informatie over de fase waarin eventuele verliezen optreden (nest- of kuikenfase).

Het doel van de monitoring van Kievit en Scholekster, en aanvullend Grutto, Tureluur, Wulp, is:

- Jaarlijks vaststellen van het nestsucces (het percentage van de nesten waarvan ten minste 1 ei uitkomt) in gebieden met maatregelen in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen.

2.1.2 Akkervogels

Voor zover bekend is ook bij akkervogels de lokale nest- en jongenoverleving een belangrijke factor voor de ontwikkeling van broedpopulaties. Ook in de akkervogelgebieden is het Uitvoeringsplan gericht op een succesvolle broed- en opgroeiperiode van de vogels. In de akkervogelgebieden gelden er twee indicatoren voor de effectiviteit van de maatregelen die op grote schaal met beperkte middelen (bijvoorbeeld zonder zenderonderzoek) kunnen worden vastgesteld: de aantalsontwikkeling van de populaties en het nestsucces. Ook hier geldt dat de resultaten moeten worden bekeken in vergelijking tot referentiegebieden zonder maatregelen, om de invloed van andere factoren uit te schakelen.

Aantalsontwikkeling
Het doel van de monitoring is derhalve:

- Vaststellen van de aantalsontwikkeling van de akkervogels in de geselecteerde akkervogelgebieden in vergelijking tot gebieden zonder maatregelen

2.2 Beheer

Het hoofddoel van het Uitvoeringsplan is het beschermen van de boerenlandvogels. De uitvoering van maatregelen staat ten dienste van dat doel door het verbeteren van de broedbiotoop van de vogels. De maatregelen vormen de directe stuurknoppen van het Uitvoeringsplan en de effectiviteit van de maatregelen bepalen het succes. Om de effectiviteit te

[1] Doorgaans wordt aangenomen dat Grutto's na verlies van hun legsel niet opnieuw leggen. In recent onderzoek in Zuidwest-Fryslân is echter gebleken dat dat niet klopt en dat zelfs 100% van de broedparen een nieuw legsel (herleg) produceert wanneer het eerste legsel of jonge kuikens verloren gaan (Verhoeven et al. 2020). Dit stelt de gangbare methodes van populatietellingen van Grutto's (aan de hand van nesten- en broedpaartellingen) voor problemen. Deze werken ook door in berekeningen van BTS. Er lijken wel mogelijkheden om tellingen te corrigeren voor de mate van herleg, maar dergelijke correcties zijn nog niet bepaald.

bepalen is het belangrijk de uitgevoerde maatregelen te monitoren. Het doel van monitoring van de beheermaatregelen is derhalve:

- Jaarlijks vastleggen van de uitgevoerde beheermaatregelen.

2.3 Predatie

Naast de kwaliteit van de broedbiotoop is predatie van nesten en kuikens van boerenlandvogels in het huidige agrarische cultuurlandschap van grote invloed op het broedsucces en de aantalsontwikkeling (Jonge Poerink et al. 2020a, 2020b). Een onderdeel van de bescherming is het verminderen van de predatiedruk met behulp van predatiebeheer; het plaatsten van vos-werende rasters en/of legale afschot van vossen. Om doelmatig predatiebeheer te kunnen voeren is het nodig om te weten hoe hoog de predatiedruk is en welke predatoren van invloed zijn. Voor een gedegen evaluatie is het vervolgens nodig ook de effectiviteit van het predatiebeheer te meten. Monitoring op het vlak van predatie heeft derhalve de volgende doelen:

- Jaarlijks vaststellen van het aandeel van predatie in de nestverliezen,
- Jaarlijks vaststellen van het aandeel van de verschillende predatoren in de predatiedruk,
- Vaststellen van het effect van predatiebeheer met behulp van vossenrasters,
- Vaststellen van het effect van vossenafschot (met behulp van lichtbak) op de vossenactiviteit in de weidevogelgebieden en op het aandeel van vossen in de nestpredatie, in vergelijking tot gebieden zonder Plan van Aanpak.

3 Afbakening en prioritering

Dit monitoringsplan heeft tot doel om te sturen op de inzet van de monitoring, zodanig dat de doelstelling hiervan kan worden bereikt. Concreet gaat het om het onderbouwd kunnen aantonen van de (positieve) effecten van ingezette beheermaatregelen op boerenlandvogels. De omvang en diepgang hiervan worden bepaald door de middelen (financiën en capaciteit) die hiervoor beschikbaar zijn gesteld.
Voor sturing op de monitoring is het noodzakelijk om deze concreet uit te werken. Het gaat dan zowel om een inhoudelijke- als om een ruimtelijke afbakening. Wat kan waar gedaan worden?
Omdat de middelen begrensd zijn, dienen hierin keuzes gemaakt te worden. De uitgangspunten van het Uitvoeringsplan en de financiële maatwerkregeling vormen het kader voor deze keuzes. Dit hoofdstuk beschrijft het resultaat van de keuzes die de betrokken partijen, uitgaande van dit kader, gezamenlijk hebben gemaakt. Hieronder worden deze keuzes ten aanzien van de inhoudelijke, ruimtelijke en prioritering van inzet van middelen één voor één toegelicht. Deze vormen de basis voor de opzet van de monitoring, die is uitgewerkt in hoofdstuk 5.

3.1 Inhoudelijke afbakening

Weidevogelgebieden
Het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels richt zich zowel op akker- als weidevogels. Voor beide soortgroepen zijn net als in het voorgaande Plan van Aanpak gebieden aangewezen. In het Uitvoeringsplan is de keuze gemaakt dat de inzet van beheermaatregelen in de akkervogelgebieden via het ANLb verloopt. Ook de monitoring hiervan verloopt via reeds bestaande meetnetten. Het gaat dan zowel om de beleidsmonitoring via het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) als de beheermonitoring gekoppeld aan het ANLb.
Inzet van beheermaatregelen in weidevogelgebieden vindt plaats vanuit de Flexibele maatwerkregeling van het Uitvoeringsplan. Daarmee richt dit monitoringsplan zich concreet op de (aanvullende) monitoring in de weidevogelgebieden van het Uitvoeringsplan.

Doelsoorten
De doelsoorten waar het in de weidevogelgebieden ingezette beheer zich op richt zijn Kievit, Wulp, Tureluur, Scholekster en Grutto. De monitoringsmethoden die worden ingezet dienen toereikend te zijn voor het verzamelen van goede reproductie-gegevens voor minimaal deze soorten. In hoofdstuk 4 worden de verschillende monitoringsmethoden en hun toepasbaarheid beschreven.

Bestaande monitoring
De weidevogelgebieden, die zijn gedefinieerd in het Uitvoeringsplan, wijken in grote mate af van de weidevogelgebieden uit het voorgaande Plan van Aanpak. Daarin werd gewerkt met een viertal pilotgebieden, waar er nu is gekozen voor een grote hoeveelheid gebieden van een veel kleinere omvang, de weidevogelclusters. Toch zijn er gebieden waarvoor wellicht aangesloten kan worden op bestaande meetreeksen van monitoringsgegevens. Deze mogelijkheid wordt meegewogen in de opzet van de monitoring, maar is wel ondergeschikt aan het doel om tot een robuuste en goed uitvoerbare monitoring te komen. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat indien de situatie daarom vraagt de begrenzing van bestaande monitoringplots wordt afgestemd op de grenzen van de nieuwe weidevogelclusters.

Daarnaast zijn er ook andere meetnetten als het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) en BMP (Broedvogel Monitoring Project)-plots in het kader van het NEM (Netwerk Ecologische

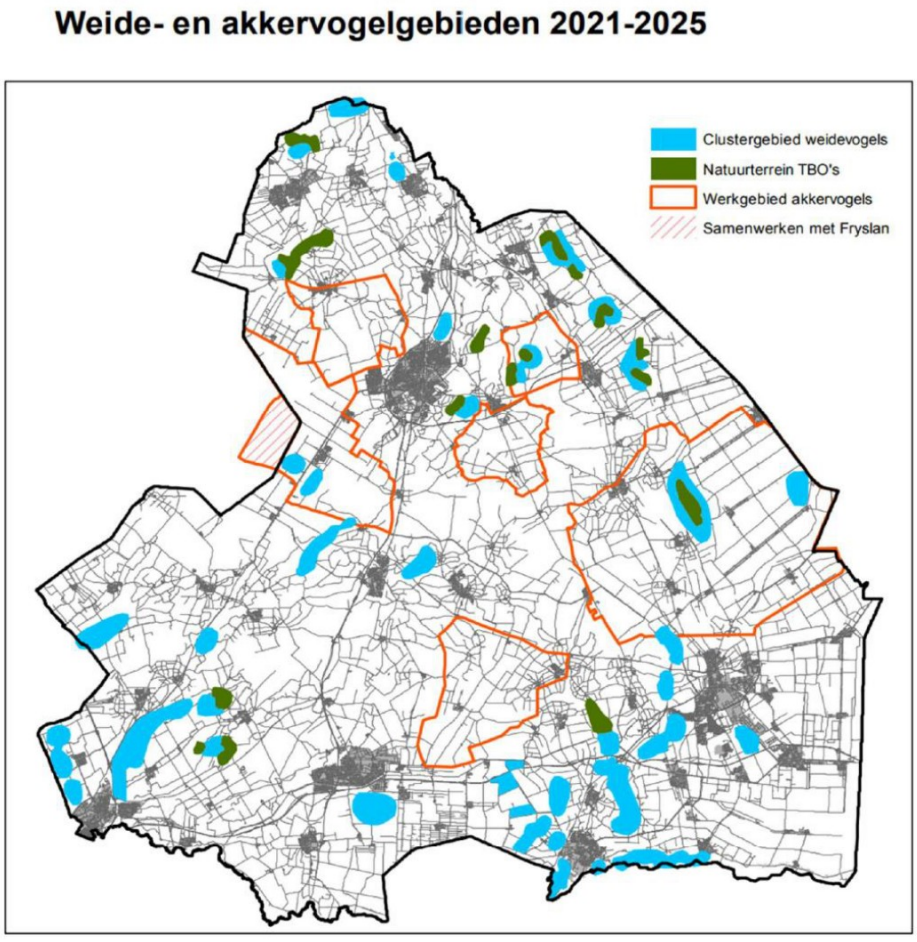
Monitoring). Bestaande monitoring en dan vooral de laatste (BMP) zullen worden benut voor de keuze van de opzet van aanvullende monitoring en effectmeting.

Voorwaarden
In aanvulling op bovenstaande punten gelden een aantal voorwaarden die belangrijk zijn voor de opzet van de monitoring:

- Zo veel mogelijk aansluiten op de inzet van vrijwilligersgroepen die zich bezighouden met nestbescherming. Dit betekent dat deze een belangrijke rol kunnen spelen bij de monitoring, door het uitvoeren van broedparentellingen en meten van nestsucces, als bij-effect van de nestbescherming. Voor de nestbescherming zoeken de vrijwilligers de nesten op, waarna met beperkte inspanning het resultaat van de nesten is vast te leggen,
- De methoden moeten doeltreffend, maar relatief eenvoudig en op grote schaal uit te voeren zijn. Toepassen van zenderonderzoek om de jongenoverleving en -productie te bepalen komt bijvoorbeeld om die reden niet in aanmerking.

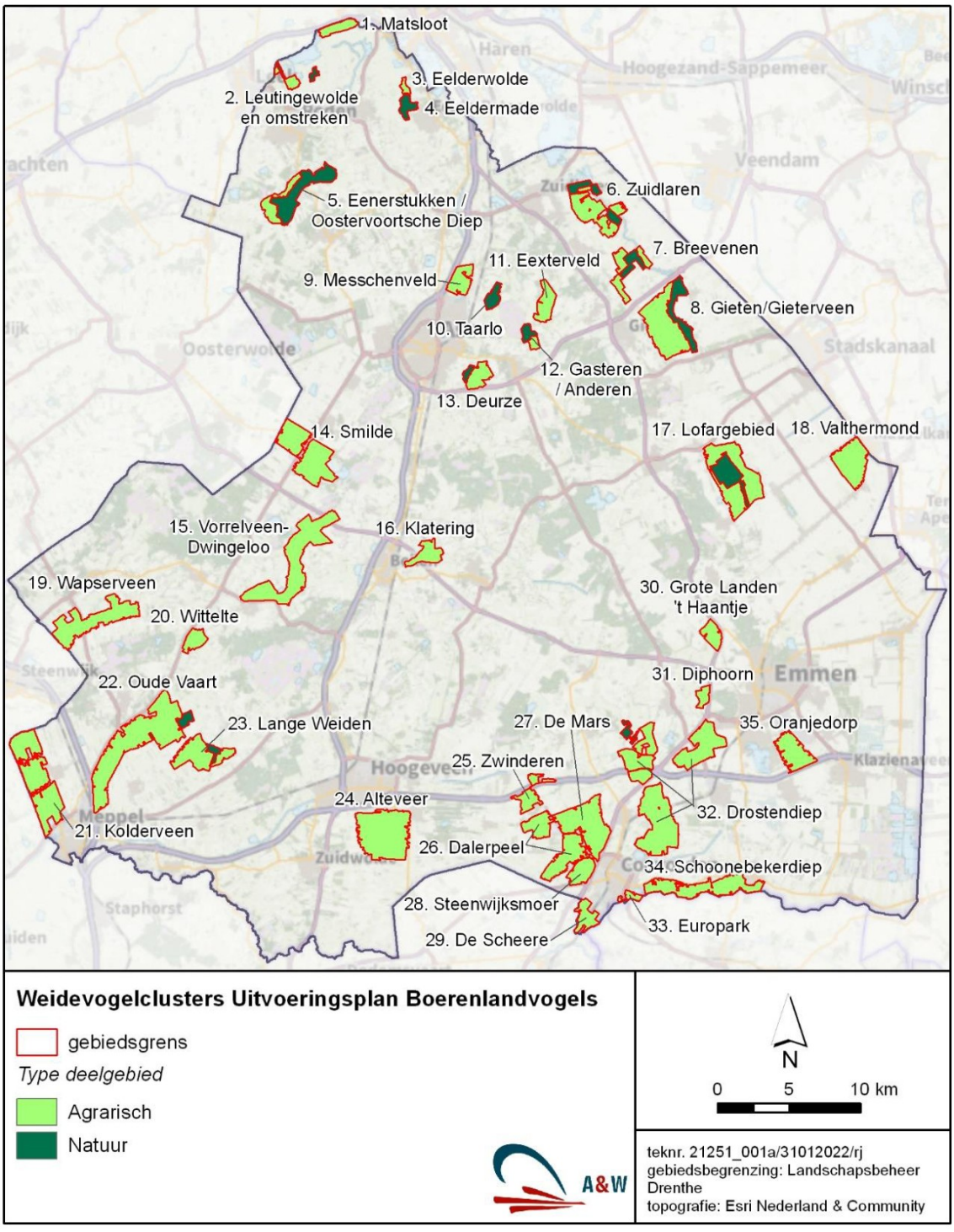
3.2 Ruimtelijke afbakening

In het in oktober 2020 gepresenteerde Uitvoeringsplan is een kaart opgenomen met de “Weide- en akkervogelgebieden 2021-2025”. Op deze kaart is de ligging van de weidevogelgebieden globaal weergegeven middels een combinatie van ‘Clustergebied weidevogels’ in het blauw en ‘Natuurterrein TBO’s’ in het groen (figuur 3.1).

Figuur 3.1. Ligging van de weide- en akkervogelgebieden uit het Uitvoeringsplan 2021-2025

Om te komen tot gebiedsgerichte keuzes en een concrete opzet van de monitoring was het essentieel dat deze gebieden nader werden gedefinieerd. Op aanwijzing van LBD zijn de weidevogelgebieden ruimtelijk begrensd op basis van in het veld duidelijk herkenbare grenzen als wegen, waterlopen en perceelsgrenzen. Daarnaast zijn gebieden, waar mogelijk geclusterd en voorzien van een unieke nummering en naamgeving.

Figuur 3.2. Exacte begrenzing van de weidevogelclusters uit het Uitvoeringsplan met nummering

Dit heeft er toe geleid dat voor de periode van het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 in totaal 35 weidevogelclusters zijn vastgesteld. Deze gebieden kunnen uitsluitend gelegen zijn in agrarisch gebied (23), uitsluitend binnen een natuurterrein vallen (2) of bestaan uit een deel agrarisch en natuur (10). Figuur 3.2 toont een overzichtskaart van alle weidevogelclusters met hun unieke nummering en het onderscheid tussen ligging in agrarisch gebied en natuurterrein. In bijlage 1 is een tabel opgenomen met de naamgeving en oppervlakte in hectare.

3.3 Prioritering

Voor alle weidevogelclusters uit de vorige paragraaf is de prioritering bepaald die in paragraaf 1.2 is beschreven. Deze prioritering is door LBD en de provincie Drenthe in samenspraak vastgesteld en wordt hieronder nader toegelicht.

1e prioriteit
Aan vier gebieden is de 1e prioriteit toegekend. Het gaat om de gebieden Leutingewolde e.o. (2), Eelderwolde (3), Zuidlaren (6) en Drostendiep (32) (figuur 3.3). Het weidevogelgebied Drostendiep is volledig gelegen in het leefgebied “Open grasland” en weidevogelgebied Zuidlaren kent zowel een deel binnen, als buiten het leefgebied “Open grasland”.

In de gebiedsdelen die in het leefgebied “Open grasland” vallen vindt de financiering en aansturing van de monitoring plaats vanuit het ANLb. In de resterende gebiedsdelen (in Zuidlaren) wordt dit georganiseerd en gefinancierd vanuit het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels.

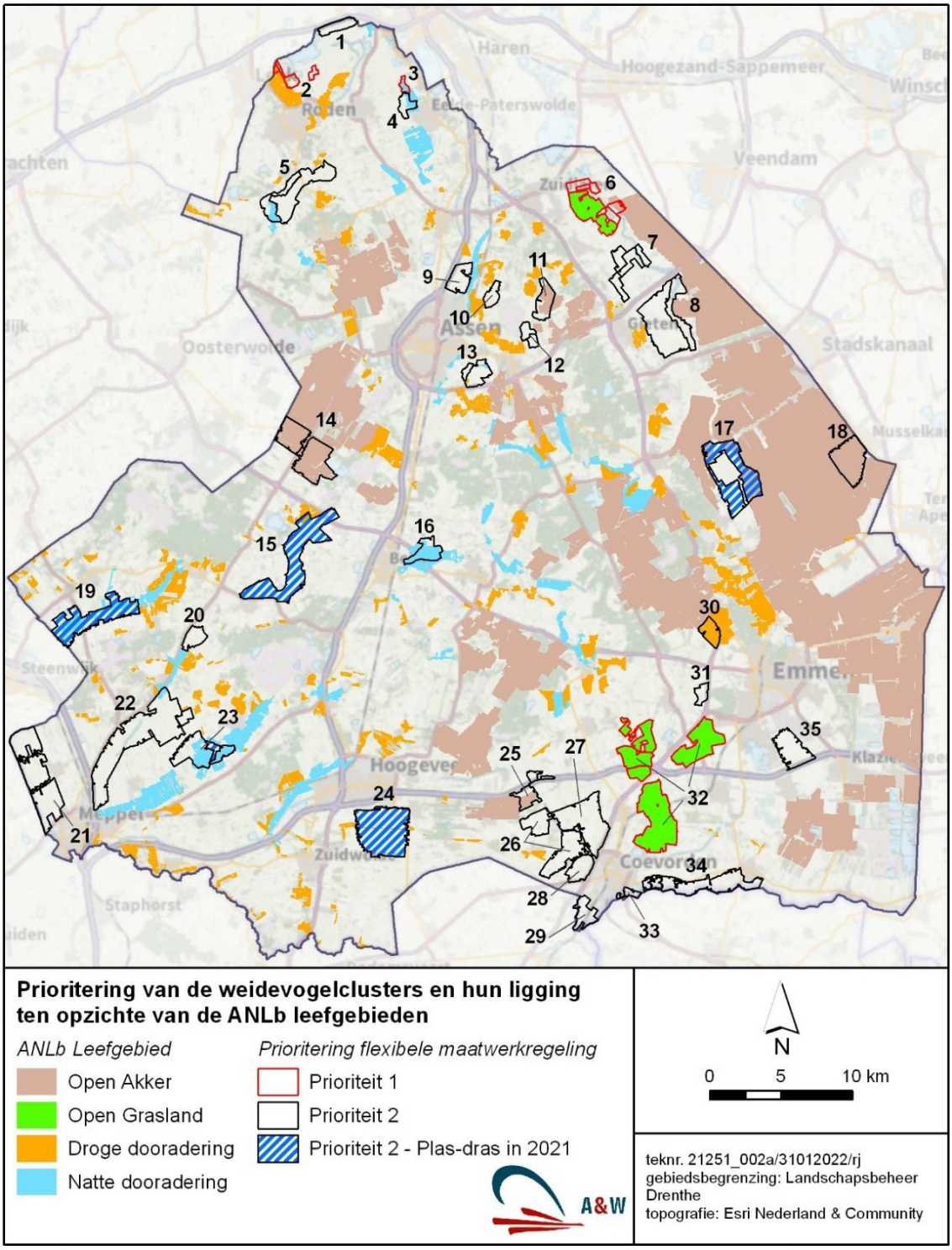
2e prioriteit
Aan alle overige begrensde weidevogelclusters is de 2e prioriteit gekoppeld (figuur 3.3). In een aantal van deze gebieden wordt in 2021 plas-dras beheer ingezet in combinatie met aangrenzend aanvullende beheerpakketten. Daar dit een relatief zware inzet van beheer betreft en daarmee inzet van financiële middelen, is het belangrijk om deze gebieden in het bijzonder mee te nemen in de afweging van de monitoring. De ligging van plas-dras beheer is weergegeven in figuur 3.3.

In de gebiedsdelen die in het leefgebied vallen vindt de financiering en aansturing van de monitoring plaats vanuit het ANLb. In de resterende gebiedsdelen (in Zuidlaren) wordt dit georganiseerd en gefinancierd vanuit het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels.

In 2021 vindt nog een POP openstelling plaats waardoor het aantal gebieden met inzet van plas-dras beheer verder kan toenemen.

3e prioriteit
De 3e prioriteit richt zich op clusters waar zich kansen voordoen voor (de bescherming van) weidevogels buiten de op voorhand begrensde gebieden (prioriteit 1 en 2). Deze gebieden zijn in principe niet begrensd, maar liggen buiten de ANLb leefgebieden ‘droge dooradering’, ‘natte dooradering’, ‘open akker’ en ‘open grasland’, zoals afgebeeld in figuur 3.3.

In deze clusters kan net als in de prioriteit 2 gebieden gebruik worden gemaakt van plas-dras beheer en de maatwerkpakketten uit de Flexibele maatwerkregeling.

Figuur 3.3. Prioritering van de weidevogelclusters en hun ligging ten opzichte van de ANLb-leefgebieden

4 Monitoringsmethoden

In dit hoofdstuk worden de methoden besproken die het beste voor de beschreven monitoringsdoelen kunnen worden toegepast.

4.1 Boerenlandvogels

4.1.1 Weidevogels

Aantalsontwikkeling
Om inzicht te krijgen in de aantalsontwikkeling van de beoogde doelsoorten worden twee monitoringsmethoden onderscheiden. Beide kunnen door professionals worden uitgevoerd of door vrijwilligers, indien deze vooraf goed worden geïnstrueerd en begeleid.

BMP-telling
BMP betreft een telling met vijf rondes in de periode april, mei, juni. Dit is de standaard BMP-methode voor weidevogels van Sovon.

Tweerondentelling
Een broedparentelling in twee rondes is minder tijdrovend en levert een redelijke schatting op van de aantallen steltlopers Grutto, Kievit, Tureluur en in mindere mate Scholekster (Scharringa 2011). Scharringa (2011) heeft de Wulp niet onderzocht, maar op grond van een zekere gelijkenis met de broedperiode van de Grutto schatten we in dat het aantal Wulpen met deze telmethode ook redelijk is te bepalen. Deze telmethode is niet geschikt voor de weide-eenden en de weidezangers. Die geven te veel afwijking van de BMP-methode.
De tweerondentelling bestaat uit een eerste telronde in de tweede helft van april en een tweede telronde in de twee weken rond 1 juni (de tweede periode wijkt af van Scharringa (2011), want die is gebaseerd op het broedseizoen in West-Nederland. In Noord-Nederland is de uitkomstperiode van de nesten ongeveer een week later). Tijdens de tweerondentelling worden ook de dagactieve predatoren geïnventariseerd.
Voor Grutto, Tureluur en Wulp kan de tweerondenmethode ook gebruikt worden voor een BTS-berekening (onder voorwaarde dat de tweede ronde rond 1 juni wordt uitgevoerd, doorgaans in week 22 in een normaal en vroeg voorjaar, in week 23 in een laat voorjaar). Dan geldt de eerste ronde als schatting van het aantal broedparen en de tweede ronde als alarmtelling van ouders met bijna vliegvlugge jongen.

BMP-tellingen kunnen worden vergeleken met tweerondentellingen door van de BMP-tellingen alleen de resultaten van de rondes in de tweede helft van april en rond 1 juni te gebruiken.

Nestsucces
Het nestsucces kan het best worden bepaald volgens de zogenaamde Mayfieldmethode. De Mayfieldmethode berekent het nestsucces op basis van de dagelijkse overlevingskans van een nest (gedefinieerd als de kans dat ten minste 1 ei van het nest uitkomt). Voor die berekening zijn nestcontroles op drie momenten nodig: op de vinddatum, de laatste controle dat het nest nog intact is, een eindcontrole waarbij het eindresultaat wordt vastgesteld. In de praktijk is een controle om de week voldoende.
Bij iedere controle wordt de toestand van het nest vastgelegd: nest gevonden, nest met eieren aanwezig, nestresultaat (uit, verlaten, gepredeerd, andere verliesoorzaak).

Om het effect van de maatregelen te bepalen wordt het nestsucces in gebieden met maatregelen vergeleken met het nestsucces in gebieden zonder maatregelen.

Jongenproductie
De jongenproductie is de resultante van de nestoverleving en de kuikenoverleving en kan voor een aantal soorten op gestandaardiseerde wijze worden bepaald aan de hand van het Bruto Territoriaal Succes (BTS) (Nijland & van Paassen 2007). Het BTS is het percentage van de broedparen dat vliegvlugge jongen voortbrengt. Het aantal broedparen met bijna vliegvlugge jongen wordt bepaald met behulp van alarmtellingen, tellingen van alarmerende ouderparen. Zoals beschreven in hoofdstuk 1 is het BTS alleen voor Grutto, Tureluur en Wulp een betrouwbare maat voor de jongenproductie. Voor Tureluur is het nodig om insteken in het gebied te maken. Door hun verborgen gedrag worden bij tellingen vanaf afstand te veel Tureluurs gemist.

De BTS-score is gevoelig voor in- en uitloop van gezinnen in of uit het telgebied. Bij inloop ontstaat een overschatting van de jongenproductie; bij uitloop een onderschatting. Om dat effect te voorkomen dienen telgebieden te worden afgegrensd langs barrières voor rondtrekkende weidevogelgezinnen. Bij gebieden groter dan 250 ha speelt dit effect minder omdat in- en uitloop minder invloed heeft (tenzij het om zeer kleine aantallen broedparen gaat).

Om in gebieden met de BMP-methode het BTS op dezelfde manier te berekenen als bij de tweerondenmethode wordt bij de BMP-methode voor het bepalen van het aantal broedparen de telronde van de tweede helft van april gebruikt en de ronde rond 1 juni als alarmtelling.

Om de effectiviteit van het beheer te bepalen zijn twee aspecten belangrijk:
- Het BTS is ten minste 65%
- Om te bepalen of de score daadwerkelijk wordt bepaald door de maatregelen moet een vergelijking worden gemaakt met een zoveel mogelijk overeenkomstig gebied zonder maatregelen.

4.1.2 Akkervogels

MAS tellingen
In een eerder stadium is in de akkervogelgebieden door Grauwe kiekendief Kenniscentrum akkervogels in opdracht van de provincie een meetnet met telpunten volgens de MAS-methode ingesteld. Het meetnet is zo ingericht dat een beeld ontstaat van de aanwezige broedparen. Deze methode was er op gericht om de jaarlijkse aantalsontwikkeling in de PvA-akkervogel-gebieden vast te leggen en zal in het kader van het Uitvoeringsplan worden voortgezet.
Binnen dit meetnet liggen er zowel telpunten op locaties met beheer als zonder beheer. Binnen dit meetnet is dus een vergelijking te maken met een referentiegebied zonder maatregelen. Door de dichtheid van het netwerk en de methodiek is het detailniveau waarop de resultaten kunnen worden geanalyseerd echter wel beperkt.

Beheermonitoring ANLb
De beheermonitoring ANLb is zo opgezet dat het gebruik van percelen met agrarisch natuurbeheer door vogels kan worden vergeleken met referentiepercelen met gangbare akkerbouw zonder beheer. Hiermee kan worden vastgesteld in welke mate het (gecontracteerde) agrarisch natuurbeheer bijdraagt aan bescherming van de akkervogels.

Waar MAS-tellingen uitsluitend effecten van beheertypen op gebiedsschaal kunnen vaststellen (bijvoorbeeld wel/geen beheer) kan aan de hand van deze beheermonitoring een effectmeting plaatsvinden op het niveau van een perceel en/of type beheerpakket. Hiermee vormt deze vorm van monitoring een aanvulling op het Meetnet Agrarische Soorten.

4.2 Beheer

Voor de uitvoering en registratie van agrarisch natuurbeheer bestaat via het ANLb een landelijke systematiek gebaseerd op de inzet van beheerpakketten. Binnen deze systematiek is op lokaal niveau ruimte voor maatwerkpakketten. Voor het Uitvoeringsplan zijn deze pakketten beschreven in de Flexibele maatwerkregeling (Landschapsbeheer 2021). Voor de monitoring (registratie) van het beheer is het van groot belang dat wordt aangesloten op deze systematiek. Hiermee wordt een éénduidige aanpak afgedwongen, wat analyse van de effecten onderling en in de tijd mogelijk maakt. Een gedegen registratie van het beheer in een GIS-systeem is hierbij essentieel.

4.3 Predatie

4.3.1 Predatieverliezen

In het kader van het Uitvoeringsplan vindt legsel- en lotgevallenregistratie plaats. Hieruit wordt het nestsucces afgeleid. In dit monitoringsplan spreken we derhalve van ‘monitoring nestsucces’. Uit de lotgevallen kan het aandeel van verliezen door predatie worden afgeleid. De aanpak van deze monitoring is beschreven in het onderdeel ‘monitoring nestsucces’ van dit monitoringsplan. Als vuistregel geldt dat steltlopers ten minste 50 à 60% nestsucces moeten hebben om de populatie stabiel te houden (Oosterveld et al. 2014, Jonge Poerink et al. 2020).

Aan de hand van het BTS wordt een indicatie van de kuikenoverleving verkregen voor Grutto, Tureluur en Wulp. Kuikenoverleving wordt onder andere bepaald door predatie. BTS is geen directe maat voor kuikenpredatie, maar als het BTS ten minste 65% is, is duidelijk dat de predatie niet te groot was voor voldoende jongenproductie. Bij een BTS van minder dan 65% is de vraag waardoor de kuikenoverleving te laag was. Predatie, maar ook voedselbeschikbaarheid, is hiervan één van de mogelijke oorzaken. De aanpak van de BTS-monitoring is beschreven in het onderdeel ‘Jongenproductie’ in paragraaf 4.1.1.

4.3.2 Predatoren

Camera-onderzoek
Naast monitoring van aantallen en nestsucces kan cameraonderzoek aanvullende informatie opleveren over nestsucces en de relatieve rol van verschillende predatoren (Jonge Poerink et al. 2020). Daartoe moeten de camera’s bij de nesten worden geplaatst. Informatie over nestsucces uit cameraonderzoek is aanvullend op de monitoring van nestsucces in het veld door vrijwilligers omdat hiermee doorgaans meer nesten worden gevolgd. Cameraonderzoek bij nesten is een goede manier om de predatoren te identificeren en de bijdrage van die verschillende predatoren aan de predatiedruk te bepalen.

De ervaring wijst uit dat in een weidevogelgebied van ca. 500 ha bij een gemiddelde predatiedruk met 10 camera's gedurende het hele broedseizoen 40-60 nesten gevolgd kunnen worden. Dit is doorgaans een goede steekproef (Jonge Poerink et al. 2020).

Onderzoek naar de omvang van de predatiedruk en het aandeel van de verschillende predatoren hierin is behoorlijk arbeidsintensief. Het vereist dat camera's goed worden geplaatst, gecontroleerd, worden verplaatst (na uitkomen of verlies) en dat locatie, plaatsingsduur en beelden worden verzameld. Een gedegen registratie en zorgvuldige beeld- en gegevensanalyse achteraf is essentieel. De ervaring leert dat professionele begeleiding essentieel is voor het succesvol uitvoeren van dit werk.

Camera-onderzoek kan ook worden gebruikt om een indruk te krijgen van de predatoren die actief zijn in een gebied. Daarvoor worden camera's geplaatst op gestandaardiseerde, strategische plaatsten in het landschap (en dus niet bij weidevogelnesten). Uit zenderonderzoek aan vossen en steenmarters is gebleken dat die in open weidegebieden de voorkeur hebben om zich te verplaatsen langs slootkanten, andere randstructuren en via dammen in sloten. Op dergelijke plaatsen kan de beste indruk worden verkregen van de grondpredatoren die in een gebied actief zijn. Het aantal benodigde camera's hangt af van de landschapsstructuur maar als vuistregel wordt wel één camera per 100 ha gehanteerd. Ook hiervoor geldt dat een juiste camera opstelling, gedegen registratie en zorgvuldige beeld- en gegevensanalyse achteraf cruciaal zijn.

Dagactieve predatoren
Het is goed mogelijk dagactieve predatoren te tellen tijdens broedvogeltellingen volgens de tweerondentelling, BMP of MAS (www.sovon.nl). Door het gebiedsdekkende karakter van de tweerondentelling en BMP kan daarmee een voldoende goed beeld worden verkregen van de in een gebied aanwezige predatoren. Het is de vraag in hoeverre (de dichtheid van) het MAS-meetnet gebruikt kan worden om een goed beeld te schetsen voor akkervogelgebieden waar uitsluitend MAS-tellingen worden gedaan. Wel kan er op basis van de tijdreeksen wellicht iets gezegd worden over de aantalsontwikkeling binnen gebieden en verschillen tussen gebieden. Dit zal nader moeten worden onderzocht.

4.3.3 Predatiebeheer

Effectanalyse predatiebeheer
Met een goede registratie van maatregelen ten behoeve van predatiebeheer (biotoopverbetering / rasters / vossenafschot) kan in combinatie met een gedegen monitoring en registratie van nestsucces en/of aantalsontwikkeling het effect van predatiebeheer indicatief geanalyseerd worden. Bijvoorbeeld door correlatieve verbanden te onderzoeken tussen het nestsucces van gebieden met en zonder predatiebeheermaatregelen. Dit geeft doorgaans alleen een indicatie van de effectiviteit omdat effecten van predatie vaak sterk verknoopt zijn met factoren als beheer, voedselaanbod en weersomstandigheden.

Om de effectiviteit van alle maatregelen te kunnen beoordelen is het belangrijk om ze goed te monitoren. Monitoring van habitatkwaliteit (door beheermaatregelen) komt elders aan de orde. Hier wordt alleen ingegaan op predatiebeheer van vos met behulp van vossenrasters en afschot, en de monitoring die daarvan nodig is.

Vossenrasters
Om inzicht te krijgen in de effectiviteit van (vossen)rasters kunnen deze het beste uitsluitend ingezet worden in de gebieden waar het nestsucces jaarlijks worden gemonitord. Het effect kan worden bepaald door het nestsucces van nesten binnen en buiten het raster te vergelijken.

Voor uitvoering, plaatsing en beheer van het raster kan het overzicht worden geraadpleegd dat recent van het gebruik van elektrische rasters is gemaakt (Kennismakelaar Boerenlandvogels

2021). Ligging, type raster, tijdstip en duur van plaatsing dienen digitaal te worden vastgelegd in een daartoe uitgerust registratiesysteem. Voor een goede effectmeting is een aandachtspunt dat er een vergelijkbare referentie (met voldoende nesten) zonder raster beschikbaar is.

Vossenafschot

Afschotgegevens zijn meer een maat voor de bejagingsintensiteit dan een maat voor de predatiedruk in het afschotgebied. Steeds is onbekend welk deel van de lokale vossenpopulatie is verwijderd en welk deel nog resteert.
Daarnaast is de aanwezigheid van vossen geen goede maat voor de feitelijk uitgeoefende predatiedruk. In veldmuizenrijke jaren richten vossen zich bijv. vooral op de muizen en prederen ze minder op weidevogelnesten.

Specificatie van geslacht en leeftijd van de geschoten Vossen zegt iets over zaken als de jaarlijkse influx van zwervende jonge mannetjes en over de samenstelling van de vossenpopulatie en de ontwikkelingen daarin als gevolg van de bejaging. Ook deze informatie zegt weinig over de feitelijk uitgeoefende predatiedruk op de weide- en akkervogels in het afschotgebied. Het kan op termijn wel inzicht opleveren in het risico op nestpredatie als bijvoorbeeld mocht blijken dat jonge vossen minder prederen op weidevogelnesten dan oudere vossen. Maar dit soort kennis staat nog in de kinderschoenen.

We meten de effectiviteit van afschot af aan de mate waarin het leidt tot een daadwerkelijke vermindering van vossenactiviteit in weide- en akkervogelgebieden gedurende het broedseizoen. Dat kan op twee manieren:

- Door vossentellingen gedurende het broedseizoen bijvoorbeeld tijdens het gebruik van de lichtbak bij bejaging,
- Door cameraonderzoek bij nesten. Hierbij kan het aandeel predatie door de Vos worden vastgesteld.

De effectiviteit van het afschot voor de weide- en akkervogelbescherming kan worden bepaald door de relatie te onderzoeken tussen het aantal afgeschoten Vossen en het aandeel van de Vos in de uitgeoefende predatie. Voor dit doel is het belangrijk dat geschoten Vossen individueel ter plaatse nauwkeurige digitaal worden vastgelegd in een daartoe uitgerust registratiesysteem.

5 Uitvoering monitoring

In dit hoofdstuk is de opzet van de monitoring voor de verschillende onderdelen concreet uitgewerkt. Het geeft antwoord op de vraag, wie, wat, waar uitvoert. Het gaat dan om de monitoring van de boerenlandvogels en het ingezette beheer in de weidevogelgebieden. Daar waar mogelijk wordt een handreikingen gegeven voor de monitoring van predatie en predatiebeheer. Voor een groot deel van deze monitoring dient eerst een predatieprotocol en predatiebeheerplan opgesteld te worden.

5.1 Boerenlandvogels

Dit monitoringsplan richt zich op de monitoring van de doelsoorten in de weidevogelgebieden. De opzet van de monitoring in de akkervogelgebieden verloopt via het ANLb. Op basis van de uitgangspunten (paragraaf 1.2) en vastgestelde prioritering van de weidevogelgebieden (paragraaf 3.3) is door LBD en de provincie gezamenlijk een monitoringsopzet vastgesteld. Deze bestaat uit een combinatie van monitoring van nestsucces en aantalsontwikkeling. Hieronder is deze opzet voor beide onderdelen uitgewerkt.

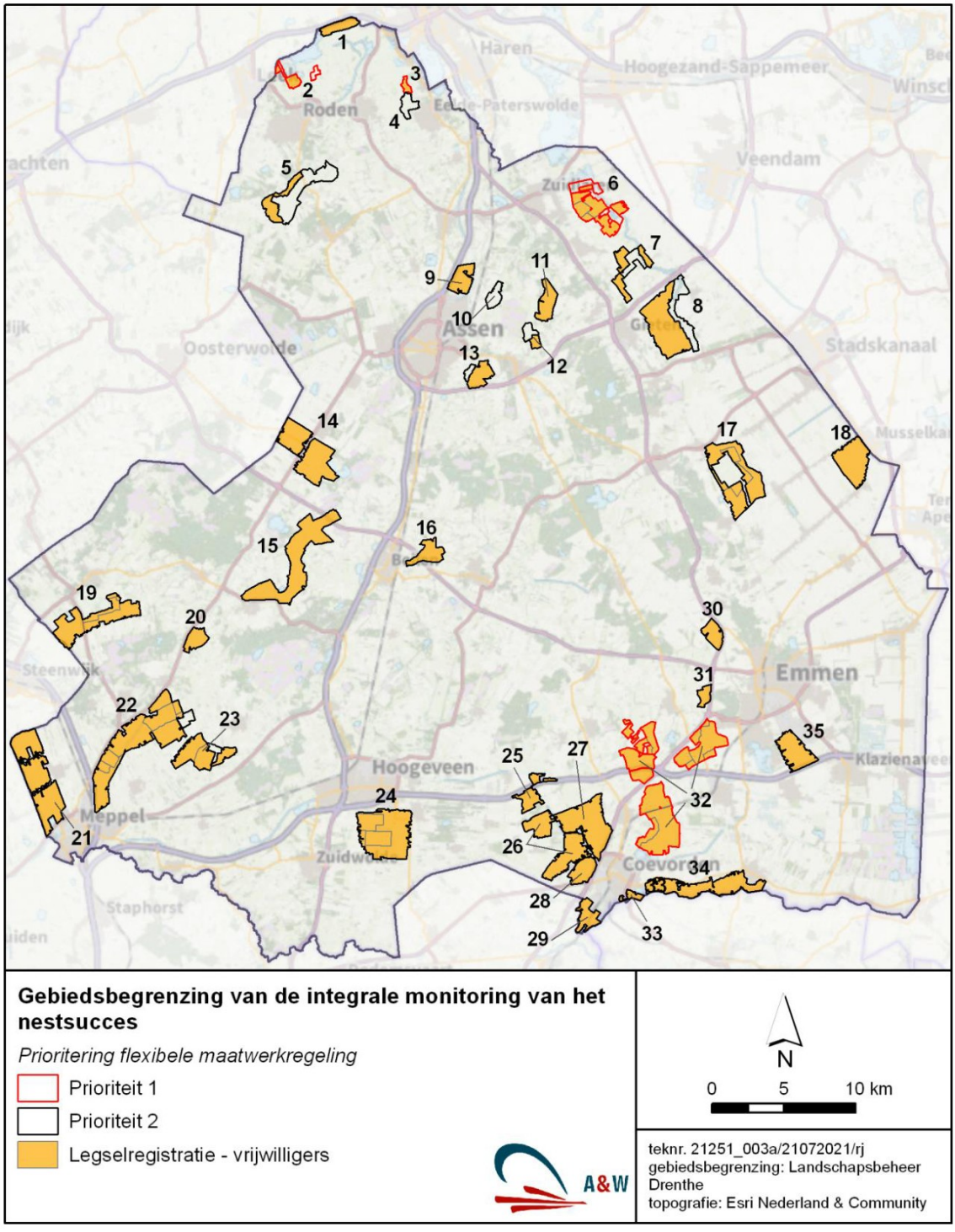
5.1.1 Nestsucces

Wat?
In vrijwel alle weidevogelgebieden vindt nestbescherming plaats door vrijwilligers. Het gaat dan in ieder geval om de in het agrarisch gebied gelegen delen van deze weidevogelgebieden. Onder regie van LBD doen de vrijwilligers aan legselregistratie. LBD faciliteert en stimuleert de professionele registratie van deze monitoring in de Boerenlandvogels app van LandschappenNL.

Waar?
Legselregsitratie en daarmee monitoring van het nestsucces vindt plaats in vrijwel alle weidevogelclusters. Figuur 5.1 geeft een beeld van de gebieden en exacte begrenzing. Om een volledige inventarisatie van het nestsucces af te dwingen wordt het sterk aangeraden om de begrenzing van de gebieden op te nemen in de boerenlandvogel app. Als alternatief kunnen vrijwilligers worden voorzien van veldkaarten met daarop de gebiedsgrenzen.

Gegevens over het nestsucces spelen een belangrijke rol in het aantonen van het effect van beheermaatregelen. Een integrale monitoring van nestsucces is belangrijk om een vergelijking te kunnen maken tussen de resultaten van zowel nesten die zijn gelegen in percelen met beheermaatregelen als daarbuiten.

Voor een gedetailleerd overzicht van de begrenzing van de monitoring van het nestsucces wordt verwezen naar de beschikbaarheid van een GIS-bestand met deze grenzen.

Figuur 5.1. Begrenzing van de clusters waarin het nestsucces integraal wordt gemonitord

Resultaat

Het resultaat van de monitoring van het nestsucces is één ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin alle nesten binnen de te onderzoeken gebieden (zie kaart) individueel op nestlocatie (x, y coördinaat) zijn geregistreerd. Van ieder nest is de soort en de datum en het nestresultaat van de drie voorgeschreven controledatums beschikbaar. Zie paragraaf 4.1.1 voor een nadere toelichting op de monitoringsmethode. Door te werken met de boerenlandvogels app wordt de

gewenste datastructuur afgedwongen. Er dienen voldoende controlerondes uitgevoerd te voeren.

De monitoringsgegevens zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
De monitoring van nestsucces wordt uitgevoerd door vrijwilligers. LBD draagt de verantwoordelijkheid voor het coördineren en inhoudelijk aansturen van deze vrijwilligers. Naast de begeleiding van de vrijwilligers draagt LBD zorg voor het aanleveren van de digitale monitoringsgegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Bovengenoemde verantwoordelijkheden gelden voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

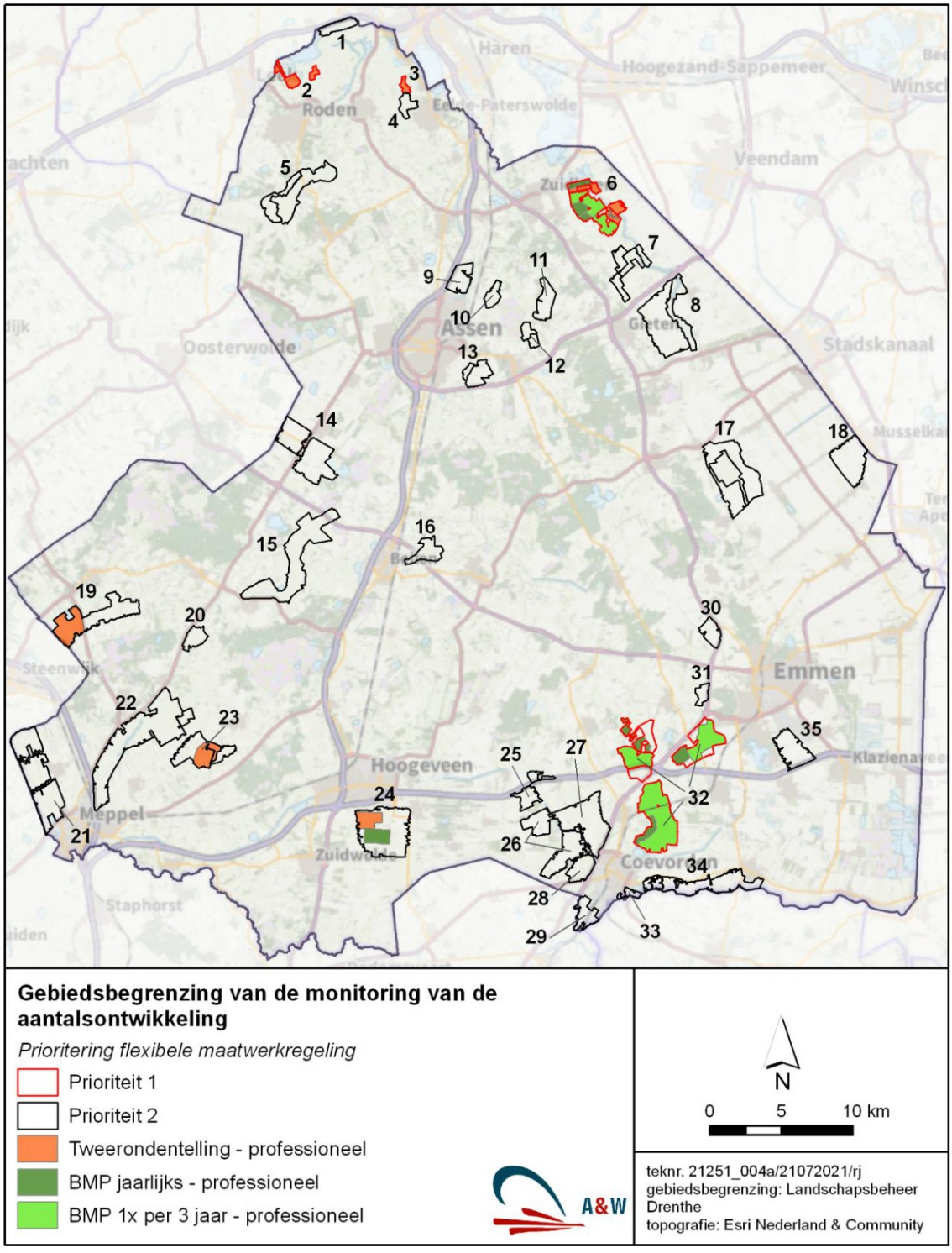
5.1.2 Aantalsontwikkeling

Wat?
In de gebieden waar het zwaarst wordt ingezet op weidevogelbescherming wordt naast monitoring van het nestsucces ingezet op monitoring van de aantalsontwikkeling. Voor deze monitoring wordt waar mogelijk aangesloten op bestaande BMP tellingen, die reeds vanuit andere meetnetten worden geteld. Indien deze tellingen niet gebiedsdekkend zijn worden deze waar nodig aangevuld met tweerondentellingen. Op basis van deze minder arbeidsintensieve telmethode kan toch een redelijk betrouwbare aantalsschatting van de meeste steltlopers worden gemaakt. Zie paragraaf 4.1.1 voor een nadere toelichting op de monitoringsmethoden.

Waar?
In alle gebieden met de 1e prioriteit wordt de aantalsontwikkeling van steltlopers volledig gemonitord via BMP- en/of tweerondentellingen. Daarnaast worden ook in een beperkte selectie van gebieden met de 2e prioriteit delen op aantalsontwikkeling gemonitord. Dit zijn de gebiedsdelen waarin zich in 2021 plas-dras beheer bevindt en/of reeds een bestaande meetreeks bestond. Het gaat om de volgende weidevogelgebieden:

1. Leutingewolde e.o.
3. Eelderwolde
6. Zuidlaren
19. Wapserveen (deels)
23. Lange Weiden (deels)
24. Alteveer (deels)
32. Drostendiep

Figuur 5.2 toont de ligging en begrenzing van de gebieden die op aantalsontwikkeling worden gemonitord, inclusief de monitoringsmethode die hiervoor wordt ingezet. In bijlage 2 is voor elk van de hierboven vermelde gebieden een detailkaart opgenomen met de begrenzing van de telgebieden en onderverdeling in monitoringsmethoden, inclusief de verantwoordelijke voor de uitvoering.

Figuur 5.2. Ligging van de monitoring van de aantalsontwikkeling, inclusief monitoringsmethode.

Resultaat

De monitoring van de aantalsontwikkeling resulteert in een aantal producten:

BMP-tellingen

Voor elk van de BMP telgebieden is een dekkende digitale ruimtelijke dataset (kaartlaag) met waarnemingen per telronde op locatie van de waarneming (x, y coördinaat) en een digitale

ruimtelijke dataset met territoria op basis van (auto)clustering van de waarnemingen van deze vijf telronden. Van elke waarneming (telronde) is de datum bekend. De inventarisatie en data is conform de systematiek (BMP-B) en programmatuur (autoclustering) van Sovon.

Tweerondentellingen
Het resultaat van de tweerondentellingen is één digitale ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin voor alle gebieden alle waarnemingen van de twee telronden op locatie van de waarneming (x, y coördinaat) gebiedsdekkend zijn ingevoerd. Hieronder vallen ook de waarnemingen van de dagactieve predatoren. De waarnemingen zijn voorzien van soort, datum, type waarneming conform BMP methode (bijvoorbeeld; broedpaar, balts, alarm, etc.) en waarnemer en worden geregistreerd via het invoerprogramma “Boerenlandvogels Nederland” van LandschappenNL. Het is belangrijk dat de grenzen van de telgebieden worden gehanteerd (zie Bijlage 2) en de telronden op het juiste datum en tijdstip (en onder goede weersomstandigheden) worden uitgevoerd. Zie paragraaf 4.1.1 voor een nadere toelichting op de monitoringsmethoden.

De monitoringsgevens zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
De monitoring van de aantalsontwikkeling van steltlopers wordt uitgevoerd door professionals. De provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het organiseren en aanleveren van de digitale monitoringsgegevens van de BMP tellingen conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Dit met uitzondering van de BMP-inventarisatie in het gebied Wachtum- Zuid. Hiervoor ligt de verantwoordelijkheid bij LBD.
LBD draagt de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de tweerondentellingen en het opleveren van de monitoringsgegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline.
Bijlage 2 bevat een gedetailleerde beschrijving van de begrenzing, monitoringsmethoden en verantwoordelijke partijen per deelgebied.
Bovengenoemde verantwoordelijkheden gelden voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

5.2 Beheer

Wat?
Om het effect van de inzet van beheermaatregelen te kunnen aantonen is het essentieel om deze goed in beeld te hebben. Het gaat dan om een zorgvuldige registratie van de exacte ligging van de beheermaatregel, het type beheer en de duur hiervan. Dit kunnen zowel beheermaatregelen zijn die éénmalig worden toegepast om een biotoop in een gebied te verbeteren, zoals bijvoorbeeld het kappen van bomen, als beheerpakketten die gedurende één of meerdere broedseizoenen worden toegepast. Voor de registratie van het type beheer wordt uitgegaan van de naamgeving en pakketcodes van de beheerpakketten van het ANLb en de maatwerkpakketen zoals beschreven op de website van BIJ12 en in de Flexibele maatwerkregeling (Landschapsbeheer 2021). Indien een beheermaatregel (pakket) in de loop van het broedseizoen wordt aangepast wordt deze aanpassing ook verwerkt in de digitale registratie.

Waar?
Overal waar in het kader van het Uitvoeringsplan beheer wordt ingezet dient dit geregistreerd te worden. Het overgrote deel van de beheermaatregelen zal binnen de begrensde

weidevogelgebieden liggen, maar ook daar buiten gelegen beheer dient volgens dezelfde eisen te worden geregistreerd. De locatie van de maatregel dient in een daartoe uitgerust registratiesysteem te worden ingetekend op de exacte locatie waar de maatregel wordt uitgevoerd.

Resultaat
Het resultaat is één digitale ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin alle ingezette beheersmaatregelen als vlak (polygoon) aanwezig zijn. Voor elk vlak is in de beschrijvende informatie (attribuuttabel) het type beheer, via de pakketcode en de pakketomschrijving, als de start- en einddatum van het beheer opgenomen.

De registratie van beheermaatregelen zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
Landschapsbeheer Drenthe draagt zorg voor de coördinatie van de inzet en registratie van de beheermaatregelen. Dat geldt ook voor het aanleveren van de digitale gegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Deze verantwoordelijkheid geldt voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

5.3 Predatie en predatiebeheer

5.3.1 Predatieverliezen

Zoals beschreven in paragraaf 4.3.1. kan voor de monitoring van het aandeel van verliezen van steltlopers door predatie gebruik worden gemaakt van lotgevallenregistratie en het BTS.
Lotgevallenregistratie maakt onderdeel uit van de monitoring van het nestsucces. Het BTS kan worden bepaald op basis van de tweerondentelling die wordt ingezet voor de monitoring van de aantalsontwikkeling. De monitoring van nestsucces en aantalsontwikkeling is uitgewerkt in paragraaf 5.1.
Buiten deze monitoring vindt er (op dit moment) vanuit het Uitvoeringsplan geen aanvullende gestructureerde monitoring van predatieverliezen plaats.

5.3.2 Predatoren

Uitgangspunten cameraonderzoek
Onderstaande tabel geeft een indicatie van de benodigde omvang van cameraonderzoek voor de weidevogelgebieden van het Uitvoeringsplan, daar waar ingezet wordt op structureel beheer (prioriteit 1) en/of vanuit het vorige PvA Akker- en Weidevogels (nog) een lichtbakontheffing van kracht is.

Gebied	Deelgeb.	Oppervlak	Aantal nesten[2]	Inspanning[3]
2. Leutingewolde e.o.	n.v.t.	140 ha	47	30 nesten volgen (8 camera's)
3. Eelderwolde	n.v.t.	45 ha	24	20 nesten volgen (6 camera's)
6. Zuidlaren	ANLb	471 ha	66	35 nesten volgen (10 camera's)
6. Zuidlaren	Overig	281 ha	67	35 nesten volgen (10 camera's)
22. Oude vaart	n.v.t.	1700 ha	58	30 nesten volgen (8 camera's)
23. Lange Weiden	n.v.t.	589 ha	48	30 nesten volgen (8 camera's)
24. Alteveer	n.v.t.	1073 ha	88	40 nesten volgen (10 camera's)

2) Schatting Landschapsbeheer Drenthe op basis van BTS, BMP en nesttelingen in 2020 en 2021
3) Inschatting op basis van ervaringen bij grootschalig cameraonderzoek aan nestpredatie bij weidevogels in Friesland

32. Drostendiep	32 A	955 ha	217	60-80 nesten volgen (15-20 camera's)
32. Drostendiep	32B-32G	653 ha	79	40 nesten volgen (10 camera's)
32. Drostendiep	32 H	583 ha	60	30 nesten volgen (8 camera's)

Nestpredatieonderzoek Faunabeheerplan
In 2022 wordt in het kader van het nog op te stellen faunabeheerplan op initiatief van de FBE nestpredatieonderzoek uitgevoerd met inzet van camera's in drie gebieden:

- 14. Smilde (gebied weidevogelgroep Smilde)
- 19. Wapserveen (Drentse deel van weidevogelgroep van ANV Wapserveen)
- 26. Dalerpeel (gebied weidevogelgroep van Natuurvereniging Het Stroomdal)

Deze gebieden zijn geselecteerd op basis van onderlinge vergelijkbaarheid en de inschatting dat vrijwilligers voldoende capabel en inzetbaar zijn voor dit onderzoek. Dit zijn gebieden zonder lichtbakbejaging en waar (vrijwel) geen zwaar beheer wordt ingezet.

Dagactieve predatoren
Als onderdeel van de tweerondentellingen worden waarnemingen van dagactieve predatoren vastgelegd. De tweerondentelling maakt onderdeel uit van de monitoring van de aantalsontwikkeling. Deze monitoring is uitgewerkt in paragraaf 5.1.2.

5.3.3 Predatiebeheer

Vossenrasters

Wat?
Vanuit het Uitvoeringsplan worden vossenrasters ingezet voor het tegengaan van nestpredatie door de vos. Om het effect van deze maatregel te kunnen meten, *is* het essentieel dat de exacte locatie en actieve periode van de vossenrasters zorgvuldige worden geregistreerd.

Waar?
Vossenrasters worden geplaats in gebieden waar monitoring van nestsucces plaatsvindt. Dit gebeurt zodanig dat zowel het succes van de nesten binnen het raster als de nesten in een naastgelegen (vergelijkbaar) referentiegebied worden gemonitord.

Resultaat
Het resultaat is één digitale ruimtelijke dataset (GIS-bestand) waarin alle geplaatste vossenrasters als vlak (polygoon) aanwezig zijn. Voor elk vlak is in de beschrijvende informatie (attribuuttabel) de maatregel ("vossenraster") en start- en einddatum van de plaatsing opgenomen. Idealiter maken deze gegevens onderdeel uit van de centrale registratie van beheer, zoals beschreven in paragraaf 5.2.

De registratie van vossenrasters zoals hierboven beschreven zijn volledig digitaal beschikbaar op uiterlijk ***1 oktober*** van het desbetreffende monitoringsjaar.

Uitvoerders en verantwoordelijke
Landschapsbeheer Drenthe draagt zorg voor de coördinatie van de inzet en registratie van vossenrasters. Dat geldt ook voor het aanleveren van de digitale gegevens conform de hieraan gestelde eisen, binnen de daarvoor gestelde deadline. Deze verantwoordelijkheid geldt voor de volledige looptijd van het Uitvoeringsplan.

Vossenafschot

Vossenafschot en de monitoring hiervan dient geregeld te worden in het predatieprotocol en het onderhavige predatiebeheerplan. Indien vossenafschot als beheermaatregel wordt ingezet is het belangrijk dat hiervan een gedegen registratie plaatsvindt. Uitganspunt hiervoor is dat de geschoten vossen zo nauwkeurig mogelijk op individueel niveau worden geregistreerd op de exacte datum, locatie en het tijdstip. Registreer daarnaast tevens de leeftijd, geslacht en reproductiestatus. Dit kan inzicht geven in de opbouw van de populatie en effectiviteit van het beheer. Wellicht kan het afschot hierdoor beter worden afgestemd.

6 Literatuur

Jonge Poerink, B., J.J.A. Dekker & E. Oosterveld, 2020a. Monitoring pilot project beheer steenmarters 6 beheergebieden provincie Fryslân – 2020. Ecosensys / Jasja Dekker Dierecologie / Altenburg & Wymenga, Zuurdijk / Arnhem / Veenwouden.

Jonge Poerink, B., J.J.A. Dekker & A.H.J. Loonstra, 2020b. Nestsucces en kuikenoverleving van weidevogels in het Reitdiep en de Winsumermeeden in 2020. Ecosensys & Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem.

Kennismakelaar Boerenlandvogels ism Adviesbureau Altenburg & Wymenga 2021. Veldervaringen met elektrisch uitrasteren tegen predatie van weidevogellegsels. Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.

Kentie, R., T. Coulson, J. C. E. W. Hooijmeijer, R. A. Howison, A. H. J. Loonstra, M. A. Verhoeven, C. Both & T. Piersma 2018. Warming springs and habitat alteration interact to impact timing of breeding and population dynamics in a migratory bird. Global Change Biology 24: 5292–5303.

Landschapsbeheer 2021. Flexibele maatwerkregeling Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Landschapsbeheer Drenthe, Assen.

Nijland F. & A. van Paassen 2007. Instructie Alarmtellingen; tellingen van paren en gezinnen van Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Wulp. Uitgave Landschapsbeheer Nederland, Utrecht. Publicatie Bureau N nr. 27, Leeuwarden.

Oosterveld, E.B., L.W. Bruinzeel & E. Wymenga 2014. Ecologie van weidevogels. Kennisbundeling voor bescherming en beheer. A&W-rapport 1831. Altenburg & Wymenga, Feanwâlden.

Plard, F., H. A. Bruns, D. V. Cimiotti, A. Helmecke, H. Hötker, H. Jeromin, M. Roodbergen, H. Schekkerman, W. Teunissen, H. van der Jeugd & M. Schaub 2019. Low productivity and unsuitable management drive the decline of central European lapwing populations. Animal Conservation, https://doi.org/10.1111/acv.12540.

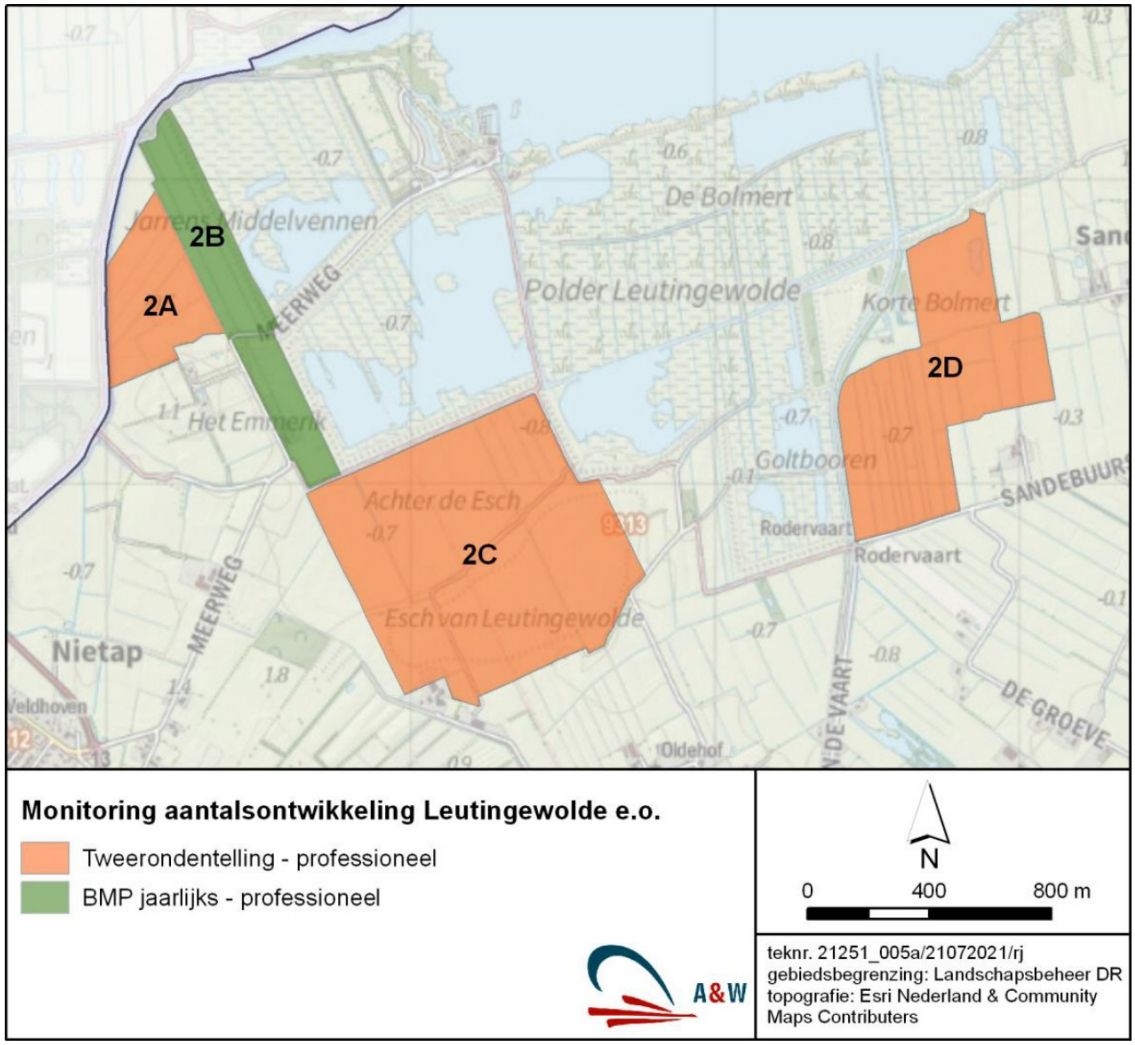
Scharringa, K. 2011. Testen BMP met twee telronden voor monitor SNL A01.01. Notitie Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Bijlage 1 Weidevogelclusters

Cluster	Naam gebiedscluster	Type deelgeb.	opp (ha)	Doelsoorten
1	Matsloot	Agrarisch	166,6	K, G, T
2	Leutingewolde e.o.	Agrarisch	82,9	K, G, T
2	Leutingewolde e.o.	Natuur	57,9	K, G, T
3	Eelderwolde	Agrarisch	44,9	K, G, W, T
4	Eeldermade	Natuur	128,8	K, G, W, T
5	Eenerstukken/Oostervoortsche Diep	Agrarisch	241,1	K, G, W, T
5	Eenerstukken/Oostervoortsche Diep	Natuur	554,1	K, G, S, W, T
6	Zuidlaren	Natuur	186,8	K, G, S, W, T
6	Zuidlaren	Agrarisch	565,4	K, G, S, W, T
7	Breevenen	Natuur	138,2	K, G, S, W, T
7	Breevenen	Agrarisch	271,4	K, G, S, W, T
8	Gieten/Gieterveen	Agrarisch	877,9	K, S, W, T
8	Gieten/Gieterveen	Natuur	308,7	K, S, W, T
9	Messchenveld	Agrarisch	263,6	K
10	Taarlo	Natuur	131,3	K, G, T
11	Eexterveld	Agrarisch	261,7	K, S, W
12	Gasteren/Anderen	Natuur	83,2	K, S, W
12	Gasteren/Anderen	Agrarisch	55,9	K, S, W
13	Deurze	Agrarisch	218,7	K, W
13	Deurze	Natuur	45,5	K, W, T
J	Smilde	Agrarisch	920,7	K, S
15	Vorrelveen-Dwingeloo	Agrarisch	1170,5	K, W, T
16	Klatering	Agrarisch	249,1	K, G, S, W, T
17	Lofargebied	Natuur	341,4	K, G, W
17	Lofargebied	Agrarisch	897,7	K, G, W
18	Valthermond	Agrarisch	554,7	K
19	Wapserveen	Agrarisch	804,5	K, W
20	Wittelte	Agrarisch	183,1	K, W
21	Kolderveen	Agrarisch	1139,7	K, G, W, T
22	Oude Vaart	Agrarisch	1609,1	K, W
22	Oude Vaart	Natuur	90,9	K, W, T
23	Lange Weiden	Agrarisch	526,9	K, G, W, T
23	Lange Weiden	Natuur	61,8	K, G, W, T
24	Alteveer	Agrarisch	1112,9	K, G, S, W, T
25	Zwinderen	Agrarisch	243,0	K, S, W
26	Dalerpeel	Agrarisch	718,2	K, S, W
27	De Mars	Agrarisch	838,4	K, S, W
28	Steenwijksmoer	Agrarisch	244,4	K, S, W
29	De Scheere	Agrarisch	222,6	K, S, W
30	Grote Landen 't Haantje	Agrarisch	188,6	K, S
31	Diphoorn	Agrarisch	103,2	K, S, W
32	Drostendiep	Agrarisch	2190,6	K, G, S, W, T
33	Europark	Agrarisch	62,7	K, G, S
34	Schoonebekerdiep	Agrarisch	734,8	K, S, W
35	Oranjedorp	Agrarisch	423,7	K, W,S

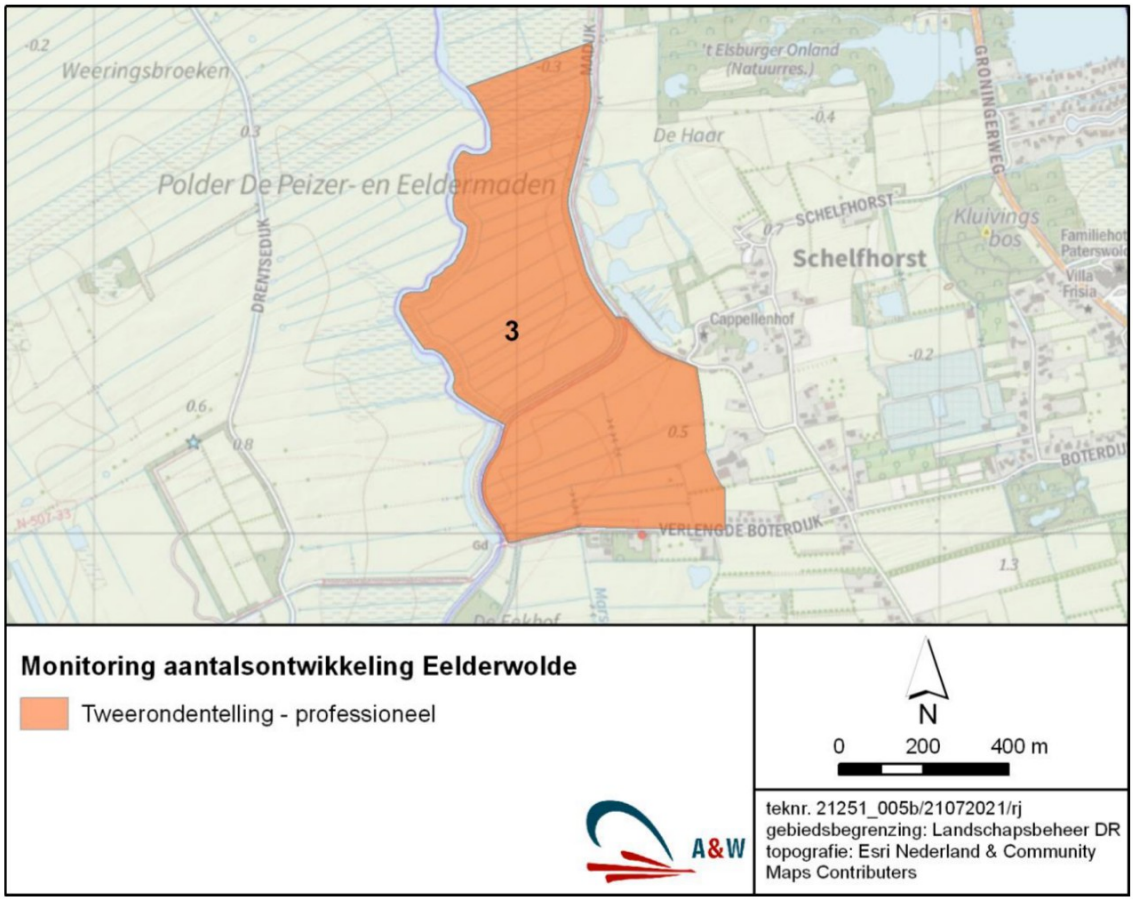
Bijlage 2 Detailkaarten monitoring aantalsontwikkeling

1. Leutingerwolde e.o.

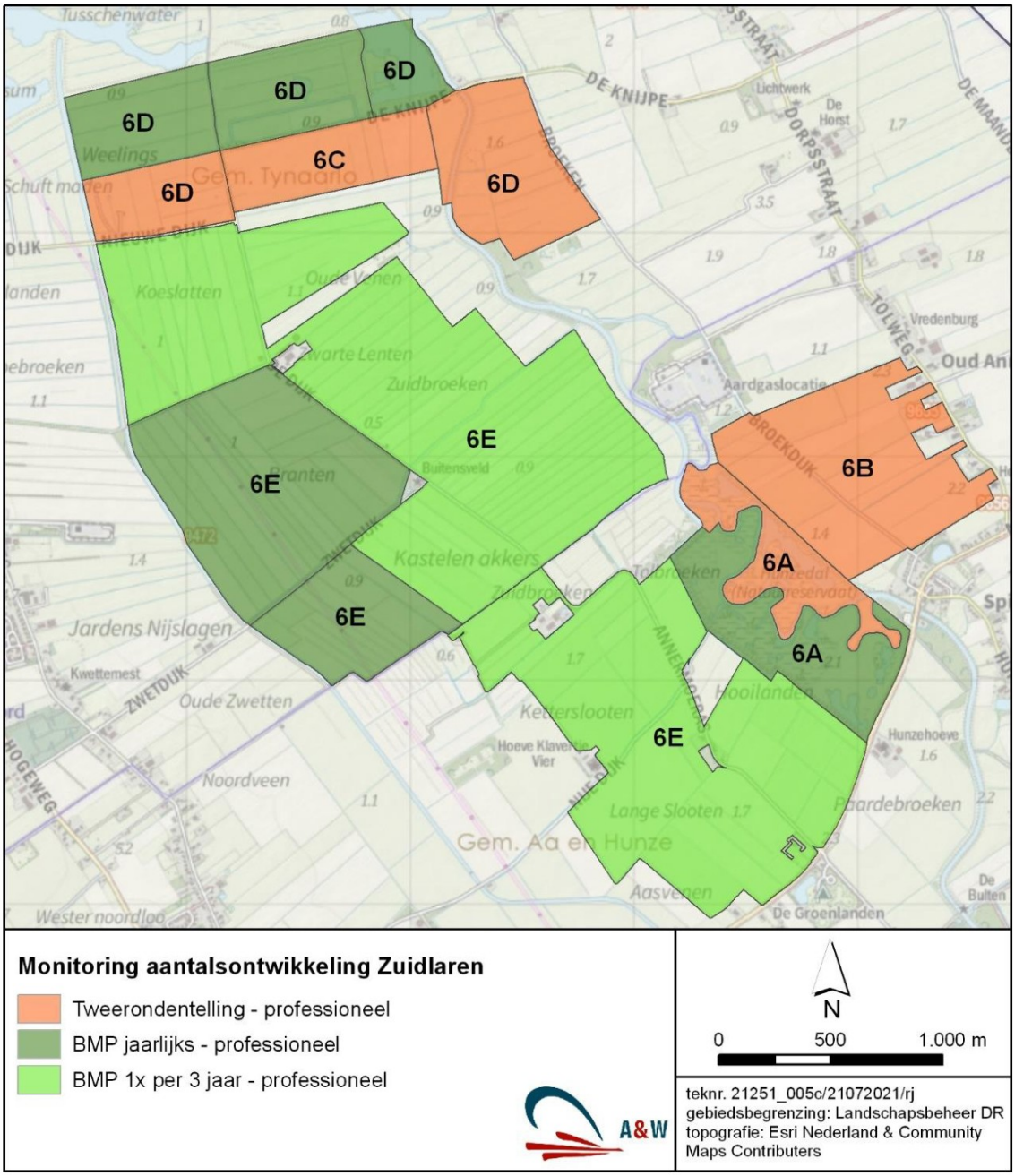
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
2A	Tweerondentelling	14,2	Landschapsbeheer Drenthe
2B	BMP telling	19,1	Provincie Drenthe
2C	Tweerondentelling	68,8	Landschapsbeheer Drenthe
2D	Tweerondentelling	38,8	Landschapsbeheer Drenthe

3. Eelderwolde

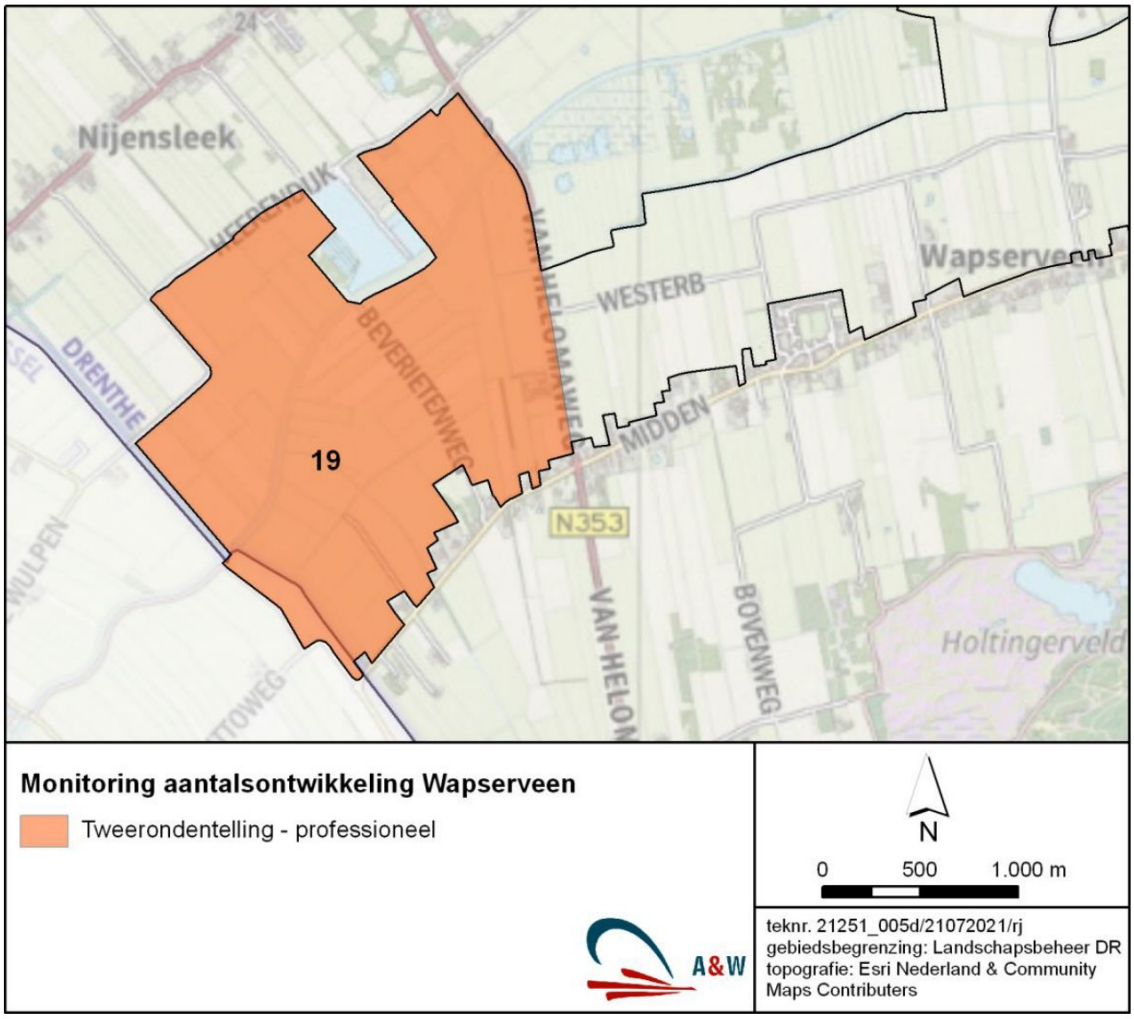
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
3	Tweerondentelling	44,9	Landschapsbeheer Drenthe

6. Zuidlaren

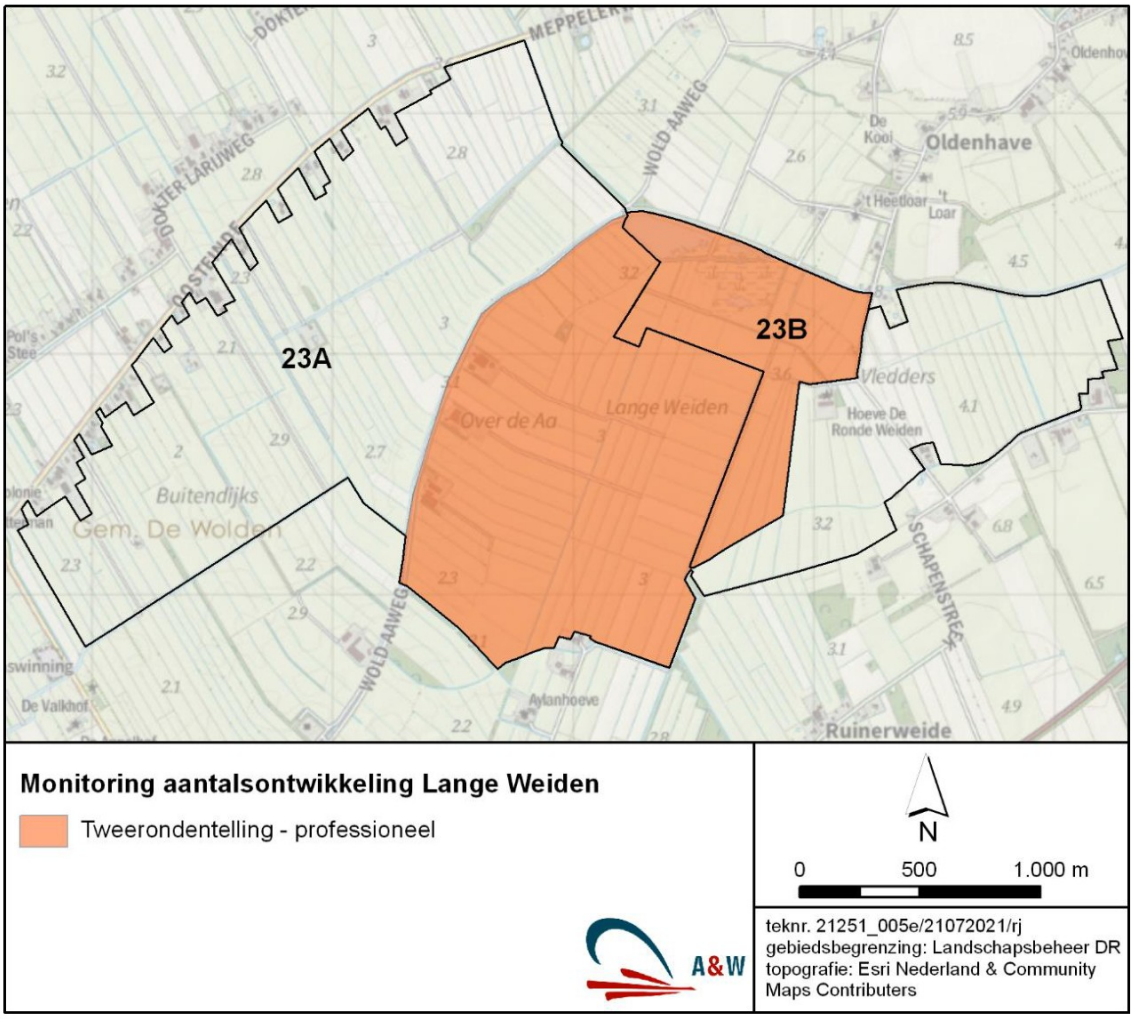
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
6A	BMP telling	39,7	Provincie Drenthe
6A	Tweerondentelling	24,6	Landschapsbeheer Drenthe
6B	Tweerondentelling	67,9	Landschapsbeheer Drenthe
6C	Tweerondentelling	26,7	Landschapsbeheer Drenthe
6D	Tweerondentelling	57,7	Landschapsbeheer Drenthe
6D	BMP telling	64,8	Provincie Drenthe
6E	BMP telling	112,8	Provincie Drenthe
6E	BMP telling 1x per 3 jr.		Provincie Drenthe

19. Wapserveen

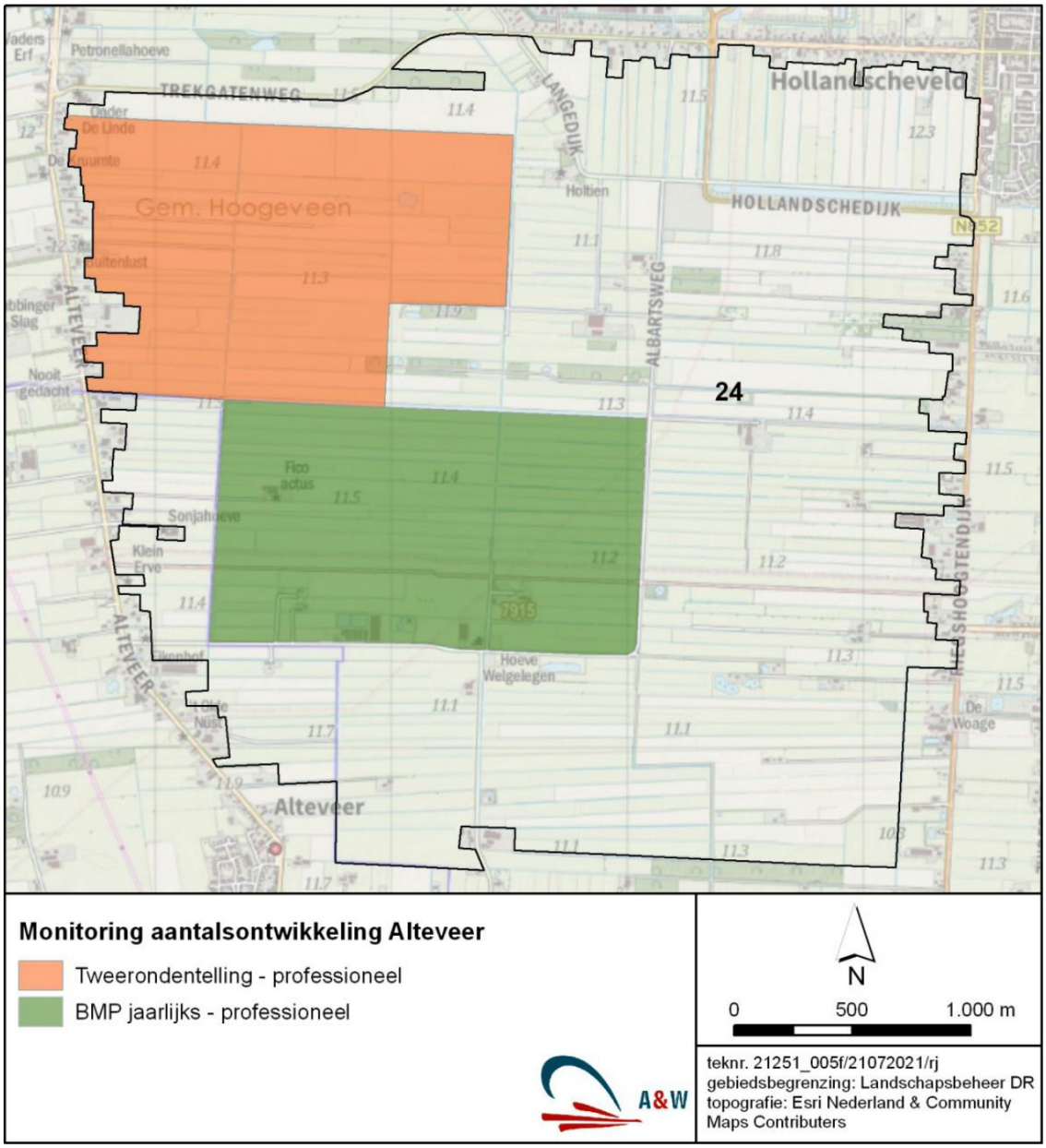
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
19	Tweerondentelling	297,4	Landschapsbeheer Drenthe

23. Lange Weiden

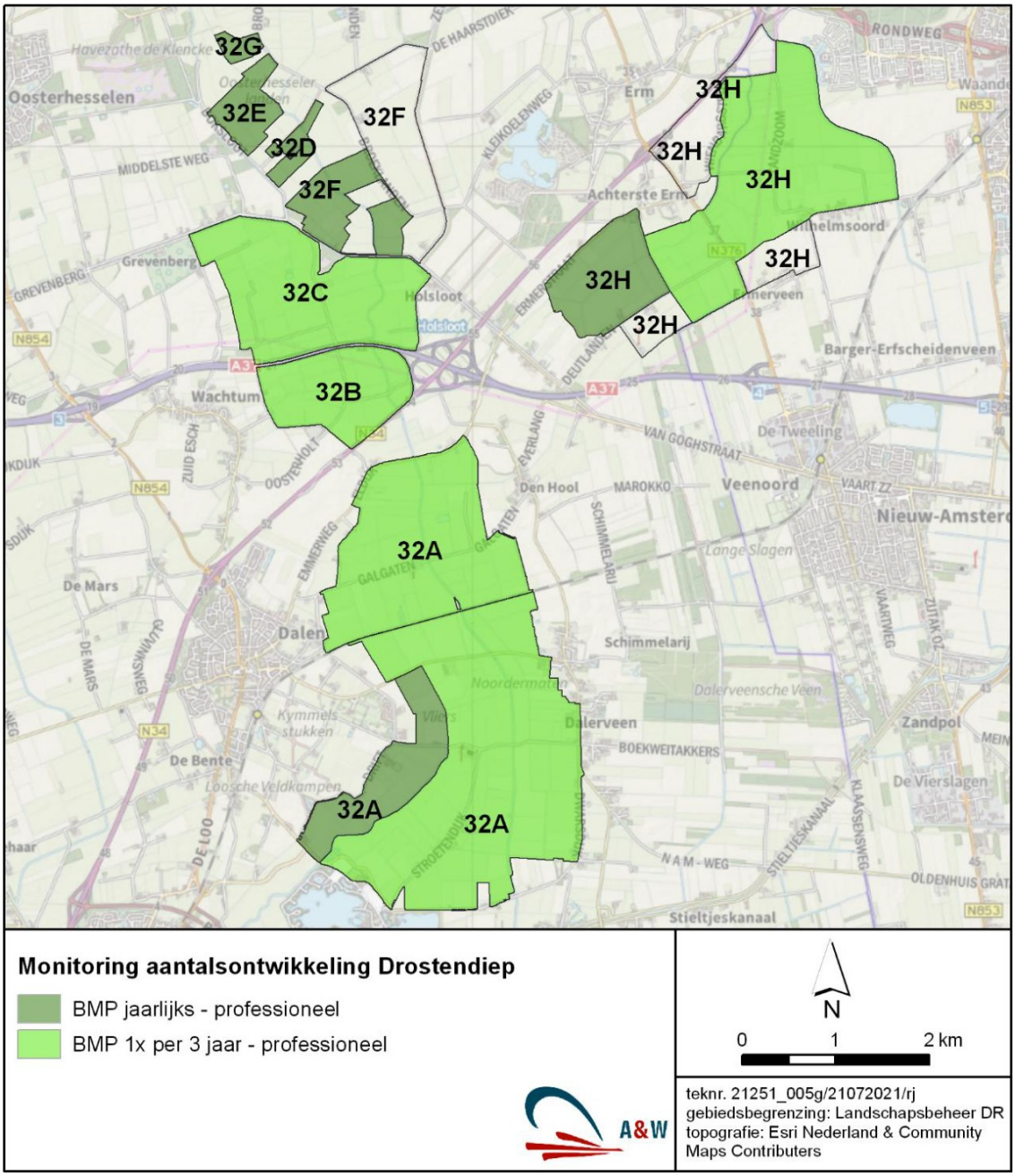
Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
23A	Tweerondentelling	175,5	Landschapsbeheer Drenthe
23B	Tweerondentelling	61,8	Landschapsbeheer Drenthe

24. Alteveer

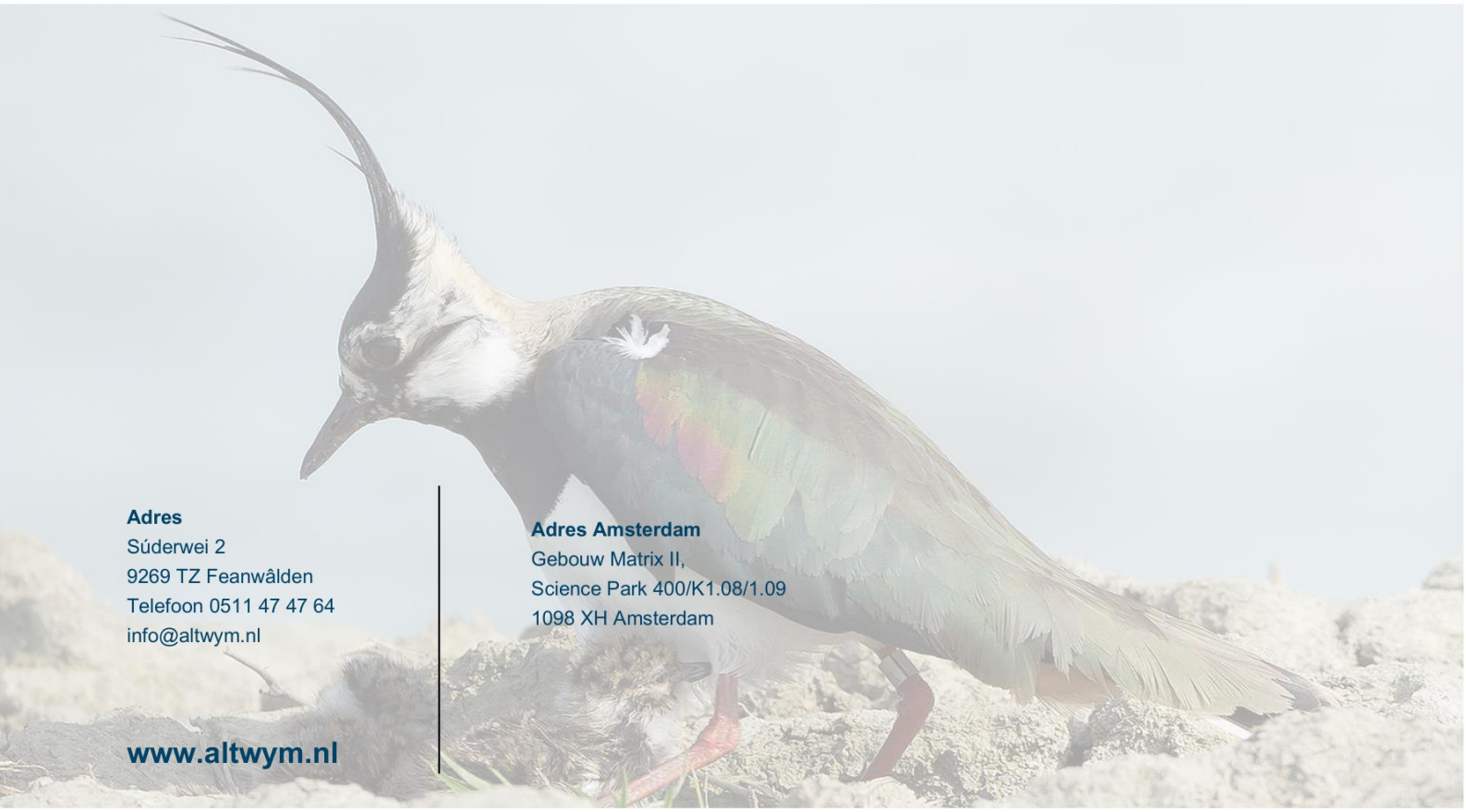

Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
24	Tweerondentelling	205,5	Landschapsbeheer Drenthe
24	BMP telling	181,2	Provincie Drenthe

32. Drostendiep

Deelgeb.	Monitoringsmethode	Opp ha	Verantwoordelijk
32A	BMP telling – 1x per 3 jr.	847,8	Provincie Drenthe
32A	BMP telling - jaarlijks	106,7	Provincie Drenthe
32B	BMP telling – 1x per 3 jr.	125,1	Landschapsbeheer Drenthe
32C	BMP telling – 1x per 3 jr.	250,7	Provincie Drenthe
32D t/m G	BMP telling - jaarlijks	145,9	Provincie Drenthe
32H	BMP telling - jaarlijks	104,5	Provincie Drenthe
32H	BMP telling – 1x per 3 jr.	346,9	Provincie Drenthe

Adres
Súderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

Adres Amsterdam
Gebouw Matrix II,
Science Park 400/K1.08/1.09
1098 XH Amsterdam

www.altwym.nl

Natuurbeheerplan Drenthe

Versie 2025

provincie Drenthe

Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2025

Het Natuurbeheerplan dient uitsluitend als subsidiekader voor natuur, bos en landschap.
Het Natuurbeheerplan mag niet worden gebruikt als basis voor advisering, toetsing van omgevingsplannen en als toetsingskader voor de basispremie .

Inhoud

1. Wat is het Natuurbeheerplan? 5

1.1 Inleiding 5

1.2 Doel en status Natuurbeheerplan 5

1.3 Wijzigingen Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2025 6

1.4 Leeswijzer 7

2. Beleidskader 8

2.1 Europees kader natuur en landschap 8

2.2 Rijksbeleid natuur en landschap 9

2.3 Provinciaal beleid 10

2.4 Overige beleidskaders 13

3. Subsidiestelsel Natuur en Landschap .....

3.1 Index Natuur en Landschap .....

3.2 Natuurbeheerplan: beheertypenkaart en ambitiekaart 15

3.2.1 Beheertypenkaart – Beheersubsidie op grond van de SVNL 2016 15

3.2.2 Ambitiekaart – Functieverandering op grond van de SKNL 16

3.2.3 Ambitiekaart – Investeringen/ kwaliteitsverbetering op grond van de SKNL 16

3.2.4 Beheertypenkaart – ANLb, water en klimaat 16

3.2.5 Monitoring 17

3.3 Schaapskuddes 18

4. Natuur-, landschaps, water- en klimaatdoelen 19

4.1 Integrale gebiedsbeschrijving en visie op behoud en ontwikkeling 19

4.2 Beleidsdoelen en criteria natuurbeheer 19

4.3 Beleidsdoelen en criteria agrarisch natuurbeheer 19

A. Leefgebied open grasland (Cluster Weidevogelgraslanden) 22

B. Leefgebied open akkerland 23

C. Leefgebied dooradering 24

4.4 Beleidsdoelen en criteria water en klimaat 25

4.4.1 Water 25

4.4.2 Klimaat 26

4.5 Beoordelingscriteria gebiedsaanvragen 27

5. Subsidiemogelijkheden 29

5.1 Subsidies voor natuur en landschap 29
5.2 Natuur- en landschapsbeheer 29
5.3 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer en blauwe diensten 29
5.4 Kwaliteitsimpuls: investeringen en functieverandering 30
Bijlage 1 Beheertypenkaart (losse kaartbijlage) 31
Bijlage 2 Ambitiekaart (losse kaartbijlage) 32
Bijlage 3 Waterkaart 33
Bijlage 4 Klimaatkaart 35
Bijlage 5 Beheertypenkaart NBP 2023 37
Bijlage 6 Doelsoorten 39
Bijlage 7 Adressen 43
Bijlage 8 Begrippenlijst en afkortingen 44

1. Wat is het Natuurbeheerplan?

1.1 Inleiding

Voor u ligt het Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2025.
Dit plan beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie. Het natuurbeheerplan (NBP) is verankerd in het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Dit stelsel bestaat uit: de 'Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer Provincie Drenthe 2016' (SVNL 2016) voor het beheer van natuur en landschap en de 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap' (SKNL) voor investeringen in natuur en landschap (omvorming, inrichting en kwaliteitsontwikkeling).

De provincie stelt de kaders voor de uitvoering van het natuur- en landschapsbeheer door dit NBP vast te stellen. Het NBP geeft aan waar welke beheerwaardige natuur aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. Daarnaast financiert de provincie een aanzienlijk deel van de kosten voor de ontwikkeling en het beheer van natuur door middel van subsidies. Het NBP vormt de basis voor het aanvragen van deze subsidies.

Het plan is geen statisch document. De provincie kan de inhoud van de plantekst en de kaarten, indien nodig, jaarlijks aanpassen. Hoewel het NBP frequent (veelal jaarlijks) wordt aangepast, kan het plan voor meerdere jaren geldig blijven tot Gedeputeerde Staten (GS) of Provinciale Staten (PS) weer een nieuw NBP vaststellen.

1.2 Doel en status Natuurbeheerplan

Beleidskader

Het NBP geeft uitvoering aan het Europese, rijks- en provinciale natuur- en landschapsbeleid en is de basis voor het verstrekken van subsidies voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer. Het gaat daarbij om bestaande natuurgebieden, gebieden waar nieuwe natuur aangelegd wordt, landbouwgebieden beheerd worden volgens agrarisch natuurbeheer en de Natura 2000-gebieden. Het NBP beschrijft per (deel)gebied welke natuur- en landschapsdoelen nagestreefd worden. Het plan bevat de begrenzing van de (agrarische) natuurgebieden, met name toegespitst op de internationale biodiversiteitsdoelen en de internationale natuurgerichte agromilieu, water en klimaat doelen. De Omgevingsvisie Drenthe 2018 bevat de visie op het ruimtelijk domein. In de Gastvrije natuur – Natuurvisie 2040 (hierna Natuurvisie 2040) is specifiek het natuurbeleid uitgewerkt. Het NBP geeft aan waar en voor welke vormen van natuurbeheer in Drenthe financiële bijdragen mogelijk zijn. Het NBP vormt ook de basis voor de implementatie van artikel 65 van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB), het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Het plan is verankerd in de SVNL en SKNL en daarmee kaderstellend voor de SNL-subsidies en te beschouwen als een subsidiegids voor het natuurbeheer in Drenthe. Jaarlijks stellen GS openstellingsbesluiten vast, waarmee wordt aangegeven hoeveel financiële middelen voor welke doelen dat jaar beschikbaar worden gesteld.

Waterdoelen

In het Natuurpact en de overeenkomst met de Manifestpartijen zijn afspraken gemaakt om naast internationale soortendoelen ook internationale Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen op te nemen. Als waterschappen voor waterbeheerdiensten (blauwe diensten) gebruik willen maken van EU-cofinanciering dan kan dit uitsluitend via gebiedsaanvragen van agrarische collectieven, het NBP en

de SVNL 2016. De waterschappen geven daarvoor aan voor welke waterdoelen welke waterbeheerdiensten nodig zijn, inclusief randvoorwaarden en prioriteiten.

Klimaatdoelen

In het NSP is afgesproken om naast de internationale soortendoelen en KRW-doelen ook klimaatdoelen op te nemen. Het kader hiervoor wordt gevormd door het Klimaatakkoord, de Nationale Klimaatadaptatiestrategie en de Landelijke Bossenstrategie. Er wordt ingezet op klimaatadaptatie en mitigatie, zoals bijvoorbeeld verminderen effecten extreme weersomstandigheden door water-, bodem- en teeltmanagement en reductie uitstoot broeikasgassen.

Begrenzing van natuur en landschap

In de Omgevingsverordening Drenthe (voorheen: Provinciale Omgevingsverordening) is de begrenzing aangegeven van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) met daarin de Natura 2000-gebieden, de natuurgebieden en de ecologische verbindingen. De kwaliteit van de natuur binnen het NNN is mede afhankelijk van de kwaliteit van de natuur daarbuiten. In de Natuurvisie 2040 noemen we de natuur buiten het NNN het Natuurnetwerk Drenthe (NND).

Bepalen van huidige en gewenste beheerdoelen van natuurgebieden

De Natuurvisie 2040 Drenthe beschrijft op hoog abstractieniveau de doelen en ambities voor natuur. Het biedt de kaders voor de uitvoering die vorm krijgt in onder andere het NBP. In het NBP is dit meer uitgewerkt naar de huidige en de gewenste beheerdoelen voor de Natura 2000-gebieden, het NNN en het NND. Het NBP begrenst en beschrijft de gebieden waar subsidiëring van beheer en ontwikkeling van natuur, agrarische natuur, landschapselementen en water plaats kan vinden. De begrenzing is aangeduid op vier kaarten: de beheertypenkaart (bijlage 1), ambitiekaart (bijlage 2 , de waterkaart (bijlage 3) en klimaatkaart (bijlage 4). De beheertypenkaart geeft de huidige situatie aan, op grond waarvan financiële bijdragen kunnen worden aangevraagd. De ambitiekaart geeft de gewenste ontwikkeling van de natuur in Drenthe aan. Deze kaart is vooral van belang voor de keuzes in het te voeren beheer. De water- en klimaatkaarten geven de begrenzingen aan waarbinnen blauwe en klimaatdiensten kunnen worden ingezet.
Het NBP heeft geen planologische consequenties of consequenties voor omgevingsplannen (voorheen: bestemmingsplannen) en heeft dus geen invloed op eigendomsrechten of bestaande gebruiksmogelijkheden. Het NBP mag niet gebruikt worden als kader voor de basispremie.

Het NBP bevat geen bindende regels of verplichtingen voor burgers. Ook kunnen er geen rechten aan worden ontleend; opname van een terrein in het NBP leidt dus niet vanzelfsprekend tot een positief besluit over subsidiëring van het beheer. Het zorgt er alleen voor dat beheerders en gecertificeerde agrarische collectieven van de gronden die zijn begrensd als natuurgebied, agrarische natuur of landschapselement de mogelijkheid krijgen om subsidie aan te vragen voor het beheer van deze gronden. Ook kan er subsidie worden aangevraagd voor natuurgerichte agromilieu-, klimaat- en waterdoelen.

1.3 Wijzigingen Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2025

Dit NBP 2025 is op een aantal punten geactualiseerd ten opzichte van het vorige NBP 2023.
De veranderingen voor het NBP 2025 hebben betrekking op het volgende:

- Van een aantal natuurbeheerders hebben wij wijzigingen doorgekregen voor het NBP 2025. Deze wijzigingen leiden tot het aanpassen van (natuur)beheertypen op de beheertypenkaart en de ambitiekaart.
- De tekst uit het NBP wordt geactualiseerd op wijzigingen in beleid en uitvoering.

- Enkele verzoeken zijn binnengekomen om percelen op de ambitiekaart van het NBP te begrenzen als N00.01 nog om te vormen naar natuur.

Met betrekking tot de beheertypenkaart geldt het volgende:

Voor het Agrarisch natuurbeheer (ANLb), als onderdeel van het GLB, zijn landelijk de data van het Agrarisch Areaal Nederland (AAN-laag) geïntegreerd in de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT). De (buiten)grenzen van natuurterreinen (natuur- en landschapsbeheertypen) zijn echter ingetekend op basis van de Top10NL kaart. Uit onderzoek is gebleken dat deze begrenzing nog niet ingetekend kan worden in het BGT.
Gebruik van verschillende onderleggers bij de intekening leidt echter voor het ANLb tot overlap. Dit heeft veel foutmeldingen en extra uitvoeringslasten tot gevolg. Veelal betreft dit de kleine beheereenheden en landschapselementen die verspreid in het agrarisch gebied liggen.
Om dit uitvoeringsprobleem op te lossen is de keuze gemaakt om buiten het NNN de landschapstypen en kleine beheereenheden niet langer op te nemen op de beheertypen- en ambitiekaart in bijlage 1 en 2, met uitzondering van de natuur- en landschapstypen waar beheer wordt gecontinueerd. Om het complete beeld inclusief de landschapstypen en de natuur buiten NNN voor de toekomst in beeld te houden is de beheertypenkaart van het NBP 2023 ter informatie als bijlage in het NBP toegevoegd (bijlage 5).

1.4 Leeswijzer

In dit Natuurbeheerplan wordt achtereenvolgens beschreven:
Hoofdstuk 1: Inleiding
Hoofdstuk 2: Beleidskader
Hoofdstuk 3: Subsidiestelsel Natuur en Landschap
Hoofdstuk 4: Natuur-, water-, klimaat- en landschapsdoelen
Hoofdstuk 5: Subsidiemogelijkheden

2. Beleidskader

2.1 Europees kader natuur en landschap

Het NBP is gebaseerd op het vigerend beleid voor het landelijk gebied voor water, milieu en ruimtelijke ordening van de Europese Unie, het Rijk en de provincie. In dit hoofdstuk lichten wij de belangrijkste onderdelen van het vigerend beleid en de recente ontwikkelingen toe.

De lidstaten van de EU hebben gezamenlijk specifieke wetten en beleidsdoelen vastgesteld voor het instandhouden van bepaalde planten- en diersoorten en natuurlijke habitats van internationale betekenis via de Vogel- en Habitatrichtlijn (VR/HR) en Natura 2000, voor de instandhouding van gezonde watersystemen (Kaderrichtlijn water) en voor een schoon milieu (Nitraatrichtlijn). De Europese Commissie (EC) ziet erop toe dat de lidstaten deze afspraken nakomen.

Voor het platteland zijn door de EC-beleidsdoelen en regels vastgesteld met betrekking tot de verduurzaming en vergroening van de landbouw. Dit wordt concreet geëffectueerd in de vorm van het GLB - NSP 2023-2027.

Het motto van het NSP is "*het GLB gaat toekomstbestendig boeren beter belonen*". Alle 9 doelen moeten in samenhang aan de orde komen, afhankelijk van de behoeften van de lidstaat. Daarin is de lidstaat niet helemaal vrij, het GLB kent een aantal Europese vereisten. Daarnaast zijn ook de nationale vereisten meegenomen in het NSP. Het GLB-NSP staat in het teken van de noodzaak om een toekomstbestendige landbouw te realiseren, aan de hand van 9 Europese specifieke doelstellingen en een overkoepelende opgave tot innoveren, netwerken en digitaliseren. Het GLB-NSP wordt ook ingezet voor de Green Deal, met in het bijzonder de strategieën Farm2Fork (Boer tot Bord) en Biodiversiteit'.

Met het GLB-NSP zetten Rijk, provincies en waterschappen samen de beleidslijnen uit voor beide subsidiefondsen van het GLB, zowel het Plattelandsfonds (pijler 2), als het Garantiefonds (pijler 1). Het Garantiefonds wordt deels ingezet via het nieuwe instrument ecoregelingen en door budget over te hevelen naar het plattelandsfonds, waardoor meer ruimte ontstaat voor investeringen, innovatie, samenwerken en kennisoverdracht voor toekomstgerichte bedrijven en verbreding en optimalisatie van het ANLb.
Duidelijk is inmiddels dat ecoregelingen en conditionaliteiten uit pijler 1 van het GLB-NSP en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer uit pijler 2 van het GLB-NSP naast elkaar kunnen worden ingezet en elkaar kunnen versterken. Ook is het mogelijk om ze beiden in te zetten mits zogenaamde double funding voorkomen wordt (dit betekent dat voor hetzelfde perceel niet twee keer subsidie mag worden verleend). De ecoregelingen en conditionaliteiten hebben een meer nationale generieke invulling (met regionale gebiedsgerichte accenten). Het herstel en instandhouding van habitats en landschappen vergt een integrale aanpak die past bij het gebied. Het ANLb richt zich op gebiedsgerichte activiteiten die boeren samen ondernemen om doelsoorten en doelen uit de opgave Water en Klimaat te ondersteunen.

De bijdrage die de Nederlandse lidstaat levert aan het agro milieu en klimaat is vastgelegd in het GLB-NSP fiche (art. 65), waarin de ambitie van Nederland is aangeduid. Het agrarisch natuurbeleid, het ecologisch waterbeheer en klimaatdoelen worden gekoppeld aan het ANLb en worden deels gefinancierd met Europees geld. Daarmee moet de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer inclusief natuurgerelateerde water- en klimaatdoelen voldoen aan het GLB-NSP fiche. In het fiche (fiche voor goedkeuring van het ANLb in Brussel) zijn drie leefgebieden (open grasland, open akkerland, dooradering) en de categorieën water en klimaat opgenomen.

2.2 Rijksbeleid natuur en landschap

Het Rijk stelt in het kader van de internationale verplichtingen op hoofdlijnen de ambities voor de agro, milieu- en klimaatdiensten vast en geeft de kaders aan waarbinnen die ambities gerealiseerd kunnen worden.

Het Rijksbeleid heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld langs twee lijnen: de eerste lijn betreft het versterken en verbeteren van het bestaande natuurbeleid. Dit richt zich op natuurgebieden en de directe omgeving daarvan. Denk hierbij aan de uitvoering van het Natuurpact (2013) door de provincies. Daarnaast heeft het Rijk verantwoordelijkheid voor het beheren en verbeteren van natuur in de grote wateren, duurzame bescherming van de Noordzee en het verder ontwikkelen van de Nationale Parken. Met het Programma Natuur is in het kader van de stikstofaanpak extra geld beschikbaar gesteld voor natuurherstel en -ontwikkeling met een focus op stikstofgevoelige natuurgebieden. De tweede lijn gaat over het verbreden van het natuurbeleid naar andere sectoren en domeinen. Hierin past de transitie naar een natuurinclusieve samenleving, waaronder de transitie in de landbouw richting kringlooplandbouw. Hierin werkt het Ministerie van LNV via o.a. de Agenda Natuurinclusief en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel samen met provincies en maatschappelijke partijen aan de transitie naar een natuurinclusieve samenleving.

De uitvoering van het stimuleringsbeleid voor natuur en platteland is met ingang van 2014 gedecentraliseerd naar de provincies en vastgelegd in een decentralisatieakkoord 2014-2027 en een Natuurpact van overheden en maatschappelijke organisaties. Dit is op 18 september 2013 door staatssecretaris Dijksma aangeboden aan de Tweede kamer. In dit Natuurpact zijn de ambities vastgelegd met betrekking tot ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland voor de periode tot en met 2027. Het Rijk draagt bij aan de realisatie van deze ambities door jaarlijks extra te investeren in natuur. De onderdelen van deze ambities zijn:

- Ontwikkeling robuust NNN inclusief Natura 2000-gebieden. Het NNN moet een robuuste ruggengraat van de natuur in Nederland zijn. Dat gaat gebeuren door het NNN te vergroten, te verbeteren en belangrijke natuurlijke verbindingen te realiseren tussen natuurgebieden onderling en tussen natuurgebieden en hun omgeving.
- Soortenbescherming; Bescherming van afzonderlijke plant- en diersoorten is nodig vanwege Europese verplichtingen en afspraken waaraan Nederland zich in internationaal verband heeft gecommitteerd (VR/HR). Soortenbescherming vindt plaats binnen en buiten het NNN door het nemen van juridische en/of fysieke maatregelen, die vestiging of uitbreiding van een soortenpopulatie stimuleren.
- Natuur buiten het NNN; er zal een extra impuls gegeven worden aan het beheer van natuur buiten het NNN. Het is belangrijk dat er meer samenhang komt tussen de natuur in het NNN en daarbuiten.
- Agrarisch natuurbeheer; het ANLb kan buiten en binnen het NNN worden toegepast. De uitvoering van het agrarisch natuurbeheer moet eenvoudiger en met minder kosten, en zal een duidelijke meerwaarde voor natuur, landschap en agrarisch ondernemerschap moeten opleveren. Het ANLb moet vooral worden ingezet voor het beschermen en verbeteren van internationale soorten.
- Natuur en water; Er zijn diverse mogelijkheden om de ontwikkeling van de natuur, de vergroting van het NNN en de aanpak van de Natura 2000-gebieden optimaal te laten samengaan met het verbeteren van de condities van de kwantiteit en de kwaliteit van het water. Er wordt daarbij maximale synergie gezocht met maatregelen om te voldoen aan de KRW en de Nitraatrichtlijn.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Rijk en provincies werken sinds 2022 aan een nieuwe, landelijke aanpak stikstof, natuur, water en klimaat. Dit is het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG). Aanleiding vormt de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied, die in juni 2022 door de minister van Natuur en Stikstof is aangeboden aan de Tweede kamer.

Het NPLG biedt kaders voor provinciale gebiedsprogramma's met als doel een toekomstbestendig en gezond landelijk gebied. Vijf grote opgaven komen hier bij elkaar: een robuust en gezond watersysteem, verbetering van de kwaliteit van de natuur, een klimaatbestendig landelijk gebied, toekomstgerichte landbouw en sociaal-economisch perspectief. Provincies zijn als gebiedsregisseurs verantwoordelijk voor het opstellen van het wettelijk gebiedsprogramma: provincies kennen de gebieden en kunnen hierdoor gericht praktijkkennis en de regionale expertise inzetten voor een aanpak op maat.

Door meerdere opgaven tegelijk aan te pakken, wil het Rijk voorkomen dat ondernemers op meerdere momenten te maken krijgen met verschillende eisen en regels. Bovendien kunnen maatregelen elkaar versterken en helpen verschillende doelen te halen.

Provincies hebben midden 2023 een eerste versie van hun gebiedsprogramma ingediend bij het Rijk. Deze eerste versie wordt getoetst door de Ecologische Autoriteit. Naar verwachting komen de definitieve gebiedsprogramma's in 2024/2025 gereed.

De gebiedsprogramma's kunnen vervolgens ook doorwerken naar ontwikkeling en beheer van het NNN en van de Agrarische leefgebieden en Categorieën, zoals begrensd in de provinciale Natuurbeheerplannen.

2.3 Provinciaal beleid

De provincies zijn, op grond van het decentralisatieakkoord natuur, volledig verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeleid. De doelen en middelen worden door de provincies vastgelegd in onder andere dit NBP.

In dit provinciale NBP, dat de kaders en ambities bevat waarbinnen een subsidieaanvraag kan worden ingediend, is aangegeven in welke gebieden bepaalde natuur-, agro-, milieu- en klimaatdiensten ingezet kunnen worden.

Het provinciale beleid geeft invulling aan het Europese en Rijksbeleid en voegt daar provinciale doelen aan toe. Provincies houden bij de uitvoering van het natuurbeleid rekening met beleidsdoelen van andere overheden en activiteiten in het landelijk gebied, zoals het waterbeleid, recreatiebeleid en milieubeleid, zodat synergie kan worden bereikt. Het provinciale beleid is op hoofdlijnen weergegeven in de Omgevingsvisie Drenthe 2018. In de Omgevingsverordening Drenthe staan de regels die hierbij gelden.

Uit de evaluatie van het Programma Natuurlijk Platteland (2021) komt naar voren dat de provincie extra inzet moet leveren om de afgesproken ambitie uit het Natuurpact in 2027 te realiseren. In beekdalen wordt de natuurontwikkeling in combinatie met de doelen van de KRW gerealiseerd. Binnen deze opgave ligt de prioriteit op systeemherstel en het afronden van grote gebieden.

Natuurvisie 2040

De provincie heeft de wettelijke taak om planten en dieren te beschermen, natuur te beheren en nieuwe natuur aan te leggen. Vanuit het Natuurpact en het Programma Natuur en vanuit onze eigen ambities zetten we in op het herstellen en het verbeteren van de kwaliteit van de natuur in heel Drenthe. De Natuurvisie 2040 beschrijft op een hoog abstractieniveau de doelen en ambities voor

het natuurbeleid in de provincie Drenthe voor de komende jaren. Het natuurbeleid om natuurgebieden te ontwikkelen tot een robuust netwerk heeft een positief effect op de ontwikkeling van natuurwaarden.

Voor heel Drenthe is in beeld gebracht welke typen natuur en landschap bij kunnen dragen aan het hele natuurnetwerk. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen:

Binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN):

- Natuurlijk proces. Gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen;
- Bestaande patronen. Gebieden waar het beheer gericht is op het in stand houden van bestaande patronen van natuur, landschap en cultuurhistorie.

Binnen het Natuurnetwerk Drenthe (NND):

- Agrarisch gebruik. Boerenland natuur, waar agrarisch gebruik leidend is;

Wonen en werken. Stedelijke gebieden inclusief de overgangen stad-land, die door het realiseren van de basiskwaliteit bijdraagt aan het versterken van het landschap met de bijbehorende biodiversiteit. De natuur- en landschapsdoelen voor deze typen gebieden staan op de kaart Doelen natuur en landschap 2040. Met deze kaart verwoorden we de doelen voor de langere termijn. De kaart betreft een richtinggevende kaart en is daarmee niet verplichtend.

Het NND is onderdeel van de kernkwaliteit natuur, die is uitgewerkt in de Omgevingsvisie 2018. In het NND werken we aan een veel beter functionerend ecologisch systeem waarbij algemene soorten algemeen zijn, blijven of worden. Dit wordt de 'Basiskwaliteit natuur' genoemd. Dit is de basis kwaliteit van het landschap die nodig is om algemene soorten te laten (blijven) floreren. Bij het streven naar een basiskwaliteit natuur spelen aspecten van inrichting, milieucondities en beheer en gebruik een rol. Het grootste effect voor natuurwaarden in het buitengebied kan vanuit de provinciale rol gerealiseerd worden door bijvoorbeeld de verduurzaming van de landbouw, en het realiseren van een groenblauwe dooradering van het landelijk gebied. De GBDA bestaat onder andere uit ecologisch beheer van bermen, oevers, sloten, akkerranden en andere landschapselementen passend bij het landschapstype waar ze voor komen.

De Natuurvisie 2040 biedt daarnaast de kaders voor de uitvoering die vorm krijgt in het Programma Natuurlijk Platteland en het Uitvoeringsplan flora en fauna.

Om te weten of ons beleid tot de gewenste resultaten leidt, meten we de effecten ervan door monitoring. Resultaten van deze monitoring worden vervolgens geanalyseerd en geduid.

Programma Natuurlijk Platteland

Om invulling te geven aan de doelen uit het Natuurpact heeft Drenthe in 2016 het Programma Natuurlijk Platteland opgezet. Binnen acht deelgebieden vindt, samen met onze gebiedspartners en uitvoeringsorganisatie Prolander, de concrete uitvoering plaats. In een gebiedsgerichte aanpak kijken we daarbij hoe de opgaven van natuur, landbouw, klimaat en water elkaar kunnen versterken.

Met de komst van het Programma Natuur en het daaruit voortkomende Uitvoeringsprogramma Natuur Drenthe 2021-2023 zetten we de volgende stap om niet alleen NNN te realiseren, maar vooral om de kwaliteit van de Drentse natuur op orde te krijgen. Het Uitvoeringsprogramma is samen met gebiedspartners opgesteld. De uitvoering zal via de lopende gebiedsprocessen binnen het PNP plaatsvinden.

Het PNP kent het deelprogramma Natuurinclusief Drenthe, waarmee wordt gewerkt aan het bereiken van een Basiskwaliteit Natuur Drenthe in het Natuurnetwerk Drenthe, buiten het NNN.

Uitvoeringsplan flora en fauna

Het uitvoerende onderdeel van het provinciale soortenbeleid is uitgewerkt in het Uitvoeringsplan flora en fauna. De focus hierin ligt op soorten waarbij we de positieve beleving ervan willen bevorderen en eventuele negatieve effecten voorkomen en verminderen. Om in te kunnen spelen op veranderingen moet het Uitvoeringsplan flexibel zijn. Ook de rol- en takenverdeling bij soortenbescherming is uitgewerkt in dit Uitvoeringsplan.

De Drentse Bomen- en Bossenstrategie

Eind 2020 is de Landelijke Bossenstrategie verschenen (Bos voor de Toekomst, uitwerking en doelen landelijke bossenstrategie en beleidsagenda 2030). De Drentse Bomen- en Bossenstrategie is een uitwerking hiervan. Er ligt een grote opgave voor het vitaal houden van onze bossen. De Bossenstrategie iseen belangrijke stimulans om de biodiversiteit te versterken, bij te dragen aan de oplossing van de stikstofproblematiek en aan hydrologisch herstel van natuurgebieden. Daarnaast is er een opgave om nieuw bos te realiseren.

Toekomstgerichte landbouw

Drenthe werkt sinds een aantal jaren in het Programma Toekomstgerichte Landbouw aan het moderniseren, innoveren en verduurzamen van de landbouw. Dit gebeurt via de sporen Akkerbouw, Veehouderij, Tuinbouw en Agribusiness. Het Programma Toekomstgerichte Landbouw heeft als uitgangspunt dat agrarische ondernemingen in de toekomst steeds meer op hun ecologische footprint zullen worden beoordeeld. De provincie voert een beleid waarin we ondersteunend en faciliterend zijn aan de transitie, waarbij we sturen op maatschappelijke doelen op gebied van lucht, water, bodem en biodiversiteit. We stimuleren met ons beleid in de transitiecurve om boeren van gangbare landbouw zich te ontwikkelen naar kringloop- en natuurinclusieve landbouw.

Waterdoelen

De waterdoelen zijn opgenomen in het Regionaal Waterprogramma Drenthe 2022-2027 waar ook het Besluit Europese Kaderrichtlijn Water provincie Drenthe onderdeel van uit maakt. Beiden omvatten regionale invulling van Europese en nationale programma’s zoals de KRW, het Nationaal Bestuursakkoord Water en Waterbeheer 21e eeuw. Voor het waterbeheer is met name het streven naar een goede waterkwaliteit, gebaseerd op de normen van de KRW, van belang. Specifiek voor de Drentsche Aa geldt dat de kwaliteit van het water zo goed moet zijn dat dit geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Voor het halen van de KRW-doelen zijn maatregelen nodig, zoals het herinrichten van watersystemen en het verminderen van emissies.

In de Omgevingsvisie Drenthe 2018 is opgenomen dat wij streven naar robuuste beeksystemen in 2030. Robuuste beeksystemen zijn beken met een grotere dynamiek door een meer natuurlijk peilbeheer (hoog in de winter en laag in de zomer) en die voor vissen te passeren zijn. Bij veel neerslag is er kans op water op het maaiveld. De waterkwaliteit is zodanig dat de planten en dieren die hier van nature voorkomen, er goed kunnen leven. In de beekdalen met overwegend natuurfunctie bepalen natuurlijke processen en de cultuurhistorie het landschap. De overige beekdalen zijn herkenbaar als onderdeel van het Drentse landschap. Enkele beekdalen zijn hoofdzakelijk ingericht voor de landbouw. In veel beekdalen komen de functies natuur en landbouw naast elkaar voor. We verwachten de komende jaren geen grootschalige functieveranderingen meer in de beekdalen, afgezien van de realisatie van de NNN. De huidige functies blijven bestaan. Daarom moeten we zoeken naar mogelijkheden om deze functies goed met de robuuste beekdalen te combineren.

Op 15 december 2021 is door Provinciale Staten de Strategie Bodem & Ondergrond vastgesteld. Met deze strategie is het beleid voor bodem en ondergrond geactualiseerd. Deze strategie geeft invulling aan duurzaam bodemgebruik en -beheer waarbij in de uitwerking maatschappelijke opgaven/thema's centraal zijn gesteld. De thema's in de strategie zijn: energievoorziening, landbouw,

verontreinigingen in de leefomgeving, aardkundig erfgoed, natuur, grondwater, infrastructuur, delf- en grondstoffen en klimaatverandering. De Strategie Bodem & Ondergrond benoemt per thema, de visie, de strategische doelen en de beleidskeuzes. Binnen dit kader zal de provincie samen met partners daaraan operationele doelen, instrumenten en inspanningen verbinden.

Als waterschappen voor waterbeheerdiensten gebruik willen maken van EU-cofinanciering dan kan dit uitsluitend via gebiedsaanvragen van agrarische collectieven, het Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2025 en de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer Provincie Drenthe 2016. De waterschappen geven daarvoor aan voor welke waterdoelen welke waterbeheerdiensten nodig zijn, inclusief randvoorwaarden en prioriteiten.

Voor (uitvoerings)projecten voor een betere waterkwaliteit (KRW) en klimaatadaptatie van waterschappen en grondgebruikers zijn aparte openstellingsbesluiten van Gedeputeerde Staten van toepassing. Daarnaast hebben provincie en waterschappen afspraken gemaakt over de financiering van projecten uit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

2.4 Overige beleidskaders

Naast Europese, nationale en provinciale natuurbeleidskaders, spelen ook andere beleidskaders een rol. In de gemeentelijke omgevingsplannen wordt de functie van de in die plannen begrepen gronden vastgelegd. In dit geval varieert dat van agrarisch gebied tot natuurgebied. Voor elk deelgebied in het kader van het natuurbeheerplan kan het betreffende bestemmingsplan worden geraadpleegd.

De waterschappen geven in de waterbeheerplannen aan welke doelen zij nastreven op het gebied van schoon, veilig en voldoende water. Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het realiseren van een goede waterkwaliteit en het voldoen aan de normen van de KRW. In de waterbeheerplannen van de waterschappen staat per KRW-oppervlaktewaterlichaam aangegeven welke doelen bereikt moeten worden en welke maatregelen daarvoor nodig zijn. Ook geven waterschappen aan op welke wijze zij het beheer van het watersysteem uitvoeren.

3. Subsidiestelsel Natuur en Landschap

Het beschermen van dieren en planten is belangrijk voor de mens. Deze bescherming vindt plaats om ecologische, economische en ethische redenen. De diversiteit van dieren en planten verhoogt de spankracht van de natuur (ecologie). Daarnaast is de biodiversiteit een belangrijke productiefactor (economie). Ten slotte worden dieren en planten vanwege hun intrinsieke waarde beschermd (ethiek). De provincie hecht veel belang aan het behoud en de ontwikkeling van de provinciale natuur. Daarom verleent zij daarvoor subsidie via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL).

De provincie bepaalt in het NBP in welke gebieden natuurbeheerders**,** natuurcollectieven en agrarische collectieven subsidie kunnen krijgen voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer, blauwe diensten en klimaatdiensten. In het NBP liggen de verschillende natuur- en landschapsbeheertypen van de Index Natuur en Landschap voor percelen en/of terreinen vast. Subsidie is alleen mogelijk voor het beheertype dat in het NBP is aangegeven en begrensd.

Subsidie voor beheer en kwaliteitsimpulsen

In het SNL wordt een onderscheid gemaakt tussen financiering van het beheer van de bestaande natuur en landschap en eenmalige investeringen ter verbetering van de natuurkwaliteit (kwaliteitsimpulsen). De subsidie voor het beheer van natuur, agrarische natuur en landschapselementen is geregeld in de SVNL 2016. De subsidie voor de kwaliteitsimpulsen is geregeld in de SKNL. Voor meer informatie over de subsidieverordeningen en subsidiemogelijkheden zie www.provincie.drenthe.nl/natuurbeheerplan of https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/verordeningen/

3.1 Index Natuur en Landschap

De basis voor het NBP vormt de Index Natuur en Landschap. Deze Index is een landelijk uniforme en sterk gestandaardiseerde “natuurtaal” waarin de Nederlandse natuur- en landschapsbeheertypen worden vastgelegd. De Index is van belang voor de aanduiding van de natuur- en landschapsdoelen door de overheid en voor de monitoring en bevordert ook een goede afstemming tussen beheerders onderling en tussen beheerders en overheden.

De Index Natuur en Landschap bestaat uit de onderdelen natuur, agrarische natuur en landschapselementen. In de Index worden twee niveaus onderscheiden: de *natuurtypen* voor de sturing op landelijk niveau en de *beheertypen* voor de operationele aansturing van het beheer op regionaal en lokaal niveau. Voor de begrenzing in het NBP en de subsidieverlening wordt het niveau van de beheertypen gebruikt. Voor het agrarisch natuurbeheer kan ook het niveau van natuurtypen worden gebruikt.

De *natuurtypen* zijn bedoeld als sturings- en verantwoordingsinstrument op landelijk niveau. Daarbij valt te denken aan afspraken en rapportages tussen Rijk en provincies. De *beheertypen* zijn geschikt voor de aansturing van het beheer op interprovinciaal, provinciaal en lokaal niveau. Zij vormen de basis voor afspraken over doelen en middelen tussen provincie en beheerder.

- Er bestaan 17 natuurtypen. Binnen elk van de natuurtypen worden één of meerdere natuurbeheertypen onderscheiden. In totaal zijn er 49 natuurbeheertypen.
- Voor landschap zijn er 4 landschapsbeheertypen met daaronder 13 beheertypen voor natuurgronden.
- Voor het agrarisch natuurbeheer en blauwe diensten zijn er drie agrarische natuurtypen : open grasland, open akkerland en dooradering, Binnen elk van de agrarische natuurtypen worden één of meerdere agrarische beheertypen onderscheiden.

- Er is een categorie Water en een categorie Klimaat met daaronder een aantal beheertypen voor agrarische gronden

In de Index Natuur en Landschap worden de natuurbeheertypen, landschapsbeheertypen en agrarische natuurtypen beschreven.

De beschrijving van de agrarische natuurtypen is gebaseerd op het advies dat is opgesteld door Alterra met beschrijvingen van de vier agrarische natuurtypen/leefgebieden en de daaronder vallende agrarische beheertypen met kwalitatieve en kwantitatieve criteria. Deze criteria zijn zo verwoord dat ecologische effectiviteit bevorderd wordt. Zie https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2024/02/16926_Alterra_Rapport-2585_Totaal_LR.pdf *voor het advies van Alterra.*

Voor meer informatie over de Index Natuur en Landschap zie onderdeel thema 'Index Natuur en Landschap' op https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/

3.2 Natuurbeheerplan: beheertypenkaart en ambitiekaart

Het NBP kent een beheertypenkaart (bijlage 1) en een ambitiekaart (bijlage 2). Zij vormen met de beschrijving van de doelen de kern van het plan.

De beheertypenkaart geeft alle bestaande, beheerwaardige (agrarische) natuur en landschap weer met de benamingen volgens de landelijk uniforme systematiek van de Index Natuur en Landschap. Met de beheertypenkaart stimuleert de provincie de instandhouding van de op die kaart aangegeven en begrensde beheertypen. Deze kaart vormt ook de basis voor het verlenen van beheersubsidies op grond van de SVNL 2016.
Voor een deel van de natuurgebieden en agrarische gebieden met natuurwaarden bestaat een ambitie om het huidige gebruik of beheer te veranderen. Het verschil tussen de beheertypenkaart en de ambitiekaart laat zien waar een verbetering van de natuurkwaliteit mogelijk en wenselijk is. De ambitiekaart vormt de basis voor de (subsidiering van) kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL. De SKNL is niet van toepassing op inrichting op agrarische gronden ten behoeve van het agrarisch natuurbeheer.

Het verstrekken van subsidies voor beheer en voor kwaliteitsimpulsen draagt bij aan de realisatie van het in hoofdstuk 2 beschreven beleid en de in hoofdstuk 4 beschreven provinciale natuur en landschapsdoelen.

Zowel de beheertypenkaart als de ambitiekaart zijn afgestemd op de beheerplannen die in het kader van Natura 2000 worden opgesteld. Het kaartmateriaal is onderdeel van dit NBP.

3.2.1 Beheertypenkaart – Beheersubsidie op grond van de SVNL 2016

Voor natuurbeheer staat op de beheertypenkaart aangegeven welke gebieden in principe voor subsidie in aanmerking zouden kunnen komen (zie bijlage 1). Op de beheertypenkaart wordt alle bestaande natuur weergegeven. Per natuurterrein en of perceel is één beheertype toegekend en een beheerder komt alleen voor financiering van het aangewezen beheertype in aanmerking. Indien er nog geen bestaand beheertype aanwezig is, wordt het op de ambitiekaart als beheertype N00.01 Nog om te vormen naar natuur aangegeven. Dit betekent dat hier ontwikkeling tot een gewenst beheertype uit de ambitiekaart nodig is. Deze gronden komen niet direct, maar pas na inrichting c.q. functieverandering voor beheersubsidie in aanmerking. Voor het bepalen van het dan gewenste beheertype moet vaak nog aanvullend onderzoek gedaan worden.

Op bestaande natuur kan ook subsidie voor landschapsbeheer worden verstrekt. Op de beheertypenkaart is aangegeven voor welke landschapselementen subsidies landschapsbeheer kunnen worden verstrekt. Individuele landschapselementen die in natuurbeheergebied liggen en door de provincie als zodanig worden erkend, zijn op de beheertypenkaart aangegeven.

3.2.2 Ambitiekaart – Functieverandering op grond van de SKNL

Landbouwgronden die op de ambitiekaart het beheertype N00.01 hebben, kunnen definitief worden omgezet in natuur, waarbij de waardevermindering van de grond wordt vergoed. Ook particulieren of natuurcollectieven komen voor deze vergoeding in de vorm van subsidie functieverandering in aanmerking. De particulieren zijn en blijven in dat geval eigenaar van de gronden. Voor deze functieverandering bestaat sinds 2005 een fiscale vrijstelling. Particulier natuurbeheer is een belangrijk middel voor de realisatie van het NNN.

3.2.3 Ambitiekaart – Investeringen/ kwaliteitsverbetering op grond van de SKNL

Op de ambitiekaart (bijlage 2) is aangegeven in welke gebieden gebruik kan worden gemaakt van een investeringssubsidie voor een kwaliteitsimpuls. Op de beheertypenkaart kan nu bijvoorbeeld bos zijn aangegeven, terwijl het de bedoeling is om hier heide te ontwikkelen. De investeringssubsidie kan worden gebruikt voor de verandering van bos naar heide. Na het toekennen van de subsidie en het uitvoeren van de inrichtingsmaatregelen zal de beheertypenkaart en daarmee het NBP moeten worden aangepast, zodat er voor heide beheersubsidie kan worden verkregen op basis van de SVNL 2016.

De investeringssubsidie kan gericht zijn op:

a. maatregelen voor verbetering van de natuurkwaliteit in een bestaand natuurterrein waarbij het beheertype niet verandert;
b. inrichtingsmaatregelen in een bestaand natuurterrein waarbij van het aanwezige beheertype wordt overgestapt naar het gewenste beheertype;
c. inrichtingsmaatregelen waarbij landbouwgrond wordt omgevormd naar natuurterrein;

De SKNL is niet van toepassing op het nemen van inrichtingsmaatregelen op landbouwgrond om de kwaliteit van een aanwezig agrarisch beheertype te verhogen. Investeringen ten behoeve van het ANLb zijn nader uitgewerkt in het GLB-NSP. Voor de specifieke voorwaarden met betrekking tot de verlening van een investeringssubsidie wordt verwezen naar http://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap.

3.2.4 Beheertypenkaart – ANLb, water en klimaat

Voor het ANLb onderscheiden de provincies de volgende drie leefgebieden: open grasland, open akkerland en dooradering. Deze drie leefgebieden zijn de drie agrarische natuurtypen van de Index Natuur en Landschap. Daarnaast wordt gewerkt met de categorie water en een categorie klimaat.

In het NBP worden deze drie agrarische natuurtypen en de categorieën water en klimaat als zoekgebieden op de beheertypenkaart aangeduid. Alleen binnen de begrenzing van de zoekgebieden is subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer mogelijk.

Voor de drie agrarische natuurtypen worden voor de mix aan beheertypen subsidiecriteria meegegeven. Deze criteria beschrijven de instapeisen voor een ecologisch effectieve subsidieaanvraag.

Bij de begrenzing van de zoekgebieden in het NBP en de keuze op welke soorten wordt ingezet, houdt de provincie rekening met de naastgelegen provincies. Dit om een goed afgestemd soortenbeleid over de provincies te garanderen.

Er wordt naar gestreefd om het ANLb in te zetten in de meest kansrijke gebieden voor stabiele populaties. Hierbij is de versterking en/of verbinding van het NNN een belangrijk uitgangspunt. Tevens is het gericht op kansrijkheid voor soorten die (deels) afhankelijk zijn van het agrarische cultuurlandschap.

Op de beheertypenkaart worden de doelstellingen voor specifieke soorten of soortengroepen binnen de agrarische beheertypen *niet* aangeduid. Welke specifieke doelstellingen de provincie heeft m.b.t. soorten of soortengroepen wordt beschreven in hoofdstuk 4.

Voor het zoekgebied water is in hoofdstuk 4 aangegeven op welke blauwe diensten ingezet kan worden en welke criteria daarvoor gelden. Dit geldt ook voor het zoekgebied klimaat.

Voor agrarisch natuurbeheer staat op de beheertypenkaart aangegeven welke leefgebieden voor subsidie in aanmerking komen (zie bijlage 1).

3.2.5 Monitoring

Er wordt gewerkt aan het provinciaal monitoringplan in samenwerking met de beheerders. De provincie heeft in 2015 het provinciaal meerjarenprogramma monitoring vastgesteld met als belangrijk onderdeel daarin de rapportagecyclus. Op basis van dit meerjarenprogramma wordt jaarlijks de monitoring voor zowel natuur in de natuurgebieden als natuur in de agrarische gebieden uitgevoerd.

Monitoring is een essentieel onderdeel van de beheercyclus. De uitvoering van het natuurbeleid en beheer dient onderzocht te worden om te weten of de afgesproken doelen ook gehaald en zo nodig bijgesteld moeten worden. Behalve informatie over de gerealiseerde hectares en het daarvoor benodigde geld (kwantiteit), is ook informatie nodig over de resultaten in termen van bijv. aantallen dieren en planten (kwaliteit).
Voor de monitoring van het natuurbeheer en het agrarisch natuurbeheer is een uniforme landelijke systematiek ontworpen.

Natuurbeheer

Voor de monitoring van het natuurbeheer is door de gezamenlijke provincies in overleg met de natuurbeheerders een methodiek vastgesteld, die is beschreven in de “Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS”, die te vinden is op de website van BIJ12 (https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/productencatalogus/methodieken/werkwijze-monitoring/. Hierin wordt per beheertype beschreven welke monitoring noodzakelijk is en hoe deze moet worden uitgevoerd. Op de website van BIJ12 zijn ook bijlagen en achtergronddocumenten te downloaden.
Gecertificeerde natuurbeheerders hebben het recht om de monitoring zelf uit te (laten) voeren en krijgen daarvoor via de lumpsum overeenkomst of opdracht een monitoringssubsidie gebaseerd op de monitoringstarieven zoals vastgesteld in het openstellingsbesluit. Voor de overige natuurbeheerders voert de provincie de monitoring uit.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Voor de monitoring van het agrarisch natuurbeheer is in 2016 een systematiek ontwikkeld. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen beheermonitoring (het verzamelen van natuurgegevens die nodig zijn om het beheer (beter) uit te voeren) en beleidsmonitoring (het verzamelen van gegevens om de realisatie van de beleidsdoelen op provinciaal, landelijk en Europees niveau te evalueren).
De verantwoordelijkheid voor de beheermonitoring bij het agrarisch natuurbeheer ligt bij de agrarische collectieven, de provincies zijn verantwoordelijk voor de beleidsmonitoring.

Water

De blauwe diensten worden ingezet op een bijdrage aan de waterkwaliteit van de KRW-watergangen en het verhogen van het waterbergend vermogen en grondwaterkwaliteit. Hiervoor is een bestaand monitoringsprogramma van waterschappen en provincies (kwaliteit en kwantiteit) via welke lijn de toestand en ontwikkeling van de betreffende parameters worden gemonitord.
Dit betekent dat voor blauwe diensten niet een apart monitoringsprogramma ontwikkeld hoeft te worden.

Klimaat

Klimaatmaatregelen worden ingezet om een bijdrage te leveren aan CO_2 vastlegging en het reduceren van broeikasgassen. Daarnaast wordt er ingezet op klimaatadaptatie door middelen van vernatten, het opvangen van waterpieken en droogte en omgaan met verzilting. Er is voor klimaatmaatregelen (ANLb) momenteel geen specifiek beleidsmonitoringsprogramma ontwikkeld.

3.3 Schaapskuddes

In december 2015 hebben Provinciale Staten een nieuwe voorziening voor 10 gescheperde schaapskuddes in Drenthe vastgesteld, met als resultaat een duurzame oplossing voor de instandhouding van deze gezichtsbepalende gescheperde schaapskuddes in Drenthe.
Dit betekent dat de provincie Drenthe de toeslag voor gescheperde schaapskuddes in de SVNL 2016 niet hanteert.

4. Natuur-, landschaps, water- en klimaatdoelen

Dit NBP geeft invulling aan het in hoofstuk 2 beschreven natuur, landschaps-, water- en klimaatbeleid van de Europese Unie, het Rijk, de provincie en waterschappen. In dit hoofdstuk worden de beleidsdoelen en criteria beschreven ten aanzien van onze natuur, landschaps- en waterdoelen. Hieraan zullen de subsidieaanvragen van natuurbeheerders en de gebiedsaanvragen van de agrarische collectieven worden getoetst.

4.1 Integrale gebiedsbeschrijving en visie op behoud en ontwikkeling

Voor de provinciale visie op behoud en ontwikkeling wordt verwezen naar de provinciale beleidsdocumenten, zoals kort samengevat in hoofdstuk 2 van dit NBP: de Omgevingsvisie Drenthe 2018 en de Gastvrije natuur – Natuurvisie 2040.

4.2 Beleidsdoelen en criteria natuurbeheer

De (begrenzingen op de) ambitiekaart is/zijn tot stand gekomen binnen het beschikbare budget voor het NNN.
De ambities voor het (agrarisch) natuurbeheer zijn vastgelegd op de ambitiekaart en de te realiseren beheerdoelen op de beheertypenkaart. In paragraaf 3.2 staat een toelichting op de interpretatie en werkwijze van de beheertypenkaart en de ambitiekaart.

4.3 Beleidsdoelen en criteria agrarisch natuurbeheer

In deze paragraaf wordt beschreven welke beleidsdoelen de provincie heeft, de begrensde gebieden, hoe tot de begrenzing is gekomen en waar het gebied idealiter aan moet voldoen.

Beleidsdoelen

Voor het ANLb streeft de provincie naar het behoud van een aantal soorten die van internationaal belang zijn. Op de website van BIJ12 is per agrarische beheertype een aantal soorten genoemd. Duiding van de soorten is eveneens te vinden via het rapport Rap_2013-65_kansrijke_gebieden_voor_agrarisch_natuurbeheer.pdf (bij12.nl). Naast de bekende soorten streeft de provincie ook naar het behoud van soorten die tot nu toe weinig aandacht hebben gehad. De agrarische natuurtypen c.q. leefgebieden zijn gebieden die bijdragen aan de instandhouding en/of verbetering van een aantal soorten of soortengroepen uit de Vogel- en Habitat Richtlijn (VR/HR), aangevuld met provinciale soorten en/of bijdragen aan de versterking van het NNN, NND, de kwaliteit van het landschap en de synergie met de doelen van de KRW. Het gaat om soorten die afhankelijk zijn van of in grote mate baat hebben bij agrarisch natuurbeheer.

Selectie en begrenzing van de gebieden

Om de gewenste ecologische effectiviteit te bereiken zijn bij het begrenzen van de leefgebieden keuzes gemaakt. De provincie heeft een aantal criteria gehanteerd om te komen tot de begrenzing. Het gaat hier onder andere om criteria t.a.v. de aanwezigheid doelsoorten en dichtheden van doelsoorten, voldoende openheid, omvang en connectiviteit, beleidskaders en financiën. Collectieven kunnen dan alleen voor deze begrensde gebieden een gebiedsaanvraag doen. De criteria worden nader toegelicht.

Beleidskaders

Voor het begrenzen van de leefgebieden op de beheertypen kaart is gekeken naar de potentiële bijdrage van agrarisch natuurbeheer aan de versterking van NNN en NND. Daarbij is de bestaande NNN, zoals vastgelegd op kaart D3 van de Omgevingsverordening Drenthe leidend. Zo zijn bijvoorbeeld gebieden die weinig bijdragen aan het NNN niet op de kaart opgenomen. Onderdeel van het NNN zijn de ecologische verbindingen, die moeten zorgen voor de uitwisseling van soorten en samenhang tussen de gebieden. Deze verbindingen, die vaak bestaan uit lijnvormige landschapselementen zoals singels en houtwallen, zijn geselecteerd als leefgebied dooradering. Maatregelen in het kader van agrarisch natuurbeheer in deze gebieden komen dus vaak ook ten goede van de landschapselementen. Sommige van deze ecologische verbindingszones liggen in gebieden van open akkers. Een klein deel van de ecologische verbindingszone is als een dooradering aan te merken. Daarnaast is gekeken naar andere relevante beleidskaders, zoals de Omgevingsvisie Drenthe 2018 en Natuurvisie 2040. Ook is gekeken naar mogelijke synergie met andere doelen, zoals de KRW doelen of andere waterdoelen van waterschappen in en rond de beekdalen, natuurdoelen van terrein beherende organisaties (TBO's) en landschapsdoelen.

Voorkomen van soorten en omvang gebied

Het agrarisch natuurbeheer wordt ingezet voor de instandhouding van (inter)nationaal beschermde soorten waar Drenthe een verantwoordelijkheid in heeft en aangevuld met soorten die kenmerkend zijn voor natuur en landschap in Drenthe. In bijlage 5 is per leefgebied aangegeven om welke soorten het gaat. Voor deze soorten zijn verspreidingsgegevens van de afgelopen jaren verzameld en geanalyseerd. Ook is gekeken naar de resultaten van agrarisch natuurbeheer projecten van de afgelopen jaren.

Uniforme instapcriteria

Provincies hebben afgesproken uniforme instapcriteria te hanteren bij de selectie van de begrenzing van de gebieden in het gebiedsproces. Het hanteren van deze criteria in het gebiedsproces leidt tot de begrenzing op beheertypenkaart. In uitzonderlijke gevallen kan gemotiveerd van deze criteria d worden afgeweken. In de onderstaande tabel zijn de uniforme instapcriteria weergegeven die controleerbaar en verifieerbaar zijn.

	Beheertypen	***Aanwezigheid doelsoorten (komen de relevante soorten voor)***	***Omvang gebied***
Open grasland	***Weidevogelgrasland in open landschap (kritische soorten)***	*Minimaal 10 broedparen van grutto per 100 hectare óf minimaal 50 broedparen van de soorten grutto, tureluur en slobeend samen per 100 hectare.*	*Minimaal 100 hectare samenhangende beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is.*
Open akkerland	***Open akkerland voor broedende akkervogels***	*Minimaal 1-3 broedparen van patrijs, kievit, of scholekster per 100 hectare en minimaal 20 broedparen van veldleeuwerik, kneu, of gele kwikstaart per 100 hectare komen voor in het gebied.*	*Akkerbouwgebied van tenminste 250 hectare.*
Open akkerland	***Open akkerland voor overwinterende akkervogels***	*Minimaal 1-3 broedparen van patrijs, kievit, of scholekster per 100 hectare en minimaal 20 broedparen van veldleeuwerik, kneu, of gele kwikstaart per 100 hectare komen voor in het gebied.*	*Akkerbouwgebied van tenminste 250 hectare.*

	Beheertypen	Aanwezigheid doelsoorten (komen de relevante soorten voor)	Omvang gebied
dooradering	***Bomenrij en singel*** ***Struweel en ruige*** ***Watergang*** ***Poel***	*Er komt minimaal 1 van de doelsoorten voor in het gebied of het gebied ligt binnen het verspreidingsgebied van de betreffende doelsoort(en).* *Minimaal 1 van de doelsoorten is recent (maximaal 2 jaar geleden) vastgesteld in het gebied óf de biotoopomstandigheden zijn optimaal aanwezig voor minimaal één van de doelsoorten én er zijn bronpopulaties van die soort aanwezig op een voor de betreffende soort te overbruggen afstand.*	*Hiervoor kunnen geen uniforme controleerbare en verifieerbare instapcriteria worden geformuleerd.*

Bron: De instapeisen zijn gebaseerd op het advies dat Alterra heeft uitgebracht over criteria voor leefgebieden en beheertypen (Alterra, "Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer"; criteria voor leefgebieden en beheertypen, 2014).

De instapcriteria zijn gedetailleerder beschreven in het rapport van Alterra[1] en zijn relevant bij het komen tot de begrenzing. De begrensde gebieden in Drenthe voldoen allen aan de landelijke instapcriteria, zoals beschreven in de tabel. Er is veelal een ruimer zoekgebied begrensd waarbinnen het collectief de ruimte heeft om verder in te dikken. De aanvullende criteria komen hierna in paragraaf 4.3 aan de orde onder de beschrijving van de begrensde gebieden.

Financiën
Ten opzichte van de afgelopen jaren vindt sinds 2016 een verschuiving plaats van middelen op basis van de doelen, waarbij er meer wordt ingezet voor akkerfauna en meer dooradering, ten koste van botanisch vlak dekkend beheer en weidevogels.
In de nieuwe ANLb-periode vanaf 2023 zijn extra budgetten beschikbaar gekomen voor leefgebieden en verbreding met water- en klimaatdoelen. De analyse van de beleidsdoelen en instapcriteria heeft ertoe geleid dat per 2023 de weidevogelgebieden (open grasland) en akkervogelgebieden (open akkerland), worden gecontinueerd.

De leefgebieden droge dooradering en natte dooradering zijn samengevoegd tot het leefgebied dooradering. Drenthe levert op nationale schaal een belangrijke bijdrage aan soorten van dit leefgebied. Om de komende jaren nog meer het accent te kunnen leggen op de soorten van de dooradering worden de overige gebieden in Drenthe begrensd als leefgebied dooradering.
Binnen het leefgebied open akkerland kan incidenteel dooradering voorkomen. Het is dus mogelijk dat er een overlap is tussen bepaalde leefgebieden. Deze worden in dat geval ook zo op de kaart begrensd.

Ecologische toets gebiedsaanvraag
Om de gewenste effectiviteit te bereiken formuleert de provincie criteria die gesteld worden aan de habitat van de soorten. Het gaat hier om criteria die gesteld worden aan de beheerde oppervlakte. Deze criteria zijn van belang bij het uitwerken van de gebiedsaanvraag door de collectieven.

1. Alterra, "Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer"; criteria voor leefgebieden en beheertypen, 2014.

Er moet onderscheid gemaakt worden in een beschrijving van de doelen en criteria in deze paragraaf en in paragraaf 4.5. De in deze paragraaf 4.3 geschetste criteria geeft aan welke kwaliteit de provincie nastreeft in de gebieden en zijn richtinggevend bij de uitwerking van de gebiedsaanvragen door de collectieven. De in paragraaf 4.5 geschetste criteria worden door RVO gebruikt om de gebiedsaanvraag te toetsen.

De provincie Drenthe heeft ervoor gekozen ruime zoekgebieden te begrenzen. Het is vervolgens aan de collectieven om hierop in te spelen door voorstellen te doen voor specifieke gebieden. Bij de beoordeling van die plannen hanteert de provincie Drenthe de hierna beschreven per leefgebied en beheertype beschreven criteria. Een deel van deze criteria overlapt met de begrenzingscriteria. Dit geldt voor de landelijke criteria in de tabel in paragraaf 4.5 voor de aanwezigheid van doelsoorten en voor de minimale omvang van het gebied. Deze zijn bepalend geweest bij de begrenzing van de zoekgebieden.

Beschrijving van de begrensde gebieden

Hieronder wordt een overzicht van de begrensde leefgebieden. In deze beschrijving worden de doelen goed aangeduid en zijn voor de collectieven de basis voor de uitwerking van de gebiedsaanvragen. Onderstaand worden per leefgebied:

- Algemene beschrijving van het leefgebied
- Indeling beheertypen
- Criteria per beheertype

Bij het formuleren van deze criteria is het rapport van Alterra (2014) en de soortenfiches[2] als informatiebronnen gebruikt. Alterra heeft een beschrijving gemaakt van de vier leefgebieden en de daaronder vallende beheertypen met kwalitatieve en kwantitatieve criteria als instapeisen en voor beoordeling van de gebiedsaanvraag. De instapeisen zijn ecologische criteria en zijn zo verwoord dat ecologische effectiviteit bevorderd wordt. Dit advies is te vinden op https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/agrarisch-natuurbeheer-anlb/projectarchief-agrarisch-natuur-en-landschapsbeheer-2016/. Dit advies is een brondocument en daarmee hulpmiddel bij de onderstaande beschrijving van het gebied.

A. Leefgebied open grasland (Cluster Weidevogelgraslanden)

Binnen het leefgebied open grasland worden 3 beheertypen onderscheiden. Dit onderscheid wordt gemaakt op basis van de verschillende eisen die bepaalde groepen 'open grasland' soorten stellen aan hun leefomgeving. De provincie kiest gezien de doelsoorten en het voor deze soorten voorkomende leefgebied voor het inzetten van het beheertype Weidevogelgrasland in open landschap (kritische soorten). Dit betreft maatregelen gedurende het broedseizoen *(plas dras/hoogwaterpeil vanaf 15 feb tot en met juli* (sommige soorten aug)). Het is van belang te zorgen voor een optimaal biotoop door voldoende broed- en opgroeimogelijkheden, foerageergebied en nat biotoop.

Criteria voor gebiedsaanvraag beheertype Weidevogelgrasland in open landschap

1. Aanwezigheid van doelsoorten (komen de relevante soorten voor). Op basis van de doelsoorten is reeds begrensd.
2. Voldoende openheid, omvang en connectiviteit

[2] *Alterra, "Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer"; criteria voor leefgebieden en beheertypen, 2014).*

- Instapeis: minimaal 100 hectare samenhangende beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is. Het gebied is zoveel mogelijk aaneengesloten en heeft een zo kort mogelijke buitengrens. Beheerde percelen liggen in samenhang met elkaar en er zijn geen geïsoleerde percelen met uitgesteld maaibeheer en/of kruidenrijk grasland.

3. Voldoende natte situaties en geschikte drooglegging (creëren nat biotoop)
   - Instapeis: In 20% van de beheerde oppervlakte en een voor weidevogels geschikte drooglegging. Daarnaast tenminste 0,5 hectare per 100 hectare 'plas-dras' gedurende het broedseizoen (15 februari tot minimaal 15 juni).
4. Oppervlakte en ruimtelijke samenhang kuikenland inclusief rustperiode bewerking (Catalogus Groen Blauwe diensten): optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden en foerageergebied)
   - Instapeis: Minimaal 20 hectare per 100 ha beheerd gebied bestaat uit kuikenland. Er is minimaal hectare kuikenland per grutto-broedpaar aanwezig, daarvan is minimaal 0,7 hectare kuikenland kruidenrijk grasland aanwezig bereikbaar in ruimte en tijd (gedurende het hele broedseizoen en bereikbaar, hiervoor kan beheer op maat worden gebruikt)
5. Planmatig predatiebeheer (optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden en foerageergebied)
   - Instapeis: voor het beheerd gebied wordt met gebiedspartners gewerkt met planmatig predatiebeheer.

Algemeen
Per weidevogelmozaïek wordt op basis van de instapeisen een onderbouwing gegeven van de bereikte spreiding in tijd en ruimte. Binnen het mozaïek dient te worden omschreven op welke wijze een gevarieerd en inzichtelijk beheer wordt gerealiseerd op basis van de criteria.

B. Leefgebied open akkerland

In het leefgebied open akkerland worden twee beheertypen onderscheiden. Voor Drenthe zijn gezien doelsoorten en het voor deze soorten voorkomende leefgebied relevant

1. Open akkerland voor broedende akkervogels
   Dit beheertype betreft maatregelen gedurende het broedseizoen (maart tot en met augustus).
2. Open akkerland voor overwinterende akkervogels
   Dit beheertype gaat over het winterhalfjaar en is gericht op het bevorderen van winteroverleving van in Nederland overwinterende akkervogels.

Voor alle beheertypen geldt dat wordt gericht op een optimaal biotoop door het zorgen voor voldoende: broed- en opgroeimogelijkheden; foerageergebied; verschraling.

Criteria voor gebiedsaanvraag beheertype Open akkerland voor broedende akkervogels

1. Aanwezigheid van doelsoorten (komen de relevante soorten voor); Op basis van de doelsoorten is reeds begrensd.
2. Een gebied van voldoende omvang en connectiviteit;
   - Instapeis: akkerbouwgebied van tenminste 250 hectare, waarvan minimaal 5% beheerde oppervlakte (beheermaatregelen) is. Ligging naast (natuur)gebieden die belangrijk zijn voor de doelsoort(en) is een pré.
3. Samenstelling, configuratie en beheer akkerranden;
   - Akkerranden zijn minstens 9 meter breed. Zaadmengsel afhankelijk van grondsoort maar gedomineerd door granen, grassen en kruiden. Er wordt rekening gehouden met landschapsstructuren (met name voor de situering van de winterveldjes). De richtlijn is 80% zomermaatregelen en 20 % winterveldjes. Variatie van breedte en spreiding is wenselijk. Maaibeheer afhankelijk van doelsoort. In principe niet maaien voor 1 augustus. Gefaseerd maaibeheer. Akkerranden worden niet bemest.
   - Waar wijken aanwezig zijn kan worden volstaan met een breedte van 6 meter aan weerszijde van de wijk. Indien door de EU-regelgeving gerende percelen worden geaccepteerd, kan daar ook praktisch mee worden omgegaan.

4. Pesticiden gebruik instapeis: alleen lokale bestrijding van probleemonkruiden (distels).

Algemeen
Per akkervogelmozaïek wordt op basis van de instapeisen een onderbouwing gegeven van de bereikte spreiding in tijd en ruimte. Binnen het mozaïek dient te worden omschreven op welke wijze een gevarieerd en inzichtelijk beheer wordt gerealiseerd op basis van de criteria. Dit kan leiden tot maatwerk per gebied en/of gebiedsonderdeel.

Criteria voor gebiedsaanvraag voor beheertype Open akkerland voor overwinterende akkervogels

1. Aanwezigheid van doelsoorten (komen de relevante soorten voor): zie criteria beheertype 1.
2. Een gebied van voldoende omvang en connectiviteit: zie criteria beheertype 1.
3. Gewasdiversiteit en gebruikswijze; creëren van foerageergebied en het optimaliseren van broed- en opgroeimogelijkheden en verschraling: zie criteria beheertype 1. Met als toevoeging: Wintervoedselveldjes moeten altijd gelegen zijn aan opgaande vegetatie (struweel, heg, houtwal, bosje), zie “droge dooradering”. Wintervoedselveldjes worden niet bewerkt voor 1 april.

Algemeen
Wintermaatregelen moet altijd deel uitmaken van de onderbouwing van het akkervogel mozaïek van beheertype 1 (zie criteria beheertype 1 onder Algemeen).

C. Leefgebied dooradering

Bij leefgebied dooradering wordt bij droge landschapselementen gedacht aan beheertypen ruigten, struwelen en bomenrijen en singels. Bij natte landschapselementen gaat het om de beheertypen lijnvormige wateren en poelen. De gebonden doelsoorten van de natte landschapselementen zijn voor Drenthe vaak ook afhankelijk van de aanwezigheid van droge landschapselementen. Onderdeel van de dooradering kunnen ook de botanische bouwlanden (essen) zijn.

Er worden vier beheertypen onderscheiden, waarvoor specifieke criteria gelden. Alle beheertypen zijn voor Drenthe van belang.
1. Beheertype struweel en ruigte: Soorten van struweel profiteren van de aanwezigheid van cyclisch onderhouden struweel, vaak in combinatie met een ondergroei van ruigtevegetatie
2. Beheertype bomenrij en singel: Soorten van bomenrijen en singels profiteren vaak van een ondergroei van ruigtevegetatie en struweel.
3. Beheertype lijnvormige wateren; combinatie van lijnvormige waterelementen met plas/dras (of natte) oever
4. Beheertype poelen; combinatie van puntvormige wateren met vochtig, kruidenrijk grasland/akkerland en beplanting

Criteria voor gebiedsaanvraag voor de vier beheertypen
1. Aanwezigheid van voldoende doelsoorten Zie tabel uniforme instapcriteria.
2. Een gebied van voldoende omvang en connectiviteit;
    - Een gebied met dooradering sluit bij voorkeur aan bij bestaande reservaten of kerngebieden met soortgelijk habitat.
    - Beheer voor opgaande elementen, lijnvormige wateren en poelen is bij voorkeur gekoppeld aan een kruidenrijke en structuurrijke grasland- of akkerrand en vice versa.
    - Combinatie met leefgebied open akkers (indien overlap leefgebieden); Instapeis: struweel dient te grenzen aan wintervoedselveldjes, zie leefgebied open akkerland.

3. Habitateisen passend bij doelsoort met betrekking tot waterkwaliteit, hydrologie, morfologie:
    - Onderhoud (o.a. type en frequentie) moet het voortbestaan van de populaties doelsoorten niet bedreigen.

Algemeen
Er wordt op basis van de instapeisen een onderbouwing gegeven van de bereikte spreiding in tijd en ruimte. Binnen het mozaïek dient te worden omschreven op welke wijze een gevarieerd en inzichtelijk beheer wordt gerealiseerd op basis van de criteria. In de soortenfiches worden de specifieke habitateisen m.b.t. instaprichtlijn en streefdoel voor de doelsoorten beschreven. In het algemeen geldt dat verstoring door maai- en baggeractiviteiten beperkt zou moeten worden, bijvoorbeeld via gefaseerd maaien/baggeren (gefaseerd in ruimte en tijd, dus vast laten leggen in een beheerplan welke sloten wel niet en wanneer). Dit kan leiden tot maatwerk per gebied en/of gebiedsonderdeel.

4.4 Beleidsdoelen en criteria water en klimaat

4.4.1 Water
Met de blauwe diensten wordt met name een bijdrage geleverd aan de verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit en grondwaterkwaliteit.

In het huidige NBP zijn de waterschapsgebieden begrensd, waar blauwe diensten kunnen worden ingezet. De waterschapsgebieden zijn weergegeven op de kaart categorie water in de bijlage 3 van dit NBP. Het betreft vier deelgebieden Hunze en Aa's, Vechtstromen, Drents Overijsselse Delta en Noorderzijlvest.

Voor deze deelgebieden geldt dat er een beheervergoeding mogelijk **is** voor waterberging, bufferzones en akkerranden langs oppervlaktewater voor verbetering van de waterkwaliteit. Daarnaast kan er worden ingezet op bodemverbetering in stroomgebieden van waterlopen, met als doel het verbeteren van de bodemstructuur en daarmee de sponswerking van de bodem. Deze verbeterde sponswerking heeft een positief effect op de ecologische kwaliteit.

Grondwatermaatregelen
Maatregelen ter verbetering van de grondwaterkwaliteit worden ingezet in grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden waar waterkwaliteitsdoelen (normen) worden overschreden.

Het zoekgebied voor de inzet van blauwe diensten is ruim begrensd. Dit betekent dat het agrarische collectief in afstemming met waterschappen en provincie in de gebiedsaanvraag moet komen tot indikking van de gebieden. Hieronder zijn criteria aangegeven op basis waarvan het collectief haar gebiedsaanvraag verder uitwerkt.

Voorwaardelijkheid
- Blauwe diensten zijn beheeractiviteiten die een bovenwettelijke inspanning vormen voor een agrariër en bijdragen aan de waterdoelen;
- De activiteiten vinden plaats op agrarisch eigendom of op agrarisch gebruikte/ gepachte percelen.

Voldoende omvang en connectiviteit
De effectiviteit van de middelen is groter indien gekozen wordt voor meer focus en bundeling van blauwe diensten.
Dit kan door:

- Blauwe diensten geclusterd en zoveel mogelijk aaneengesloten in een afgebakend gebied uit te voeren;
- Maatregelen in te zetten die bestaande blauwe diensten versterken;
- Synergie te zoeken met de keuze voor beheermaatregelen in de leefgebieden van het ANLb en de categorie klimaat.

Prioritaire gebieden
Bij het zoeken naar mogelijkheden voor de inzet van blauwe diensten, geldt verder:
- De activiteiten zijn niet van toepassing op percelen aangeduid met het beheertype N00.01 (Nog om te vormen naar natuur) op de ambitiekaart.
- Doorzetten wat goed loopt, dus verlengen van bestaande afspraken die op de goede plekken liggen.
- De concept gebiedsaanvraag voor het onderdeel blauwe diensten wordt in nauw overleg met provincie en waterschap opgesteld.

4.4.2 Klimaat

De categorie Klimaat is gericht op klimaatbeheermaatregelen die CO_2-vastleggen, de uitstoot van broeikasgassen verminderen en water vasthouden en afvoeren als doelstelling hebben. Deze doelstelling is opgesplitst in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie.
Klimaatdiensten hebben een relatie met blauwe diensten. In het huidige plan zijn de waterschapsgebieden begrensd, waar klimaatdiensten kunnen worden ingezet. Deze zijn weergegeven op de kaart categorie klimaat in de bijlage 4 van dit NBP.
Klimaatmitigatie
De volgende maatregelen vallen onder klimaatmitigatie:
a) Verhogen gehalte organische stof in akkerbouwbodems;
Uitwerking:
- op droogtegevoelige gronden (vooral hogere zandgronden) water vasthouden en langzamer afvoeren door hogere grondwaterpeilen en minder afwatering:

b) Aanpassing gewaskeuze en teelttechniek in akkerbouw en weidebouw, inclusief onderhoud en beheer van *nieuwe* boomrijen, *nieuwe* struweellinten, het toepassen van agroforestry, het toepassen van meer CO_2-bindende gewassen en precisie-landbouw.
Uitwerking:
- Beheer *nieuw* aangelegde bomen en houtwallen langs beken/waterlopen (aanleg is zelf geen onderdeel beheer ANLb). Alleen beheer van *nieuw aangelegde* houtige landschapselementen van na 1 januari 2019 zijn hiervoor in beeld. Nieuwe aanleg draagt bij aan vastleggen CO_2.
- CO_2 bindende teelten.

c) Vermindering oxidatie van veenbodems, onder andere via verhoging grondwaterpeil en/of overstap naar natte teelten/paludicultures.
Uitwerking:
- Vermindering CO_2 uitstoot door waterpeil/grondwaterstand verhoging in beekdalen/veenweide- en veenoxidatiegebieden
- Alternatieve natte teelten

Klimaatadaptatie
De volgende maatregelen vallen onder klimaatadaptatie:
a) Meer water vasthouden in infiltratiegebieden
Uitwerking:
- In infiltratiegebieden (hogere zandzanden) kan het watervasthoudend vermogen worden vergroot door het verhogen van het organische stofgehalte

b) Adaptatie aan de verwachte hogere frequentie van inundaties in beekdalen en in laaggelegen akker- en weidegebieden.
Het zoekgebied voor de inzet van klimaatdiensten is ruim begrensd. Dit betekent dat het agrarische collectief in afstemming met waterschappen en provincie in de gebiedsaanvraag moet komen tot indikking van de gebieden. Hieronder zijn criteria aangegeven op basis waarvan het collectief haar gebiedsaanvraag verder uitwerkt.

Voorwaardelijkheid

- Klimaatdiensten zijn de beheeractiviteiten die een bovenwettelijke inspanning vormen voor een agrariër en bijdragen aan de waterdoelen.
- De activiteiten vinden plaats op agrarisch eigendom of op agrarisch gebruikte/ gepachte percelen.

Voldoende omvang en connectiviteit
De effectiviteit van de middelen is groter indien gekozen wordt voor meer focus en bundeling van klimaatdiensten. Dit kan door:

- Klimaatdiensten geclusterd en zoveel mogelijk aaneengesloten in een afgebakend gebied uit te voeren;
- Maatregelen in te zetten die bestaande blauwe diensten versterken;
- Synergie te zoeken met de keuze voor beheermaatregelen in de leefgebieden van het ANLb en de categorie water.

Prioritaire gebieden
Bij het zoeken naar mogelijkheden voor de inzet van klimaatdiensten, geldt verder:

- De activiteiten zijn niet van toepassing op percelen aangeduid met het beheertype N00.01 Nog om te vormen naar natuur op de ambitiekaart.
- Doorzetten wat goed loopt, dus verlengen van bestaande afspraken die op de goede plekken liggen.
- De concept gebiedsaanvraag voor het onderdeel klimaatdiensten wordt in nauw overleg met provincie en waterschap opgesteld.

4.5 Beoordelingscriteria gebiedsaanvragen

De in deze paragraaf geschetste criteria worden door RVO gebruikt om de gebiedsaanvraag te toetsen. In een gebiedsaanvraag kunnen meerdere deelgebieden worden opgenomen.
De gebiedsaanvragen zullen worden getoetst op:

- De beheertypenkaart zoals opgenomen in bijlage 1
- De criteria zoals opgenomen in onderstaande tabel

De onderstaande koppeltabel laat de verbinding zien tussen de beheertypen uit het NBP en de beheerfuncties. Voor de gebiedsaanvraag kan een keuze worden gemaakt uit de per leefgebied aangegeven beheerfuncties. Daardoor is er de garantie dat de criteria vanuit EU-conformiteit controleerbaar en verifieerbaar zijn.

Leefgebied evt. met aanduiding beheertype	**Beheerfunctie**
Open grasland	• Creëren nat biotoop • Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden
Open akkerland	• Creëren foerageergebied • Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Dooradering	• Optimaliseren foerageer-, broed- en opgroeimogelijkheden • Verschralen
Water	• Waterberging • Verbeteren chemische waterkwaliteit • Verbeteren ecologische waterkwaliteit • Vernatting • Water vasthouden
Categorie Klimaat	• Vastleggen CO_2 • Reduceren broeikasgassen • Vernatten • Opvangen waterpieken en droogte • Omgaan met verzilting

5. Subsidiemogelijkheden

De doelen uit het NBP zullen via uitvoerend beheer door natuurbeheerders (natuurorganisaties, natuurcollectieven, particuliere natuurbeheerders, agrarische collectieven) worden gerealiseerd. Bij het beheren en uitvoeren van beheeractiviteiten zijn er verschillende subsidiemogelijkheden.

5.1 Subsidies voor natuur en landschap

In het SNL is subsidie mogelijk voor natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer, landschapsbeheer, water, en klimaatdoelen. Natuurbeheerders, natuurcollectieven en agrarische collectieven kunnen subsidie aanvragen voor een beheertype met een looptijd van zes jaar. Dit wordt ook wel een subsidieperiode genoemd.

5.2 Natuur- en landschapsbeheer

Beheersubsidie is een vergoeding voor het beheer van een beheertype. Een beheertype beschrijft aan welke terreinkenmerken het terrein moet voldoen. Beheertypen mogen elkaar niet overlappen. Op een oppervlakte kan één beheertype worden aangevraagd.
Bij de subsidie voor natuurbeheer moet de beheerder zijn terrein openstellen. Het natuurterrein is opengesteld als het minimaal 358 dagen per jaar gratis fysiek bereikbaar en toegankelijk is.

Sinds 2018 kunnen beheerders beneden de 150 hectare alleen nog via een collectief subsidie krijgen voor natuur- en landschapsbeheer. Een collectief is een (coöperatieve) vereniging/ een samenwerkingsverband in een (zelfgekozen) samenstelling die bestaat uit particuliere natuurbeheerders en andere beheerders met eigendomsrecht. Het collectief is eindbegunstigde van de subsidie.
Beheerders met een beheeroppervlakte boven de ondergrens kunnen deelnemen aan een collectief maar kunnen ook nog individueel subsidie aanvragen.

Voor het verkrijgen van subsidie is dus voor beheerders waarvan de subsidie afloopt een collectieve subsidieaanvraag vereist. Dit is een in nauwe afstemming met gebiedspartners tot stand gekomen, gebundelde aanvraag van een collectief voor het uitvoeren van natuur- en landschapsbeheer in een bepaald gebied. Het aanvragen van subsidie voor natuur- en landschapsbeheer door een individuele particulieren natuurbeheerder onder de gestelde ondergrens is dus niet (meer) mogelijk.
Collectieven moeten zich na oprichting melden bij de provincie.

Daarnaast moeten vanaf 2017 beheerders gecertificeerd zijn om in aanmerking te komen voor subsidie. Dit kan door individueel een certificaat aan te vragen of door een aanvraag te doen via een gecertificeerd collectief.

Voor wat betreft de lopende individuele contracten is in de regeling opgenomen dat deze contracten doorlopen.

5.3 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer en blauwe diensten

Alleen agrarische collectieven kunnen subsidie krijgen voor ANLb en waterbeheer. Een agrarisch collectief is een gecertificeerde (coöperatieve) vereniging/ een samenwerkingsverband in een (zelfgekozen) begrensd gebied die bestaat uit agrariërs en andere beheerders met gebruiksrecht van landbouwgrond in een gebied. Het collectief is eindbegunstigde van de subsidie.

Voor het verkrijgen van subsidie is een samenhangende gebiedsaanvraag vereist. Dit is een in nauwe afstemming met gebiedspartners tot stand gekomen, samenhangend ecologisch effectief en economisch efficiënt plan van een agrarisch collectief voor het uitvoeren van het ANLb en waterbeheer in een bepaald gebied. Het aanvragen van subsidie voor het ANLb door een individuele agrariër is dus niet mogelijk. Per gebied wordt er maar één aanvraag gehonoreerd. Agrarische collectieven moeten zich na oprichting melden bij de provincie met het verzoek om mee te mogen doen aan het gebiedsproces.

Het doel is zoveel mogelijk te stimuleren vrijwillig het individuele contract te beëindigen (en vaststellen en daarna overnemen van de individuele contracten in het collectief contract, waarbij er twee varianten zijn:

1. Als het individuele contract past binnen de leefgebiedenbegrenzing en doelen, dan kan dit voor 6 jaar worden opgenomen in het collectief contract.
2. Als het individuele contract niet past binnen de leefgebiedenbegrenzing en/of doelen, dan kan dit contract voor de resterende looptijd worden opgenomen in het collectief contract, als een soort gedoogsituatie.

De eisen die gesteld worden aan de gebiedsaanvraag staan in de SVNL.

5.4 Kwaliteitsimpuls: investeringen en functieverandering

De subsidie kwaliteitsimpuls is voor grondgebruikers die grond geschikt willen maken voor natuurbeheer en voor natuurbeheerders die de kwaliteit van de natuur verder willen ontwikkelen en verhogen. Voor een kwaliteitsimpuls natuur en landschap zijn twee subsidiemogelijkheden: investeringssubsidie en subsidie functieverandering. Een combinatie hiervan is ook mogelijk.

Investeringssubsidie

Dit is subsidie voor maatregelen die het gebied geschikt maken voor natuurbeheer of voor een kwaliteitsverbetering van de natuur. Bij de kwaliteitsverbetering wordt de natuurkwaliteit van een bestaand beheertype verhoogd of wordt een bestaand beheertype omgezet naar een ander type.

Subsidie functieverandering

Dit is subsidie voor de waardedaling van de grond door het veranderen van landbouwgrond in bos of andere natuur. Het gebied waar het om gaat moet met het beheertype N00.01 Nog om te vormen naar natuur zijn opgenomen op de ambitiekaart van het NBP.

Bijlage 1 Beheertypenkaart (losse kaartbijlage)

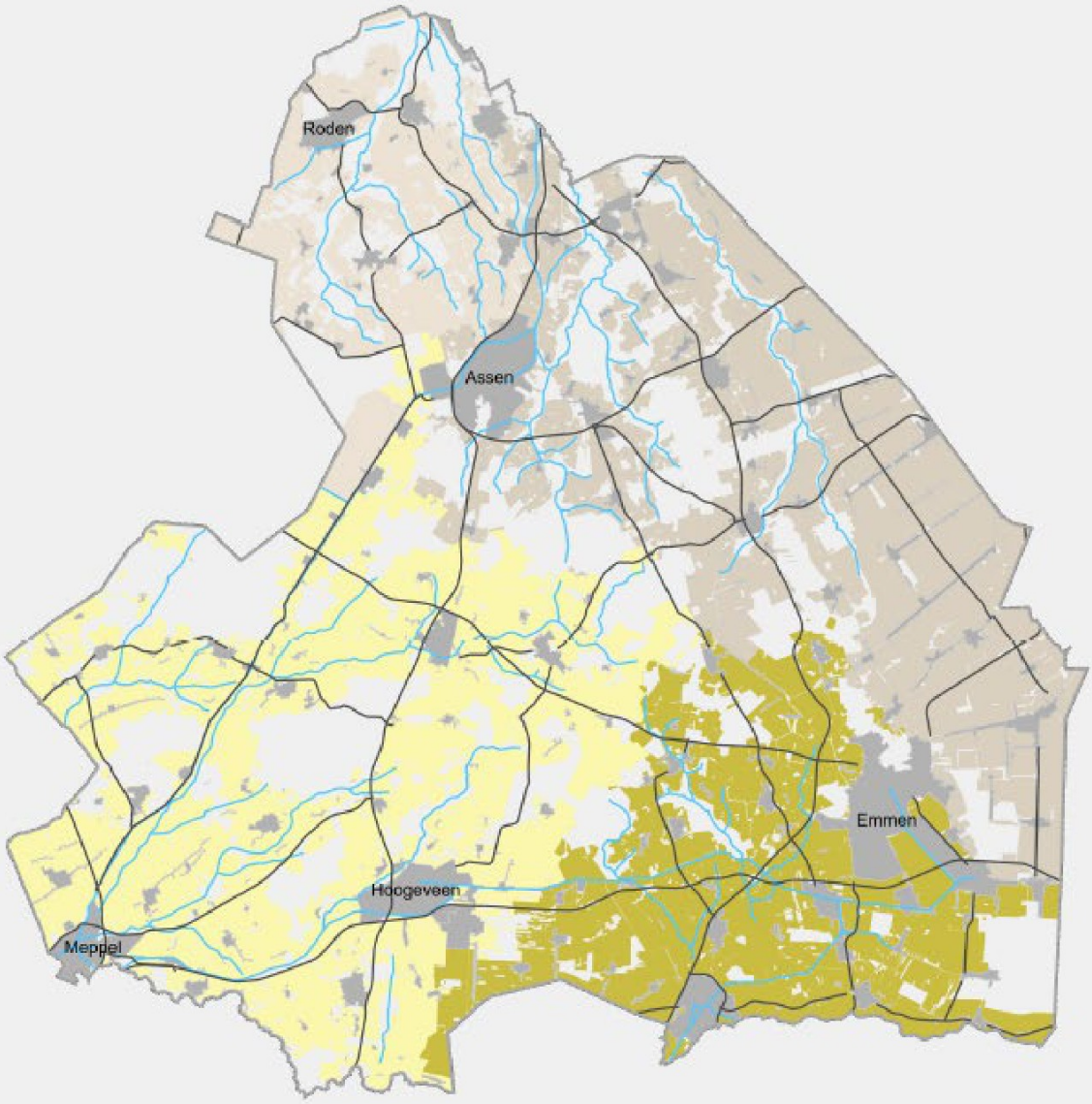
Bijlage 2 Ambitiekaart (losse kaartbijlage)

Bijlage 3 Waterkaart

Waterkaart

definitief

Bijlage 3, NBP 2025

Noorderzijlvest
Hunze en Aa's
Drents Overijsselse Delta
Vechtstromen

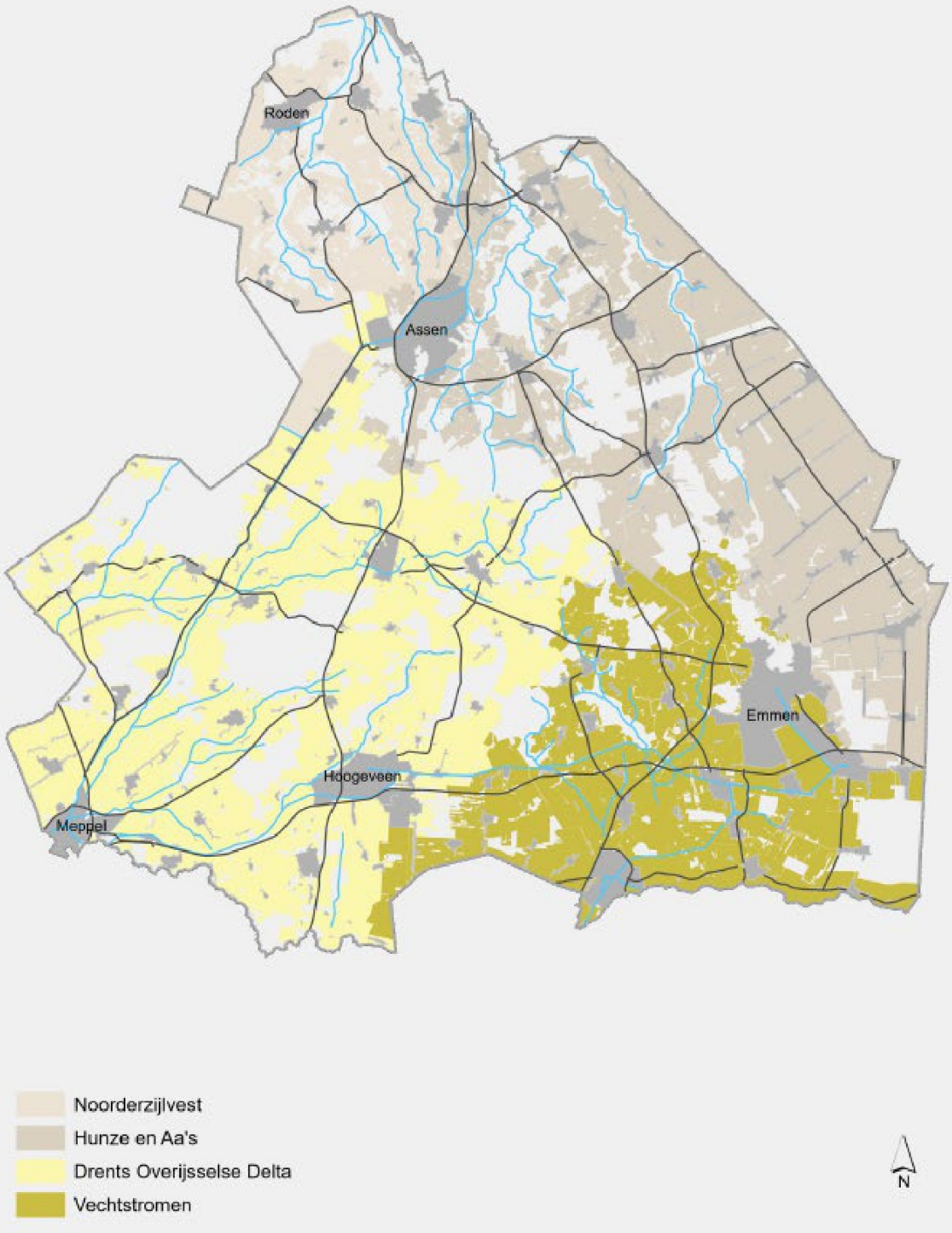
N

Bijlage 4 Klimaatkaart

Klimaatkaart

definitief

Bijlage 4, NBP 2025

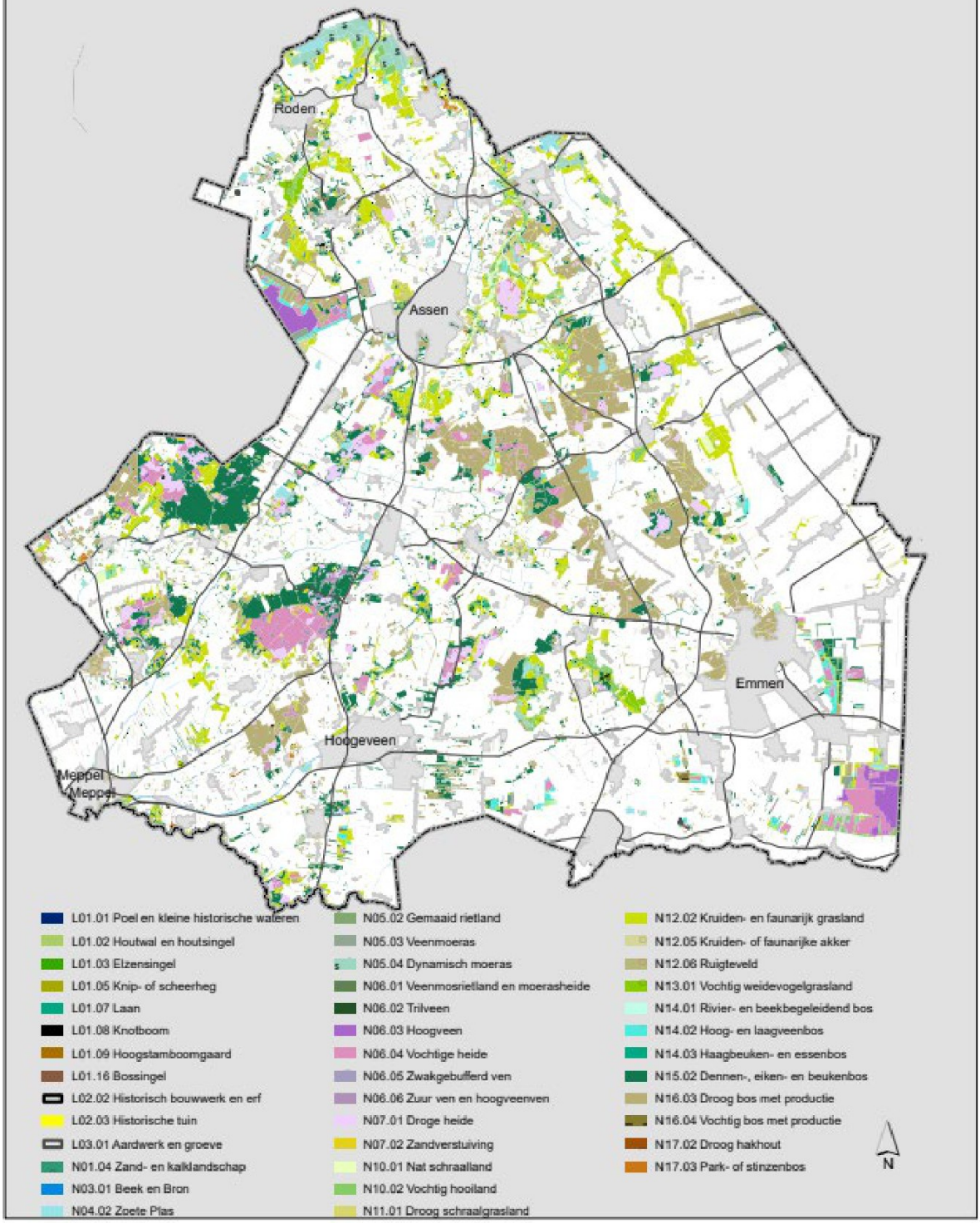
Bijlage 5 Beheertypenkaart NBP 2023

Beheertypenkaart

Bijlage 5, NBP 2025

Natuurbeheerplan Drenthe versie 2023

vastgesteld, GS 6 september 2022

Bijlage 6 Doelsoorten

In onderstaande tabellen staan per leefgebied de doelsoorten, waar Nederland een (inter)nationale verantwoordelijkheid voor heeft en waarvan is afgesproken dat Drenthe daar een bijdrage aan gaat leveren. Daarnaast kiest Drenthe ervoor om deze lijst aan te vullen met een aantal specifieke Drentse doelsoorten, kenmerkend voor natuur en landschap in Drenthe. Een deel van deze soorten is eveneens internationaal beschermd. De “status” is met een kleur weergegeven.

	(Inter)nationale doelsoort
	(Inter)nationale en Drentse doelsoort
	Drentse doelsoort

A. Open grasland

Soorten
Watersnip
Wulp
Grutto
Gele kwikstaart
Kleine Zwaan (niet broedvogel)
Graspieper
Tureluur
Slobeend
Veldleeuwerik
Kwartelkoning
Roek (ook niet broedvogel)
Spreeuw
Torenvalk
Haas
Oranjetipje

B. Open akkerland

Hierbij worden twee typen onderscheiden: soorten van open akkers en soorten die ’s winters komen foerageren.

Soort	Open akkerland	Overwinterende vogels
Grauwe kiekendief	X	
Torenvalk	X	X
Gele kwikstaart	X	
Velduil (niet broedvogel)		X
Veldleeuwerik	X	X
Kleine Zwaan (niet broedvogel)		X
Kwartelkoning	X	
Roek	X	X
Patrijs	X	
Kievit	X	
Geelgors (niet broedvogel)	X	X
Blauwe kiekendief (niet broedvogel)		X
Ringmus	X	X
Kwartel	X	
Kneu (niet broedvogel)		X
Groenling (niet broedvogel)		X
Keep (niet broedvogel)		X
Toendrarietgans (niet broedvogel)		X

C. Dooradering (droge landschapselementen)

Bij droge landschapselementen wordt gedacht aan (droge) ruigten, struwelen, bomenrijen en singels en poelen. Hoewel de poelen ook als natte landschapselementen kunnen worden aangemerkt, zijn de voor Drenthe relevante aan poelen gebonden doelsoorten vaak ook afhankelijk van de aanwezigheid van droge landschapselementen. Om deze reden worden de droge en natte landschapselementen samen beschouwd.

	Struweel en ruigte	Bomenrij en singel	Poelen
Patrijs	X		
Geelgors	X		
Grauwe Klauwier	X		
Zomertortel	X	X	
Torenvalk	X		
Roek	X		
Keep	X	X	
Knoflookpad	X		
Ringmus	X		
Gekraagde roodstaart		X	
Grote Lijster		X	
Ransuil	X	X	
Spreeuw	X	X	
Steenuil		X	
Spotvogel	X		
Kamsalamander	X		X
Alpenwatersalamander			X
Bastaardkikker			X
Grasmus	X	X	
Boompieper		X	
Grote Muur		X	
Gewone Eikvaren		X	
Bosanemoon (potklei)		X	
Tweestijlige meidoorn (potklei)		X	
Hulst		X	
Dubbelloof		X	
Knollathyrus	X		
Bunzing		X	
Das		X	
Gewone- en ruige Dwergvleermuis		X	
Gewone Grootoorvleermuis		X	
Veldspitsmuis		X	
Eikenpage	X	X	
Koevinkje	X		
Oranje zandoogje	X		
Korenbloem	X		
Slofhak	X		
Gele ganzenbloem	X		
Grote windhalm	X		
Dwergmuis	X		

D. Dooradering (natte landschapselementen)

Doelsoorten van de natte landschapselementen zijn te vinden in poelen en of lijnvormige elementen. Soorten gebonden aan poelen zijn ook vermeld bij droge landschapselementen of open grasland.

	Watergang	Poel
Watersnip		X
Knoflookpad		X
Kamsalamander		X
Drijvende waterweegbree	X	
Poelkikker	X	
Bosrietzanger	X	
Groene kikker (meerdere soorten)	X	

Bijlage 7 Adressen

Instelling	Adres	Plaats	Telefoon	Informatie
BIJ12 (gezamenlijke provincies)	www.bij12.nl	Utrecht	(085) 486 22 22	Alle informatie over Natuur en Landschap
RVO.nl Roermond	www.rvo.nl	Roermond	(088) 042 42 42	Subsidieaanvragen
Prolander-loket Drenthe	Postbus 50040 prolander-snl@prolander.nl	9400 LA Assen	(0592) 365000	Subsidieaanvragen Toetsing aan Natuurbeheerplan Subsidieverordening
Provincie Drenthe	Postbus 122 www.provincie.drenthe.nl	9400 AC Assen	(0592) 365555	SNL Subsidieverordening Subsidieregelingen

Meer informatie over het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer vindt u op:
https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/
Dit portaal is de verzamelplaats van alle (beleids)informatie over Natuur en Landschap in Nederland.

Bijlage 8 Begrippenlijst en afkortingen

Begrippen

Abiotisch: behorende tot de niet-levende natuur.
Agrarische natuur: agrarische gebieden die begrensd zijn en die zodanig beheerd worden dat er natuurwaarden behouden en of ontwikkeld worden
Agrarisch beheertype: bestaat uit een lijst van handelingen of randvoorwaarden voor grondgebruik, die is ontworpen met het oog op het realiseren van natuurwaarden
Beheerpakket: een in de Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer vastgelegde omschrijving van te behalen natuurdoelen, terreinkenmerken en beheereisen. De aanvrager zorgt voor de instandhouding van het pakket voor een periode van zes jaar en ontvangt hiervoor een vastgestelde vergoeding.
Beschikking: een schriftelijke bevestiging waarmee wordt medegedeeld dat de subsidieaanvraag is goedgekeurd. In de beschikking is onder meer vastgelegd welk beheertype de grondeigenaar of -gebruiker zal toepassen en welke vergoeding hiervoor wordt ontvangen.
Biotoop: specifiek leefgebied van een soort.
Commissie Landelijk Gebied (CLG): een commissie die onder meer als taak heeft GS te adviseren over gebiedsplannen. In dit adviescollege zijn onder andere vertegenwoordigd: de landbouw, de natuurbescherming (inclusief de Milieufederatie Drenthe), de Drentse gemeenten en de Drentse waterschappen.
Dynamisch beheer: betreft beheersmaatregelen in het seizoen worden overeengekomen.
Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB): beleid vanuit Europa over de landbouw.
Landbouwgrond: grond waarop ten minste vanaf 31 juli 1992 enige vorm van akkerbouw veehouderij, pluimveehouderij, tuinbouw (daaronder begrepen fruitteelt en het kweken van bomen, bloemen en bloembollen) en elke andere vorm van bodemcultuur hier te lande met uitzondering van bosbouw wordt bedreven, of gronden die uit productie zijn genomen in het kader van de beschikking ter zake het uit productie nemen van bouwland of de Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen.
Lumpsum: betekent een vastgestelde prijs voor een gespecificeerd totaal beheerpakket
Nationaal Strategisch Plan: is de Nederlandse invulling van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.
Natuurbeheerplan: in het natuurbeheerplan is aangegeven op welke percelen/terreinen agrarische natuur- en natuursubsidie kan worden aangevraagd.
Natuurtype: een omschrijving is een omschrijving van een bepaald type natuur en is opgebouwd uit een gemiddeld pakket van maatregelen waarvoor een standaard kostprijs is berekend
Nieuwe Natuur: gebied met functie natuur of gebied waar gestreefd wordt naar functieverandering van landbouwgrond in natuur. Via beschikkingen wordt gestreefd naar behoud en ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden.
Natuurnetwerk Nederland (NNN): is een landelijk netwerk van natuur- en agrarische gebieden met een speciale natuurkwaliteit. Het netwerk bestaat zowel uit afzonderlijke natuurgebieden als uit verbindingszones die deze natuurgebieden met elkaar verbinden.
Predatiebeheer: afspraken om de predatie van eieren en kuikens van weidevogels te beperken.
Stapstenen: biotopen die geschikt zijn als woon- of rustgebied voor een soort in een omgeving die verder niet geschikt is. De stapstenen liggen voor die soort op een bereikbare afstand van elkaar, zodat de afstand tussen grotere geschikte woongebieden overbrugbaar is. Stapstenen zijn losse elementen zoals poelen, schraallandjes en bosjes.

Afkortingen

ANLb	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
CLG	Commissie Landelijk Gebied
NND	Natuur Netwerk Drenthe
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
IMNa	Informatiemodel natuurbeheer
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NVWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
RVO	Rijksdienst voor ondernemend Nederland
SVNL	Subsidieverordening natuur en landschapsbeheer
SKNL	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap

provincie Drenthe

STATENSTUK 2020-972

Investeringsagenda 2020-2023; uitwerking Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 2 december 2020
- Provinciale Staten op 16 december 2020
- fatale beslisdatum: 16 december 2020

Behandeld door de heer G.H. Arkema, telefoonnummer (0592) 36 54 36,
e-mail g.arkema@drenthe.nl
Portefeuillehouder: de heer drs. H.G. Jumelet

Inleiding

a. Algemeen

In ons Coalitieakkoord 'Drenthe, mooi voor elkaar!' (2019) hebben wij u al een investeringsimpuls voor Drenthe aangekondigd. De leefbaarheid van het Drentse platteland is een belangrijk thema. Gezocht wordt naar een combinatie van verdienen en verduurzamen. De plotseling opgekomen 'coronacrisis' heeft de hele wereld aan het denken gezet. Onze gezondheid staat op het spel en wordt direct in verband gebracht met onze manier van leven. De roep om korte ketens, verduurzaming, extensivering en meer harmonie tussen mens en natuur is luider geworden. Maar de crisis leidt ook tot andere geluiden: hoe komen wij hier economisch weer bovenop? Hoe dempen wij de recessie? Dit geluid richt zich veel meer op het zo spoedig mogelijk weer aanjagen van de economie en herstellen van verdienmodellen. Deze twee ontwikkelingen ogen als tegenstellingen, maar zijn dat niet. Integendeel, door nu slim te investeren in herstel gekoppeld aan vergroening doen wij investeringen die ook lonend zijn op de lange termijn. Met dezelfde euro kunnen meerdere doelen tegelijkertijd worden gediend.

In Drenthe lopen al tal van goede initiatieven op het gebied van agrarisch natuurbeheer, landschapsbeheer en bescherming van boerenlandsoorten, zoals weide- en akkervogels. Ook op het gebied van kringlooplandbouw zijn veel goede acties in gang gezet. De urgentie van de opgaven waar wij ook in Drenthe voor staan, is groot. Zaak is gezamenlijk met alle partners in het landelijk gebied een verbreding en versnelling te geven aan de reeds ingezette beweging. De voorliggende uitwerking van de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit geeft hieraan invulling.

b. Europese aspecten
Afhankelijk van de inzet van financiële middelen kan er sprake zijn van staatssteun. Deze aspecten worden meegenomen in de uitwerking van het financieel instrumentarium.

c. Economie/werkgelegenheid
De investeringen die we doen in het kader van de Investeringsagenda dragen bij aan een nieuw verdienmodel voor de agrarische sector en aan het evenwicht tussen natuur en economie. De investeringen vergroten daarnaast de kansen op het gebied van de vrijetijdseconomie, omdat een aantrekkelijke leefomgeving interessant is om in te verblijven. Tot slot draagt een aantrekkelijke woonomgeving bij aan de gezondheid, wat de vitaliteit en dus prestaties van mensen ten goede komt.

d. Participatie
De Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit komt voort uit een initiatief van de partners uit het Groenmanifest, plus Agrarische Natuur Drenthe en Landschapsbeheer Drenthe.

Advies

1. In te stemmen met de uitwerking van de Investeringsagenda 2020-2023: Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit.
2. Hiervoor een bedrag van € 7 miljoen beschikbaar te stellen uit de Reserve Investeringsagenda 2020-2023 en dit mee te nemen in de begrotingswijziging van februari 2021.

Doelstelling uit de begroting

9.2.01 Uitvoeren Investeringsagenda

Argumenten

1.1. Investeren in een aantrekkelijke leefomgeving loont zich
Met de middelen uit de Investeringsagenda voor Drenthe willen wij een impuls geven aan het bereiken van een dynamisch, gezond en soortenrijk stad en platteland.
Wij zetten in op:
- een nieuw verdienmodel voor de agrarische sector;
- versterking van de gezonde leefomgeving in zowel het landelijk als stedelijk gebied;
- het combineren van opgaven in het landelijk gebied (met name landbouw en natuur in relatie tot klimaat en energie);
- versterking van de maatschappelijke betrokkenheid bij de ontwikkeling van het landelijk gebied;
- versterking van landschap en biodiversiteit in het landelijk gebied.

1.2 Opdelen van de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit in drie onderdelen Toekomstgerichte landbouw, Gezonde leefomgeving en Groene binnensteden genereert helderheid en tegelijkertijd enige flexibiliteit.
Wij stellen voor om voor het versterken van een nieuw verdienmodel voor de landbouw € 4 miljoen uit te trekken en voor een gezonde leefomgeving € 3 miljoen. In bijgaande notitie vindt u de onderdelen van de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit nader uitgewerkt. De inzet van de gelden bestemd voor deze 'brokken' moet via het financieel instrumentarium plaatsvinden (inkoop/subsidies). Dat betekent dat voorafgaand aan de uitvoering dit uitgewerkt moet worden en aan ons voorgelegd.

Uitwerking van de diverse 'brokken' zal veelal met partners gebeuren (onder andere in het kader van de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit). Op onderdelen kunnen binnen de drie 'brokken' (beperkt) aanpassingen in bedragen worden gedaan. Voor boerenlandvogels (onderdeel van de aanpak 'Gezonde leefomgeving') is reeds een uitvoeringsplan opgesteld. Wij zenden u het Uitvoeringsplan boerenlandvogels Drenthe 2021-2025 hierbij ter informatie toe.

Eerder is binnen ons college afgestemd dat vanuit de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit € 2 miljoen beschikbaar komt voor vergroening van de binnensteden. Dit bedrag is gealloceerd in het Regiostedenfonds, waarover uw Staten ook op 16 december 2020 besluiten.

1.3 Uitwerking draagt bij aan realiseren van andere provinciale opgaven
Met de plannen uit de uitwerking van Investeringsagenda voor de Agenda BBB wordt bijgedragen aan provinciale doelen van met name klimaat. Via het middel van de duurzaamheidsplannen voor de landbouw worden bedrijven beloond voor het verbeteren van hun uitstoot op het gebied van stikstof, fosfaat, CO2 ammoniak, weidegang en organische stofbalans. De plannen voor een gezonde leefomgeving dragen bij aan het vastleggen van CO2 door extra groen, vanuit b.v. de onderdelen voor de bossenstrategie.

2.1 Door de middelen vrij te geven kunnen wij de investeringen daadwerkelijk doen.
In de Investeringsagenda is aangegeven dat voor dit onderdeel € 7 miljoen beschikbaar is. Wij stellen u nu voor deze middelen ook daadwerkelijk vrij te geven.

Tijdsplanning

Conform de Investeringsagenda 2020-2023 willen wij de middelen uiterlijk in 2023 voor de desbetreffende doelen inzetten. Per onderdeel vergt dit een nadere concretisering.

Financiën

Het bedrag is vervat in de Investeringsagenda 2020-2023. De verdeling van het bedrag over de verschillende onderdelen ziet er zo uit:

		Totaal	2021	2022	2023
Toekomstgerichte landbouw					
1	Opschaling duurzaamheidsplannen	2.000.000	250.000	750.000	1.000.000
2	Cofinanciering IBP Vitaal Platteland	300.000	300.000		
3	Verdienmodel landbouw	300.000	100.000	100.000	100.000
4	Cofinanciering van POP3 naar nieuw GLB	1.500.000	750.000	750.000	
		4.100.000	1.400.000	1.600.000	1.100.000
Gezonde leefomgeving					
1	Aanvulling bossenstrategie	400.000	100.000	150.000	150.000
2	Toekomstbestendig bosbeheer Gieten / Boschoord	300.000	100.000	150.000	50.000
3	Streekbeheer	500.000	166.000	167.000	167.000
4	Uitvoeringsplan boerenlandvogels	900.000	374.000	263.000	263.000
5	Vergroening van de leefomgeving	800.000	280.000	255.000	265.000
		2.900.000	1.020.000	985.000	895.000
	Totaal	7.000.000	2.420.000	2.585.000	1.995.000

Monitoring en evaluatie

Via de voortgangs- en managementrapportages wordt verslag gedaan van de inhoudelijke en financiële voortgang en eventuele afwijkingen in de uitvoering van de Investeringsagenda. Tevens zullen wij u geregeld aanbieden om u via inloopsessies voor de commissie Omgevingsbeleid te informeren, zoals tot nu toe ook al gebeurt rondom bijvoorbeeld Toekomstgerichte Landbouw en boerenlandvogels.

Communicatie

Communicatie van de Investeringen binnen deze uitwerking volgt de communicatieprincipes die we hanteren vanuit respectievelijk het Programma Toekomstgerichte Landbouw (onderdeel landbouw) en het Programma Natuurlijk Platteland (onderdelen Gezonde Leefomgeving en Groene Binnensteden).

Bijlagen

1. Nota Uitwerking Investeringsagenda 2020-2023: Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit
2. Uitvoeringsplan Drentse boerenlandvogels 2021-2025

Ter inzage in kamer C0.39

Niet van toepassing.

Assen, 17 november 2020
Kenmerk: 47/5.5/2020002253

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

mevrouw drs. J. Klijnsma, voorzitter
W.F. Brenkman MSc, secretaris

md/coll.

*Ontwerp*besluit 2020-972-1

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 17 november 2020, kenmerk 5.5/2020002253;

gelet op hun besluit over de Investeringsagenda 2020-2023 d.d. 11 november 2020;

BESLUITEN:

1. in te stemmen met de 'Uitwerking Investeringsagenda 2020-2023: Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit';

2. hiervoor een bedrag van € 7 miljoen beschikbaar te stellen uit de Reserve Investeringsagenda 2020-2023 en dit mee te nemen in de begrotingswijziging van februari 2021.

Assen, 16 december 2020

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter , griffier

md/coll.

provincie Drenthe

Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit

Uitwerking Investeringsagenda 2020-2023

Een vitaal & soortenrijk Drenthe - Slim investeren in transitie

November 2020

Colofon
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit

Uitwerking Investeringsagenda 2020-2023

Een vitaal & soortenrijk Drenthe - Slim investeren in transitie

Aanleiding en insteek

De coronacrisis heeft de wereld aan het denken gezet, over wat van waarde is, over hoe we de maatschappij hebben ingericht. Onze gezondheid staat op het spel en wordt direct in verband gebracht met onze manier van leven. De roep om korte ketens, verduurzaming, extensivering en meer harmonie tussen mens en planeet is luider geworden.

Maar de crisis leidt ook tot andere geluiden: hoe komen wij hier economisch weer bovenop? Hoe dempen we de recessie? Dit geluid richt zich veel meer op het aanjagen van de economie en herstellen van verdienmodellen. Maar beide ontwikkelingen zijn geen tegenstellingen. Integendeel, door nu slim te investeren in herstel gekoppeld aan verduurzaming doen wij investeringen die ook lonend zijn op de lange termijn. Met dezelfde euro kunnen meerdere doelen worden gediend: geld dat bijdraagt aan een nieuw verdienmodel voor de landbouw èn aan biodiversiteits-herstel; landschapsherstel in combinatie met klimaatadaptatie en vergroening van de leefomgeving. In het coalitieakkoord – 'Drenthe, mooi voor elkaar!' (2019) kondigde ons college al een tweede Investeringsagenda aan. De leefbaarheid van het Drentse platteland is een belangrijk thema. Gezocht wordt naar een combinatie van verdienen en verduurzamen.

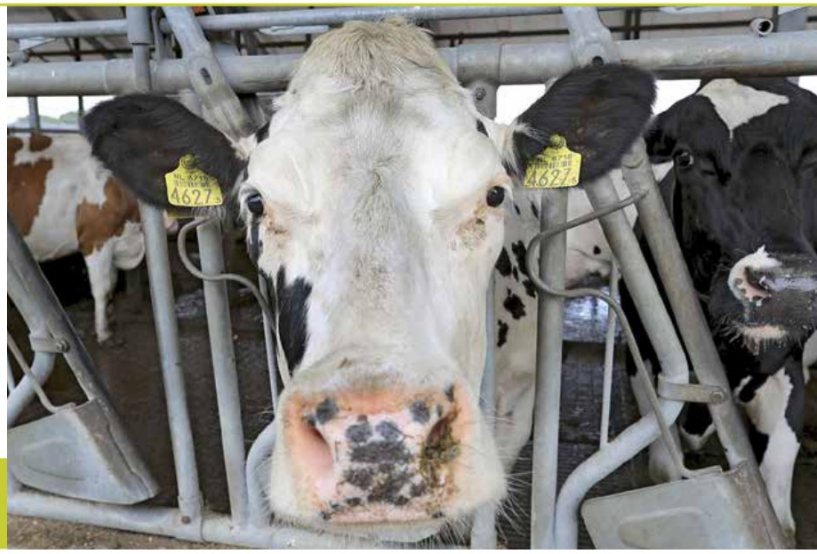
De stikstof-problematiek heeft aangetoond dat er aan de bron echt wat moet gebeuren om de natuur en biodiversiteit te herstellen en te versterken. Dit is geen op zichzelf staande kwestie: het intensieve grondgebruik in Nederland heeft gevolgen voor de leefomgeving en steeds duidelijker wordt dat niet alles kan. Niet alleen om de natuur te beschermen maar ook om het mogelijk te maken dat de ecosysteemdiensten die de natuur ons levert - productie (water, hout) regulatie (bestuiving, waterregulatie), cultuur (vrije tijd, landschap) en ondersteuning (bodem) - ook voor de toekomst te behouden. Drenthe was altijd al een vrijetijdsprovincie bij uitstek en dit wordt alleen maar belangrijker nu mensen meer bij huis zijn en in eigen land op vakantie gaan. In onze anderhalve meter-samenleving biedt Drenthe de ruimte aan inwoners en bezoekers om te ontspannen en te recreëren. Aanwezigheid van voldoende groen werkt positief door in de gezondheid van mensen. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden vanwege de druk op de schaarse ruimte. Keuzes die niet makkelijk zijn en die een evenwicht zoeken tussen gezondheid, biodiversiteit en economie. Dit betekent dat de landbouw verduurzaamt, meer natuurinclusief werkt en in veel gevallen minder intensief zal zijn.

Het Rijk komt met het 'Programma Natuur' om de verhoogde natuurambities handen en voeten te geven. Vanuit dit programma ligt de financiële focus op stikstofgevoelige Vogel- en Habitatrichtlijn-gebieden en -soorten. Voor de verdere natuur wordt een 'Agenda natuurinclusief' opgesteld waarin ambities en kansen voor een natuurinclusieve samenleving in beeld worden gebracht. Deze agenda heeft versterkte aandacht voor de natuur in onze nabije omgeving en niet alleen voor natuurgebieden. Oplossingen in dit 'spoor' worden vooral gezocht in het verknopen van opgaven. Het programma Natuur zal voorlopig niet rechtstreeks investeren in behoud en herstel van de soortenrijkdom in het landelijk gebied. Maatschappelijke partners uit Drenthe zien de noodzaak tot investeringen in een sterker landelijk gebied. Zij boden het college de Agenda 'Boer-Burger-Biodiversiteit' (Agenda BBB) aan. Daarin wordt gewerkt aan het bevorderen van biodiversiteit en landschapsherstel in het landelijk gebied. Het college omarmde deze Agenda. Op diverse thema's worden plannen ontwikkeld en sommige zijn al heel ver.

De Agenda BBB sluit aan bij trends Het Rijk kwam met een toekomstvisie voor de landbouw: 'Waardevol en verbonden'. Kringlooplandbouw is de stip op de horizon. Vanuit de samenleving is het Deltaplan voor Biodiversiteitsherstel opgestart waarbij ook de provincie Drenthe is aangesloten. Internationaal zet de nieuwe Europese Commissie ('Green Deal') stappen op weg naar een meer soortenrijke en gezonde leefomgeving. De Europese Commissie baseerde zich hierbij o.a. op het IPBES-rapport (2019) waarin de noodklok wordt geluid over de biodiversiteit. Zelfs op VN niveau wordt aan een steviger inzet op herstel van biodiversiteit gewerkt.

Doelen

(1)

We willen met het onderdeel Boer-Burger-Biodiversiteit boeren helpen door extra geld beschikbaar te stellen voor b.v. duurzaamheidsplannen. Hierbij stapelen we beloningen. Juist nu de roep om een gezonde leefomgeving belangrijker wordt investeren wij in het herstel van het boerenbedrijf op een duurzame manier. Ook onze inzet op pachtbeleid biedt kansen voor verduurzamen en verdienen. Daarbij spannen wij ons in om onze middelen voor natuurinclusieve landbouw en de duurzaamheidsplannen te verdubbelen door Europese POP-middelen binnen te halen.

(2)

We steunen onze burgers door de eigen leefomgeving nog mooier te maken. In steden en het buitengebied. Om zowel het welzijn van onze eigen inwoners te vergroten als een economische impuls voor onze vrijetijdseconomie te creëren. Hierbij hebben wij oog voor de moeilijke financiële positie van gemeenten.

(3)

We versterken de natuur in het landelijk gebied door te werken aan herstel van landschap en soortenrijkdom. Daarbij zetten we extra in, zoals gevraagd door Provinciale Staten, op het behoud van akker- en weidevogels. We koppelen dit aan gerichte investeringen in het (agrarisch) buitengebied. Dergelijke inspanningen koppelen we aan nieuwe kansen zoals de bossenstrategie en programma Natuur zodat we slimme combinaties maken. Hierbij speelt het opbouwen en versterken van draagvlak een grote rol, door o.a. samen te werken met de vele vrijwilligers van groene partners in het landelijk gebied. Juist in deze tijden zetten wij in op gemeenschapszin en gaan we voor Drenthe mooi voor elkaar! Dat is ook de reden dat wij middelen beschikbaar stellen voor initiatieven zoals het IBP Vitaal Platteland en streekbeheer.

We beseffen ons dat deze doelen nog algemeen geformuleerd zijn. Met de uitwerking van de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit worden deze verder uitgewerkt.

Uitwerking middelen

Met de middelen uit de Investeringsagenda voor Drenthe geven Gedeputeerde Staten een impuls van 9 miljoen euro aan het bereiken van een dynamisch, gezond en soortenrijk stad en platteland: de verweving van mens, landbouw met landschap en natuur staat centraal.

We zetten kortom in op:

- Een nieuw verdienmodel voor de agrarische sector;
- Versterking van de gezonde leefomgeving in zowel het landelijk gebied als stedelijk gebied;
- Het combineren van opgaven in het landelijk gebied (m.n. landbouw en natuur i.r.t. klimaat en energie);
- Versterking van de maatschappelijke betrokkenheid bij de ontwikkeling van het landelijk gebied;
- Versterking van landschap en biodiversiteit in landelijk gebied;
- Tegemoetkoming aan investeringswensen vanuit Provinciale Staten: u vroeg aandacht voor strokenteelt, extra bomen en boerenlandvogels.

In deze tweede Investeringsagenda is 9 miljoen vrijgemaakt voor de agenda BBB. Er is daarbij gezocht naar koppelingen binnen de gewenste investeringen met steun aan de sector, het ondersteunen van gemeenten en andere organisaties en het betrekken van vrijwilligers. Het pakket voorziet niet in directe steun. Hiervoor zijn veel grotere bedragen nodig dan beschikbaar zijn binnen de Investeringsagenda. Daarnaast heeft het Rijk allerlei maatregelen in het leven geroepen waar een beroep op kan worden gedaan.

Hierna geven wij onze invulling van de afzonderlijke onderdelen voor wat betreft:

1. Boer-Boer-Biodiversiteit: Toekomstgerichte Landbouw;
2. Boer-Burger-Biodiversiteit: Groene binnensteden;
3. Boer-Burger-Biodiversiteit: Gezonde leefomgeving.

1. Boer-Burger-Biodiversiteit: TOEKOMSTGERICHTE LANDBOUW

Gedeputeerde Staten ondersteunen vanuit de Investeringsagenda de transitie van de landbouw naar een natuurinclusieve – en kringlooplandbouw. Dat sluit aan bij de Visie Landbouw: Waardevol en Verbonden van het Rijk. Vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw wordt 4.2 miljoen geïnvesteerd in de Agenda BBB. Hiermee worden in Drenthe samen met de partners van de Agenda BBB reeds stappen gezet. De financiën zijn niet voldoende om alle noodzakelijke acties op te starten.

Met de volgende aanvullingen uit de Investeringsagenda denken we de gestelde doelen te halen:

2 miljoen	**Opschaling duurzaamheidsplannen voor melkveehouderij en akkerbouw**

Een systeem van waardering en beloning is de filosofie waarmee de Ontwikkelagenda werkt. Dat sluit naadloos aan op het beleid van het Rijk, maar ook op de voorstellen uit het Deltaplan voor Biodiversiteitsherstel. Voor de verdere uitrol is dit bedrag nodig. Het draagt direct bij aan een nieuw verdienmodel voor de landbouw en aan een groene leefomgeving doordat boeren aangemoedigd worden om meer natuurinclusief te werken.

0.3 miljoen	**Co-financiering Interbestuurlijk Programma VP**

Voor het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland liggen afspraken vast met het Rijk. Drenthe heeft hierin plannen gepresenteerd voor de proefboerderij Eytemaheert, circulaire landbouw rond Zeijen en op het gebied van samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij. Het bedrag helpt om verdere Europese middelen binnen te halen en om economisch haalbare stappen op weg naar verduurzaming te zetten.

0.3 miljoen	**Aanpassen pachtvoorwaarden**

De gedachte, mede geïnitieerd door het Deltaplan voor Biodiversiteitsherstel, is dat met aanpassing van pachtvoorwaarden het nieuwe verdienmodel voor de landbouw kan worden versterkt. Hiervoor komt vanuit de Investeringsagenda geld beschikbaar. Ook vanuit de Regiodeal volgt een bijdrage. Hiermee kan voor een bepaalde oppervlakte de pachtprijs aangepast worden in ruil voor diensten die bijdragen aan de vergroening. De kosten zijn het verschil tussen een reguliere pachtprijs en de overeengekomen pachtprijs, voor een bepaalde periode.

1.5 miljoen	**Co-financiering in verband met transitieperiode 2021-2022 van POP3 (POP3+) naar het nieuwe GLB**

In de overgangsperiode naar het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie kunnen Europese middelen worden verkregen ten behoeve van biodiversiteit en het nieuwe verdienmodel voor de landbouw. Om deze middelen te kunnen co-financieren reserveren we een bedrag van 1.5 miljoen euro. Dit bedrag willen we inzetten met focus op natuurinclusieve landbouw en de beloning van de duurzaamheidsplannen van de boeren.

4.1 miljoen euro	**Toekomstgerichte Landbouw**

2. Boer-Burger-Biodiversiteit: GROENE BINNENSTEDEN

Vanuit de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit wordt een bedrag van 2 miljoen euro ingebracht voor het recentelijk bekend gemaakte Regiostedenfonds. Dit bedrag is bedoeld voor het vergroenen en het opvangen van klimaatveranderingen in de kernen van de vier grote stedelijke kernen in Drenthe. De provincie houdt een vinger aan de pols waar het de vraag betreft in hoeverre subsidieaanvragen van de desbetreffende gemeenten daadwerkelijk inzetten op vergroening / opvangen van klimaatveranderingen.

2 miljoen euro Groene Binnensteden

3. Boer-Burger-Biodiversiteit: GEZONDE LEEFOMGEVING

Gedeputeerde Staten zetten voor het landelijk gebied in op het bereiken van een 'basiskwaliteit natuur'. Basiskwaliteit Natuur is de natuur die we 'vanzelf' krijgen als de milieucondities, de inrichting van het landschap en het beheer en gebruik op orde zijn. Hiervoor lopen al diverse acties, zoals boeren die kruidenrijke akkerranden inrichten of uitgesteld maaien voor boerenlandvogels; het werk aan meer ecologisch bermbeheer; soortenbehoud zoals voor knollathyrus in Borger-Odoorn, landschapsherstel via streekbeheer door Landschapsbeheer Drenthe. Als provincie versterken we de acties met de middelen uit de Investeringsagenda en bundelen we deze in een nieuw deelprogramma van het Programma Natuurlijk Platteland: Soortenrijk Drenthe. Vanuit dit deelprogramma kunnen we vaak ook zwaluwstaarten met de acties uit de Agenda BBB. Grofweg gaat het om de volgende verdeling van middelen.

0.4 miljoen Aanvulling op Bossenstrategie

Hiermee kan invulling gegeven worden aan de Bossenstrategie en in het bijzonder de Drentse uitwerking hiervan. Aansluitend bij de huidige vraag vanuit onze partners willen we bijdragen aan de realisatie van b.v. kleinere bosjes en andere landschapselementen. Ook kan het project Plan Boom worden ondersteund. Met dit punt wordt ook voorzien in de door de Staten aangenomen motie ter bevordering van bomenplant in Drenthe. In 2021 volgt een Drentse uitwerking, waarbij u als Staten ook wordt betrokken.

0.3 miljoen Toekomstbestendig bosbeheer boswachterij Gieten en Boschoord

De Drentse bossen kennen veel fijnspar en lariksen. Door de klimaatveranderingen is de verwachting dat deze soorten langzamerhand zullen verdwijnen. Met deze investering van 3 ton komt een investering van 5 miljoen (LIFE subsidie) los waarmee in Drenthe twee proeflocaties van elk 30 ha worden ingeplant met boomsoorten die wel toegerust zijn op klimaatveranderingen.

0.5 miljoen Streekbeheer

Landschapsbeheer Drenthe werkt samen met vrijwilligers in heel Drenthe aan herstel en versterking van het landschap. Het mes snijdt hier aan twee kanten: draagvlak voor en draagkracht van het landschap worden bevorderd. We willen Landschapsbeheer van extra financiën voorzien om dit werk te kunnen uitbreiden. De Drentse gemeenten dragen eveneens geld bij aan Streekbeheer.

0.9 miljoen Boerenlandvogels

Drenthe heeft uitgesproken te willen blijven werken aan behoud en herstel van de boerenlandvogels. Met veel vrijwilligers en tal van organisaties werkt de provincies daartoe samen in het zogenaamde 'Ermberaad'. Onder deze paraplu wordt gewerkt aan het verbeteren van de leefomgeving van boerenlandvogels ('biotoopherstel') en aan het bestrijden van predatie (preventief en deels door bejaging van de vos). Een nieuw Uitvoeringsplan Drentse boerenlandvogels 2021-2025 is ons inmiddels aangeboden. Dit stuk legt de basis voor de werkzaamheden in 2021-2023. In 2023 kan een nieuwe evaluatie volgen. Wij hebben het document voor u bijgevoegd.

0.8 miljoen Het vergroenen van de leefomgeving

De extra financiële mogelijkheden die vrijkomen met de Investeringsagenda worden eveneens benut om extra werk te maken van het veraangenamen van de leefomgeving.
Dit gebeurt door:

- het opschalen van de succesvolle Subsidieregeling Groene Bewonersinitiatieven ten behoeve van draagvlak en biodiversiteit,
- het versneld vergroenen van schoolpleinen;
- samenwerking in het zogenoemde 'Bermberaad' met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties aan ecologisch verantwoord bermbeheer waarbinnen we o.a. geld willen vrijmaken voor een bijdrage aan experimenten met maaisel ('Bermgoud') en het met vrijwilligers inrichten van een Drenthe-breed monitoring programma voor de natuurkwaliteit in het landelijk gebied;
- een reservering van middelen voor het co-financieren van een POP openstelling ten behoeve van herstel van biodiversiteit in het landelijk gebied;
- extra inzet op communicatie en bewustwording rondom de waarde van biodiversiteit;
- het beter uitwerken en in beeld brengen van de basiskwaliteit natuur – in samenhang met de initiatieven die daartoe vanuit het Programma Natuur ('spoor 2') momenteel worden opgezet;
- een impuls voor soortenbescherming;
- samenwerken met het Deltaplan voor Biodiversiteitsherstel (o.a. mogelijke inrichten van een Drents 'living lab').

2.9 miljoen euro Gezonde leefomgeving

Bemensing / organisatie

De drie onderdelen van de Investeringsagenda Boer-burger-biodiversiteit worden naar verwachting vanuit bestaande bemensing uitgevoerd. Deels is dit omdat de uitvoering wordt weggezet via externe partijen zoals Landschapsbeheer Drenthe en Agrarische Natuur Drenthe. Eventueel toch noodzakelijk benodigde extra inhuur wordt uit de ter beschikking komende middelen (inclusief Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw) bekostigd.

Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

"Maak het verschil, maak het structureel"

In opdracht van de provincie Drenthe

Peter Bennema, Martha Buitenkamp

28 september 2020

Het uitvoeringsplan in één oogopslag

Doel: Structurele verbetering voor de situatie van boerenlandvogels

De koers

- Structurele en langdurende inzet om het verschil te kunnen maken
- Aanpassing van het landschap en biotoop voor vogels
- Aangepast gebruik van akkerland en grasland met voldoende bescherming voor de boerenlandvogels
- Benadering gericht op meer kansrijke gebieden, energie van de deelnemers
- Predatie beheer op basis van goed onderbouwde kennis van de rol van predatoren

De deelnemers

- Willen zich gezamenlijk inzetten voor een structurele aanpak boerenlandvogels
- Vrijwilligers spelen een cruciale rol bij met name de weidevogels (weidevogelgroepen, WBE's)
- Onderscheid in kerndeelnemers van het Ermberaad, gericht op werk in het veld, agendadeelnemers en kennisdragers
- AND en LBD zijn de coördinerende organisaties gericht op deelname van boeren en grondeigenaren
- TBO's intensiveren inzet boerenlandvogels op hun terreinen binnen gestelde natuurdoelen en werken waar mogelijk samen met de buren
- WBE's zijn belangrijk bij o.m. predatiebeheer. Deelname van FBE borgt de koppeling met dit uitvoeringsplan

De middelen

- Activiteiten van het Ermberaad koppelen aan integrale programma's in het landelijk gebied
- Inzet Europese en nationale middelen met aanvullende structurele provinciale middelen
- Jaarlijks €309.000 en eenmalig €112.000 nodig om akker- en weidevogelbeleid structureel te maken
- Professionele en doelmatige monitoring van de effecten van maatregelen op de vogelpopulaties is van essentieel belang

Inhoudsopgave

Naar een uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025		4
Deel A. Eindevaluatie 2019 en bevindingen 2020		6
Deel B.	Opzet nieuwe aanpak van het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021- 2025	12
	Overwegingen, Conclusie, Doel	12
	Gebieden	13
	Wie doet wat	17
	Ermberaad 2.0	18
	Predatiebeheer	19
	Monitoring	20
	Aanhaken bij andere programma's	21
	Middelen	22

Bijlagen

1. Begroting
2. Voorbeelden van maatregelen en investeringen
3. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Naar een uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

In 2019 is het Plan van Aanpak akker en weidevogels 2017-2019 geëvalueerd. Daarbij is zowel gekeken naar de akker- en weidevogelpopulaties in Drenthe als naar de samenwerking tussen partijen. Om een structurele verbetering voor de situatie van de boerenlandvogels te bereiken, is afgesproken toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels.

Peter Bennema, als onafhankelijk voorzitter van het Ermberaad en Martha Buitenkamp van Anantis, die de evaluatie van het Plan van Aanpak 2019 heeft uitgevoerd, hebben verkend hoe de komende samenwerking ten behoeve van de boerenlandvogels er uit zou kunnen zien. Zij hebben daarvoor meerdere keren gesproken met vertegenwoordigers van de organisaties die in het Ermberaad zaten en zijn suggesties gedaan op de tekst van het rapport. Daarmee is een breed draagvlak voor het voorliggend rapport georganiseerd.

Deel A van het voorliggend rapport bevat onze bevindingen, gegroepeerd volgens de aanbevelingen uit de eindevaluatie 2019 van het Ermberaad en geaccordeerd door de bij het Ermberaad betrokken organisaties en personen.

Deel B bevat ons voorstel voor het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Wij adviseren de provincie ons voorstel over te nemen en daarmee de zorg voor Drentse boerenlandvogels structureel onderdeel te maken van het provinciaal beleid.

Boerenlandvogels

Veel van de aan open landschappen gebonden boerenlandvogels vinden hun oorsprong in natuurlijke biotopen als steppen en natuurlijke graslanden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen akker- en weidevogels. Dit onderscheid is begrijpelijk omdat akkerbouw een ander landschap oplevert dan het landschap dat hoort bij de melkveehouderij. Het zijn verschillende agrarische bedrijfstakken. Akkerbouw is een dynamisch systeem omdat er meer verschillende gewassen in rotatie worden geteeld. Het onderscheid tussen akker- en weidevogels is verre van absoluut. Er zijn soorten die een voorkeur hebben voor akkerland en andere soorten die een uitgesproken voorkeur hebben voor grasland. Er zijn ook soorten die in beide systemen voorkomen, zoals bijvoorbeeld de Kievit en Gele Kwikstaart.

A. Eindevaluatie 2019 en bevindingen 2020

1. Maak de inzet structureel

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om de inzet op akker- en weidevogelbescherming structureel te maken.*
Er wordt eensluidend gedacht over het feit dat een structurele aanpak gericht op robuuste biotoop- en landschapsverbetering noodzakelijk is om de Drentse boerenlandvogels te beschermen. Algeheel beeld is dat het met de akkervogels beter gaat dan met de weidevogels, maar dat de inzet van de afgelopen 3 jaar onvoldoende is.

Incidentele maatregelen en bescherming in een omgeving die niet structureel beschermend is, zetten geen zoden aan de dijk. Maatregelen zoals nestbescherming in gebieden die sterk versnipperd zijn, veel verstoring kennen, intensief bewerkt worden en/of onvoldoende veiligheid bieden, zijn goed bedoeld, maar voor het voortbestaan van de geleidelijk verdwijnende soorten onvoldoende om zich te handhaven.

2. Schaal de akker- en weidevogelbescherming op

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om, met dit in gedachten, extra middelen voor akker- en weidevogelbescherming vrij te maken en daarbij te blijven prioriteren.*
Voortzetting en ontwikkeling rol van Agrarisch Natuur Drenthe (AND) is gewenst. AND werkt vanuit het stelsel ANLb en is in het kader van het Drentse PvA vooral gericht op de akkervogel bescherming op akkerbouwbedrijven. De inzet van middelen uit de Niet Productieve Investeringen 1 en 2 is zeer nuttig, net als GLB-Pilots. Voorgesteld wordt om Ermberaad veldwerk-activiteiten in te bedden in de reguliere taak van AND.

Europees ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) geld wordt ingezet in de daarvoor aangewezen en begrensde leefgebieden met de aanduiding "open akkerland" en "open grasland". Van deze maatregelen profiteert een breed spectrum aan akker- en weidevogels. ANLb inzet buiten de begrensde leefgebieden is niet mogelijk. Naast de ANLb middelen moet gezocht worden naar mogelijkheden om boeren (financieel) te ondersteunen bij het nemen van maatregelen op hun land. Bijvoorbeeld door samenwerking te ontwikkelen met ketenpartijen.

Voor Landschapsbeheer Drenthe (LBD) past de zorg voor specifiek de weidevogels, grondeigenaren en vrijwilligers binnen de reguliere taak. Samenwerking binnen Drenthe met verschillende partijen is voor LBD een gebruikelijke werkwijze.

De TBO's hebben nu nauwelijks specifieke opgaven en financiering voor weidevogels als doelsoorten.

De provincie stelt de lange termijndoelen en gedefinieerde natuuropgaven vast en richt zich daarbij vooral op systeemherstel. Aanpassing van deze doelen ten behoeve van specifieke vogelsoorten lijkt vooralsnog niet aan de orde. Dat neemt niet weg dat door gebruik te maken van de mogelijkheden binnen het stelsel SNL er wel voor gezorgd wordt dat de weidevolgels van het stelsel kunnen profiteren.

Aangegeven wordt dat aansluiting gezocht moet worden bij andere meer integrale programma's, zoals Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit, Programma Natuur, Natuur Inclusieve Landbouw, Europees biodiversiteitsplan, Deltaplan biodiversiteitsherstel en het nieuwe GLB beleid. Of dit voldoende resultaat en tempo oplevert, is een punt van zorg.

Belangrijk is dat kortlopende projecten en werkwijzen worden opgevolgd door structurele en langlopende oplossingsrichtingen.

3. Richt coördinatie van de akker- en weidevogelbescherming onafhankelijk in

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om de (regie op de) uitvoering van de akker- en weidevogelbescherming zo te organiseren dat rollen niet door elkaar lopen.*

De uitwerking van deze aanbeveling is onder 4. "Samenwerking en deelname in gebieden" moet verbeteren te lezen.

4. Samenwerking en deelname in gebieden moet verbeteren

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om voor kansrijke weidevogel gebieden een gebiedscoördinator te benoemen en deze met partijen uit die gebieden de bestaande gebiedsplannen te laten verbeteren. De gebiedscoördinator gaat ook met partijen in het veld in gesprek om te kijken hoe zij beter kunnen worden ondersteund bij hun werk.*

- De nieuwe aanpak moet vooral gericht zijn op inzet en samenwerking in het veld, waar het eigenlijke werk moet plaatsvinden. Er is behoefte aan compacte, gebiedsgerichte en resultaatgerichte werkgroepen per gebied.

- Met betrekking tot de aangewezen gebieden het volgende: voor de weidevogels wordt gepleit voor een andere, meer op resultaatgerichte benadering en inzet van middelen. [1]
- LBD pleit voor herijking van het beleid, gericht op een aantal soorten, waarvoor de inzet van boeren, TBO's, deskundigen en provincie nodig is. Het gaat om maatregelen voor een beperkt aantal soorten, waar de rest hopelijk op meelift. Soorten die genoemd worden zijn kievit, veldleeuwerik, patrijs, wulp, grutto, tureluur. Naast typische akkervogelgebieden zijn er op grasland vooral kievit gebieden waarvoor specifieke maatregelen (biotoop, bescherming, inclusief predatiebeheer) genomen moeten worden.
- De aanduiding kansrijke weidevogelgebieden uit het PvA moeten omgezet worden in een aanduiding van gebieden, waar clusters van weidevogel voorkomen en waar kansen liggen. Het gaat om clusters binnen open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe en in de strook Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en strook Leek-Norg-Groningen. Er zijn actuele gegevens die de basis vormen voor selectie van deze clusters.
- Partijen pleiten voor goede afspraken vooraf over rol en verantwoordelijkheid in de verschillende gebieden, zodat er geen verrassingen tijdens het veldwerk voorkomen.

5. Verhelder rol en positie van het Ermberaad

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om de rol en positie van haar overleg uit te schrijven. Betrek hierbij ook de wens van enkele leden om het Ermberaad zelfstandiger van de provincie te laten functioneren. Overweeg vanuit de toekomstige rol van het Ermberaad om de samenstelling van het Ermberaad aan te passen. Werk vanuit het Ermberaad in de nieuwe rol met een jaarplan en jaarrapportages. Zorg ervoor dat de in het Ermberaad gemaakte afspraken bij de deelnemende organisaties intern goed worden teruggekoppeld en opgepakt.*

Alle deelnemers willen de samenwerking voortzetten. Over de invulling van deze rol zeggen partijen het volgende:

- LBD en AND zien inzet voor en betrokkenheid bij boerenlandvogels als onderdeel van hun reguliere taak.
- De provincie Drenthe ziet voor zichzelf een beleidsmatige verantwoordelijkheid, een coördinerende en initiërende rol en heeft (beperkte) financiële middelen voor boerenlandvogels.

[1] De aanleiding voor de TK-motie Grashoff, de brandbrief 2016 van Gerrit Gommers en Jan Nicolaï en de aangenomen statenmotie in 2016

- TBO’s willen betrokken blijven, vanuit en gericht op hun eigen gebieden, waar ze, op grond van de door de provincie vastgestelde beheertypen, streven naar een optimaal biotoop en bijbehorend beheer. Focus ligt primair op eigen gebieden en afstemming met de buren. TBO’s vinden het belangrijk om actief op initiatieven uit de boeren en burgergroepen in te spelen.
- KNJV en WBE’s hechten aan deelname in het Ermberaad.
- FBE heeft de wettelijk vastgelegde verantwoordelijkheid voor het opstellen van een faunabeheerplan, op grond waarvan ontheffing aan WBE´s voor predatiebeheer kan worden gegeven. De faunabeheerplannen moeten invulling geven aan het provinciaal beleid en aansluiten bij de afspraken die in het Ermberaad over predatiebeheer worden gemaakt. In het FBE- bestuur zijn verschillende belangengroepen vertegenwoordigd. Het FBE-bestuur hecht aan nauwe samenwerking rondom de aanpak van de boerenlandvogels.
- Grauwe Kiekendief Kenniscentrum Akkervogels (GKKA) heeft zeer bruikbare kennis van weide- en akkervogels. Betrokkenheid van GKKA bij specifieke projecten en monitoring moet gefaciliteerd worden.
- Vertegenwoordigers van LTO Noord, DPG en Boermarken willen laagfrequent betrokken en op de hoogte blijven in een jaarlijkse bijeenkomst en/of via een agendalidmaatschap. Zij hebben geen behoefte aan frequente en actieve deelname aan plenaire bijeenkomsten. Zij zien vanuit het perspectief van belangenbehartiging geen rol.
- Kennisdragers IVN, Werkgroep Avifauna Drenthe, SOVON kunnen ingeschakeld worden voor specialistische inbreng, maar zien geen rol als actieve en frequente deelnemers aan plenaire bijeenkomsten.
- Partijen vinden deelname van waterschappen vanwege peilbeheer, plasdras en maaibeleid schouwpaden van belang. Waterschappen zijn hierover nog niet bevraagd.

6. Verwacht niet te veel van private financiering van de ‘flexibele pot’

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om voor de flexibele pot niet meer uit te gaan van bijdragen door externe private partijen. Wel blijven we inhoudelijke verbinding met deze partijen zoeken.*

De flexibele pot (provinciaal geld) heeft als instrument goed gewerkt en moet in stand blijven. Met meer budget kan meer worden gedaan. Een goede beschrijving van het doel van de flexibele pot is belangrijk. Gezien de behoefte aan middelen bij vrijwilligers en “last-minute” maatregelen zou het accent moeten blijven liggen op weidevogels.

7. Professionaliseer de monitoring

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om nogmaals te kijken naar het ambitieniveau voor monitoring van het akker- en weidevogelbeleid. Het Ermberaad wil daarbij de monitoring op basis hiervan, indachtig de adviezen van Altenburg & Wymenga, professionaliseren. Het hiervoor beschikbare budget speelt daarbij een rol.*

Monitoring moet verder geprofessionaliseerd worden. De bijdrage van vrijwilligers daaraan is erg belangrijk. Daarom moet er een voor vrijwilligers aantrekkelijke, uitvoerbare en heldere taakbeschrijving komen. De vragen die beantwoord moeten worden, moeten vooraf helder geformuleerd worden. Tevens moet duidelijk zijn, wat er in het veld moet gebeuren om die vragen daadwerkelijk te kunnen beantwoorden.

Er is behoefte aan betrouwbare periodieke monitoringrapportages die Drenthe breed gebruikt kunnen worden als thermometer en kompas. Daarvoor is een goede data-architectuur nodig.

Het kan zinvol zijn om monitoring gegevens ook (provincie) grensoverschrijdend in beeld te brengen.

Afgewacht wordt het voorstel van Altenburg & Wymenga voor de nieuwe te ontwikkelen monitoringsaanpak. Inzet MAS tellingen is daarbij noodzakelijk. De provincie dient de beleidsdoelen en kaders aan te geven op basis waarvan de monitoring plaats vindt.

8. Het Ermberaad wil meer uit zichzelf halen

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om aan het bevorderen van een open dialoog bij het opstellen van een nieuw uitvoeringsplan expliciete aandacht te besteden. Het Ermberaad wil haar werkzaamheden nog meer uitdragen naar een breed publiek.*

Het ontwikkelen en delen van kennis moet structureel worden georganiseerd. Kennisbijeenkomsten voor een brede groep zijn daarvoor een goede vorm. Middelen vrijmaken voor uitvoeringsgericht communicatieplan en kennisdelingsprogramma.

9. Predatiebeheer

Aanbeveling uit evaluatie: *Het Ermberaad adviseert om in een nieuw uitvoerings-plan de resultaten van de discussie over predatiebeheer en biotoopverbetering mee te nemen.*

Opnieuw blijkt dat over predatiebeheer uiteenlopend wordt gedacht.

KNJV en WBE's pleiten voor een helder beleid en goede afspraken vooraf over predatiebeheer, inclusief monitoring daarvan. Zij wensen een provinciaal breed predatieprotocol. Er wordt verwezen wordt naar het Friese voorbeeld, waarbij het bureau Altenburg & Wymenga een belangrijke rol heeft gespeeld.

Het Wrap-up onderzoek (SOVON-rapport 2019 in opdracht van provincie Drenthe) kan gebruikt worden voor het opstellen van een werkbaar en evenwichtig Drents predatiebeheer protocol.

De drie TBO's zijn in het algemeen terughoudend/afwijzend als het gaat om medewerking (in de vorm van een generieke vrijstelling) aan predatiebeheer(vos) met een lichtbak, zolang er geen duidelijke blijvende biotoopverbetering in de omgeving haalbaar/zichtbaar zijn. Belangrijk is dat er een gebiedsgerichte en soortgerichte aanpak is. Dit betekent maatwerk per gebied en per soort met een daarop gericht protocol. Daarbinnen is predatiebeheer het laatst in te zetten middel.

AND is van mening dat het noodzakelijk is dat de drie eenheid "inrichting – beheer – predatiebeheer" in samenhang op orde moet zijn. Er is recentelijk veel praktijkonderzoek gedaan door meerdere agrarische collectieven in Noord-Nederland (Groningen West; nest camera's), Friesland (steenmarters, invloed zwervende katten, vorming nieuwe weidevogelreservaten). Predatiebeheer blijkt daarin een integraal onderdeel voor de instandhouding van populaties van boerenlandvogels.

B. Opzet van het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Op basis van voorgaande bevindingen komen wij tot de volgende opzet.

Overwegingen

- Net als in andere delen van Nederland zijn ook in Drenthe neergaande trends waar te nemen in de ontwikkeling van de meeste akker- en weidevogel populaties.
- De meeste akkervogel soorten in Drenthe laten een iets positiever beeld zien dan dat het geval is bij de weidevogels.
- Voor enkele soorten, zoals watersnip, veldleeuwerik, wulp, geelgors en gele kwikstaart, is Drenthe op Nederlandse schaal een belangrijke provincie, omdat een groot deel van de Nederlandse populatie van die soorten zich in Drenthe bevindt.
- Maar ook voor andere van oorsprong in Drenthe voorkomende soorten, zoals patrijs, kievit, tureluur en grutto is het van belang dat er actie wordt ondernomen om deze te behouden en te beschermen.
- Incidentele en goed bedoelde maatregelen en bescherming in een omgeving die niet structureel beschermend is, zetten nauwelijks zoden aan de dijk.
- Diverse maatschappelijke organisaties tonen een grote betrokkenheid bij en een verantwoordelijkheid voor de boerenlandvogels in Drenthe, die niet onbenut mag blijven.
- Reden waarom de acties worden gericht op die gebieden waar zich kansen voordoen om duurzaam resultaten te kunnen behalen.

Conclusie

De aanpassing van het landschap, biotoop van vogels en het gebruik van akkerland en grasland, met voldoende bescherming tegen menselijke activiteiten en natuurlijke vijanden moet tot een prioriteit voor politiek, bestuur en maatschappelijke groeperingen gemaakt worden.

Doel

Doel van het Uitvoeringsplan boerenlandvogels in Drenthe 2020-2025 is:

Samen met alle betrokkenen nemen van maatregelen en ontplooien van acties in het veld die tot gevolg hebben dat bedreigde populaties van boerenlandvogels

een grotere kans krijgen om zich structureel te kunnen voortplanten en handhaven.

In de volgende pagina's worden de belangrijkste zaken zoals de gebieden, de werkwijze van het Ermberaad 2.0, predatiebeheer, monitoring, middelen en de link met andere programma's nader uitgewerkt.

Gebieden

Akkervogelgebieden

De, in het PvA 2016-2020 aangeduide gebieden voor de *akkervogels* blijven nagenoeg gelijk, waarbij de link met de ANLb-gelden [2] belangrijk is. In twee nieuwe gebieden worden kansen gezien om samen met grondeigenaren de akkervogelpopulaties te versterken. Het gaat om de volgende gebieden, zie kaart.

- Langelo/Zeijen/Huis ter Heide
- Drentsche Aa/Eexterveld
- Veenkoloniën/Odoorn/Westdorp
- De Broekstreek
- Smilde/Hijken/Ravenswoud (nieuw)
- Grolloo/Amen/Nooitgedacht (nieuw)

Akkervogels en essen

Verschillende essen worden door TBO's beheerd. Deze akkers hebben naast hun floristische waarde een grote waarde voor de instandhouding van akkervogels. Het is belangrijk om te investeren in de robuustheid van deze lokale systemen. Synergie kan gevonden worden in het versterken van het omliggende akkerbeheer en het nemen van aanvullende maatregelen uit het Uitvoeringsplan. Sommige essen bevinden zich binnen ANLb begrenzing.

[2] Zie bijlage 3 voor een toelichting op de wijze van financiering van de beheersmaatregelen voor Boerenlandvogels in het kader van ANLb.

Weidevogelgebieden

Voor de *weidevogels* wordt het volgende voorgesteld:

1. *Gebieden met clusters*. Er zijn gebieden waarbinnen clusters van weidevogel populaties voorkomen. Dit gaat om open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe, de zone Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en de zone Leek-Norg-Groningen. Deze clusters zijn compacte gebieden waar nog voldoende populaties van bepaalde soorten aanwezig zijn om die met een gericht beleid te kunnen versterken en mogelijk uit te breiden.
2. In en rond *natuurterreinen* kunnen TBO's in samenwerking met naastgelegen boeren (indien mogelijk) en vrijwilligers door beheer- en inrichtings-maatregelen leefgebieden voor boerenlandvogels effectief verbeteren.
3. *Duurzame, energierijke initiatieven*. Gebleken is dat de afgelopen jaren door boeren, vrijwilligers en jagers uit maatschappelijke betrokkenheid activiteiten zijn ontwikkeld (soms met medewerking van LBD) waarbij inrichtings- en beschermingsmaatregelen zijn ontplooid die geleid hebben tot beloftevolle aanwezigheid van populaties van boerenlandvogels. Wij stellen voor het mogelijk te maken dat dergelijke initiatieven ondersteund worden vanuit het Ermberaad.

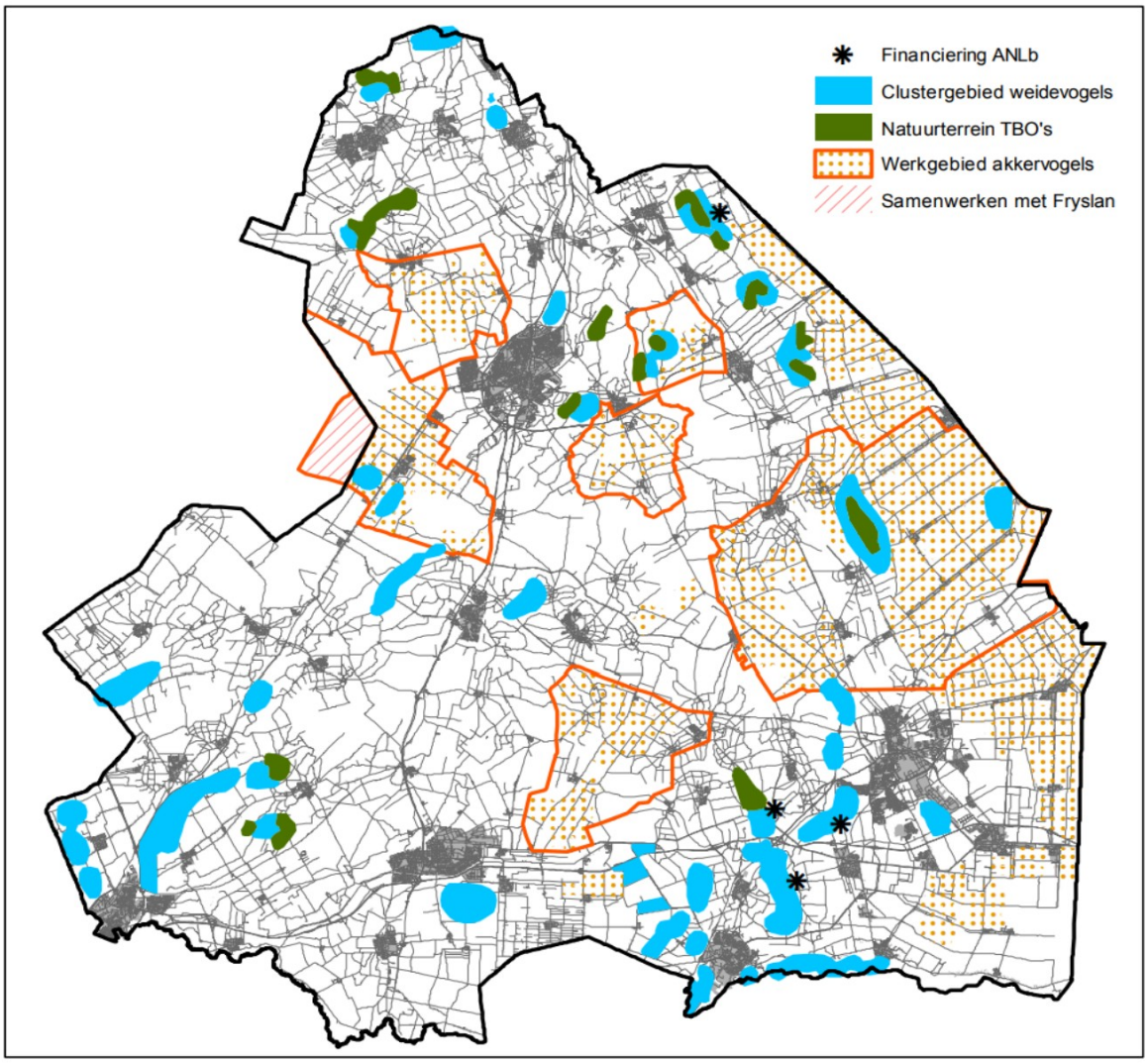
Het gaat om de volgende gebieden, zie kaart.

- Noord Drenthe (Leekstermeer/Onlanden en Eenerstukken)
- Drentsche Aa
- Hunzedal Noord
- LOFAR/Veenkoloniën
- Emmen e.o.
- Drostendiep West/Schoonerbekerdiep
- Alteveer
- Midden Drenthe (Beilen/Dwingeloo/Vorrelveen
- Zuidwest Drenthe (Ruinen/Ruinerwold/Uffelte/Nijeveen)

In deze gebieden wordt gedacht aan de inzet van een flexibele maatwerkregeling voor beheer gericht op de specifieke soorten. Bijvoorbeeld gerichte inzet van beheer op percelen waar zich een bepaald aantal nesten bevindt of vervolgbeheer gekoppeld aan een bepaalde investering zoals de aanleg van plasdras. Verder wordt de mogelijkheid uitgewerkt om ook voor deze gebieden een POP subsidie open te stellen voor niet productieve investeringen voor bijvoorbeeld de inrichting van plasdras en de aanschaf van vossenrasters (preventief predatiebeheer). De uitvoering in deze gebieden zal in nauwe samenwerking gebeuren met vrijwilligersgroepen. Er zal nog verdere uitwerking en prioritering moeten plaatsvinden.

Weide- en akkervogelgebieden 2021-2025

Weidevogelgebieden:

Noord Drenthe (Leekstermeer/Onlanden en Eenerstukken)
Drentsche Aa
Hunzedal Noord
LOFAR/Veenkoloniën
Emmen e.o.
Drostendiep West/Schoonerbekerdiep
Alteveer
Midden Drenthe (Beilen/Dwingeloo/Vorrelveen)
Zuidwest Drenthe (Ruinen/Ruinerwold/Uffelte/Nijeveen)

Akkervogelgebieden:

Langelo/Zeijen/Huis ter Heide
Drentsche Aa/Eexterveld
Veenkoloniën/Odoorn/Westdorp
De Broekstreek
Smilde
Grolloo

N

1:350.000

M:\Projecten\2020\NW\20200821_kansrijke_gebieden\Kansrijke gebieden_ver2.mxd

provincie Drenthe

Opmerkingen bij de kaart

- Het primaire doel van deze kaart is het laten zien binnen welke gebieden aan de bescherming van Akkervogels (oranje rand met stipjes) en Weidevogels (lichtblauwe clusters) gewerkt wordt. Ook de natuurgebieden waar de TBO's de aandacht voor boerenlandvogels versterken, zijn aangegeven. (groen)
- Omdat de financiering van de acties in het Drostendiep en Hunzedal noord afwijkt van de meeste ander lichtblauwe clusters is met een ster aangegeven dat (net als in de periode 2016-2019) de financiering binnen het ANLb systeem valt. Zoals dat ook het geval bij de werkgebieden akkervogels het geval is.
- Deze kaart geeft bewust geen enkele indicatie voor eventuele acties voor predatiebeheer doormiddel van jacht en ontheffingen die daaruit kunnen voortvloeien.

Wie doet wat

Het belangrijkste werk speelt zich af in het veld, daar zullen verschillende actieve deelnemers aan het Ermberaad moeten samenwerken om resultaten te kunnen boeken. Daarbij wordt uitgegaan van de reguliere taken van de organisaties.

- AND is verantwoordelijk voor de maatregelen ten behoeve van boerenlandvogels op "open grasland" (weidevogels) en "open akkerland" (akkervogels) en benut daarvoor ANLb middelen en de regeling Niet Productieve Investeringen. AND organiseert en coördineert, zoals afgesproken in het kader van de reguliere taken, de uitvoering van de veldwerk activiteiten samen met boeren. Houdt daarbij contact met LBD.
- LBD is, eveneens als onderdeel van de reguliere taken, verantwoordelijk voor de uitvoering van de aanpak weidevogels buiten de ANLb gebieden. LBD organiseert de samenwerking tussen vrijwilligers, weidevogelgroepen, TBO's, grondeigenaren, WBE's en boeren. Houdt daarbij contact met AND.
- TBO's werken, binnen de mogelijkheden van de geldende natuurdoelen, indien mogelijk samen met boeren en eigenaren die rond natuurgebieden grond hebben en mee willen werken aan herstel van boerenlandvogel populaties.
- WBE's spelen een belangrijke rol bij predatiebeheer.

Deelname boeren en landeigenaren

- Belangrijk is om voldoende boeren te vinden die zich gezamenlijk binnen hun eigen gebied inzetten voor boerenlandvogels. LBD werkt nauw samen met boeren als het gaat om vooral de weidevogels. AND heeft afgelopen jaren laten zien dat de boeren de weg weten te vinden naar de ANLb regeling en de pot voor Niet Productieve Investeringen.
- We streven naar compacte gebiedsgerichte en resultaatgerichte werkgroepen per weidevogelcluster. De coördinatie wordt in handen gelegd van een voor het gebied acceptabele contactpersoon, die lokaal goed bekend is.

Ermberaad 2.0

Voorgesteld wordt om onderscheid te maken tussen organisaties die direct betrokken zijn bij de activiteiten in het veld en organisaties die vanwege kennis, belangenbehartiging of anderszins betrokken zijn bij boerenlandvogels.

- Het Ermberaad 2.0 is een overleg- en samenwerkingsplatform waarin diverse organisaties participeren die direct en/of indirect te maken hebben met de bescherming van de Drentse boerenlandvogel populaties.
- Het Ermberaad 2.0 heeft geen juridische status.
- Het Ermberaad 2.0 bestaat uit partijen die samen willen werken aan het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2021-2025.
- Kerndeelnemers van het Ermberaad 2.0 zijn AND, LBD, FBE, WBE's, de provincie Drenthe, Weidevogelgroepen, Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap en Natuurmonumenten. Iedere organisatie levert één afgevaardigde.
- GKKA is als vaste adviseur verbonden aan het Ermberaad en zal als zodanig bij het veldwerk worden ingeschakeld.
- Betrokkenheid LTO, DPG, Boermarken, KNJV, via jaarlijkse bijeenkomst en/of agenda lidmaatschap.
- Kennisdragers IVN, Werkgroep Avifauna Drenthe, SOVON en eventueel externe bureaus worden ingezet voor specialistische inbreng.
- Met waterschappen wordt overlegd over de bijdrage die zij via peilbeheer en onderhoud watergangen- en schouwpaden aan het uitvoeringsplan kunnen hebben.
- De provincie Drenthe is beleidsmatig verantwoordelijk en levert tevens het secretariaat.
- Afspraken worden vastgelegd over aansturing, coördinatie, rol en inzet deskundigen, monitoring, speciale projecten en externe communicatie, financiële middelen en spelregels.
- De figuur van een onafhankelijke voorzitter wordt gehandhaafd.

Predatiebeheer

- Partijen blijven op een aantal punten van inzicht verschillen over de rol van predatiebeheer bij het herstel van weidevogelpopulaties (zie deel A).
- Bij akkervogelgebieden lijkt vooralsnog geen grote problematiek van predatie aan de orde.
- Predatiebeheer heeft zin als het broedbiotoop van de doelsoort(en) van boerenlandvogels en vooral weidevogels op orde is, of daartoe serieuze inspanningen in het verschiet liggen. Dit varieert van soort tot soort.
- Predatiebeheer dient toegepast te worden op basis van goed onderbouwde kennis van de rol die predatoren spelen en aantoonbare nuttige effecten. Daarbij gaat het in niet in de eerste plaats alleen om het bejagen van de predatoren maar dienen ook andere mogelijkheden in beschouwing genomen te worden zoals bijvoorbeeld omrastering van broedgebieden, plasdras gebieden, maaibeheer, randen- en slootkanten beheer.
- Predatiebeheer in en rond weidevogelgebieden vindt plaats op basis van een nog te maken set van afspraken ("Protocol Bescherming Boerenlandvogels) en een goede taakverdeling tussen gebiedspartners.
- Dat protocol wordt door het Ermberaad 2.0 opgesteld in overleg met FBE en de provincie.
- FBE Drenthe maakt mede op basis van het protocol en de kaders die de provincie aangeeft, een faunabeheerplan. Provinciale Staten stelt kaders en regels waaraan het faunabeheerplan dient te voldoen. Het Faunabeheerplan behoeft goedkeuring van gedeputeerde staten. (zie paragraaf 3.4 Wnb)
- Het Faunabeheerplan is de basis voor het aanvragen van ontheffingen bij de provincie.
- Als onderdeel van het Faunabeheerplan moet een monitoringsprogramma worden opgesteld om daarmee het effect van predatiebeheer te meten.
- Ingeschat wordt dat het proces om tot een breed gedragen predatiebeheerbeleid te komen niet vanzelf zal gaan, gezien de gevoelige aspecten die aan het vraagstuk van predatiebeheer kleven.
- Wij adviseren om voor bovenstaande proces de tijd te nemen in 2021, zodat het Faunabeheerplan in 2022 van kracht wordt. Wij adviseren daar eenmalig, provinciaal geld voor te reserveren.
- Deelname van FBE Drenthe aan het Ermberaad 2.0 borgt de koppeling met het Uitvoeringsplan Drentse boerenlandvogels 2020-2025.

NB. Het op Drenthe gericht Wrap-up onderzoek 2019 (SOVON) geeft inzicht in de mogelijke aanpak van de vos en andere predatoren. Ook het recente onderzoek van SOVON over Predatieproblematiek bij weidevogels geeft een goed inzicht in de complexiteit van de problematiek (link: sovon.nl/node/9768). Het "Protocol predatiebeheer bij weidevolgels" in de provincie Fryslân kan als inspiratiebron dienen.

Monitoring

Het effect van de acties en maatregelen (inclusief predatiebeheer) op de vogel populaties moeten professioneel en doelmatig gemonitord worden, waarbij voor vrijwilligers een heldere, aantrekkelijke en uitvoerbare taak beschreven wordt.

De vrijwilligers van LBD blijven uiterst belangrijk bij de legselregistratie van de nesten (ca 15.000 uur). De begeleiding wordt door LBD verzorgd en gefinancierd uit eigen middelen.

Aanvullende en meer professionele monitoring is afhankelijk van beleidseisen die de provincie stelt aan het opbouwen van langjarige cijferreeksen en effectmetingen.

AND verzorgt en financiert uit eigen middelen 50% van de monitoring van akkervogels en verwacht dat de provincie eenzelfde bedrag bijdraagt.

Voor extra beleidsmonitoring via MAS tellingen, wordt voorgesteld vooralsnog geld voor te reserveren.

Voor de analyse van de data en in beeld brengen van meerjarige informatie is professionele inzet en extra budget nodig.

Het punt monitoring zal nog nader uitgewerkt moeten worden door de provincie, waarbij de doelen en kaders duidelijk beschreven worden.

Aanhaken bij andere programma's

- De agrarische sector staat voor grote uitdagingen. Er wordt beleid ontwikkeld dat gericht is op het verhoging van de biodiversiteit, aanpassing van productiemethoden, tegengaan van de belasting door schadelijke stoffen voor ecosystemen ed.
- Door het beschermen van boerenlandvogels een structureel onderdeel van het provinciaal beleid te maken en daar middelen voor vrij te maken wordt niet automatisch de toekomst van de boerenlandvogels veilig gesteld. We zorgen er wel voor dat op de korte termijn de huidige populaties niet verdwijnen en in sommige gevallen zullen toenemen. Echte structurele verandering van het gebruik van het landelijk gebied gericht op de vergroting van de biodiversiteit zal pas tot stabiele groei van de vogelpopulaties kunnen zorgen.
- Het is daarom zaak om de activiteiten van het Ermberaad 2.0 daar waar mogelijk te koppelen aan meer integrale programma's die in Drenthe worden ingezet, zoals, Programma Natuur, Natuur Inclusieve Landbouw, Europees biodiversiteitsplan, Deltaplan biodiversiteitsherstel, Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit en het nieuwe GLB beleid. Hier ligt een belangrijke taak voor de provincie, die bij al deze programma's een belangrijke rol speelt, maar ook voor de andere partners van het Ermberaad die op de een of andere manier betrokken zijn bij de nadere concretisering van de verschillende programma's. Door de synergie kan gebiedsgericht meer bereikt worden, zowel op inhoud als inzet van financiële middelen. Dat betekent dat vanuit deze programma's mogelijk financiële middelen kunnen worden ingezet om het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2021-2025 te ondersteunen.

Middelen

(zie bijlage 1, begroting)

- Geadviseerd wordt de meerjarige werkzaamheden van AND en LBD in het kader van het Ermberaad als extra onder te brengen in de reguliere jaarplannen, budgetten en werkzaamheden van deze organisaties. (zie deel A) Daardoor wordt verstorende en tijdrovende bureaucratie vermeden.
- Wij adviseren dan ook om de jaarlijkse provinciale middelen in het kader van het Ermberaad voor beide organisaties als een extra post op te nemen in de prestatieafspraken die door de provincie worden afgesloten met LBD en AND.
- AND zet ANLb gelden in de daarvoor aangewezen en begrensde leefgebieden met de aanduiding “open akkerland” en open grasland”. AND coördineert tevens de inzet van middelen uit de Niet Productieve Investeringen 1 en 2. Dit betekent onder meer goede afstemming tussen AND en LBD. Het gaat jaarlijks in het totaal om ca € 2.3 milj. aan Natuurpakt en Europese middelen.
- Geschat wordt dat er voor het werk van AND in het kader van het Uitvoeringsplan 2021-2025, jaarlijks €19.000,00 (provinciaal geld) nodig is tbv de extra werkzaamheden (ecologische kaarten, overleg, afstemming en bijeenkomsten)
- Voor de werkzaamheden van LBD (gebiedsgerichte aanpak, wulpproject, overleg, afstemming en bijeenkomsten, zal jaarlijks €40.000,00 en voor de beheersvergoedingen (vroegere flexibele pot) jaarlijks €130.000,00 vrijgemaakt moeten worden. (provinciale middelen)
- Voor investeringen en maatregelen gericht op biotoopverbetering in weidevogelgebieden is eenmalig € 184.000,00 nodig. Gedacht wordt aan 50% dekking via openstelling van POP3 Niet Productieve Maatregelen (Europese middelen) aangevuld met een eenmalige provinciale bijdrage van eenzelfde bedrag (€ 92.000,00)
- In de voorgaande paragrafen, predatiebeheer en monitoring zijn al enkele voorstellen voor reserveringen opgenomen.

Bijlage 1

Begroting voor 2021 en verder

	Jaarlijks provincie	Eenmalig provincie	Bestaande eigen middelen LBD en AND
LBD gebiedsgerichte aanpak, incl Wulpproject	32.000		48.000 *
LBD Ermberaad, overleg afstemming, bijeenkomsten	8.000		
Investeringen Biotoop verbetering weidevogels buiten ANLb gebieden		92.000 (50% cofinanciering provincie)	92.000 (50 % EU) via regeling Niet Productieve Investeringen
Beheersvergoedingen Weidevogels, buiten AlNb gebieden "Flexibele Maatwerk Regeling"	130.000		
vrijwilligers			ca 15.000 uur
AND ecologische kaarten	11.000		
AND Ermberaad overleg afstemming, bijeenkomsten	8.000		
AND inzet kansrijke weidevogel gebieden, open grasland	Onderdeel werkwijze ANLb, niet ten laste van budget Uitvoeringsplan		585.000 Nationaal en EU geld Drostendiep en Hunzedal
AND Investeringen biotoop verbetering binnen ANLb gebieden	Onderdeel werkwijze ANLb, niet ten laste van budget Uitvoeringsplan		270.000 EU geld Regeling Niet Productieve Investeringen Binnen ANLb 270.000
ANLb beheer akkervogels open akkerland	Onderdeel werkwijze ANLb, niet ten laste van Ermberaad budget		2,3 milj National en EU geld
A Subtotaal	**189.000**	**92.000**	

* Bestaande prestatieafspraak met provincie.

Vervolg begroting

Monitoring	Jaarlijks provincie	Eenmalig provincie	Bestaande eigen middelen LBD/AND
Gegevensanalyse	20.000		
LBD (weidevogels)	8.000*		3000* alleen legselregistratie
AND (akkervogels)	19.000*		19.000 ANLb middelen
MAS tellingen extra	15.000*		
FBE faunabeheerplan monitoring	10.000*	20.000	
Voorzitter, jaarplan, coördinatie	15.000		
Secretariaat, verslag	3.000		
Kennis, onderzoek, educatie	30.000		
B Subtotaal	**120.000**	**20.000**	

*afhankelijk van plan van aanpak voor de monitoring en de beslissing van provincie daarover.

A subtotaal	**189.000**	**92.000**	
B Subtotaal	**120.000**	**20.000**	
Totaal	**309.000**	**112.000**	

Bijlage 2

Voorbeelden van maatregelen en investeringen

Biotoopbeheer

- Ontwikkeling en herstel plasdras/grondwaterspiegelstijging, inclusief pompen
- Extensivering agrarisch beheer, maaibeheer grasland, slootrandbeheer
- Maatwerk in natuur/grasland beheer
- Keverbanken
- Nestkasten
- Aanplant struweel
- Natuurvriendelijke oevers
- Verplaatsen ooievaarsnesten
- Verwijderen van houtopstanden
- Kuikenrijk grasland
- Extensief beweid grasland
- Ruige mest
- Wintervoedselakker
- Vogelakker
- Kruidenrijke akker (rand)
- Grasland met rustperiode.

Predatiebeheer

- Aanschaf flexibele voswerende rasters inclusief wulpenrasters
- Aanschaf/toepassen vaste voswerende rasters

Bijlage 3

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

In Drenthe worden beheermaatregelen voor boerenlandvogels gefinancierd in het kader van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Dat maakt deel uit van het landelijk Subsidiestelsel Natuur en Landschap. De kern hiervan is een leefgebiedenbenadering voor (dier)soorten van (inter)nationaal belang op basis van een collectieve gebiedsgerichte aanpak. Het ANLb gaat uit van effectief en efficiënt agrarisch natuurbeheer (meer natuurwinst), een collectieve, gebiedsgerichte aanpak. De subsidie wordt medegefinancierd door Europa.

Dit stelt voorwaarden aan de uitvoering van het ANLb (EU conforme uitvoering). Voor de boerenlandvogels betreffen het met name de leefgebieden open grasland (voor met name steltlopers in nat grasland) en open akkerland (voor met name soorten van het open bouwland). Voor de inzet in de leefgebieden (begrensd in het Natuurbeheerplan) gelden landelijke criteria met betrekking tot het voorkomen van doelsoorten en omvang, landgebruik en openheid van het gebied. Dat betekent dat op basis van deze criteria in de provincie Drenthe vooral sprake is van leefgebied open akkerland. Open grasland komt ook voor, maar in mindere mate. AND is in Drenthe verantwoordelijk voor de collectieve aanpak in het kader van het ANLb.

sen
+31 592 365555
post@drenthe.nl
Volg ons op

provincie Drenthe

STATENSTUK 2023-136

Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!"

Voorgestelde behandeling:
- Statencommissie op 6 december 2023
- Provinciale Staten op 20 december 2023
- fatale beslisdatum: 20 december 2023

Behandeld door thema Financiën, Planning & Control , telefoonnummer (0592) 36 55 55
Portefeuillehouder: de heer E. van Dijk

Inleiding

a. Algemeen
Voor u ligt een document met daarin een eerste uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 “Samen bouwen we Drenthe!”. Dit document bouwt voort op het bestaande beleid, zoals dat in de Begroting 2024 is gepresenteerd, en het financieel perspectief, zoals dat is beschreven in de 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023.
De eerste uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 wordt nu gepresenteerd in een inhoudelijk document en financieel uitgewerkt in een uitgebreide wijziging van de onlangs vastgestelde Begroting 2024. Door vaststelling van de 1e Wijziging van de Begroting 2024 worden de gemaakte keuzes technisch meerjarig verwerkt.

b. Europese aspecten
Niet van toepassing.

c. Economie/werkgelegenheid
Niet van toepassing.

d. Participatie
Niet van toepassing.

Advies

1. De nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!" vast te stellen en daarmee in te stemmen met de daarin opgenomen voorstellen voor nieuw beleid.
2. In te stemmen met het dekkingsplan voor de periode 2024-2027.
3. In te stemmen met verhoging van het Investeringskrediet grondbezit landelijk gebied van € 140 miljoen naar € 210 miljoen.
4. De 1e Wijziging van de Begroting 2024 aangaande de uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 vast te stellen.
5. In te stemmen met het overzicht van meerjarige incidentele budgetten.

Doelstelling uit de begroting

7. Middelen en mensen
22.7.3.01 Financieel in control zijn

Argumenten

1.1. Door vaststelling van de nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!" stemmen uw Staten in met het actuele financieel perspectief voor de provincie en het daaruit voortvloeiende beleidsmatige en financiële kader voor de Begroting 2024.
De nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!" geeft aansluitend op de Begroting 2024 en de 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023 een beeld van de voorstellen van ons college voor de uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027, inclusief een dekkingsplan voor de lopende bestuursperiode. De uitwerking bevat voorstellen die al zo concreet zijn dat ze meteen door middel van een wijziging in de Begroting 2024 kunnen worden verwerkt, zodat wij de uitvoering direct ter hand kunnen nemen.
Voor een aantal onderwerpen geldt dat deze nog van een nadere uitwerking moeten worden voorzien, voordat ze geheel “beslisrijp” zijn. Dergelijke onderwerpen worden

meegenomen in de productie van de Voorjaarsnota 2024 en komen in dat kader nader aan bod.

2.1. *Voor de lasten van de nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 is een dekkingsplan opgesteld, waarbij uitgangspunt is dat er in principe uitsluitend sprake is van incidentele lasten, waarvoor ook incidentele dekking moet plaatsvinden. Deze dekking wordt gevonden binnen het bestaande financiële perspectief zoals dat is gepresenteerd in de 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023.*
De start van deze uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 is de uitkomst van de 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023. Deze sluit met een incidentele vrije ruimte in 2023 van in totaal een bedrag van € 29,8 miljoen. Voor de totale vrij besteedbare ruimte kan hier in 2024 nog de actuele stand van de Financieringsreserve aan worden toegevoegd. Deze bedraagt eind 2023 € 73 miljoen. Dit levert een incidentele beschikbare vrij besteedbare ruimte op in 2024 van € 103 miljoen. Voor de komende vier jaar willen wij hiervan nu € 64 miljoen inzetten voor het realiseren van een deel van onze ambities.
De op dit moment geraamde vrije ruimte voor 2024 (€ 13 miljoen) en 2025 (€ 6 miljoen) en het restant van de Financieringsreserve (na inzet voor de uitwerking van het Coalitieakkoord en dekking van latere NEDAB-kosten) houden we beschikbaar voor die betreffende jaren.

2.2. *Als onderdeel van het dekkingsplan wordt voorgesteld de structurele lasten in de uitwerking van het Coalitieakkoord te dekken door structurele verlaging van de post voor Onvoorziene uitgaven met € 250.000,--.*
Op het uitgangspunt dat er in principe uitsluitend sprake is van incidentele lasten, waarvoor ook incidentele dekking moet plaatsvinden, wordt één uitzondering gemaakt. Deze uitzondering betreft voorstel 2.06, waarbij het gaat om het versterken van toezicht en handhaving in het buitengebied (boa's).

2.3. *Voor onze verdere ambities die nu nog niet zijn meegenomen, kiezen we in het kader van de Voorjaarsnota 2024 voor een vervolgtraject, waarbij wij enerzijds aandacht hebben voor die voorstellen die nog nadere uitwerking behoeven en anderzijds een pakket van maatregelen voorbereiden voor het behoud van structureel begrotingsevenwicht.*
Deze fase van de nadere uitwerking zal zich kenmerken door een pakket van heroverwegingen. In de bestaande begroting zal via ombuigingen geld gezocht worden om ruimte te krijgen voor het “ravijn” in 2026 en voor de nader uit te werken ambities uit het Coalitieakkoord.

3.1. *Door het opbouwen van een grondvoorraad (en bedrijfslocaties/-gebouwen) kunnen wij invulling geven aan de regierol in het landelijk gebied en de provinciale doelen voor landbouw en natuur (DPLG) faciliteren.*
Nieuwe investeringskredieten worden in een afzonderlijk voorstel aan uw Staten voorgelegd, ophoging van bestaande kredieten kan via P&C-producten, zoals de actualisatie. Aanvullend op de 2e Actualisatie 2023, waarbij de hoogte van het Investeringskrediet grondbezit landelijk gebied is vastgesteld op € 140 miljoen, wordt voorgesteld conform het eerder door u vastgestelde beleid een doorgroei van het krediet te maken naar € 210 miljoen. Dit investeringskrediet is bestemd voor grondaankopen. Bij verkoop van de grond vloeit het geld terug in het investeringskrediet. Deze ophoging valt binnen het perspectief dat is geschetst in Statenstuk 2022-77 Investeringskrediet grondbezit Programma Natuurlijk Platteland, waarin is voorgesorteerd op een verdere groei van het beschikbaar gestelde budget.

De uitgaven voor de aankoop van gronden zijn geen lasten in onze begroting. Het bezit van (ruil)gronden heeft wel als gevolg dat er kosten worden gemaakt bij de aan- en verkoopprocessen. Deze kosten komen wel als lasten terug in de exploitatie en worden opgevangen in het Programma Natuurlijk Platteland.

4.1. Door vaststelling van de bij de nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 behorende 1e Wijziging van de Begroting 2024, worden de voorstellen technisch meerjarig verwerkt in de Begroting 2024.

5.1. Artikel 1 van de Nota begrotingsregels 2020 maakt het mogelijk onder voorwaarden te werken met meerjarige incidentele budgetten.
Hiervoor nemen wij een expliciete lijst van budgetten op in de begroting en leggen deze ter goedkeuring voor aan uw Staten. De desbetreffende lijst is opgenomen in de toelichting bij dit Statenstuk en moet als integraal onderdeel van de voorliggende stukken worden gezien.

Tijdsplanning

Wat	Wie	Wanneer	Toelichting
Verzenden stukken aan PS	FPC/GD/SG	21 november	Inclusief technische afwerking
Bespreking in Statencommissie	PS	6 december	Tevens Algemene Beschouwingen
PS-vergadering	PS	20 december	Besluitvorming in PS

Financiën
Conform besluitvorming.

Monitoring en evaluatie
Niet van toepassing.

Communicatie
Communicatie vindt plaats door middel van een afzonderlijk persbericht.

Bijlagen
1. Nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!"
2. 1e wijziging van de Begroting 2024

Ter inzage in kamer C0.39
Niet van toepassing.

Assen, 21 november 2023
Kenmerk: 47/5.6/2023001553

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

drs. J. Klijnsma, voorzitter
W.F. Brenkman MSc, secretaris

Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!"

Meerjarige incidentele budgetten
Artikel 1 van de Nota begrotingsregels 2020 maakt het mogelijk onder voorwaarden te werken met meerjarige incidentele budgetten. Hiervoor nemen wij een expliciete lijst van budgetten op in de begroting en leggen deze ter goedkeuring voor aan uw Staten. Meerjarige budgettering leidt tot een grotere flexibiliteit en transparantie in de financiële sturing en heeft als voordeel dat de discussie of iets wel of niet overgeheveld wordt, niet meer achteraf wordt gevoerd bij de jaarovergang. Bij aanvang van het project wordt deze keuze aan uw Staten voorgelegd.

Onderstaand overzicht bevat de meerjarige incidentele budgetten voor het begrotingsjaar 2024.

Programma	Beleidsopgave	Doelstelling	Budget 2024
7. Levendig en sociaal	Sport en bewegen stimuleren	Vergroten maatschappelijke en economische effecten sportactiviteiten	1.000.000
7. Levendig en sociaal	Cultuur en erfgoed	Behouden en versterken van de bijzondere Drentse (kunst)collecties en verhalen via de Drentse musea	2.000.000

*Ontwerp*besluit 2023-136

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 21 november 2023, kenmerk 47/5.6/2023001553;

gelet op de artikelen 193, 194 en 195 van de Provinciewet en de hoofdstukken I en lll van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten;

BESLUITEN :

1. de nota Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027 "Samen bouwen we Drenthe!" vast te stellen en daarmee in te stemmen met de daarin opgenomen voorstellen voor nieuw beleid;

2. in te stemmen met het dekkingsplan voor de periode 2024-2027;

3. in te stemmen met verhoging van het Investeringskrediet grondbezit landelijk gebied van € 140 miljoen naar € 210 miljoen;

4. de 1e Wijziging van de Begroting 2024 aangaande de uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 vast te stellen;

5. in te stemmen met het overzicht van meerjarige incidentele budgetten.

Assen, 20 december 2023

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter , griffier

wa/coll.

provincie Drenthe

1e Uitwerking coalitieakkoord

Samen bouwen we Drenthe!

2023-2027

1e Uitwerking coalitieakkoord

Samen bouwen we Drenthe!

2023-2027

November 2023

Colofon
Dit is een uitgave van de provincie Drenthe.

Inhoud

	Inleiding	6
	Financieel perspectief uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027	8
1	**Besturen en samenwerken**	13
2	**Landelijk gebied**	19
3	**Leefomgeving en wonen**	33
4	**Regionale economie en werkgelegenheid**	37
5	**Mobiliteit en bereikbaarheid**	45
6	**Energie**	49
7	**Levendig en sociaal**	53
8	**Mensen en middelen**	59

Inleiding
Dichtbij, ambitieus en realistisch

Hierbij leggen wij u de eerste uitwerking voor van het Coalitieakkoord 2023-2027 ‘Samen bouwen wij Drenthe’. Eerder stelde u al de Begroting 2024 vast op basis van bestaand beleid. Met deze eerste uitwerking van het coalitieakkoord hebben we onze ambities meer concreet gemaakt. We stellen aan u voor wat we in 2024 en de jaren daarna willen doen en geven inzicht in de financiële doorvertaling daarvan.

We zijn ambitieus en realistisch. In de maanden tussen de formatie en nu kregen we te maken met de kabinetsval, verkiezingen, onduidelijkheid over het provinciefonds, het uitblijven van structurele Rijksinvesteringen en met nieuwe conflictsituaties in de wereld. Waar we op de korte termijn nog extra dingen kunnen doen, is het op de langere termijn nodig kritisch naar het gehele provinciale beleid te kijken. Ons uitgangspunt is onze financiën op orde brengen én houden.

Ambitieus en realistisch
We begroten al een deel van onze ambities voor 2024. Voor een ander deel van de ambities nemen we meer tijd om deze verder uit te werken. Zodat we daar in de Voorjaarsnota nader over kunnen besluiten. Dat geeft u en ons de mogelijkheid meer zicht te krijgen op de financiële impact. We kijken daarbij ook al vooruit naar het ‘ravijnjaar’ 2026.

Die uitwerking van onze ambities doen we niet alleen. We nodigen uw Staten uit om dit samen met ons te doen. Dat doen we bijvoorbeeld door middel van startnotities en de evaluatie van ons coalitieakkoord na twee jaar. Ook organisaties en inwoners worden op onderdelen al betrokken. U kunt hierbij denken aan de symposia en startbijeenkomsten die we rond thema’s organiseren. Dat sluit wat ons betreft aan bij de wijze waarop we graag met u willen besturen.

Wat mag u van ons verwachten?
‘De winkel’ is ondertussen volop open. Binnen onze financiële mogelijkheden pakken we eerst de al concreet uitgewerkte ambities uit het coalitieakkoord op. Dat doen we met voorstellen die in principe incidenteel zijn voor de duur van deze bestuursperiode en waarbij wij zo min mogelijk structurele verplichtingen aangaan.

We zetten belangrijke stappen op het gebied van: de Omgevingsvisie, Woonagenda, Energieagenda, Economische koers, Cultuurnota, Sociale agenda, Digitaliseringsagenda, Koersnotitie Landbouw en de Duitslandagenda. Uw Staten worden daarbij vroegtijdig betrokken. Zo worden dit najaar de startnotities voor de onderwerpen Cultuur, Energie, Omgevingsvisie en Sociale agenda aan u voorgelegd.

Bij thema’s in uitvoering houden we samen met u de vinger aan de pols om voortgang te houden. Denk aan het Drents Programma Landelijk Gebied en de ontwikkelingen rond de N34 en het spoor Emmen-Rheine. Vanuit het oogpunt van ‘brede welvaart’ hebben onderwerpen als de verbinding tussen landbouw en natuur, wonen, vitale dorpen en steden, werkgelegenheid, bereikbaarheid en de verduurzaming van woningen en bedrijven onze absolute prioriteit.

We realiseren ons dat er veel gevraagd en verwacht wordt. Zowel van bestuur als organisatie, met ingewikkelde vraagstukken, veranderende rollen en nieuwe manieren van werken. De beschikbaarheid van personeel, vaak met specialistische kennis, is een kritische succesfactor. Bij de uitwerking wordt daarom rekening gehouden met het effect op menskracht en bedrijfsvoering.

Van coalitieakkoord, via uitwerking, naar Voorjaarsnota
Deze uitwerking zien we als fundament waar we graag met u op voortbouwen. We grijpen aan wat kan, doen wat moet en werken onze ambities richting Voorjaarsnota verder uit. Eerlijk over de mogelijkheden, overtuigd van onze kennis, kunde en innovatiekracht.

Tot slot, een nieuwe bestuurscultuur realiseren we samen. U verwacht veel van ons en dat mag u ook verwachten. Wij nodigen u uit om constructief en open met ons in debat te blijven. Want samen bouwen wij Drenthe.

College van Gedeputeerde Staten

Financieel perspectief uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027

In de Begroting 2024 gaven wij aan dat wij aan onze provincie moeten bouwen onder een steeds grotere financiële onzekerheid. Mede door de val van het kabinet Rutte-IV is deze onzekerheid groter geworden. Een nieuwe verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het provinciefonds laat op zich wachten. Ook is er nog geen structurele financiering voor een aantal opgaven met een structureel karakter. Van de provincies wordt veel verwacht, maar 'boter bij de vis' is er (nog) niet. Tot slot ligt het ravijnjaar voor ons en ontbreekt nog de oplossing.

Ten opzichte van de Begroting 2024 is met name het financieel perspectief op de korte termijn gewijzigd. Uit de 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023 blijkt dat er op de korte termijn financiële ruimte is voor nieuw beleid. Uitgaande van het maximaliseren van de financiële ruimte en het minimaliseren van (herhaalde) overhevelingen.

Deze uitkomst is de start van de uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027. De 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023 sluit met een incidentele vrije ruimte in 2023 van in totaal een bedrag van € 29,8 miljoen. Voor de totale vrij besteedbare ruimte kan hierbij in 2024 nog de actuele stand van de Financieringsreserve worden gevoegd. Deze bedraagt eind 2023 € 73 miljoen. Dit levert een incidentele beschikbare vrij besteedbare ruimte op van € 102 miljoen. Voor de komende vier jaar willen wij hiervan nu € 64,5 miljoen inzetten voor het realiseren van een deel van onze ambities.

De op dit moment geraamde vrije ruimte voor 2024 (€ 13 miljoen) en 2025 (€ 6 miljoen) en het restant van de Financieringsreserve (na inzet voor de uitwerking van het coalitieakkoord en dekking van latere NEDAB-kosten) houden we beschikbaar voor die betreffende jaren.

Vrije bestedingsruimte	2024	2025	2026	2027
Vrije bestedingsruimte stand 3e Actualisatie/slotwijziging 2023-2027	13.034.714	5.996.266	-9.678.496	-14.520.488
Uitwerking coalitieakkoord 2023-2027	32.106	37.869	37.869	37.869
Vrije bestedingsruimte na wijziging	**13.066.820**	**6.034.135**	**-9.640.627**	**-14.482.619**

Financieringsreserve	2024	2025	2026	2027
Resultaat 3e Actualisatie/Slotwijziging 2023	29.758.291	-	-	-
Saldo einde jaar voor mutaties	**103.101.971**	**73.682.055**	**72.032.055**	**70.042.924**
Onttrekking Reserve	-22.187.459	-16.485.401	-12.984.912	-12.049.059
Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027	-22.187.459	-16.485.401	-12.984.912	-12.049.059
Nieuw saldo einde jaar na mutaties	**80.914.512**	**81.252.887**	**63.117.486**	**36.094.384**

Post onvoorzien	2024	2025	2026	2027
Stand voor wijziging	500.000	500.000	500.000	500.000
Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027	-250.000	-250.000	-250.000	-250.000
Post onvoorzien na wijziging	**250.000**	**250.000**	**250.000**	**250.000**

Deze financiële middelen willen we onder de volgende voorwaarden inzetten:

- In principe gaat het om concrete plannen met incidentele budgetten die worden begroot tot en met uiterlijk het jaar 2027; er worden geen langjarige structurele verplichtingen aangegaan.
- De dekking blijft in principe beperkt tot de huidige bestuursperiode 2024 tot en met 2027; een nieuw college weegt daarna opnieuw af en besluit dan over voortzetting of beëindiging.
- Wij blijven kritisch op overhevelingen van niet uitgegeven budget tussen de jaren in de bestuursperiode. En ons uitgangspunt blijft, dat aan het eind van de bestuursperiode zo veel mogelijk de onverhoopt niet ingezette middelen vrijvallen.

Dit pakket bevat voorstellen waar al concrete plannen voor zijn of op de korte termijn komen. Deze voorstellen worden als uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 in de begrotingsprogramma's als op te nemen budgetten verwerkt in de bij dit document behorende 1e Wijziging van de Begroting 2024. Het gaat om de volgende voorstellen:

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
	Programma 1. Besturen en samenwerken					
1.01	Bestuurlijke vernieuwing, participatie	I	120.000	120.000	120.000	120.000
1.02	Hybride burgerberaad	I	230.000	-	-	-
1.03	Uitbreiding communicatie	I	115.000	115.000	115.000	115.000
	Totaal programma 1		**465.000**	**235.000**	**235.000**	**235.000**
	Programma 2. Landelijk gebied					
2.01	Strategie bodem en ondergrond	I	3.100.000	3.100.000	3.100.000	3.100.000
2.01a	Dekking uit regulier bodembudget	I	-1.500.000	-1.500.000	-1.500.000	-1.500.000
2.01b	Dekking uit reserve bodem	I	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
2.02	Invasieve soorten	I	170.000	110.000	110.000	110.000
2.02a	Dekking vanuit SPUK Uitvoeringsprogramma Uitvoeringsprogramma 2024-2030	I	-170.000	-110.000	-110.000	-110.000
2.03	Boerenlandvogels (akker- en weidevogelbeheer) en innovatieve manieren van nestbescherming zoals dronevluchten	I	350.000	350.000	350.000	350.000
2.04a	Samen werken aan Landschap en biodiversiteit - Streekbeheer	I	200.000	200.000	200.000	200.000
2.04b	Samen werken aan Landschap en biodiversiteit - projecten Groenblauwe dooradering	I	100.000	250.000	250.000	-
2.04c	Samen werken aan Landschap en biodiversiteit - Natuurinclusief Drenthe	I	300.000	300.000	300.000	300.000
2.05	Legaliseren van PAS-melders, een stikstofbank en vergunningverlening	I	482.000	482.000	-	-
2.06	Versterken van toezicht en handhaving in het buitengebied (BOA's)	S	217.894	212.131	212.131	212.131
2.07	Wolf	I	1.120.000	1.120.000		-
2.08	Klimaatadaptatie	I	300.000	300.000	300.000	300.000

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
2.09	Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	I	15.687.068	15.687.068	15.687.068	15.687.068
2.09	Dekking Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	I	-13.001.609	-12.370.707	-15.221.556	-15.641.409
2.12	Ophogen Investeringskrediet grondbezit Landelijk Gebied	I	-	-	-	-
2.13	Subsidie RTV Drenthe 'ROEG!'	I	-	55.000	55.000	55.000
2.13	Dekking Subsidie RTV Drenthe 'ROEG!'	I	-	-55.000	-55.000	-55.000
	Totaal programma 2		**6.855.353**	**7.630.492**	**3.177.643**	**2.507.790**
	Programma 3. Leefomgeving en wonen					
3.01	Samenwerking regio Zwolle (t/m 2028)	I	600.000	600.000	600.000	600.000
3.01	Dekking uit bestaande middelen Economie	I	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
	Totaal programma 3		**525.000**	**525.000**	**525.000**	**525.000**
	Programma 4. Regionale economie en werkgelegenheid					
4.01	Regionale Economie	I	2.600.000	500.000	-	-
4.02	Herstructureringsfonds/ ontwikkelingsmaatschappij (10 mln)	I	1.000.000	-	-	-
4.03	Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe	I	1.100.000	1.100.000	1.100.000	1.100.000
4.04	Recreatie & Toerisme - Verbeteren recreatieve fietspaden en fiets-voorzieningen, aanvullend op de Fietsagenda	I	375.000	375.000	375.000	375.000
4.04	Recreatie & Toerisme - We promoten Drenthe als wandelprovincie	I	250.000	250.000	250.000	250.000
4.04	Recreatie & Toerisme - Combineren van functies in het landelijk gebied	I	200.000	200.000	200.000	200.000
	Totaal programma 4		**5.525.000**	**2.425.000**	**1.925.000**	**1.925.000**
	Programma 5. Mobiliteit en bereikbaarheid					
5.01	Groningen Airport Eelde (NEDAB-kosten gedurende 10 jaar, storting in Reserve GAE)	I	2.299.400	2.299.400	2.299.400	2.299.400
5.01	Dekking vanuit Reserve GAE (al aanwezig in reserve)	I	-2.299.400	-1.361.360	-	-
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Nedersaksenlijn	I	-	500.000	500.000	500.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor (Meppel & Emmen-Rheine)	I	4.000.000	4.500.000	5.000.000	5.000.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Exploitatie Emmen-Rheine (zit deels al in de exploitatie)	I	-	-	500.000	500.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Exploitatie Emmen-Rheine (dekking uit bestaand budget)	I	-	-	-150.000	-150.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor, dekking Reserve Mobiliteit	I	-4.000.000	-5.000.000	-5.500.000	-5.500.000
	Totaal programma 5		**-**	**938.040**	**2.649.400**	**2.649.400**

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
	Programma 6. Energie					
	Totaal programma 6		**-**	**-**	**-**	**-**
	Programma 7. Levendig en sociaal					
7.01	Cultuur - Instandhoudingsbudget Cultuur	I	2.000.000	-	-	-
7.01	Cultuur - Toekomstplan Museum de Buitenplaats	I	1.000.000	-	-	-
7.01	Cultuur - Cofinanciering Regio Deal	I	75.000	75.000	75.000	75.000
7.02	Sociale Agenda - Sociale Agenda 2024-2029	I	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000
7.02	Sociale Agenda - Uitvoeringscapaciteit	S	400.000	400.000	400.000	400.000
7.02	Dekking Sociale Agenda - Uitvoeringscapaciteit	S	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000
7.02	Sociale Agenda - Regiodeal 2024-2028	I	600.000	600.000	600.000	600.000
7.03	Sport: topsportevenementen	I	1.000.000	-	-	-
	Totaal programma 7		**7.175.000**	**3.175.000**	**3.175.000**	**3.175.000**
	Programma 8. Mensen en middelen					
8.01	Digitaliseringsagenda: Masterplan ICT	I	840.000	840.000	700.000	420.000
8.01	Digitaliseringsagenda: Cybersecurity	I	105.000	105.000	105.000	105.000
8.01	Digitaliseringsagenda: Project NIS2	I	210.000	105.000	-	-
8.01	Digitaliseringsagenda: Interne digitale vaardigheden/innovatie	I	105.000	105.000	105.000	105.000
8.01	Digitaliseringsagenda: Digital readiness assessment	I	-	14.000	-	14.000
8.02	Digitaliseringsagenda: Datahuis	I	350.000	350.000	350.000	350.000
8.02	Digitaliseringsagenda: Datagedreven beleidsontwikkeling	I	250.000	250.000	250.000	250.000
	Totaal programma 8		**1.860.000**	**1.769.000**	**1.510.000**	**1.244.000**
	Totaal saldo claims algemene middelen		**22.405.353**	**16.697.532**	**13.197.043**	**12.261.190**

Vervolgtraject

Met deze eerste uitwerking van het Coalitieakkoord 2023-2027 zijn we er nog niet. Voor onze verdere ambities kiezen we voor de langere termijn voor een vervolgtraject, waarbij wij enerzijds aandacht hebben voor die voorstellen die nog nadere uitwerking behoeven en anderzijds een pakket van maatregelen voorbereiden voor het behoud van structureel begrotingsevenwicht. In de bestaande begroting zal via ombuigingen financiële dekking gezocht worden om ruimte te krijgen voor het 'ravijnjaar' in 2026 en voor de nader uit te werken ambities uit het coalitieakkoord. Dit traject wordt in de loop van 2024 al urgent, omdat de maatregelen uiterlijk in 2026 effect moeten hebben. Hierbij worden uw Staten betrokken als onderdeel van de Voorjaarsnota 2024.

Bestuur en samenwerken

1 Besturen en samenwerken

INLEIDING

Public Affairs

Als provincie hebben we de blik naar buiten, want ons werk staat ten dienste van alle inwoners van Drenthe. Daarvoor onderhouden we ambtelijk en bestuurlijk goede contacten bij ministeries, de Tweede Kamer, samenwerkingsverbanden en Europese instanties. Hierdoor zien we tijdig aankomen welk beleid er op de provincie af komt. Voor sommige onderwerpen is een derde partij nodig om ons doel te bereiken.

Met Public Affairs of lobby (beïnvloeding van beleid) realiseren we onze lobbydoelen. Dat doen we samen met onze (Noord-Nederlandse) partners bij de Rijksoverheid (Den Haag), Europa (Brussel) en de Europese regio's (Nedersaksen in het bijzonder). Op basis van onze Drentse Duitslandagenda zetten we in op een verdere versterking van de binationale betrekkingen; in het bijzonder met de deelstaat Nedersaksen en de Landkreisen Emsland en Grafschaft Bentheim. In Europees verband werken wij samen met verschillende partners aan maatschappelijke opgaven, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie, duurzame energie (waaronder waterstof) en mobiliteit.

Drenthe heeft veel te doen en nog meer te bieden. In het rapport 'Elke regio telt' (2023) adviseren drie belangrijke adviesraden de Rijksoverheid te zorgen voor een betere verdeling van gelden, onderwijs, zorg en rijksdiensten. Het maakt hard waar we in de regio al langere tijd tegenaan lopen en waar we het Rijk nog nadrukkelijker op aan zullen spreken. Niet alleen als wij knelpunten ervaren in de uitvoerbaarheid van beleid, maar ook als het gaat om de manier van besturen en een respectvolle omgang met elkaar.

Duitslandagenda

De Duitslandagenda loopt in 2023 af. Samen met Provinciale Staten werken wij graag aan een passend vervolg voor de periode 2024-2027. Dit om onze samenwerking met Duitse partners op basis van goed partnerschap en wederzijds vertrouwen verder uit te bouwen. We kunnen de samenwerking met onze directe buren, de Landkreise Emsland en Grafschaft Bentheim, verder verankeren en verstevigen. Er liggen kansen om met gezamenlijke bedrijfsevenementen of energieprojecten mkb-netwerken in Drenthe te koppelen aan Duitse netwerken, bijvoorbeeld via de Ems-Achse. De intentieverklaring voor de oprichting van een grensoverschrijdende Crossborder Hydrogen Valley in Noordoost-Nederland en Nedersaksen moet nog nadere invulling krijgen. We gaan verder met de grensoverschrijdende samenwerking rondom de spoorlijn Emmen-Rheine. De Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe biedt kansen om met onze Duitse partners te werken aan initiatieven op het gebied van onderwijs, arbeidsmarkt en mkb-samenwerking, ter versterking van de brede welvaart.

Lobby in Den Haag

Met onze partners bij het Rijk en de Tweede Kamer werken wij samen aan een goede verankering van de Drentse belangen in nationaal beleid en initiatieven. Daarbij brengen we nadrukkelijk onze Drentse belangen en projecten onder de aandacht. De totstandkoming en de uitwerking van het nationaal coalitieakkoord hebben onze specifieke aandacht. Met Groningen en Friesland organiseren we één à twee keer per jaar een evenement voor Kamerleden uit het gehele land, nodigen wij Kamerleden en bewindspersonen uit in onze regio, bezoeken we de prioritaire debatten in de Tweede Kamer en spreken we de noordelijke Kamerleden structureel zes keer per jaar.

De komende vier jaren zetten we onder andere in op de totstandkoming van de Nedersaksenlijn, de komst van nieuwe Rijksdiensten naar Drenthe, (lange termijnperspectief voor) de agrarische sectoren, een grotere bijdrage uit nationale cultuurfondsen en de herverdeling provinciefonds/meer financiële middelen voor Drenthe.

Europa agenda
De Europa agenda loopt eind 2024 af. Daarna werken we graag met uw Staten aan een passend vervolg. Tot die periode gaan we door met de gekozen focusthema's (Digitalisering, Circulaire Economie/ Groene chemie, Energie, Klimaatadaptatie, Landbouw en Mobiliteit), een duidelijke Europastrategie en zorgen we dat Drenthe vroegtijdig aan tafel zit of wordt vertegenwoordigd. Daar waar besluitvorming plaatsvindt of beter nog: daar waar wetten in voorbereiding zijn. We doen dit alleen, maar ook vaak samen. Met het SNN, het Comité van de Regio's, de Noord Zee Commissie en het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP).

We hebben zitting in het Comité van de Regio's in de werkgroep NAT (natuurlijke hulpbronnen). De inzet die we in deze werkgroep plegen, is met name op Landbouwbeleid en voedsel, plattelandsontwikkeling en toerisme.

In 2023 heeft de Europese Commissie (EC) de provincie Drenthe geselecteerd om lid te worden van de 'EU Mission on Adaptation to Climate Change'. Deze missie is in het leven geroepen om Europese regio's te ondersteunen in hun streven om aanpassingen aan de klimaatverandering te realiseren. Het doel van de EC is om in 2030 minstens 150 klimaatveerkrachtige Europese regio's te hebben.

Vanuit de Europese Commissie is het verzoek gekomen om data aan te leveren over de aanwezigheid van wolven in Nederland. De Nederlandse provincies werken hierin zoveel mogelijk samen. Zo ontwikkelen we gezamenlijk beleid met een Interprovinciaal Wolvenplan. Mede afhankelijk van de uitkomst van de bevindingen van de Europese Commissie wordt een lobby gestart met betrekking tot de status van de wolf.

In 2024 zijn de Europese verkiezingen. Gezamenlijk met het Huis van de Nederlandse Provincies besteden we hier aandacht aan, bijvoorbeeld met een verkiezingsdebat op 16 mei.

Ondermijning
De provincie is zich bewust van de risico's en kwetsbaarheid van het openbaar bestuur. We willen weerbaar en 'ondermijningsproof' zijn in beleid, cultuur en gedrag. Zelfs in een welvarend land als Nederland staan de betrouwbaarheid en de legitimiteit van de overheid onder druk, mede door de toenemende (zware) criminaliteit en de vermenging van de onder- en bovenwereld. Een succesvolle aanpak van deze ontwikkeling vraagt om een weerbare en integere overheid, maar ook om een weerbare samenleving. De Drentse campagne 'Niet onder mijn neus' is gestart in 2022, met incidentele middelen gefaciliteerd vanuit de provincie en uitgevoerd door de Drentse gemeenten en het RIEC (Regionaal Informatie- en Expertise Centrum). Via het programma Naober zetten wij in de vrijetijdseconomie ook in op het tegengaan van permanente bewoning en de bestrijding van criminaliteit, ondermijning en sociale problematiek op vakantieparken.

Ook zetten we zichtbare stappen om de eigen weerbaarheid en de weerbaarheid van de Drentse overheden te versterken. Binnen de provinciale organisatie is een weerbaarheidsscan door het RIEC uitgevoerd. We gaan aan de slag met de aanbevelingen. Omdat alle overheden – van gemeenten, provincie tot waterschap – hierin een gelijke opgave hebben, is het wenselijk om het thema in gezamenlijkheid op te pakken. Bijvoorbeeld door het stimuleren van bewustwording, eenduidige toepassing van beleid (APV/BIBOB) en het borgen van kwetsbare functies. Door als Drentse overheden samen te werken, hetzelfde beleid op dit thema te voeren en dit op consequente wijze toe te passen, worden we gezamenlijk meer weerbaar, zijn 'de dijken overal even hoog' en wordt de kans op 'shopgedrag' van criminelen verkleind. De ontwikkeling van deze gezamenlijke aanpak is in de afrondende fase. Van Rijkswege zijn er middelen beschikbaar gesteld om deze inspanningen financieel te ondersteunen.

Communicatie
We zetten ons bestaande corporate communicatiebeleid 'Voor Drenthe' voort. Dit is erop gericht dat we zichtbaar, herkenbaar en transparant communiceren, vanuit de grondhouding: 'Wat we doen, doen we voor Drenthe'. Dit betekent onder andere dat we opkomen voor de Drent, we besluiten presenteren en duiden, en vragen beantwoorden vanuit het vertrekpunt: 'wat betekent dit voor Drenthe?' We maken daarbij gebruik van ambassadeurs (bestuurders, inwoners, ondernemers en medewerkers), mooie beelden en feiten en cijfers.

Nieuwe accenten leggen we op basis van het coalitieakkoord, regelmatige gesprekken met onze stakeholders en ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie. Het belang van communicatie is groot en neemt alleen maar toe, kijkend naar de ontwikkelingen in de samenleving, complexe opgaven en ook veranderende wetgeving zoals de Omgevingswet. Vraagstukken als polarisatie, dilemmalogica en werken met data hebben onze aandacht.

VOORSTELLEN

1.01 Bestuurlijke vernieuwing
Als bestuur zetten we zichtbare stappen om verbindend te besturen, passend bij Drenthe. Dat is niet meteen geregeld, maar we doen het elke dag een stukje beter.

Door laagdrempelig contact willen we goed met elkaar in verbinding zijn. We willen weten wat er leeft en maken gebruik van kennis en expertise uit de samenleving. Daarvoor zoeken we ook naar nieuwe manieren van samenwerken met onze inwoners.

We geven een impuls aan participatiebeleid, aansluitend bij het kader Verbindend Besturen van Provinciale Staten. En we gaan aan de slag met praktische campagnes op onze socials en in de media, die inspelen op de actualiteit.

Besluiten leggen we helder uit. Waar mogelijk halen we aan de voorkant van besluiten ideeën en vragen op. Bijvoorbeeld via (start)bijeenkomsten of startnotities. Met Provinciale Staten werken we aan een burgerberaad en een akkoord op bestuurlijke vernieuwing, ieder vanuit de eigen rol.

1.02 Hybride burgerberaad

In de begroting van 2024 staan in het programma 'Besturen en samenwerken' doelstellingen van Gedeputeerde en Provinciale Staten beschreven. Een van de kaders is het Kader verbindend besturen, door Provinciale Staten vastgesteld op 13 juli 2022 (statenstuk 2022-65).

Onder doelstelling 1.01.01 (Focus op de eigen bestuurlijke rol van Provinciale Staten) valt onder andere het doen van onderzoek naar de mogelijkheden om de verbinding met onze inwoners te versterken en nieuwe bestuurlijke instru-

menten te ontwikkelen. Hiervoor heeft de statenwerkgroep verbindend besturen een actuele opdracht van het presidium gekregen, waaronder de organisatie van een hybride burgerberaad (Statenstuk 2023-91). De financiële gevolgen van dit besluit moeten nog in de begroting 2024 worden verwerkt.

In het coalitieakkoord staat als een van de accenten bij verbindend besturen het samen met de staten organiseren van een burgerberaad. Dit voorstel geeft hier concreet uitwerking aan. De initiële kosten worden geschat op € 230.000,--

1.03 Uitbreiding communicatie

De complexe vraagstukken in onze maatschappij (zoals wolf, stikstof en ruimtelijke vraagstukken) vragen in toenemende mate meer van beleid, en zeker ook van communicatie. We moeten steeds sneller en vaker kunnen schakelen en acteren op maatschappelijke issues en op reacties van (social) media. Dat betekent dat er meer behoefte/capaciteit is aan professionele schrijvers, filmers en dagvoorzitters/debatleiders/presentatoren.

Daarnaast is door onder andere het voorzitterschap van SNN en de toenemende vraag naar communicatieve uitingen en presentaties rond bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen (zoals provinciale regietafel vluchtelingen, waarmee de commissaris van de Koning te maken heeft), extra behoefte aan ondersteuning. We stellen voor om hiervoor de loonsom te verhogen.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
1.01	Bestuurlijke vernieuwing, participatie	I	120.000	120.000	120.000	120.000
1.02	Hybride burgerberaad	I	230.000	-	-	-
1.03	Uitbreiding communicatie	I	115.000	115.000	115.000	115.000
Totaal programma 1			**465.000**	**235.000**	**235.000**	**235.000**

Landelijk gebied

2 Landelijk gebied

INLEIDING

We staan voor grote uitdagingen in het landelijk gebied. Het gaat om systeemherstel waarbij de verschillende opgaven ten aanzien van landbouw, natuur, water, klimaat en biodiversiteit elkaar raken. Het Rijk wil deze opgaven integraal oppakken in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Voor Drenthe werken we dit uit in het Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG). Samen met onze partners en andere belanghebbenden willen we hierin de keuzes maken voor Drenthe. We zetten in op een concrete, integrale aanpak, waarbij de transitie in het landelijk gebied gelijk opgaat met het creëren van een sociaal-economisch perspectief voor onze inwoners. Deze ambities combineren we met onze Omgevingsvisie in een aanpak gericht op brede welvaart.

Drents Programma Landelijk Gebied
In het DPLG richten we ons op de opgaven tot en met 2030/2035 en nemen we de inbreng van inwoners, onze medeoverheden en andere stakeholders mee in een gebiedsgerichte aanpak. Belangrijke uitgangspunt is vrijwilligheid en dat elke sector zijn deel bijdraagt. Provinciale Staten worden nauw betrokken in het traject. Daar waar mogelijk stapelen en combineren we functies door het effectief benutten van de ruimte. We beseffen dat we daarbij keuzes moeten maken. Deze keuzes zullen gebaseerd zijn op de wettelijke en nationale kaders, waarbij we ons inzetten om de sociaal-economische vitaliteit en de leefbaarheid van het landelijk gebied te versterken. Hiervoor is een helder perspectief en instrumentarium nodig voor de landbouw. Het DPLG moet leiden tot een concreet plan met geborgde maatregelen. Dat wil zeggen: juridisch houdbaar en afrekenbaar, waardoor ontwikkelingen die nu stagneren op termijn weer mogelijk zijn.

De val van het kabinet en het uitblijven van het landbouwakkoord hebben er echter wel voor gezorgd dat er nog steeds onduidelijkheid is over de concrete doelen, generieke maatregelen en de beschikbare middelen en instrumenten. Met de kennis van nu en de middelen die wel beschikbaar zijn, werken wij in 2024 met alle betrokkenen verder op de ingezette koers. We dringen er bij het Rijk op aan om duidelijkheid te geven en de middelen beschikbaar te stellen die nodig zijn om een deel van de opgaven te vervullen.

Ondanks dat nog onduidelijk is wanneer de financiële middelen vanuit het transitiefonds voor het DPLG beschikbaar komen, vinden wij het van groot belang dat we invulling geven aan het maatregelpakket DPLG 2024-2025. Zoals we die ook juli 2023 bij het Rijk hebben ingediend. Hiervoor hebben we voorafgaand aan de duidelijkheid van het Rijk financiële middelen nodig voor landbouw en natuur.

Landbouw
In Drenthe blijft ruimte voor agrariërs. We zetten in op een toekomstgerichte en rendabele landbouw. Hoewel heldere doelen en ambities voor de landbouw op nationaal niveau nog steeds van belang zijn, pakken we in Drenthe zelf ook de handschoen op. Belangrijk is onze inzet op duurzame melkveehouderij en akkerbouw, door middel van de KPI-aanpak. Met deze regeling stimuleren en belonen we boeren die zich inzetten voor verduurzaming. Samen met het Rijk gaan we deze regeling verder verdiepen en uitbreiden. De KPI-aanpak wordt ondersteund met maatregelen voor boeren gericht op innovatie, management en investeringen. We gaan daarbij op zoek naar mogelijkheden voor een meet- en monitoringssysteem voor de onderbouwing van innovaties. Daarnaast is een belangrijk speerpunt het legaliseren van de PAS-melders. Onder andere een concreet DPLG met geborgde maatregelen kan hieraan bijdragen.

Om onze landbouwdoelen te bereiken, werken we samen op noordelijke schaal. In de Agenda van de Veenkoloniën werken we onder andere samen met Groningen, in de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw met Groningen en Fryslân en de AgroAgenda met zowel noordelijke overheden als ketenpartijen en onderzoeksinstellingen.

In 2023 is de nieuwe periode van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van start gegaan. In Nederland is dit uitgewerkt in het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Het GLB is voor ons een belangrijk vehikel om ons beleid te financieren. Hierbij is het een vereiste dat we zelf zorgen voor cofinanciering. Naast het stimuleren van (de verduurzaming van) de landbouw is LEADER ook een belangrijk onderdeel van het GLB. Door middel van dit instrument investeren we in de sociaal-economische vitaliteit van het platteland.

Natuur

Landbouw en natuur zijn nauw verbonden aan elkaar. Zonder een robuuste natuur is een volhoudbare landbouw niet mogelijk. We voeren daarom de gemaakte afspraken in het kader van het Natuurpact en programma Natuur uit. Dit doen wij binnen het Programma Natuurlijk Platteland. Hierin pakken wij de afronding en inrichting van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), de realisatie van doelen in Natura 2000 gebieden (VHR) en de uitvoering van de bomen- en bossenstrategie in samenhang met water- en klimaatopgaven op. Prolander is verantwoordelijk voor het overgrote deel van de uitvoering van maatregelen om deze opgaven binnen het programma Natuurlijk Platteland te realiseren. Wij verwachten dat zij de komende jaren meer capaciteit moeten inzetten om alle doelen te realiseren.

Onze inzet op natuur is breder dan alleen de ontwikkeling van natuurgebieden. Wij zetten ook in op agrarisch natuurbeheer en een meer natuurinclusieve aanpak van de andere beleidsterreinen. Ook stimuleren we agrarische, bewoners- en wijkinitiatieven.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Een concreet DPLG met geborgde maatregelen moet vergunningverlening voor nieuwe ontwikkelingen weer mogelijk maken. Hoe sneller er duidelijkheid komt en er voldoende instrumentarium en middelen beschikbaar komen, hoe eerder we uit de juridische impasse komen. Dat is niet alleen noodzakelijk om ontwikkelruimte te creëren, maar ook om het VTH-stelsel werkbaar te houden. De huidige situatie legt extra druk op de vergunningverlening, maar doet ook een veel groter beroep op toezicht en handhaving. De uitvoering hiervan is in de afgelopen jaren complexer geworden en toegenomen in volume. Zonder concrete oplossing zal dit ertoe leiden dat het systeem vastloopt. Dit geldt niet alleen voor de extra stikstofproblematiek, ook de toegenomen recreatiedruk in het landelijk gebied maakt het noodzakelijk dat onze toezicht en handhaving, in samenwerking met de terreinbeherende organisaties en de politie, wordt geïntensiveerd. Wij onderzoeken daarom de mogelijkheden voor de inzet van extra buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's).

Biodiversiteit

Om te komen tot een robuust natuursysteem is het van belang dat we zowel binnen als buiten de natuurgebieden blijven inzetten op het versterken en verbeteren van de biodiversiteit. Hierbij zetten we in op een systeemverbetering die soortenrijkdom versterkt, waarbij we oog hebben voor de mogelijke maatschappelijke effecten die dit kan hebben op onze samenleving. In Drenthe heeft de komst van de wolf grote gevolgen. De maatschappelijke onrust en economische kosten nemen toe. We gaan daarom door met het verstrekken van subsidies en compenseren schade ruimhartig. Zowel met het Rijk als de EU voeren we het gesprek over een lagere beschermde status van de wolf, zodat beheer mogelijk wordt.

Om beter voorbereid te zijn op de maatschappelijke effecten van nieuwe soorten in Nederland willen we een bredere discussie voeren over de inpasbaarheid en acceptatie. Dit voorafgaande aan herintroductie van soorten of het zonder meer vrij laten rondlopen van nieuwkomers die uit eigen beweging komen.

Water & bodem

Het Regionaal Waterprogramma Drenthe 2022-2027 en de strategie Bodem & Ondergrond 2021 vormen de basis voor de uitvoering van het water- en bodembeleid. Het bodem-watersysteem maakt onderdeel uit van de fysieke leefomgeving en samen leveren ze een verscheidenheid aan diensten en producten aan de maatschappij zoals voedsel, biodiversiteit, delfstoffen, drinkwater, energie en opslagruimte voor (duurzame en fossiele) energie.

Door de verschillende ontwikkelingen staat de toestand van het bodem- en watersysteem nog steeds onder druk. Uitvoering van ons beleid, waar we al jaren intensief en actief mee bezig zijn, heeft tot verbetering geleid, maar de doelen voor water, bodem en ondergrond zijn nog niet bereikt. Extra inspanningen zijn noodzakelijk. Drenthe kent ruim 85% landelijk gebied (natuur en landbouw). Verzuring, vermesting en verdroging zijn in het landelijk gebied een aantal grote issues waar wij samen met partners aan (gaan) werken.

Voor water is het jaar 2027 een belangrijke mijlpaal, omdat dan de laatste termijn van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) afloopt en de doelen moeten zijn gerealiseerd. Dit vraagt de komende periode extra capaciteit van onze organisatie om te voldoen aan Europese wet- en regelgeving. Hiervoor is nog geen financiële claim gelegd in de begroting, een uitwerking volgt bij de Voorjaarsnota 2024.

Door klimaatverandering moeten we ons aanpassen. Het water- en bodemsysteem zal meer bepalend zijn voor ruimtelijk keuzes. De uitwerking hiervan vindt plaats in de Omgevingsvisie. Bovendien werken we aan de opgave van een klimaatbestendig Drenthe door klimaatadaptatie te integreren in een veelvoud aan opgaven en beleidsvelden, waaronder water, wonen, mobiliteit, natuur, landbouw en veiligheid.

Met betrekking tot water en bodem richten wij ons op het verbeteren van de kwaliteit, voldoende water, het beschermen van kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden en bodemwaarden. Dit alles om (met een veranderend klimaat) de ecosysteemdiensten nu en in de toekomst veilig te stellen.

Nationale Parken
We zetten in op Nationale Parken Nieuwe Stijl. In zowel Zuidwest-Drenthe als Drentsche Aa investeren we in landschappelijke kwaliteitsverbetering met als doel een aantrekkelijker woon-, werk- en leefklimaat voor inwoners, toeristen en recreanten te realiseren.

VOORSTELLEN

2.01 Strategie Bodem & Ondergrond
In het coalitieakkoord benoemen we hoe belangrijk een gezonde bodem, schoon water, schone lucht en biodiversiteit zijn. Op basis van de Strategie Bodem & Ondergrond 2021 werken we beleid voor een gezonde bodem uit.

De Strategie Bodem &Ondergrond is eind 2021 vastgesteld. Met deze strategie is het beleid voor de bodem en ondergrond geactualiseerd. Deze strategie geeft invulling aan duurzaam bodemgebruik en beheer waarbij in de uitwerking maatschappelijke opgaven/thema's centraal zijn gesteld. De negen thema's in de strategie zijn: energievoorziening, landbouw, verontreinigingen in de leefomgeving, aardkundig erfgoed, natuur, grondwater, infrastructuur, delf- en grondstoffen en klimaatverandering. De Strategie Bodem & Ondergrond benoemt per thema de visie, de strategische doelen en de beleidskeuzes.

Bodem, ondergrond en grondwater zijn cruciale onderdelen van de fysieke leefomgeving. Samen leveren ze een verscheidenheid aan diensten en producten aan de maatschappij zoals voedsel, biodiversiteit, delfstoffen, drinkwater, energie en opslagruimte voor (duurzame en fossiele) energie. Een gezonde bodem is niet een vanzelfsprekendheid. Door de verschillende ontwikkelingen staat de toestand van het bodem- en watersysteem steeds meer onder druk. Uitvoering van ons beleid heeft tot verbeteringen geleid, maar het realiseren van de doelen van water, bodem en ondergrond is nog niet binnen bereik. Extra inspanningen zijn noodzakelijk. In Drenthe is het van belang om het maatschappelijk gebruik van bodem en ondergrond in balans te brengen met de draagkracht en het herstelvermogen van het bodemsysteem.

In aanvulling op de strategie Bodem & Ondergrond 2021 zijn momenteel deel 2 'Tactiek' en deel 3 'Dynamische uitvoeringsagenda's' in de maak. Deze drie delen vormen tezamen onze opgave bodem & ondergrond waaraan we samen met partners invulling aan geven. Bij de totstandkoming van deel 2 'Tactiek" en deel 3 'Dynamische uitvoeringsagenda's' is duidelijk geworden dat het huidige bodembudget niet toereikend is om onze doelen te kunnen behalen.

De grote hoeveelheid benodigde inspanningen bestaat uit een mix van de volgende instrumenten: het uitvoeren van onderzoek (nodig om vervolgacties te kunnen bepalen); uitvoeren van bodemsaneringen, het verbeteren van de communicatie en voorlichting, het voorbereiden van stimuleringsmaatregelen en/of -overeenkomsten.

Voor het opstellen van de begroting is voor de gehele opgave een raming gemaakt van gemiddeld € 6,3 miljoen per jaar. Exclusief alle stimuleringsmaatregelen, in verband met mogelijke dubbeling bij andere opgaven (onder andere DPLG), bedraagt de opgave Bodem & Ondergrond gemiddeld € 3,1 miljoen per jaar. De begroting 2024-2027 is gericht op noodzakelijk/gewenste onderzoeken/inventarisaties/handelingsperspectieven en pilots;

2.02 Invasieve soorten
Om invasieve soorten aan te kunnen pakken is het noodzakelijk budget en capaciteit beschikbaar te stellen. Beleid is al vastgesteld en geactualiseerd in de Natuurvisie en het Uitvoeringsplan flora en fauna. Een eerste vervolgstap is het vaststellen van de omvang van het probleem met gebiedspartners en het ontwikkelen van een structurele aanpak van gevestigde invasieve soorten. Het gaat hierbij om woekersoorten als watercrassula, Aziatische duizendknoop en invasieve fauna als de nijlgans, wasbeer en wasbeerhond. De wettelijke taak om nieuwe invasieve soorten binnen drie maanden te verwijderen, is effectiever uit te voeren met een gereserveerd budget. In Drenthe gaat het dan om soorten als Aziatische hoornaar en de rosse stekelstaart (eend).

Op basis van toenemende kritiek vanuit de samenleving is het beeld ontstaan dat er de afgelopen jaren onvoldoende regie is gevoerd op het beheer van exoten. De negatieve effecten van exoten worden ook steeds meer gevoeld. Voor de wettelijke taak om invulling te geven aan beleid invasieve exoten hebben we vanuit het Natuurpact (2013) geen financiële middelen ontvangen. Vanuit het uitvoeringsprogramma Natuur tweede fase (2024-2027) zijn we voornemens maatregelen op te nemen en hiervoor financiële dekking te krijgen. Of invasieve exoten ook in de tweede fase

uitvoeringsprogramma Natuur onderdeel zijn van de voorwaarden is op dit moment nog onzeker. Is dit niet het geval dan moeten gemaakte kosten voor de uitvoering worden gedekt uit onze eigen vrije bestedingsruimte.

2.03 Boerenlandvogels (akker- en weidevogelbeheer) en innovatieve manieren van nestbescherming, zoals dronevluchten

Het college wil blijven werken aan behoud en herstel van de boerenlandvogels. Het doel is maatregelen en acties te nemen in het veld, zodat bedreigde populaties een grotere kans krijgen zich te kunnen voortplanten en handhaven. Met veel vrijwilligers en tal van organisaties werkt de provincie samen in het zogenaamde 'Ermberaad'. Onder deze paraplu wordt gewerkt aan het verbeteren van de leefomgeving van boerenlandvogels (biotoopherstel) en aan het bestrijden van predatie (preventief). Het uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025 is de basis voor de werkzaamheden (een vervolg op het plan van aanpak akker- en weidevogels 2017-2020).

De flexibele maatwerkregeling is één van de maatregelen uit het uitvoeringsplan. Het is een 'geldpot' om bijvoorbeeld agrariërs te compenseren voor inkomstenderving en hen te motiveren deel te nemen aan goed weidevogelbeheer. Dat kan bijvoorbeeld gaan om het uitstellen van maaien, maar ook het aanleggen van plasdrassen (een deel van het boerenland wordt tijdelijk onder water gezet) en het plaatsen van predatierasters voor bijvoorbeeld wulpen. Verder worden vanuit het uitvoeringsplan projecten en ecologische onderzoeken uitgevoerd en resultaten gemonitord in een monitoringsprogramma.

Er wordt steeds vaker inzet van een drone gevraagd bij het zoeken naar nesten. Landschapsbeheer Drenthe en Agrarisch Natuur Drenthe werken ieder met een drone. Het werk met drones zou kunnen worden verbeterd middels een project via het Ermberaad, waarbij ingezet wordt op een extra drone en het opleiden van gemotiveerde vrijwilligers en het professionaliseren van de organisaties.

2.04 Samen werken aan Landschap en biodiversiteit

Naast de opgave voor NNN en N2000/VHR hebben we ook een grote opgave om het landschap en de biodiversiteit in de rest van het landelijk gebied en dorpen en steden te versterken. We hebben hiervoor de basiskwaliteit natuur als onderlegger opgenomen in de Omgevingsvisie. Door het realiseren van de basiskwaliteit natuur werken we niet alleen aan het versterken van de biodiversiteit, maar ook aan een herkenbaar landschap en prettige leefomgeving. Ook dragen de projecten bij aan klimaatdoelstellingen, zoals het bestrijden van water-, droogteoverlast en hittestress.

Om de basiskwaliteit te realiseren zijn gemeenten, waterschappen, gebiedspartners maar vooral boeren en andere inwoners van Drenthe onmisbaar. We willen de geijkte instrumenten continueren, maar ook samen met boeren en inwoners initiatieven en pilots opzetten die bijdragen aan het realiseren van een aantrekkelijk (be)leefbaar landschap met de planten en dieren die daarbij horen.

2.04a Streekbeheer

Streekbeheer bestaat inmiddels ruim tien jaar. Het is een samenwerking van gemeenten en provincie met Landschapsbeheer Drenthe om vrijwilligers te ondersteunen bij projecten in hun woonomgeving. Hierbij nemen bewoners zelf verantwoordelijkheid voor het onderhoud van bijvoorbeeld het landschap, cultuurhistorische elementen en wandelpaden. Op deze wijze zijn inwoners, boeren, scholen en organisaties samen aan de slag voor natuur, landschap en cultuurhistorie in hun eigen groene leefomgeving.

Het Streekbeheer in Drenthe groeit, zowel in het aantal vrijwilligersgroepen als in het aantal deelnemende vrijwilligers. Bij aanvang is afgesproken dat de financiering voor 50% door de provincie en voor 50% door de gemeenten gerealiseerd wordt. Bijna jaarlijks nemen de bijdragen van gemeenten toe. Daarom heeft het college voor de komende vier jaren € 200.000,-- vrijgemaakt als medefinanciering.

2.04b (Pilot)projecten Groenblauwe dooradering

De realisatie van de Groenblauwe dooradering (GBDA) maakt onderdeel uit van de NPLG-opgave. Waarbij de ambitie is dat 10% van het landelijk gebied in 2050 moet bestaan uit landschapselementen. Voor een deel is de GBDA al aanwezig, maar er is een stevige opgave om in de openbare ruimte en op agrarische gronden meer landschapselementen te ontwikkelen.

Omdat de doelen vanuit DPLG nog niet volledig duidelijk en uitgewerkt zijn, worden tijdelijke instrumenten en subsidiemogelijkheden gevraagd voor pilots en experimenten om kennis en ervaring op te doen met de realisatie van de GBDA. Onderdeel van de pilot is te komen tot een eerlijk (langjarig) verdienmodel voor het leveren van landschapsdiensten door boeren en het uitwerken van een laagdrempelige methode voor het monitoren van landschap en biodiversiteit.

2.04c/d Natuurinclusief Drenthe

De afgelopen jaren hebben we op verschillende manieren geïnvesteerd in zowel de kwaliteit van het landschap als de betrokkenheid van bewoners bij hun directe leefomgeving. Dit hebben we onder ander gedaan door het stimuleren van groene bewonersinitiatieven, inzet van vrijwilligers bij natuurmonitoring en het betrekken van kinderen bij natuur door verschillende lesprogramma's. Ook is in 2022 een motie aangenomen waarbij € 800.000,- beschikbaar is gesteld voor het vergroenen van schoolpleinen. Door cofinanciering van gemeenten en scholen kunnen hiermee in het totaal 30 schoolpleinen natuur- en klimaatinclusief worden ingericht. Bij de voorbereiding op de Voorjaarsnota 2024 zullen we kijken of we vanaf 2025 nog middelen beschikbaar kunnen stellen om dit project te continueren.

2.05 Legaliseren van Pas-melders, een stikstofbank en vergunningverlening

Een concreet DPLG met geborgde maatregelen moet vergunningverlening voor nieuwe ontwikkelingen weer mogelijk maken (zie ook hoofdstuk 2 DPLG). Het legaliseren van PAS-melders is al lange tijd een belangrijk doel als onderdeel van de taakuitvoering Wet natuurbescherming. Maar doordat een plan ontbreekt voor het stoppen van de verslechtering van de natuur, loopt de uitvoering stroef (juridisch op grond van het additionaliteitsvereiste). Om de PAS-melders zo snel mogelijk te helpen, is extra inzet nodig. Deze inzet is nodig om nu de 120 dossiers te beoordelen, een stikstofbank op te richten en zodra het kan zo snel mogelijk vergunningen te kunnen verlenen voor PAS-melders.

2.06 Versterking van toezicht en handhaving in het buitengebied (BOA's)

Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming op 1 januari 2017 is de provincie bevoegd gezag voor de Wet natuurbescherming en daarmee de Natura 2000-gebieden en medeverantwoordelijk voor de handhaving in deze gebieden. Tevens is de provincie vanuit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Wet vergunningverlening, toezicht en handhaving belast met de coördinatie van de handhaving van de groene wetten.

De coronaperiode heeft een positieve impuls gegeven aan buiten sporten en bewegen. Op enkele plaatsen in onze provincie leidt dit op piekmomenten tot veel bezoekers en soms tot een hoge recreatiedruk in de natuurgebieden. Goede bescherming van natuur- en landschapswaarden en openbare orde en veiligheid vraagt daarom meer aandacht. Bij de controle ligt hierbij de focus op mountainbikers en motorcrossers.

Ook staat de hoeveelheid groene boa's bij terreinbeherende instanties (tbo's) en particuliere landgoederen onder druk door verzwaarde opleidingseisen, toegenomen opleidingskosten en de ureninzet. De tbo's verzoeken Gedeputeerde Staten al enige jaren om extra structurele financiering voor toezicht en handhaving, al dan niet door het openstellen van de toezichtsbijdrage via de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). Deze toezichtsbijdrage (€ 17,08 ha/jr) is niet verplicht en vanuit IPO-zijde vastgesteld als 'maatwerk per provincie'. De toezichtsbijdrage is niet opengesteld, maar wel is in 2021 en 2022 een subsidie van in totaal € 250.000,-- aan Staatsbosbeheer Drenthe, Natuurmonumenten, Stichting Het Drentse Landschap en Stichting Veiligheidszorg Drenthe verleend voor het versterken van toezicht en handhaving in het buitengebied. In eerste instantie is ingezet op een budget van € 250.000,-- voor één jaar en afhankelijk van het verloop van de coronacrisis zou dit verlengd kunnen worden. Dat laatste is gebeurd. Het tijdelijk verlenen van een incidentele subsidie voor twee jaar heeft ons de tijd gegeven om gezamenlijk met partijen te kijken naar de structurele inzet van de boa-capaciteit voor de lange termijn.

Deze extra gelden zijn ingezet om nieuwe boa's Domein II aan te stellen en de inzet van de eigen boa-capaciteit binnen de tbo's op te schalen. Dit betrof in 2022 gemiddeld 2.500 extra uur aan boa-inzet per organisatie. Daarnaast zijn in 2022 rond de 120 extra proces-verbalen opgesteld en 60 extra waarschuwingen per organisatie uitgegeven. Daarmee is het toezicht geïntensiveerd. Verder is geïnvesteerd in middelen, zodat de boa's hun werkzaamheden sneller, zorgvuldiger en veiliger kunnen uitvoeren.

In 2022 is in opdracht van de provincies Groningen en Drenthe een verkenning uitgevoerd naar de versterking van het natuurtoezicht in Groningen en Drenthe. Het onderzoeksrapport concludeert dat de boa-capaciteit van de tbo's krap is en mager afsteekt bij wat – uitgaande van de SNL-norm – voor de oppervlakte natuur in Drenthe en Groningen passend zou zijn. Voor 82.000 hectare beheerde natuur hebben de gezamenlijke tbo's in totaal 12.000 boa-uren beschikbaar, wat neerkomt op een haalbare toezichtintensiteit van 0,15 uur/ha/ja. Binnen het SNL wordt uitgegaan van een inzet variërend tussen de 0,4 uur en (maximaal) 0,7 uur/ha/ja.

Onder leiding van de beide provincies is de dialoog over het versterken van het natuurtoezicht met alle betrokken partijen op bestuurlijk niveau verder voortgezet. Partijen hebben gezamenlijk een voorzet gemaakt om de boa-capaciteit te versterken. Er wordt ingezet op het behouden van de huidige boa-capaciteit bij de samenwerkingspartners en het plaatsen van centraal extra boa-capaciteit bij de provincie. Deze extra boa-capaciteit bij de provincie kan worden ingezet bij alle betrokken partijen. De verdeling van deze extra capaciteit bij de provincie over gebieden en perioden wordt beoordeeld onder andere op basis van gezamenlijk bepaalde prioriteiten. De provincie neemt herkenbaar een regierol in de samenwerking. Dit doet zij door gezamenlijk met partijen jaarlijks de prioriteiten voor het natuurtoezicht te bepalen en de programmering en planning van het toezicht af te stemmen. Daarmee kan de boa-capaciteit worden versterkt en vindt centraal sturing plaats op de inzet van de extra middelen. Dit draagt ook bij aan het versterken van de samenwerking. Dezelfde voorzet wordt ook geadviseerd bij de provincie Groningen.

2.07 Wolf

De gevolgen van de komst en vestiging van wolven in Drenthe zijn groot. De maatschappelijke onrust, emotionele en economische schade en kosten nemen toe. We gaan door met het verstrekken van subsidies. Verder bieden we ruimhartige compensatie voor (hobby)boeren en dierhouders/ diereigenaren, snelle schadeafhandeling en voorlichting over het omgaan met de wolf. Met de samenleving blijven we in gesprek over dilemma's en wat we daarin als provincie kunnen betekenen. Binnen de Europese en landelijke wet- en regelgeving onderzoeken we de mogelijkheden om een wolfvrije regio te worden. In het nieuwe Wolvenplan met provincies en Rijk komen passende afspraken, die we medio 2024 evalueren.

Om de doelstellingen in het coalitieakkoord te bereiken, worden de volgende acties uitgevoerd:
- Aanstellen tweede wolvenconsulent voor een goede dienstverlening
- Strategieontwikkeling wolvenbeleid Drenthe
- Opstellen en uitvoeren monitoringsplan
- Verbeteren communicatie naar inwoners in overleg met gemeenten, tbo's en Rijk
- Hoe om te gaan met maatschappelijke onrust
- Voorlichting geven aan raden en staten
- Opstarten project natuurbegrazing
- Instellen deskundigencommissie (eventueel landelijk)
- Verder verbeteren van de schade-afhandeling procedure
- Implementeren calamiteiten plan
- Implementeren valwildregeling
- Op termijn ontwikkelen schade-vergoedingsbeleid i.o.m. IPO
- Actief input leveren wolvenplan 2.0 via IPO
- Onderzoek naar mogelijke Europese subsidies
- Opstellen nieuwe subsidieregeling
- Kennisontwikkeling en overdracht wolvenconsulenten wolfwerende rasters

De focus van onze provinciale rol richt zich vooral op:
- Het goed communiceren met de buitenwereld (gemeenten, inwoners, veehouders, schademelders, tbo's, landelijke werkgroepen, pers en IPO).
- Het goed monitoren van de huidige situatie (gedrag wolf) om hiervan te leren en op te anticiperen; dossier opbouwen van wolven die herhaaldelijk onwenselijk gedrag vertonen zodat maatregelen genomen kunnen worden.
- Stimuleren bescherming vee (subsidie, voorlichting en praktische ondersteuning).
- Daarnaast wordt er in lijn met het nieuwe collegebeleid een lobby-strategie ontwikkeld richting Den Haag en Europa.

Om bovenstaande werkzaamheden goed te kunnen uitvoeren, zijn er voldoende middelen en capaciteit nodig. Het wolvendossier is een dossier dat zeer actueel is en waar op dit moment veel vragen over komen vanuit onder andere de pers, gemeenten, inwoners, tbo's en politiek (Provinciale Staten).

2.08 Klimaatadaptatie

Het klimaat is merkbaar aan het veranderen. Zelfs als de uitstoot van CO2 wordt beperkt, is er sprake van een verandering van klimaat waar we ons op moeten voorbereiden. Het KNMI heeft zeer recentelijk in de nieuwe klimaatscenario's aangegeven dat we hogere temperaturen (40+), natte winters, hevigere buien en drogere zomers kunnen verwachten. Om op een adequate wijze uitvoering te geven aan het coalitieakkoord zal klimaatadaptatie programmatisch op concernniveau aangepakt moeten worden. In de provinciale opgaven (nieuwe Omgevingsvisie, woonopgave, water en bodem als sturende principes, duurzame bedrijventerreinen, versterking biodiversiteit, regionale bereikbaarheid, duurzame landbouwen en DPLG) zal klimaatadaptatie een prominente factor in de beleidskeuzes en uitvoering moeten hebben. Hiervoor is het noodzakelijk om de middelen voor klimaatadaptatie van € 300.000,-- incidenteel voort te zetten.

Binnen de drie werkregio's van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, het IPO en Rijk zetten wij de samenwerking met onze regionale partners voort en zullen wij die waar nodig intensiveren, Dit alles om de regio maximaal te kunnen faciliteren en stimuleren.

Binnen de Europa agenda is één van de focusonderwerpen klimaatadaptatie. Door onze deelname en ons commitment aan de EU Mission Adaptation to Climate Change maken we gebruik van de kennis en knowhow uit andere Europese regio's om met onze eigen adaptatie-opgave een versnelling aan te brengen. Drenthe is aangemeld als één van de150 koploperregio's in Europa.

We werken aan de uitwerking van een klimaatadaptatieprogramma in Drenthe, waarin water een prominente rol speelt. Dit zorgt ervoor dat men voldoende bewust is en dat er voldoende kennis is om klimaatadaptatie een prominente factor in de beleidskeuzes en uitvoering te laten zijn. Om dit te realiseren zullen we bestaande samenwerkingen in de drie werkregio's, interprovinciaal, het Rijk en Europa niet alleen moeten voortzetten, maar tevens moeten intensiveren.

In de eerste helft van 2024 zal een uitgewerkt klimaatadaptatie plan worden opgeleverd.

2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027

Op 3 oktober 2022 is het GLB-NSP ingediend bij de Europese Commissie. Op 13 december 2022 was er formele goedkeuring van de Commissie. Vooruitlopend op de behandeling van het GLB-NSP in GS en PS in 2023, is op 22 november 2022 het GS-stuk 'openstelling ANLb in GS voor uitvoering in 2023' behandeld. De provincie Drenthe is betrokken bij twee onderdelen in de 2e pijler van het GLB-NSP: de grondgebonden maatregel van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) en een aantal niet-grondgebonden maatregelen voor innovatie en samenwerking, productieve en niet-productieve investeringen en Leader.

De totale omvang van het GLB-project gedurende de looptijd van 2023-2027 bedraagt € 60,4 miljoen. De Europese bijdrage voor dit project bedraagt € 31,2 miljoen. Voor de nationale overheden (provincie, gemeenten en waterschappen) bedraagt de bijdrage € 29,3 miljoen. Om aanspraak te maken op dit bedrag is een extra investering vanuit de provincie nodig van € 6,2 miljoen naast de al bestaande middelen van € 16,2 miljoen in de huidige begroting. Waarvan € 10,4 miljoen uit de cofinancieringsreserve EU wordt ingezet en het resterende bedrag wordt ingezet vanuit de beleidsmiddelen (€ 4,3 miljoen).

Voor deelname aan dit type Europese projecten is de volgende verdeling afgesproken:
- 50% van de projectkosten wordt gedekt vanuit Europese middelen

- 25% van de projectkosten wordt gedekt vanuit de Provinciale beleidsmiddelen.
- 25% van de projectkosten wordt gedekt vanuit onze Provinciale cofinancieringsreserve

2.12 Grondbeleid

Door het opbouwen van een grondvoorraad (en bedrijfslocaties/gebouwen) kunnen we invulling geven aan de regierol in het landelijk gebied en de provinciale doelen voor landbouw en natuur (DPLG) faciliteren.
Aanvullend op de 2e actualisatie 2023, waarbij de hoogte van het investeringskrediet is vastgesteld op € 140 miljoen, wordt voorgesteld conform het eerder door u vastgestelde beleid om een doorgroei van het krediet te maken naar € 210 miljoen. Dit investeringskrediet is bestemd voor grondaankopen. Bij verkoop van de grond vloeit het geld terug in het investeringskrediet. Deze ophoging valt binnen het perspectief dat is geschetst in het statenstuk 2022-77, waarin is voorgesorteerd op een verdere groei van het beschikbaar gestelde budget.

2.13 Subsidie RTV Drenthe 'ROEG!'

De provincie Drenthe werkt samen met haar partners in het Programma Natuurlijk Platteland en sinds 2023 ook in het Drents Programma Landelijk Gebied aan een grote natuuropgave. Goede communicatie richting en met alle doelgroepen is hierbij van cruciaal belang. Het wekelijke tv-programma 'ROEG!' is een van de manieren waarop de keuzes, veranderingen en resultaten worden uitgelegd aan inwoners van Drenthe. Naast tv worden ook social media en de website ingezet voor nieuws, inspiratie, ontspanning en tips.

ROEG! heeft twee subsidieaanvragen ingediend: voor het continueren en (door)ontwikkelen van het digitaal platform en voor het project Landschap in beweging ROEG! plus. Dit betekent een versterking (plus) op de huidige inzet.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
2.01	Strategie bodem en ondergrond	I	3.100.000	3.100.000	3.100.000	3.100.000
2.01a	Dekking uit regulier bodembudget	I	-1.500.000	-1.500.000	-1.500.000	-1.500.000
2.01b	Dekking uit reserve bodem	I	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
2.02	Invasieve soorten	I	170.000	110.000	110.000	110.000
2.02a	Dekking vanuit SPUK Uitvoeringsprogramma Uitvoeringsprogramma 2024-2030	I	-170.000	-110.000	-110.000	-110.000
2.03	Boerenlandvogels (akker- en weidevogelbeheer) en innovatieve manieren van nestbescherming zoals dronevluchten	I	350.000	350.000	350.000	350.000
2.04a	Samen werken aan Landschap en biodiversiteit - Streekbeheer	I	200.000	200.000	200.000	200.000
2.04b	Samen werken aan Landschap en biodiversiteit - projecten Groenblauwe dooradering	I	100.000	250.000	250.000	-
2.04c	Samen werken aan Landschap en biodiversiteit - Natuurinclusief Drenthe	I	300.000	300.000	300.000	300.000
2.05	Legaliseren van PAS-melders, een stikstofbank en vergunningverlening	I	482.000	482.000	-	-
2.06	Versterken van toezicht en handhaving in het buitengebied (BOA's)	S	217.894	212.131	212.131	212.131
2.07	Wolf	I	1.120.000	1.120.000		-
2.08	Klimaatadaptatie	I	300.000	300.000	300.000	300.000
2.09	Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	I	15.687.068	15.687.068	15.687.068	15.687.068
2.09	Dekking Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	I	-13.001.609	-12.370.707	-15.221.556	-15.641.409
2.12	Ophogen Investeringskrediet grondbezit Landelijk Gebied	I	-	-	-	-
2.13	Subsidie RTV Drenthe 'ROEG!'	I	-	55.000	55.000	55.000
2.13	Dekking Subsidie RTV Drenthe 'ROEG!'	I	-	-55.000	-55.000	-55.000
Totaal voorstellen programma 2			**6.855.353**	**7.630.492**	**3.177.643**	**2.507.790**

Leefomgeving en wonen

3 Leefomgeving en wonen

INLEIDING

De Woonagenda
Samen met de twaalf gemeenten is de provincie aan de slag om tot 2030 tenminste 13.000 extra woningen te realiseren in het kader van de regionale woondeals. Met de komst van de Wet versterking regio op volkshuisvesting gaat de provincie de rol van regisseur op de volkshuisvesting krachtiger invullen. Zo wordt een provinciaal volkshuisvestelijk programma opgesteld met kaders voor urgentie- en aandachtsgroepen, wonen & zorg en betaalbaar wonen. Hiermee geven we sturing in het woningaanbod, zodat voor iedereen een passende woning beschikbaar in Drenthe komt. Bij de woonopgaven wordt actief de koppeling gezocht met klimaatadaptatie, natuur inclusief- en duurzaam/circulair bouwen.

Het Impulsteam Wonen heeft een belangrijke rol in het ondersteunen van gemeentelijke woonprojecten. Zo ontwikkelen we samen de slagkracht voor meer woningen in Drenthe. Ter ondersteuning van de woningbouwopgave bieden we bovendien enkele subsidie- en financieringsregelingen om belemmeringen in de haalbaarheid te verminderen en daardoor sneller tot realisatie te komen. De subsidies en regelingen werken we verder uit om ze beter af te stemmen op de daadwerkelijke behoefte en zo effectiever te zijn. Voor betaalbaar wonen wordt aansluiting gezocht bij het Nationaal fonds betaalbare koopwoningen.,

De provinciale inzet op wonen wordt met deze begroting meerjarig gewaarborgd, zodat we gemeenten kunnen blijven ondersteunen en cofinanciering kunnen leveren voor projecten waar een onrendabele top is en die bijdragen aan betaalbaar wonen. Tevens zijn financiële middelen nodig om in aanmerking te kunnen komen voor Rijksfinanciering (vereist minimaal percentage cofinanciering).

Ruimtelijke Ordening: op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie
We hebben veel opgaven die om ruimte vragen. Ruimte voor het versterken van de natuur, voor het verduurzamen van de landbouw, meer ruimte voor water in verband met klimaatverandering. Ruimte voor energieproductie, het energienetwerk en energieopslag. Ruimte voor wonen, voor bedrijventerreinen en mobiliteit. Ruimte om te recreëren en elkaar te ontmoeten.

Met een nieuwe langetermijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe gaan we keuzes maken over het verdelen van de ruimte. Deze nieuwe Omgevingsvisie krijgt vorm in samenhang met het nationale traject voor een nieuwe Nota Ruimte en de uitwerking van het Drents Programma Landelijk Gebied. Een uitdagend traject dat in nauwe samenwerking en afstemming met onze gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners gaat plaatsvinden en waarover ook het gesprek met de Drentse samenleving wordt gevoerd. Een nauwe betrokkenheid van Provinciale Staten bij dit traject is van belang; de Omgevingsvisie vormt immers een veelomvattend beleidskader dat door Provinciale Staten wordt vastgesteld.

Ruimtelijk voorstel NOVEX
We leveren met het Ruimtelijk voorstel NOVEX een bijdrage aan de Nota Ruimte. Het Programma NOVEX is het overkoepelende programma waarin alle verschillende Rijksprogramma's met een ruimtevraag samenkomen. De provincies zijn gevraagd welke bijdrage geleverd kan worden aan de nationale ruimtelijke opgaven. Dit wordt verwoord in het Ruimtelijk voorstel Drenthe. Het ruimtelijk voorstel is de opmaat voor afspraken tussen provincie en het Rijk.

NOVEX Regio Groningen-Assen en Zwolle
De regio Groningen-Assen en Zwolle zijn door het Rijk aangewezen als NOVEX-gebieden. In NOVEX-gebieden vragen ruimtelijke transities om een eigen ontwikkelperspectief. Dit ontwikkelperspectief stellen Rijk en regio samen op.

Provinciale Omgevingsverordening en planadvisering
Terwijl het proces voor een nieuwe Omgevingsvisie loopt, staat de wereld niet stil. Jaarlijks bezien we of actualisatie van beleid nodig is om richting te kunnen geven aan de vraagstukken van nu. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Provinciale Omgevingsverordening. De verordening vormt ons wettelijk toetsingskader en bevat regels die activiteiten van burgers en bedrijven reguleren en instructieregels voor gemeentelijke ruimtelijke plannen. Daarmee vormt de verordening, samen met de Omgevingsvisie, de basis voor onze adviezen aan de gemeenten over hun ruimtelijke plannen.

Ruimtelijke economie
Met het traject 'Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen' werken we samen met provincies en het Rijk aan landelijke afstemming over en beleidsontwikkeling voor de vestiging van grote ruimtevragers, zoals distributiecentra en maakindustrie. We werken aan kaders om selectiever om te gaan met de vraag naar dit soort bedrijven. Daarnaast maken we met gemeenten regionale programmeringsafspraken om de planning van nieuwe bedrijventerreinen beter te kunnen regisseren.

Omgevingswet
Vanaf 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Hier is de afgelopen jaren en maanden hard aan gewerkt om alles op die datum in werking te hebben. Ook de komende maanden wordt hier nog flink op ingezet. De Omgevingswet kenmerkt zich door grote onzekerheden. Het is een behoorlijke wijziging in wet en manier van werken. Aankomende jaren is een verhoging voorzien als bijdrage aan de centrale beheer- en doorontwikkelkosten.

In de begroting van het ministerie van BZK is voor 2024 dekking opgenomen met een snelle afbouw naar de komende jaren. Er zijn echter nog veel financiële middelen nodig. De kans dat deze alsnog naar voren komen is groot. De noodzakelijke middelen worden met een vaste verdeelsleutel verdeeld over het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Ook de interne kosten gemoeid met de Omgevingswet zijn onzeker. In 2024 is er budget opgenomen voor ondersteuning. De verwachting is dat deze tijdelijke ondersteuning in 2024 afgebouwd kan worden. Dit is echter wel onzeker.

VOORSTELLEN

3.01 Samenwerking Regio Zwolle
De Regio Zwolle is een netwerksamenwerking tussen 22 gemeenten, 4 provincies, onderwijs en ondernemers. De Regio Zwolle heeft de ambitie het netwerk en de samenwerking verder te versterken. De meerjarige samenwerkingsagenda 2024-2028 (MJA) ligt hiervoor als basis. Waar de regio voorheen met name een focus had op economische ontwikkeling en Human Capital (arbeid), is met de komst van de aanwijzing van de regio als NOVEX Regio Zwolle (Verstedelijkingsstrategie 'Warme Harten in een klimaatadaptieve Delta') de ruimtelijke ontwikkeling meer prominent. De rol van de provincie is daarmee ook steviger geworden in de Regio Zwolle, omdat de provincies in de regio ook gesprekspartner zijn van het Rijk in het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT) en BOL. De vier Drentse gemeenten in de Regio Zwolle (Hoogeveen, Meppel, De Wolden en Westerveld) hebben via hun raden reeds uitgesproken de MJA te ondersteunen. De Regio heeft de provincies gevraagd op welke wijze zij de doelen uit de MJA kunnen ondersteunen.

Dorpen- en Stedenfonds
Om onze inzet op de Drentse steden te continueren, monitoren we het huidige Regiostedenfonds en Herstructureringsfonds, inventariseren we welke opgaven resteren en brengen we de middelen in beeld die daarvoor noodzakelijk zijn. Daarnaast ontwikkelen we een Dorpsvernieuwingsfonds om ook het platteland een stevige impuls te geven. Dat doen wij samen met de gemeenten en lokale belangenvertegenwoordigers. Voor deze fondsen is substantieel budget nodig dat niet gedekt kan worden binnen de bestaande begroting. Dit wordt uitgewerkt en meegenomen in de voorjaarsnota.

Ondersteuning koopstarters op de woningmarkt
In het coalitieakkoord is vastgelegd dat nieuwbouw betaalbaar moet zijn. In de woondeal zijn afspraken gemaakt voor groot aandeel betaalbare woningen in de vorm van sociale huur, middenhuur en goedkope koop. Om de goedkope koop ook daadwerkelijk betaalbaar te houden, wil de provincie hierin een rol vervullen met een revolverend fonds in combinatie met gronduitgifte in erfpacht. Dit wordt in de Voorjaarsnota verder uitgewerkt in lijn met het Nationaal fonds koopwoningen.

Circulair bouwen
Nederland heeft de ambitie om toe te werken naar een volledig circulaire economie in 2050, waarbij in 2030 ons primaire grondstofverbruik met de helft is afgenomen. Het thema is breder dan alleen het bouwen van woningen. Denk alleen al aan de nieuwe kansen, mogelijkheden en verdienmodellen voor de agrarische sector die biobased bouwmaterialen kan verbouwen. Waar we de focus willen leggen en welke doelen we willen behalen is afhankelijk van een nadere uitwerking in de Voorjaarsnota.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
3.01	Samenwerking regio Zwolle (t/m 2028)	I	600.000	600.000	600.000	600.000
3.01	Dekking uit bestaande middelen Economie	I	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
Totaal voorstellen programma 3			**525.000**	**525.000**	**525.000**	**525.000**

Regionale economie en werkgelegenheid

4 Regionale economie en werkgelegenheid

INLEIDING

Regionale economie
Het motto voor ons regionaal economisch beleid blijft ‘groen, slim en met impact’. Het Coalitieakkoord 2023-2027 betekent in grote lijnen voortzetting van ons huidige beleid met een aantal extra accenten. Die extra accenten krijgen in 2024 in de nieuwe Economische Koers hun uitwerking.

We stimuleren ontwikkelingen die bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen, daar waar we als provincie het verschil kunnen maken. Hierbij zullen we scherpe keuzes maken, waarbij we niet alleen kijken naar economische aspecten, maar nadrukkelijk ook andere aspecten meenemen die bijdragen aan brede welvaart.

Innovatie, vergroening, circulariteit en digitalisering blijven we zien als kansen voor ons bedrijfsleven om toekomstbestendig te blijven. Bijzondere aandacht is er voor sectoren/niches die voor Drenthe specifiek van belang zijn als groene chemie, (maak-)industrie, agribusiness en gezondheidseconomie. We ondersteunen initiatieven die het bedrijfsleven versterken en een maatschappelijke bijdrage leveren, maar werken ook aan versterking van innovatie-ecosystemen. Dat zijn netwerken waarin overheden, ondernemers, onderzoeks- en onderwijsinstellingen en overige maatschappelijke organisaties samen werken aan innovatie. Fysieke knooppunten zoals de IT-hub, Health Hub en de Greenwise campus, maar ook proeftuinen zijn belangrijke onderdelen daarin.

Om onze doelen te realiseren, benutten we de mogelijkheden die nationale en Europese fondsen, zoals EFRO, JTF, Interreg, Leader en Nationaal Groeifonds, ons bieden. Voor het ontwikkelen van initiatieven zijn we sterk afhankelijk van ondernemers, kennisinstellingen, andere overheden en maatschappelijke organisaties. Maar vanuit de provincie moeten we ook de benodigde cofinanciering op tafel kunnen leggen. Als dat niet lukt, bestaat de kans dat middelen weer terugvloeien naar Europa en het Rijk. In een aantal gevallen hebben we al verwachtingen gewekt ten aanzien van cofinanciering, bijvoorbeeld door ons aan te sluiten bij de Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe.

De afgelopen jaren heeft de provincie met ‘Ik Ben Drents Ondernemer’ een platform ontwikkeld voor Drentse ondernemers, daar waar het Rijk zich teruggetrokken heeft. De komende periode zetten we in op het bestendigen van deze basisdienstverlening, mogelijk in een andere organisatievorm. Extra aandacht is nodig voor innovatieve en ambitieuze startende ondernemers en die met veel groeipotentie, de zogenaamde startups en scale-ups. Dit denken we op korte termijn te realiseren in de vorm van een integraal noordelijk initiatief. De komende tijd verkennen we of er op noordelijke schaal aanvullende instrumenten nodig zijn om bedrijven te ondersteunen bij internationaal ondernemen.

Meer dan voorheen willen we aandacht besteden aan ontwikkelingen in het landelijk gebied. We kunnen een bijdrage leveren aan innovaties in de landbouw en de daarbij behorende ketens. Ook willen we inwoners, bedrijven en instellingen sociaal-economisch perspectief bieden, met werkgelegenheid en voorzieningen in de nabijheid. Dat geldt in zijn algemeenheid voor heel Drenthe, maar in het bijzonder voor het landelijk gebied, gezien de grote opgaven daar.

Eén van de belangrijkste randvoorwaarden voor duurzame economische ontwikkeling is een wendbare en weerbare arbeidsmarkt die adequaat functioneert en mensen in staat stelt mee te doen aan de samenleving. De provincie blijft zich met haar arbeidsmarktbeleid vooral richten op die sectoren waar dringend behoefte is aan personeel. Denk aan de zorg en technische vakmensen.
Samen met onze partners blijven wij investeren in leren, scholing en kennisontwikkeling. Zodat de competenties van mensen blijven aansluiten bij de (toekomstige) vraag van werkgevers. De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een belangrijk thema.

Aandacht voor de duurzame inzetbaarheid van mensen (leven lang ontwikkelen) is van groot belang om de Drentse economie ook in de toekomst vitaal te houden. Daarnaast investeren we in de beroepsbevolking van de toekomst en mensen die op dit moment niet werken, zodat Drenthe over een goed arbeidspotentieel beschikt.

We willen bedrijven de ruimte bieden om zich in Drenthe te vestigen of uit te breiden. Maar het wordt steeds duidelijker dat niet alles overal kan. Naast andere factoren is ook de factor ruimte een schaars goed. Dit vraagt om regie van de provincie en een selectief acquisitiebeleid, waarbij we onder andere toetsen op de toegevoegde waarde van een potentiële vestiger. Het gaat dan bijvoorbeeld om missende schakels in de keten, de manier waarop een nieuwvestiger zich verbindt met de omgeving en de kennis die een nieuw bedrijf meebrengt. De komende tijd werken we aan een acquisitiestrategie. Hierbij zullen we ook kijken of specifiek instrumentarium nodig is in plaats van de ad hoc-inzet die we tot nog toe vaak gebruiken.

Vanwege de schaarse ruimte is het van belang dat bestaande bedrijventerreinen beter benut worden.
Het toekomstbestendig maken van deze terreinen is echter vaak duurder dan de aanleg van nieuwe terreinen. In andere provincies zijn goede ervaringen met een ontwikkelingsmaatschappij of herstructureringsfonds. We verkennen een dergelijke mogelijkheid voor Drenthe.

Sociaal-economisch perspectief
In het Coalitieakkoord 2023-2027 wordt een aantal accenten gelegd die aandacht vragen voor het sociaal-economisch perspectief van onze inwoners vanuit brede welvaart als fundament. Dat geldt voor Drenthe in de volle breedte, maar zeker ook voor ons landelijk gebied. Het bieden van sociaaleconomisch perspectief is noodzakelijk voor behoud van de leefbaarheid op het platteland en een voorwaarde voor het verkrijgen van het noodzakelijke maatschappelijke draagvlak voor de uitvoering van de doelen uit onder andere het NPLG en sluit daar dan ook op aan.
Inzet op sociaal-economisch perspectief vraagt om een integrale aanpak met nadrukkelijk ook ruimte voor gebiedsspecifieke accenten en aanpakken die we als provincie samen met anderen en uiteraard onze inwoners vorm moeten geven. Deze aanpak vraagt om een integrale inzet van zowel mensen als middelen. We komen later bij Provinciale Staten terug met een uitwerking van dit voornemen. Uiteraard sluiten we zoveel als mogelijk aan bij bestaande aanpakken, zoals die gebruikt worden bij de uitvoering van het LEADER programma en bij bestaande samenwerkingsrelaties met gemeenten en verbonden partijen, zoals de Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe.

Recreatie & Toerisme
Recreatie & Toerisme is een belangrijke economische sector voor Drenthe. De afgelopen jaren groeide en bloeide de Drentse vrijetijdseconomie. De ondernemers uit deze sector zijn verantwoordelijk voor ruim € 645 miljoen bestedingen. Ongeveer 1 op de J banen in Drenthe komt voort uit deze toeristische bestedingen. Daarnaast draagt de sector bij aan het succes van andere sectoren en aan het vestigingsklimaat. Ondernemers scheppen banen in streken waar minder werk is en de aanwezigheid van toeristen en recreanten is essentieel voor winkels en voor openbare voorzieningen.

De coronacrisis heeft de sector hard getroffen, maar na het seizoen 2023 is er weer volop optimisme te bespeuren. Drenthe is en blijft met rust, ruimte en natuurschoon – in combinatie met een kwalitatief hoogwaardig aanbod van evenementen, musea en dag- en verblijfsrecreatie – een aantrekkelijke recreatieve bestemming in Nederland.

Een zichtbare provincie
Die kracht blijven we inzetten om bezoekers naar onze provincie te trekken. Marketing Drenthe maakt Drenthe zichtbaar op een manier die past bij ons unieke profiel: OER-provincie van Nederland, met een aansprekend en afwisselend landschap. Onze nieuwe visie op recreatie en toerisme leggen wij voor de zomer 2024 aan u ter behandeling voor.

Versterken routenetwerken
We zijn dé vrijetijds- en fietsprovincie en willen dat blijven. De laatste jaren zijn wij herhaaldelijk benoemd als de nummer 1 fietsprovincie van ons land met een hoge waardering. Daarom blijven wij investeren in de kwaliteit van onze fietsroutes en fietsevenementen. Naast fietsen krijgt wandelen de komende jaren extra aandacht. Met de volledige realisatie van het wandelknooppuntennetwerk in 2024 ligt er een prachtige basis voor inwoners en bezoekers om op pad te gaan.

Vitale vakantieparken
We blijven ons als partner in het programma Vitale Vakantieparken Drenthe samen met de Drentse gemeenten en HISWA/RECRON inzetten voor de kwalitatieve doorontwikkeling van de verblijfsrecreatie. Daarom hebben wij het voornemen om het programma Vitale Vakantieparken Drenthe, na een evaluatie, op een passende wijze te verlengen. Daarbij hoort ook de voortzetting van het project Naober, dat dient om sociale problematiek, permanente bewoning en criminaliteit en ondermijning te voorkomen en bestrijden op vakantieparken. Een voorstel aan uw Staten voor de voortzetting volgt bij de Voorjaarsnota.

Combineren van functies in het landelijk gebied
We vinden het belangrijk dat natuurgebieden toegankelijk blijven voor al onze inwoners en bezoekers, voor sport, ontspanning en toerisme. Daarom blijven we ons inzetten voor gebiedsontwikkeling en het combineren van functies in het landelijk gebied.

Versterken dagrecreatief aanbod
Vanuit onze rol als aanjager en verbinder zetten we ons in voor het versterken van het dagrecreatief aanbod en verleiden we vrijetijdsondernemers in kenmerkende toeristische gebieden in onze provincie om in samenhang arrangementen te ontwikkelen die leiden tot een aantrekkelijke meerdaagse toeristische bestemming. Tevens stellen we vast dat de VAM-berg voor zowel fietsen als wandelen een landelijke blikvanger is. Nu het Dak van Drenthe is gerealiseerd en succesvol is ingezet bij het EK wielrennen, willen wij de VAM-berg als samenhangende gebiedsontwikkeling nog attractiever door-ontwikkelen. Ook ten behoeve van recreatie en toerisme. Bij de Voorjaarsnota komen wij voor deze verdere ontwikkeling en voor het verder versterken van het dagrecreatief aanbod met een voorstel.

VOORSTELLEN

4.01 Regionale economie

Het Coalitieakkoord 2023-2027 betekent voor de regionale economie in grote lijnen voortzetting van ons huidige beleid met enkele accenten. De uitwerking van die accenten vindt plaats in de nieuwe Economische Koers.

Onder de regionale economie vallen de volgende activiteiten.

Structurele basisactiviteiten
Het gaat hier met name om basisdienstverlening voor het mkb (voortzetting van Ik Ben Drents Ondernemer en extra inzet op start up-ondersteuning), bijdragen voor de NOM en MKB-fonds, middelen voor arbeidsmarktbeleid en Provinciaal Werkgelegenheidsregister. Eventueel aanvullende basisactiviteiten voor acquisitie en internationalisering worden nog uitgewerkt in het kader van de nieuwe Economische Koers.

Activiteiten met een min of meer structureel/meerjarig karakter
Dit gaat om activiteiten die de gehele collegeperiode beslaan en een min of meer ‘verplicht’ (toegezegd) karakter hebben, zoals de cofinanciering van Europese programma’s (denk aan EFRO, JTF en Interreg), cofinanciering van Rijksmiddelen zoals de Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe, Mkb In Topsectoren (MIT) en het Nationaal Groeifonds (bijvoorbeeld de Groeifondsaanvraag Meer uren werkt), bijdragen aan (regionale) samenwerkingsverbanden en netwerken (bijvoorbeeld Regio Zwolle, Economic Board Noord-Nederland en Groene chemie). Daarnaast is voor de inhoudelijke activiteiten van de Greenwise Campus meerjarige ondersteuning benodigd van de provincie.
De gevraagde bijdrage voor de Regio Zwolle gaat naar verwachting omhoog en de omvang van specifieke cofinancieringsvragen voor projecten (denk aan projecten voortkomend uit de Greenwise Campus of voor het Nationaal Groeifonds) zijn grotendeels nog onbekend. De meeste uitgaven lopen via het VES-budget (Versterking Economische Structuur).

Activiteiten die qua karakter eenmalig zijn, maar vervolgfinanciering vragen
Het gaat hierbij om initiatieven waaraan we initieel hebben bijgedragen, maar die naar verwachting nogmaals inzet vragen. Zoals de IT-Hub en Health Hub Roden en de European Digital Innovation Hub.

Incidentele activiteiten
Dit betreft bijvoorbeeld regelingen voor het mkb, zoals de advies- en digitaliseringsvouchers, bedrijvenregelingen, subsidieregeling internationalisering en energieregelingen.

4.02 Herstructureringsfonds

Het vestigingsklimaat van Drenthe bepaalt voor een belangrijk deel de aantrekkingskracht op ondernemers en hun mogelijkheden om zich te ontwikkelen. Het vestigingsklimaat van de provincie Drenthe wordt dan ook gezien als één van de fundamenten om de doelstellingen uit de Economische Koers Drenthe 2020-2023 'Samen voor een sterke, slimme en groene economie met impact' te verwezenlijken. De komende jaren zal de provincie inzetten op het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen, zodat deze bijdragen aan de doelstellingen op het gebied van 'groen' en 'slim' en zodat Drenthe een aantrekkelijke vestigingsplaats blijft voor bedrijven. Hierbij zetten wij in op een integrale aanpak gericht op duurzaamheid/energietransitie, klimaatbestendigheid, biodiversiteit, de transitie naar een circulaire economie, digitalisering, herstructurering en (intensief) meervoudig ruimtegebruik. Hiermee investeren wij in de 'Werklandschappen van de Toekomst', zoals in het coalitieakkoord opgenomen.

Extra middelen zijn nodig voor een herstructureringsfonds/ontwikkelingsmaatschappij om zorgvuldig ruimtegebruik, klimaatadaptatie en vergroening op bestaande bedrijventerreinen te faciliteren. Met een herstructureringsfonds kan de overheid de herstructurering zelf actief oppakken. In verschillende provincies – waaronder Overijssel en Gelderland – hebben ze goede ervaring met deze aanpak, die revolverend werkt. Met de Regio Groningen-Assen is afgesproken om een gezamenlijk instrumentarium herstructurering te verkennen en eventueel tot een pilot te komen. Het verdient de voorkeur om een dergelijk fonds voor heel Drenthe te hebben. Vanwege het revolverende karakter is voor inleg van € 10 miljoen een minimale risicoreservering van € 1 miljoen nodig.

4.03 Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe

De provincie heeft cofinanciering toegezegd van Rijksmiddelen voor de Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe. Een aanzienlijk deel hiervan zal naar verwachting bestaan uit het ondersteunen van projecten op het gebied van economie en arbeidsmarkt. Hiervoor is per jaar € 1,1 miljoen opgenomen.

4.04 Recreatie & Toerisme

Fietsprovincie nummer 1
We blijven inzetten op fietsprovincie nummer 1. Aanvullend op het budget voor recreatieve fietspaden vanuit de Uitvoeringsagenda Fietsagenda 2023-2026 zetten we ons in voor aansprekende fietsevenementen en verduurzaming van mobiliteit in de vrijetijdssector. Ook gebruiken we deze middelen voor het verbeteren van recreatieve fietspaden, het aanleggen van ontbrekende schakels in het fietsnetwerk en de ontwikkeling van thematische fietsroutes.

We promoten Drenthe als wandelprovincie
In 2023 en 2024 worden de laatste delen van het wandelknooppuntennetwerk gerealiseerd. Om het gebruik van het wandelknooppuntennetwerk, maar ook het wandelaanbod van thematische wandelroutes/lange afstandspaden te stimuleren, werken we aan een gerichte promotiecampagne en het stimuleren van de ontwikkeling van wandelevenementen. In 2024 vindt een Drents wandelcongres plaats.

Combineren van functies in het landelijk gebied
We vinden het belangrijk dat natuurgebieden toegankelijk blijven voor al onze inwoners en bezoekers, voor sport, ontspanning en toerisme. Onze aanpak is waar mogelijk gebiedsgericht, zodat verschillende opgaven samen worden opgepakt en oplossingen elkaar versterken. Nieuwe recreatievoorzieningen komen tot stand door combinaties met andere opgaven, zoals de aanleg van nieuwe natuurgebieden en groenblauwe dooradering van regio's. Hiervoor is het van belang om in een vroeg stadium van planvorming voor de inrichting van gebieden na te denken over de beleving, toegankelijkheid, functie en gebruik in het kader van vrijetijdsbesteding. Daarom is het essentieel dat er gebiedsgericht middelen beschikbaar worden gesteld om deze opgaven ook samen op te pakken en te realiseren. Bij de Nationale Parken is de doelstelling bijvoorbeeld verbreed. Naast de zorg voor natuur en landschap dient het gebied een leefbaar platteland en een toekomstbestendige economie te houden. Recreatie en toerisme spelen hierin een sleutelrol. Van belang is om in de komende jaren uitvoering te geven aan het Ambitieplan Duurzaam Toerisme Drentsche Aa en het investeer- en beheerplan Duurzaam Toerisme van de Drents Friese grensstreek die in 2023 zijn opgesteld.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
4.01	Regionale Economie	I	2.600.000	500.000	-	-
4.02	Herstructureringsfonds/ ontwikkelingsmaatschappij (10 mln)	I	1.000.000	-	-	-
4.03	Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe	I	1.100.000	1.100.000	1.100.000	1.100.000
4.04	Recreatie & Toerisme - Verbeteren recreatieve fietspaden en fietsvoorzieningen, aanvullend op de Fietsagenda	I	375.000	375.000	375.000	375.000
4.04	Recreatie & Toerisme - We promoten Drenthe als wandelprovincie	I	250.000	250.000	250.000	250.000
4.04	Recreatie & Toerisme - Combineren van functies in het landelijk gebied	I	200.000	200.000	200.000	200.000
Totaal voorstellen programma 4			**5.525.000**	**2.425.000**	**1.925.000**	**1.925.000**

Mobiliteit en bereikbaarheid

5 Mobiliteit en bereikbaarheid:

INLEIDING

Voor de beleidsopgave mobiliteit zijn onderwerpen als verkeersveiligheid, doorstroming, N34, fiets en mobiliteit al vastgelegd in uitvoeringsprogramma's.

Spoor
Voorgesteld wordt om voor de spoorontwikkelingen, zoals bestaand spoor Zwolle-Groningen (onder andere flessenhals Meppel, Emmen-Rheine en Nedersaksenlijn), middelen te reserveren om hier vanuit de provincie Drenthe een bijdrage aan te kunnen leveren. Voor bestaand spoor zijn de investeringen ook bedoeld voor concrete maatregelen, waaronder de 3e en 4e IC tussen Zwolle en Groningen met daarvoor benodigde robuuste maatregelen, zoals overwegen tussen Meppel en Zwolle, aanpak Meppel (beide bij het Rijk neergelegd) en aanpassing eigen infra (bijvoorbeeld overweg Tynaarlo). In 2024 moet voor Emmen-Rheine de overgang worden gemaakt van procesvoorbereiding naar uitvoering. Dit betekent dat de financiering door partijen aan beide zijden van de grens over en weer geregeld moet zijn.

Bus
Voor het onderdeel bus weten we dat we te maken hebben met een stijging van de kosten, terwijl een deel van de reizigers na corona nog niet is teruggekeerd. Inmiddels heeft het Rijk middelen beschikbaar gesteld ter compensatie van de gestegen tarieven (11,7%). Voor 2024 hebben we echter nog wel te maken met de herijking op de studenten-OV-kaart. Dit zou voor het OV-bureau een tegenvaller van circa € 4,5 miljoen betekenen. Het Drentse aandeel hiervan is 35% (circa € 1,5 miljoen). Ten aanzien van de herijking loopt nog een lobby bij het Rijk. Vanwege de onduidelijkheid in de besluitvorming is dit als PM-post opgenomen.

VOORSTELLEN

5.01 Groningen Airport Eelde
In het coalitieakkoord is opgenomen dat we positief staan tegenover het verlenen van de subsidie voor de Niet-Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAP) voor de komende tien jaar. In de coalitieonderhandelingen is een bedrag van € 19 miljoen meegenomen, naast de gelden die eerder voor GAE beschikbaar zijn gesteld en nog beschikbaar zijn, is dan 50% van de gevraagde € 45 miljoen in beeld. De andere helft moet dan van de provincie Groningen komen. Dit voorstel wordt apart aan uw Staten voorgelegd. De financiële consequenties zijn in deze begrotingswijziging meegenomen.

5.02 Mobiliteit en bereikbaarheid
Voorgesteld wordt om voor de genoemde spoorontwikkelingen (bestaand spoor Zwolle-Groningen (onder andere flessenhals Meppel), Emmen-Rheine en Nedersaksenlijn (NSL)) middelen te reserveren om hier vanuit provincie Drenthe een bijdrage in te kunnen leveren. Voor de NSL betreft het de planvorming in het kader van het MIRT, voor Emmen-Rheine is de planning erop gericht vanaf 2026 treinen te laten rijden. Conform het territoriumprincipe zullen de investeringen aan de Nederlandse zijde van de grens moeten worden gedekt door de Nederlandse partijen en aan Duitse zijde door Duitse

partijen. De gehele financiering is aan Duitse zijde in Berlijn ingediend en van een positief advies voorzien door het Land Niedersachsen. Vanaf 2026 dienen partijen aan Nederlandse zijde een structurele bijdrage te leveren aan de exploitatie. In de meerjarenbegroting is hier een bedrag voor opgenomen. Dit moet worden opgehoogd naar € 500.000,--.

Voor bestaand spoor zijn de investeringen ook bedoeld voor concrete maatregelen, waaronder de 3e en 4e IC tussen Zwolle en Groningen met daarvoor benodigde robuuste maatregelen, zoals overwegen tussen Meppel en Zwolle, aanpak Meppel (beide bij het Rijk neergelegd) en aanpassing eigen infra (bijvoorbeeld overweg Tynaarlo).

Tenslotte zien we dat de bijdrage voor sociale veiligheid op de Vechtdallijn eindigt in 2027. De provincie Overijssel heeft inmiddels haar bijdrage (64% van de kosten) structureel gemaakt. Beide provincies hebben met het Rijk afgesproken om jaarlijks € 500.000,-- voor sociale veiligheid in te zetten; 36% komt voor rekening van Drenthe.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
5.01	Groningen Airport Eelde (NEDAB-kosten gedurende 10 jaar, storting in Reserve GAE)	I	2.299.400	2.299.400	2.299.400	2.299.400
5.01	Dekking vanuit Reserve GAE (al aanwezig in reserve)	I	-2.299.400	-1.361.360	-	-
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Nedersaksenlijn	I	-	500.000	500.000	500.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor (Meppel & Emmen-Rheine)	I	4.000.000	4.500.000	5.000.000	5.000.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Exploitatie Emmen-Rheine (zit deels al in de exploitatie)	I	-	-	500.000	500.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Exploitatie Emmen-Rheine (dekking uit bestaand budget)	I	-	-	-150.000	-150.000
5.02	Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor, dekking Reserve Mobiliteit	I	-4.000.000	-5.000.000	-5.500.000	-5.500.000
Totaal voorstellen programma 5			**-**	**938.040**	**2.649.400**	**2.649.400**

Foto: Martin Hogeboom

6 Energie

INLEIDING

Voor het werk aan de Energietransitie blijven de bestaande afspraken en opgaven staan. Zoals in het coalitieakkoord verwoord, zal de urgentie en de relevantie hiervan voor Drenthe alleen maar toe gaan nemen. We zetten de huidige lijn zoals ingezet in de EnergieTransitieAgenda met dezelfde voortvarendheid voort, maar accenten zullen verschillen op basis van het nieuwe akkoord. Begin 2024 zal Gedeputeerde Staten besluiten over een nieuwe Energieagenda 2024-2027. Uw Staten is reeds bij de totstandkoming betrokken. Het proces om deze te vorm te geven is reeds gestart. Op basis van het coalitieakkoord voorzien wij dat de volgende opgaven en thema's de komende jaren zullen worden voortgezet. Eventuele extra inzet is hierbij benoemd.

De verduurzaming van de gebouwde omgeving.

- Een intensivering van de zon-op-dak activiteiten.
- Woningen, bedrijven (MKB) en maatschappelijk vastgoed worden verder verduurzaamd. Niet alleen individueel, maar ook via een wijkgerichte aanpak die vanaf 2024 echt concreet wordt
- Inwoners met een smalle beurs blijven opnieuw een belangrijke doelgroep, de energieprijzen blijven te hoog waardoor energiearmoede zal groeien.
- Samenwerking met gemeenten staat centraal, hierop dient verder geïnvesteerd te worden.

Netcongestie en energie infrastructuur

- We geven uitvoering aan het Drents Actieprogramma Netcongestie, door sneller te bouwen, sterker te sturen en flexibiliteit in het net op te bouwen. De middelen om ondernemers te ondersteunen blijven noodzakelijk en de vraag zal sterk groeien.
- De Noordelijke Waterstofagenda wordt gecontinueerd en verder uitgebouwd.

Hernieuwbare energie

- We zetten de uitvoering van de RES-doelen voort. De provincie pakt haar eigen rol. De vraag om provinciale regie blijft hoog.
- Productie van groen gas is in Drenthe een mogelijkheid om substantieel bij te dragen aan de klimaatdoelen. Tegelijk worden hiermee aanvullende opgaven (stikstofreductie, methaanreductie en perspectief voor de landbouwsector) bediend. Aanvullende inzet op dit onderwerp is dan wel noodzakelijk.

Industrie

- De huidige industrie heeft een enorme verduurzamingsopgave. Het afgelopen jaar is de noodzaak en urgentie hiertoe duidelijk gebleken.
- De energie-infrastructuur behoefte is cruciaal bij het realiseren van de plannen.

Mobiliteit

- Nieuw aan de horizon is de maatschappelijke opgave om de mobiliteitssector te verduurzamen. Er lopen reeds vele projecten met waterstof, laadpalen en de OV-concessie, maar een programmatische aanpak ontbreekt. Waterstof en elektriciteit en slim laden bieden kansen voor een gunstig ondernemers-, en vestigingsklimaat en tegelijk een mogelijke oplossing voor netcongestie. We willen dit perspectief verder uitbouwen de komende collegeperiode.

VOORSTELLEN

Energieagenda
We zullen de opgaven zoals het coalitieakkoord schetst de komende jaren gaan uitvoeren. Dit zal worden samengebracht en beschreven in de Energieagenda 2024-2027 die begin 2024 gereed zal zijn. We zetten hierin de huidige lijnen voort, aangevuld met de nieuwe aandachtspunten uit het nieuwe collegeakkoord.

Na de uitwerking is het noodzakelijk dat er voorzien wordt in de vraag naar aanvullende middelen. Bijvoorbeeld voor de uitwerking van de groen gas-ambities of besparingsprogramma's voor inwoners. De afgelopen jaren is het incidentele geld uit bijvoorbeeld de InvesteringsAgenda+ een essentieel onderdeel geweest van de slagkracht van de Energieagenda. Successen zoals de Expeditie Energieneutraal Wonen en de WaterstofAgenda waren niet mogelijk zonder deze incidentele middelen. Ook zullen er de komende jaren diverse Rijksmiddelen beschikbaar komen die om een provinciale cofinanciering vragen.

Deze middelen zullen noodzakelijk zijn om de ambities uit het coalitieakkoord te halen en de Energieagenda uit te voeren. Deze uitwerking zal in de Energieagenda 2024-2027 naar voren komen. De financiële consequenties komen vervolgens terug in de Voorjaarsnota 2024.

FINANCIËLE VERTALING

Niet van toepassing

Levendig en sociaal

7 Levendig en sociaal

INLEIDING

Het onderdeel Levendig en sociaal bevat drie thema's: cultuur, sociaal en sport. De huidige lijnen zetten we voortvarend voort. Ondertussen werken we aan een nieuwe Sociale Agenda die vanaf 2024 in moet gaan en een nieuwe Cultuurnota die vanaf 2025 zal starten. De processen hiervoor zijn al in gang gezet. Cultuur, sociaal en sport dragen bij aan het welzijn van onze inwoners en de brede welvaart in Drenthe.

Cultuur
Cultuur verbindt ons met anderen, trekt bezoekers, inwoners en bedrijven. Het brengt levendigheid en maakt ons bewust van onze eigen identiteit en verscheidenheid. Voor de Drentse economie brengt het impulsen. De ambitie uit het Coalitieakkoord 2023-2027 is een laagdrempelig cultuuraanbod voor een breed publiek. Interessant voor zowel aanstormend talent als ervaren cultuurmakers, jong en oud, professionals en amateurs. Iedereen die dat wil kan actief of passief meedoen.

Uniek is in Drenthe de verbinding tussen cultuur en natuur. Ons landschap met bossen, heide en hunebedden, bijzondere gebouwen en boerderijen zitten vol verhalen en geschiedenis. Het maakt evenementen op Drentse locaties extra bijzonder. De provincie is op dit moment de grootste drager van cultuur in Drenthe. Het college wil daarin blijven investeren, waarbij we streven naar een evenredige bijdrage van het Rijk.

We blijven investeren in sterke en robuuste culturele instellingen met een kwalitatief aanbod. Hierbij kijken we ook naar de verkenning van Berenschot naar het cultuurbeleid in Drenthe. Grote ontwikkelingen, zoals het toekomstplan voor Museum de Buitenplaats en de restauratie- en herbestemmingsopgave van het UNESCO Werelderfgoed in de Koloniën van Weldadigheid, ondersteunen wij. Ook zien we dat belangrijke culturele dragers, zoals het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Drents Museum, het Hunebedcentrum en het Nationaal Gevangenismuseum, zich door blijven ontwikkelen en grote plannen hebben voor de toekomst. Hier willen we aan bijdragen. Onze wettelijke verantwoordelijkheden voor ons archeologisch depot komen we na en we gaan onderzoeken of we verschillende ontwikkelingen bij elkaar kunnen brengen. We denken aan een nieuw icoon van Drenthe, waarin we verschillende collecties (archeologie en Drents Museum) bij elkaar brengen en publiekelijk toegankelijk maken.

Sociale agenda
In het Coalitieakkoord 2023-2027 is onze ambitie helder weergegeven: Samen werken aan een levendig en sociaal Drenthe. Hoewel veel Drenten tevreden zijn met hun leven, geldt dat niet voor iedereen. Steeds meer inwoners hebben moeite om rond te komen, hebben zorgen over hun toekomst en verliezen het vertrouwen in de overheid. Ook de Drentse zorg staat onder druk en dreigt vast te lopen.

Als college zijn wij betrokken bij onze inwoners en voelen de verantwoordelijkheid om samen met onze partners bij te dragen aan de sociale opgaven in onze provincie. Met de Sociale Agenda 2024-2029 zetten we ons in om hier een verschil in te maken, door samen te blijven bouwen aan een Drenthe voor elkaar!

Er komt focus op een aantal grotere opgaves: kansengelijkheid, terugdringen armoede, gezondheid bevorderen en bewonersinitiatieven voor het versterken van dorpen en wijken. We zetten in op een programmatische aanpak om samen met inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties meer effect te realiseren.

Met een startnotitie heeft het college van Gedeputeerde Staten Provinciale Staten aan de voorkant uitgenodigd om opinies en verhelderende vragen te delen en actief mee te werken aan het ontwerp van de nieuwe Sociale Agenda. Deze wordt naar verwachting in het tweede kwartaal van 2024 door Provinciale Staten vastgesteld.

Sport
Drenthe heeft zich de afgelopen jaren geprofileerd als sportieve provincie. Het EK Wielrennen staat nog vers in het geheugen als één van de hoogtepunten. Tijdens dit evenement werd de unieke Drentse samenwerking wederom zichtbaar. De samenwerking tussen overheden en instellingen in Drenthe is uniek. Dit is ontstaan vanuit Drenthe Beweegt en wordt inmiddels verbonden via SportDrenthe en het akkoord 'Drenthe samen gezond in beweging'. De provincie speelt hierin een verbindende rol door de inzet van mensen en middelen.

Daarnaast is de provincie betrokken bij ambities met een (boven)provinciaal karakter. Talentonwikkeling, aangepast sporten, routenetwerken, grote (top)sportaccommodaties en (top)sportevenementen zijn de onderwerpen waar de provincie bij betrokken is.

Bewegen in de openbare ruimte en bewegen voor mensen die dat wel willen maar nog niet doen, zijn opkomende onderwerpen. In de basis draagt de provincie daarmee bij aan het in stand houden van de sport- en beweeg-infrastructuur en de ontwikkeling daarvan. Zo stimuleren we dat iedere Drent in beweging komt en blijft. Sport en bewegen zijn belangrijk voor gezondheid, geest en gemeenschapszin. Ook zijn goede sportvoorzieningen en sportaanbod belangrijk als aanjager van de regionale economie, als vestigingsfactor voor toekomstige Drenten en voor toerisme.

Als Drenthe willen we een provincie zijn waar inwoners gezond en gelukkig opgroeien en samenleven. Hiervoor willen we investeren in gezondheidsbevordering en daarmee de kwaliteit van leven van onze inwoners verhogen. Behoud van lokale sportvoorzieningen blijft daarom belangrijk. Ook wanneer een beroep wordt gedaan op een bijdrage van de provincie aan de realisatie van bovenregionale sportaccommodaties en sportevenementen zullen wij dat nader afwegen.

In 2025 vindt het 100-jarig bestaan van de TT Assen plaats, want op 11 juli 1925 werd de eerste race georganiseerd door de Motorclub Assen en omstreken. Vanuit de nauwe band van de TT met onze provincie en het brede belang voor onder andere cultuur, sport en toerisme ligt er een mooie kans om dit, in samenwerking met het TT-circuit en andere stakeholders, groots te vieren.

VOORSTELLEN

7.01 Cultuur en erfgoed

In het Coalitieakkoord 2023-2027 staat cultuur genoemd onder Levendig en sociaal. De ambitie is een laagdrempelig cultuuraanbod voor een breed publiek. Interessant voor zowel aanstormend talent als ervaren cultuurmakers, jong en oud, professionals en amateurs. Iedereen die dat wil kan actief of passief meedoen. We blijven investeren in cultuur en streven hierbij naar een evenredige bijdrage van het Rijk.

We zijn gestart met het proces voor de totstandkoming van de cultuurnota 2025-2028 (brief 26 september 2023, Statencommissie 1 november 2023). In de begroting is structureel voor cultuur zo'n € 18,5 miljoen per jaar gereserveerd. Dit loopt op in verband met indexatie aan instellingen. Er is een aantal grote ontwikkelingen die van invloed zijn op ons cultuurbeleid. Om de doelen uit het coalitieprogramma te behalen, is extra geld nodig. Deze ontwikkelingen lichten we hieronder verder toe.

Structurele ontwikkelingen

Stijgende kosten
Wij ontvangen veel begrotingen van gesubsidieerde instellingen met een behoorlijk tekort. De kosten zijn de afgelopen jaren flink gestegen. Instellingen hebben het over stijgingen van 10 tot 15%. Dit gaat om energiekosten, loonkosten en kosten voor materiaal. Onze instellingen worden geïndexeerd voor lonen en prijzen. Die indexatie bedroeg in 2023 2,1% en in 2024 3,5%. Dit is gebaseerd op een 5-jaars gemiddelde voor overheidslonen en uitgaven uitgaande van een verhouding 80-20. De index getallen (niet gemiddeld) voor 2023 en 2024 bedragen 4% en 4,6%. Sommige loonstijgingen bij andere CAO's (bv. Zorg, 15% stijging) zijn veel hoger dan bij de overheden en ook de samenstelling van inkopen van goederen en diensten kan behoorlijk afwijken van de samenstelling bij de overheid (bijvoorbeeld veel gasverbruik). Instellingen, die afhankelijk zijn van subsidies, merken hier de gevolgen al van voor hun begroting voor 2024. Van ons cultuurbudget gaat € 15,4 miljoen jaarlijks naar culturele instellingen. Om te zorgen dat instellingen niet omvallen willen we een instandhoudingsbudget voor cultuur realiseren van € 2 miljoen.

Incidentele ontwikkelingen

Toekomstplan Museum de Buitenplaats
Er is aan een toekomstplan gewerkt voor Museum de Buitenplaats in samenwerking met het Drents Museum en het Drentse Landschap (brief 20 juni 2023, Statencommissie 6 september 2023). Museum de Buitenplaats is een van onze musea van provinciaal belang (zie cultuurnota 2021-2024). Inmiddels zijn de financiële, juridische en personele gevolgen in kaart gebracht en weergegeven in een conceptovereenkomst. Om de nieuwe opzet voor Museum de Buitenplaats

mogelijk te maken zal vanuit de provincie € 1 miljoen nodig zijn. In de investeringsagenda 2019-2023 was ruimte gereserveerd voor culturele ontwikkelingen. Hierin was nog een bedrag van € 466.000,-- beschikbaar dat we voor deze ontwikkeling wilden aanwenden. Dit geld is met de 3e actualisatie 2023 vrijgevallen, omdat de uitvoering niet zou plaatsvinden in 2023.

Cofinanciering Regio Deal
Bij vergadering van 13 juni 2023 heeft het (vorige) college ingestemd met het aangaan van de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe 2024-2027. Vanuit de bestaande budgetten is geen dekking voor de provinciale cofinanciering van € 7,9 miljoen voor de totale periode van vier jaar. Het aandeel voor bereikbaarheid, cultuur, voorzieningen en vrijetijdseconomie bedraagt € 1,2 miljoen voor vier jaar (€ 200.000,-- per jaar). De benodigde dekking vanuit cultuur wordt geschat op 25% hiervan en dat is dan € 75.000 per jaar.

7.02 Sociale Agenda

Sociale Agenda 2024-2029
In het Coalitieakkoord 2023-2027 heeft het college haar ambitie kenbaar gemaakt voor een nieuwe Sociale Agenda 2024-2029. Hiermee bouwt het college voort op de Sociale Agenda 2020-2023, die mogelijk werd gemaakt door het beschikbaar stellen van incidentele middelen vanuit de Investeringsagenda. De Investeringsagenda loopt op 1 januari 2024 af. Voor de Sociale Agenda 2024-2029 dient meerjarig structureel geld beschikbaar te worden gesteld. De urgentie op sociaal is groot. Op basis daarvan en in combinatie met de kostenstijgingen betekent dit voor de Sociale Agenda 2024-2029 dat € 2,5 miljoen aan structurele middelen per jaar nodig zijn. 2024 is een overgangsjaar. Om ook in de eerste helft van 2024 continuïteit te kunnen bieden op doorlopende activiteiten is budget noodzakelijk. Dit benodigde budget is integraal onderdeel van deze begrotingswijziging.

Uitvoeringscapaciteit Sociale Agenda
In de afgelopen vier jaren is tijdelijke dekking geregeld uit het structurele beleidsbudget voor sociaal maatschappelijke ontwikkeling en ondersteuning. Er zijn echter medewerkers in vaste dienst werkzaam voor het thema Sociaal. Bij de keuze voor een nieuwe Sociale Agenda 2024-2029 hoort ook een besluit over de uitvoeringscapaciteit. Wij stellen voor dit structureel te regelen door ophoging van de loonsom met € 400.000,-- per jaar.

Regiodeal 2024-2028
Bij vergadering van 13 juni 2023 heeft het (oude) college ingestemd met het aangaan van de Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe 2024-2029. Vanuit de bestaande budgetten is geen dekking voor de provinciale cofinanciering van € 7,9 miljoen voor de totale periode van vier jaar. Ongeveer 30% van deze middelen wordt besteed aan doelstellingen op het gebied van zorg en welzijn (sociaal). Dit komt neer op een benodigde incidentele dekking voor de periode 2024-2029 van € 600.000,-- per jaar.

7.03 Sport
In het Coalitieakkoord 2023-2027 is opgenomen dat er zowel voor de breedtesport als het stimuleren van beweging in het algemeen (gezondheid) aandacht moet blijven. Daarnaast heeft het college in het akkoord aangegeven te willen blijven inzetten op instandhouding van lokale sportvoorzieningen en, waar mogelijk, bijdragen te willen verlenen aan de realisatie van sportevenementen.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
7.01	Cultuur - Instandhoudingsbudget Cultuur	I	2.000.000	-	-	-
7.01	Cultuur - Toekomstplan Museum de Buitenplaats	I	1.000.000	-	-	-
7.01	Cultuur - Cofinanciering Regio Deal	I	75.000	75.000	75.000	75.000
7.02	Sociale Agenda - Sociale Agenda 2024-2029	I	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000
7.02	Sociale Agenda - Uitvoeringscapaciteit	S	400.000	400.000	400.000	400.000
7.02	Dekking Sociale Agenda - Uitvoeringscapaciteit	S	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000
7.02	Sociale Agenda - Regiodeal 2024-2028	I	600.000	600.000	600.000	600.000
7.03	Sport: topsportevenementen	I	1.000.000	-	-	-
Totaal programma 7			**7.175.000**	**3.175.000**	**3.175.000**	**3.175.000**

Mensen en middelen

8 Mensen en middelen

INLEIDING

Financiën
Voor de korte termijn heeft de provincies te maken met een vrij grote mate van financiële onzekerheid. De septembercirculaire provinciefonds 2023 liet nog een matig voordeel zien ten opzichte van de meicirculaire, maar het is maar zeer de vraag of deze accresontwikkeling zich verder zal voortzetten.

Bezuinigingen door het Rijk kunnen een nadelig effect hebben op de provinciefondsuitkering. Dat met ingang van 2026 de algemene uitkering lager zal zijn, lijkt al vast te staan. Dat beeld wordt ook al in de septembercirculaire provinciefonds 2023 geschetst. Voor het 'ravijnjaar' 2026 is een oplossing nog niet in zicht. Deze is ook sterk afhankelijk van acties van het Rijk en komt in het kader van de Voorjaarsnota 2024 weer aan de orde. Met ingang van 2026 vertoont de Begroting 2024 bij ongewijzigd beleid een tekort. Op dit moment worden nog geen bezuinigingsvoorstellen ontwikkeld en aan Provinciale Staten voorgelegd.

Naar het zich laat aanzien zal de invoering van een herziene verdeelsystematiek voor de algemene uitkering nog op zich laten wachten. Daarbij is het ook nog maar de vraag hoe die nieuwe verdeelsystematiek eruit zal zien. Voor Drenthe betekent dit dat de provincie vooralsnog geen hogere provinciefondsuitkering zal ontvangen als gevolg van een meer rechtvaardige verdeling.

Een ander nog niet opgelost probleem betreft de structurele financiering van (nieuwe) opgaven die, naar verwachting, een structureel karakter hebben. Er wordt van de provincies veel verwacht, maar 'boter bij de vis' is er nog niet. Deze ontwikkelingen maken noodzakelijk dat op basis van een nadere analyse wordt toegewerkt naar maatregelen die borgen dat ook de komende jaren onze provinciale begroting duurzaam in evenwicht blijft.

Personeel en organisatie
We willen samen met de omgeving, onze medewerkers, het management en onze samenwerkingspartners de maatschappelijke vraagstukken voor Drenthe realiseren. We zoeken naar andere vormen van samenwerken, zodat er integraal samengewerkt wordt en de kwaliteit van ons werk hoog is, met de juiste persoon op het juiste moment en op de juiste plek.

Arbeidsmarktkrapte is een actueel thema en deze problematiek wordt voor iedere organisatie nijpender. Het personeelstekort loopt nog steeds op en voor veel functies vissen we met onze samenwerkingspartners in dezelfde vijver. Daarom is het zaak om als provincie Drenthe de juiste mensen, passend bij de nieuwe organisatiecultuur en de grote opgaven die op ons afkomen, te vinden en te behouden. Tijdens deze zoektocht wordt de bril van diversiteit en inclusie opgezet, omdat we als betrouwbare overheid en aantrekkelijk werkgever een afspiegeling van de maatschappij willen zijn. We zetten onze deur open om de juiste mensen te laten instromen en tegelijkertijd zetten we ons in voor het ontwikkelen en het behouden van onze medewerkers. Dit doen we door het ontwikkelen van een visie op aantrekkelijk werkgeverschap en door het organiseren van tijdige opvolging. Zo kunnen we nieuwe getalenteerde mensen met specialistische kennis aantrekken en interne talenten door laten stromen.

In het programma Organisatieontwikkeling werken we aan de kwaliteit van onze professionals en de ontwikkeling van de organisatie. Daarbij wordt geïnvesteerd in leiderschap, cultuurontwikkeling en management development, gericht op samenwerking, integraal/opgavegericht werken en eigenaarschap/persoonlijk leiderschap.

Vastgoed
In 2022 is een onderzoek uitgevoerd conform artikel 217a Provinciewet naar het vastgoedbeleid van de provincie Drenthe. Het vastgoedproces kent drie fasen; de verwervingsfase, de fase van bezit en beheer en de fase van vervreemding/afstoting. In het onderzoek is gekeken naar het provinciale beleid, de financiën, risico's, de administratie, de operationele uitvoering en de informatievoorziening. De voornaamste conclusie is dat de provincie Drenthe op dit moment niet goed in staat is om verantwoord vastgoedbeheer te bedrijven. De vastgoedportefeuille is niet enorm groot, maar te groot om geen professioneel vastgoedbeheer toe te passen. (Specialistische) kennis ten aanzien van provinciaal vastgoedbeheer is op dit moment te beperkt aanwezig in de organisatie. Het Vastgoedbeleid wordt uiterlijk voorjaar 2024 aan u voorgelegd.

VOORSTELLEN

8.01 Digitaliseringsagenda programmalijn 1: Digitaal fundament

Digitalisering is niet meer weg te denken uit het dagelijks leven en biedt bovendien maatschappelijke en economische kansen. Om deze kansen te benutten is een stevig fundament nodig, waarbij de basisvoorwaarden op orde moeten zijn. Daarvoor zetten we met de digitaliseringsagenda in op twee pijlers – digitaal fundament en digitale overheid – die zijn vertaald naar twee programmalijnen.

De informatievoorziening van de provinciale organisatie wordt geoptimaliseerd om samenwerking, beleidsvorming en -monitoring nog beter te ondersteunen. Er zijn diverse wettelijke vereisten rond de informatiehuishouding aangescherpt (onder meer vanwege informatiebeveiliging) en programmalijn 1 voorziet in het voldoen daaraan. Daarnaast voorziet deze programmalijn in het verder op orde brengen van de interne informatievoorziening en het stroomlijnen van de werkprocessen en informatiesystemen rond de kernprocessen van de organisatie. Digitalisering raakt alle thema's en dossiers. Dit vraagt om een organisatiebrede benadering. Medewerkers zullen verder getraind worden in het effectief inzetten van de middelen en mogelijkheden van informatisering.

Masterplan ICT
Het informatielandschap is nu nog versnipperd en kan beter ingericht worden. Daarom wordt een Masterplan ICT uitgewerkt, gericht op rationalisatie (minder applicaties en slimmer gebruik van schaarse mensen en middelen), verdere transitie naar applicaties die als Software as a Service (SaaS) worden afgenomen en leiden tot verdere afbouw van de eigen datacentra, en consolidatie door de kernapplicaties onderling te laten samenwerken op basis van het Microsoft Cloud platform. De modernisering van het systeemlandschap is al in volle gang met de vernieuwing van het financiële systeem en de invoering van een zaaksysteem. Het masterplan ICT brengt verdere samenhang tussen de systeemvernieuwingen en zal lopen van 2024 tot 2027.

Cybersecurity en NIS2
Om de continuïteit van onze bedrijfsvoering te borgen zijn investeringen in cyber security noodzakelijk. Daarnaast zorgen strengere (wettelijke) eisen ten aanzien van informatiebeveiliging voor extra investeringen in zowel technologie als in organisatieverandering. De Europese Unie heeft de Network and Information Security (NIS2) directive afgekondigd;

de Nederlandse overheden hebben de verplichting daar voor 1 maart 2024 aan te voldoen. Dit vraagt onder meer om organisatorische aanpassingen en een nieuw stelsel aan procedures en werkwijzen.

Digitale vaardigheden/innovatie
Informatisering is niet meer weg te denken in ons dagelijkse werk en de ontwikkelingen gaan snel. Bijhouden en bijblijven is een uitdaging voor de medewerkers. We zetten een stimuleringsprogramma op om medewerkers enthousiast te maken voor het beter benutten van de geboden oplossingen en ze te informeren over digitale innovaties binnen en buiten onze organisatie. Tevens wordt een Digital Readiness Assessment gedaan om te toetsen in hoeverre de organisatie gereed is om de digitale transformatie verder door te kunnen voeren en hoe deze zich heeft ontwikkeld. De snelle opmars van Kunstmatige Intelligentie (AI) en de impact die dit in korte tijd al heeft op de manier waarop veel organisa-

ties hun werkprocessen organiseren, heeft de potentie om economisch disruptief te zijn. Dit kan zich ontwikkelen tot een grote bedreiging enerzijds, maar biedt ook kansen anderzijds. Binnen het programma monitoren we deze ontwikkelingen en spelen in op kansen.

8.02 Digitaliseringsagenda programmalijn 2: Digitale overheid

Wij zijn een betrouwbare, transparante en toegankelijke dienstverlener die inwoners en ondernemers centraal stelt. Deze programmalijn borduurt voort op de ontwikkelingen rond datagedreven werken. Datagedreven beleid ontwikkelen en monitoren is sterk in opkomst. Hiermee worden meningen en aannames onderbouwd met zakelijke feiten, hetgeen bijdraagt aan transparantie en begrip. Vanuit het Datahuis-project zijn de afgelopen jaren veel data omgezet in informatieproducten (onder andere dashboards, geografische en thematische kaarten, website Drentheincijfers.nl) die inwoners en ondernemers informeren. De informatiebehoefte neemt toe en daarmee heeft het Datahuis-project zich bewezen. Dit bestendigen we met een structurele invulling binnen onze organisatie. Daar waar we nu steeds meer gebruik maken van data om een situatie weer te geven in cijfers en/of kaarten, is een volgende stap het kunnen verklaren van beleidseffecten en het voorspellen van deze effecten op basis van verschillende scenario's.

Naast bovengenoemde twee programmalijnen, die zich met name richten op de interne digitalisering, wordt ook de digitalisering van inwoners en bedrijven gestimuleerd. Dit wordt verder uitgewerkt in samenhang met de Sociale agenda, respectievelijk de Economische koers.

FINANCIËLE VERTALING

Volgnr.	Omschrijving voorstel	I/S	2024	2025	2026	2027
8.01	Digitaliseringsagenda: Masterplan ICT	I	840.000	840.000	700.000	420.000
8.01	Digitaliseringsagenda: Cybersecurity	I	105.000	105.000	105.000	105.000
8.01	Digitaliseringsagenda: Project NIS2	I	210.000	105.000	-	-
8.01	Digitaliseringsagenda: Interne digitale vaardigheden/ innovatie	I	105.000	105.000	105.000	105.000
8.01	Digitaliseringsagenda: Digital readiness assessment	I	-	14.000	-	14.000
8.02	Digitaliseringsagenda: Datahuis	I	350.000	350.000	350.000	350.000
8.02	Digitaliseringsagenda: Datagedreven beleidsontwikkeling	I	250.000	250.000	250.000	250.000
Totaal voorstellen programma 8			**1.860.000**	**1.769.000**	**1.510.000**	**1.244.000**

PS Wijziging Uitwerking Coalitieakkoord 2023-2027

1e Wijziging van de Begroting 2024

Inhoud

01. Mutaties vrije bestedingsruimte 4
02. Overhevelingen 5
03. Overige reservemutaties 6
04. Technische wijzigingen 17
05. Investeringskredieten 18
Effecten meerjarenraming 2022-2026 19
Totalen per programma 25

Dit voorstel bestaat uit een viertal categorieën begrotingswijzigingen, namelijk:

1. Mutaties ten laste of ten gunste van de **Vrije bestedingsruimte.**
2. **Overhevelingen**. Onder deze categorie vallen de wijzigingen waarbij budget van het ene jaar wordt overgeheveld naar het jaar daarop. Dit kan als zich bijzondere omstandigheden voordoen, waardoor de uitvoering van activiteiten of projecten geheel of gedeeltelijk in het volgende jaar plaatsvindt, terwijl hiervoor in dat jaar geen of onvoldoende middelen beschikbaar zijn.
3. **Overige reservemutaties**. Dit zijn begrotingswijzigingen waarbij er een toevoeging aan of onttrekking uit de reserve plaats vindt.
4. **Technische wijzigingen**. Dit zijn budgettair neutrale wijzigingen en wijzigingen door verschuiving van budget tussen programma's of beleidsopgaven, die niet onder de bovenstaande categorieën vallen. Deze wijzigingen hebben geen invloed op het resultaat en zijn soms technisch van aard om aan regelgeving te voldoen.

Aan het einde van dit voorstel vindt u de lijst met voorgestelde wijzigingen in de investeringskredieten.

01. Mutaties vrije bestedingsruimte

	2023	2024	2025	2026	2027
Vrije bestedingsruimte voor wijziging	0	13.034.714	5.996.266	-9.678.496	-14.520.488
2.06 Toezicht en handhaving BOA's	0	32.106	37.869	37.869	37.869
Totaal mutaties vrije bestedingsruimte	0	32.106	37.869	37.869	37.869
Vrije bestedingsruimte na wijziging	**0**	**13.066.820**	**6.034.135**	**-9.640.627**	**-14.482.619**

2.06 Toezicht en handhaving BOA's

7: Middelen en mensen

Beleidsopgave	Doelstelling	Rubriek	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
7.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting	7.1.02 Goed beheer van provinciale geldmiddelen	Lasten	S	0	-217.894	-212.131	-212.131	-212.131
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet	7.7.01 Directe personele inzet	Lasten	S	0	217.894	212.131	212.131	212.131
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

02. Overhevelingen

In deze wijziging van de Begroting 2024 worden geen voorstellen tot overheveling gedaan

03. Overige reservemutaties

Onttrekking aan de reserve	2023	2024	2025	2026	2027
Bijdrage van Financieringsreserve					
1.01 Bestuurlijke vernieuwing en participatie	0	-120.000	-120.000	-120.000	-120.000
1.02 Hybride burgerberaad	0	-230.000	0	0	0
1.03 Uitbreiden werkzaamheden communicatie	0	-115.000	-115.000	-115.000	-115.000
2.01 Strategie Bodem & Ondergrond	0	-1.100.000	-1.100.000	-1.100.000	-1.100.000
2.03 Boerenlandvogels en innovatieve manieren van nestbescherming	0	-350.000	-350.000	-350.000	-350.000
2.04 Samen werken aan Landschap en biodiversiteit	0	-600.000	-750.000	-750.000	-500.000
2.05 Legaliseren PAS-melders, stikstofbank en vergunningverlening	0	-482.000	-482.000	0	0
2.07 Wolf	0	-1.120.000	-1.120.000	0	0
2.08 Klimaatadaptatie	0	-300.000	-300.000	-300.000	-300.000
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	-2.685.459	-3.316.361	-465.512	-45.659
3.01 Samenwerking Regio Zwolle	0	-525.000	-525.000	-525.000	-525.000
4.01 Regionale Economie	0	-2.600.000	-500.000	0	0
4.02 Herstructureringsfonds/ontwikkelingsmaaatschappij	0	-1.000.000	0	0	0
4.03 Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe	0	-1.100.000	-1.100.000	-1.100.000	-1.100.000
4.04 Recreatie en Toerisme	0	-825.000	-825.000	-825.000	-825.000
5.01 Groningen Airport Eelde NEDAB-gelden	0	0	-938.040	-2.299.400	-2.299.400
5.02d Mobiliteit en Bereikbaarheid - exploitatie Emmen-Rheine	0	0	0	-350.000	-350.000
7.01a Cultuur - Instandhoudingsbudget Cultuur	0	-2.000.000	0	0	0
7.01c Cultuur - Toekomstplan Museum de Buitenplaats	0	-1.000.000	0	0	0
7.01g Cultuur - Cofinanciering Regio Deal	0	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
7.02a, 7.02b en 7.02c Sociale agenda	0	-2.500.000	-2.500.000	-2.500.000	-2.500.000
7.02d Sociale Agenda: RegioDeal 2024-2028	0	-600.000	-600.000	-600.000	-600.000
7.03 Sport: topsportevenementen	0	-1.000.000	0	0	0
8.1 en 8.2 Digitaliseringsagenda	0	-1.860.000	-1.769.000	-1.510.000	-1.244.000
Bijdrage van reserve natuurbeleid					
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	0	0	0	-312.500
2.13 Roeg!	0	0	0	0	-55.000
Bijdrage van Reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde					
5.01 Groningen Airport Eelde NEDAB-gelden	0	-998.000	-1.536.000	-1.586.000	-2.536.000
Bijdrage van Reserve mobiliteit					
5.02b Mobiliteit en Bereikbaarheid - Nedersaksenlijn	0	0	-500.000	-500.000	-500.000

Onttrekking aan de reserve	2023	2024	2025	2026	2027
5.02c Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor Emmen-Rheine	0	-4.000.000	-4.500.000	-5.000.000	-5.000.000
Bijdrage van Reserve Bodem					
2.01 Strategie Bodem & Ondergrond	0	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
Totaal Onttrekking aan de reserve	0	-27.685.459	-23.521.401	-20.570.912	-20.952.559

Storting in de reserve	2023	2024	2025	2026	2027
Bijdrage aan reserve Investeringsbijdrage Groningen Airport Eelde					
5.01 Groningen Airport Eelde NEDAB-gelden	0	0	938.040	2.299.400	2.299.400
Totaal Storting in de reserve	0	0	938.040	2.299.400	2.299.400

1.01 Bestuurlijke vernieuwing en participatie								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet	7.7.02 Inzet ondersteunend personeel	Lasten	I	0	120.000	120.000	120.000	120.000
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-120.000	-120.000	-120.000	-120.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

1.02 Hybride burgerberaad								
1: Besturen en samenwerken: kijkend over grenzen heen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
1.1 PS: PS vervullen hun eigen rol en geven hieraan zowel binnen het (provinciaal) bestuur als binnen de Drentse samenleving invulling	1.1.01 Focus op de eigen bestuurlijke rol van Provinciale Staten ("het Drents parlement")	Lasten	I	0	230.000	0	0	0
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-230.000	0	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

1.03 Uitbreiden werkzaamheden communicatie								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet	7.7.02 Inzet ondersteunend personeel	Lasten	I	0	115.000	115.000	115.000	115.000
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-115.000	-115.000	-115.000	-115.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.01 Strategie Bodem & Ondergrond								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.6 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden	2.6.01 Het bevorderen van duurzaam bodemgebruik en verantwoord gebruik van de diepe ondergrond	Lasten	I	0	1.600.000	1.600.000	1.600.000	1.600.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.600.000	-1.600.000	-1.600.000	-1.600.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.03 Boerenlandvogels en innovatieve manieren van nestbescherming								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-350.000	-350.000	-350.000	-350.000
9: Investeringsagenda								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
9.09 Boer, Burger en Natuur	9.09.02 Gezonde leefomgeving	Lasten	I	0	350.000	350.000	350.000	350.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.04 Samen werken aan Landschap en biodiversiteit								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.11 Het versterken en behouden van Natuur en Landschap	Lasten	I	0	400.000	550.000	550.000	300.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-600.000	-750.000	-750.000	-500.000
9: Investeringsagenda								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
9.09 Boer, Burger en Natuur	9.09.02 Gezonde leefomgeving	Lasten	I	0	200.000	200.000	200.000	200.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.05 Legaliseren PAS-melders, stikstofbank en vergunningverlening								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet	7.7.01 Directe personele inzet	Lasten	I	0	482.000	482.000	0	0
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-482.000	-482.000	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.07 Wolf								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.02 Mooi en aangenaam Drenthe	Lasten	I	0	820.000	820.000	0	0
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet	7.7.01 Directe personele inzet	Lasten	I	0	300.000	300.000	0	0
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.120.000	-1.120.000	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.08 Klimaatadaptatie								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.4 Zorgvuldig omgaan met water	2.4.07 De oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Lasten	I	0	300.000	300.000	300.000	300.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-300.000	-300.000	-300.000	-300.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027								
1: Besturen en samenwerken: kijkend over grenzen heen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
1.4 Versterking kwaliteit eigen openbaar bestuur	1.4.03 Drenthe beschikt over een sterke Nederlandse, Europese en internationale lobby en een goed ontwikkeld maatschappelijke netwerk	Lasten	I	0	-922.458	-514.746	-3.365.595	-3.785.448
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.1 Toekomstgerichte landbouw	2.1.01 Werken aan een toekomstgerichte landbouw	Lasten	I	0	13.203.326	13.426.516	13.426.516	13.426.516
2.1 Toekomstgerichte landbouw	2.1.01 Werken aan een toekomstgerichte landbouw	Baten	I	0	-9.319.804	-9.319.804	-9.319.804	-9.319.804
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.05 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Lasten	I	0	-562.500	-562.500	-562.500	-250.000
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.08 Agrarisch natuurbeheer	Baten	I	0	-863.572	-863.572	-863.572	-863.572
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.08 Agrarisch natuurbeheer	Lasten	I	0	1.382.967	1.382.967	1.382.967	1.382.967
2.4 Zorgvuldig omgaan met water	2.4.07 De oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit voldoet aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water 2021	Lasten	I	0	-232.500	-232.500	-232.500	-232.500
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-2.685.459	-3.316.361	-465.512	-358.159
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

2.13 Roeg!								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.05 Uitvoering Programma Natuurlijk Platteland	Lasten	I	0	0	0	0	55.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	0	0	0	-55.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

3.01 Samenwerking Regio Zwolle								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.3 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken	2.3.03 Initiatieven en ontwikkelingen die bijdragen aan een goede ruimtelijke ordening	Lasten	S	0	600.000	600.000	600.000	600.000
3: Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
3.10 Een goed vestigings- en ondernemersklimaat	3.10.01 Drenthe is dé MKB provincie	Lasten	S	0	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-525.000	-525.000	-525.000	-525.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

4.01 Regionale Economie								
3: Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
3.10 Een goed vestigings- en ondernemersklimaat	3.10.01 Drenthe is dé MKB provincie	Lasten	I	0	2.600.000	500.000	0	0
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**

7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-2.600.000	-500.000	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

4.02 Herstructureringsfonds/ontwikkelingsmaaatschappij								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting	7.1.02 Goed beheer van provinciale geldmiddelen	Lasten	I	0	1.000.000	0	0	0
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.000.000	0	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

4.03 Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.100.000	-1.100.000	-1.100.000	-1.100.000
8: Samenwerkingsverbanden (kassiersfunctie)								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
8.2 Samenwerkingsverbanden	8.2.01 Goede uitvoering van financiële acties voortvloeiend uit de besluiten van de stuurgroep Regiodeal Zuid en Oost Drenthe	Lasten	I	0	1.100.000	1.100.000	1.100.000	1.100.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

4.04 Recreatie en Toerisme								
3: Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
3.8 Vrijetijdseconomie stimuleren	3.8.02 Drenthe heeft een onderscheidend en veelzijdig toeristisch recreatief aanbod	Lasten	I	0	450.000	450.000	450.000	450.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-825.000	-825.000	-825.000	-825.000
9: Investeringsagenda								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**

9.10 Recreatie en Toerisme	9.10.01 Drenthe beschikt over een toekomstbestendig fietsnetwerk	Lasten	I	0	375.000	375.000	375.000	375.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

5.01 Groningen Airport Eelde NEDAB-gelden								
4: Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
4.10 Kerntaken onderzoek en samenwerking	4.10.01 Kerntaken onderzoek en samenwerking	Lasten	I	0	998.000	1.536.000	1.586.000	2.536.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-998.000	-2.474.040	-3.885.400	-4.835.400
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Lasten	I	0	0	938.040	2.299.400	2.299.400
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

5.02b Mobiliteit en Bereikbaarheid - Nedersaksenlijn								
4: Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
4.8 Adequaat openbaar vervoernetwerk	4.8.01 Adequaat openbaar vervoernetwerk	Lasten	I	0	0	500.000	500.000	500.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	0	-500.000	-500.000	-500.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

5.02c Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor Emmen-Rheine								
4: Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
4.8 Adequaat openbaar vervoernetwerk	4.8.01 Adequaat openbaar vervoernetwerk	Lasten	I	0	4.000.000	4.500.000	5.000.000	5.000.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-4.000.000	-4.500.000	-5.000.000	-5.000.000

TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

5.02d Mobiliteit en Bereikbaarheid - exploitatie Emmen-Rheine								
4: Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
4.8 Adequaat openbaar vervoernetwerk	4.8.01 Adequaat openbaar vervoernetwerk	Lasten	I	0	0	0	350.000	350.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	0	0	-350.000	-350.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

7.01a Cultuur - Instandhoudingsbudget Cultuur								
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
6.2 Cultuur en evenementen	6.2.17 Behouden en versterken van de bijzondere Drentse (kunst)collecties en verhalen via de Drentse musea	Lasten	I	0	2.000.000	0	0	0
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-2.000.000	0	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

7.01c Cultuur - Toekomstplan Museum de Buitenplaats								
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
6.2 Cultuur en evenementen	6.2.17 Behouden en versterken van de bijzondere Drentse (kunst)collecties en verhalen via de Drentse musea	Lasten	I	0	1.000.000	0	0	0
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**

7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.000.000	0	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

7.01g Cultuur - Cofinanciering Regio Deal								
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
6.2 Cultuur en evenementen	6.2.16 Ontwikkelen en ondersteunen van culturele projecten die worden ingezet ten behoeve van maatschappelijke opgaven	Lasten	I	0	75.000	75.000	75.000	75.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-75.000	-75.000	-75.000	-75.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

7.02a, 7.02b en 7.02c Sociale agenda								
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
6.3 Sociaal Drenthe voor iedereen	6.3.12 Sociale Agenda algemeen	Lasten	I	0	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000
6.3 Sociaal Drenthe voor iedereen	6.3.12 Sociale Agenda algemeen	Lasten	S	0	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet	7.7.02 Inzet ondersteunend personeel	Lasten	S	0	400.000	400.000	400.000	400.000
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-2.500.000	-2.500.000	-2.500.000	-2.500.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

7.02d Sociale Agenda: RegioDeal 2024-2028								
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
6.3 Sociaal Drenthe voor iedereen	6.3.12 Sociale Agenda algemeen	Lasten	I	0	600.000	600.000	600.000	600.000
7: Middelen en mensen								

Beleidsopgave	Doelstelling	Rubriek	I/S	2023	2024	2025	2026	2027
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-600.000	-600.000	-600.000	-600.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

7.03 Sport: topsportevenementen								
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
6.4 Sport en Bewegen stimuleren	6.4.02 Vergroten maatschappelijk en economische effecten sportactiviteiten	Lasten	I	0	1.000.000	0	0	0
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.000.000	0	0	0
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

8.1 en 8.2 Digitaliseringsagenda								
7: Middelen en mensen								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
7.4 Bedrijfsvoering Informatievoorziening en Automatisering	7.4.01 Informatiemanagement: Een gedegen en veilige inrichting van de informatiehuishouding: digitale gegevens, applicaties, services en technische infrastructuur voor opslag en raadplegen van gegevens	Lasten	I	0	1.860.000	1.769.000	1.510.000	1.244.000
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	7.9.01 Inzicht in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen	Baten	I	0	-1.860.000	-1.769.000	-1.510.000	-1.244.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

04. Technische wijzigingen

2.02 Invasieve soorten								
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven								
Beleidsopgave	**Doelstelling**	**Rubriek**	**I/S**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.02 Mooi en aangenaam Drenthe	Lasten	I	0	170.000	110.000	110.000	110.000
2.2 Natuurlijk Platteland	2.2.02 Mooi en aangenaam Drenthe	Baten	I	0	-170.000	-110.000	-110.000	-110.000
TOTAAL BEGROTINGSWIJZIGING				0	0	0	0	0

05. Investeringskredieten

Object	Krediet	Netto krediet	Vermeer-dering	Vermin-dering	Netto krediet na wijziging	Bijdrage derden	Bruto krediet
Landelijk Gebied							
Investeringskrediet grondbezit Landelijk Gebied							
Nieuwe investeringskredieten worden aan u voorgelegd in een apart voorstel, ophoging van bestaande kredieten kunnen via P&C producten zoals de actualisatie. In de Statenvergadering van 9 november 2022 (statenstuk 2022-77) heeft u ingestemd met de ophoging van het investeringskrediet grondbezit Landelijke Gebied naar € 100 miljoen. Ook is besloten dat aanpassingen van de hoogte van het investeringskrediet grondbezit Landelijk Gebied onderdeel wordt van de reguliere P&C cyclus. •Een verhoging van het investeringskrediet heeft geen gevolgen voor de begroting. Het investeringskrediet is feitelijk een voorraad grond die op de balans staat tegen de aankoopwaarde (dan wel lagere marktwaarde). De uitgaven voor de aankoop van gronden zijn geen lasten in onze begroting, het bezit van (ruil)gronden heeft wel als gevolg dat er kosten worden gemaakt bij de aan- en verkoopprocessen. Deze kosten komen wel als lasten terug in de exploitatie en worden opgevangen in het programma Natuurlijk Platteland. •Het risico van waardeverschil van de grondvoorraad wordt afgedekt door de verschillende budgetten die bij de verschillende programma's horen. Voor de opgave PNP is dit de reserve Natuurbeleid, waarbij eventuele waardeverschillen (bij grondwaardedaling) ten laste komen van dit budget. Waardeverschillen die ontstaan door toepassing van de nieuwe beëindigingsregeling vanuit het Rijk, kunnen naar verwachting volledig worden gedekt uit het Rijksbudget. •De gronden staan voor de actuele marktwaarde op de balans, gronden binnen het NNN staan voor de verwachte natuurwaarde op de balans, gronden buiten het NNN voor de agrarische waarde. Door het opbouwen van een grondvoorraad (en bedrijfslocaties/gebouwen) kunnen we invulling geven aan de regierol in het landelijk gebied en de provinciale doelen voor landbouw en natuur (DPLG) faciliteren. Aanvullend op de 2e actualisatie 2023, waarbij de hoogte van het investeringskrediet is vastgesteld op € 140 miljoen, wordt voorgesteld conform het eerder door u vastgestelde beleid om een doorgroei van het krediet te maken naar € 210 miljoen. Dit investeringskrediet is bestemd voor grondaankopen. Bij verkoop van de grond vloeit het geld terug in het investeringskrediet. Deze ophoging valt binnen het perspectief dat is geschetst in het statenstuk 2022-77, waarin is voorgesorteerd op een verdere groei van het beschikbaar gestelde budget.							
6621801	Investeringskrediet grondbezit landelijk gebied	140.000.000	70.000.000		210.000.000		210.000.000

Effecten meerjarenraming 2023-2027

	2023		2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1: Besturen en samenwerken: kijkend over grenzen heen										
1.1 PS: PS vervullen hun eigen rol en geven hieraan zowel binnen het (provinciaal) bestuur als binnen de Drentse samenleving invulling										
1.02 Hybride burgerberaad	0	0	230.000	0	0	0	0	0	0	0
1.4 Versterking kwaliteit eigen openbaar bestuur										
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	0	-922.458	0	-514.746	0	-3.365.595	0	-3.785.448	0
Totaal programma	**0**	**0**	**-692.458**	**0**	**-514.746**	**0**	**-3.365.595**	**0**	**-3.785.448**	**0**
2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven										
2.1 Toekomstgerichte landbouw										
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	0	13.203.326	-9.319.804	13.426.516	-9.319.804	13.426.516	-9.319.804	13.426.516	-9.319.804
2.2 Natuurlijk Platteland										
2.02 Invasieve soorten	0	0	170.000	-170.000	110.000	-110.000	110.000	-110.000	110.000	-110.000
2.04 Samen werken aan Landschap en biodiversiteit	0	0	400.000	0	550.000	0	550.000	0	300.000	0
2.07 Wolf	0	0	820.000	0	820.000	0	0	0	0	0
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	0	820.467	-863.572	820.467	-863.572	820.467	-863.572	1.132.967	-863.572
2.13 Roeg!	0	0	0	0	0	0	0	0	55.000	0
2.3 Een aantrekkelijk en gevarieerd vestigingsklimaat voor wonen en werken										
3.01 Samenwerking Regio Zwolle	0	0	600.000	0	600.000	0	600.000	0	600.000	0
2.4 Zorgvuldig omgaan met water										
2.08 Klimaatadaptatie	0	0	300.000	0	300.000	0	300.000	0	300.000	0

	2023		2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	0	-232.500	0	-232.500	0	-232.500	0	-232.500	0
2.6 De bodem en ondergrond worden zo beheerd en benut dat deze ook voor volgende generaties hun culturele, ecologische en economische kracht behouden										
2.01 Strategie Bodem & Ondergrond	0	0	1.600.000	0	1.600.000	0	1.600.000	0	1.600.000	0
Totaal programma	**0**	**0**	**17.681.293**	**-10.353.376**	**17.994.483**	**-10.293.376**	**17.174.483**	**-10.293.376**	**17.291.983**	**-10.293.376**
3: Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten										
3.10 Een goed vestigings- en ondernemersklimaat										
3.01 Samenwerking Regio Zwolle	0	0	-75.000	0	-75.000	0	-75.000	0	-75.000	0
4.01 Regionale Economie	0	0	2.600.000	0	500.000	0	0	0	0	0
3.8 Vrijetijdseconomie stimuleren										
4.04 Recreatie en Toerisme	0	0	450.000	0	450.000	0	450.000	0	450.000	0
Totaal programma	**0**	**0**	**2.975.000**	**0**	**875.000**	**0**	**375.000**	**0**	**375.000**	**0**
4: Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig										
4.10 Kerntaken onderzoek en samenwerking										
5.01 Groningen Airport Eelde NEDAB-gelden	0	0	998.000	0	1.536.000	0	1.586.000	0	2.536.000	0
4.8 Adequaat openbaar vervoernetwerk										
5.02b Mobiliteit en Bereikbaarheid - Nedersaksenlijn	0	0	0	0	500.000	0	500.000	0	500.000	0
5.02c Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor Emmen-Rheine	0	0	4.000.000	0	4.500.000	0	5.000.000	0	5.000.000	0
5.02d Mobiliteit en Bereikbaarheid - exploitatie Emmen-Rheine	0	0	0	0	0	0	350.000	0	350.000	0
Totaal programma	**0**	**0**	**4.998.000**	**0**	**6.536.000**	**0**	**7.436.000**	**0**	**8.386.000**	**0**

	2023		2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig										
6.2 Cultuur en evenementen										
7.01a Cultuur - Instandhoudingsbudget Cultuur	0	0	2.000.000	0	0	0	0	0	0	0
7.01c Cultuur - Toekomstplan Museum de Buitenplaats	0	0	1.000.000	0	0	0	0	0	0	0
7.01g Cultuur - Cofinanciering Regio Deal	0	0	75.000	0	75.000	0	75.000	0	75.000	0
6.3 Sociaal Drenthe voor iedereen										
7.02a, 7.02b en 7.02c Sociale agenda	0	0	2.100.000	0	2.100.000	0	2.100.000	0	2.100.000	0
7.02d Sociale Agenda: RegioDeal 2024-2028	0	0	600.000	0	600.000	0	600.000	0	600.000	0
6.4 Sport en Bewegen stimuleren										
7.03 Sport: topsportevenementen	0	0	1.000.000	0	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	**0**	**0**	**6.775.000**	**0**	**2.775.000**	**0**	**2.775.000**	**0**	**2.775.000**	**0**
7: Middelen en mensen										
7.1 Een duurzaam sluitende provinciale begroting										
2.06 Toezicht en handhaving BOA's	0	0	-217.894	0	-212.131	0	-212.131	0	-212.131	0
4.02 Herstructureringsfonds/ontwikkelingsmaaatschappij	0	0	1.000.000	0	0	0	0	0	0	0
7.4 Bedrijfsvoering Informatievoorziening en Automatisering										
8.1 en 8.2 Digitaliseringsagenda	0	0	1.860.000	0	1.769.000	0	1.510.000	0	1.244.000	0
7.7 Bedrijfsvoering Personele inzet										
1.01 Bestuurlijke vernieuwing en participatie	0	0	120.000	0	120.000	0	120.000	0	120.000	0
1.03 Uitbreiden werkzaamheden communicatie	0	0	115.000	0	115.000	0	115.000	0	115.000	0

	2023		2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
2.05 Legaliseren PAS-melders, stikstofbank en vergunningverlening	0	0	482.000	0	482.000	0	0	0	0	0
2.06 Toezicht en handhaving BOA's	0	0	217.894	0	212.131	0	212.131	0	212.131	0
2.07 Wolf	0	0	300.000	0	300.000	0	0	0	0	0
7.02a, 7.02b en 7.02c Sociale agenda	0	0	400.000	0	400.000	0	400.000	0	400.000	0
Totaal programma	**0**	**0**	**4.277.000**	**0**	**3.186.000**	**0**	**2.145.000**	**0**	**1.879.000**	**0**
8: Samenwerkingsverbanden (kassiersfunctie)										
8.2 Samenwerkingsverbanden										
4.03 Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe	0	0	1.100.000	0	1.100.000	0	1.100.000	0	1.100.000	0
Totaal programma	**0**	**0**	**1.100.000**	**0**	**1.100.000**	**0**	**1.100.000**	**0**	**1.100.000**	**0**
9: Investeringsagenda										
9.09 Boer, Burger en Natuur										
2.03 Boerenlandvogels en innovatieve manieren van nestbescherming	0	0	350.000	0	350.000	0	350.000	0	350.000	0
2.04 Samen werken aan Landschap en biodiversiteit	0	0	200.000	0	200.000	0	200.000	0	200.000	0
9.10 Recreatie en Toerisme										
4.04 Recreatie en Toerisme	0	0	375.000	0	375.000	0	375.000	0	375.000	0
Totaal programma	**0**	**0**	**925.000**	**0**	**925.000**	**0**	**925.000**	**0**	**925.000**	**0**
Totaal lasten en baten mutaties	**0**	**0**	**38.038.835**	**-10.353.376**	**32.876.737**	**-10.293.376**	**28.564.888**	**-10.293.376**	**28.946.535**	**-10.293.376**
Saldo voor reserve mutaties		**0**		**27.685.459**		**22.583.361**		**18.271.512**		**18.653.159**

	2023		2024		2025		2026		2027	
Reservemutaties	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve
7.9 Inzicht geven in de ontwikkeling van reserves en voorzieningen										
1.01 Bestuurlijke vernieuwing en participatie	0	0	0	-120.000	0	-120.000	0	-120.000	0	-120.000
1.02 Hybride burgerberaad	0	0	0	-230.000	0	0	0	0	0	0
1.03 Uitbreiden werkzaamheden communicatie	0	0	0	-115.000	0	-115.000	0	-115.000	0	-115.000
2.01 Strategie Bodem & Ondergrond	0	0	0	-1.600.000	0	-1.600.000	0	-1.600.000	0	-1.600.000
2.03 Boerenlandvogels en innovatieve manieren van nestbescherming	0	0	0	-350.000	0	-350.000	0	-350.000	0	-350.000
2.04 Samen werken aan Landschap en biodiversiteit	0	0	0	-600.000	0	-750.000	0	-750.000	0	-500.000
2.05 Legaliseren PAS-melders, stikstofbank en vergunningverlening	0	0	0	-482.000	0	-482.000	0	0	0	0
2.07 Wolf	0	0	0	-1.120.000	0	-1.120.000	0	0	0	0
2.08 Klimaatadaptatie	0	0	0	-300.000	0	-300.000	0	-300.000	0	-300.000
2.09 Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma GLB-NSP 2023-2027	0	0	0	-2.685.459	0	-3.316.361	0	-465.512	0	-358.159
2.13 Roeg!	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-55.000
3.01 Samenwerking Regio Zwolle	0	0	0	-525.000	0	-525.000	0	-525.000	0	-525.000
4.01 Regionale Economie	0	0	0	-2.600.000	0	-500.000	0	0	0	0
4.02 Herstructureringsfonds/ontwikkelingsmaaatschappij	0	0	0	-1.000.000	0	0	0	0	0	0
4.03 Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe	0	0	0	-1.100.000	0	-1.100.000	0	-1.100.000	0	-1.100.000
4.04 Recreatie en Toerisme	0	0	0	-825.000	0	-825.000	0	-825.000	0	-825.000
5.01 Groningen Airport Eelde NEDAB-gelden	0	0	0	-998.000	938.040	-2.474.040	2.299.400	-3.885.400	2.299.400	-4.835.400
5.02b Mobiliteit en Bereikbaarheid - Nedersaksenlijn	0	0	0	0	0	-500.000	0	-500.000	0	-500.000
5.02c Mobiliteit en Bereikbaarheid - Investeringen in spoor Emmen-Rheine	0	0	0	-4.000.000	0	-4.500.000	0	-5.000.000	0	-5.000.000
5.02d Mobiliteit en Bereikbaarheid - exploitatie Emmen-Rheine	0	0	0	0	0	0	0	-350.000	0	-350.000

	2023		2024		2025		2026		2027	
Reservemutaties	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve	Toevoeging reserve	Onttrekking reserve
7.01a Cultuur - Instandhoudingsbudget Cultuur	0	0	0	-2.000.000	0	0	0	0	0	0
7.01c Cultuur - Toekomstplan Museum de Buitenplaats	0	0	0	-1.000.000	0	0	0	0	0	0
7.01g Cultuur - Cofinanciering Regio Deal	0	0	0	-75.000	0	-75.000	0	-75.000	0	-75.000
7.02a, 7.02b en 7.02c Sociale agenda	0	0	0	-2.500.000	0	-2.500.000	0	-2.500.000	0	-2.500.000
7.02d Sociale Agenda: RegioDeal 2024-2028	0	0	0	-600.000	0	-600.000	0	-600.000	0	-600.000
7.03 Sport: topsportevenementen	0	0	0	-1.000.000	0	0	0	0	0	0
8.1 en 8.2 Digitaliseringsagenda	0	0	0	-1.860.000	0	-1.769.000	0	-1.510.000	0	-1.244.000
Totaal reservemutaties	**0**	**0**	**0**	**-27.685.459**	**938.040**	**-23.521.401**	**2.299.400**	**-20.570.912**	**2.299.400**	**-20.952.559**

Saldo na reservemutaties		0		0		0		0		0

Totalen per programma

1: Besturen en samenwerken: kijkend over grenzen heen

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	8.313.176	0	8.313.176	11.237.711	-692.458	10.545.253	9.067.787	-514.746	8.553.041	9.153.577	-3.365.595	5.787.982	9.193.293	-3.785.448	5.407.845
Baten	-19.640	0	-19.640	-19.640	0	-19.640	-19.640	0	-19.640	-19.640	0	-19.640	-19.640	0	-19.640
Σ	8.293.536	0	8.293.536	11.218.071	-692.458	10.525.613	9.048.147	-514.746	8.533.401	9.133.937	-3.365.595	5.768.342	9.173.653	-3.785.448	5.388.205

2: Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	178.440.053	0	178.440.053	105.193.608	17.681.293	122.874.901	120.505.400	17.994.483	138.499.883	114.776.086	17.174.483	131.950.569	83.031.231	17.291.983	100.323.214
Baten	-95.215.215	0	-95.215.215	-29.673.970	-10.353.376	-40.027.346	-22.044.632	-10.293.376	-32.338.008	-16.111.542	-10.293.376	-26.404.918	-9.111.426	-10.293.376	-19.404.802
Σ	83.224.838	0	83.224.838	75.519.638	7.327.917	82.847.555	98.460.768	7.701.107	106.161.875	98.664.544	6.881.107	105.545.651	73.919.805	6.998.607	80.918.412

3: Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	10.308.445	0	10.308.445	11.260.566	2.975.000	14.235.566	9.371.409	875.000	10.246.409	8.964.827	375.000	9.339.827	9.040.747	375.000	9.415.747
Baten	-241.556	0	-241.556	-202.918	0	-202.918	-142.918	0	-142.918	-142.918	0	-142.918	-142.918	0	-142.918
Σ	10.066.889	0	10.066.889	11.057.648	2.975.000	14.032.648	9.228.491	875.000	10.103.491	8.821.909	375.000	9.196.909	8.897.829	375.000	9.272.829

4: Mobiliteit en bereikbaarheid: slim en veilig

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	67.667.060	0	67.667.060	79.856.205	4.998.000	84.854.205	76.350.038	6.536.000	82.886.038	80.748.404	7.436.000	88.184.404	65.776.786	8.386.000	74.162.786
Baten	-6.560.694	0	-6.560.694	-2.571.764	0	-2.571.764	-649.764	0	-649.764	-594.389	0	-594.389	-539.014	0	-539.014
Σ	61.106.366	0	61.106.366	77.284.441	4.998.000	82.282.441	75.700.274	6.536.000	82.236.274	80.154.015	7.436.000	87.590.015	65.237.772	8.386.000	73.623.772

5: Klimaat en energie: samen doorpakken

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	10.969.419	0	10.969.419	10.663.481	0	10.663.481	3.793.488	0	3.793.488	3.788.428	0	3.788.428	4.127.559	0	4.127.559
Baten	-2.734.242	0	-2.734.242	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σ	8.235.177	0	8.235.177	10.663.481	0	10.663.481	3.793.488	0	3.793.488	3.788.428	0	3.788.428	4.127.559	0	4.127.559

6: Levendig en sociaal: gezond, gelukkig en veilig

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	26.476.148	0	26.476.148	24.131.543	6.775.000	30.906.543	24.212.212	2.775.000	26.987.212	24.862.446	2.775.000	27.637.446	25.537.483	2.775.000	28.312.483
Baten	-1.961.816	0	-1.961.816	-447.330	0	-447.330	-114.000	0	-114.000	-114.000	0	-114.000	-114.000	0	-114.000
Σ	24.514.332	0	24.514.332	23.684.213	6.775.000	30.459.213	24.098.212	2.775.000	26.873.212	24.748.446	2.775.000	27.523.446	25.423.483	2.775.000	28.198.483

7: Middelen en mensen

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	197.356.349	0	197.356.349	146.015.478	4.277.000	150.292.478	110.318.429	4.124.040	114.442.469	148.846.257	4.444.400	153.290.657	112.283.237	4.178.400	116.461.637
Baten	-420.919.957	0	-420.919.957	-370.103.831	-27.685.459	-397.789.290	-339.977.295	-23.521.401	-363.498.696	-374.394.496	-20.570.912	-394.965.408	-299.063.338	-20.952.559	-320.015.897
Σ	-223.563.608	0	-223.563.608	-224.088.353	-23.408.459	-247.496.812	-229.658.866	-19.397.361	-249.056.227	-225.548.239	-16.126.512	-241.674.751	-186.780.101	-16.774.159	-203.554.260

8: Samenwerkingsverbanden (kassiersfunctie)

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	9.632.547	0	9.632.547	2.764.000	1.100.000	3.864.000	671.500	1.100.000	1.771.500	0	1.100.000	1.100.000	0	1.100.000	1.100.000
Baten	-2.450.790	0	-2.450.790	-721.051	0	-721.051	-196.344	0	-196.344	0	0	0	0	0	0
Σ	7.181.757	0	7.181.757	2.042.949	1.100.000	3.142.949	475.156	1.100.000	1.575.156	0	1.100.000	1.100.000	0	1.100.000	1.100.000

9: Investeringsagenda

	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027		
L/B	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw	Vorige	Wijziging	Nieuw
Lasten	21.553.380	0	21.553.380	12.920.579	925.000	13.845.579	8.854.330	925.000	9.779.330	236.960	925.000	1.161.960	0	925.000	925.000
Baten	-612.667	0	-612.667	-302.667	0	-302.667	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Σ	20.940.713	0	20.940.713	12.617.912	925.000	13.542.912	8.854.330	925.000	9.779.330	236.960	925.000	1.161.960	0	925.000	925.000

Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

"Maak het verschil, maak het structureel"

In opdracht van de provincie Drenthe

Peter Bennema, Martha Buitenkamp

28 september 2020

Het uitvoeringsplan in één oogopslag

Doel: Structurele verbetering voor de situatie van boerenlandvogels

De koers

- Structurele en langdurende inzet om het verschil te kunnen maken
- Aanpassing van het landschap en biotoop voor vogels
- Aangepast gebruik van akkerland en grasland met voldoende bescherming voor de boerenlandvogels
- Benadering gericht op meer kansrijke gebieden, energie van de deelnemers
- Predatie beheer op basis van goed onderbouwde kennis van de rol van predatoren

De deelnemers

- Willen zich gezamenlijk inzetten voor een structurele aanpak boerenlandvogels
- Vrijwilligers spelen een cruciale rol bij met name de weidevogels (weidevogelgroepen, WBE's)
- Onderscheid in kerndeelnemers van het Ermberaad, gericht op werk in het veld, agendadeelnemers en kennisdragers
- AND en LBD zijn de coördinerende organisaties gericht op deelname van boeren en grondeigenaren
- TBO's intensiveren inzet boerenlandvogels op hun terreinen binnen gestelde natuurdoelen en werken waar mogelijk samen met de buren
- WBE's zijn belangrijk bij o.m. predatiebeheer. Deelname van FBE borgt de koppeling met dit uitvoeringsplan

De middelen

- Activiteiten van het Ermberaad koppelen aan integrale programma's in het landelijk gebied
- Inzet Europese en nationale middelen met aanvullende structurele provinciale middelen
- Jaarlijks €309.000 en eenmalig €112.000 nodig om akker- en weidevogelbeleid structureel te maken
- Professionele en doelmatige monitoring van de effecten van maatregelen op de vogelpopulaties is van essentieel belang

Inhoudsopgave

Naar een uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025		4
Deel A. Eindevaluatie 2019 en bevindingen 2020		6
Deel B.	Opzet nieuwe aanpak van het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021- 2025	12
	Overwegingen, Conclusie, Doel	12
	Gebieden	13
	Wie doet wat	17
	Ermberaad 2.0	18
	Predatiebeheer	19
	Monitoring	20
	Aanhaken bij andere programma's	21
	Middelen	22

Bijlagen

1. Begroting
2. Voorbeelden van maatregelen en investeringen
3. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Naar een uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

In 2019 is het Plan van Aanpak akker en weidevogels 2017-2019 geëvalueerd. Daarbij is zowel gekeken naar de akker- en weidevogelpopulaties in Drenthe als naar de samenwerking tussen partijen. Om een structurele verbetering voor de situatie van de boerenlandvogels te bereiken, is afgesproken toe te werken naar een nieuw uitvoeringsplan akker- en weidevogels.

Peter Bennema, als onafhankelijk voorzitter van het Ermberaad en Martha Buitenkamp van Anantis, die de evaluatie van het Plan van Aanpak 2019 heeft uitgevoerd, hebben verkend hoe de komende samenwerking ten behoeve van de boerenlandvogels er uit zou kunnen zien. Zij hebben daarvoor meerdere keren gesproken met vertegenwoordigers van de organisaties die in het Ermberaad zaten en zijn suggesties gedaan op de tekst van het rapport. Daarmee is een breed draagvlak voor het voorliggend rapport georganiseerd.

Deel A van het voorliggend rapport bevat onze bevindingen, gegroepeerd volgens de aanbevelingen uit de eindevaluatie 2019 van het Ermberaad en geaccordeerd door de bij het Ermberaad betrokken organisaties en personen.

Deel B bevat ons voorstel voor het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025. Wij adviseren de provincie ons voorstel over te nemen en daarmee de zorg voor Drentse boerenlandvogels structureel onderdeel te maken van het provinciaal beleid.

Boerenlandvogels

Veel van de aan open landschappen gebonden boerenlandvogels vinden hun oorsprong in natuurlijke biotopen als steppen en natuurlijke graslanden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen akker- en weidevogels. Dit onderscheid is begrijpelijk omdat akkerbouw een ander landschap oplevert dan het landschap dat hoort bij de melkveehouderij. Het zijn verschillende agrarische bedrijfstakken. Akkerbouw is een dynamisch systeem omdat er meer verschillende gewassen in rotatie worden geteeld. Het onderscheid tussen akker- en weidevogels is verre van absoluut. Er zijn soorten die een voorkeur hebben voor akkerland en andere soorten die een uitgesproken voorkeur hebben voor grasland. Er zijn ook soorten die in beide systemen voorkomen, zoals bijvoorbeeld de Kievit en Gele Kwikstaart.

A. Eindevaluatie 2019 en bevindingen 2020

1. Maak de inzet structureel

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om de inzet op akker- en weidevogelbescherming structureel te maken.*
Er wordt eensluidend gedacht over het feit dat een structurele aanpak gericht op robuuste biotoop- en landschapsverbetering noodzakelijk is om de Drentse boerenlandvogels te beschermen. Algeheel beeld is dat het met de akkervogels beter gaat dan met de weidevogels, maar dat de inzet van de afgelopen 3 jaar onvoldoende is.

Incidentele maatregelen en bescherming in een omgeving die niet structureel beschermend is, zetten geen zoden aan de dijk. Maatregelen zoals nestbescherming in gebieden die sterk versnipperd zijn, veel verstoring kennen, intensief bewerkt worden en/of onvoldoende veiligheid bieden, zijn goed bedoeld, maar voor het voortbestaan van de geleidelijk verdwijnende soorten onvoldoende om zich te handhaven.

2. Schaal de akker- en weidevogelbescherming op

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om, met dit in gedachten, extra middelen voor akker- en weidevogelbescherming vrij te maken en daarbij te blijven prioriteren.*
Voortzetting en ontwikkeling rol van Agrarisch Natuur Drenthe (AND) is gewenst. AND werkt vanuit het stelsel ANLb en is in het kader van het Drentse PvA vooral gericht op de akkervogel bescherming op akkerbouwbedrijven. De inzet van middelen uit de Niet Productieve Investeringen 1 en 2 is zeer nuttig, net als GLB-Pilots. Voorgesteld wordt om Ermberaad veldwerk-activiteiten in te bedden in de reguliere taak van AND.

Europees ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) geld wordt ingezet in de daarvoor aangewezen en begrensde leefgebieden met de aanduiding "open akkerland" en "open grasland". Van deze maatregelen profiteert een breed spectrum aan akker- en weidevogels. ANLb inzet buiten de begrensde leefgebieden is niet mogelijk. Naast de ANLb middelen moet gezocht worden naar mogelijkheden om boeren (financieel) te ondersteunen bij het nemen van maatregelen op hun land. Bijvoorbeeld door samenwerking te ontwikkelen met ketenpartijen.

Voor Landschapsbeheer Drenthe (LBD) past de zorg voor specifiek de weidevogels, grondeigenaren en vrijwilligers binnen de reguliere taak. Samenwerking binnen Drenthe met verschillende partijen is voor LBD een gebruikelijke werkwijze.

De TBO's hebben nu nauwelijks specifieke opgaven en financiering voor weidevogels als doelsoorten.

De provincie stelt de lange termijndoelen en gedefinieerde natuuropgaven vast en richt zich daarbij vooral op systeemherstel. Aanpassing van deze doelen ten behoeve van specifieke vogelsoorten lijkt vooralsnog niet aan de orde. Dat neemt niet weg dat door gebruik te maken van de mogelijkheden binnen het stelsel SNL er wel voor gezorgd wordt dat de weidevolgels van het stelsel kunnen profiteren.

Aangegeven wordt dat aansluiting gezocht moet worden bij andere meer integrale programma's, zoals Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit, Programma Natuur, Natuur Inclusieve Landbouw, Europees biodiversiteitsplan, Deltaplan biodiversiteitsherstel en het nieuwe GLB beleid. Of dit voldoende resultaat en tempo oplevert, is een punt van zorg.

Belangrijk is dat kortlopende projecten en werkwijzen worden opgevolgd door structurele en langlopende oplossingsrichtingen.

3. Richt coördinatie van de akker- en weidevogelbescherming onafhankelijk in

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om de (regie op de) uitvoering van de akker- en weidevogelbescherming zo te organiseren dat rollen niet door elkaar lopen.*

De uitwerking van deze aanbeveling is onder 4. "Samenwerking en deelname in gebieden" moet verbeteren te lezen.

4. Samenwerking en deelname in gebieden moet verbeteren

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om voor kansrijke weidevogel gebieden een gebiedscoördinator te benoemen en deze met partijen uit die gebieden de bestaande gebiedsplannen te laten verbeteren. De gebiedscoördinator gaat ook met partijen in het veld in gesprek om te kijken hoe zij beter kunnen worden ondersteund bij hun werk.*

- De nieuwe aanpak moet vooral gericht zijn op inzet en samenwerking in het veld, waar het eigenlijke werk moet plaatsvinden. Er is behoefte aan compacte, gebiedsgerichte en resultaatgerichte werkgroepen per gebied.

- Met betrekking tot de aangewezen gebieden het volgende: voor de weidevogels wordt gepleit voor een andere, meer op resultaatgerichte benadering en inzet van middelen. [1]
- LBD pleit voor herijking van het beleid, gericht op een aantal soorten, waarvoor de inzet van boeren, TBO's, deskundigen en provincie nodig is. Het gaat om maatregelen voor een beperkt aantal soorten, waar de rest hopelijk op meelift. Soorten die genoemd worden zijn kievit, veldleeuwerik, patrijs, wulp, grutto, tureluur. Naast typische akkervogelgebieden zijn er op grasland vooral kievit gebieden waarvoor specifieke maatregelen (biotoop, bescherming, inclusief predatiebeheer) genomen moeten worden.
- De aanduiding kansrijke weidevogelgebieden uit het PvA moeten omgezet worden in een aanduiding van gebieden, waar clusters van weidevogel voorkomen en waar kansen liggen. Het gaat om clusters binnen open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe en in de strook Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en strook Leek-Norg-Groningen. Er zijn actuele gegevens die de basis vormen voor selectie van deze clusters.
- Partijen pleiten voor goede afspraken vooraf over rol en verantwoordelijkheid in de verschillende gebieden, zodat er geen verrassingen tijdens het veldwerk voorkomen.

5. Verhelder rol en positie van het Ermberaad

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om de rol en positie van haar overleg uit te schrijven. Betrek hierbij ook de wens van enkele leden om het Ermberaad zelfstandiger van de provincie te laten functioneren. Overweeg vanuit de toekomstige rol van het Ermberaad om de samenstelling van het Ermberaad aan te passen. Werk vanuit het Ermberaad in de nieuwe rol met een jaarplan en jaarrapportages. Zorg ervoor dat de in het Ermberaad gemaakte afspraken bij de deelnemende organisaties intern goed worden teruggekoppeld en opgepakt.*

Alle deelnemers willen de samenwerking voortzetten. Over de invulling van deze rol zeggen partijen het volgende:

- LBD en AND zien inzet voor en betrokkenheid bij boerenlandvogels als onderdeel van hun reguliere taak.
- De provincie Drenthe ziet voor zichzelf een beleidsmatige verantwoordelijkheid, een coördinerende en initiërende rol en heeft (beperkte) financiële middelen voor boerenlandvogels.

[1] De aanleiding voor de TK-motie Grashoff, de brandbrief 2016 van Gerrit Gommers en Jan Nicolaï en de aangenomen statenmotie in 2016

- TBO’s willen betrokken blijven, vanuit en gericht op hun eigen gebieden, waar ze, op grond van de door de provincie vastgestelde beheertypen, streven naar een optimaal biotoop en bijbehorend beheer. Focus ligt primair op eigen gebieden en afstemming met de buren. TBO’s vinden het belangrijk om actief op initiatieven uit de boeren en burgergroepen in te spelen.
- KNJV en WBE’s hechten aan deelname in het Ermberaad.
- FBE heeft de wettelijk vastgelegde verantwoordelijkheid voor het opstellen van een faunabeheerplan, op grond waarvan ontheffing aan WBE´s voor predatiebeheer kan worden gegeven. De faunabeheerplannen moeten invulling geven aan het provinciaal beleid en aansluiten bij de afspraken die in het Ermberaad over predatiebeheer worden gemaakt. In het FBE- bestuur zijn verschillende belangengroepen vertegenwoordigd. Het FBE-bestuur hecht aan nauwe samenwerking rondom de aanpak van de boerenlandvogels.
- Grauwe Kiekendief Kenniscentrum Akkervogels (GKKA) heeft zeer bruikbare kennis van weide- en akkervogels. Betrokkenheid van GKKA bij specifieke projecten en monitoring moet gefaciliteerd worden.
- Vertegenwoordigers van LTO Noord, DPG en Boermarken willen laagfrequent betrokken en op de hoogte blijven in een jaarlijkse bijeenkomst en/of via een agendalidmaatschap. Zij hebben geen behoefte aan frequente en actieve deelname aan plenaire bijeenkomsten. Zij zien vanuit het perspectief van belangenbehartiging geen rol.
- Kennisdragers IVN, Werkgroep Avifauna Drenthe, SOVON kunnen ingeschakeld worden voor specialistische inbreng, maar zien geen rol als actieve en frequente deelnemers aan plenaire bijeenkomsten.
- Partijen vinden deelname van waterschappen vanwege peilbeheer, plasdras en maaibeleid schouwpaden van belang. Waterschappen zijn hierover nog niet bevraagd.

6. Verwacht niet te veel van private financiering van de ‘flexibele pot’

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om voor de flexibele pot niet meer uit te gaan van bijdragen door externe private partijen. Wel blijven we inhoudelijke verbinding met deze partijen zoeken.*

De flexibele pot (provinciaal geld) heeft als instrument goed gewerkt en moet in stand blijven. Met meer budget kan meer worden gedaan. Een goede beschrijving van het doel van de flexibele pot is belangrijk. Gezien de behoefte aan middelen bij vrijwilligers en “last-minute” maatregelen zou het accent moeten blijven liggen op weidevogels.

7. Professionaliseer de monitoring

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om nogmaals te kijken naar het ambitieniveau voor monitoring van het akker- en weidevogelbeleid. Het Ermberaad wil daarbij de monitoring op basis hiervan, indachtig de adviezen van Altenburg & Wymenga, professionaliseren. Het hiervoor beschikbare budget speelt daarbij een rol.*

Monitoring moet verder geprofessionaliseerd worden. De bijdrage van vrijwilligers daaraan is erg belangrijk. Daarom moet er een voor vrijwilligers aantrekkelijke, uitvoerbare en heldere taakbeschrijving komen. De vragen die beantwoord moeten worden, moeten vooraf helder geformuleerd worden. Tevens moet duidelijk zijn, wat er in het veld moet gebeuren om die vragen daadwerkelijk te kunnen beantwoorden.

Er is behoefte aan betrouwbare periodieke monitoringrapportages die Drenthe breed gebruikt kunnen worden als thermometer en kompas. Daarvoor is een goede data-architectuur nodig.

Het kan zinvol zijn om monitoring gegevens ook (provincie) grensoverschrijdend in beeld te brengen.

Afgewacht wordt het voorstel van Altenburg & Wymenga voor de nieuwe te ontwikkelen monitoringsaanpak. Inzet MAS tellingen is daarbij noodzakelijk. De provincie dient de beleidsdoelen en kaders aan te geven op basis waarvan de monitoring plaats vindt.

8. Het Ermberaad wil meer uit zichzelf halen

Aanbeveling uit eindevaluatie: *Het Ermberaad adviseert om aan het bevorderen van een open dialoog bij het opstellen van een nieuw uitvoeringsplan expliciete aandacht te besteden. Het Ermberaad wil haar werkzaamheden nog meer uitdragen naar een breed publiek.*

Het ontwikkelen en delen van kennis moet structureel worden georganiseerd. Kennisbijeenkomsten voor een brede groep zijn daarvoor een goede vorm. Middelen vrijmaken voor uitvoeringsgericht communicatieplan en kennisdelingsprogramma.

9. Predatiebeheer

Aanbeveling uit evaluatie: *Het Ermberaad adviseert om in een nieuw uitvoerings-plan de resultaten van de discussie over predatiebeheer en biotoopverbetering mee te nemen.*

Opnieuw blijkt dat over predatiebeheer uiteenlopend wordt gedacht.

KNJV en WBE's pleiten voor een helder beleid en goede afspraken vooraf over predatiebeheer, inclusief monitoring daarvan. Zij wensen een provinciaal breed predatieprotocol. Er wordt verwezen wordt naar het Friese voorbeeld, waarbij het bureau Altenburg & Wymenga een belangrijke rol heeft gespeeld.

Het Wrap-up onderzoek (SOVON-rapport 2019 in opdracht van provincie Drenthe) kan gebruikt worden voor het opstellen van een werkbaar en evenwichtig Drents predatiebeheer protocol.

De drie TBO's zijn in het algemeen terughoudend/afwijzend als het gaat om medewerking (in de vorm van een generieke vrijstelling) aan predatiebeheer(vos) met een lichtbak, zolang er geen duidelijke blijvende biotoopverbetering in de omgeving haalbaar/zichtbaar zijn. Belangrijk is dat er een gebiedsgerichte en soortgerichte aanpak is. Dit betekent maatwerk per gebied en per soort met een daarop gericht protocol. Daarbinnen is predatiebeheer het laatst in te zetten middel.

AND is van mening dat het noodzakelijk is dat de drie eenheid "inrichting – beheer – predatiebeheer" in samenhang op orde moet zijn. Er is recentelijk veel praktijkonderzoek gedaan door meerdere agrarische collectieven in Noord-Nederland (Groningen West; nest camera's), Friesland (steenmarters, invloed zwervende katten, vorming nieuwe weidevogelreservaten). Predatiebeheer blijkt daarin een integraal onderdeel voor de instandhouding van populaties van boerenlandvogels.

B. Opzet van het Uitvoeringsplan Drentse Boerenlandvogels 2021-2025

Op basis van voorgaande bevindingen komen wij tot de volgende opzet.

Overwegingen

- Net als in andere delen van Nederland zijn ook in Drenthe neergaande trends waar te nemen in de ontwikkeling van de meeste akker- en weidevogel populaties.
- De meeste akkervogel soorten in Drenthe laten een iets positiever beeld zien dan dat het geval is bij de weidevogels.
- Voor enkele soorten, zoals watersnip, veldleeuwerik, wulp, geelgors en gele kwikstaart, is Drenthe op Nederlandse schaal een belangrijke provincie, omdat een groot deel van de Nederlandse populatie van die soorten zich in Drenthe bevindt.
- Maar ook voor andere van oorsprong in Drenthe voorkomende soorten, zoals patrijs, kievit, tureluur en grutto is het van belang dat er actie wordt ondernomen om deze te behouden en te beschermen.
- Incidentele en goed bedoelde maatregelen en bescherming in een omgeving die niet structureel beschermend is, zetten nauwelijks zoden aan de dijk.
- Diverse maatschappelijke organisaties tonen een grote betrokkenheid bij en een verantwoordelijkheid voor de boerenlandvogels in Drenthe, die niet onbenut mag blijven.
- Reden waarom de acties worden gericht op die gebieden waar zich kansen voordoen om duurzaam resultaten te kunnen behalen.

Conclusie

De aanpassing van het landschap, biotoop van vogels en het gebruik van akkerland en grasland, met voldoende bescherming tegen menselijke activiteiten en natuurlijke vijanden moet tot een prioriteit voor politiek, bestuur en maatschappelijke groeperingen gemaakt worden.

Doel

Doel van het Uitvoeringsplan boerenlandvogels in Drenthe 2020-2025 is:

Samen met alle betrokkenen nemen van maatregelen en ontplooien van acties in het veld die tot gevolg hebben dat bedreigde populaties van boerenlandvogels

een grotere kans krijgen om zich structureel te kunnen voortplanten en handhaven.

In de volgende pagina's worden de belangrijkste zaken zoals de gebieden, de werkwijze van het Ermberaad 2.0, predatiebeheer, monitoring, middelen en de link met andere programma's nader uitgewerkt.

Gebieden

Akkervogelgebieden

De, in het PvA 2016-2020 aangeduide gebieden voor de *akkervogels* blijven nagenoeg gelijk, waarbij de link met de ANLb-gelden [2] belangrijk is. In twee nieuwe gebieden worden kansen gezien om samen met grondeigenaren de akkervogelpopulaties te versterken. Het gaat om de volgende gebieden, zie kaart.

- Langelo/Zeijen/Huis ter Heide
- Drentsche Aa/Eexterveld
- Veenkoloniën/Odoorn/Westdorp
- De Broekstreek
- Smilde/Hijken/Ravenswoud (nieuw)
- Grolloo/Amen/Nooitgedacht (nieuw)

Akkervogels en essen

Verschillende essen worden door TBO's beheerd. Deze akkers hebben naast hun floristische waarde een grote waarde voor de instandhouding van akkervogels. Het is belangrijk om te investeren in de robuustheid van deze lokale systemen. Synergie kan gevonden worden in het versterken van het omliggende akkerbeheer en het nemen van aanvullende maatregelen uit het Uitvoeringsplan. Sommige essen bevinden zich binnen ANLb begrenzing.

[2] Zie bijlage 3 voor een toelichting op de wijze van financiering van de beheersmaatregelen voor Boerenlandvogels in het kader van ANLb.

Weidevogelgebieden

Voor de *weidevogels* wordt het volgende voorgesteld:

1. *Gebieden met clusters*. Er zijn gebieden waarbinnen clusters van weidevogel populaties voorkomen. Dit gaat om open beekdalen en de veenweidegebieden in zuidwest Drenthe, de zone Hoogeveen-Schoonebeek, de Hunze en de zone Leek-Norg-Groningen. Deze clusters zijn compacte gebieden waar nog voldoende populaties van bepaalde soorten aanwezig zijn om die met een gericht beleid te kunnen versterken en mogelijk uit te breiden.
2. In en rond *natuurterreinen* kunnen TBO's in samenwerking met naastgelegen boeren (indien mogelijk) en vrijwilligers door beheer- en inrichtings-maatregelen leefgebieden voor boerenlandvogels effectief verbeteren.
3. *Duurzame, energierijke initiatieven*. Gebleken is dat de afgelopen jaren door boeren, vrijwilligers en jagers uit maatschappelijke betrokkenheid activiteiten zijn ontwikkeld (soms met medewerking van LBD) waarbij inrichtings- en beschermingsmaatregelen zijn ontplooid die geleid hebben tot beloftevolle aanwezigheid van populaties van boerenlandvogels. Wij stellen voor het mogelijk te maken dat dergelijke initiatieven ondersteund worden vanuit het Ermberaad.

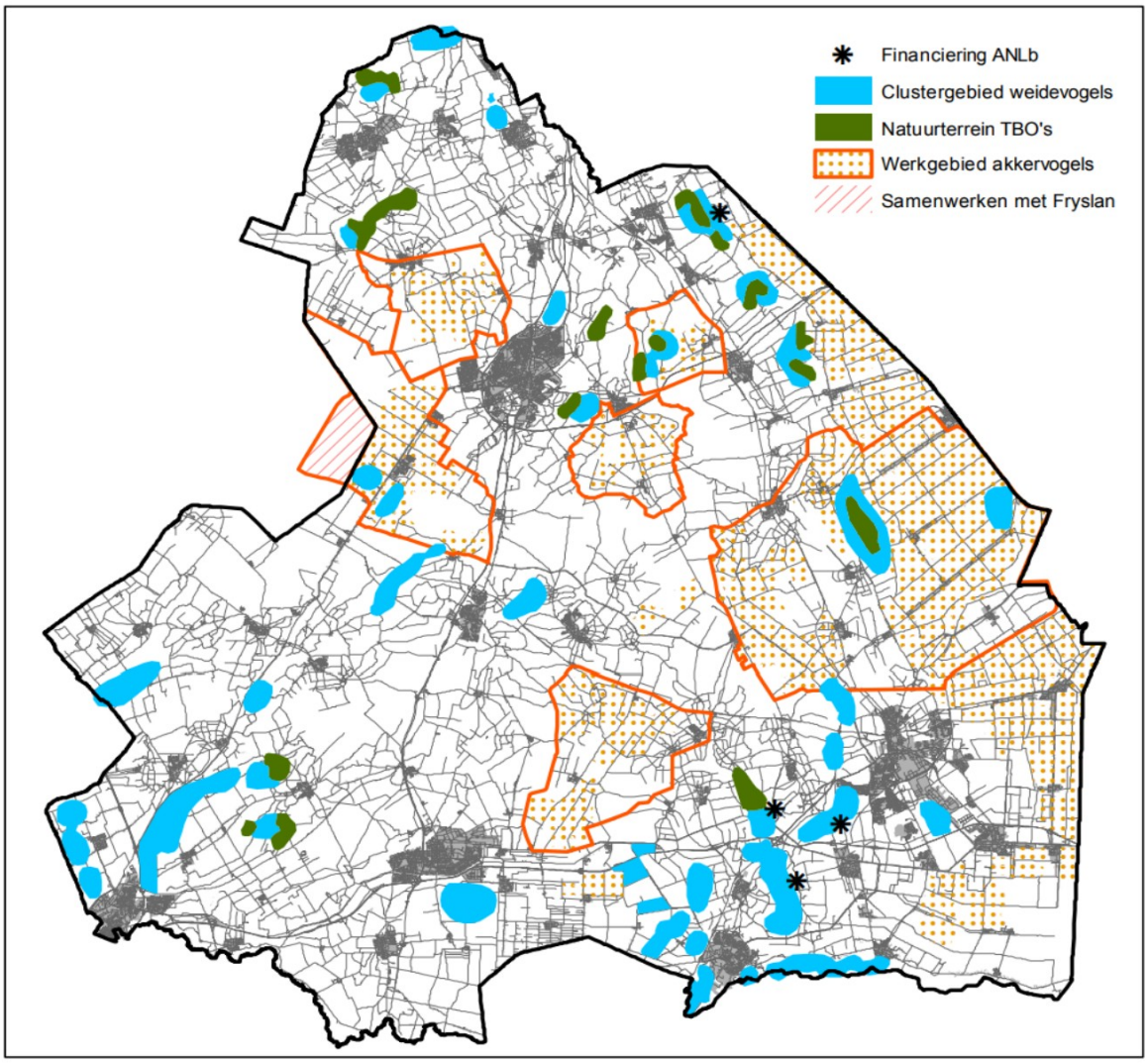
Het gaat om de volgende gebieden, zie kaart.

- Noord Drenthe (Leekstermeer/Onlanden en Eenerstukken)
- Drentsche Aa
- Hunzedal Noord
- LOFAR/Veenkoloniën
- Emmen e.o.
- Drostendiep West/Schoonerbekerdiep
- Alteveer
- Midden Drenthe (Beilen/Dwingeloo/Vorrelveen
- Zuidwest Drenthe (Ruinen/Ruinerwold/Uffelte/Nijeveen)

In deze gebieden wordt gedacht aan de inzet van een flexibele maatwerkregeling voor beheer gericht op de specifieke soorten. Bijvoorbeeld gerichte inzet van beheer op percelen waar zich een bepaald aantal nesten bevindt of vervolgbeheer gekoppeld aan een bepaalde investering zoals de aanleg van plasdras. Verder wordt de mogelijkheid uitgewerkt om ook voor deze gebieden een POP subsidie open te stellen voor niet productieve investeringen voor bijvoorbeeld de inrichting van plasdras en de aanschaf van vossenrasters (preventief predatiebeheer). De uitvoering in deze gebieden zal in nauwe samenwerking gebeuren met vrijwilligersgroepen. Er zal nog verdere uitwerking en prioritering moeten plaatsvinden.

Weide- en akkervogelgebieden 2021-2025

Weidevogelgebieden:

Noord Drenthe (Leekstermeer/Onlanden en Eenerstukken)
Drentsche Aa
Hunzedal Noord
LOFAR/Veenkoloniën
Emmen e.o.
Drostendiep West/Schoonerbekerdiep
Alteveer
Midden Drenthe (Beilen/Dwingeloo/Vorrelveen)
Zuidwest Drenthe (Ruinen/Ruinerwold/Uffelte/Nijeveen)

Akkervogelgebieden:

Langelo/Zeijen/Huis ter Heide
Drentsche Aa/Eexterveld
Veenkoloniën/Odoorn/Westdorp
De Broekstreek
Smilde
Grolloo

N

1:350.000

M:\Projecten\2020\NW\20200821_kansrijke_gebieden\Kansrijke gebieden_ver2.mxd

provincie Drenthe

Opmerkingen bij de kaart

- Het primaire doel van deze kaart is het laten zien binnen welke gebieden aan de bescherming van Akkervogels (oranje rand met stipjes) en Weidevogels (lichtblauwe clusters) gewerkt wordt. Ook de natuurgebieden waar de TBO's de aandacht voor boerenlandvogels versterken, zijn aangegeven. (groen)
- Omdat de financiering van de acties in het Drostendiep en Hunzedal noord afwijkt van de meeste ander lichtblauwe clusters is met een ster aangegeven dat (net als in de periode 2016-2019) de financiering binnen het ANLb systeem valt. Zoals dat ook het geval bij de werkgebieden akkervogels het geval is.
- Deze kaart geeft bewust geen enkele indicatie voor eventuele acties voor predatiebeheer doormiddel van jacht en ontheffingen die daaruit kunnen voortvloeien.

Wie doet wat

Het belangrijkste werk speelt zich af in het veld, daar zullen verschillende actieve deelnemers aan het Ermberaad moeten samenwerken om resultaten te kunnen boeken. Daarbij wordt uitgegaan van de reguliere taken van de organisaties.

- AND is verantwoordelijk voor de maatregelen ten behoeve van boerenlandvogels op "open grasland" (weidevogels) en "open akkerland" (akkervogels) en benut daarvoor ANLb middelen en de regeling Niet Productieve Investeringen. AND organiseert en coördineert, zoals afgesproken in het kader van de reguliere taken, de uitvoering van de veldwerk activiteiten samen met boeren. Houdt daarbij contact met LBD.
- LBD is, eveneens als onderdeel van de reguliere taken, verantwoordelijk voor de uitvoering van de aanpak weidevogels buiten de ANLb gebieden. LBD organiseert de samenwerking tussen vrijwilligers, weidevogelgroepen, TBO's, grondeigenaren, WBE's en boeren. Houdt daarbij contact met AND.
- TBO's werken, binnen de mogelijkheden van de geldende natuurdoelen, indien mogelijk samen met boeren en eigenaren die rond natuurgebieden grond hebben en mee willen werken aan herstel van boerenlandvogel populaties.
- WBE's spelen een belangrijke rol bij predatiebeheer.

Deelname boeren en landeigenaren

- Belangrijk is om voldoende boeren te vinden die zich gezamenlijk binnen hun eigen gebied inzetten voor boerenlandvogels. LBD werkt nauw samen met boeren als het gaat om vooral de weidevogels. AND heeft afgelopen jaren laten zien dat de boeren de weg weten te vinden naar de ANLb regeling en de pot voor Niet Productieve Investeringen.
- We streven naar compacte gebiedsgerichte en resultaatgerichte werkgroepen per weidevogelcluster. De coördinatie wordt in handen gelegd van een voor het gebied acceptabele contactpersoon, die lokaal goed bekend is.

Ermberaad 2.0

Voorgesteld wordt om onderscheid te maken tussen organisaties die direct betrokken zijn bij de activiteiten in het veld en organisaties die vanwege kennis, belangenbehartiging of anderszins betrokken zijn bij boerenlandvogels.

- Het Ermberaad 2.0 is een overleg- en samenwerkingsplatform waarin diverse organisaties participeren die direct en/of indirect te maken hebben met de bescherming van de Drentse boerenlandvogel populaties.
- Het Ermberaad 2.0 heeft geen juridische status.
- Het Ermberaad 2.0 bestaat uit partijen die samen willen werken aan het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2021-2025.
- Kerndeelnemers van het Ermberaad 2.0 zijn AND, LBD, FBE, WBE's, de provincie Drenthe, Weidevogelgroepen, Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap en Natuurmonumenten. Iedere organisatie levert één afgevaardigde.
- GKKA is als vaste adviseur verbonden aan het Ermberaad en zal als zodanig bij het veldwerk worden ingeschakeld.
- Betrokkenheid LTO, DPG, Boermarken, KNJV, via jaarlijkse bijeenkomst en/of agenda lidmaatschap.
- Kennisdragers IVN, Werkgroep Avifauna Drenthe, SOVON en eventueel externe bureaus worden ingezet voor specialistische inbreng.
- Met waterschappen wordt overlegd over de bijdrage die zij via peilbeheer en onderhoud watergangen- en schouwpaden aan het uitvoeringsplan kunnen hebben.
- De provincie Drenthe is beleidsmatig verantwoordelijk en levert tevens het secretariaat.
- Afspraken worden vastgelegd over aansturing, coördinatie, rol en inzet deskundigen, monitoring, speciale projecten en externe communicatie, financiële middelen en spelregels.
- De figuur van een onafhankelijke voorzitter wordt gehandhaafd.

Predatiebeheer

- Partijen blijven op een aantal punten van inzicht verschillen over de rol van predatiebeheer bij het herstel van weidevogelpopulaties (zie deel A).
- Bij akkervogelgebieden lijkt vooralsnog geen grote problematiek van predatie aan de orde.
- Predatiebeheer heeft zin als het broedbiotoop van de doelsoort(en) van boerenlandvogels en vooral weidevogels op orde is, of daartoe serieuze inspanningen in het verschiet liggen. Dit varieert van soort tot soort.
- Predatiebeheer dient toegepast te worden op basis van goed onderbouwde kennis van de rol die predatoren spelen en aantoonbare nuttige effecten. Daarbij gaat het in niet in de eerste plaats alleen om het bejagen van de predatoren maar dienen ook andere mogelijkheden in beschouwing genomen te worden zoals bijvoorbeeld omrastering van broedgebieden, plasdras gebieden, maaibeheer, randen- en slootkanten beheer.
- Predatiebeheer in en rond weidevogelgebieden vindt plaats op basis van een nog te maken set van afspraken ("Protocol Bescherming Boerenlandvogels) en een goede taakverdeling tussen gebiedspartners.
- Dat protocol wordt door het Ermberaad 2.0 opgesteld in overleg met FBE en de provincie.
- FBE Drenthe maakt mede op basis van het protocol en de kaders die de provincie aangeeft, een faunabeheerplan. Provinciale Staten stelt kaders en regels waaraan het faunabeheerplan dient te voldoen. Het Faunabeheerplan behoeft goedkeuring van gedeputeerde staten. (zie paragraaf 3.4 Wnb)
- Het Faunabeheerplan is de basis voor het aanvragen van ontheffingen bij de provincie.
- Als onderdeel van het Faunabeheerplan moet een monitoringsprogramma worden opgesteld om daarmee het effect van predatiebeheer te meten.
- Ingeschat wordt dat het proces om tot een breed gedragen predatiebeheerbeleid te komen niet vanzelf zal gaan, gezien de gevoelige aspecten die aan het vraagstuk van predatiebeheer kleven.
- Wij adviseren om voor bovenstaande proces de tijd te nemen in 2021, zodat het Faunabeheerplan in 2022 van kracht wordt. Wij adviseren daar eenmalig, provinciaal geld voor te reserveren.
- Deelname van FBE Drenthe aan het Ermberaad 2.0 borgt de koppeling met het Uitvoeringsplan Drentse boerenlandvogels 2020-2025.

NB. Het op Drenthe gericht Wrap-up onderzoek 2019 (SOVON) geeft inzicht in de mogelijke aanpak van de vos en andere predatoren. Ook het recente onderzoek van SOVON over Predatieproblematiek bij weidevogels geeft een goed inzicht in de complexiteit van de problematiek (link: sovon.nl/node/9768). Het "Protocol predatiebeheer bij weidevolgels" in de provincie Fryslân kan als inspiratiebron dienen.

Monitoring

Het effect van de acties en maatregelen (inclusief predatiebeheer) op de vogel populaties moeten professioneel en doelmatig gemonitord worden, waarbij voor vrijwilligers een heldere, aantrekkelijke en uitvoerbare taak beschreven wordt.

De vrijwilligers van LBD blijven uiterst belangrijk bij de legselregistratie van de nesten (ca 15.000 uur). De begeleiding wordt door LBD verzorgd en gefinancierd uit eigen middelen.

Aanvullende en meer professionele monitoring is afhankelijk van beleidseisen die de provincie stelt aan het opbouwen van langjarige cijferreeksen en effectmetingen.

AND verzorgt en financiert uit eigen middelen 50% van de monitoring van akkervogels en verwacht dat de provincie eenzelfde bedrag bijdraagt.

Voor extra beleidsmonitoring via MAS tellingen, wordt voorgesteld vooralsnog geld voor te reserveren.

Voor de analyse van de data en in beeld brengen van meerjarige informatie is professionele inzet en extra budget nodig.

Het punt monitoring zal nog nader uitgewerkt moeten worden door de provincie, waarbij de doelen en kaders duidelijk beschreven worden.

Aanhaken bij andere programma's

- De agrarische sector staat voor grote uitdagingen. Er wordt beleid ontwikkeld dat gericht is op het verhoging van de biodiversiteit, aanpassing van productiemethoden, tegengaan van de belasting door schadelijke stoffen voor ecosystemen ed.
- Door het beschermen van boerenlandvogels een structureel onderdeel van het provinciaal beleid te maken en daar middelen voor vrij te maken wordt niet automatisch de toekomst van de boerenlandvogels veilig gesteld. We zorgen er wel voor dat op de korte termijn de huidige populaties niet verdwijnen en in sommige gevallen zullen toenemen. Echte structurele verandering van het gebruik van het landelijk gebied gericht op de vergroting van de biodiversiteit zal pas tot stabiele groei van de vogelpopulaties kunnen zorgen.
- Het is daarom zaak om de activiteiten van het Ermberaad 2.0 daar waar mogelijk te koppelen aan meer integrale programma's die in Drenthe worden ingezet, zoals, Programma Natuur, Natuur Inclusieve Landbouw, Europees biodiversiteitsplan, Deltaplan biodiversiteitsherstel, Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit en het nieuwe GLB beleid. Hier ligt een belangrijke taak voor de provincie, die bij al deze programma's een belangrijke rol speelt, maar ook voor de andere partners van het Ermberaad die op de een of andere manier betrokken zijn bij de nadere concretisering van de verschillende programma's. Door de synergie kan gebiedsgericht meer bereikt worden, zowel op inhoud als inzet van financiële middelen. Dat betekent dat vanuit deze programma's mogelijk financiële middelen kunnen worden ingezet om het Uitvoeringsplan Boerenlandvogels 2021-2025 te ondersteunen.

Middelen

(zie bijlage 1, begroting)

- Geadviseerd wordt de meerjarige werkzaamheden van AND en LBD in het kader van het Ermberaad als extra onder te brengen in de reguliere jaarplannen, budgetten en werkzaamheden van deze organisaties. (zie deel A) Daardoor wordt verstorende en tijdrovende bureaucratie vermeden.
- Wij adviseren dan ook om de jaarlijkse provinciale middelen in het kader van het Ermberaad voor beide organisaties als een extra post op te nemen in de prestatieafspraken die door de provincie worden afgesloten met LBD en AND.
- AND zet ANLb gelden in de daarvoor aangewezen en begrensde leefgebieden met de aanduiding “open akkerland” en open grasland”. AND coördineert tevens de inzet van middelen uit de Niet Productieve Investeringen 1 en 2. Dit betekent onder meer goede afstemming tussen AND en LBD. Het gaat jaarlijks in het totaal om ca € 2.3 milj. aan Natuurpakt en Europese middelen.
- Geschat wordt dat er voor het werk van AND in het kader van het Uitvoeringsplan 2021-2025, jaarlijks €19.000,00 (provinciaal geld) nodig is tbv de extra werkzaamheden (ecologische kaarten, overleg, afstemming en bijeenkomsten)
- Voor de werkzaamheden van LBD (gebiedsgerichte aanpak, wulpproject, overleg, afstemming en bijeenkomsten, zal jaarlijks €40.000,00 en voor de beheersvergoedingen (vroegere flexibele pot) jaarlijks €130.000,00 vrijgemaakt moeten worden. (provinciale middelen)
- Voor investeringen en maatregelen gericht op biotoopverbetering in weidevogelgebieden is eenmalig € 184.000,00 nodig. Gedacht wordt aan 50% dekking via openstelling van POP3 Niet Productieve Maatregelen (Europese middelen) aangevuld met een eenmalige provinciale bijdrage van eenzelfde bedrag (€ 92.000,00)
- In de voorgaande paragrafen, predatiebeheer en monitoring zijn al enkele voorstellen voor reserveringen opgenomen.

Bijlage 1

Begroting voor 2021 en verder

	Jaarlijks provincie	Eenmalig provincie	Bestaande eigen middelen LBD en AND
LBD gebiedsgerichte aanpak, incl Wulpproject	32.000		48.000 *
LBD Ermberaad, overleg afstemming, bijeenkomsten	8.000		
Investeringen Biotoop verbetering weidevogels buiten ANLb gebieden		92.000 (50% cofinanciering provincie)	92.000 (50 % EU) via regeling Niet Productieve Investeringen
Beheersvergoedingen Weidevogels, buiten AlNb gebieden "Flexibele Maatwerk Regeling"	130.000		
vrijwilligers			ca 15.000 uur
AND ecologische kaarten	11.000		
AND Ermberaad overleg afstemming, bijeenkomsten	8.000		
AND inzet kansrijke weidevogel gebieden, open grasland	Onderdeel werkwijze ANLb, niet ten laste van budget Uitvoeringsplan		585.000 Nationaal en EU geld Drostendiep en Hunzedal
AND Investeringen biotoop verbetering binnen ANLb gebieden	Onderdeel werkwijze ANLb, niet ten laste van budget Uitvoeringsplan		270.000 EU geld Regeling Niet Productieve Investeringen Binnen ANLb 270.000
ANLb beheer akkervogels open akkerland	Onderdeel werkwijze ANLb, niet ten laste van Ermberaad budget		2,3 milj National en EU geld
A Subtotaal	**189.000**	**92.000**	

* Bestaande prestatieafspraak met provincie.

Vervolg begroting

Monitoring	Jaarlijks provincie	Eenmalig provincie	Bestaande eigen middelen LBD/AND
Gegevensanalyse	20.000		
LBD (weidevogels)	8.000*		3000* alleen legselregistratie
AND (akkervogels)	19.000*		19.000 ANLb middelen
MAS tellingen extra	15.000*		
FBE faunabeheerplan monitoring	10.000*	20.000	
Voorzitter, jaarplan, coördinatie	15.000		
Secretariaat, verslag	3.000		
Kennis, onderzoek, educatie	30.000		
B Subtotaal	**120.000**	**20.000**	

*afhankelijk van plan van aanpak voor de monitoring en de beslissing van provincie daarover.

A subtotaal	**189.000**	**92.000**	
B Subtotaal	**120.000**	**20.000**	
Totaal	**309.000**	**112.000**	

Bijlage 2

Voorbeelden van maatregelen en investeringen

Biotoopbeheer

- Ontwikkeling en herstel plasdras/grondwaterspiegelstijging, inclusief pompen
- Extensivering agrarisch beheer, maaibeheer grasland, slootrandbeheer
- Maatwerk in natuur/grasland beheer
- Keverbanken
- Nestkasten
- Aanplant struweel
- Natuurvriendelijke oevers
- Verplaatsen ooievaarsnesten
- Verwijderen van houtopstanden
- Kuikenrijk grasland
- Extensief beweid grasland
- Ruige mest
- Wintervoedselakker
- Vogelakker
- Kruidenrijke akker (rand)
- Grasland met rustperiode.

Predatiebeheer

- Aanschaf flexibele voswerende rasters inclusief wulpenrasters
- Aanschaf/toepassen vaste voswerende rasters

Bijlage 3

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

In Drenthe worden beheermaatregelen voor boerenlandvogels gefinancierd in het kader van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Dat maakt deel uit van het landelijk Subsidiestelsel Natuur en Landschap. De kern hiervan is een leefgebiedenbenadering voor (dier)soorten van (inter)nationaal belang op basis van een collectieve gebiedsgerichte aanpak. Het ANLb gaat uit van effectief en efficiënt agrarisch natuurbeheer (meer natuurwinst), een collectieve, gebiedsgerichte aanpak. De subsidie wordt medegefinancierd door Europa.

Dit stelt voorwaarden aan de uitvoering van het ANLb (EU conforme uitvoering). Voor de boerenlandvogels betreffen het met name de leefgebieden open grasland (voor met name steltlopers in nat grasland) en open akkerland (voor met name soorten van het open bouwland). Voor de inzet in de leefgebieden (begrensd in het Natuurbeheerplan) gelden landelijke criteria met betrekking tot het voorkomen van doelsoorten en omvang, landgebruik en openheid van het gebied. Dat betekent dat op basis van deze criteria in de provincie Drenthe vooral sprake is van leefgebied open akkerland. Open grasland komt ook voor, maar in mindere mate. AND is in Drenthe verantwoordelijk voor de collectieve aanpak in het kader van het ANLb.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen